
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
19 E
19

FRANCISCI MARIÆ
MUSCETTULÆ
ARCHIEPISCOPI ROSSANENSIS

DISSERTATIO
THEOLOGICO-LEGALIS
DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS
QUÆ A FILIISFAM. CONTRAHUNTUR
PARENTIBUS INSCIIS VEL JUSTE INVITIS
CUM
V. CL. ALEXII SYMMACHI MAZOCHII
ADNOTATIONIBUS ATQUE ADDITAMENTIS
EDITIO PRIMA ROMANA
CUI ACCESSERE
ADPENDIX NOVA NONNULLARUM DECISIONUM SAC. ROT. ROM.
Quibus ex justo Parentum Dissensu denegatur exequutio
Sponsalibus a Filiisfam. initis
ET RESPONSUM PRO VERITATE
V. CL. P. VIRGINII VALSECHII
MONACHI CASINENSIS.

ROMÆ MDCCLXVI.
EX TYPOGRAPHIA JOHANNIS ZEMPEL

SUMPTIBUS VENANTII MONALDINI BIBLIOPOLÆ
SUPERIORUM PERMISSU.

JOSEPHO MARIÆ
CASTELLIO

S.R.E. CARDINALI EMINENTISSIMO

S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE

PRÆFECTO.

JOSEPH ANTONIUS MONALDINIUS

FŒLICITATEM.

ST hoc in hominum more, inſtitutoque poſitum, Josephe Cardinalis Eminentissime, ut Scriptorum nemo edere in vulgus audeat lucubrationes ſuas, niſi eas Viro Principi inſcribat, qui & Patrocinio

tueatur ſuo, & auctoritate ſuſtineat. Atque hi fortaſſe ſic putant fore, ut cœtus eruditorum numquam ſit ea reprehenſurus, quæ aut minus docte, aut minus accurate, aut ſæpe etiam inepte diſputata a ſe ſunt, quaſi victus auctoritate, gravitateque Patroni, quem vereatur offendere. Sed niſi per ſe ipſi commendatione, plauſuque ſunt digni fœtus auctorum, nulla iis Patroni cauſa, quantumvis gravis, potentis, gratioſi, clari, laudis, aut gratiæ fieri poteſt acceſſio. Ego vero ſi quidquam tale divulgare conſtituiſſem, neque id Tibi acerrimo rerum exiſtimatori, atque judici fuiſſem auſus deferre; neque ſi detuliſſem, ſperaſſem profecto fore, ut

illud

illud in clientelam, fidemque tuam ſuſcepiſſes. Neque enim id putaſſes dignum patrocinio Tuo magno, atque inſigni, quod a laudatis viris numquam iri laudatum Tute Ipse cognoſceres. Quod cum ego intelligerem, penituſque perſpicerem, ſtatui ad Te mittere (ut Ampliſſimo tuo Nomine inſignita prodiret in lucem) *Franciſci Mariæ Muſcettulæ Roſſanenſis Archiepiſcopi Diſſertationem de Sponſalibus, & Matrimoniis, quæ a Filiis familias contrahuntur parentibus inſciis, vel juſte invitis*, eamque V. Cl. Alexii Simmaci Mazzocchii animadverſionibus illuſtratam: opus ſane præclarum, perque dignum Tuis auribus, ac ſapientia tua. Tanta

Tanta eſt enim Diatribæ hujuſce præſtantia, quanta major eſſe non poteſt: eaque cum primum edita in lucem eſt, ſummo ab Eruditis plauſu excepta fuit, taliſque judicata, qualem exquiſita Auctoris doctrina pollicebatur. Cum vero deinceps iſtius digniſſimi ſcriptione operis exemplaria rariora eſſe cæpiſſent, facturum me utiliter ad rem literariam publicam exiſtimavi, ſi illud iterum vulgandum curarem, omni ſumptuum ratione poſthabita, unaque ante oculos operis præſtantia propoſita, quod quaſi ſuo jure typis donari elegantibus, ſeque dignis non poſtulabat ſolum, verum etiam flagitabat. Itaque perlibenter adductus ſum, ut id facerem, itaque facerem,

ut

ut nihil plane huic operi deeſſet, quod deſiderarent eruditi, quodque non ſummæ me diligentiæ accuſaret reum. Nihil enim prætermiſi, quantum facere, enitique poteram, auctoremque ipſum non modo illuſtrandum curavi, ſed etiam effeci, ut alterum item ejus Operi commentarium Virginii Valſecchii docti quidem Viri, & in primis eruditi, ſcriptaque quædam ad eamdem rem pertinentia doctiſſimorum hominum, nonnullæque inſuper Romanæ Rotæ Deciſiones adjicerentur, quæ cum ipſi lumen afferrent, tum auctoritatem adjungerent. Hoc unum reſtabat, ut ad magnam illam operis excellentiam, quaſi cumulus accederet, inſignis aliquis nobilitate,

te, doctrina, dignitate Vir, in cujus nomine appareret, inque manibus hominum verſaretur. Ac me quidem cogitantem perdiu deliberare non oportuit, quem præſertim quærerem Patronum, in quo uno ſitum eſſe intelligerem, quidquid ad illius decus, atque ornamentum poſſet accedere. Unus enim Tu occurriſti, Cardinalis Amplissime, cujus notæ, & pervulgatæ virtutes ſingulari tua laude jam in hominum oculis, & ſermone verſantur; quique idcirco Unus omnium non minus Te, quam Auctore dignum patrocinium impertires. Idque eo feci libentius, quod vix alium poſſe me reperire exiſtimabam patronum, cui præclari hujuſce Operis patro-

ci-

cinium potiori jure committerem. Ea enim hoc in libro materies explicatur, quæ ſummam habet cognationem, & ſocietatem cum iis, quæ quaque hebdomada in illuſtri Centum Presbyterorum Tuæ commendato Fidei Collegio pertractantur: quibus Academiis, ſive ſeſſionibus, in quibus præſtantiores de re morali quæſtiones enucleantur, præeſſe ſemper vis diligentia ſingulari, non modo ut aliis ſis exemplum præclariſſimum, ſed etiam ut naturæ ſervias Tuæ, quæ Te incredibiliter ad ea rapit, quorum ſcientiam eſſe Te dignam animadvertis. Ad hoc accedebat, quod virtus perilluſtris Tua, quæ gravioribus functa muneribus laude ſemper maxima,

& exquisita eo Te tandem deduxit, quo videmus pervenisse, spem mihi magnam faciebat, ut acceptum abs Te Opus in Tuam fidem plus pretii, atque æstimationis acquireret, in suique gratiam quasi hominum animos occuparet. Tanta est enim virtutum tuarum prædicatio, atque fama, ut ea, quæ in Tuo nomine prodeunt, commendatione digna existimentur, propterea quod Tibi æstimatori, atque judici longe præstantissimo placuerunt. Atque hic quidem locus postularet, ut merita egregia Tua, dotesque animi excellentes debito ornarem præconio, nisi intelligerem, tum singulas recensere numerando, satisque digne laudare, mediocritatis

tatis meæ non eſſe : tum modeſtiam, moderationemque Tuam incredibilem haud ſane pati, res Tuas celebrari laudibus, quibus Te minime ſentis indigere. Itaque invitus licet, retinebo ipſe me, Teque rogabo ſolum, ut in bonam partem accipias pignus hoc obſequii, ſtudiique mei ſummi, eaque id excipias humanitate, qua Tibi omnium animos mirifice devinxiſti.

VENANTIUS MONALDINI

LECTORI BENEVOLO

SALUTEM ET OFFICIA.

ST hoc in more positum ut qui libros quoscumque typis committunt, quidquam de eorum excellentia præfari soleant; idque ut facilius Emptores inveniant. Sed non est hoc mihi consilium in hac Præfatione. Et merito. Eccui enim nota haudest præstantia Dissertationis *de Sponsalibus &c.* Illmi & Rmi Francisci Muscettulæ Rossanensis Archiepiscopi, additionibus præsertim locupletatæ Viri Clarissimi Alexii Symmachi Mazochii Canonici Metropolitanæ Ecclesiæ Neapolitanæ?

Id autem velim scias me nil omisisse quo editio hæc ceteras quæ hactenus visæ sunt, longe superaret. Et re quidem vera sive literas spectes, sive papyrum, sive formam voluminis, sive demum novas Additiones, nostra hæc editio omnibus procul dubio est præferenda.

Ut autem de novis hisce Additionibus non-

nihil

nihil dicam, curavi ut aliquot subnecterentur Decisiones Sacræ Rotæ Romanæ, quibus juxta Muscettulæ Sententiam ex justo dissensu Patris exequutio denegata est Sponsalibus Filiorumfamilias. Neque hic substiti. Compertum habui P. Valsecchi Virum non indoctum Responsum pro veritate elucubrasse, quo tenet juste dissentiente Patre exequutionem obtinere haud debere Sponsalia Filiorumfamilias, sequuta licet fuerit copula; eique subscripsisse complures Viros Doctos: Responsum hoc quæsivi, & adjici volui. Hæc habui quæ de Editione hac dicerem. Ceterum vale.

APPRO-

APPROBATIO.

JUssu Rm̃i P. Magistri Sacri Palatii Apostolici attente legi Additiones quibus Dissertatio Doctissimi Muscettulæ *de Sponsalibus &c.* alias in Urbe impressa locupletata est Neapoli, tum in Urbe nunc locupletatur; nec aliquid offendi Dogmatibus fidei, Regulisque morum repugnans; imo admiratus sum multi jugem eruditionem celeberrimi Mazochii Auctoris priorum Additionum. Si igitur aliud haud sit judicium Eorum ad quos spectat, censeo posse Muscettulæ Dissertationem cum Additionibus hisce typis committi. Romæ die 18. Martii 1766.

Franciscus Mazzei in Romana Curia Advocatus.

IMPRIMATVR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

D. Archiep. Nicomed. Vicesgerens.

IMPRIMATVR.

Fr. Thomas Auguſtinus Ricchinius Ord.Præd. Sac. Palatii Apoſtolici Magiſter.

EMI-

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO DOMINO

ANGELO MARIÆ QUIRINO
S.R.E. CARD. BIBLIOTHECARIO
EPISCOPO BRIXIENSI

ALEXIUS SYMMACHUS MAZOCHIUS
D. D.

I quod eſt hominum genus, cui interiores litteræ non tantum futuræ ſint ornamento, verum etiam ſaluti, hos in primis viros eſſe intelligo illuſtri ex proſapia ſatos: quibus quum adjumenta omnia ad animum doctrinis optimis imbuendum abunde ſuppetant, etiam, ut ad eas impenſius incumbant, neceſſitate quadam edomandæ ingenitæ ferociæ compelluntur; ſi paullum modo cupiant ſanioribus conſiliis animum advertere. Nam majorum imagines, opes, deliciæ, quæque ſunt bona cetera, quibus hi ſupra ceteros mortalium eminent, niſi, ſic quaſi ferventioris vini calices, infuſo litterarum temperamento leniantur, quid aliud efficiunt, niſi ut eos blandiente fortuna ebrios in fœdiſſima quæque vitia præcipites agant? Maxime ſi aſſentatoribus, claræque juventutis corruptoribus (cujuſmodi peſtes a beatorum non ſibi ſatis caventium ædibus difficilius, quam hirudo affixa cuti divellitur) ſi blandis inquam Sirenibus aures proniores admoverint. Nec alius facile generoſis adoleſcentibus ab hujus contagionis afflatu receptus, quam in Muſarum ſinum ac litteratera-

terarum feceſſum, patet. In quas ubi ſe illi penitus abdiderunt, tum hæ nimirum aſſiduæ & interiores magiſtræ ſpiritus illos ingentes comprimunt emolliuntque, atque a vitiis ſegreges ad virtutes excolendas comparatiores efficiunt.

Hoc ſi uſpiam alibi, in Tua potiſſimum, Ampliſſime CARDINALIS, gente ab antiquitate, ſplendore opibus inter Italiæ primarias numeranda, illuſtrium Heroum domi militiæque clariſſimorum feraciſſima intellectum fuit: in qua numquam virtutum ſemina primum tam feliciter comprehendere, deinde in tam lætam ſegetem ſuboleſcere valuiſſent, niſi hoc ingenitum ac πατροπαράδοτον Domui Tuæ decus fuiſſet bonarum artium ſtudia tum in ſuo ſolo eximie colere, tum Triptolemi inſtar in alieno quoque cura non ſegniore ſpargere ac fovere. Atque ut QUIRINOS omittam innumerabiles Græce ac Latine doctiſſimos atque eximie eruditos, qui vigent adhuc in hominum memoria ac porro vigebunt: ne alumnos quidem QUIRINIANOS omni ævo memorabiles producere præ multitudine tanta poſſum. Verumtamen unum ſaltem præterire ſine piaculo qui poſſum, BENEDICTUM XI. Pont. Max. (1) qui quingenteſimum (2) hunc prope annum Venetiis in Tuis ædibus pueros QUIRINOS erudiens, decurſo ſcientiarum ſtudio, ſic ingentis ſpei tirocinia poſuit, ut inde vir tantus prodierit, quantum res præclare ab eo in Generali Dominicani Ordinis Magiſterio, in Cardinala-

(1) Jo: Villanus in ſuo Chronico ſic de Nicolao Boccaſino, qui poſtea fuit Benedictus XI. poſuit. *Queſti nudriſſi in Vinegia. quando era giovane Cherico, a inſegnare a' fanciulli de Signori de CHA QUIRINI.*

(2) Ideſt ante hos 488. annos: nam Nicolaus Boccaſinus ann. 1240. ortus mox ann. 1254. in Domum QUIRINAM tranſiit, docturus QUIRINIANOS pueros. Vide Petrum Thom. Campanam in Vita Benedicti XI.

nalatu, in Pontificatu gestæ declarant. Atque ut eo redeam, unde exorsus fui, ab ea est causa, ut quum tot Principes Italiæ familiæ ex summo repente loco sic deciderint, vix ut impressam orbitam tantæ magnitudinis post se reliquerint: contra Domus Tua post tot sæcula sibi constans ac veluti stataria suum tueatur gradum. Nimirum enim, ut ille ait, *Vis consilii expers mole ruit sua, Vim temperatam dii quoque promovent*. Atqui temperaturæ istius modum non aliunde Genus tuum, quam ex litteris hausit, tum domi excolendis, tum etiam fovendis ac promovendis foris: ex utroque enim immortalem omni ævo sibi gloriam peperit, hoc est eisdem, quibus quæsita est artibus, duraturam.

Hoc qui quale sit, minus fortasse intelligunt, eos in Te, QUIRINE CARDINALIS, ora atque oculos convertere jubeo, ut ex Te uno magno ac prope singulari Quirinæ prosapiæ surculo specimen ejus rei, qua de loquor, capere pro se quisque possit. Etenim (ne Antimachum Clarium, seu quis alius fuit, imitari videar, qui, notante Poeta, *gemino bellum Trojanum orditur ab ovo*) de pueritia Tua taceo, deque primis litterarum lineamentis Brixiæ in Nobilium Collegio ductis alacritate tanta, ut jam inde existimari posset, uti se dabant initia, quantus, ubi primum ad plenam frugem maturuisses, futurus esses. At ardor a puero conceptus adeo non in adolescente resedit, ut magis magisque in dies augesceret. Nondum enim ex ephebis excesseras, quum domus illecebras cælesti Sapientia, quæ Te igniculis exstimulabat suis, posteriores habens, in Casinensem familiam novo Christiano adoptionis genere Te adrogandum præbuisti. Quod quum ipsum per se sit in adolescente satis audax inceptum, non sine interiore Deo perficiendum; tum illud gloriosum, quod longe a patria id exequi constitueris;

ris; nequa occurſans animo paternæ domus imago, neve quis humanitatis affectus a propoſito retraheret. Itaque Florentiam delegiſti: in eam Te urbem, quæ ut ocellus Italiæ & litterarum domicilium jure celebratur, Divina providentia compulit; in qua tot uno tempore florebant eruditiſſimi Viri, quot vix alias umquam civitas illa produxerat. At vero vix tum quiſquam vir paullo doctior habebatur, quocum non Tibi neceſſitudo arctior interceſſerit; cum Salvinis autem, Bonarotiis, Averanis, Benedictis, Magalottis, tot aliis uſus ac ſermo prope quotidianus. Atque in eo litterarum emporio brevi tempore Latinas Græcas Hebraicaſque litteras, Philoſophiam, Mathemata, Theologiam, Canones, Hiſtoriam, Philologiam, tamquam ἐγκύκλιον παιδείαν, ſic imbibiſti, ut in quam Te cumque partem dediſſes, in ea facile Princeps evaderes, ac ipſos provectiores poſt Te relinqueres. Atque heic equidem plura libens prætereo: illud autem non queo prætermittere, quod juvenili admodum ætate unus ex omnibus delectus fueris, qui Caſinenſi juventuti, hoc eſt æqualibus Tuis Sacras Litteras de ſuperiore loco interpretarere; & id tunc ætatulæ, docendi primordia exinde caperes, ubi graves annis ceteri diſcendi metam, ut ſancte conſeneſcant conſtituunt. Quam vero non ſegnis in eo fueris, adhuc nunc illa oratio declarat, *De Moſaicæ Hiſtoriæ præſtantia* a Te ſcripta mirifice, qua Sacrarum Litterarum ſtudiis Sodalium Tuorum ad Hebraicæ veritatis amuſſim dirigendis proluſiſti. Exſtat hodiedum oratio illa; nec ſine litteratæ caveæ plauſibus circumfertur, atque adoleſcentibus ea ſtudia auſpicaturis proponitur. Et ea Te tunc quidem cura vehemens ſtimulabat, ut quacumque poſſes, in Monaſteria litteras elegantiores infunderes: quod & pro virili curatum per Te fuit; jamque Monaſticis ſtudiis lætior in dies color per Te redibat.

O beatam Urbem, Casinensem vero illam familiam beatissimam, si quidem Te atque eruditionis Tuæ luce frui diutius licuisset. Verum ne hac quidem tenus spiritus ingentes Tui conquiescere poterant; quos longe ulterius ardor litterarius rapiebat. Nam & paullo jam provectior ætas, & cum ætate gliscens litterarum amor ad peregrinationes suscipiendas faces subdiderunt. Itaque, quod veteris totius recentisque memoriæ sapientes fecisse lectitaveras, ad id Tua sponte incitatus, itinera prope immensa meditaris: quorum sic Tecum rationem constituebas, ut ubi in Britanniam usque Bataviamque procurrisses, exinde Gallias peragrares, ac Lutetiæ Parisiorum quam diutissime consideres: nec tam id adeo ex inani illo visendi studio, quo ceteri vulgo ducuntur, quam virorum litteris præcellentium, quibus tum ceteræ orbis partes, tum illa in primis doctrinarum parens numquam non Lutetia circumfluit, colloquio fruiturus. Lutetiam igitur non tam accurris, quam advolas: ac biennio toto sic viris, quotquot illa tum ætas ab ingeniis & industria felix protulit, primariis, præcipue vero sodalibus Tuis Benedictinis omnium sæculorum prædicatione dignissimis, affixus hærebas, ut non minus alacritas quam eruditio Tua esset apud omnes miraculo. Ac sane Te ibi diutius eruditissimorum conventuum dulcedo retinuisset, nisi ad graviora jam negotia maturescentem ad urbium Dominam amicorum ac bonorum Te omnium studia retraxissent; eam maxime stationem idoneam reputantium, in qua ingenii Tui vires sese exsererent.

Tanto penore suffarcinatus vixdum in Urbem æternam pedem intuleras, quum subito & Casinensium Tuorum optimum de Te judicium, ac simul Procerum, & haud paullo potior Pontificis vere Maximi CLEMENTIS XI. eluxit de Tuis litteris existimatio. Nam illi quidem

dem in suis comitiis generalibus unum elegerunt ex omnibus, qui Congregationis Casinensis justam historiam perscriptam dares. Hic autem acerrimus æstimator ingeniorum CLEMENS sine mora gravioribus Te negotiis admovere cœpit; sed ejus generis, quæ non tantum fidem prudentiamque, verum etiam scientiam minime vulgarem requirerent. Atque ad ea tempora referendum est opus illud Tuum, quo quædam Officia Græcanica, ad quæ tum corrigenda, simul cum aliis Apostolico mandato incumbebas, & Romana Civitate donasti, & comites Diatribas quatuor adjunxisti multiplici eruditione suffertas. Qua Tu quidem scriptione satis præ Te tulisti, non in antiquioris Te solum Græciæ adyta penetrasse, verum & illam alteram Græcitatem fuisse Tibi perspectam; quæ quanto est ab indutu incomptior, & a barbari sermonis stribligine horridior, tanto majorem sui conciliat reverentiam, tanquam si oratorem quempiam alias disertissimum, postremo vi senii balbutientem cum voluptate audias. Ergo cum Corcyrensibus hoc est bilingui populo, ex Latinis Græcisque permixto Archiepiscopus dandus esset; haud diu deliberandum fuit, in quem potissimum INNOCENTIUS XIII. converteret oculos. QUIRINUS profecto unus repertus est, salutem atque solatium insulanis tam Græcis, quam Latinis allaturus.

Ac bene est, quod quam, PRINCEPS Optime, opinionem de Te Pontifex præconceperat, non adæquavit solum, verum etiam superavit eventus. Nam qua in insula inter Latinum Archiepiscopum Græcorumque Præsulem concertationes antehac quotidianæ intercesserant, hanc Tu primo accessu pacatam reddidisti: quum tanta repente animorum conversio facta esset, ut vetus illa Græcorum protervia in venerationis sensus ac demissionis argumenta verteretur. Tantum profecto apud illum populum po-

potuit, quod qui Græce doctissimus esses & habereris, ut Latinus Latinis, sic Græcis quasi domo Græcus, ac veluti ex Græciæ sinu profectus, censebaris. Quid porro miramur, si primo Tuo ad insulam appulsu *lapidis angularis* in modum *facientis utraque unum*, tantum auctoritate & gratia valueris, ut sublato intergerivo pariete, qui utramque Ecclesiam dividebat, utraque plebs, uterque Clerus in miram animorum consensionem coaluerit? Adhuc occursat animo pulcherrimæ illius diei species, quum Tu deducente Senatu, ceterisque Ordinibus comitantibus, in Divi Spiridionis processisti: quo in Templo tantus illa die Tibi a Græcis honos est habitus, quantus decessorum Tuorum nemini; quum & in honorificentissimo tribunali consedisses, & oratio Græce habita coram Te esset deRomani Pontificis, Tuisque laudibus. Magnificum sane fuit sine pugna, atque unius de Te opinionis impetu adipisci victoriam: at Te quidem non tam ipsa victoria, quam quemadmodum uteretis opportune victoria, sollicitabat. Quæ ut & perpetua esset & utrique gregi fructuosa; præclarum illud ENCHIRIDION perscripsisti, opus non tantum insulæ Tuæ profuturum, sed & compluribus aliis hujus præsertim Neapolitani Regni Ecclesiis, quæ ex Latinis Græcisque plebibus coalescunt. De quo libro supervacaneum est plura dicere, quum satis se omnibus BENEDICTI XIII. adprobatione commendaverit. At etiam PRIMORDIA CORCYRÆ, librum auro contra non carum, inter curæ pastoralis laxamenta a Te conscriptum eidem debemus insulæ: quo libro, crede mihi, *conturbasti*, ut ille (3) ait, *Græcam nationem*; & in Græca insula ad bene de meliore Græcitate sperandum vexil-

(3) Cic. Ad Att. II. 1. ubi de Comentario consulatus sui a se Græce conscripto.

vexillum extulisti. Nam eo videbaris curas atque cogitationes direxisse, ut detersa paullatim in Græca gente barbarie, ita demum cum politioribus litteris simul Religio reflorescerет. Ac sane perfecisses; nisi Te jam alio Divinæ Providentiæ tramites reservassent.

Nec enim totum, Doctissime CARDINALIS, quadriennium Cathedram Corcyrensem tenueras, quum Romam ad adoranda Apostolorum limina profectus, dum reditum ad insulam maturabas, ecce tibi & Brixiensis Antistes ab eodem Pont. BENEDICTO XIII. renuntiaris, & brevi interjecto tempore in Amplissimum S. R. E. Cardinalium Collegium cooptaris. Quid heic ordinum omnium gratulationes refero? Quid diversa prorsus de delatæ dignitatis tempore hominum judicia? Nam qui Te vix de nomine norant, festinatos Tibi honores, tamquam per legis annariæ gratiam gratulabantur: at contra qui Te propius perspexerant, serius omnino, quam par erat, dignitatem illam virtuti Tuæ dilatam expostulabant. Sed enim nequid prorsus sero Tecum agi videatur, alacritas in agendo Tua mirifica facit.

Atque hic me locus ANGELE Cardinalis, rerum & magnitudine & multitudine plane obruit: nec enim unde incipiam, aut quo desinam, satis decernere valeo. In tot enim curas ex illo articulo temporis animum Tuum dispertivisti, ut centimanum Te fuisse oportuerit, ne non ad omnia sufficeres. Brixianam Diœcesim secundum Mediolanensem Italicarum amplissimam, & ad Rhæticos usque montes asperrimos pertinentem, infatigabili sedulitate universam perlustrasti, eoque Cardinalis tantus per juga devia perreptare potuisti, quo vix Inalpinos homines prædandi cupido stimularet. Jam vero per Te Ordinibus Ecclesiæ decor & reverentia, populis pax atque concordia, Templis nitor est restitutus. Nam de Cathedrali Ba-

li Basilica superfluum est dicere, quæ tota de solido marmore surgens, magnitudine atque operis excellentia plane admirabili, uni Vaticano Templo possit concedere, non alii præterea. Atqui illam plus centum annos, ex quo ædificari cœperat, intermissam, atque in suis parietinis jacentem nactus, intra paucos annos, nec pecuniæ, nec sedulitati parcens, moli tantæ pæne jam coronam imposuisti; atque id, quod maxime admirandum, Romæ scalptis operibus atque illo transductis: Salomonis exemplo alibi saxa edolantis, quæ Templi usibus aptarentur.

Quamquam, ut quod res est, fatear, Romani artifices non uni Brixianæ magnificentiæ, sed & Urbanæ, Auctore Te, serviunt: qui eisdem & Divi Marci, Tituli Tui, ædes atque Basilicam summa elegantia ornandam locasti; & Altare miri operis in Brixiani Templi usum per Te antea elaboratum, quum postea illius Basilicæ magnitudini impar reperisses, Romæ in Divi Gregorii in Monte Cœlio erexisti, altero interim Brixianæ magnificentiæ pari locato scalptoribus. Ut plane mirari subeat, unde Tibi tot opes sufficiantur: nisi illud est, quod quas ceteri mortalium divitias ad fastum atque luxum transferunt, eas Tu Domino, de cujus manu acceperas reddis, elegans (4) sanctissimi Regum dictum scite ad eam usurpare solitus.

Verum quid ago, qui ab litterarum laude sive Tibi in Tuo parta, sive in alios transfusa primum exorsus nescio quomodo ad magnificentiæ locum sensim delapsus reperior? At de hac, deque aliis pluribus ornamentis Tuis alii dixerint (nec omnia possumus omnes) dum ego ad

(4) 1. Par. XXIX. 14. *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

ad litteras redeo : quarum ſedem ita Brixiæ collocaſti, ut quæ urbs antea non inculta cenſebatur, nunc demum Athenæ alteræ videantur. Sic enim ſe res habet. Quocumque Te infers, eo & Muſæ comites indivulſæ ſequuntur. Tecum illæ peregrinantur, hoſpitantur, ruſticantur. Idem dum Brixiæ Antiſtitem numeris omnibus abſolvis, Romæ Vaticanum Bibliothecarium imples : dumque Bibliothecam hanc maximam tuorum exemplarium gaza ditas, interim non modo Brixiam, ſed & urbes univerſas ſcriptis a Te operibus comples, quæ ultro cupidis dono mittis. Te auſpice, dum Romæ S. Ephrem opera Græce Syriace ac Latine nitore maximo lucem aſpiciunt, interim Brixiæ Antiſtitum ſcripta illuſtrari curas. Scriptis a Te voluminibus litterariam hiſtoriam Italia a renatis uſque in Italico primum ſolo elegantioribus litteris refert acceptam. Nulla Tibi abit dies, quin chartas illinas, quin prela typographica exerceas, nunc hos nunc illos Tuarum epiſtolarum alloquio dignatus : quos non quaſi longe infra Te poſitos, ſed quaſi pari Tecum loco aſſidentes, ita Tu quidem compellas; non pro Tribunali ſedens, ſed de plano cum omnibus agens, ut quidem JCti loquuntur. Quorum in numero quod me quoque eſſe voluiſti, binis ad me litteris miræ dignationis datis, id vero eſt quod mentem perculit meam, & nunc quoque ubi recurrit ea cogitatio, percellit.

Sic enim, QUIRINE Optime, ſe res habet, ut initio inſtitui dicere : litteræ cujus ſemel viri nobilis animum obſederint, ingenitam animi ferociam mitigant emolliuntque; & civilitatem inſtillant. Ad ſummam haud temere elegantiores litteræ, vulgo *humanæ* vocantur: quod ita interpretor, quod his demum datum ſit, ut *hominem* efficiant, hoc eſt ſociabilem, quique uſurpare illud queat, Homo ſum, humani a me nihil alienum puto. Itaque pro

eo ac debeo, hoc juxta cum bonis omnibus Deum Opt. Max. aſſidue rogo, ac votis omnibus flagito, ut Te *humaniſſimum* Principem litterariæ & Chriſtianæ rei incolumem diutiſſime præſtet, atque egregie ſemper de utraque merendi animum vireſque ſuppeditet.

Interim qui tam humanus ſis, non gravaberis, QUIRINE Eminentiſſime, ſi tantum mihi tribuerim, ut hoc tantulum opuſculum, ſed argumento utiliſſimum, quod de filiorum familias nuptiis inſcribitur, a me inter operarum typographicarum feſtinationem non leviter auctum, apparere ſub tuo nomine ſiverim. Patere hoc, Cardinalis ampliſſime: nam ita factum oportuit. Nihil ſane majorem libris exiſtimationem conciliat, quam ut ait Halicarnaſſenſis Dionyſius (5) *προσωπεῖον τηλαυγὲς προκείμενον τοῦ λόγου*. Etenim quemadmodum ſtructores ædium pulcherrimis Jonici aut Corinthii operis columnis exornant fores, ut non modo ingredientium, verum prætereuntium oculos in ſe convertant, ſimiliter ego nomen in frontiſpicio tuum nitere volui, ut quamlibet intus curta ſupellex eſſet, a Tui certe nominis inſcriptione decus, atque auctoritas huic libello apud Lectores exſiſteret. Dabam Neapoli Anno CIƆIƆCCXXXXII.

AD

(5) *Perſona ſplendida libro præfixa.*

AD ÆQUOS LECTORES

De Dissertationis Archiep. Rossanensis fato.

QUod consilium Dissertationis hujus Auctori Clariss. fuit, ut olim ad eam conscribendam expugnari animum suum siverit; idem me quoque impulit, ut illam eisdem plane de causis profuturam, cum bona Auctoris venia ad publicam utilitatem recudendam curarem, neque id vero sine adnotationibus aliquot atque additamentis. Itaque ubi tantum in vestibulo, uti par est, ejus Dissertationis historiam paucis expedivero: tum vero de mea qualicumque industria in editione curanda lectorem non diu morabor.

FRANCISCUS M. MUSCETTULA Patricius Neapolitanus ex Mileti Ducibus, Professione Cler. Reg. Teatinus, antequam ad Archiepiscopatum Rossanensem promoveretur, diu Romæ in Domo S. Silvestri in Monte Quirinali substitit, Theologus & Canonista inter primarios sui temporis habitus. Quumque Apostolicorum Cleri Examinatorum, quos Eminentiss. Vicarius & Illustriss. Vicesgerens in suis Consistoriis adhibent, Decanus esset: ea res magnam illi apud utrumque auctoritatem conciliavit, apud Vicesgerentem autem (hic tum erat Dominicus Zaulis is, cujus exstat in Statuta Faventina satis copiosus commentarius) etiam intimam gratiam & amicitiam.

Interea circiter an. 1711. sub CLEMENTE XI. P. M. magna uno tempore disceptationum connubialium multitudo Romæ fuit inter filios filiasve fam. invitis parentibus nupturientes, necnon patres filiorum votis obluctantes. Itaque cum fora omnia passim perstrepebant istiusmodi certaminibus, tum in primis Vicesgerentis Zaulii

Curia . Quocirca ut ei malo occurreret Zaulius nihil opportunius factu putavit, quam si universæ causæ jugulum peteret, ac viris aliquot Theologiæ ac disciplinæ Canonicæ apprime gnaris, in iisque Muscettulæ nostro , negotium daret, ut de summa re prius ipsi secum mature aliquamdiu reputarent, mox sententiam quisque suam in conventu coram se dicturi . Eo in conventu utramque , quod ajunt , paginam Muscettula fecit . Nec enim dubiis rationibus ex Theologiæ & Canonum penu depromptis liquido demonstravit, grave crimen a filiis admissum iri, si quidem parentibus merito dissentientibus obnitentes, ita demum nuptias male ominatas ineant : proinde non posse judices effrenatorum adolescentium indulgere votis, quin simul eodem se ipsi crimine obstringant . In hanc vero plerique, aut omnes, Muscettulæ rationibus fracti, pedibus ivere sententiam.

Tamen ne sic quidem Zauli tunc animus conquievit: verum Teatinum nostrum auctoritate , amicitia , ac maxime obedientiæ viribus (qua nihil umquam apud hunc Nostrum fuit antiquius) perpulit, uti totam responsi sui rationem scripto complecteretur . Atque ea tum prima origo Dissertationis hujus fuit , quæ principio non ultra priora tria *Dubia* Auctori nostro processit. Quam dissertationem manu exaratam clam is Zaulio concredidit , utique ad instruendum judicis animum, minime omnium suspicatus, eam in vulgus forte fortuna manaturam. Verum contra accidit. Nam eam primo Zaulius uno alterive advocato legendam amice tradere : tum hi rei novitate si (novitatem appellare licet , quod est *Antiquitus cælo & chao*) pellecti, prius ipsi pro se quisque describere, mox suum exemplum aliis describendum commodare : ita ea fieri omnia , quæ solent in iis rebus , quæ præter pervulgatam opinionem afferuntur.

Sub

Sub hæc Teatino (nihil dum gnaro interea, eam lucubrationem jam circumferri) duas præterea quæstiones Zaulius enodandas proposuit, de sponsalibus filiorumfam. jurejurando firmatis unam, alteram de stupro sub matrimonii promissione oblato. Quas difficultates quarto, & quinto *Dubio* enucleatas eidem in manus dedit. Atque ita demum Dissertatio illa duobus Dubiis auctior ferri per manus hominum non sine virorum sapientissimorum adprobatione ac suffragio cœpit: ac brevi tempore Muscettulæ, nec opinantis, nomen ob eam scriptionem manu exaratam celebrari.

Atqui eadem *causidicis* (sic enim Noster non semel suos adversarios in Appendice appellat, eo nomine advocatos, procuratores, actores, & universum pragmaticorum genus intelligens) haud æque ac ceteris grata accidit. Ex quorum numero unus in matrimonialibus causis versatiss.& celebratiss. (*a*) cujus nomini parcit, causam hujus generis unam ad se delatam nactus, scriptionem anno 1712. publici juris fecit, qua Muscettulæ Dissertationem manu scriptam evertere se posse speravit: quo successu (*b*) alii judicaverint. Nihil ea res pacatissimum Teatini animum

(*a*) Is est Dominicus Ursaya Advocatus, & Canonum in Gymnasio Sapientiæ primarius interpres: cujus Disceptationes Ecclesiasticæ pluribus tomis comprehensæ circumferuntur.

(*b*) Non optimo plane successu, si causæ eventum spectamus; quippe cujus victoria penes patrem impedientem stetit. Nam post moras alias ex aliis consulto a judicibus interpositas, tandem Pontificis objurgatione fractus sponsus resipuit. Deinde ad Ursayæ Allegationis pretium quod attinet: si cui forte cupido sit, eam primum cum Muscettulæ Appendice, rogo, conferat? Deinde & eamdem Ursayæ scriptionem conferat cum Disceptatione 14. quam ipse postmodum tom. VII. suarum Disceptationum inseruit, hinc enim perspici potest, quam parum ille suæ causæ confisus fuerit. Vide & seq. Adnotationem.

mum perculit: nec, qui ad eam caufam unius obedientiæ armis evictus, non autem ftudio partium incenfus, defcendiffet, pro eadem fibi putavit, tamquam pro aris ac focis dimicandum. Itaque, fi verum amamus, non tam is, quem dixi, advocatus primarius, quam idem ille Vicefgerens Zaulius Auctori huic noftro tunc temporis bellum intulit: nec ante urgere atque inftare deftitit, quam eifdem ac antea viribus expugnatum adduceret, ut caufidici fcripto aliud fcriptum opponeret: cui quidem *Appendicis* nomen dedit, quam infra Differtationi pone comitem cernis incedere. Ea in Appendice adverfarii argumentis quatuor figillatim refpondet, atque ita, ut inde veritatis caufa, quam propugnandam fufceperat, multo quam antea luculentior evadat. En cur initio Appendicis pag. 267. *tertio fe manum calamo admovere* dicat, utique qui bis antea opus retractaverat, femel *Dubiis* prioribus tribus, iterum duobus pofterioribus. Atque eam quidem Appendicem haud fecus, ac præviam Differtationem, itidem manu exaratam, ubi Zaulio remotis arbitris tradidiffet, officio fe defunctum exiftimavit. Nec enim umquam providit animo, fore tempus aliquod, quo ea univerfa lucubratio per formas typographicas publica fieret.

Interea temporis dum Nofter jam inde ab anno 1718. Roffanenfis Archiep. confecratur, nihilque minus, quam de hifce concertationibus cogitans, in Cathedræ fuæ muneribus totus erat: contra Zaulius (qui ex Vicefgerente Affeffor S. Officii renuntiatus fuerat) commodum Commentarios fuos in Faventina Statuta novis additionibus auctos prelo fubjiciebat. Quos ille tanto fe magis lectoribus commendaturos ratus, fi Mufcettulæ Differtationem, qua de tamdiu loquimur, comitem fibi adjunctam haberent; pro vetere amicitia per litteras cum Roffanenfi

nensi agit, uti opusculum suum publici juris fieri patiatur: idque impetrat. Ita anno 1723. priori Zauliano volumini ad calcem ea Dissertatio adjuncta fuit, verum mendis typographicis misere corrupta, quippe Auctore absente evulgata. Sed commode id tamen accidit, quod Auctorum (quorum locos ubique plena manu Noster sedulo inspersit, ad amoliendam scilicet novitatis calumniam) citationes satis pulchre se in ea editione habent: si quidem ex pluribus, quas conferre libuit, facere judicium de ceteris liceat. Itaque in corrigendis citationibus parum laborandum putavi mihi.

Non omittendum heic duxerim, quod idem ille Advocatus, de quo supra mentionem feci, quum ante hos decem aut circiter annos *Disceptationes* suas *Ecclesiasticas* (sic enim id opus inscribitur) pluribus tomis comprehensas evulgasset; tomo septimo part. 2. Disceptationem inseruit (quæ est numero XIV.) in qua suum cum Muscettula instauravit certamen: sed plane infeliciter. Et hanc tamen Disceptationem Noster brevi altera Appendicula Italice (quam ad opusculi calcem exstare animadvertes) facili negotio convellit. Cui refutationi plura quidem de meo (*c*) addere potuissem, si otium ac voluntas esset. Sed redeo ad Muscettulæ Dissertationem a Zaulio editam.

Nam

(*c*) Hoc tamen nequeo prætermittere, quod Ursaya, Vir ceteroqui Optimus & Clarissimus, in sua interdum commoda peccat: præsertim qui tom. 2. part. I. integram Disceptationem tertiam in eo insumpserit, ut ostenderet, posse Papam gravibus de causis, præsertim propter imminens scandalum, & graves offensiones dissolvere matrimonium ratum. At id mirifice causam Ursayæ sauciat. Quid enim? Si scandali metus tanti visus est, ut ejus causa contradictum matrimonium rescindi a Papa possit, quis non videt, impares invitis parentibus nuptias (ex quibus vix umquam est, quin gravissima scandala sub-

Nam cuicuimodi illa prior Dissertationis editio fuerat: ea certe parum satis desiderio ac publicæ utilitati fecit. Quem enim heic certe facile reperias, qui Statuta Faventina norit? aut si norit, eorum curam ad se pertinere putet? vel si tamen id putet, quid in extremo recessu eadem thesauri recondant, suspicetur? Aut si vel hoc tandem suspicetur, tamen enormia duo volumina comparare sibi pensi ducat non mediocri pretio, tantum ut Dissertationem hanc non longissimam nanciscatur? Scio eam Neapoli pluries a pluribus conquisitam, nec umquam rimantibus occurrisse, propterea quod de Zauliano opere nemo heic fando audiverat, ac multo minus illam in fundo tam vasti operis delitescere: nam Zauliana volumina a nostratibus tabernis ac bibliothecis absunt. His de causis viris dignitate & auctoritate principibus non invitus morem gessi, ut eam permissu Auctoris Cla-

la suboritura provideantur) nullo modo fuisse ab initio contrahendas, imo a Pastoribus modis ommibus impediendas? Nullum crede mihi argumentum validius afferri potest, quo qui præposteræ nupturientium libertati impense favent, efficacius jugulentur. Et tamen idem ille Ursaya, qui causæ ad se delatæ serviens, matrimonia, quibus parentes dissentiant, impediri posse, etsi graves offensiones inde immineant, acriter negavit, alibi, quia sic alterius causæ rationes postulabant, ex metu gravioris scandali, non quidem impediri matrimonia contrahenda (quod longe levius est) sed dissolvi contracta posse, defendit. Hoc illud nimirum est, non ad rei veritatem, sed ad causarum opportunitatem calamum attemperare, ac Pyrrhonismum in Jurisprudentiam invehere.

Ceterum de eo, quod propter gravioris scandali metum Pontifex distrahere ratas nuptias possit, videantur dicta a Rossanensi nostro non uno loco. Ubi nos quoque in Adnot. 40. quædam adlevimus: nisi quod ejus Adnotationis priora verba, nescio quomodo luxata, sic sunt reponenda: *De vinculi solutione, non de tori separatione id esse capiendum &c.* Quam laxaturam rogandus est lector, ut manu medica in eum, quem dixi, modum sanet.

Clarifs. (qui utinam valetudine ſatis commoda uteretur: plura enim, uti profeſſus eſt, de ſuo penore addidiſſet) ut eam inquam perpurgatam perpetuis prioris editionis mendis, ſeorſum edendam curarem, uſui tum Fori utriuſque, tum etiam Paſtorum non mediocri futuram. In eo dum eram, dumque quotidiana typographorum ſpecimina recenſere ſatago: libuit principio, amicis hortantibus, aliquid paginis extremis illinere, quod poſset rem, qua de agitur illuſtriorem efficere. Verum, uti fit, dum plura quotidie meditando extunduntur, ac nihilo in dies minus nova ſeges ſuboritur: poſtremo etiam juſtam de filiorumfam. ſponſalibus Mantiſsam, duaſque præterea Diatribas (omnes inter hæc domi natas) inter Auctoris Diſsertationem ejuſdemque Appendicem immittere non dubitavi: non facturus, ita me Deus juvet, ſi ſuſpicatus initio fuiſsem, eas juſto longius proceſsuras. Sed nemo iſtud vitio mihi verterit, quaſi qui a Diſſertatione Appendicem, tamquam membra poetæ diſcerpſerim: nam ſi nihil aliud, formarum certe typographicarum diverſitas ſatis ipſa per ſe Auctoris textum a noſtris quibuſcumque additamentis diſcriminat. Quædam etiam hinc atque inde decerpta, eodem tamen pertinentia, in Auctarium ad finem contuli. Quæ omnia, cujuſmodicumque ſunt, cupidos rerum harum æqui boni facturos, haud temere, præſertim fretus conſcientia recte facti, confido.

CON-

CONSPECTUS
HUJUS VOLUMINIS.

Pag.

DE

DE
SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS
QUÆ
A FILIISFAMILIAS CONTRAHUNTUR
PARENTIBUS INSCIIS, VEL RATIONABILITER INVITIS
DISSERTATIO THEOLOGICO - LEGALIS.

PROŒMIUM.

Matrimonii finis, dignitas, mysteria, & utilitas num. 1.
Quomodo ineundum, & abusus circa hoc n. 2.
Occasio scribendi hanc Dissertationem n. 3.

1. Anctum Matrimonii fœdus ad humani Generis propagationem naturali jure institutum, etiam in lege Gratiæ ad Sacramenti dignitatem a Christo Domino elatum fuit: quo, & maxima nostræ Fidei significantur mysteria, conjunctionis videlicet, vel Dei cum Anima justi per vincula caritatis, vel Divini Verbi cum humanitate per hypostaticam unionem; vel denique Christi cum Ecclesia, quam tradens semetipsum pro ea, sibi desponsare dignatus est (1): quodque non pauca hominibus bona

(1) Potest & quartum mysterium, idque morale assignari, nim. ut matrimonium sit symbolum conjunctionis mentis cum corpore, sive rationis cum appetitu; ea tamen lege, ut imperium sit penes partem superiorem. Hujus symbolicæ significationis aperta sunt vestigia Gen. III. 16. si hoc conferas cum Gen. IV. 7. Nam uterque locus prorsus eisdem

na conferre compertum est, tum in levamen miseriarum, quibus est natura imbecillis obnoxia; tum in sanctificationem Animarum per Gratiæ justificantis augmentum, necnon collationem Sacramentalis auxilii ad mutua caritatis officia inter conjuges exercenda, ad compescendos concupiscentiæ stimulos, & ad procreandam sobolem, ea videlicet intentione (ut loquitur S. Augustinus *de nupt. ad Valer. cap. 4. t. 7. edit. Antverp.*) *hac voluntate*, *hoc fine*, *ut*

eisdem verbis Hebraice concipitur. Priore loco, ubi Evam Deus alloquitur conjunctionis maris cum femina lex ea præcipua traditur, ut quidem Hebraice id sonat: *Ad virum tuum erit conversio tua* (Heb. *theshukatech* h. e. *conversio tua*, sive famulatus tuus, nam servorum est ad herum converti, a cujus ore pendent) *& ipse dominabitur tui*. Posteriore vero loco sic Deus Caino dicit: *Sed sub te erit appetitus ejus*. nim. peccati sive concupiscentiæ: at Hebraice eadem hic verba occurrunt: *Ad te erit theshukato* i. e. *conversio ejus* (nempe concupiscentiæ, tamquam famulæ) *& tu dominaberis illius*. Ex eisdem plane verbis utrobiq. usurpatis licet elicere, in copulationes tum maris cum femina in connubiis, tum rationis cum appetitu in homine, imperium penes nobiliorem partem, obsequium penes sequiorem ex Divina institutione esse oportere: imo connubia rite inita anterioris conjunctionis, nim. mentis dominæ cum appetitu sibi subjecto, significantiam complecti. Hanc quam tradidi, symbolicam connubii significantiam, eam tamquam certam & suo tempore tritam sumpsit sibi Philo in *Legis allegoriar.* altero (edit. Francof. 1691. pag. 71. B.) ubi illud *Mulier quam dedisti mecum* Gen. III. 12. sic ἀλληγορεῖ, ut tamen pro certo ponat, Adami nomine venire νοῦν *mentem*, per Evam vero τὴν αἴσθησιν *sensum* significari. Hoc, inquam, pro certo ponit. Ceterum quæ ibi cavillatur, quasi non plane per omnia sensus menti pareat, ea tum futilia sunt, tum nihil deposita symbolica significatione detrahunt. Verum de his satis: de quibus a non nemine alibi disputabitur. Ex eo porro fit consequens, eas nuptias, quas recta ratio non conciliat, videri carere ea, quam dixi, mystica significatione, ac proinde ex defectu mysterii esse illicitas. Talium connubiorum, quæ ratione duce non fiunt, ambitu continentur ea omnia, quibus Divinæ humanæve leges obsistunt: in quorum numero sunt ea etiam matrimonia, quibus parentes cum ratione reluctantur.

ut qui ex eis filii nascuntur, in Dei filios nascantur, ac ut eos ex membris hominis in membra transferant Christi. Unde & terrena Jerusalem S. Mater Ecclesia de suorum Civium multiplicatione lætetur, & aliquando Cœlestem illam in æternum mansuram Parentibus una cum filiis ingredi, Deo miserante, contingat: *Quod si provenerit, merces erit de Conjugio plenæ felicitatis. S. Aug. ibid. cap.* 8.

2. Fœdus hoc tot nominibus sacrum, *magnum Sacramentum* ab Apostolo *ad Ephes.* v. 32. dicitur, atque *honorabile in omnibus connubium ad Hebr.* XIII. 4. conclamatur, nullatenus *ductu libidinis* (*Tob.* VI. 22.) ineundum: sed cum Dei timore, ac desiderio filiorum, in quibus cœlestes benedictiones parentes consequi mereantur (2). Porro mirum æque, ac lacrymabile præcipue hac nostra ætate portentum protulit adolescentium quamplurium impudentia, de quibus non immerito cum Angelo dixeris *Tob.* VI. 17. *Hi conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se, & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut Equus & Mulus, quibus non est intellectus.* Siquidem non pietate ducti, sed libidine victi, eas sibi statuunt copulare uxores, quibuscum conversari, vel alloqui sine decoris, ac honestatis discrimine non liceret. Inde odia inter Consanguineos, ac dissidia perpetua: inter ipsos conjuges concupiscentiæ ardore extincto, jam pudore correptos quotidianæ rixæ, violationes innumeræ: inde familiarum nobilium depressio, in filiis instituendis perniciosa socordia: Inde denique tot tantaque mala, sive inspiciatur Reipubli-

(2) Locus Tob. VI. 22. (unde hæc sumpsit Auctor) ex nostra Vulgata sic habet: *Accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quam libidine ductus, ut in semine Abrahae benedictionem in filiis consequaris.*

publicæ discrimen, sive animarum jactura; quod non sine animi mœrore inspici, ac vix sine justorum fletu valeat memorari. Quodque maxime zelum excitat, eo pervenit insolens audacia, ut ad hjusmodi matrimonia contrahenda ab Ecclesia præsidium petere non erubescant. Dispensationem super denunciationibus petulanter quærunt. Instant mandari Parentibus, ac Consanguineis, ne audeant impedire. Quæ, & similia si denegentur; tanquam de conculcata libertate, ac prodita ab Episcopis Pastorali cura conqueruntur; in hoc gravius peccantes, *quod putent peccato suo auctoritatem lege quærendam. S. Amb. lib. 1. de Abrab. c. 7.*

3. Hujus inscitiæ dixerim, an petulantiæ? retundere linguam, os coercere (faxit Deus, ut contingat) & cupidinem moderari eorum, quorum interest, Nos urget Imperium: quod pro modulo nostræ imbecillitatis præstare conabimur; dum sive ad solidioris Theologiæ principia, sive ad Canonicas Sanctiones attendentes, fines libertatis in matrimoniis contrahendis Jure Naturali, Divino, & Ecclesiastico requisitæ sequentibus propositis dubiis aggredimur designare.

DUBIUM I.

An Filiifamilias contrahentes matrimonium alioquin honestum Parentibus inconsultis, vel invitis mortaliter peccent.

Filii contrahentes matrimonium inconsultis, vel invitis Parentibus regulariter peccant; Sanctamque Ecclesiam hujusmodi matrimonia semper detestatam esse, atque prohibuisse. Id probatur.

Ex sententia gravium Theologorum & Canonistarum, qui sedulo expenduntur a num. 4. usque ad 10.

Ex

4. NON eſt nobis ſermo de aliis circumſtantiis, quibus reddi valeat illicitum matrimonium, ſed unice inquirimus, quid ſentiendum de Filiis matrimonium, alias forſitan honeſtum ac laudabile, ineuntibus; abſcondite tamen, ne Parentibus innoteſcat: vel ipſis conſciis, ſed ratione aliqua ductis renuentibus conſentire. Sunt ne damnandi letalis culpæ, an potius tanquam innoxii veniunt abſolvendi?

5. Vera, & communis fere Theologorum, necnon Canoniſtarum ſententia eſt, filios prædicto modo contrahentes

tes ut plurimum peccare mortaliter *contra Jus Naturale*, *Divinum*, *ac Positivum*, ac dumtaxat quibusdam causis satis raro urgentibus excusari.

6. Ita respondent *Cardin. Bellarminus de Sacram. matrim. Cap.* 19. *propos.* 3. *Cardin. Turrecremata in Cap. aliter. Caus.*30. *quæst.* 5. ubi expresse docet peccare qui omittunt consensum Parentum; & hunc requiri de necessitate Præcepti, *Soto in* 4. *sent. dist.* 28. *quæst.* 1. *art.* 1. *in fin. Petrus de Sot. lect.* 3. *de matrim.*, *Molina de Just. tom.* 1. *tract:* 2. *disp.* 176. *vers. ad primum argumentum*, & alii antiquiores, quos cumulant *Sanchez. de matrim. lib.* 4. *disput.*23. *num.*9. *&* *Sairus in Clav. reg. lib.*7. *Cap.* 5. *num.*12. Nobis satis erit ex iis referre verba *Petri de Ledesma in tract. de matrim. quæst.* 47. *art.* 6. *verb. Secunda Conclusio*: ibi: *Regulariter & per se loquendo si filius debet contrahere matrimonium, illud debet facere ex voluntate parentum; & si non faciat, peccat mortaliter; & idem docent omnes Doctores tam Theologi, quam Jurisperiti*. Et in responsione ad secundum argumentum subdit *etiamsi Pater nihil præcipiat filio; contrahere contra ejus voluntatem, esset peccatum mortale contra virtutem pietatis*. Hic Doctor inter antiquos Discipulos *Divi Thomæ* rem accurate pertractat, præcipue in eo, quod egregie interpretatur mentem S. Doctoris, qui perperam a nonnullis in contrarium allegatur. Testatur etiam de communi *Gaucerius in addit. ad sum. Cajet. verb. matrim. vers. præter casus*.

Addi possunt ex antiquioribus *S. Petrus Cælestinus opusc.* 8. *par.* 6. *sect. prima Cap.* 4. quod habetur *in tom.* 25. *Bibl. vet. Patr.* ibi: *Id vero, quod dicitur, filia Patri danti sibi Virum non potest contradicere; intellige sine vitio ingratitudinis, & poterit exheredari*.

Beatus Albertus Magnus in 4. *sent. distint.* 28. *art.* 4. pro-

proposito dubio: *an filiafam. possit invitis parentibus tradi marito*, resolvit, quod valide nubit, sed concludit, quod *peccat, clam a parentibus contrahens*.

7. Apertius, si fieri potest, hanc viritatem posteriores Theologi tradidere.

Megal. 1. 2. *partis institutionis Confessariorum, & Pœnitentium lib.* 2. *Cap.* 23. *num.* 52. ibi: *Filia, quæ absque consensu Patris matrimonium contraheret, contra quartum Decalogi præceptum mortaliter peccaret*. Et num. 57. idem docet *de filiis*.

Franciscus Silvius in supplem. 3. *par. quæst.* 47. *art.* 6. *conclus.* 4. *Inire matrimonium Parentibus, vel inconsultis, vel rationabiliter invitis est regulariter peccatum mortale...... magna est injuria contra voluntatem eorum rationabilem hoc aggredi.*

Ludovicus Abelly Episcopus Ruten. in medull. Theol. par. 2. *tract.* 1. *cap.* 8. *sect.* 3. *num.* 3. *Quamvis matrimonium invitis Parentibus contractum, si aliæ conditiones necessariæ observentur, validum sit &c. Certum est tamen, graviter peccare filiasfamiliæ, si invitis rationabiliter parentibus, vel eorum consensu non requisito, contrahant matrimonium; ut ex communi Theologorum consensu docent Ledesma, & Gammachæus &c.*

Gulielmus Estius in 4. *sent. distinct.* 28. §. 2. *in princ. Quamvis rata sint matrimonia inconsultis Parentibus contracta; plerumque tamen sunt illicita: nam nisi justa causa diversum suadeat, tenentur liberi Parentum Consilium audire, & consensum expectare.*

Petrus a S. Joseph. in sum. de 4. *Decal. precept. art.* 2. §. *Sed quid si filius nulla gravi causa adactus nuptias a parentibus propositas respuit? Probabilius videtur, eum peccare mortaliter, eo quod in re gravi, & justa, Patris præceptum nihili ducit.*

Fran-

Franciscus Zypæus in analyt. jur. Pontific. lib. 4. tit. de sponsal. num. 5. Ecclesia semper detestata est ea matrimonia, quæ filii contrahunt insciis, invitisque Parentibus; Ac idem iterum testatur *tom. 2. in tract. de Jurisdict. lib. 2. cap. 12. num. 2., & dict. tom. 2. Judex, magistrat. &c. lib. 3. cap. 2. num. 6. & eod. tom. 2. de notit. jur. Belgic. lib. 5. tit. de sponsal. num.* 8.

Merbesius in summ. Christ. par. 2. de Sacr. matrim. dissert. 7. quæst. 17. per tot. ubi probat, quod inire matrimonium, parentibus vel inconsultis, vel justa causa reluctantibus, est peccatum lethale, ordinarie loquendo; quia gravi in re gravis ab ipsis injuria parentibus irrogatur.

P. Mauritius Philippi Ord. Min. Provin. Flandr. in Directorio Conscientiæ tract. 25. de Matrim. cap. 4. quæst. 3. per tot. Tenetur ordinarie filius petere consensum parentum ad ineundum matrimonium, quia filius nubendo contra voluntatem Patris afficit irreverentia in re notabili contra illud Exodi xx. *Honora Patrem. Deinde jura tam Canonica, quam Civilia severissime prohibent hujusmodi nuptias Cap. honorantur 32. quæst. 2. Hinc D. Ambros. lib. de Abraham. cap. ultim. Non est Virginalis pudoris eligere Maritum.*

Anton. Nald. in sum. verb. filius num. 6. Filiusfam. contrahens matrimonium contra voluntatem Patris peccat mortaliter secundum magis receptam opinionem.

Fagundez in præcept. Decal. lib. 4. cap. 4. num. 4. resolvit, *peccare mortaliter filium, qui ducit uxorem dignam, respuens æque dignam, quam Pater ducendam proponit.*

Gabriel a S. Vincent. de Matrim. par. 5. disp. 3. quæst. 5. num. 3. inquit: *certum est apud omnes Catholicos peccare mortaliter filios, quando absque legitima causa matrimonia contrahunt absque Parentum consensu.*

Franciscus Amicus in Curs. Theol. tom. 9. de Sacram. Matrim.

trim. disput. 4. sect. 1. num. 8. in fin. Filii tenentur Parentum consensum exquirere, vi observantiæ, & pietatis Progenitoribus debitæ; unde graviter peccant, qui absque justa Causa contra voluntatem parentum matrimonium contrahunt.

Mastrius in Theol. Moral. disput. 20. quæst. 2. artic. 3. n. 48. Certum est, ut communiter Doctores docent, graviter peccare filiosfamilias, si invitis rationabiliter Parentibus, vel eorum consensu non requisito, Matrimonium contrahant.

Joann. Martinon. tom. 2. de Sacram. disp. 71. sect. 9. num. 107. Peccant filii graviter, quando sine justa causa parentibus insciis, vel invitis matrimonia contrahunt. Leander tom. 2. de Sacram. tract. 9. disp. 6. quæst. 5. an peccent mortaliter filii, qui absque consensu Patris nubunt, ait: *Probabilius respondeo, peccare mortaliter &c.*

Petrus Marchant. in Tribun. Sacram. tom. 2. tract. 5. tit. 2. quæst. 4. conclus. 4. Si nubant absque postulato consilio, vel assensu parentum, vel illis juste renitentibus, peccant mortaliter.

Florentius de Coq. tom. 3. princ. Theol. cap. 12. sect. 5. Qui sine justa Causa Parentibus inconsultis, aut rationabiliter invitis Matrimonium ineunt, peccant mortaliter, inhonorando Parentes.

Marcus Vidal. in Arca Salutar. de Just., & jur. inquisit. 2. num. 5. Graviter peccant filii, qui sine consensu Parentum nubunt; faciunt enim in re gravi contra honorem illis debitum. Et num. 12. eadem explicat.

Jacobus Platellius tom. 5. cap. 7. §. 5. num. 1112. Ordinarie consensus parentum necessarius est ad hoc, ut licitum sit Matrimonium, itaut graviter peccent filii, vel filiæ contrahentes, invitis parentibus.

Isambertus tom. 6. in 3. part. D. Thomæ de Sacram. Matrim.

trim. disput. 7. art. 10. circa fin. Peccant gravissime filii, quando sine causa legitima contrahunt absque consensu Parentum.

Franciscus Gennett. tom. 5. tract. 9. cap. 8. quæst. 1. Filii non possunt contrahere matrimonium insciis, vel invitis parentibus; alias peccarent mortaliter &c.

Natalis Alex. in Theol. Moral. tom. 6. tract. de Sacram. Matrim. cap. 2. art. 3. propos. 3. Lethaliter peccant filii familias, qui parentibus inconsultis, vel justa ex causa repugnantibus matrimonia contrahunt: id enim vetat Lex Divina.

Gaspar Juenin. in Comment. de Sacram. par. 2. dissert. 10. quæst. 5. cap. 3. in princ. Cuique ratum est, illicitas esse nuptias, quas filiifamilias invitis aut inconsultis parentibus inierint.

Joan. Cabassutius in Theor. Jur. Canon. lib. 3. cap. 25. num. 4. Matrimonia filiorumfamilias sine parentum consensu celebrata, consentiunt omnes esse illicita, & Divinis humanisque legibus prohibita, & pœnis esse dignos filios, qui contrahunt, & Sacerdotes, qui eis assistunt: Et melius *n. 7.*

Armandus Hermann. in 4. sent. tract. 9. disput. 2. qu. 3. num. 4. Dico secundo, ut validus sit contractus matrimonii, non est necessarius consensus parentum; peccarent tamen mortaliter sic contrahentes.

Ludovic. Engel. tom. 3. in 4. Decretal. tit. 2. §. 2. num. 6. Si liberi absque rationabili causa, vel invitis parentibus matrimonia contrahunt; plerumque mortaliter peccant, & exinde puniri possunt.

8. *Idem ex professo tuentur Rebell. de oblig. just. par. 2. lib. 2. quæst. 14. Sect. 1. Basilius Pontius lib. 2. cap. 1. num. 27. Joan. Valer. de differ. utr. for. verb. matrim. differt. 1.* aliique plures, inter quos *Fagnan. super cap. tua, de despons. impuber.*, ubi egregie rem examinat, allegans

gans concordantes, præcipue *num.* 13. *&* 14. & novissime *P. Alexander Politus a Sancto Sigismondo Scholarum Piarum Theologus in erudito tract. de patria in testamentis condendis potestate* anno 1712. Florentiæ Typis impresso, *lib.* 1. *cap.* 3. 4. *& seq. lib.* 2. *per tot.*

9. His addendi veniunt etiam mitioris doctrinæ auctores, qui etiamsi excusent ab omnimoda obligatione sequendi voluntatem Patris; hujus tamen consilium petere, nec contemnere filiosfamilias omnino teneri, alias mortaliter peccaturos, unanimes affirmant. Ita antiquiores aliqui, quos congerit, & sequitur *Sanchez loc. citat. Bonacin. de Sacram. Matrim. quæst.* 4. *punct.* 17. *num.* 25. *Coninck. de matrim. disp.* 28. *dub.* 5. *num.* 52. *conclus.* 3. *Perez. de Matrim. disput.* 15. *sect.* 5. *num.* 6. *Gaspar. Hurtad. eod. tract. disp.* 6. *difficul.* 10. *num.* 36. testans de communi sensu omnium Doctorum. *Escobar. lib.* 25. *sect.* 2. *dec.* 175. *num.* 724. *in fine*: *Thomas del Bene de immunit. par.* 1. *cap.* 8. *dub.* 19. *sect.* 9. *num.* 34. *Cotton. contr.* 3. *cap.* 3. *num.* 93. *Filiucius tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 4. *n.* 130. *Trulench. tom.* 1. *in præcept. decal. lib.* 4. *cap.* 1. *dub.* 2. *n.* 13.

10. Et consentiunt Canonistæ *Barbos. in collect. in Conc. Trid. sess.* 24. *de refor. matrim. cap.* 1. *num.* 2. *in fine*: *Gonzal. Tellez. super. cap. tua de desponsat. impuber. num.* 12. *Robert. Konig. super.* 4. *decretal. tom.* 2. *tit.* 1. §. 7. *num.* 47. Egregie *Gatier. tract. de matrim. cap.* 79. *num.* 20. ibi: *Auctores affirmant*, & *late probant peccare mortaliter filium matrimonium ineundo, estque omnium Theologorum Sententia; tenetur igitur sub culpa lethali consilium parentum circa matrimonium petere.*

Modernus *Potius de Joriis de magn. matrimon. Sacram. quæst.* 21. *par.* 8. *num.* 16. *&* 17. *Probabilius existimo, filios teneri sub culpa lethali consilium parentum circa matrimonium petere &c. quia juri naturæ, quo parentes in*

liberos funguntur, *sub quorum potestate sunt*, *conforme est*, *ne citra parentum consilium aliquid de re tam gravi*, *ut est matrimonii vinculum*, *a quo totum vitæ institutum pendet*, *filius deliberet*.

11. Cæterum ad abundantiam potius, & ad vulgi allucinationem diluendam tot *Doctorum* afferta coacervavimus. Quid enim alia auctoritate indigemus, cum auctoritas suppetat irrefragabilis, vel *Summorum Pontificum*, vel *Conciliorum* tam Generalium, quam Provincialium, quibus constanter hujusmodi matrimonia illicita, ac detestabilia visa sunt? Ad hoc firmiter afferendum abunde sufficeret vel unicum testimonium *Sac. Concil. Tridentini aperte docentis Cap.* 1. *Seff.* 24. *de reform. matrim.* ibi *Sancta Dei Ecclesia ex justissimis caussis illa* (matrimonia scilicet fine consensu Parentum contracta, quæ declarat irrita non esse) *semper DETESTATA EST*, *atque PROHIBUIT*. Hoc enim decretum æque improbat matrimonia clandestina, atque contracta invitis Parentibus, inquit *Fagnam. super Cap. tua de desponsat. Impub.*, & optime animadvertunt *Sairus in clavi reg. lib.* 3. *Cap.* 5. *n.* 12. ibi: *Quia ut plurimum incommoda magna ex eo*, *quod filii matrimonium*, *insciis*, *ac invitis Parentibus contrahant*; *meritò Ecclesia hujusmodi matrimonia semper prohibuit*. Consentiunt *Marchant. tom.* 2. *loc. cit. quæst.* 4. *Gennet. Cap.* 8. *cit. quæst.* 4. & alii: Et legenti patet ad sensum: nec obscure innuitur *a Card. Pallavicino in Histor. Conc. Triden. lib.* 22. *cap.* 4. *num.* 1. *&* 2.

12. Ne tamen antiquiora contemnere videamur; vel pauca ex iis attingere non pigebit. Abstinemus equidem a controversia (3) utrum talia matrimonia aliquando ita reje-

(1) In qua controversia vix est dubitandum, quin ex vetere jure Canonico ea matrimonia irrita fuerint. Vide quæ mox ex Summis Pon-

rejecta fuerint, ut irrita redderentur; de qua in oppositas ex diametro sententias abeuntes agunt *Basilius Pontius de matrim. lib. 2. Cap. 1. §. 1. Fagnan. super Cap. tua cit. num. 20. & seqq. Juenin. Cap. 3. cit. art. 1. concl. 2.* aliique tum ex veteribus, tum ex modernis Theologis, & Jurisperitis. Veruntamen fateri oportet, ea, quæ adducuntur ad probandum, quod Ecclesia talia connubia irrita voluerit aliquando, evidenter concludere, quod saltem ut maxime illicita vetuit, & improbavit.

13. Itaque *in Cap. aliter caus. 30. quæst. 5.* celebre illud Decretum legitur *Evaristo Papæ* tributum: *Legitimum non sit conjugium nisi &c. a parentibus, & propinquioribus sponsetur &c. aliter vero præsumpta non conjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius quam legitima conjugia esse non dubitate*. Et in *Epistola*, unde præfata verba transcripta sunt, additur *sicut a Patribus accepimus, & a Sanctis Apostolis, atque eorum Successoribus traditum invenimus*. Neque nos latet, hanc Epistolam *Evaristo* suppositam non levibus argumentis ductos nostri sæculi criticos affirmare: nihilominus quicunque sit illius Auctor, saltem eruitur ex illa, qualis fuerit de eo tempore Ecclesiæ disciplina, scilicet a nono sæculo æræ Christianæ. Quod & evidenter evincitur ex altero contemporaneo teste *Nicolao Primo Summo Pontifice in responso ad Consultat. Bulgar. cap. 3.*, instruens enim eos super moribus occidentalis Ecclesiæ in matrimoniis contrahendis: *Fœdera quoque*, inquit, *consensu eorum, qui hæc contrahunt, & eorum, in quorum potestate sunt, celebrantur. Refertur in cap. nostrates caus. 30. quæst. 5.* Idem videtur tradere *Urbanus Primus* relatus *in cap. si verum caus. 31. quæst. 2.*

Pontificibus aliisque Canonici juris fontibus allegantur, num. 13. & seqq. Vide & Juenin. Diss. x. q. 5. c. 3. ar. 1. & alios.

quæst. 2., dum de matrimonio, invito utroque parente, affirmat: *Canonum, & legum auctoritas talia sponsalia non approbat*: clarius legitur *in cap. videtur, qui matrim. accus. poss.* (sive sit *Cælestini* II., ut arridet *Gonzal. Tellez in comment. super eodem cap.* sive CLEMENTIS III., ut autumant *Natalis Alex. Theolog. Moral. tom.6. pag. mihi* 627., *& Juenin. loco sup. cit.*) ibi: *Ideo maxime Parentes recipiuntur &c. qui enim melius recipi debent, quam illi, quorum est interesse &c. itaut si non intersint, & consensum non adhibuerint secundum leges, nullum fiat matrimonium.* Consonant verba ALEXANDRI II. apud *Ivonem Carnotensem* 3. *par. decreti* relata *à Natali Alex. ubi supra pag.* 528. ubi de adolescente, qui juraverat fæminam quandam se ducturum in Uxorem, affirmat Summus Pontifex, reum fuisse perjurii, ideo quia quod observare legaliter non potuit sine judicio parentum, temere jurare præsumpsit.

14. Nec diversa fuit Ecclesiæ Orientalis observantia: quia ex *Photii* Nomocanone, qui nono currente sæculo fuit exaratus, & ex *Commentariis* super eodem editis *à Balsamone* XII. labente sæculo, & XIII. ineunte, perspicue apparet, inibi præfata conjugia usque adeo vetita fuisse, ut pro irritis haberentur, ut ex *tit.* 13. *cap.* 9. (4).

15. *Con-*

(4) Photius in Nomocanone titulo XIII. cap. 9. hoc lemma præfigit: Περὶ τῶν παρὰ γνώμην τῶν οἰκείων γονέων, ἢ δεσποτῶν, γαμούντων. idest *De nubentibus præter parentum aut dominorum sententiam*: hoc est parentibus inconsultis. Deinde rejicit lectorem ad Basilii Can. 38. 41. 42. de quibus inferius dicam. Sequitur Photii textus in hunc modum: Ὑπεξούσια ἢ ὁ ὑπεξούσιος &c. quæ satius erit huc afferre, quemadmodum latine sonant. *Qui, quæve in alterius potestate sunt, non possunt legitime matrimonium contrahere, non consentiente eo, qui illos in potestate habet: ut lib.* v. *Cod. tit.*4. *& lib.* XXIII. (non *Cod.* sed *Dig.*) *tit.* 2. (traditur): *extra quam siquis filiam* 25. *annos natam in*

15. *Concilia Provincialia* omnium nationum in eandem ſententiam abierunt. Itaque.

16. In

in matrimonium elocare differat. Tunc enim illa liberæ conditionis homini ſeipſam (matrimonio) *jungere poteſt: quemadmodum quæ de ingratitudine heredum* (tractat) *Novella CXV.* (cap. 3. docet).

Ad quæ a Balſamone hæc adnotantur: Ὅτι δὲ οὐ δύναται ὑπεξούσιος &c. *Quod autem qui, quæve in poteſtate ſunt, circa conſenſum ejus, qui eos in poteſtate habet, legitime matrimonium contrahere non poſſint: ex multis cap. manifeſtum eſt. Titulus ſecundus libri* XXIII. *Digeſtorum poſitus eſt in capite primo tituli* IV. *libri* XXVIII. (Baſilicorum). *Atque ejuſdem tituli caput ſecundum ſic habet:* οἱ γίνεται γάμος &c. *Nuptiæ conſiſtere non poſſunt, niſi conſentiant omnes*, ideſt *qui coeunt, quorumque in poteſtate ſunt*. Verba ſunt l. 2. De *r.* nupt.

Jam vero Baſilii ad Amphilochium canones, ad quos digitum intendit Photius, tales ſunt. Canon. XXXVIII. ſic habet: Αἱ κόραι αἱ παρὰ γνώμην τοῦ πατρὸς ἀκολουθήσασαι πορνεύουσι ideſt *Puellæ, quæ præter patris ſententiam amatores ſecutæ ſunt, fornicantur*. Hoc eſt (ut ibi Balſamon & Zonaras interpretantur) etſi videantur cum ſuis amatoribus Matrimonio copulatæ: re tamen vera fornicariæ ſunt, non uxores, quia inter eos qui in aliorum ſunt poteſtate, ſine horum conſenſu matrimonium conſiſtere non poteſt. Sequitur in eodem Canone: *Reconciliatis vero parentibus, videtur res remedium accipere: non protinus autem ad communionem reſtituuntur, ſed triennio puniuntur*: ideſt nonniſi exacta triennali pœnitentia recipiuntur. Interpretationem hanc Canonis a me poſitam confirmat Alexius Ariſtenetus, ſic eum Canonem παραφράζων (apud Beveregium tom. 2. p. 97.): Οἱ ὑπεξούσιοι &c. *Qui ſub poteſtate ſunt, præter eorum ſententiam, ſub quorum ſunt poteſtate, matrimonium contrahere non poſſunt. Si autem & contraxerint nihil fecerunt: ſed irrita eſt contractio. Puellæ autem quæ præter patrum ſuorum voluntatem homines aliquos ſecutæ fuerint, fornicationis ſupplicio ſubjiciuntur*. Et quæ porro ibidem ſequuntur. Jamvero quod ait Baſilius, *Reconciliatis vero parentibus, videtur res remedium accipere* &c. id oſtendit, tunc temporis dediſſe operam Epiſcopos, ut parentes reconciliarentur filiis, ut ſic filii poſſent de fornicatione ad ratum conjugium emergere, ac poſt triennalem punitionem canonicam ad communionem admitti. Certe Ambroſius nihil ſibi reliquum fecit, quo Siſinnium cum filio, qui clam patre uxorem duxerat, conciliaret. Itaque filium ad veniam rogandam

16. In Galliis *Concilium Aurelianense quartum celebratum Anno* 541. *Canon.* 22. pronunciat, *matrimonium contra voluntatem Parentum impie copulari*. *Labbe ad ann. cit. tom.* 5.

17. In

dam adduxit, ac viciſſim patrem perpulit, ut filio *paternam*, uti vocat, *offenſionem* condonaret. Quod aſſecutus, tandem Siſinnio epiſtola (quæ in edit: Mauriana eſt 83.) lectu digniſſima gratulatur.

Id quod hoc Canone de filiorumfamilias matrimoniis ſancitum fuit, idem mox Can. XL. extenditur ad ſervos, ait enim: *Quæ præter domini ſententiam ſe viro tradidit, fornicata eſt, &c.* tum hæc ratio traditur: *Eorum enim qui ſunt ſub alterius poteſtate, pacta conventa firmi nihil habent*: quæ ratio in filios familias minus convenit. (Cur in filiosfamilias univerſe ea ratio minus conveniat, dixi in *Mantiſſa de Sponſal.* num. 5. Vide ibi dicta.) Ad quem Canonem vide Balſamonis, Zonarae, & Ariſteneti ſcholia.

At Canon XLI. (eorum ſcilicet quos ſupra allegavit Photius, alter) nihil huc pertinet. Quocirca alterutrum dicendum eſſe cenſuerim, ſive in Photio μ' pro μα hoc eſt XL. pro XLI. ſcribendum eſſe, ſive in Epiſtolæ ad Amphilochium exemplari, quo Photius utebatur, fuiſſe quadrageſimum, qui nunc eſt Canon primus & quadrageſimus.

Sequitur eorum Canonum ad quos indicem intendit Photius, tertius, qui eſt Baſilii ad Amphilochium XLII. ſic habens:

Οἱ ἄνευ τῶν κρατούντων γάμοι πορνεῖαι εἰσίν. &c. *Quæ ſine iis, qui habent poteſtatem, ſiunt matrimonia, ſunt fornicationes. Viventes ergo patre vel domino ii, qui conveniunt, non ſunt ab accuſatione liberi, donec conjugio domini annuerint: tunc enim accipit firmitatem conjugium.* In qua verſione (Beveregiana to. 2. pag. 100.) ne te illud turbet, *conjugio DOMINI annuerint*: nam ibi vox *Domini* commode intelligenda eſt tum de *dominis* tum de *patribus*. Omnino Græca in hoc canone vox Κύριοι non *Domini* ſed γονικοὺς, cenſeo, vertatur ſic: *ii quorum in poteſtate ſunt*: ſive *auctoritatem* aut *poteſtatem habentes*. Id enim Κύριος apud veterem Græciam pluries ſignificat, ut communis ea vox tum *beris*, tum *patribus* ſit, imo & iis omnibus, qui auctoritatem habent: unde & tutores Κύριοι dicebantur: & ii præſertim qui puellas nuptui dabant, proprie κύριοι vocabantur: de qua uſurpatione vide Budæi Comment. L. Gr. pag. 43. 44. Hinc Balſamon in hujus Canonis Scholio pro Κύριοι poſuit, οἱ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἔχοντες, hoc eſt *qui eorum habent poteſtatem*.

Hunc

17. In Hispaniis *Toletanum tertium can.* 10. *Similis conditio de Virginibus habeatur, ne contra voluntatem Parentum, vel suam, cogantur maritos accipere*; apud Card. de Aguir ann. 689. num. 40.

Hunc Basilii Canonem XLII. Auctor hujus Dissertationis infra n. 22. in partes suas advocat. Eundem conferre proderit cum Pauli JCti loco ex *Rec. sent.* De quo infra in *Adnot.* 5. Ex utroque enim constat, matrimonia injussu patrio copulata, non continuo tamen disturbata fuisse. Ea quidem seculi leges etsi improbabant, atque ut *injusta* traducebant, tamen prolium gratia tolerabant. At leges Ecclesiæ longius progressæ, usque adeo improbabant, ut eadem matrimonia *fornicationibus* æquipararent.

Ceterum in occidente eadem processus de filiorumfamiliæ matrimoniis disciplina viguit. Licebit præter monumenta ab Archiepis. Rossanensi num. 13. & 16. producta (inter quæ valde notabilis est canon, falso quidem Evaristo tributus, sed antiquus tamen, & Basilio cohaerens: in quo ista *non conjugia* ait esse, *sed aut adulteria, aut contubernia, aut stupra, aut fornicationes*) etiam heic pauca aliquot, quæ ad manum sunt, proferre. Conc. Carth. IV. c. 13. *Nuptiis sponsus & sponsa a parentibus offerantur a sacerdote benedicendi*. Conc. Aurelian. IV. c. 22. *Conjugium, quod contra parentum voluntatem IMPIE copulatur, velut captivitas* (mirum, ni heic CAPTIVITAS tantumdem sit, quod Italis *cattività, cattivezza* idest scelus, flagitium: etsi nihil de hoc vocabulo in Cangii Glossario) *judicetur: sed sicut prohibitum est, non admittatur. Siquis perpetraverit, excommunicationis severitas pro modo piaculi imponatur*. Conc. Parisiense an. 557. *Nullus viduam neque filiam alterius, extra voluntatem parentum, Regis beneficio æstimet postulandam*, Conc. Turon. c. 21. *Non solum Childebertus, & Clotarius reges, sed etiam Dominus Charibertus rex successor eorum præcepto roboravit, ut nullus ullam puellam absque parentum voluntate accipere præsumat*. In Dagoberti lege, quæ *Lex Alamannorum* vocatur, ita scribitur: *Siquis filiam alterius non desponsatam acceperit sibi uxorem, si pater ejus requirit, reddat, & cum 40. solidis eam componat.* In Capitular. Caroli M. Lib. VII. c. 363. *Decretum est, ut uxor legitime viro conjungatur, aliter enim legitimum (ut a patribus accepimus & a SS. Apostolis eorumque successoribus traditum invenimus) non fit conjugium, nisi ab his, qui super ipsam feminam dominationem habere videntur, & a quibus uxor custodi-*

18. In Germania *Concilium Coloniense habitum anno 1636. in tom. 4. Concil. General. & Provincial. par. 7. c. 43. Optandum ut tollantur clandestina matrimonia, quæ invitis Parentibus, ac propinquis, veneris potius, quam Dei causa contrahuntur. Nam quanta ex his mala suboriantur, in aperto est. Interea vero si non irrita, probibita saltem sint, & pœnæ Canonicæ idest excommunicationi contrahentes, & qui eis ope aut consilio adfuerunt subjaceant.*

19. Item in Germania *Synodus Provincialis Moguntina* congregata anno 1549. *in cit. tom. 4. Concil. Gener. & Provinc. cap. 37. Volumus liberos sedulo admoneri, ut divini præcepti memores velint in parentum esse potestate, nec illis insciis, aut invitis inire matrimonia præsumant.*

20. Denique in Italia *in Constitutionibus Provinciæ Mediolanensis ex decret. synodal. Conc.* VI. *Provinc. Mediol. lib. 5. sub tit. Quæ ad Sacramentum matrimonii spectant num.* 17. sic legitur. *Si filiifamilias sint, hos Parochus valde cohortetur, ut parentibus, in quorum potestate sunt, eum honorem tribuant, ut illis, ne insciis quidem nedum invitis, rem tanti momenti ineant*: idemque ferunt *Acta Eccles. Mediol. par. 4. Instruc. Matrim. tit. de Parochi diligent.* Ac ad indicandam necessitatem istud adimplendi laudatur in margine *Concilium Tridentinum cap. 1. sess. 24.* ubi testatur semper aliter inita conjugia Ecclesiam improbasse, ut supra innuebamus. 21. Hæc

stoditur, petatur, & a parentibus propinquioribus sponsetur .... taliter enim & Domino placebunt, & filios non spurios, sed legitimos atque hereditabiles generabunt.

Præte auctoritatea etiam exempla ex historia Eccles. afferri possunt, uti Judithæ cum Balduino Caroli Calvi filio matrimonium, quod propter Caroli dissensum valore caruisse visum fuit. Idem Carolua Ludovicum filium coegit Ansgardi, quam patria injussu duxerat, ex eaque filioa susceperat, nuntium remittere. Nec nisi undecimo sæculo disciplina illa in occidente immutari cœpit: quæ tamen in oriente perduravit, hodieque perdurat.

21. Hæc omnia profecto, ut fatetur Auctor Epistolæ *Evaristo* Pontifici suppositæ, *a Patribus* accepta sunt. Hi enim 4. *Decalogi præcepto*, quo naturalis lex exprimitur *de Parentibus honorandis*, firmiter adhærentes, filios illis invitis, matrimonio se jungentes perpetuo damnaverunt. Sic Tertullian. lib. 2. ad uxor cap. 9. *Nam nec in terris filii sine consensu parentum recte, & jure nubunt.* S. LEO Magn. Epist. 92. ad *Rustic. Narb. cap.* 4. *Paterno arbitrio viris junctæ carent culpa.*

22. Sanctus Basilius in Epist. ad *Amphiloch.* 2. *can.* 42. *Quæ sine iis, qui habent potestatem, fiunt Matrimonia, sunt fornicationes: nec ergo vivente Patre ii, qui conveniunt, sunt ab accusatione liberi.*

23. Sanctus Ambrosius pluries idem docet, at diserte *in Epist. ad Sisinium*, quæ est 64. lib. 6. ibi: *Commendat præfatum virum, quod filio pepercerit, qui ipso inconsulto uxorem acceperat.* Verum filii culpam fatetur, & factum improbat. *Malo enim*, inquit, *culpam fateri: ipsa paterna offensio fuit: quoniam venturam in locum filiæ, tuo debuisti eligere judicio, cui fieres pater; fecisti, quod boni parentes, ut ignosceres, sed obsecratus; nam antequam rogareris, non erat ignoscere, sed factum probare.*

24. Rupertus Abbas tom. 1. lib. 7. super Gen. XXVIII. 7. 8. de Esau, qui uxorem duxerat contra præceptum patris ait: *Aut tanquam insipiens, aut tanquam vere stultus fecit hoc Esau.*

25. Rursum his, ac ceteris Patribus præivit *Apostolus* tum generaliter admonens de obedientia, quam filii tenentur parentibus præstare. *Ad Ephes.* VI. 1. *Filii obedite parentibus vestris &c. honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione.* Et ad *Colos. cap.* 3. *vers.* 9. *filii obedite parentibus per omnia*; Tum ubi docet Parentum muneris esse filiis de nuptiis provi-

 dere

dere prima Cor. VII. 11. *Igitur qui matrimonio jungit Virginem suam, bene facit, & qui non jungit, melius facit*. Quod & ex veteri Testamento luculenter confirmant *Card. Bellarmin. lib. 1. de matrim. cap. 18. Natalis Alex. tom. 6. Theolog. moral. pag. mihi 525.*, aliique Theologi passim allatis exemplis filiorum, qui Parentum mandatum ad Matrimonia contrahenda exequi curaverunt; ut de Isaac, Jacob, & Rebecca habetur cap. 24., & 28. Genesis, vel qui renuentibus abstinuerint, donec ipsorum consensum impetrarent, ut de Sampsone narratur Jud. cap. 14. Item quia præcepta Domini de filiorum nuptiis nunquam filiis, semper verò parentibus proposita fuere Exod. 34. Deuter. 7. & apertissime Jerem. 29. *Date filiis vestris uxores, & filias vestras date viris*; Et Eccl. VII. 4. *Trade filiam, & grande opus feceris, & viro sensato da illam*.

26. Nec audiendi sunt nonnulli, qui tot authoritatis momenta satis sibi videntur elusisse, cum severa fronte pronunciarint, intelligenda esse de honestate ac decentia, secus vero de necessitate, & obligatione præcipue ad vitandam letalem culpam.

27. Etenim nihil absurdus dici potest, ac a veritatis sensu magis alienum, quam quod abusus, quem semper Ecclesia detestata fuit, & prohibuit, quem culpabilem stultitiam Patres affirmant, quem adulterii, & fornicationis nomine audivimus appellari, quem impie usurpari, ac Decalogi præcepto repugnantem esse tot Concilia Provincialia pronunciant, ac sub anathematis pœna vetant: quod, inquam, tam detestabilis corruptela hoc dumtaxat mali præseferat ut decentiam minuat, & obscuret honestatem. Optime ad rem nostram Fagn. super *cap. tua num. 23. in fin. de despons. Impub.* ibi. *Constat ea conjugia adeo esse sacris Canonibus invisa, & exosa, ut appellentur*

tur adulteria, fornicationes, & ſtupra; unde cum tam Eccleſia, quam civilis politia tantopere ab illis abhorreant, non videtur annuendum ut filia inire poſſit matrimonium, cui pater expreſſe, & ex legitima cauſa contradicit. Judicet proinde unuſquiſque, cui veritas potius, quam indulgentia (ne dicam laxitas) arridet, utrum hæc omnia nil amplius importent; quam decentiam operis, & honeſtatem.

28 Ad hæc cum meminerimus Civilis Politiæ; licet quoque ex illa ad rem noſtram efficaciter argumentari. Nam non minus leges Imperiales communes, quam Municipales Regnorum, ac Rerumpublicarum, præfata connubia profligare totis viribus contendunt, & damnant, ut naturali juri adverſantia, Reipublicæ tranquillitati noxia, ingratitudinis, ac libidinoſæ licentiæ fœtus, aliorumque quamplurium malorum perniciofas cauſas.

29. *Jus* ſane *Cæſareum* nuptias, in quibus Parentum conſenſus deſideratur, irritas decernere, communis eſt Theologorum, ac Juriſperitorum Sententia, quam comprobant aperti Textus in princip. Inſtit. *de nupt.* ibi: *Si filiifamilias ſint, conſenſum habeant parentum, quorum ſunt in poteſtate. Nam hoc fieri debere, & civilis, & naturalis ratio ſuadet.* Et infra: *Si adverſus ea, quæ diximus, aliqui coierint, nec vir, nec uxor, nec nuptiæ, nec Matrimonium, nec dos intelligitur.* Et ſimilia habentur in *l. nuptiæ 2. & l. filiusfamilias ff. de rit. nupt. l. ſi ut proponis l. nec. filium l. in conjunctione Cod. de nup.* Quidquid ſentiant *Cajacius* (5), *& Dionyſius Gotiifred. in not. ad l. fi-*

(5) *Nuptias injuſſu patris eſſe civiliter irritas, ut non diſſociari tamen, ſed ſuſtineri tamquam matrimonia juris gentium.*

Ne quem Cujacii & Dion. Gothofredi, magnor in legali diſciplina nominum, abripiat auctoritas, breviter eſt explicandum, quid hi duo

ad l. filius ff. de rit. nupt. & post ipsos *Gonzalez. Tellez super cap. tua, de desponf. impuber. num.* 8. Has utique leges duo JCti censuerint, simul quid ex Jure Romano in hac controversia verum sit.

Jam primum omnium nihil magis est in juris civilis voluminibus decantatum, quam sine patrum consensu nuptias non consistere. Praeter Institutionum locum ab Auctore allatum, videatur prae ceteris titulus *D. De ritu Nuptiarum*, praesertim l. 2. 10. & 11. Et passim in hisce libris idem aut inculcatur, aut supponitur. Hujus Romani instituti Auctorem video laudari Romulum, Auctore Plutarcho. Id quidem nondum in Plutarcho reperi. Verum apud eumdem in Numa sic reperio, hunc regem Romuli legi, de patria liberorum vendendorum potestate, ita derogasse, εἰ τοῦ πατρὸς ἐπαινοῦντος καὶ κελεύοντος ὁ γάμος γένοιτο, *si modo consentiente ac jubente patre nuptiae constiterint*. Caeterum ab antiquissimis usque temporibus apud gentes universas obtinebat, ne liceret injussu paterno nubere aut uxorem ducere. Nec Antiochus quidem Chalcidensem virginem abstulit, nisi patre prius, partim allegando, partim coram rogando, defatigato, uti narrat Livius.

Ced tamen idem ille Paullus, qui lib. 35. ad Edictum, sive lib. 2. *De ri. Nupt.* negaverat nuptias sine consensu patris consistere: videtur contrarium dixisse in lib. II. *rec. sent.* tit. 19. §. 2. ubi sic posuit: *Eorum, qui in potestate patris sunt, sine voluntate ejus matrimonia jure non contrahuntur: sed contracta non solvuntur: contemplatio enim publicae utilitatis privatorum commodis praefertur*. Ergo si *non solvuntur*, jam non irrita sunt, sed valida, contra quam lib. 35. ad Edict. idem dixerat, non consistere. Quidam Doctores apud Juveninium loco citato interpretantur posteriorem locum de casu, quo pater id sciens, publicis instrumentis non contradixerit. Falso: nam universe loquitur Paullus. Alii apud eumdem Juveninium ibid. negant posteriorem locum esse Paulli, quia cum aliis ejusdem JCti locis colliditur; ac suspicantur Aniano illi esse tribuendum, qui sub Alarico Gothorum rege Cod. Theodosianum & Caj Institutiones contraxit. Nempe hoc familiare est aetati nostrae, ut nodos vindice dignos secare malint, quam cum cura, & industria solvere.

At jam pridem istud ἐναντιοφανὲς solverat Cujacius: cui tamen falsam interpretationem Juveninius ibid. adscribit, quasi qui putarit nuptias invito patre contractas jure Romano illicitas quidem, sed non irritas fuisse. Legatur rogo Cujacius ab lib. 35. Pauli ad Edictum, & in III. Obser. 5. ac videatur quo pacto

pacto vir summus potuerit nuptias istas ratas dicere, qui *non justas* esse, ac liberos inde natos esse *spurios*, aperte profiteatur. Sed vel sic tamen contracta matrimonia non distrahi ex adscriptis Paulli verbis in II. *rec. sentent.* statuit. Jam si a Cujacio interroges, *injusta* isthaec illegitima matrimonia, nec tamen dissociata, quo loco habenda sint: non aliud, credo, respondebit, aut respondere poterit, quam habenda esse ut matrimonia non juris civilis, sed juris gentium. Matrimonia quidem illa *injusta* hoc est jure civili illegitima, & irrita erant, sed erant tamen matrimonia jure gentium rata, & jure civili permissa, non quidem uti NUPTIÆ aut uti CONNUBIA (utrumque enim est juris civilis Romanorum peculiare vocabulum) sed uti MATRIMONIA, quod juris naturalis nomen est. Ergo inter ingenuos tres conjunctionum gradus Romana jura agnoscebant aut saltem permittebant: 1. *justas nuptias*: 2. *injustas nuptias*, sed tamen jure civili permissas, non uti nuptias, sed uti Matrimonia juris gentium: 3. *concubinatum*. Ac *justæ* quidem uxoris summa dignitas erat; *injustæ* longe minor, sed tamen longo intervallo major, quam *concubinæ*; quia UXOR (sive justa, sive injusta) nomen dignitatis erat, at *concubina* voluptatis nomen. Hinc injusta uxor jure viri accusari adulterii poterat, concubina non poterat: itemque viles personæ haberi ut concubinæ poterant, at eædem uxores haberi ne ut *injustæ* quidem poterant: quantum quidem ex diversis Juris nostri locis potest intelligi, & nos alibi diximus. Itaque ut eo redeam, dissentiente patre, non justæ nuptiæ, non justa uxor, non justi liberi: & tamen omnia hæc utcumque erant ac dicebantur: non, inquam, jure civili, sed naturali. *Et hoc meo quidem judicio* (subdit Cujacius III. Observ. 5.) *proprium exemplum est INJUSTÆ UXORIS* (de qua in l. si uxor, D. ad l. Jul. de adult.) *quæ jure viri adulterii accusari potest, nec enim concubinæ, aut ejus quæ uxor esse non potest, exemplum recte dabitur, quandoquidem eæ jure viri accusari non poterunt.*

Hanc quam Cujacio tribui sententiam, aperte etiam præfert Dion. Gothofr. ad l. 25. *D. De ritu nupt.* quem consulas, censeo. Quare falsissimum est, hos JCtos censuisse ea Matrimonia fuisse illicita, sed tamen valida: nam si de jure civili loquimur, *injusta* hoc est irrita & illegitima prorsus erant: si de jure naturali; tum demum dici poterit, illicitas fuisse has nuptias (quippe contra reverentiam parentibus debitam, & alia plura juris naturæ capita peccantes) sed tamen validas.

Jam vero Paulli verba ultima quid sibi volunt? *Contemplatio enim publicæ utilitatis privatorum commodis* (patrum scilicet quæ deteriora sunt

fiunt per istas nuptias) *præfertur*. Quæ hic publica utilitas ? *Quia*, inquit Cujacius, *publice interest non temere dissolvi conjugia*. Imo potius, si quid heic video, *publica utilitas* non alia Paullo est, quam urbium πολυανδρία seu frequentia. Eo leges *de maritandis ordinibus*, & ei rei proposita præmia spectabant. Nimirum enim τῇ πολυανδρίᾳ & subolescere proles, & quoquomodo nasci homines, etsi spurios, publice intererat: v. *l.* 1. *sol. matr.*

Et hactenus quidem in Cujacii, & Gothofredi sententiam disputavimus. Nunc præstat audire Vinnium ad Instit. lib. 1. tit. *de Nupt.* §. 12. ubi Paulli locum, qui tamdiu nos exercet, non ita accipiendum esse dicit, quasi Matrimonium patre invito initum, ratum evadat (hoc enim Paullus alibi sæpe negat) sed in illis verbis, *contracta non solvuntur*, esse subaudiendum, *sed volente patre contracta non solvuntur*, nimirum si pater genero aut nurui offensus Matrimonium velit dissolvere. Hanc interpretationem a Duareno omnium primo fuisse allatam reperio. Ingeniosa quidem solutio, quam & JCtorum veterum consueta breviloquentia, & anthithesis prioris sententiæ, & allatæ a Vinnio leges probabilem faciunt.

Heic equidem, Cujacii, an Vinnii interpretatio sit potior, non definio. Quamquam revera illud *injustæ uxoris* exemplum, quod supra ex Cujacio apposui, hujus sententiam promovet. Ulpianus enim l. 13. *D. ad l. Jul. de adult.* ubi negasset, *concubinam jure mariti accusari posse* adulterii, mox §. 1. addit.; *Plane sive juxta uxor fuit, sive INJUSTA, accusationem instituere vir poterit: nam & Sex. Cæcilius ait; Hæc lex ad OMNIA MATRIMONIA* (hoc est sive justa & civiliter inita, sive injusta hoc est illegitima) *pertinet*. Ex quo intelligitur, passim fuisse *injustas uxores* & *injusta Matrimonia*, nec ex eo quod injusta essent, fuisse distracta. Nec tamen ignoro de ista Ulpiani *injusta uxore*, quæ jure mariti accusaretur, alios aliter sensisse. Verum ad rem propositam quod attinet: addi & illud potest, quod (quantum ex canonibus modo in Adnot. 4. productis potest intelligi) ævo Basilii id jura obtinuisse videtur, ut nuptiæ injussu patris contractæ, non continuo disturbarentur, tametsi non pro justis connubiis, sed pro *fornicationibus* agnitæ. Nonnumquam tamen iis patres ad ultimum reconciliabantur: ac tum demum post triennalem pœnitentiam evadebant ratæ nuptiæ. Postremo si dissensus patrius statim nuptias dissociasset: frustra exheredatione aliisque pœnis conjuges deterrebantur: imo nemo injussu patris de contrahendis nuptiis cogitasset, quibus non speraret se fruiturum.

Ad ultimum hæc, quæ paternum arbitrium in nuptiis requirit, lex civilis *imperfecta* dicenda Cujacio

(a quo

(a quo plures id hauserunt, ac nuper Fevretus lib.V. de Abuf. 2. n.6.) videtur, quippe quæ sine illo consensu fieri vetet, sed tamen contractas non dissolvat: quemadmodum lex Cincia dicitur *Imperfecta* Ulpiano, quod supra certum modum donare vetet, at donatum non rescindat. In quo tamen a viro summo dissentio: est enim dispar utriusque ratio. Lex Cincia donationes a se vetitas nullo modo rescindebat: at lex de connubiis auctore patre ineundis, eadem nuptias illo invito contractas, quantum ad civilem rationem pertinet, vere ac proprie dissolvebat: etsi easdem non disturbabat, nec impediebat, quin naturali jure ac ratione fultæ se tuerentur. At vero Tridentinam legem (quæ nuptias invito patre *detestatur*, & *prohibet*, ne contrahantur: nec tamen jam contractas dissolvit) potiore jure *legem imperfectam* appellaverim: nimirum eadem notione, qua lex Cincia *Imperfecta* vocatur. Pari ratione cetera omnia impedimenta tantum *impedientia* (e quorum numero est patrius dissensus) *leges imperfectæ* dicantur, per me licebit. Quo sensu legem Tridentinam appellaverim imperfectam, exposui in Mantissa in Adnot. XI.

Verum antequam a lege imperfecta discedam: hanc Macrobius ad finem Comm. in Somn. Scip. paullo aliter definit. *Inter leges*, inquit *illa imperfecta dicitur, in qua nulla deviantibus pœna sancitur*. In qua definitione *pœnæ* nomine non tantum multa, sed etiam rescissio facti venire debebit, ut bona sit definitio. Itaque lex imperfecta erit, quum nec factum rescinditur, nec facienti pœna proponitur. Talis est lex Cincia; Tale, & illud Livii lib. x. *Siquis adversus ea* (idest legem Valeriam) *fecisset, nihil ultra quam IMPROBE FACTUM adjecit: Id (qui tum pudor hominum erat) visum credo vinculum satis validum legis. Nunc vix servo ita minetur quisquam*. Sic D. Marcus rescripsit, *Hæredem, qui prohibet funerari ab eo, quem testator elegit, NON RECTE FACERE, pœnam tamen in eum statutam non esse*. Ergo, uti dixi, lex imperfecta non tantum factum non rescindit, sed ne pœnam quidem minatur, ac tantum *virtutis amore* improbitatem amolitur: cujusmodi est illud Horatii lib. I. ep. ad Quintium: *Oderunt peccare boni virtutis amore*. * *Tu nihil admittes in te formidine pœnæ*. At si lex non rescindens factum, tamen pœnam statuat, definet *imperfecta* dici: sed nec continuo tamen hæc *perfecta* vocabitur, quia paullum ei a perfecta decedit. Ulpian. in Fragm. ibidem sic pergit §.2. *MINUS QUAM PERFECTA lex est, quæ vetat, & si factum sit, non rescindit, sed pœnam injungit... qualis est lex Furia testamentaria, quæ plusquam mille assium legatum mortisve causa pro-*

D *bibet*

ges jure Canonico (6) correctas esse non dubitamus, ut perspicue habetur in *cap. tua de Sponsal. cap. cum Causa de raptoribus*, & aliis: clarissime vero in *Concilio Tridentino sess.* 24. *de Matrim. cap.* 1. At inficiari nemo potest, ex illis manifeste deduci, quod summa in præfatis deformitas naturali lumine deprehenditur, ut optime expendit *Fagnan. super cap. tua, de despons. Impub. num.* 17. ibi: *Inde tamen patet, quam sint adversa communi bono, & Reipublicæ tranquillitati connubia inita renuentibus Parentibus*. Et similiter arguit *Card. Paleot. in tract. de noth. cap.* 8. reflectens ad textum relat. *ex princ. tit. de nupt. Instit.* his verbis: *Adde quod lex dixit non civili tantum, sed naturali jure hoc institutum fuisse, ut patris consensus in nuptiis præcederet; quæ verba arguunt omnino in contrarium vix aliquid posse decerni.*

30. Utcumque vero hæc se habeant, in comperto est; Civiles leges passim sub gravissimis pœnis ista connubia prohibere, maxime sub pœna exheredationis. Sic in *Jure Cæsareo in Auth. ut cum de appell. cognosc.* §. *si alicui* (7).

pro

hibet capere (præter exceptas personas) & adversus eum qui plus ceperit, quadrupli pœnam constituit.

(6) Intellige de jure Canonico novissimo, secus de antiquo: ut inter eruditos convenit, ac satis constat ex allatis supra num. 13. & 14. & ex *Adnot.* 4. Vide Jueninium loco cit. ubi ostendit per duodecim priora sæcula dissensum parentum fuisse impedimentum dirimens. At apud Græcos hodiedum consensus paternus omnino necessarius est, uti constat ex Matthæi Blastaris (qui sæc. XIV. vixit) matrimonialibus apud Leunclavium (apud quem lib. VIII. pag. 500. Basilii canones sup. in Adnot. expositi sic a Matthæo recitantur, tamquam qui suo tempore vigerent) & Beveregium: necnon ex Crusii Turcogræcia. Lectu quoque digna est rescissio matrimonii, quod Leo quidam cum Mitza Bombylæ filia clam patre contraxerat, tum in eod. Jure Græcoromano, tum apud Mottam in *Diatriba de Divortiator. jure* p. 155. Verum hæc causa ad sæc. XI. pertinet.

(7) *De pœna exheredationis aliisque pœnis propter nuptias injussu patris*

patris initas, maxime impares, tam ex jure communi, quam singularum gentium peculiari.

Præter citatam ab Auctore Novellam, notanda est præter ceteras *l. 3. §. si emancipatus, D. De bonor. poss. contra tab.* Atque omnino videndus de his (ut alios bene multos taceam) Philipp. Paschalis Consentinus in *De virib. patriæ potestatis* par. 2. cap. 5. num. 15. & seq. ubi copiose agit de pœna exheredationis, qua pater tam de jure communi, quam municipali potest punire filios filiasve suo injussu nubentes.

Et quidem de ea exheredatione, quod ad jus commune attinet, non idem omnes sentiunt. Quidam eam non admittunt, quia *Quod fit*, inquiunt, *permittente jure, pœnam non meretur; & quod tuto peccat, qui auctoritate legum peccat:* probari autem ea conjugia putant a Trid. Synodo. Sed fugit hos ratio: nam Tridentini Patres diserte profitentur, se istas nuptias *detestari & prohibere*: etsi jam contractas non irritaverint: Quo fit, ut eam legem *imperfectam* vocari posse in fine adnot. 5. dixerimus. Non ergo permittuntur a lege hae nuptiæ, sed prohibentur. Rectius alii ferme omnes eam exheredationis pœnam de jure communi agnoscunt: inter quos tamen nonnulli cum eo temperamento eam pœnam admittunt, si filius ignominiosam duxerit uxorem, vel filia indigno nupserit, ex l. 3. §. *si emancipatus D. de bonor. possess. contra tab.* qua lege quid sit *ignominiosa* (nequid forte gravius suspicere) Græcus Scholiastes explicuit; qui ἄσημον idest *obscuram* est interpretatus. Quo fit ignominiosas & indignas nuptias non alias esse, quam *impares* in tantum, ut sint familiæ dedecori. Vide de his Ger. Feltmannum in minime obvio libello *De impari matrimonio* pag. 17. & seqq. & alibi: etsi eumdem reperio, in ea causa fuisse versatum, cujus intererat, neminem exheredem fieri propter hujusmodi nuptias. Adde quod idem pag. 151. universe profitetur, *liberos exheredes scribi posse ob majores similesve causas, quam sunt illæ* (quatuordecim) *quas recenset Justinianus*. Atque hæc de jure communi.

Ad leges autem gentium peculiares, quod attinet; præter eas, quas Auctor heic collegit, addam & alias hinc & inde a me corrasas. Inter leges Longobardicas lex est Liutprandi Regis (Apud Murator. to. 1. par. 2. Scriptor. Ital. pag. 74. num. LXVI. col. 2. A.B.) qua lege filia, quæ sine patris consensu, vel fratrum, vel proximorum, alii quam cui desponsa ab illis esset, nupsisset, privatur successione paterna, quæ ad proximiores deferetur; atque ita, ut nec ei *frater per quodlibet ingenium aliquid dare, & hereditatem relinquere* possit. Videsis ibi totam legem. Jam vero inter leges antiquas Burgundionum & hæc legitur: *Si puel-*

la sine parentum consensu voluntate & conscientia se conjugio alicui sociaverit, amittat quidquid de parentum hereditate se noverit habituram. Sed & lex antiqua Alamannorum producitur a Renato Choppino in *de Feudis Andegav.* pag. 191. quæ puellæ contrahenti imparea nuptias successionem in *terram* sive feudum aufert. Adhæc lex Dagoberti (quæ etiam lex Alamannorum audit) sic habet in 2. Capitulari cap. 34. *Si quis filiam alterius non desponsatam acceperit sibi uxorem, si pater ejus eam requirit, reddat, & cum XL. solidis eam componat*. Apud Alb. Gentilem in IV. *De Nuptiis* cap. 9. sic reperio: *Lex Wisigotorum fuit (lib. 3. tit. 2.) ut quæ nupsisset invitis parentibus, ea de bonis eorum non aliter haberet, quam si ipsi reliquissent. Et Recitot Covarruvias legem Reginæ Joannæ matris Caroli V. imp. per quam amissio omnium bonorum statuitur his filiis, & perpetuum exsilium, sub mortis pœna non violandum, & potestas sit parentibus exheredandi eos. Etiam ipsius Caroli narratur constitutio puniens filios: nec excusans, etiam si consensus patris accesserit ante matrimonium consummatum. Hæc leges & in Gallia .... Sed & multa ejusmodi statuta per Italiam sunt: quod de responsis interpretum sæpe notavi. Etiam de consensu matris & aliorum propinquorum: de consensu fratris (Bal. 5. cons. 54.) de patris, patrui, fratris, proximiorum agnatorum: Ceph. cons. 642.* Quod heic Albericus de Carolo V. innuit, de eo videatur Franc. Zypaeus in *Notis jur. Belgicl* lib. v. tit. 1. num. 3. & seq. ubi accurate de Caroli constitutione agitur: necnon (num. 4.) de Philippi IV. qui Carolinam confirmans, alia de suo adjecit: de quibus consuli potest & Vanespen tit. de matrim. cap. 4. Jam vero *Constitutiones Saxonicæ* (ait Henningus Arnisæus in *de jure Connubior.* cap. 3. num. 15.) *contemptum & neglectum consensus paterni puniunt, pro qualitate causæ, amissione legitimæ, exheredatione, & carcere*: ubi & legum Hispanicarum rigorem in hac parte a Carolo V. in hereditarias ditiones inductum testatur. *Museovitarum consuetudo* (inquit idem Arnisæus ibid. num. 24.) *prorsus tribuit hanc potestatem* (in nuptias scil.) *parentibus. Nec enim illic nuptias ambit sponsus: sed sponsæ pater quærit affinitatem apud sponsi parentes, adeo ut totius negotii cardo vertatur in manu parentum, ut testatur Sigismundus Baro, in hist. Muscov.* Sed an ulla pœna statuta sit in filiam immorigeram, alte ibi siletur. In reliquis Orbis Christiani partibus quid juris aut moris sit, alii, quibus plus otii est, edisserent. Sane plurium Italiæ civitatum statuta scio in eamdem sententiam fuisse composita: de quibus Alberici Gentilis modo productus locus meminit. Ut ecce inter Faventina

Pro Regno Castellæ in *l.* 49. *Tauri* (8) de qua late *Gutier. 2. quæst. Canon. qu.* 1. *per tot.* Pro Lusitania *in jure illius Regni lib.* 4. *tit.* 88. *n.* 1. de quo disputat (9). *Fragos. par.* 1. *de Regim. Reip. Christ. lib.* 2. *disput.* 4. §. 2. præcipue *num.* 289. Pro Regno Neapolis idem deducit post alios (10) *Donat. Ant. de Marin. tom.* 2. *lib.* 2. *cap.* 132. *num.* 9. ex lege Regis Rogerii, quæ habetur *in Constit. Sancimus sub tit. de Matrim. contraben.* Pro Cataloniæ Principatu easdem pœnas in viridi observantia semper fuisse pluribus citatis refert *Fontanel,* (11) *in decis. Senat. Catal.*

tina statuta, in quæ Dominicus de Zaulis spissa duo Observationum volumina edidit, notabile est illud, quod lib. IV. Rubr. 26. sancitur, ne quis sponsalia contrahat sine ascendentium, aut, si desint, proximiorum consensu, sub pœna privationis dotis. Sed & Bononiense statutum laudatur a Fontanella in *De pact. matrim. tom.* 1. *Claus.* IV. *Glos.* 2. *num.* 27. quod similes pœnas nuptiis clam patre initis irrogat. De Mediolanensi Ducatu, & Regno Neap. noster Auctor mox loquitur. Nec dubito, quin constitutiones ceteratum Italiæ civitatum pœnas ejusdem generis complectantur: quas cupidi rerum harum per otium rimari poterunt. Caroli V. constitutionem pro Regno Siciliæ recitat & exponit Franc. Salernus Consilio XV., cujus integrum locum infra adnectam.

(8) Ea lex 49. *Tauri*, hodie est lex 1. tituli 1. lib. V. novæ Collectionis Reg. in quam late commentatur Gutierez lib. 2. *Quæst. practicar.* a quæst. 1. usq. ad 4., & Antonius Gomesius in *Comment. ad leges Tauri*: ambo non sine fructu adeundi. Hoc interim scire sufficiat, ea lege Tauri matrimonia clandestina (quorum nomine veniunt, quæ clam parentibus fiunt, ut alibi dicetur, maxime si denuntiationes omissæ fuerint) contrahentes puniri confiscatione bonorum, & exsilio: eosdem vero posse sine inofficiosi querela a patribus exheredes scribi.

(9) Omnino legatur dictus Baptista Fragosus Jesuita loco citato, num. 286. & seq. ubi de lege Lusitana filias nubentes injussu patris exheredante differit.

(10) Locus integer Donati Ant. de Marinis ad calcem hujus Differt. producetur: qui nostri fori praxim haud parum juvare potest: ubi & de Rogerii constitutione.

(11) Jo: Petrus Fontanella loco cit. num. 1. affert privilegium regis Jacobi, quo an. 1269. civitatem Barcinonensem munivit: in quo filii filiæ-

tal. dec.346. num.1. & 2. Pro Ditione Regis Galliarum (12) satis nota sunt Statuta, Edicta, & Consuetudines, quibus Ma-

filiæve injussu patrum nubentes, non quidem ipso jure exheredes fiunt, sed tribuitur parentibus potestas privandi eos, easve legitima vel hereditate. Itaq. hoc privilegium, hac saltem parte improprie *privilegium* (hoc est priva lex) dicetur, quia jus commune patribus tantumdem largitur. At ex eodem Fontanella in *De pact. matrim. to. 1. Claus. IV. glos. 2. num.* 10. filiæ ante an. 24. inscio, invitove patre nubentes successione paterna ac materna, legitimaque privantur: idque per totam Cataloniam obtinet ex *Constit. 2. & 3. tit. de sponsal. in 1. volum. constit.* Hinc in formula capitulor. matrim. (in quam ibi commentatur Fontanella) necessario apponuntur hæc verba, *Quod* (matrimonium) *de expressa voluntate & assensu illorum* (parentum) *contrahere debet, & contrahit cum N. futura uxore sua*. Vide ibid. Fontanellam fuse de vi talium statutorum disserentem.

(12) Vulgo quidem persuasum habent, Gallos hoc jure uti, ut apud eos patrius dissensus sit impedimentum dirimens. Sunt, fateor, qui sic sentiant. At longe alia Gallis plerisque mens est, ut Jueninius loc. cit. cap.3. art. 2. testatur: ex quorum sententia defectus patrii consensus ex mente regum Christianiss. *non attingit contractus substantiam, sed tantum effectus civiles*, uti laud. Juen. loquitur. At iidem tamen Galli DD. in hujusmodi matrimoniis plerumq. agnoscunt impedimentum *Raptus*: quod duplex esse volunt, unum *violentiæ*, alterum quod vocant *seductionis*; hoc vero alterum raptus genus contendunt a canonibus habitum fuisse pro impedimento dirimente: *Placuit* (uti legitur lib. VII. Capitularium cap. 395.) *ut hi qui rapiunt feminas, vel furantur, aut SEDUCUNT, eas nullatenus habeant uxores*. Vide plura ibidem; & apud Claud. de Blondeau in Biblioth. Canonica verbo *Mariages* pag. 84. Eadem ferme jampridem docuerat Gregor. Tolos. lib. IX. Syntagm. cap. 4. num. 11. 26. 27. Quo pertinet & illud Renati Choppini in *De Jurisd. Andegav.* lib. 1. c. 44. pag. 346. *Regiæ tamen censuræ*, inquit, *est omnino RAPTUS, qui conjugii specie admittitur in puellam vel adolescentulum: quibus nempe furtim alius extorqueat connubiales sponsiones clam parentibus, tutoreve inconsulto*. Passim etiam Mornacius hoc nuptiarum genus RAPTUM nuncupare assolet ad tit. *De rit. Nupt.* & quis non? Itaq. ea locutio Gallorum, & Germanorum plurium JCtorum peculiaris evasit: quorum nonnulli eo trahunt *l. un. vers. Oportet enim: Cod. de rapto Virg.*

Fa-

Matrimonia hujus generis rigidissime puniuntur, de quibus late *Natalis Alex.*, *Joan. Cabassutius*, *Gaspar Juenin.* *locis*

Fateor quidem, apud nos *seductionem*, uti vocant, non numerari hodie inter impedimenta dirimentia: sed negari tamen non potest, quin sit crimen gravissimum, ac dignum, in quod Sacerdotium æque ac Potestates animadvertant: tantum abest, ut *seductoribus* favere debeant, & eorum votis velificari auctoritate sua.

Cetera, quæ ad varia super hac re regum Christianiss. edicta pertinent, & eorum diversas interpretationes, quas JCti, Canonistæ, Theologi pro suo quisque captu illis affinxerunt: postremo quid hodie in praxi Curia suprema Parisiensis, quid Episcopalia Consistoria, quid Theologi & Parochi in Sacramentis administrandis sequantur: ea, inquam, omnia heic persequi aggredienti visa fuit ea tractatio diffusior, quam pro harum Adnotationum brevitate. Cui tanti ea res visa fuerit, adeat Scriptores ab Archiep. nostro laudatos, in primis Cabasutii *Theoriam & praxim juris Canonici*, &, qui plenius & accuratius ista omnia exsequitur, librum, qui inscribitur, *Conferences Ecclesiastiq.... imprimees par ordre de... le Card. de Noailles*, to. 2. lib. v. Ex quo libro licebit rem paucis contractam huc afferre. Quoties ergo a parentib., tutorib., curatorib. reus sit adolescens aliquis eo nomine, quod matrimonium eorum injussu contraxerit; duplicis generis sententia ad ultimum ferri solet. Nam sæpe fit, ut per supremæ Curiæ decretum irritetur matrimonium sive propter *clandestinitatem*, sive *raptum*. Quæ duo irritantium caussarum genera, licebit *everricula* (ut eleganti metaphora Ciceronis utar) matrimoniorum hujusmodi nuncupare; quum raro accidat, quin alterutrum intervenerit: nam *Raptus* quousque apud Gallos pertineat, jam proxime vidimus: sed & *clandestinitas* sæpe intervenit, quoties scilicet non ante proprium Parochum (qui quidem ex jure domicilii quemadmodum id apud Gallos definitur, dependet) res transacta fuit. Ergo quum in hunc modum sententia dicitur, tum statim nuptiæ rescissæ intelliguntur, licebitque sponsis ad altera vota convolare: nec id adeo propter patrum, tutorumve consensus defectum, sed quia *Raptus*, & *Clandestinitas* impedimenta sunt dirimentia. Quod si vero nulla in Decreto *raptus* aut *clandestinitatis* mentio fiat, verum id tantum Curia pronuntiet, *Nuptias non valide contractas* (*non valablement contractées*) *videri*: tum vero per hanc formulam nihil de Sacramenti substantia detrahitur, nec nuptiæ distrahuntur: verum eædem ratione contractus civilis irritæ declarantur, hoc est civilib. effectis destituun-

locis supra citatis. Pro Ducatu Mediolanensi late *Calvin. de æquit. lib. 2. cap. 168. num. 63. & seq.* (13).

31. De his profecto, ac similibus sæcularium Principum Sanctionibus gravissima est controversia, an censeri debeant *Jure Canonico* abrogatæ; affirmantibus *Sanchez de matr. lib. 4. disput. 25.* aliisque quos congerit *Thom. del Bene par. 1. de Immunit. cap. 8. dub. 19. sect. 3.* negantibus vero *Gutierez lib. 2. Canon. quæst. quæst. 1. per tot.* & aliis pluribus congestis per *Fragos. par. 1. de Republ. Eccl. lib. 2. disp. 4. num. 83.* & lato calamo *per supracit. P. Alex. a S. Sigismundo Scholarum Piarum in recenti tract. de Patria in testamentis condendis potestate, lib. 1. & per tot.* Ita ut dubium (14) rem esse ingenue fateatur *Fagnan. super Cap. Tuæ*

tuuntur, prolesq. inde procreatæ habentur ut illegitimæ, quibus nihil ultra alimenta debeatur. Tametsi pro circumstantiarum ratione commiseratio interdum facit, ut hoc etiam fulmen excuti sibi de manibus senatores patiantur. Itaque interdum in patrum arbitrio ponunt, filios ac nepotes exheredes facere: ceterum a contractu connubiali irritando abstinent, ne proles tamquam vulgo quæsitæ habeantur. Atque hæc pauca ex magis hodie recepta Gallorum, ac Theologorum doctrina satis esse possint.

(13) Quem librum ad manus non habui.

(14) Parcat doctus Canonista: nam non est dubium, quin ea statuta regnorum, quæ hujusmodi nuptiarum latrocinia pœnis coercent, etiam post jus Canonicum novissimum recto stent talo: quod & auctores heic laudati, & alii plures demonstrarunt. Vide Zypæum in *De jurisd.* lib. 1. cap. 33. num, 4. & alios sexcentos passim obvios.

At qui contra sentiunt, verentur scilicet, ne hujusmodi statuta violent libertatem matrimonii: quod quam ridiculum sit, superfluum est monere. Vel vide quæ disputantur infra *Adnot. 17.* Ad hæc quis umquam somniavit grave peccatum (quod in his nuptiis intervenire, nemo diffitetur) non posse pœnis compesci? Postremo huc pertinet & illa nonnullorum exceptio, nim. hujusmodi statuta videri a Tridentinis Patribus antiquata, qui has nuptias permiserunt: *quod* autem *fit permittente jure, pœnam non mereri*. At vide quid huic exceptioni reposuerim sup. (*Adnot. 7.*) ubi Tridentinam Synodum non permittere ista conjugia, sed *detestari* ac *prohibere*

Tua cit. num. 18. *&* 19. Nihilominus intentum noſtrum ex præfatis legibus efficaciter concluditur; quod nempe omnium gentium, Legislatorum, ac Principum judicio conjugia inita parentibus inſciis, vel renuentibus, enorme crimen contra reverentiam ipſis debitam cenſeantur, ideoque ſub graviſſimis pœnis prohibenda. Quo argumento acriter utebatur *Ledeſma de matrim. ad tertiam partem q.* 47. *art.* 6. ibi: *Omnes nationes quamvis barbaræ deteſtantur eos, qui contrahunt matrimonium ſine voluntate parentum, & exiſtimant eſſe irreverentiam graviſſimam: ergo &c. & infra* §. *In hac difficultate: Cum contrahere matrimonium contra voluntatem parentum ſit peccatum contra legem naturæ, & pacis perturbativum, juſtum eſt ut publica auctoritate puniatur*. Denique addit ex Soto *peccatum hoc eſſe irreverentiæ, & impietatis, quod committitur contra parentes*.

32. His tam perſpicuis auctoritatibus, & 'rationum momentis nihil addendum ſupereſt, niſi, ut ſpecioſum, ſed vere inanem, ac frivolum libertatis prætextum, quo ſe tueri poſſe ſibi blandiuntur, diluamus. Inquiunt enim, omnia Jura in contrahendis connubiis omnimodam exquirunt libertatem, itaut unuſquiſque ſuo, non alieno arbitrio ad perpetuam ſervitutem valeat obligari, ut diſſerit *S. Thom. in* 4. *diſtinct.* 29. *qu.* 2. *art.* 4. Ac ideo nihil ſæpius *Canonico Jure* ſancitum, ſeu potius declaratum, quam quod parentes nequeant juſte filios adigere (15) ad ma-

bere admonuimus: quamvis eadem contracta non diremerit, ut jure *lex imperfecta* dici poſſit. Ad ſummam nemo ſanæ mentis hodie de talium ſtatutorum vigore dubitat.

(15) Aliud eſt compellere ad huic aut illi nubendum: aliud vero prohibere, ne (quum ceteroqui ſint aliæ infinitæ numero perſonæ, quibuſcum contrahi nuptiæ poſſint) prohibere, inquam, dumtaxat, ne huic aut illi ſeſe quis adjungat. Satis eſt ad libertatem, ſi, cui quis ſe copulat, ſeſe libere copulet. Qua

 una

matrimonium ineundum. Vide si lubet *Cap. de Neptis* 31. *quæst.* 2. Vel quod dum agitur de matrimonio, contrahentium dumtaxat consensum, non aliorum oporteat expectare, *cap. Sufficiat* 27. *quæst.* 2. Propterea quælibet pœna etiam conventionalis nedum in matrimoniis, verum etiam in Sponsalibus, quia libertatem non nihil imminuit, ab Ecclesia improbatur, *cap. Gemma de Sponsal.* Quibus innixa frequens est *Canonistarum* nonnullorum Conclusio, quod de *Jure Canonico*, dummodo matrimonium fiat cum Ecclesiæ solemnitatibus, liberum sit filiis, ac filiabus sine consensu Patris uxorem ducere, vel nubere, de quo late *Covar. t.* 1. *tit. de matrim. par.* 2. *cap.* 3. §. 8. *an.* 5. allegans concordantes.

33. Verumtamen in sensu veritatis loquendo a firmata Conclusione non est discedendum, & confidenter asserimus, frustra libertatis *honestum nomen velandæ turpitudini obtendi*, ut ajebat *Augustinus tom.* 7. *lib.* 2. *de nupt. cap.* 15. Fatemur, & nos ad matrimonium *non solum consensum, sed etiam consensum liberrimum contrahentium exigi*, ut loquitur *Emin. Bellarm.* 12. *controv. de matrim. lib.* 1. 19. Huic tamen libertati duo repugnant: Unum

una responsione satis plausibilis ille falsæ libertatis prætextus eripitur.

Nec injuria eam libertatem *falsam* appellavi: Nam & Jo. Gropperus Coloniensis celeberrimæ sanctimoniæ doctrinæque in *Institutione* eo potissimum nomine detestatur istiusmodi matrimonia: Quæ, inquit, nunc passim non palam, sed furtim inter pueros & puellas, citra parentum consensum, per lenones & lenas, sola causa libidinis, non Dei respectu conjunguntur; idque sæpenumero PRÆTER DESTINATUM CONSENSUM. Quis enim consensum recte vocarit, cujus non consilium, sed vel pueritia, vel temulentia, vel insidiæ, vel libido causa sint? Et quæ plura ibi vir sanctiss. mala inde exoritura exaggerat. Verum istam fucatæ libertatis larvam mox in *Adnot.* 17. detrahemus. Ibi istud populare quidem, sed tamen puerile terriculum a libertate petitum uno dumtaxat ineluctabili argumento difflabitur.

Unum videlicet, si Pater filium omnino dissentientem, & invitum cogat vivere cum aliqua. Alterum si metu mortis, aut alio cadente in constantem virum cogat, ut consentiat. Secus vero tertium nempe *si filium ad assentiendum inducat auctoritate paterna imperando, quando revera filio id conducit, itaut secundum rectam rationem dissentire non possit, & hoc Patri licet, & filius obedire tenetur. Licet enim hoc sit suo modo cogere, & metum incutere mortis aeternae, non tamen propterea Matrimonium diceretur coactum*. Namque si metus gehennae a Deo incussus his, qui inordinate Matrimonio se jungere praesumunt, libertati ad illud requisitae officeret; vel de libertate actum esset, vel valedicendum tot praeceptis Juris tam naturalis, & Divini, quam Ecclesiastici, quibus homines ab illicitis, licet validis nuptiis absterrentur. His qui Sponsalia cum alia contraxerunt, vel voto castitatis adstringuntur, naturali jure cautum est, ne aliam, vel ne ullam uxorem ducant; ducunt tamen valide, sed lethaliter peccant, & rei sunt gehennae. Jure Canonico quot impedimenta non dirimentia constituta fuere? Quot adhuc vigent in Ecclesia? Qui aliquo ex illis contempto contrahit, an non graviter peccat? Num quid tamen non libere contrahit?

34. Nulla lex enim, nullum praeceptum eo quod obliget ad sui observantiam sub gravi culpa, ac sub poena aeternae damnationis, libertatem tollit, sive minuit: aliter peccatum nullum, nullus reus erit. *Est optimum simile* (inquit *Ledesma qu.* 47. *cit. artic.* 6. *in resp. ad confirm.*) *nam amor debet esse maxime voluntarius, ac liber, ut constat. Tamen ex hoc, quod homo ex charitate teneatur Deum diligere, non sequitur, quod actus dilectionis non sit voluntarius.*

35. Quod egregie confirmatur ex S. Thoma perperam

omnimode in contrarium allegato. Nam Sanctus Doctor. 2. 2. *quæst.* 104. *art.* 5. *in Corp.* & *in* 4. *senten. distinct.* 29. *artic.* 4. unice inquirit; An filius præcepto Patris possit compelli ad Matrimonium, & resolvit negative, quia scilicet liber est, ut maneat cælebs, nec se subjiciat perpetuæ, quæ ex matrimonio inducitur, servituti. Itaque *in secunda* 2. *loc. cit.* ait: *Non tenentur filii parentibus obedire de Matrimonio contrahendo, vel de virginitate servanda*. Et in 4. (loco etiam citato) *Pater non potest cogere filium ad Matrimonium*. Numquam autem somniavit Angelicus Doctor asserere, quod si filius statuat uxorem ducere, liceat ei eligere illam, quam Pater prohibet rationabili causa ductus, ut optime animadvertit *Megal. in* 1. 2. *par. lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 61. Quin & oppositum expresse docet *artic.* 4. *cit.* dum affirmat (16) etiam ad simpliciter contrahendum teneri aliquando filium ex necessitate consurgente ab illa causa, qua Pater movetur ad nuptias imperandas. Ex quo necessario consequitur, quod si per obligationem sub gravi culpa etiam ad simpliciter contrahendum libertas requisita ad Matrimonium non læditur; multo minus eadem lædetur per obligationem ad non ineundas eas tantum nuptias, quas pater cum ratione vetat.

36. Minus urgent quæ ex *Sacris Canonibus* opponuntur; nunquam enim Ecclesia filiorum fovet impudentiam, dum sartam tectam libertatem circa Matrimonia firmiter asseruit. At non minus reverentiam parentibus debitam satagit observari. Eximie de hoc puncto *Eminentissimus Card. Paleot. in tract. de Nothis cap.* 8. *circa med.* inquit: *Sed quis unquam contrarium statuit?* Et pergit singulos *Canones* expendendo, qui in contrarium allegantur. Nobis

(16) Confer *cap. Tua, de despons. impub.* de quo vide mox infra num. 36. & in *Adnot.* 17. quæ sequitur.

bis satis erit animadvertere, quod nunquam est legere neque in Conciliis, neque in Pontificum decretis, licere filiis, insciis vel invitis parentibus, Matrimonium inire: quæque ex his objiciuntur, nihil minus sonare, quam hujusmodi detestabilem licentiam. Immo & parentum voluntati nimis videntur Sacri Canones deferre, ut *in cap. Tua de desponsat. Impub.* dicitur de filio, pro quo nondum adulto, Pater contraxerat Sponsalia, *Postquam venerit ad perfectam ætatem omnino tenetur adimplere*. Atqui *ea verba omnimodam necessitatem inducunt*, ut ait *Gonzal. Tellez. in Comment. cit. cap. num. 6.* deducens tunc eam fuisse Ecclesiasticam Disciplinam, & convincit Textui contrariam esse quamlibet aliam interpretationem (17). Ad-

(17) *Cap.* tua nos, De desponſ. impub. *explicatur, & tum ex naturalibus rationibus, tum ex Christianis moribus defenditur.* Quandoquidem speciosus ille libertatis prætextus cit. *cap. Tua nos* omnino amovetur, & profligatur: non gravabor verba Capitis, quæ huc faciunt, adscribere: Quod caput in Gregoriana Decretalium collectione antiquæ editionis olim Honorio tribuebatur: at merito postea pro Honorio Hormisdæ nomen editores reposuerunt, quia (ut a Rom. Correctorib. ad *Paleam Cauf.* 31. *quæst.* 2. animadversum fuit) non tantum isto loco Palea, sed & prima Decretalium collectio Hormisdæ illum canonem tribuit; qui Hormisdas sæc. VI. vixit, quum Honorius VII. sæc. sederit. Ergo ibi Pontifex: *Potest autem filium nondum adultum, voluntas cujus discerni non potest, pater, cui vult, matrimonio tradere: & postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, OMNINO DEBET HOC ADIMPLERE.* Palea loc. cit. hoc amplius ex ead. epistola addit. *Hoc ab omnibus orthodoxæ fidei cultoribus, sancitum a nobis, tenendum mandamus.* Ubi nunc sunt illi libertatis matrimonii egregie religiosi assertores? Teneri filium non aliam quam illam unam omnino ducere, cui pater desponderat; nec tamen ea obligatione libertatis jura attentari Pontifex sancivit: idque secutus est S. Thomas ab Auctore sup. n. 35. laudatus, & alii. Nunc eo formidinis præposteræ ventum est, ut actum de matrimonii libertate clament, si vetet pater cum hac tantum aut illa contrahere nuptias. Quasi vero non præsto sint infinitæ aliæ numero nuptiæ, quas patre annuen-

nuente filius amplecti possit. Stipes sit oportet, qui hujus argumenti vim non sentit. Ceterum in quonam matrimonii libertas sita sit, jam supra (*not.* 15.) innuimus. Nimirum satis est, si nemo ad hanc aut illam ducendam compellatur: a qua coactione longissime abest, tum illud *Omnino debet hoc adimplere*, quod modo ex Decretali adscripsimus (nam Pontifex non cogit, nec coercitione utitur, sed tantum monet officii) tum multo longius abest species illa, quum ex infinitis numero personis hæc tantum aut illa excipitur, cum qua pater vetet contrahi nuptias. Quid enim? habet sexcentas alias, e quarum numero optet sibi conjugem. Fateor quidem, Decretalem, quam modo adscripsimus, hodie non rigide observari (quamvis nec temere ab ea obligatione resiliri posse censeam) semper tamen verissimum est, ea obligatione non credidisse pontificem violari libertatem connubialem. Et hactenus de sensu Cap. *Tua nos*.

Nunc (nequis pontifici obganniat) in id danda est opera, ut pro æquitate dicti cap. *Tua nos* contra præ posteros libertatis nuptialis defensores decertemus, nixi iis potissimum notionibus, quas natura gentes omnes docuit. Ergo nihil magis naturali æquitati consonat, quam eam habere uxorem, aut maritum, quos pater destinaverit. In primis humani generis nuptiis jam tum ostensum fuit, quid posteri sequerentur: nam Deus ipse (qui Patris loco illis fuit ex Luce III. 38.) Evam primo homini conjugem adjunxit. Scimus deinde nonnisi arbitratu Abrahæ Isaacum, hujus Jacobum, suas uxores duxisse. Idem omnino jus, & apud ethnicos obtinebat. Sic Cyrus junior officii sui duxit eam sibi uxorem adsciscere, quam ei parentes proposuerunt, Xenophon in *Cyri expedit.* lib. VIII. pag. 229. *Quumq. in Mediam* (Cyrus) *pervenisset* (συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ) *de patris matrisq. sententia Cyaxaris filiam uxorem ducit*. Ac sexcentæ prorsus sunt historiæ, ex quibus intelliges, non licuisse filio eam conditionem respuere, quam quæsivisset pater. Vel una Terentii Andria, quam ex Menandro transtulit, id satis docere possit. Ibi Simo, pater in omnibus Pamphilo filio indulgentissimus, eam solam irascendi filio occasionem fore sibi prædicat, si modo pactis a se cum Chremetis filia nuptiis filius obluctetur. Deinde Pamphilus filius, ubi primum inaudivit de nuptiis non id irascitur, quod pater se inscio eam sponsionem fecerit, sed id unum, quod non antea factus sit certior, quam tum demum, quum uxor domum ducenda erat. *Pro deum*) inquit Act. I. sc. 5.) *atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia est? Uxorem decrerat dare sese mihi hodie: nonne oportuit Præscisse me ante? nonne prius*

com-

communicatum oportuit? Certe hoc vetus Romanorum jurisprudentia ferebat, ut uxorem, quamcumque patri collibitum fuiſſet, filii caperent de manu patria: qua in parte poſteriora deinde jura aliquid in filiorum gratiam remiſerunt, ut etiam horum conſenſus (qui tamen vix erat, ut aliquando obſiſterent) expeteretur. Hanc ſummam poteſtatem vetus omnis ac nova Comœdia ſuadet. Itaque quod alicubi Donatus adnotavit: *Summa poteſtas nuptiarum in patre puellæ eſt*: id etiam de filio veriſſimum eſt: nec aliud ævo heroico juris erat. Apud Homerum Il. Α. ſic loquitur Achilles,

Πηλεὺς θήν μοι ἔπειτα γυναῖκα γαμέσσεται αὐτός.

Quem pater ipſe mihi ſociaverit, hunc ego ducam.

Et Od. Β. monetur ab Antinoo Telemachus, ut matrem ſuam nubere ſinat, Τῷ ὅτεῳ τε πατὴρ κέλεται, *Cui jubeat ſors eumque pater*. Tale & illud Naumachii apud Stobaeum ſermone 72. Ἐςὼ σοὶ πόσις οὗτος, ὃν ἂν κρίνωσι τοκῆες. * Κἂν μὲν ἐυ πινυτὸς, σὺ μακαρτάτη, εἰ δέ κεν ἄλλως * Ανέρα μοιρήσαιο, φέρειν καὶ τοῦτον ἀνάγκη. *Ille vir eſto tuus, jubeant quemcumque parentes*: *Si fuerit prudens, cedet feliciter: at ſi* * *Sis ſortita malum, tamen hunc quoque ferre neceſſe eſt*. Legem Atticam recitat Demoſthenes in hæc verba: ἣν ἂν ἐπὶ δικαίοις δάμαρτα εἶναι, ἢ ἀδελφὸς ὁμοπάτωρ, ἢ πάππος ὁ πρὸς πατρὸς, ἐκ ταύτης εἶναι παῖδας γνησίους, hoc eſt. *Ex ea, quam in juſtam uxorem deſponſavit pater aut germanus frater aut avus paternus, legitimos liberos tollunto.* Deinde ſequitur: *Si nullus horum ſuperſit, & virgo* (ἐπίκληρος) *orba ſit, nubito ei, qui judicio obtinuerit: ſi orba non ſit, tutor eam deſponſato.*
Hermione apud Euripidem in Andromacha:

Νυμφευμάτων δὲ τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
Μέριμναν ἕξει, κοὐκ ἐμὸν κρίνειν τάδε.

De nuptiis namque meis mihi pater meus
Videbit: haud eſt illud arbitrii mei.

Quæ ſententia tanti viſa eſt antiquis Eccleſiæ patribus, ut eam ſuis ſcriptis inſeruerit Ambroſius relatus in can. 13. 32. qu. 2. ubi de Rebeccæ deſponſatione. *Conſulitur*, ait, *puella, non de ſponſalibus* (*illa enim judicium exſpectat parentum: non eſt enim virginalis pudoris eligere maritum*) *ſed jam deſponſata viro, de profectionis conſulitur die ... Unde illud Euripideum* (illud inquam ipſum, quod modo produximus, Νυμφευμάτων &c.) Mox & illud addit: *Mulier etiam .. amiſſo cito marito .. ſi vult, nubat: tantum in Domino* (hoc eſt) *ut electionem mariti parentibus deferat*. Eſt & ille Plauti locus Euripideo ſimilis, apud quem

in

in Sticho Panaegyris cum sorore sic agit: *Nec est, cur studeam nunc has nuptias mutarier.* * *Verum postremo hoc in patris potestate est situm.* * *Faciendum id nobis, quod parentes imperant.*

Jam vero si debetur parentibus obsequium jure naturali, ac Divino nulla res majoris momenti est, in qua parentum judicio stare magis congruum, imo necessarium videatur: ut sane mirer fuisse apud A. Gellium philosophos, qui nuptiarum conditionem, rem talem ac tantam, inter ἀδιάφορα seu *media* ponerent. Sed vel sic tamen patri parendum edixerunt. Atque omnino celebris ille est Gelli locus in II. 7. ubi quæsitum de eo fuit, utrum patri per omnia parendum esset. Ibi confutatis duabus extremis sententiis (tum ea quæ in omnibus pareri jubet, tum quæ in nullo) mediam amplectitur, quæ vult, vim patriæ potestatis in ἀδιαφόροις hoc est *mediis*, quæque natura sua nec bona nec mala sunt, potissimum cerni: nam quæ sua vi recta sunt, ea etiam vetante patre facienda: ut contra quæ turpia, eo vel jubente, aversanda. At in ἀδιαφόροις seu mediis patri omnino obsequendum putat: *Veluti*, inquit, *si uxorem ducere imperet*... *obsequendum est*. Nec vero hoc universe tantum uxorem ducere necesse habet filius, itaut ei tamen optio relinquatur: sed illam quam pater jubet: nisi forte *infamem*, *propudiosam*, *criminosam* ei destinaverit: nam in ea specie nuptiæ desinent esse inter ἀδιάφορα, sed continuo turpes evadent, in quibus minime parendum.

Postremo nemo melius Apostolo jura naturalia patris in filiorum nuptias scire poterat. Atqui in 1. Cor. VII. 38. ita de ea re loquitur, tamquam si totum id negotium patria arbitrio stet: *Qui matrimonio jungit virginem suam bene facit, & qui non jungit melius facit*. Itaque & utrum omnino nubendum sit, & cui, totum id naturalis æquitas ex Apostolo parentis judicio permittit. Ac notanda est illa Pauli locutio *Virginem suam* quasi filiorum virginitas in parentum peculio sit. Et hoc certe jampridem gentilium sapientia perviderat. Catullus: *At tu ne pugna tali cum conjuge virgo: Non æquum est pugnare, pater cui tradidit Ipse, Ipse pater cum matre, quibus PARERE NECESSE EST. Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est. Tertia pars matri data, pars data tertia patri, Tertia sola tua est, noli pugnare duobus. Qui genero sua jura simul cum dote dederunt.*

Quod dixi Apostolum patribus detulisse totum nuptiarum arbitrium: id & honor patri debitus suadet: & quod infirmum sit filiorum consilium, insidiis multis & captionibus expositum: quod Sacræ Litteræ locis pluribus, nec non gentium omnium leges ac mores id inter præcipua parentum officia posuerint,

sint; quærere conditionem filiis; quod parentes in ea re meliora, quam ipsi filii, consilia capiant. Postremo quia quod est indissolubile, majore cum consilio ligandum est, cautiusque agendum, ubi periculum majus imminet, uti dicitur C. *ubi periculum*, *De electione*.

Ex hactenus dictis facile intelligitur, haud temere statuisse S. Thomam (cujus locum vide sup. ad fin. num. 35.) & S. Bonaventuram (cujus verba vide infra num. 47.) nec non Bellarminum (ex quo verbo produxit Noster sup. num. 33.) postremo, ut alios taceam, Petrum a S. Joseph (cujus locus affertur infra n. 48.) teneri haud raro filios, amplectentes nuptialem statum, cum ea omnino persona contrahere nuptias, quam illis pater destinaverit: nisi si vero filii justam resiliendi causam afferre possint: ac demum *capite Tua nos* summa cum ratione sancitum fuisse, obligari filios in foro interno, ut, statim ac pubertatem attigerint, eam conditionem sequantur, quam eis adhuc impuberibus pater quæsivisset.

Quandoquidem autem exstat in collectione Decretalium titulus bene longus *De Desponsatione impuberum* (qui quidem titulus argumento est, eam desponsationem olim passim usitatam fuisse: & quidem frustra usurpatam, si quidem filiis sine justa causa patris judicio obluctari postea licuisset) scire libet, qua de causa passim olim a parentibus impuberes desponderentur. Annon satius erat exspectare, dum maturescerent? Huic quæstioni (cujus solutio plurimam tum capiti *tua nos*, tum toti illi titulo lucem afferet) scio aliud alios responsuros. Sed meo judicio nemo melius Chrysostomo facti hujus rationem afferet, qui Hom. V. ad *Ep. I. ad Thess.* cap. 4. quum auditores ad pudicitiam adhortaretur, hanc maxime virtutis ejus tenendæ rationem docet. *τί οὖν παραινῶ; ὥστε τὰς ῥίζας ἐκτέμνειν. Ὅσοι παῖδας ἔχετε νέους, καὶ πρὸς τὸν κοσμικὸν αὐτοὺς βίον ἄγετε, ταχέως ὑπὸ τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν ἕλκετε. Quid igitur suadeo? nimirum ut radices excindatis, & ut quicumque filios habetis juvenes, quos ad mundanam vitam educitis, cito eos sub jugum conjugale mittatis*. Optima tuendæ pudicitiæ ratio, quam & subjectis rationibus suadet: nam mox addit, adolescentem, de quo agimus, *si viderit* (*ἂν ταχέως αὐτῷ τὴν νύμφην ἄγῃ*) *mature ad se sponsam* a patre *adduci*, *& breve tempus intercurrere*, *fortiter flammam toleraturum*: contra, ubi pater præ avaritia aut socordia diu distulerit, fore ut animum despondens, in incontinentiæ barathrum se præcipitem agat.

Et id quidem monitum passim in vetere Ecclesia observatum fuisse, pluribus ostenderem, si id agerem. Statim ut mares ex ephebis excesserant, maturabant nuptias: itemque puellæ vixdum viri potentes elo-

37. Ad Textum *in cap. Sufficiat*, facile respondent *Gonzal. Tellez. loc. cit. n.* 4. *&* *Paleot. de Noth. cap.* 8. *n.* 10. quibus præivit *Gloss. in eodem cap.* ibi: *Dictio SOLUS excludit consensum parentum*: quinimo (subdit *Gonzal.*) *verba illa SECUNDUM LEGEM Patris consensum includunt, quem Legislatores summopere desiderant* (18). Et plura ad hoc exempla congerit ex utroque *Jure Paleot. loc. cit.* Facilius tamen respondent *Theologi* dicentes tam *in cit. cap.* quam in aliis, si quæ sunt, ubi innuitur, quod solus sufficiat consensus contrahentium, sermonem esse de requisitis ad hoc, ut nuptiæ valide, non vero ut licite contrahantur; quod manifeste eruitur, ex verbis subsequentibus ejusdem Text. ibi: *Qui consensus si in nuptiis solus defuerit, cetera omnia frustrantur*, & insinuat *Glossa* ubi dicitur: *Solus eorum consensus est Causa effectiva Matrimonii*.

38. Magis distat a dubio nostro casus de quo *cap. de Ne-*

elocabantur: utramque optimo consilio, ne, quos mature admodum maritalis amor occupaverat, locum in iis ullum degeneres affectus reperirent. Quando autem nuptias festinari mos erat: illud quoque e re visum fuit, si adhuc impuberes a parentibus desponsarentur: nequa scil. inter pubertatis confinia, dum sponsa aut sponsus eligitur, per longiores deliberandi moras, rimula illecebris & corruptelæ pateret. Atque ob eam causam olim desponsatio impuberum passim in usu fuit: sane laudabilis, modo id detur opera, ut post maturata sponsalia maturentur etiam in tempore nuptiæ, nec interim sit ulla inter sponsos consuetudo periculosior. Mitto quod qui sero admodum, quod hodie fit, dant liberis operam, ii plerumque coguntur haud dubiis tutorum insidiis parvulos post se relictos exponere: mitto legis Juliæ Papiæ laudes, nuptias differri vetantis: & quæ plura huc afferri possent.

(18) Optima est illa interpretatio; nim. ut τὸ SOLUS CONSENSUS opponatur copulæ carnali: nam (ut dicitur l. *Nuptias* D. *de rit. Nupt.* & alibi) Nuptias solus consensus facit, nec necessarius est concubitus. Ceterum idem Pontifex C. *Nostrates*, 30. *q.* 1. consensum patrium diserte requirit.

Neptis 31. *qu.* 2. Rex enim Aragonum invitus, ac coactus filiam cuidam militi desponsaverat, deinde petiit a Summo Pontifice (19) an posset, & deberet servare promissum, qui respondit; *Si illa virum illum omnino renuit, & in eadem voluntatis auctoritate persistit, ut viro illi prorsus se deneget nupturam; nequaquam eam invitam & renitentem ejusdem viri cogas conjugio sociari*. Jam ex his quomodo deducatur licere filiæ nubere, Patre inscio, vel invito, percipere non valemus. Matrimonium fuisset certe irritum, quia unius consensus omnino prorsus deficiebat. Nequibat igitur Pater filiam tradere fornicatori, non marito; nequibat urgere, ut cohabitaret viro, in quem non consentiebat; nequibat metu cogere, ut consentiret. Quis unquam in dubium revocavit? Poterat ergo Virgo licite, spretis parentibus, nubere alteri? Vim hujus consequentiæ non videmus.

39. Postremo non obstat dispositio *cap. Gemma de Sponsal.* Rejiciuntur enim ex illo pœnæ in Sponsalibus appositæ, ut contrariæ libertati ad Matrimonium requisitæ. Ideo tamen, ut adnotavit *Gonzal. Tellez. super eod. cap. num.* 4. quia a sponsalibus plures justæ causæ discedere permittunt; proinde si apponatur pœna, is, cui aliqua ex præfatis causis jus tribuit resiliendi, injuste metu pœnæ discedere prohiberetur. Utrum vero pœna licite statuatur saltem contra injuste resilientem, non levis est inter Doctores controversia. Adhuc tamen inhærendo sententiæ negativæ, subsistit ratio adducta; quia non semel qui justam causam habet recedendi, ob difficultatem probandi illam, metu pœnæ injuste compelleretur, ut contraheret. Ceterum in eo *cap.* non rejicitur omnis pœna, sed

(19) Is fuit Urbanus II. qui Sanctio Aragonum regi an. 1090. in eum modum rescripsit.

ſed tantum conventionalis, in ſuo robore permanentibus pœnis, & remediis in Jure ſtatutis contra eos, qui nulla urgente juſta cauſa, fidem in Sponſalibus datam prodere non verentur. Quare fruſtra arguitur ex hoc *Text.* ad excludendam omnem obligationem contrahendi Matrimonium, ceu adverſantem libertati. Nam ratio excludendi pœnas conventionales optime aſſignatur *a Barboſ. in Collect. ad eumdem Text. num.* 9. & attingitur a *Gonzal.* ibidem n. 5. circa fin. *quia pœnis, & remediis a Jure ſtatutis contenti eſſe debemus.*

40. Nullum itaque ex præfato Textu contra poſitam reſolutionem ſuppetit argumentum. Imo potius vel eo valide confirmatur. Caſus enim erat; quod promiſſa fuerat pœna, ſi Matrimonium ex culpa alicujus ex parentibus ſecutum non eſſet. Et Pontifex reſpondit, pœnam peti non poſſe, ut egregie adnotavit *Gonzal.* hic num. 4. circa med. Itaque maxime parentum auctoritati favet hoc decretum, dum a ſtatuta pœna eos liberat, quamvis eorum culpa Matrimonium jam promiſſum non ſequatur.

41. Uſque modo dicta pro aſſerenda veritate tot tantorumque Theologorum, & Canonici Juris Interpretum calculo confirmata, quod ſcilicet filiifamilias filiæque, inſciis vel invitis parentibus, Matrimonium ineuntes lethaliter peccent, ſatis abunde ſufficere videntur. Verum enim vero non diffitemur juſtas aliquando ſubeſſe cauſas, quibus ſe valeant excuſare filii, ſi parentum voluntati, qua fas eſt modeſtia, refragentur. Utinam parentes ipſi multoties clam ducendi uxorem, vel iis omnino inviſam, ſua avaritia, ac aſperitate, occaſionem filiis non præberent. Utique non eſt hic locus ſingulas enumerandi. Præcipuas tamen (20), quas

(20) Quæ ab Auctore heic cauſæ proferuntur, eæ ſunt ex Theologiæ penu depromptæ. Ceterum longe alias cauſas jus Cæſareum affert;

quas Doctores proferunt, attingere non abs re erit. Duas innuit *Eminentissimus Bellarm. to. 2. controv. lib. 1. de Matrim. cap. 19.* Primo scilicet si Pater injuste prohibeat filium a Conjugio. Secundo, si causa majoris dotis nonnisi indignam mulierem, vel hæreticam ei dare velit. Alias addit *Gutierez de Matrim. cap. 79. num. 19.* Tertio, si Pater velit, filium ducere uxorem ægram, imprudentem, aut durioris conditionis, cum qua probabiliter credat filius fore, ut pacem non habeat. Quarto, quando filius a parentibus plus justo opprimeretur. Quinto, *Ex Gennett. to. 5. Theol. mor. tract. 9. cap. 8. quæst. 1.* Si Pater procul distet, nec filius absque gravi incommodo illum valeat admonere, & aliunde locum habeat credendi, Patrem libenter consensurum, si sciret. Sexto si Pater ideo prohibeat, quia vult, filium, hanc vel illam ducere contra ejus inclinationem, & non obstantibus gravibus causis, quibus movetur filius ad hujusmodi Matrimonium minime ineundum.

42. Hisce sane Causis, ac aliis æqualis ponderis, aliquando filios evadere lethalem culpam non abnuimus; dummodo tamen indignas nuptias cum familiæ dedecore, ac Parentum injuria contrahere non præsumant. Quod in responsione ad alterum dubium pergimus explicare.

DU-

fert; veluti si filius sit emancipatus: si pater amens, aut furiosus fuerit: si absuerit: aut si captivus fuerit per triennium: si cognitis filii nuptiis, non contradixerit: si filiam majorem 25. annis pater elocare neglexerit, aut *si liberos injuria prohibuerit ducere uxores, vel nubere, l. 19. de r. nu.* &c. & quibus casibus aliis judex interpellatus, nubendi, aut uxorem ducendi dat veniam.

DUBIUM II.

Quid præcipue sentiendum sit, si Filii contrahant invitis (21) parentibus cum persona indigna?

Filii indigne contrahentes multifariam, gravissimeque peccant, videlicet.

Ex communi sententia Theologorum, & Canonistarum, quorum Catalogus texitur, a n. 43. usque ad 52.

Ex sensu Sacræ Rotæ Romanæ, *num. 53.*

Ex naturali, ac Divino Præcepto honorandi Parentes, a n. 54. ad n. 57.

Ex

(21) Superiore, quidem Dubio *parentum* nomine stricte genitores intelligi volo. Nam ubi de honestis conjugiis agitur: satis est si genitoribus debitus honor habeatur, nec iis invitis tantam rem aggrediare. At in hoc dubio, ubi de indignis nuptiis loquimur: sane velim *Parentum* vocabulum latius accipi: quo modo ævo sequiore pro quibusvis propinquis ea vox usurpata fuit a Tertulliano, Lampridio, Capitolino (apud quem etiam *parentelæ* nomen reperias in Gordiano III.) in utroque Codice, & posterioribus scriptoribus. Volunt sane etiam Curtium X. *6. parentes* pro propinquis usurpasse: at certe Hieronymus II. con. Rufin. *PARENTES militari vulgarique sermone cognatos, & affines* nominari sit.

Omnino, inquam, ubi de indignis Matrimoniis agitur, Patris unius consensus non sufficit. Nam etiamsi pater det manus; ne sic quidem licita erunt connubia, quibus tota propinquitas afficitur gravi injuria, ex qua sequuntur odia, jurgia, simultates, & interminabiles dissensiones, ut infra num. 58. & sequ. ostenditur. Imo num. 50. ipsum patrem in istiusmodi nuptias consentientem graviter peccare demonstratur.

Age vero fac totam propinquitatem in indignum conjugium consentire, aut vero hunc, qui sic contrahit, propinquitate carere: immunis ne a quovis peccato erit? Ne sic quidem auctor sim talium conjugorum, quæ per se inhonesta esse, alicubi Auctor dicit, & mox in Adnot. 22. & 23. ostendetur. Tametsi nolo usque eo contendere: nam ceteroqui opponi possit dispositio capitis *Inter opera, de spons.* cujus capitis finem (non autem cæcam libi-

Ex fundamentalibus rationibus pietatis, a num. 54. seqq. Justitiæ, a n. 58. ad 60. Caritatis, a n. 61. ad seqq., & Religionis, a n. 69. usque ad n. 71.

Multimode ostenditur gravissimum scandali crimen, quod ex indignis filiorum nuptiis oritur, a n. 61. ad seqq. necnon sacrilegium, quod tripliciter ab iisdem committitur, a n. 69. ad n. 71.

Libertatis prætextus denuo in hac specie matrimonii dispungitur, a n. 63. ad seqq.

Declaratur in proposito regula, quod unicuique liceat uti jure suo dicto n. 63., & a n. 65. usque ad 67.

Indigna Matrimonia, quænam censeantur, n. 68.

43. JAM ad faciliora descendimus. Cessat enim in hoc puncto, si qua in præcedenti occurrebat difficultas, & deficit adversarius, quippe cum tam manifesta in hujusmodi Matrimoniis appareat turpitudo, ut de hac una falsum agnoscatur effatum illud: *Non deformitas sine amatore*; nec supervacanea censeri debet hujus dubii peculiaris discussio, utpote cujus resolutio ex cumulatis pro resolutione præcedentis dubii manifestissime conse-

libidinem) siquis propositum sibi habeat, nec alioqui inferat propinquis injuriam: recte aget. Veeum his omissis: satis in præsentia sit ad peccatum constituendum, si cognatione dissentiente, propterea quod ejus commoda per istiusmodi nuptias deteriora fiant, tamen non absterreatur quis ab indigno connubio. Ceterum quid nomine *indigni* Matrimonii veniat, infra num. *68.* Nostee edisserit. Sane apud Harprechtum (in comm. ad Instit. ad principium tit. de Nuptiis, num. 157.) pleraque locorum statuta, quæ patrium consensum requirunt, eadem, defuncto patre, etiam propinquoeum & cueatorum consensum omnino eequirunt. Qui si absit, in pœnas pee statotas ireogatas incurritur. Confer Henn. Arnisæum in de jure connubioe. cap. 3. sect. 11. qui eod. cap. sect. 10. n. 27. matri secundum patrem peculiaee jus tribuit, & exemplis firmat.

consequatur. Ceterum hæc sunt præcipue connubia, quæ negocium facessunt, quæque evitare, vel maxime Parentum, Reipublicæ, necnon Ecclesiasticæ interest Disciplinæ. Itaque.

44. Respondendum, ut omnino certum, *Filios qui contrahunt cum persona indigna multifariam gravissime peccare*.

45. Sic respondent Theologi omnes, etiam illi qui in opinando, vel mitissimam viam affectare consueverunt. Item & ii pauci, qui videntur nimium favere filiorum circa Matrimonia libertati: unanimes enim hanc subdunt limitationem: *dummodo non indigne contrahant*: *si tamen nuptiæ non sunt indignæ*; scilicet quia ad has nullimode pertingit assertæ libertatis arbitrium. Porro operæ pretium existimamus ipsorum testimonia proferre, ut sit omnibus persuasum, quatenus non proprio sensu ducti, sed summa auctoritate compulsi ad propositam resolutionem statuendam descendimus.

46. Sufficeret quidem nobis, vel unicum testimonium *Theologorum Collegii Salmaticensis*, qui præ aliis conantur filiorum extollere libertatem, adhuc tamen sincere testantur *tom.2. Theol. mor. tract.9. cap.6. punct.2. num.19.* his verbis: *Similiter certum est apud omnes, peccare mortaliter filios, qui cum indigna nuberent cum dedecore familiæ*. Sed ne liberum cuiquam sit tergiversari, subdimus nonnullas, & eas præcipuas auctoritates.

47. S. Bonaventura Eccclesiæ Cardinalis, & Doctor *in 4. Sententiarum tom. 5. distinct. 19. quæst. 3. art.1. in conclus. vers. resp. ad arg.* ubi videtur filiis favere, dum asserit non posse Patrem cogere filium, ut contrahat cum hac, vel illa: sed addit duas limitationes, quæ firmant evidenter nostram responsionem, ait enim: *Non potest Pater ad contrahendum cum hac obligare, nisi Caritas, aut*

aut rationabilis Causa eum liget. Et subdit: *Ut Caritas vero ligat, quando Pater prohibet filio ne contrahat cum muliere mala*: ita ex altero capite assignato a S. Doctore, idest, *Causa rationabili*, idem aperte concluditur de nuptiis, quæ alio quovis titulo judicantur indignæ.

48. *Franciscus Toletus etiam Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis lib. 5. Instruct. Sacerd. cap. 1. num. 6. Rursus ducere uxorem indignam contra voluntatem Patris peccatum mortale est.*

Cardinal. Lauræa in 4. Sententiarum tom. 3. disp. 17. artic. 6. num. 89. asserit filium teneri sub mortali ad standum consilio, & consensui *Patris cum initurus est Matrimonium, ex quo dedecus familiæ Patris exoriri posset.*

Dicastillo de Matrim. tom.3. disput.4. Dub. 17. n.176. Si sit periculum ineundi Matrimonium indignum genere, & familia, & sanguine contrahentis; poterit id aliquando censeri grave peccatum, sicuti, & quando inirent Matrimonium, cujus onera præ nimia egestate sustinere non possunt.

Marcus Serius de 4. Decologi præcept. disp. 4. difficultat. 1., quæst. 3. nu. 6. Peccatum mortale erit contrahere Matrimonium absque Patris consensu, si contra Patris voluntatem contrahat cum aliqua indigna, scilicet cum aliqua infra statum suum notabiliter, quia fit parentibus injuria, & & dehonoratur familia.

Bassæus in Flor. Theol. verb. Filius num. 5. Filius peccat mrtaliter, si contra voluntatem Patris contrahat cum aliqua indigna, idest cum aliqua infra statum suum notabiliter.

Duardus super Cap. Omnis utriusque sexus tom. 2. disput. 21. sect. 1. num. 46. Peccant liberi citra consensum

 paren-

parentum ducentes Uxorem notabiliter disparem respectu eorum conditionis, & status, quia citra familiæ obnubilationem ejusmodi Matrimonia contrahere non possunt.

Reginaldus in Prax. for. pœnit. tom. 2. *lib.* 20. *cap.* 2. *sect.* 3. *num.* 18. *Sufficit notasse tres casus, in quibus notabiliter peccat filius uxorem ducens invito Patre. Primus est, quando contra Patris præceptum accipit uxorem se minime dignam in notabilem ignominiam suæ familiæ.*

Sayrus in clav. Reg. lib. 7. *cap.* 5. *num.* 12. *In duobus casibus mortale peccatum erit, si filius voluntatem Patris non sequatur. Primus est si contra voluntatem Patris contrahat cum indigna, idest cum aliqua infra statum suum notabiliter, sic enim dehonoratur familia Patris.*

Gesualdus de Bonon. tom. 3. *tract.* 10. *cap.* 1. *num.* 18. *Verum tamen est, quod non debet filius contra voluntatem Parentum ducere uxorem indignam talis Conjugii.*

Bossius de contract. Matrim. cap. 11. §. 8. *num.* 87. *Limitandum autem, si filius, vel filia contrahat cum persona turpi, vel notabiliter indigna, scilicet notabiliter infra statum suum, quia Parentibus affertur dedecus, & tota familia dehonoratur &c. ac proinde talia Matrimonia indigna contrahentes peccant mortaliter.*

Mezger. tom. 4. *Theol. Tract.* 19. *disput.* 54. *artic.* 2. §. 2. *n.* 12. *Filiifamilias possunt graviter peccare, si contra voluntatem Parentum contrahant, præsertim cum personis sua conditione indignis cum generis, & sanguinis contumelia.*

Azorius part. 2. *lib.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 6. *Convenit inter Doctores, filios facultatem liberam habere nuptias contrahendi; quod tunc locum habet, cum filius non ducit in uxorem fœminam vilem, & abjectam.*

Petrus a S. Joseph in Summar. de 4. *Decal. præcept. artic.* 2.

artic. 2. *Certe si filius vult nubere, debet ducere dignam, quam Parentes illi proponunt; nec dubitandum est, quin notabiliter peccet, si eam respuat, ut nubat indignæ; cum tunc duplicem injuriam gravem Parentibus irroget.*

Adam Opatovius de Sacram. tract. de Matrim. disp. 2. *quæst.* 18. *n.* 159. ibi firmat non licere filiis Parentibus invitis Matrimonio se jungere, & subdit. *Dices quod filius, & filia habent Jus ad contrahendum. Respondeo illos habere, sed non ad contrahendum indigne, & cum peccato &c. E contra Pater habet Jus Divinum ex quarto Decalogi præcepto, ne ignomina a filiis afficiatur, quod accidit in Matrimonio indigne contrahendo.*

P. Bruno Neussen Ordin. Minor. in absolutissima Polianthea Theologo Morali Canonica disput. de Matrim. quæst. 1. *resolut.* 3. ait: *Veluti certum est Prolem non posse absque peccato mortali inconsultis, & invitis Parentibus inire Matrimonium cum dedecore familiæ cum verosimili prævisione scandalorum, periculorum, inimicitiarum, perniciosarum rixarum, discordiarum inter familias consanguineas &c. Ita communissime Doctores. Ratio est quia ex charitate illa mala evitare tenetur.*

Giribaldus de Sacram. tom. 1. *par.* 2. *tract.* 10. *cap.* 5. *dub.* 6. *num.* 35. ibi: *Conveniunt tertio, peccare mortaliter filios nubentes inscîis, & invitis parentibus; si ducant indignam cum magno dedecore, & ignominia familiæ, si ex tali Matrimonio grandia mala sequi posse timeatur, si immineant scandala, pericula, inimicitiæ, amissio bonorum, perniciosæ discordiæ; prout notant Aversa, Sanchez, Gutier., Bossius, Palaus, aliique communiter.*

49. Idem denique sentiunt & illi omnes, qui libertati filiorum ultra jus tribuentes, agnoscunt tamen illorum obligationem sub mortali saltem ad consilium paren-

tum exquirendum, quos in præcedenti resolutione cumulavimus. Qui quidem unanimi consensu affirmant, quod dum agitur de non contrahendo cum indigna, non satis sit consilium audire, sed parentum voluntati sit prorsus obtemperandum.

50. Imo subtiliter, & omnino veritatem assequens animadvertit *Raphael Aversa (de Sacram. Matrim. quæst. 3. sect. 7. vers. Bene tamen)* in præfatis Matrimoniis neque consensum parentum sufficere, quin & ipsos parentes peccare si consentiant, quia nimirum per indignas nuptias alii consanguinei, & de familia afficiuntur ignominia, ibi: *Si inirent indignum aliquod Matrimonium cum notabili dedecore, & ignominia familiæ, quamvis cum consensu parentum, peccarent adhuc filii contrahendo, & parentes consentiendo, quando Matrimonium esset cum dedecore aliorum de familia.*

51. Neque a sententia communissima *Theologorum* consensu approbata dissident *Canonistæ*, Teste *Fagnano super Cap. Tua de desponsat. Impub. n.* 15. ubi affirmat dubium non admittere, quod filii peccent mortaliter, si parentibus non obediant contrahendo minus digne, ibi: *Quod absque dubio procedit, saltem, cum Pater movetur familiæ inæqualitate, vel alia justa de causa.* Pro quo post *Gaspar. de Calder.*, *& Card. citat. Præpos. super eod. cap. Tua num. 5.*, *& Alex. de Nevo num. 6. optime Navarrus in Summ. cap.* 14. *num.* 15. *Peccat filius qui &c. vel contra præceptum paternum se minime dignam uxorem ducit.*

Pirhingus in Jus Canon. tom. 4. *tit.* 1. *de Sponsal. sect.* 3. §. 4. *num.* 92. *Verumtamen negari non potest, quin peccent liberi, si absque justa causa sine consensu parentum Matrimonium contrahant. Imo propter extrinsecas causas, seu circumstantias occurrentes regulariter non possunt*

sunt liberi licite Macrimonium inire sine consensu parentum, ut quia parentes gravem causam habent impediendi Matrimonium liberorum, quia v.g. volunt Matrimonium inire cum persona inæquali, vel infami non sine de decore familiæ.

52. His addendi merito veniunt alii *Canonistæ*; qui agnoscentes gravem injuriam per indignas nuptias parentibus illatam, eos absolvunt ab obligatione dotandi filiam indigne nuptam, nempe *Petrus Ancaranus in cap. Tua citat. num. 6.*, *& alii collecti per Fagnan. loc. citat. num.* 19.

Quod tandem fateri compellitur *Covar. part. 2. de Matrim. cap. 3. §. 8. num. 7. vers. Hæc omnia*. Hic, inquam, acerrimus assertor libertatis filiorum in Matrimoniis contrahendis, sic tandem concludit; *Hæc omnia cessant quando filia nupsit indigno ac ignominioso viro. Non enim compellendus est Pater affectus injuria, & ignominia ei dotem dare, quod receptum est communiter*; & congerit concordantes.

53. Et fuit sententia *Rot. coram Burat. tom.* 1. *decis.* 489. quæ est magistralis, & sæpius sequuta est, ut diserte demonstrat *Card. de Luc. disc.* 1. *de dot. per tot.*, *& disc.* 142. *num.* 16. *& seqq.* Utique ab istis non disputatur, an, & quale peccatum committant filii in foro conscientiæ, verum satis aperiunt proprium sensum, dum affirmant, eos gravi injuria parentes afficere, ideoque puniendos, quodque eorum Matrimonium sit *actus culposus, parum honestus, mali exempli, ac Reipublicæ præjudicialis*, prout ex aliorum etiam sententia *Card. de Luc. cit. disc.* 1. *n.* 19. aperte insinuans sic contrahentes lethalis culpæ, secundum plerosque, reos existimari; quemadmodum, & hunc sensum expresse, & novissime patefecit eadem *Rota in Viennen. prætensorum Sponsalium* 12. *Januarii* 1705.

§. *Nec*

§. *Nec præmissa coram* R. P. D. *Kaunitz* ibi : *Licet consensus parentum non sit necessarius ad validitatem, sed solum requiratur de honestate, cum tamen filius, vel filia contrahentes Matrimonium contra placitum parentum peccent mortaliter, gravique injuria patrem afficiant &c. non potest quis cogi ad nubendum contra reverentiam debitam patri, & induci ad peccatum lethale inobedientiæ.*

54. Neque cæco ductu in hanc descendit sententiam tam ingens utriusque Fori Doctorum caterva, sed urget ipsos ratio pietatis, iustitiæ, & caritatis, qua nemini licet dehonorare parentes, proximo ignominiam afferre, atque suo scandalo odiis, inimicitiis, maxime inter domesticos viam aperire (22).

56. Et primo quidem præceptum æque naturale ac Divinum de cultu exhibendo iis, qui nos genuerunt, etsi videatur affirmativum, quatenus dicit, *honora patrem*, continet nihilominus præceptum negativum de illis nunquam dehonorandis, cujus transgressio inter gravissima crimina annumeranda venit; ut post antiquiores firmant *Duard. super cap. Omnis utriusque sexus disput. 21. citat. sect. 1. num. 31, Marchan. in Tribun. Sacram. tom. 2. tract. 5. tit. 1. quæst. 1. in princ.* Et alii passim; eo nimirum prohibetur quælibet iniuria, irrisio, contristatio, odium, & similia, itaut quæ levis adversus alios offensio censeretur, gravissimum crimen impietatis evadat, ut unanimi Theologorum, ac Casuistarum sententia fertur graviter contra

(22) Præter hæc tria turpitudinis capita, adde & hoc, quod indignæ nuptiæ ipsæ per se inhonestæ etiam in foro interno videntur : uti mox *Adnot.* 23. exemplo nuptiarum *filiorum Dei cum filiabus hominum* Gen. VI. nec non Israelitarum cum Chananæis, comprobabimus : & quæ plura in eamdem rem etiam ex profana gentium sapientia afferri possunt.

contra hoc præceptum peccare filium, qui vel leviter Parentem percutit, imo si vix manum elevet in signum percutiendi; qui illi detrahit etiam in absentia; item qui parentes torvo intuetur oculo, aut aspere alloquitur; si eos afficiat tristitia, quantumvis opus, ex quo contristantur, alias malum non sit, dummodo eorum tristitia prævisa fuerit. In his ceterisque casibus, quod filii mortaliter peccent, nemo inficiatur, ut tradunt *Bonac. to. 2. in 4. Decal. præcept. disput. 6. quæst. unic. punct. 2. num. 3. Navar. Manual. Confessar. cap. 14. a num. 11. Sayr. in Clav. Reg. lib. 7. cap. 5. num. 8. Cajetan. in sum. tit. filius potest. verb. filii peccata* Optime *Marchan. loc. cit.* ubi singula perspicuis *Sacr. Scripturæ* verbis confirmat. Vix enim erit invenire præceptum aliud tam frequenter, ac istud in sacris Literis inculcatum, totque variis modis significatum *Eccles. 3. In opere, & sermone, & omni patientia honora Patrem tuum: Non contristes eum in vita illius. Deuter. 27. Maledictus qui non honorat Patrem. Proverb. 19. Qui affligit Patrem ignominiosus est; & cap. 30. Oculum, qui subsannat Patrem, effodiant eum corvi.*

56. Hæc nempe rationi consona, ac naturæ debita maxime suadent summum, quod a parentibus post Deum, beneficium accepimus; ac illorum dignitas, qua tanquam Dei simulacra a filiis respicienda, suo modo veniunt, & colenda. Sic *Ecclesiastic. 7. v. 29. & 30. Honora Patrem, & gemitus Matris, ne obliviscaris: Memento, quoniam nisi per illos natus non fuisses, & retribue illis, quomodo, & illi tibi.* Ad quæ respiciens *Cathechis. Conc. Trid.* sic nos admonet: *Sunt immortalis Dei quasi quædam simulacra, in iisque ortus nostri imaginem intuemur, ab iis vita nobis data est: iis Deus usus est, ut nobis animam, mentemque impertiret.*

57. Ideo

57. Ideo prorſus, & a fortiori, quam grave ſit periculum filiorum, qui triſtitiam maximam, graviſſimamque injuriam parentibus irrogare non timent; dum fœminam vilem, vel improbam ducentes in uxorem, parentum famæ, honori, ac rei familiari non contemnendum afferunt præjudicium, ac ſæpe in eorum domum indignam mulierculam (utinam, & non infame ſcortum) intrudere non valentes, ipſos violenter adigunt, ut in nurum, filiamque ſibi patiantur adſciſci, cujus vel famulatum admittere ſine dedecoris jactura non contingeret. Quiſnam Theologus, quis Juris Interpres tanti criminis reatum minuat, vel excuſet? Utique ſi hæc levia cenſenda ſunt; quid ni leviſſimum erit parentibus irridere? Quo Jure grave cenſebitur parentes aſpero tractare vultu, vel torvo oculo aſpicere? *Ne vultu quidem lædenda pietas eſt parentum* (inquit S. Ambroſ. lib. 8. in Evang. S. Luc. n. 74.) *maledictusa Deo qui exaſperat Matrem. Ecclef. 3. In opere, & ſermone, & omni patientia honora Patrem*. Hæc, & ſimilia mandata centies in Sacris Literis repetita, quis autumet adimplere filium, qui indignis nuptiis parentum venatur ignominiam, ac eos ſua decidere conditione inter nobilitate pares; vel cum maximo rubore progredi, vel illorum vitare conſpectum cogit? Quos proinde juſtiſſimo mærore confici, cordatus quiſpiam non diffitebitur.

58. Neque pietate minus læditur juſtitia per conjugia de quibus agimus. Iis namque totius familiæ honor, fama, ac decus deprimitur; ad quæ conſervanda nedum parentes, verum & cæteros conſanguineos, Jus ſtrictum habere, nequit in dubium revocari. Dubium ſane eſt, utrum homo ſit ita Dominus ſui honoris, ac famæ, ut ſe ipſum infamando letaliter peccet, nec ne. Affirmant aliqui poſt *Cajet. 2. 2. quæſt. 73. artic. 2. verſ. Ad hoc*, & vide-

videtur opinio S. Thomæ ibidem. Plures negant, quos colligunt *Molina tom. 4. tract. 4. disput. 37. num. 1., Dicastill. de Justit. lib. 2. disput. 12. appendic. primo dubit. 4. num. 501.* Verumtamen universi conveniunt, quod si infamia redundet in alios, puta in filios, fratres, familiam, in Religionem, vel patriam, qui se infamat, lethaliter peccat, juxta expressam sententiam *Sancti Thomæ quæst. 73. citat. artic. 4. ad prim.* ibi: *Arbitrii est detrimentum suæ famæ pati, nisi hoc vergat in periculum aliorum &c. non enim est sui arbitrii, quod patiatur detrimentum famæ alterius &c.* Angelicum sequuntur unanimiter *Theologi*, quos congerunt *Dicastill. disp. 12. cit. par. 3. dub. 14., & Card. de Lugo de Just. tom. 1. disp. 14. sect. 10. n. 167.* Quod ita verum censetur, ut non liceat infamato, vel contumelia affecto, honoris, vel famæ injuriam condonare; quin si condonet, remissio non est valida, & ea non obstante, perseverat obligatio justitiæ ad damna inde exorta reparanda; ut solide demonstrat *Dicastill. d. disp. 12. par. 3. dubit. 14. num.* 240. ibi: *Quando infamia, irrogata Patri ita est injuriosa filiis, ut eis damnum afferat in fama a suis majoribus parta; etiamsi Pater remittat infamiam, non est valida remissio &c. Et idem est in similibus casibus &c.* Quod totum verificatur de contumelia, seu quavis injuria contra honorem; cum pari passu procedant honor, & fama, ut ex communi Doctorum docet idem *Dicastill. disp. 12. cit. par. 4. dubit. 2. n. 400.* Addendum denique; quod honor, ac fama non magis læduntur sermone, quam opere, *Card. de Lug. disput. 14. cit. sect. 11. num. 191. Ad contrahendam malitiam gravem, satis est, si ex alio fine vis id ponere, ex quo honor Proximi graviter lædatur*; de quo late disputant *Molina, Sotus, Lessius, ab eodem relati sect. 10. per tot.*

59. Exinde manifeste apparet filiorum in præfatis con-

nubiis injuſtitia. Ponunt enim opus illicitum, ac indignum, ex quo familiæ honeſtas a majoribus parta ſuo gradu decidit, & vileſcit; nec ſemel conſanguineis impedimento ſunt, ne ſuis natalibus reſpondentes nuptias aſſequantur; propterea quia ut plurimum nobiles viri dedignantur filiam deſponſare ei, cujus vel frater, vel alias conſanguinitatis vinculo junctus indignam, ſive infamem mulierem ducens, totius progeniei honorem, famamque ſua turpitudine denigravit.

60. Et validiſſime confirmatur: eo quia ſi alienæ familiæ quiſque verbo, vel opere tantum detraheret famæ vel honoris, quantum ſuæ deficit ex Matrimonio cum indigna, ab omnibus certe injuſtitiæ argueretur. Igitur a fortiori injuſtitiæ, & impietatis reus habendus erit, ſi fratrum, ſororum, & maxime parentum honorem, ac famam tam enormiter deturpet.

61. Denique quam pernicioſo ſcandalo caritatis leges in ſæpedictis Matrimoniis conculcentur; prudens quiſque facile diſcernit. Norunt omnes, ſcandali malitiam in eo ſitam eſſe, ut quis dicto, vel facto ruinæ ſpiritualis, hoc eſt peccati occaſionem propriam dederit, ut ex *S. Hieron. ſuper Cap.* 15. *S. Matth. tradit. S. Tom.* 2. 2. *quæſt.* 43. *artic.* 1. *in corpore*, quem omnes ſequuntur. Inſuper docet idem *Sanct. Doctor. artic.* 4., ſcandali malitiam mortalem culpam inducere; ſive quando contemnit ſalutem proximi, ut ſi pro ea conſervanda non prætermittat aliquis facere, quod ſibi libuerit. Tandem concludit *artic.* 7. & 8. ad vitandum ſcandalum ex proximi ne dum malitia, verum & infirmitate ortum habens, teneri nos bona temporalia; quandoque etiam ſpiritualia dimittere, vel ſaltem occultare.

62. Ex his evidens pro caſu noſtro conficitur argumentum. Siquidem filii familias non uni, vel alteri, ſed omni-

omnibus consanguineis, vel affinibus multifarie peccandi occasionem præbent. Meminisse enim oportet quomodo vix audito similis Matrimonii etiam tractatu, maxima suboritur in omnibus indignatio: quot detractiones hinc inde disseminentur; ut statim mutuæ benevolentiæ signa communia, multo magis specialia cessent; ita ut pater filium, frater fratrem alloqui respuat, ac salutare. His denique respondent odia, discordiæ, obstinatæ lites: utinam non sæpe maledictiones, & insidiæ aliaque id generis innumera mala non sequerentur. Qua igitur gravissimum scandali crimen filius indignas paciscens nuptias valet effugere? Quo jure a pessundatis caritatis legibus valet se tueri?

63. Iterum tuentes libertatem inquiunt, ***qui suo utitur Jure nulli facit injuriam***. Natura, ac leges, præcipue ***Sacri Canones*** jus tribuunt filiis ad Matrimonium, quod magis placet, amplectendum. Itaque non injustitiæ, non scandali accusari possunt. At sibi imputent qui occasionem peccandi ex ipsorum nuptiis irrationabiliter arripiunt.

64. Hæc futiliter objicii abunde demonstravimus in praecedentis ***Dubii*** resolutione. At cum nil audiatur per omnium ora sæpius repetitum, quam libertatem summam, omnimodam, inviolatam in Matrimoniis ***a Sac. Canonibus*** sanciri, denuo opus est in hoc puncto aliquamdiu immorari.

65. Et in primis falsissimum est, quod tanta securitate asseritur: quod scilicet unicuique semper liceat uti jure suo. Regula ista tam indefinite intellecta, totam scandali malitiam cohonestaret. Quicquid enim sit, an citra injustitiæ reatum possit quis cum alienæ salutis periculo uti jure suo; certum omnino, salvis caritatis legibus, millies non licere. Caupo vendens vinum hospiti, quem agnoscit se inebriaturum, utitur proculdubio jure suo, vendit nempe rem, cujus habet plenum dominium; pec-

cat nihilominus ſecundum receptam ſententiam *Theologorum*, de qua *Ferrantin. tract. de Scandalis quæſt.* 61. & 62. alios cumulans. Pariter ſcandali reus erit, ſi in die jejunii carnes vendat ei, quem non crediderit a ſervando jejunio legitime excuſatum. Fortius pictores vendentes imaginem puellæ viro illam turpiter amanti utuntur omnino jure ſuo, dum pretium ſui laboris quærunt. At nemo a peccato ſcandali eos audet excuſare. Vide *Azor. part.* 2. *lib.* 12. *cap. ultim. quæſt.* 9., *Sanchez in Summ. lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 40., *Bonacin. tom.* 2. *de peccat. diſput.* 2. *quæſt.* 4. *punct.* 2. §. *unic. num.* 29. Hæc & innumera hujus generis exempla ſuppeditant *Theologi* tractantes de vitiis oppoſitis caritati, quibus manifeſtiſsime evincitur vanitas ratiocinii, quo ſic diſcurritur: *Filii indigne contrahentes Matrimonium utuntur jure ſuo; ergo a lethali culpa ſunt immunes*. Ineptiſsime quidem; ſicuti qui ſic diſcurreret: *Nullum purum, merumque ſcandalum eſt contra Juſtitiam. Ergo neque lædit virtutem caritatis*.

66. Ita vero reſpondimus ex abundanti; cum prorſus falſum agnoſcamus aſſumptum illud, quod filii in hujuſmodi connubiis utantur jure ſuo. Unde enim conſtat de tali Jure? Qua lege, qua auctoritate illud ipſis eſt quæſitum? Egregie ad propoſitum *Card. de Luc. diſc.* 142. *de dot. num.* 12. *Moventur*, ait, *ex ratione libertatis Matrimonii ex jure Canonico reſultantis; quæ futilis eſt. Nam intentio Juris Canonici nunquam fuit ob Matrimonii libertatem permittere turpia, & criminoſa, prout eſt indigne nubere. Solumque ſuſtulit neceſſitatem conſenſus paterni a Jure Civili requiſiti* (ſcilicet ad validitatem) *ſed cum ſuppoſito dignarum nuptiarum, cum qualitas hæc æqualitatis, & dignitatis potius faveat matrimonio quam adverſetur &c.* Quæ diſerte confirmavit *Megal. in inſtruct. Confeſſ., & Pænit. lib.* 2. *cap.* 23. *quæſt.* 1. *n.* 52. *Hæc libertas*

bertas non ita intelligenda erit , ut adverſetur Juri Divino , cui leges Canonicæ nunquam adverſantur &c. ſed filia, quæ ſine conſenſu Patris matrimonium contraheret, contra quartum Decalogi præceptum mortaliter peccaret . Ergo libertas a Jure Canonico illi conceſſa non ita intelligenda erit , ut ſine conſenſu Patris cum offenſione Juris Divini contrahere poſſit .

67. Adhuc pauca de iſto Jure tam inaniter aſſerto. Stat optime quod quis habeat Jus in re , ac illius ſit vere dominus, attamen cum ea limitatione, ut illo uti nequeat nonnunquam , quin injuſte agat , quia ſcilicet uſus Tertio damnum afferret. Sic virgo dominium habet ſui corporis quoad uſum conjugii, illudque vere transfert in virum dum nubit: at non ideo licet ipſi pati ſtuprum citra injuſtitiam , quia nempe ex ſtupro parentibus damnum emergeret; quam doctrinam late tradit *S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 6. *per tot.* , & ſequuntur ejus diſcipuli. Vana eſt igitur hæc conſequentia. Filii familias Jus habent contrahendi libere Matrimonium; itaque etſi indigne , etſi cum alieni honoris diſpendio, etſi cum familiæ , ac parentum dedecore , quamvis cum Reipublicæ ſcandalo contrahant, nihil intereſt: adhuc honeſte, juſte, ac licite ſe gerent. Quid namque audiri poteſt magis diſſonum, vel abſurdum?

68. Suboritur modo dubium quænam Matrimonia Jure indigna (23) cenſeantur. De hoc late *ex Theologis Sanchez*

(23) *De indignis hoc eſt imparibus connubiis.*

Indignas nuptias non alias eſſe quam impares, facile intelligitur ex omnibus Theologorum , & Canoniſtarum locis in hoc *Dubio* ab Auctore Cl. productis; ita ut nullus plane dubitandi locus relinquatur , quid hodie *indigni* Matrimonii nomine veniat. At ne olim quidem apud JCtos inſolens ea locutio fuit. *Non INDIGNE uxorem ſortiturus ſit l.* 20. §. 1. *ff. de manum. vindict.* ideſt non contra conditionis ſuæ ſtatum.

chez to. 2. lib. 4. de matrim. disp. 26. a n. 22., *Fragos. de regim. Reipublic. Eccles. par. 1. lib. 2. disp. 4. §. 2. n.* 290. ex Juris peritis *D. Advoc. Piton. Discept. Eccles. 52. n. 88. cum seqq.*, *Menoch. tom. 2. lib. 4. præsumpt.* 189. *a n.* 85., aliisque

tum. Vide & l. 12. *De sponsal. l. 63. D. de condit. & dem. l. 32. §. ult. D. de donat. int. vir.* Sed ne Græci quidem aliter loquebantur. In Æschyli Scholiorum (quæ Scholia magni facit Victorius præf. ad Æsch. & ceteris Tragicorum scholasticis longe anteponit) loco, qui mox producetur, ex puellis duabus, locuplete una, tenui altera, cujusdam modicæ fortunæ viri nuptias ambientibus, quæ tenuis erat, *τῷ γένει αὐτοῦ ἀξία illius genere digna* idest *par* dicitur: ex quo sequitur locupletem dicendam fuisse *indignam* hoc est *imparem*. Nam DIGNUS, & INDIGNUS in his locutionibus non absolute accipiuntur, sed *πρός τι*, *dicuntur ad aliud*, uti loquitur Philosophus. Nunc de imparibus nuptiis necesse habeo pauca dicere, ut appareat, vetus illud verbum, *Nube pari*, non temere usurpatum, sed ex naturalis æquitatis rationibus profectum fuisse.

Ac principio indignas atque impares nuptias a Domino vetitas, satis illud docet, quod Gen. VI. 2. non alia diluvii causa a Legislatore affertur, quam quod *Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant.* Quo loco pro *filii Dei* Onkelos habet בני־רברביא *bene-rabrebaja*, idest, *filii principum*. Nec aliter, ex Paraphrastis alter, Jonathan habet. At Arabs multo disertior est, sic interpretans; *Viderunt filii illustrium filias plebis pulchras &c.* Ut (si quidem hos interpretes audimus) mera imparilitas conjugiorum inter illustres & plebejas familias Deum ad iram provocasse videatur. Verum age sint hæc interpretum (ceteroqui antiquissimorum & perquam illustrium, &, in quo caput est, Hebraice doctissimorum) somnia. At illud scitissimum est *filios Dei* non alios esse quam Sethidas, ita per excellentiam dictos, quemadmodum *montes Dei*, *cedri Dei*, & similia: *filios* vero *hominum* esse Cainitas. Nec mihi videtur dubitandum, quin inter duas istas posteriores Deus connubiorum jura diserte vetuerit: alioqui numquam eas nuptias alluvione totius terræ punivisset. Nolebat scil. Deus sanctam ac nobilem Sethi posteritatem, ex qua Messias originem trahere debuisset, per nefanda connubia dehonestari. Mitto de damnatarum istiusmodi nuptiarum prolibus dicere, scelestissimis illis gigantibus, quos non temere, sed ex antiqua fama, poetæ antiqui *θεομάχους* & ad omne

que concordantibus relatis *Card. de Luc. de dot. disc.* 1. *n.* 23. & 24. & *disc.* 142. *n.* 21., ubi aliorum placitis insinuatis, veram tradit regulam ad discernendum in casu particulari, an matrimonium indignum debeat æstimari. *Constituenda*

omne nefas parstissimos nobis descriptos reliquerunt. At illud non est prætereundum, quod hæc matrimonia de quibus Gen. VI. non ex parentum sententia contracta dicuntur, sed injussu patrum temere, ac prorsus ductu cæcæ libidinis. *Videntes*, inquit, *quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant*, ipsi scil., non patres eorum. Hoc illud est, quod Raphael Tob. VI. 17. in iis damnat, *Qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum a se & a sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus quibus non est intellectus*. Atque in hos *potestatem habere dæmonium*, monet.

Jam verò quod tam sæpe in sacro Codice interdicta Israelitis conjugia cum Chananæis audis: non eis assentior, qui dumtaxat ad cultus disparilitatem hujus rei causam conjiciunt, nim. ne Chananæorum moribus polluerentur. Cur enim cum Aegyptiis, cum Madianitis, Moabitis, ceterisque idolatris ea permittebantur? Verum & cultus disparilitas causa prohibitionis fuit, & illud in primis, quod Chananæi gens vilis & Deo exosa erat, quos vel exterminari, vel saltem pro vilibus mancipiis haberi lex jubebat: tantum abest, ut cum iis nuptiæ tolerari possent. Mitto symbolicas ejusdem rei significationes iis legibus adumbratas, quibus diversis seminibus ager conseri, aut lana & lino vestis contexi vetabatur. Hebræi teste Josepho IV. Antiq. 6. vetantur ancillas ducere. Nec olim patriarchæ ancillas aliter, quam in concubinas, non item in justas uxores ducebant.

Nimirum hoc priscis hominibus ex naturæ ipsius, atque anticipatæ cujusdam notionis ductu intellectum fuit, nuptias non nisi inter pares rite consistere. Nec aliam ob caussam ei rei συζυγίας hoc est *conjugium* nomen a *jugo* scil. fecerunt, nisi ut intelligeretur, quam inepte imparia jumenta currui aut aratro junguntur, tam etiam perverse impares inter se matrimonio copulari. Ovidius, *Quam male inæquales veniunt ad aratra juvenci*, tam male nuptias impares coalescere dixit: cujus poetæ etiam illud proteritum fertur: *Siqua voles apte nubere, nube pari*. Hinc de imparibus non tam συζυγίαν usurpatur, quam ἑτεροζυγίαν, quo verbo eleganter utitur Apostolus 2. Cor. VI. 14. Eodem pertinet, & illa Modestini nuptiarum descriptio ... *Consortium omnis*

tuenda est regula, ut indignus dicatur ille, cui mulier attenta progenie, divitiis, moribus, aliisque circumstantiis absque dedecore copulari non potest. Cujus judicium prudentiæ Judicis relinquendum, cum veritate docuit *Boss. de*

nis vitæ; divini & humani juris communicatio. Nimirum oon magis corpora, quam animi, & quæ utrisque adjacent, permisceri & in unum conflari oportet. At io imparibus personis ea omnimoda commuoicatio vix est ut eveniat: id quod ab Euripide apud Stobæum initio serm. 68. pluries insinuatur.

Nec alia non tantum Romanis, quos mihi reservo ad ultimum, sed gentibus universis paullo cultioribus ac moratioribus insedit opinio. Cleobulus Lyndius apud Laertium: Γάμει ἐκ τῶν ὁμοίων ἢν γὰρ ἐκ τῶν κρεισσόνων* Τύμης, δεσπότας καὶ οὐ συγγενεῖς κτήσῃ. *Ex æqualibus uxorem ducito: nam si ex præstantioribus duxeris, dominos loco affinium nancisceris.* Euripides in Rheso οὐκ ἐξ ἐμαυτοῦ μειζόνων γαμεῖν θέλω... *Me illustriorum nuptias non ambio.* Celebre est illud Solonis apud Ausonium: *Par pari jugator conjux: quidquid impar dissidet.* Celebrius & illud Pittaci Mitylenaei apophthegma, Τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. *Tu tibi duce parem*: cujus pleni sunt Græcorum libri; quod non gravabor ex antiquo Scholiaste heic exponere. Qui ad illud Aeschyli in Prometheo laudantis eum, qui primus dixerit Ὡς τὸ κηδεῦσαι καθ' ἑαυτὸν ἀριστεύει μακρῷ, idest. *Parem uxorem ducere multo est præstabilius, sic notavit*: Τὸν Πιττακὸν λέγει, ὃν &c. *Pittacum intelligit: quem, quum quidam* (hospes Ataroites is Callimacho dicitur) *a duabus puellis ad nuptias expeteretur, locupiete una, inope altera, sed* (τοῦ γένους αὐτοῦ ἀξίας idest genere illius digna hoc est) *quæ illius generi congrueret; ac dubius hæreret utrius vir dici mallet; interpellavit, utrius conditione uti expediret. At Pittacus, vade, inquit, ad pueros illos, quos in proximo vides turbine ludentes: ab iis intelliges, utra ducenda sit uxor. Abiens ille audit pueros ad suum quosque* (στρέμβαν) *turbinem inclamantes* (τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλαυνε) *Suum quisque* (turbinem scil.) *agito*, Quo *audito ille, locupletiore suas sibi res habere jussa, ad indigentiorem animum applicuit, quæ* (τοῦ γένους αὐτοῦ ἀξία) *suo genere digna esset.* Ejus dicti & Plutarchus io de puerorum institutione meminit, Suidas in Χρήματ' ἀνήρ: & pulcherrimum exstat de eodem Callimachi epigramma apud Laertium lib. 1. io Pittaco, quod, quia is liber est in omnium manibus, omitto. Eamdem sententiam & Euripidea usurpavit apud Stobaeum ser. 58.

de contract. matrim. cap. 11. n. 167. ibi : *Porro ad dignoscendum an nupserit digno, vel indigno, spectanda sunt utriusque conjugis progenies, seu nobilitas, animi bona, mores, divitiæ, legitima natalia, & alia, & secundum ea*

ser. 58. Κῆδος καθ' αὑτὸν τὸν σοφὸν κτᾶσθαι χρεών. *Affinitatem sibi parem adsciscat sophus*. Sed antequam a Pittaci dicto abeo : notandum est, illud τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα, sive ἐλαύνε, anceps esse, quod apud pueros ludentes, *suum quisque turbinem agito* significabat : at pro re nata dabat intelligere, *Parem* (uxorem) *ducito*.

At enim videbatur a Pittaco abiisse diversus Chilo Lacedæmonius, cujus extat apud Laertium præceptum istud, γάμον εὐτελῆ ποιεῖσθαι. Non dicit pares nuptias sectandas esse, sed *viles*. Verum illud εὐτελῆ apud istum veteris sapientiæ VII. virum non *vilem* significat (ac multo minus quod Aldobrandinus reddidit, *Uxorem apparatu modico ducendam* : quæ est tanto σοφῷ indigna sententia, ut quæ nihil ad totius vitæ summam efficit) sed hoc vult Sapiens, *nuptias faciles* seu *facile parabiles*, cujusmodi sunt quæ inter pares ineuntur, esse sectandas. Vetat igitur ambiri illustres nuptias. Hanc esse veram dicti interpretationem, fidem faciet Stobæus, cujus sermone 68. sic concipitur hoc dictum : Γάμους εὐτελεῖς καὶ ἰσοτίμους ποιεῖν : in quo perspicuum est, εὐτελεῖς non esse *viles* (quia sequitur ἰσοτίμους *æquales*) sed *facile conciliabiles*, in quibus impetrandis non multum operæ ac temporis sit insumendum, nec per proxenetas sit ea res transigenda : postremo in quibus *cessant* (ut dicitur l. 1. C. Th. de Nupt.) *sequestres atque interpretes taciti, nuntii renuntiique corrupti*. Ad summam in ea sententia εὐτελεῖς & ἰσότιμοι sunt ferme συνώνυμα.

A Græcis possem ad gentes alias gradum facere : veluti illud est, quod apud Indos cum alterius artis aut generis homine non inibantur conjugia, teste Strabone & Arriano : & quæ plura gentium instituta per otium huc comportari difficile non esset. Verum propero jam ad Romanorum jus civile, cujus fons & origo est Δωδεκάδελτος, *XII. Tab.* Atqui Dionysio Halic. teste in fine lib. x. in iis duabus Tabulis, quæ adjectæ decem fuerunt, sic erat perscriptum, μὴ ἐξεῖναι τοῖς πατρικίοις πρὸς τοὺς δημοτικοὺς ἐπιγαμίας συνάψαι : *ne patriciis cum plebeiis essent connubia*. Id quidem postea remissum fuit : quippe communicatis cum plebe honoribus, simul & jura connubiorum communia fieri decuit : nec enim inter patricias familias, & illustres plebejas (quæ uti

ea prudens Judex attentis moribus Civitatis judicabit. Illa tamen indignitas a nullo in dubium revocatur, quæ oritur ex infamia, qua mulierem inhonestam sive concubina sit, sive meretrix, maxime laborare, communi pruden-

nobiles dicerentur, majorum imaginea effecerant) imparilitas intercedere credebatur. At in lege Julia de maritandis ordinibus plura adhuc erant capita, quibus vetabantur impares nuptiæ, quæ in jure nostro passim sparsa cernuntur. Nam lex 16. & 49. *D. de ri. nupt.* mirum ni ex lege Julia sint. At lex certe 44. *eod.* insigne legis Juliæ fragmentum complectitur, quo vetantur connubia inter senatorios liberos, & eos, qui ipsi, aut parentes artem ludicram exercuerint. Ad quod fragmentum lectu dignissimus est Franc. Ramos del Manzano nobilis J. C. in Comm. ad leges Juliam & Papiam lib. 2. cap. 28. & seq. quo loco quænam professiones *artis ludicræ* ambitu contineantur, exponit, deq. earum agitur infamia. Ergo & saltatores, & saltatriculæ, & scaenici omnes artifices, & thymelici, & quæ sunt alia plura theatralia rei nomina, *artes ludicræ* sunt. Huc pertinet & ex Ulpiani fragmentis celeberrimus locus tit. XIII. ubi ex lege Julia (præter quam quod senatoriis interdictas dicit nuptias etiam cum feminis quæstuariis) adhæc *Ceteri ingenui probibentur ducere lenam, a lenone lenave manumissam, & in adulterio deprehensam, & judicio publico damnatam, & quæ ARTEM LUDICRAM fecerit* &c. Ac sane si lex Julia & Papia de maritandis ordinibus exstaret, plura imparilitatis exempla produci possent, Nunc satis sit illud Boethii ad Topica, negantis, *Nuptias inter impares contractas, jure contractas, esse*. Eodem pertinet & quod apud Apuleium in VI. Metamorph. nuptiæ inter Psychen ancillam & Cupidinem tribus de causis illegitimæ dicuntur, quod impares, quod clandestinæ (quippe in villa & sine testibus celebratæ) & quod invito patre. *Impares enim nuptiæ, & præterea in villa, sine testibus, & patre non consentiente factæ, legitimæ non possunt videri: ac per hoc spurius iste nascetur*, quicumq. nascetur ex his nuptiis. At mox eod. lib. inter utrumq. legitimæ nuptiæ exstiterunt: quippe Psyche immortalis facta, Cupidini non clam, sed in concilio deorum, Jove ipso jubente & conciliante, enupsit. *Jam* (inquit Juppiter) *faxo nuptias non impares, sed legitimas, & jure civili congruas*.

Nec possum heic præterire pœnam imparibus nuptiis illatam l. 1. C. Theod. de collegiatis. *De quorum*

dentum existimatione satis patet. Quamobrem absque hæsitatione concludendum, illos præcipue filios, quos non pudet hujus generis fæminas adsciscere in uxores, damnandos esse injustitiæ, scandali, & impietatis.

69. Neque hic sistit malitia filiorum indigne contrahentium, sed progreditur usque eo, ut sacrilege multis modis violet Religionem. Dum enim constat ex jam firmatis ab ipsis in actu ineundi matrimonium tam graviter peccari, ac alias certum sit inter fideles in ipso contractu perfici Sacramentum; sequitur necessario, sacrilegium admittere filios, quia sine debita dispositione justitiæ ad Sacramentum vivorum accedunt, Gratiæ Sanctificanti obicem ponentes, juxta omnem *Theologorum* Scholam. In hoc enim omnes conveniunt inquit *Perez. disput.* 19. *de matrim. sect.* 8. *num.* 1.

70. Rursum & alterum sacrilegium committi, verior *Theologorum* sententia sustinet, dum speciale est hujus Sacramenti, quod ipsi contrahentes (24) sunt Ministri. Quare si-

rum (collegiatorum) *agnatione hæc forma servabitur, ut ubi non est æquale conjugium, matrem sequatur agnatio: ubi vero justum erit, patri cedat ingenua successio.* Cui similes aliæ proferri possent. Tum & illud huc pertinet, quod matrimonium inter pares præsumitur, non item inter dissimiles, & inæquales: ut late exsequitur Tiraquellus in *V.leg. connubialem, Glos.* 1. *par.* 5. *num.* 31. *& seq.* ubi citationum plaustra de more deprehendes. Et quod Ren. Choppinus in de Feud. Andeg. lib. 2. tit. 2. 6. & 7. a *paritate conditionis* dictum esse *paragium* pluribus ostendit.

Ergo jure civili *impares nuptiæ* (quo nomine non omnes *impares*, sed eas imparilitatis species intellige quas lex Julia, & posteriores leges complectebantur) erant prorsus illegitimæ. At hodie etsi validæ sunt: at saltem illicitas censendas esse, nec Noster dubitat, nec sanæ mentis quisquam dubitaverit.

(24) Ex pervulgata Theologorum sententia loquitur heic Auctor. Ceterum non ignota Rossanensi nostro erat opinio altera, quæ sacerdotem nuptiis benedicentem verum ministrum hujus sacramenti facit: quæ

re simul recipiunt, & conficiunt Sacramentum, ideoque duplicis Sacrilegii culpabiles eos agnoscit *S. Tom. 3. par. quæst. 64. art. 6.*, quem sequuntur *Vasquez*, *Petrus de Ledesma*, *Navarrus*, *Basilius Poncius*, *Gaspur Hurtadus*, *&* *ipsis*

quæ sententia videtur verior, & Synodis, ac Ritualibus consona, quæ Sacerdotem appellant sacramenti hujus *ministrum*. Docuere hanc sententiam Melchior Canus integro opusculo, adhæc Toletus, Estius, Sylvius, & recentiorum quamplurimorum nubes. Quorum agmen agere possit Petrus de Marca, edito integro opusculo argumenti hujus. Ut omittam, quod Bannesio teste, antiquiores Scholastici (qui in contrarium afferuntur) non firmiter id dixeruot, & quod S. Thomæ super ea re auctoritates ultro citroque laudantur. Postremo Estius paradoxa, quæ ex contraria opinione fluunt, hæc enumerat: *Ut quod hujus Sacramenti minister non sit unus, sed duo: non ordinati, sed laici: vir, & mulier: quod iidem suscipientes & conferentes: quod forma consistat sine verbis* (nam consensus nutu expressus sufficit): *quod* (sacramentum hoc Novæ Legis) *nullam contineat cæremoniam peculiarem*, &c.

Equidem suspicor, contrariæ sententiæ (in quam frequentes ivere olim Scholastici) ansam præbuisse quædam juris Pontificii loca, in quibus *solus consensus* contrahentium sufficere dicitur, ut can. *Sufficiat* 27. q. 2. & quæ ibi Gratianus addit. Verum (ut alias responsiones taceam) ibi τὸ SOLUS excludit *concubitum*, qui non est necessarius, non item *hieroiogiam* sacerdotalem, quæ semper necessaria fuit, ut constaret Sacramentum, & qua deficiente nuptiæ retinebunt quidem veram contractus rationem, non item sacramenti. Cujusmodi& hodie illa sint furtiva connubia, in quibus sine *bannis* præviis conjuges suum consensum coram Parocho nec opinante atque aversante, & aliquot testibus, exprimunt: quæ quidem nihil amplius sunt, quam merus contractus, non item Sacramentum. Ac de εὐλογίας sive benedictionis necessitate loquuntur passim Græcæ, & Latinæ Ecclesiæ monumenta; ac præ ceteris Epistola Evaristo tributa in can. *Aliter*, 30. *q. 5.* Ignatius epist. ad Polycarpum, Chrysostomus Hom. 48. in Gen. quorum & aliorum locis adscribendis abstineo. Vide Suiceri Thesaurum in Ἱερολογία, & in Γάμος num. V. ubi & illa occurrit matrimonii definitio a Basilio hom. VII. in Hexaem. tradita, ὁ διὰ τῆς εὐλογίας ζυγὸς, ad verbum, *Jugum* quod *per benedictionem* subitur. Sed nihil luculentius illa Balsamonis Canonistæ clariss. sententia, qui ad Photii Nomoc. tit. 13. c. 2. pag. 195. sic

ipſis citatis Card. de Lugo de Sacrament. in gener. diſp. 8. *ſect.* 9. 150., *Caſtropalao par.* 5. *de Sponſal. diſp.* 2. *punct.* 4. *num.* 2. *&* 3., & late confirmat *Perez de matrim. diſp.* 19. *citat. ſect.* 8. *num.* 3. *& ſeqq.*

71. Tertio quoque rei ſunt Sacrilegii præfato modo contrahentes, quia alter alteri cooperatur, ut ſacrilege hoc magnum Sacramentum recipiat, & miniſtret, maxime quia in ipſo contractu illicite operantur, per ea, quæ in ſimili tradunt de illo, qui contraheret cum habente votum ſimplex caſtitatis, vel ſi alteri per ſponſalia matrimonium promiſerat, *Sanchez. tom.* 2. *lib.* 7. *diſput.* 11. *num.* 11. alios cumulans, *Layman. Theolog. moral. lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 4. *verſ. Nunc probatur*; *Navarr. Manual. Confeſs. cap.* 22. *n.* 73. Quod autem is, qui alterius crimini participat cooperando, ejuſdem ſpeciei crimen admittat, eſt concluſio, quæ inter *Theologos* procedit ſine contradictore, & firmat *Layman loc. cit. num.* 6. ubi colligit *Concordantes*.

72. Poterit & quiſpiam plures aliquas diſtinguere circumſtantias (25) per quas multiplex in ſæpedictis conjugiis,

ſic adnotat: *οὐδὲ γὰρ ἡ συνάφεια, ἀλλ' ἡ τῆς εὐχῆς τελετὴ ποιεῖ, τὴν μνηστείαν εἰς γάμον λογίζεσθαι. Neque enim corporum commiſtio, ſed precationum ritus efficiunt, ut ſponſalia evadant nuptiæ.*

Ac memini, nonnullos viros in antiquitate verſatos ſic loqui conſueviſſe, ut duplicem matrimonii *conſumationem* agnoſcerent, unam per *ἱερολογίαν benedictionem*, alteram per carnalem copulam: nimirum quia re vera matrimonii ſacramentum non ſola conſentientium ſignificatione, ſed ſacerdotali potiſſ. benedictione *conſummatur* ac perficitur. Verum de his quæ potui, hactenus: ceterum plura ac meliora Theologi dabunt.

(25) Omittenda non erat inhoneſtas illa, quæ in imparibus conjugiis in omnium oculos incurrit; vulgo enim indignantur & clamant, *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*: ea prima eſt naturæ notio: in ea *Legem & Prophetas* conſiſtere CHRISTUS Matth, VII. 12. monuit. Ergo quam ſibi injuriam a filiis naſcituris

giis, & quidem gravis resultat culpa. At quas enumeravimus, satis urgent, ut jure merito concludamus. Quot, & quanta in uno facinore sunt crimina.

DUBIUM III.

An Episcopi, ceterique Prælati, ad quos spectat, possint favere filiis indigna matrimonia inire contendentibus, & in specie, an licite valeant dispensare super denunciationibus a *Sac. Concil. Trid.* præscriptis; & an potius possint, ac debeant præfata matrimonia etiam Juris remediis pro viribus impedire.

Episcopi, ceterique Prælati non possunt filiorum matrimonia cum indignis authorizare, sed debent Juris remediis impedire ex communi Theologorum, & Canonistarum sententia a num. 73. *& præsertim a num.* 77. *ad seqq.*

Posseque impedire etiam per carcerationem num. 97. *&* 80.

Nec licite posse eosdem Ordinarios denunciationibus dispensare, a n. 81. *ad num.* 94. *Et ostenditur gravis culpa Prælati dispensantis num.* 113.

Pastoralis Officii debitum in filiorum matrimoniis interdicendis comprobatur ex Constitutionibus Synodalibus *antiquis, & recentibus plurium Episcopatuum, quæ sigillatim adducuntur a num.* 95. *usque ad* 105.

Ea-

turis inferri nolunt, eam haud par est, ipsos priores parentibus inferre. Accedit, quod etiam *civilis ratio* (quam Justin. tit. *de Nupt.* cum naturali conjungit in hoc negotio) læditur: quæ duplex est, 1. *patria potestas*, 2. *suitas*: illa facit, ut sine patre nihil ferme filius possit: hæc alicui invito agnasci suum heredem, vetat. At in jus civile, postquam ab Ecclesia sub impp. Christianis adoptatum fuit, offendere, est graviter offendere.

Eademque Pastoralis obligatio constabilitur ex pluribus titulis, nempe.

Ex Officio Judicis præstando num. 106. *&* 107.

Ex cooperatione scandalosa evitanda num. 108. *&* 109.

Ex sanctitate matrimonii procuranda num. 110.

Ex culpa in omissione denunciationum num. 113.

Firmatur, ex Præfata Pastorali sollicitudine impediendi indignas filiorum nuptias non violari matrimonii libertatem a num. 114. *usque ad num.* 124.

Declaratur Sacrum Concilium Tridentinum *quoad libertatem matrimonii n.* 123. *&* 124.

Parochos æque peccare assistendo illicitis matrimoniis filiorum num. 111. *&* 112.

Concluditur, idem respondendum esse de quolibet matrimonio contrahendo per Parentes, Fratres, aliosve Consanguineos in familiæ dedecus, num. 126.

63. SIsterem hic libenter calamum, ac aliis sive doctrina insignibus, sive præstantibus auctoribus præsens dubium relinquerem examinandum. Trepidat quippe animus, ne vel minimam suspicionem incurrat, quasi audeat Magistros docere, vel Jus dicere iis; in quibus jure suum agnoscunt præsidium, & tutelam. Verumtamen metum nobis excutit conscientia nostra. Siquidem non aliud nobis propositum, quam ut Episcoporum, ceterorumque Ecclesiæ Judicum agamus causam, Zelum tueamur, nec non ab insanorum juvenum importunitate liberemus. Itaque non ad Ecclesiæ Præsules noster dirigitur sermo. Illis coram silentium nobis indicimus, avide excepturi quæ ab ipsis contigerit edoceri. Filios familias alloquimur, seu potius illos, qui filiorum nomine insolenter Judices urgent, ut iis præsidio sint, ne ab indignis nuptiis arceantur, ut annuant Canonicas denunciationes omitti; ut tandem,

dem, quidquid opus fuerit, ſuppeditent, ut impune matrimonia per fas vel nefas contrahantur; inſcii, quod maxime nefarium ſit ab iis, a quibus Jura expectantur, injuriæ præſidium poſtulare.

74. Deciſio hujus tertii Dubii in reſolutione duorum præcedentium jam firmata ſatis aperte continetur. Præſtat tamen adhuc diſtinctim iſtud pertractare, ut quo plures detinet vulgaris error, eo magis veritas confirmetur. Ideo.

75. pro certo reſpondemus, *Epiſcopos, reliquoſque Prælatos nec debere, nec poſſe hujus generis matrimonia ſua auctoritate ſuſtinere. Item mortaliter ipſos peccare, ſi a denunciationibus abſtineri permittant. Denique poſſe, ac debere Juris remediis filios, quos noverint paratos ad contrahendum indigne & cum injuria parentum, pro viribus impedire*.

76. Singulæ reſolutionis partes forent peculiari examine pertractandæ. Ne vero longius, quam par eſt, ſermo protrahatur; liceat omnes unico diſcurſu complecti; ſiquidem ita adinvicem connectuntur, ut nequeas de altera quid proferre, quin alias attigiſſe dignoſcaris; maxime in referendis Doctorum placitis, dum fere omnes omni procul diſtinctione ſunt loquuti.

77. Hanc quoque reſponſionem lubet in primis auctoritate confirmare, ne ſingularitatem, aut rigorem nimium ſectari videamur. Neque enim in hoc puncto a communi *Theologorum*, & *Canoniſtarum*, qui ſerio quæſtionem examinant, ſententia nos vel lato ungue diſcedere compertum erit; ſi illorum teſtimonia, quæ ſummatim referimus, relegere non pigebit. Pauci quidem ſub noſtris terminis punctum attingunt; ſed alii agentes de obligatione orta ex Sponſalibus; alii de matrimonio, ex quo ſcandalum timetur; alii denique ubi de poteſtate Epiſcopi quoad denun-

nunciationes remittendas. Nos omnium dicta majori, qua fieri potest, brevitate colligemus.

78. Et incipientes a scandalo; hoc a præfatis conjugiis inseparabile abunde in præcedenti resolutione demonstravimus, & utinam quæ asseruimus, non tam frequens experientia comprobaret. Jam vero ut scandalum vitetur, arcendos a Matrimonio petentes illud contrahere præcipit *Text. in cap. Cum in tua, de sponsal.* ibi: *Si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciet &c. & de fama, vel scandalo doceat &c. aut etiam per te ipsum posses certificari; de plano debes &c. eos qui sic contrahere nituntur, si moniti induci nequiverint, compellere, ut a tali contractu desistant*... Ubi *Gloss. vers. scandalo* ait: *Nota quod propter scandalum impeditur matrimonium*. Clarius *Panormitan.* ibi num. 4. *Nota istum Textum singulariter in eo quod additur de scandalo; ex quo potes inferre, quod ubi inter aliquos scandalum timetur ex contractu matrimonii, potest, & debet Judex interdicere matrimonium*. Facit *cap. nihil cum scandalo de præscript.* Similia tradit super *Capit. Requisivit eod. tit.* ubi docet, quod si timeatur inimicitia inter parentes, Judex debet cessare a compulsione, non obstantibus sponsalibus etiam juratis, quæ præcesserint. Idem adnotavit *Præposit. super eod. cap. cum in tua n. 2. Nota quod Judex potest ex officio de scandalo inquirere ad finem ut impediat matrimonium*; & infra: ubi *Judex videt, quod si duo capiunt se in Virum, & Uxorem, etiam dato, quod partes ipsæ sint contentæ contrahere, nec alius contradictor appareat, tamen ipse scit futurum scandalum, ex officio potest matrimonium inhibere*. Item *Barbos. in Collect. super cap. cit. n. 6. Notatur ad hoc, quod quando scandalum timetur inter contrahentium consanguineos ex matrimonii contractu; potest, & debet Judex contradicere matrimonium*; & allegat concordantes, & super

Capit. requisivit n. ult. pluribus citatis animadvertit in conjugiis inter impares semper malum exitum rationabiliter timeri. Imo quod experientia comprobatum sit, quod dum matrimonia inter inæquales contrahuntur, infelices exitus sequantur, tradit *Corrad. prax. dispensat. lib. 7. cap. 5. n. 49. & Rmus de Zaulis in Urbe Vicesgerens in Obser.* (26) *ad stat. Faventiæ tom. 1. lib.4. Rubr. 26. n. 43.* ubi cum *Menoch. cons. 69. n.44. vers. præterea cum sequ.* subdit rationem, *Quia imprudens adolescens tractu temporis patiens damna ob injuriam factam parentibus, & familiæ, ac discordiam exinde inter eos causatam, ut plurimum odit uxorem: nam ille ardens concubitus ex immoderato amore proveniens odium maximum parit.*

79. Consonant *Canonistæ* recentiores, qui articulum pro rei gravitate expendere, non autem perfunctorie attingere curaverunt, egregie idem *Illmus D. de Zaulis cit. Rubr. 26. n. 40.* ubi loquendo de matrimonio filiorum cum femina imparis conditionis inquit: *Parentes possunt, & debent illud impedire per recursum ad Judicem Ecclesiasticum.* Et plures allegat inter quos *Escobar de nobil. & purit. part. prima quæst. 4. §. 7. n. 94. ubi monet Judices Ecclesiasticos, ut assistant*; & prosequitur solvendo objecta, optime considerans æque inhonestam causam, a qua ortum habent, & perniciosos effectus, qui prædicta connubia consequuntur. Ideoque Judex potest tuta conscientia impedire hujusmodi matrimonia etiam virum in carcerem detrudendo, donec aliud remedium suppetat, ut docet *Pignatell.*

(26) Viderat noster Archiepisc. priores Observationes Dominici de Zaulis ad *Statuta Favent.* At in repetita eorumdem editione an. 1713. (cui editioni inserta fuit hæc Rossanensis nostri doctiss. Dissertatio) novæ insuper *Additiones* ejus. De Zaulis accesserunt, in quibus plura sunt, quæ huc faciunt.

tell. consult. 11. *n.* 1. *tom.* 4. quem sequitur *Carol. Ant. de Luca ad Ventrigl. in prax. tit. de testib. in caus. matrim. annot.* 3. §. 1. *n.* 6. *vers. Accedit, quod Index*; *Sabell. in Summa* §. *Filiatio nu.* 64. *in fin. &* §. *matrimonium n.* 1. *vers. quod Pater*; *Raynald. syntax. crim. tom.* 1. *cap.* 6. §. 4. *n.* 73.

80. *Aloysius Riccius in decis. Jur. Archiep. Neap. d.* 24. *per tot. p.* 3. *Venet. impress.* tradit se in facti contingentia consultum respondisse, quod indignum matrimonium poterat per Episcopum impediri, nedum ad aliquod tempus, sed *perpetuo* ad vitandum scandalum, quod semper est malum ibi: *Omittere matrimonium non est peccatum, quare simpliciter potest prohiberi, nam omni tempore scandalum est malum, & evitandum.*

Franciscus Anton. Tranchedinus (27) *consul.* 33. *per tot.* ubi pluribus rationibus probat, licitum esse Patri ex causa impedire matrimonium filio etiam per carcerationem, & Prælatum debere voluntati paternæ adhærere, nec ob id *Concilio* contraveniri, nec libertatem matrimonii impediri, sed perfici, dum Pater curat, ne filius male nubat; nam libertas ad malum est potius imperfectio, quam effectus libertatis.

Idemque testantur, & prosequuntur, *Cephal. lib.* 3. *cons.* 421. *Philipp. Paschal. de patr. potest. par.* 2. *cap.* 5. *a n.* 22. *plures allegans*, *Capiblanch. de Baron. Prag.* 9. *n.* 26. *ubi testatur de continua praxi*: *præcit. Pignatell. tom.* 4. *consult.* 11. *per tot.* ubi firmatam conclusionem optime propugnat, quamvis non satis caute nonnullos DD. alleget; clarissime *Donat. Anton. de Marin. lib.* 2. *resol. quotid. c.* 132. *per*

(27) Tranchedini locus lucculentissimus est, & lectu dignissimus, ex quo, ut & ex Riccio, & ex Donato Ant. de Marinis (ut alios plurimos taceam) apparet, non deesse pragmaticos, quos in Foro duces tuto sequi in hoc negotio possimus.

per tot. bene Basil. Pont. de matrim. l. 2. cap. 1. §. 2. Jo. de Capeaville de mod. minist. Sacram. cap. 6. quaest. 19.

81. Et individualiter de licentia denunciationes omittendi supponunt unanimes *Theologi & Canonistae* peccare moraliter Episcopum sine justa causa dispensantem. *Card. de Laurea tom. 3. in 4. sentent. disp. 22. art. 15. nu. 383.* late confirmans, & testans de communi, *Salmanticenses tom. 2. theol. moral. tract. 9. cap. 8. punc. 7. num.* 88. ibi. *Episcopus absque justa causa si omnes denunciationes omitteret, mortaliter delinqueret; abuteretur enim potestate sibi concessa. Barbos. in collect. super Concil. Trid. sess. 24. de reform. matrim. cap. 1. n. 60. Pax. Jordan. Elucubr. vol. 1. lib. 3. tit. 7. n. 4.* qui alios cumulant Doctores utriusque Fori. Hoc praesupposito jure, & ratione ab omnibus firmato, descendunt ad quaestionem, an justa causa dispensandi suppetat, cum timetur impedimentum a parentibus, & respondent cum distinctione, videlicet, vel praevidentur parentes injuste contradicturi ex odio erga filios, aut ex alio pravo fine, & in hoc casu non improbant dispensationem: si vero ad hoc, ne filius, vel filia indignis nuptiis parentum honori detrahat, vel ne familias deturpet; indubitanter affirmant nullo Jure dispensationem licere, quin & eam fore contra mentem *Concilii*, & cum gravi parentum injuria, ut pote qui jus habent se tuendi a filiorum offensione, & propriae familiae gradum conservandi, ut prae caeteris docent.

82. *Joannes Segura in direct. Jud. Eccles. par. 2. cap. 19. nu. 8. & 9. Timor Parentum non est causa sufficiens ad inducendum malitiae impedimentum, etiam certum sit, quod parentes non assentiuntur; nec malitia, quae dolum, & calumniam supponit, in Patre convenit, qui nemini facit injuriam, & Jure suo utitur.*

83. Fuso calamo articulum examinat *Gutier. lib. p. Canonic.*

nonic. qq. cap. 20. *per tot. ubi num.* 9. *ex Domin. Soto* (qui tanquam Theologus Concilio Trident. interfuit) adnotat Conciliarium Patrum intentum in denunciationibus constituendis, illud inter cætera fuisse, ut parentibus (28), innotesceret matrimonium a filiis contrahendum; & pergit firmiter demonstrando jus parentum, ut indignis filiorum nuptiis contradicant. Ex quibus colligit *n.* 23. sic dicens: *Non igitur ordinarius ægre ferre debet, quod matrimonium hujusmodi inter valde dispares impediri facile possit, si tot denunciationes præcesserint, & quod mulier ipsa*

(28) Quum unus ex præcipuis bannorum finibus is sit, ne matrimonia clam patre fiant, quumque præterea statuta Synodalia (de quibus infra num. 95. & seqq.) parentes ante omnia fieri certiores jubeant: quis non rideat quorumdam parochorum scrupulum, an stuporem? religioni scil. sibi ducentium, si talia matrimonia, quibus parentes cum ratione obluctaturos credant, patribus significentur. Itaque id sedulo laborant, ne de promulgatis ceteroqui, aut mox promulgandis nuptiis parentes inaudiant, veriti nimirum, ne tanto, uti putant, matrimonii bono per eos mora fiat. Nempe egregios arcani custodes se profitentur in eo ipso, cujus præconium faciunt. Ita in frequentibus urbibus ex importuno sacerdotum silentio usu haud raro venit, ut quorum maxime interest, ii rescifcant ultimi, nec ante, quam jacta sit alea. Ceterum quod præcipuus bannorum finis, quem propositum habuere Tridentini Patres, is fuerit, ut patribus filiorum nuptiæ innotescerent, ex Decreti συνεχὲια *contextu* satis luculenter percipitur. Ibi Patres, præfati Ecclesiam matrimonia injussu patrio facta semper *prohibuisse*, mox conqueruntur *prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse ... nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur*. Quodnam id erit remedium? Bannorum præscribitur necessitas; ex quibus fiet, ut patres certiores facti, impedire matrimonium possint. Nihil evidentius. Simulque mens Concilii percipitur volentis, patres juste & cum ratione filiorum matrimoniis obsistentes in Episcopalibus curiis esse audiendos. Alioqui quo ille bannorum apparatus? aut quodnam remedium Synodus attulisset? Satius erat, nihil rescisse patres, quam si, postquam certiores evaserint, Prælatos surdos & inexorabiles nacti, ringi & rumpi cogantur.

ipsa absque remedio manebit. Quandoquidem Jure optimo, & tuta conscientia id impedire possit Pater; & huic se sponte exposuit periculo fœmina, quæ altiori nubere vult inscio Patre viri. Aliud ergo quærat connubium suo statui condecens. Quod si honorem, & pudicitiam suam indiscrete profuderit, sibi imputet, & concludit: Deficiente malitioso impedimento, & stante justo, jurique consono, potest, & debet formam, & solemnia Concilii integre, & suo ordine servare.

84. Brevius *Pax Jordan.* d. tom. 1. lib. 3. tit. 7. sub n. 51. ait: *Quod si Pater juste, & rationabiliter impedire nitatur, puta ob notabilem morum, divitiarum, nobilitatis, ac similium qualitatum differentiam, tunc dicetur juste impedire, nec præstabit legitimam causam ad hunc effectum* videlicet pro denuuciationibus omittendis.

85. Prolixe totam materiam prosequitur *Menoch. Cons. 69. vol. 1. per tot.* ubi singula a nobis firmata late comprobat, nempe quod filii in casu graviter peccant contra honorem parentibus debitum. Quod parentes jure valent eorum indignas nuptias impedire. Denique quod non liceat Episcopo denunciationes remittere.

86. Rursum audiendi Theologi de utroque puncto disserentes: alii quidem de jure parentum ad impediendum sæpedicta matrimonia, ac de obligatione Episcopi ad ipsorum jus sustinendum: alii vero de non omittendis denunciationibus ob vitandum impedimentum, quod creditur juste a parentibus indignis filiorum nuptiis opponendum.

87. *Dicastillo* tom 3. de matrim. disp. 4. dub. 18. proposito articulo.. An Judex possit interdicere matrimonium filiisfamilias &c. sic resolvit. *Potest Judex Ecclesiasticus auctoritate sua interposita impedire tale matrimonium*, & infra.. *Poterit imo DEBEBIT Prælatus impedire; maxime cum etiam parentes possint impedire tale matrimonium; & im-*

& implorare superioris auxiliam. Ergo superior ipse potest, & DEBET tunc suam auctoritatem interponere.

88. *Bonacin. tit. de iis quæ pertinent. ad matrim. q.* 4. *punct.* 17. *num.* 26. affirmat se in casu practico ita consuluisse. Et subdit motiva sui consilii concludens: *Parentes possunt impedire matrimonium, & licite possunt impedire superioris auxilium; ergo Prælatus potest, ac DEBET suam interponere auctoritatem.*

89. *Adam Opatovius* de Sacram. tract. de matrim. disp. 2. qu. 18. n. 158. *Proinde nec Ecclesia, nec illius Parochi debent concedere facultatem filiabus nubendi contra voluntatem parentum, præsertim cum tale connubium vergat in illorum dedecus.*

90. In terminis amplioribus *Thom. del Bene* de Immun. p. 1. cap. 8. dub. 19. sect. 9. n. 43. & seqq. ibi... *Si ex matrimonio, quod filius, vel filia contrahere cogitat ob disparitatem sponsorum, vel quid simile, familiæ dedecus, discordiæ, & scandala timeantur, ideoque tale matrimonium sine peccato contrahi non possit, parentes illud impedire possunt, ac DEBENT, implorata Judicis auctoritate; ad cujus officium pertinebit cavere, ne contrahantur similia matrimonia, ex quibus scandala, & infelices exitus sequi consueverunt.*

91. *Bossius* de contract. matrim. cap. 11. n. 89. ait: *certum videtur in omnibus casibus, in quibus filii peccant mortaliter parentibus invitis contrahendo aliquod matrimonium; Prælatum peccaturum graviter, si filiis faveret, vel opponendo se parentibus volentibus impedire, vel dispensando in denunciationibus, ut facilius filii absque parentum impedimento contrahere possint.*

92. Solidissime totam hanc rem examinat *Ferdinand. Rebell. de oblig. just.* p. 2. lib. 2. qu. 14. sect. 1. per tot. ubi plura adducit pro declaranda injuria parentibus per hujusmodi

modi conjugium inferenda; ex quibus Theologice infert, quanta sit obligatio Prælati ad illud inhibendum. Inter cætera *num.* 9. ait ... *Prælati non debent conjungere eos, quos constat in contrahendo injuriam aliis facere, atque adeo sine peccato matrimonium inire non posse*. Et infra .. *Si Prælati ejusmodi nuptias parentibus injuriosas concilient, cooperabuntur peccato contrahentium*, & tandem concludit §. at dices: *Itaque non debet ab Ecclesia, bonorum morum, & probitatis magistra, concedi facultas ad contrahendum cum peccato; sed potius dissuadere debent talia connubia. Ad idque TENETUR Prælatus non solum ex præcepto correctionis fraternæ, sed etiam ex proprio Pastorali officio*.

93. Et quod spectat ad dispensandum super denunciationibus, *Henriquez* in Summ. lib. 11. cap. 6. col. 4. Litt. H. *Voluntas contrahendi insciis parentibus non est idonea causa, ut ordinarius dispenset, ne fiant denunciationes*.

94. *Cardinalis de Lauræa* tom. 3. in 4. sent. disp. 22. art. 16. n. 407. affirmat posse juste dispensari, si timeatur injustum impedimentum a parentibus, & subdit .. *Secus autem si ex justo motivo id faciant, scilicet quia indigne contrahitur, vel malum potius, quam bonum ex matrimonio nascetur &c.* quod num. 409. confirmat: *Quia prudens judicium non dictat, ut quis impediatur, ne suæ familiæ utilitati salubriter consulat*.

95. Hujus propterea obligationis docti, ac Religiosi Episcopi sibi conscii illud in primis in suis Synodalibus Constitutionibus circa Matrimonii Sacramentum Parochis præceperunt, ut essent valde solliciti de investigando, utrum matrimonio parentes consentirent, ac plerumque salutare statutum addidere, ne ullo modo matrimoniis filiorum assistere, neve denunciationes inchoare præsumerent, nisi constito de consensu parentum, qui si deficeret, ab

ab omni actu cessarent, totumque deferrent ad Episcopum, qui causis renitentiæ perquisitis, de illarum subsistentia judicaret. Pauca ex pluribus, quæ occurrerent, in medium proferamus.

96. Incipiam ab antiquioribus. Inter Constitutiones Ecclesiæ Veronensis per Episcopum *Joannem Matthæum Gibertum* tunc fungentem munere Legati Apostolici per totam Diœcesim, editas *sub anno* 1542. tit. 7. cap. 1. sic habetur: *Monemus, ne deinceps quisque præsumat matrimonium contrahere, nisi cum præsentia Sacerdotis proprii, ac Patris, si habuerint*.

97. Synodus Monopolitana sub Episcopo *Antonio Portio* non longe a Concilio Tridentino congregata anno 1585. cap. 17. quod est de Sacramento matrimonii, sic habet: *Licet matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, si Canonicum aliud non obsistat, valida reputentur, ac firma; quia tamen Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis semper illa detestata est, atque prohibuit; Parochi eorum prius voluntatem explorent, sive parentum, cura sive aliorum, ad quos futuri sponsi, vel sponsæ tutela, vel cura dignoscitur pertinere; qui si non consenserint, paterne sponsos admoneant, ne suis invitis aliquid deliberare velint, sed parentibus obediant*. Nec permittit, illos ultra progredi, ut legi potest ibidem.

98. *In Synodo Auximana* sub *Cardinali Antonio Maria Galli* ann. 1593. sub tit. de matrim. cap. 19. sic decernitur: *Mandamus, ut nullus Parochus eos, quos sciverit invitis parentibus matrimonium velle contrahere, matrimonio conjungat, sed ea de re nos reddat certiores, ut quid sit agendum, mature possimus deliberare*.

99. Gabriel Paleottus, qui ut Jurium Doctor Sacro Concilio Tridentino interfuit, postea Sac. Rom. Ecclesiæ Card. & Bononiensis Archiepiscopus renunciatus

Statuta edidit vernacula lingua pro dirigendis matrimoniorum negotiis, inter quæ illud legitur... *Occorrendo, che qualche figliolo di famiglia, voglia congiongersi in matrimonio, contradicendo, & opponendosi il Padre, non sarà ammesso dal Curato senza participazione dell' Arcivescovo.*

100. *Panormitana Synodus* de anno 1586. sub Archiepiscopo Cæsare Marullo part. 2. c. 8. sic statuit: *Parochi officium sit, filios matrimonio adnectendos, absque parentum consensu veniaque petita, ne illud ineant, monere, ne paternæ obedientiæ, reverentiæque officio non satisfiat.*

101. *Synodus Catanensis* habita de anno 1623. sub Episcopo Joanne de Osorio par. 2. n. 97. *Parochus filios familias moneat, ne insciis parentibus, aut etiam invitis denunciationes haberi, aut matrimonio jungi velint; non propterea, quod ad Sacramenti matrimonii firmitatem necessario requiratur parentum consensio, sed ut paternæ obedientiæ, reverentiæque id tribuatur.*

102. *Carolus Rossetti* Sac. Rom. Eccles. Card. in Synodo Faventina, quam habuit de anno 1647. tit. 10. cap. 10. statuit: *Ut Parochi non solum sponsorum consensus, sed etiam eorum parentum, si filii familias fuerint, diligenter inquirant: quod si difficultates comperient, nobis inconsultis ad denunciationes non progrediantur.*

103. *In Synodo Montis Regalis* de anno 1652. sub Cardinali Francisco Peretto sess. 2. cap. 8. sic legitur: *Si contrahentes filiifamilias fuerint, Parochi ab ipsis quærant, utrum consciis, & permittentibus, an insciis, & invitis parentibus jungi matrimonio velint; ac si de illorum voluntate non constet, interrogentur de causa, eaque cognita, graviter ipsos moneant, ne parentum, aut negligere, aut parvifacere auctoritatem velint.*

104. Inter Constitutiones Synodi Mazzariensis indi-

ctæ

ctæ a Cardinali Joanne Dominico Spinula anno 1641. lib. 2. cap. 10. hæc habentur: *Curatus, ſi matrimonium contracturi ſint filiifamilias, eos valde cohortetur, ne illud renitentibus parentibus ineant, ſed paternæ obedientiæ officio ſatisfaciant.*

105. Aliarum quoque Synodorum ejuſdem tenoris decreta refert (29) *Gennettus* tom. 5. Theolog. moral. p. 310. & ſeqq. quibus adde Synodum *Placentinam* ſub Epiſcopo Philippo Sega anno 1589. *Cæſenaten.* ſub Epiſcopo Petro Bonaventura anno 1638. *Veliternen.* ſub Cardinali Franciſco Barbarino Decano anno 1673. *Albanen.* ſub Card. Flavio Chiſio anno 1689.

106. Nec difficile erit aſſequi unde emergat, & quot titulis conſolidetur in Eccleſiæ Paſtoribus debitum indiſpenſabile non ſolum ne foveant damnabilem iſtam filiorum impietatem, verum etiam ut totis viribus, ac quibuſ-

(29) Veluti quod Synodo *Mediol.* VI. legitur: *Si vero filiifamilias ſint, hos Parochus valde cohortetur ... ut illis ne inſciis quidem, ne dum invitis rem tanti momenti ineant.* Si minus profecerint, rem totam ad Epiſcopum deferri jubet. In Synodo *Veſtana* an. 1699. cap. 15. *Præcipimus noſtræ Epiſcopali Curiæ, quatenus in poſterum per illam non recipiantur inſtantiæ de celebratione futuri matrimonii, quin prius extra judicialiter conſtet de conſenſu parentum. Quod ſi diſſentiant, cognoſcatur cauſa diſſenſus, & ad nos referatur, qui penſatis cauſæ momentis in jure, mandabimus opportune promovendum, vel impediendum matrimonium, ut juris erit, & in Domino judicabimus.* Totum hoc ſub pœna ſuſpenſionis ab officio præcipitur. Horum ferme ſimilia ſunt, quæ caventur in Synodo Provinc. *Senenſi* an. 1599. Poſtremo Franc. Card. Barberinus in Synodo *Veliterna* an. 1673. cap. 17. ſic poſuit: *Parochi ... de filiorum* (parentum) *conſenſu requirant, & ſi quid difficultatis occurrerit, nos conſulant, ut quid in ea re congruum viſum fuerit, decernamus.* Nec dubito, quin veteres Neapolitanas Synodos evolventi ſimilia decreta occurrerent. Atque optandum eſſet, ut in omnibus Diœceſibus Synodalia ſtatuta fierent, quibus huic malo obviam iretur.

busvis Juris remediis, curent illos in officio continere. Attingam præcipua Capita (30) ex quibus laudati Theologi, & Canonistæ hanc obligationem concludenter evincunt. Nec pudet ipsorum fere verbis argumentum proponere; quippe qui nil magis optem, quam quod nemo credat rem tanti momenti nos prosequi novitatis amore, verum solummodo pristinæ Ecclesiasticæ Disciplinæ studio, ac zelo vitandi tot crimina, quæ sub inani tuendæ libertatis prætextu impune grassari merito pii, ac Religiosi omnes vident, & non impediri conqueruntur.

107. Primo igitur consurgit hæc obligatio ex ipso officio Judicis, quod Ecclesiæ Præsules exercent, quoque jus suum unicuique illæsum servari satagere tenentur; qui multo magis cavere debent, ne sua auctoritate lædant, neve lædere attentantibus favorem præstent. At certum est, parentibus injuriam a filiis indigne contrahentibus irrogari, ut ex Jure Divino, Canonico, Civili, etiam

(30) Quas rationes heic Noster affert, ne Prælatus istis conjugiis filiorumfam. velificetur, eae rationes suadent, ut ea non modo ad tempus (quod vulgo fit) sed in perpetuum impediat. Ac sane plures alias rationes liceret producere. Cujusmodi illud est, ne præbeatur ansa perjuriis. Nam parentes ubi viderint, se intercedendo & obluctando parum proficere, ac justum dissensum suum ab Episcopis parvipendi, ad astum & artes illicitas animum convertunt: mulierculas falsosque testes componunt, quidvis perjeraturos, ut probentur priora sponsalia, aut fides alteri data. Novi ad hunc scopulum etiam viros pios naufragium facere, ac recurrere ad remedium deterius malo. Nec facile usitatius est consilium, quod dari soleat redactis ad incitas genitoribus. Adde quod in hac una struenda fraude non duos tresve peccare necesse est; sed plurimos, hos opera, illos consilio. Cui malo debent Prælati obviam ire; præsertim quum id facile sint assecuturi, modo semel appareat, indigna matrimonia invitis parentibus ineunda in perpetuum eos repellere (ad quod ceteroqui ex officio tenentur) in perpetuum inquam; nisi sicubi circumstantiæ aliud suadeant.

tiam naturali manifeste demonstravimus; ut fatentur Theologi omnes, ac utriusque Juris celebriores Interpretes; ut etiam illi, qui in aliis Matrimoniis non indignis, maxime filiorum libertati, & ultra honestatis fines indulgent, non diffitentur. Itaque Judex, qui talia conjugia, vel favore prosequitur, vel indulgentia fovet, vel non impedit, suo deficit muneri in re tam gravi, & a lethali culpa nullimode valet excusari. Hoc argumento utuntur *Dicastill.* loc. cit. *Bonacin.* loc. cit. n. 26. & alii. Optime *Rebell.* loc. cit. n. 9. vers. *Probatur primo*, ubi subtiliter arguit, quod si Prælato liceret talia conciliare conjugia; *Dabitur bellum justum ex utraque parte inter Prælatos talia conjugia conciliantes, & parentes ad eadem dissolvenda contendentes. Habent enim Patres jus impediendi nuptias filiorum ob justam causam*. Quod plures affirmant usque adeo verum esse, ut in dubio de Justitia causæ, præsumptio stet pro parentibus. Ita *Molphes.* in Summ. tract. 4. cap. 7. (licet alias nimiam erga filios præseferat indulgentiam) tandem cedit veritati num. 24. concludens his verbis: *Quamvis in dubio præsumendum est pro parentibus, & nunquam debent filii sine parentum consilio, & consensu Matrimonium inire*.

108. Secundo loco urget evidens absurdum, quod Ecclesiæ Præsules, quibus incumbit morum honestatem promovere, ac suarum ovium peccata coercere pro viribus, cum ingenti scandalo tot filiorum criminibus cooperarentur. Hoc utique argumentum liceat aliorum verbis proponere. *Ita Gutierez* Canon. quæst. lib. 1. cap. 20. num. 23. ante med. ibi: *Quinimo in hac specie, si aliud faceret* (Episcopus) *dum Matrimonio inter valde Impares favere vellet; sibi forsan, ac suæ coscientiæ detrimentum afferet, tanquam cooperator, atque exequutor peccati filii.* Addit. *Rebell.* loc. cit. num. 9. *Si Prælati ejusmodi nuptias*

ptias parentibus injuriosas concilient, cooperabunt peccato contrahentium, & in ferenda parentibus injuria socii erunt.

109. Nec satis erit ad vitandum scandalum suumque munus adimplendum, non cooperari. Id fortasse excusaret quemquam privatum hominem non Judicem, non Pastorem. De eo enim verificatur, quod dum *potest prohibere* offensam, *& non prohibet, si est superior, & Judex, videtur consentire*. Felin. *in cap. Quantæ, de sent. excom. num.* 2. & ibi: *Innoc. Ancaran. Joan. Andr.*, & alii, quos allegat *Card. Tuscus* to. 6. lit. P. Conclus. 894. præcipue num. 7. ibi: *Et quod præcise Prælatus teneatur prohibere mala, cum possit, ... est Textus in cap. Præterea* 23. *quæst.* 8., *& in Can. Error. distinct.* 83. Tenetur igitur Episcopus Matrimonia cum peccato, & parentum injuria celebranda pro viribus impedire, vel ob istud motivum, *quia filius peccat ineundo Matrimonium in tali eventu*: Prælati autem *debent peccata impedire. Tum etiam quia ipsi incumbit saluti subditorum incumbere, rixas tollere, & scandala impedire*. Sic discurrit *Bonacin.* quæst. 4. cit. punct. 17. num. 26. vers. *Si sumptis*.

110. Tertio efficacissime evincitur quomodo Prælatus gravissime peccet, sive favorem præstet, sive non prohibeat hujus generis connubia, ex sanctitate Matrimonii inter Fideles, quod esse unum de septem Ecclesiæ Sacramentis fide docemur. Quod autem Episcopalis muneris sit vetare, ne ad Sacramenta suscipienda indigne accedatur, neve indigne ministrentur, quodque horrendum sit, favorem præbere indigne accedere, & ministrare contendentibus, veritas est luce meridiana clarior. Sicuti igitur inter primas Episcopi sollicitudines illa adnumeratur, ne permittat Sanctum dari canibus, & Margaritæ projiciantur ante porcos, ut arceantur ab Altari, qui notorie

rie in peccato verſantur; multo magis, qui in ipſo actu ſumendi, vel miniſtrandi ſacrilege, & irriverenter ſe geſſerent, ita etiam cavere debent, ne Matrimonium contrahant ii, quos conſtat non aliter contrahere, quam ſacrilege profanando Myſterium, quod perficiunt, quatenus in ipſo actu contrahendi parentibus, & familiæ dedecus, & ignominiam ingerunt. Neque enim quoad hoc differentia ulla dignoſci valet inter Matrimonium, & alia Sacramenta, ſaltem reſpectu contrahentium, qui nullo potiuntur jure ad Matrimonium ſacrilege ineundum, magis quam ad Sanctiſſimam Euchariſtiam ſacrilege ſuſcipiendam. Quapropter ſicuti arcendi ſunt ab Altari; ſi peccatum eorum ſit publicum; ita poſſunt prohiberi a Matrimonio propter eandem cauſam, quæ in Matrimoniis indignis ſemper urget. Nam diſparitas contrahentium, ac parentum juſta repugnantia ſemper notæ ſunt, ac ideo filiorum peccatum nunquam cenſeri debet occultum.

111. Nec obſtat ſententia illorum, qui putant, Parochum non æque peccare aſſiſtendo Matrimonio, dum contrahitur ab iis, quos novit peccato detineri, ſicuti dum miniſtrat Euchariſtiam indigne petenti, quippe in Matrimonio Parochus non eſt (31) Miniſter. Nam contrarium eſt verius, ut ſolide concludit *Arriaga* tom. 7. tract. de Sac. in gener. diſput. 21. ſect. 6. num. 36. & ſeqq. Præcipue attenta diſpoſitione *Tridentini*, ex qua per Parochi præſentiam redditur validum Matrimonium, ac proinde inevitabile eſt affirmare, quod Parochus aſſiſtens moraliter præſtat operam ad Sacramenti confectionem. Ac ideo *Suarez* agnoſcit in Parocho nedum parem, ſed majorem obli-

(31) Hæc oppoſitio per ſe ruit in ea ſententia, quam ſup. *adnot.* 24. propoſuimus, & ut veriorem amplexi ſumus: quæ docet, Sacerdotem eſſe verum ſacramenti hujus miniſtrum.

obligationem quoad Matrimonium, quam quoad cetera Sacramenta, itaut specialem in isto diligentiam adhibere teneatur, ut deprehendat, an contrahentes cum debita dispositione accedant. Sic docet in tertiam partem *S. Thomæ* super qu. 65. art. 4. disput. 18. sect. 2. circa med. vers. *Dixi in Conclus.* Et post ipsum *Dicastill.* de Sacram. in gen. disput. 3. dub. 12. n. 271. ibi: *Unde in assistendo contractui Matrimonii, (in quo quamvis non sit Minister Sacramenti Parochus, in multis assimilatur ministro, & non debet assistere indigne petenti) præmittendæ sunt inquisitiones de moribus, de vita &c.* & in specie, quod Parochus ante omnia inquirere debeat de consensu parentum, monent *Barbos.* de Paroch. par. 2. cap. 21. num. 1. & *P. Segneri in Parocho instructo* cap. 23. §. 2. Luculenter, & solide punctum examinat Serrarius to. 2. opusc. de Cathol. matrim. cum Hæretic. ubi cap. 3. ex professo demonstrat, quomodo peccent Parochi assistendo Matrimonio eorum, qui in statu peccati, & actu peccando contrahunt, & cap. 4. late probat obligationem Episcopi ad impediendum, dum potest. Ibi inter cætera argumentum deducit ex *Tridentino*, quod sess. 24. c. 10. mandat Episcopis curare nuptias, ut ea, qua decet, modestia, & honestate fiant, cujus rationem subdit: *Sancta enim res matrimonium, & sancte tractandum.* Itaque si honestatis, & modestiæ cura incumbit Episcopo: quo jure negligere valet, quæ spectant ad Religionem servandam, & sacrilegia removenda? Ideo concludendum cum *Card. Lauræa* t. 3. in 4. sentent. disput. 22. art. 22. n. 549. *In mortali contrahitur, & sic DEUS offenditur, ruina spiritualis proximi inducitur, fidelitas in ministrando non observatur, sanctum canibus datur, idest peccatoribus, & Sacramentum matrimonii sua efficacia privatur.* Ad hæc auxilium præstare, vel ea non impedire, utrum lethalem culpam inducat, aliis relinquimus judicandum.

112. Ma-

112. Maxime in casu de quo agitur, in quo nulla suppetit gravis causa impellens Parochum, ut assistat, Episcopum, ut faveat, quin nec ipsum contrahentem, ut ineat Matrimonium, nisi ut suam effrænatam libidinem expleat. Imo tot vigent motiva ab indignis nuptiis retrahentia, ut possit absque hæsitatione affirmari, causam filiorum geri, si arceantur a conjugio, cujus quam cito continget ipsos inutiliter pœnitere. Etenim, cum ut plurimum hujusmodi matrimonia contrahantur ab iis, qui ob amorem, libidinemque ex blanditiis, vel maleficiis non sunt in recto sensu, dum faciunt id, quod alii sanæ mentis non gererent; proinde cum tali prohibitione, & diligentia potest quis induci postea ad contrahendum Matrimonium dignum, & æquale in recto sensu, & justo judicio, absque eo, quod dicatur gestum contra libertatem Matrimonii, ut cum *Capiblanc. de Baron.* lib. 2. super pragmat. 9. num. 10. animadvertit *Reverendissimus de Zaulis* ad Stat.Faventiæ lib.4. Rub. 26. num. 42.

113. Quarto denique clarissime apparet culpa Prælati, si super denunciationibus dispenset, nam ejus facultas, ut supra etiam tangebamus, non est illimitata, sed continere se debet infra fines a *a Sacro Concilio Tridentino* præscriptos, quos si prætergrediatur, lethaliter peccat, ut ex communi calculo *Theologorum*, & *Canonistarum* jam præmisimus. Concilium vero in nostro casu nullam Episcopo potestatem facit; quinimo in reprobandis clandestinis conjugiis, ac denunciationibus præviis statuendis, hunc inter cæteros finem intendit, ut vitarentur scandala, & discordiæ inter consagu ineos, quæ frequentius subsequuntur Matrimonia insciis parentibus celebrata. Quod ex *Dominico Soto* non obscure deducitur *in 4. sent. distin.* 28. *q.* 1. *art.* 1. *columm.* 3. & ex aliorum Doctorum sententia adnotavit *Vidal. in Arc. vital. tit. de matrim. inquisit.* 3. *num.* 13.

Quapropter utcumque res se habeat de aliis Causis, de quibus non levis est dissensio maxime inter Theologos; hanc certe nullus approbat, ut scilicet Matrimonium parentibus injuriosum, atque scandalorum fons, & origo clanculum celebretur. Neque dubito, quin Prælato indulgenti, ut denunciationes ad hunc finem omitterentur, apprime conveniret, quod generatim de dispensationibus in Ecclesiæ legibus absque rationabili causa ex *S. Bernardo* scripsit *S. Antonin.* par. 1. tit. 17. capit. unic. §. 20. vers. *Unde definitur. Non sunt dispensatores, sed dissipatores, & peccabunt ipsi dispensantes cum dispensatis, si eis utuntur*. Quamobrem pro casu nostro concludendum cum *Gutierez lib. 1. Canonic. qq. cap. 20. n. 25. Adversus mentem Concilii fieret, si remitterentur denunciationes, cum Concilium ob hanc rationem, ut Patri innotesceret, voluit denunciationes fieri debere. Ergo ordinarius concedendo prædictam licentiam forte excederet fines suæ potestatis*. Cui dicto consentiunt Doctores omnes pro nostra resolutione sub initio laudati.

114. Reliquum esset, ut quæ opponuntur argumenta solveremus, dilueremus difficultates, Textus explicaremus. At quænam objecta difficultatem faciunt? Qui Textus vel specie tenus nostris resolutionibus adversantur? Fateor non nihil me trepidasse, dum vulgo audirem perhiberi, Matrimonia quævis a quibusvis licite contrahi posse; dumque naturalis ratio, pietas, Theologorum auctoritas, ac Ecclesiæ disciplina in adversam abire sententiam adigebant, adhuc sistebam dubius, ne mihi inaudita (quo nihil facilius accidere posse sentiebam) lateret difficultas. Fefellit me tamen spes dicam an timor? Dum quotquot licuit Auctores consulens, tractatus percurrens, illud primo, illud postremo, illud unice viderim centies replicari, nempe LIBERTATEM in Matrimoniis indignis cum paren-

rentum & familiæ dedecore, cum ſcandalo, cum diſcordia inter conſanguineos, contrahendis. De his conjugiis loquimur, de his Textum expetimus, deſideramus argumentum, quo vel apparenter valeant cohoneſtari. Hæc prohibendo, hæc impediendo, non violatur libertas, ſed ſervatur. Sic loquuntur *Theologi*, *ſic Juris interpretes*, quos in duabus præteritis reſolutionibus ſuper puncto libertatis allegavimus. Sic quam plures alii, quorum nonnullos ſubdere non recuſamus.

115. *Bonacina* tit. de iis, quæ pert. ad matrim. quæſt.4. punct. 17. n.26. verſ. *Neque obſtat ſecundo*, ibi: *Neque obſtat impediri libertatem matrimonii*; *tum quia libertas matrimonii non debet familiæ*, *aut proximo nocere*; *tum quia non dicitur libertas alicujus impediri*; *niſi impediatur ad id*, *ad quod habet Jus ad nuptias injurioſas Patri &c.*

116. *Gabriel a S. Vicentino* de Sacram. Matrim. diſp.3. q.6. n. 48. *Ad matrimonii libertatem non ſpectat*, *quod cum peccato fiat*, *& cum maxima parentum injuria*, *ſed matrimonii libertas tunc maxime eſt quando ſine peccato eſt*, *ut patet de libertate creata*; *non enim poſſe peccare ad hominis pertinet libertatem*, *ſed ad defectum illius*.

117. *Rebellius* de obl. juſt. p. 2. lib.2. q. 14. ſect.1. ſub. n. 9. *At dices eſſe contra libertatem matrimonii*. *Negandum eſt aſſumptum*, *nec enim minuitur libertas nubendi*, *ſed potius regulatur*, *& perficitur &c. eſſe enim liberum ad malum faciendum potius eſt imperfectio libertatis*, *quam conditio neceſſaria*.

118. *Joannes Martinon*. to. 2. de Sacram. diſput. 71. ſect. 9. n.118. *Ita contrahere non eſt uti*, *ſed potius abuti ſua libertate*. *Debetque libertas contrahendi eſſe juſta*, *& rationabilis*.

119. *Barboſ.* ſuper *c.* 17. *requiſivit*. 17. *de Sponſal. n.* 4. Hanc firmat regulam: *ſi coactio fiat*, *auget potius liberta-*

tem, quam minuit. Dummodo ad id impellat, quod sub peccato mortali quis facere tenetur. Quod verificari in casu nostro, ex iis, quæ supra firmavimus, quisque facile colliget.

120. *Anton. a Spirit. Sanct.* in direct. tract. 11. disput. 5. sect. 7. n. 267. vers. *Unde. Nec hæc restrictio est etiam indirecte contra libertatem, quæ desideratur in matrimonio. Nam libertas, quæ in matrimonio desideratur est libertas honesta, & rationabilis, hoc est quæ secundum rationem, & debitum honestatis sit.*

121. Et aliis aliorum responsionibus prætermissis illam omittere non licet. Quod scilicet hic non agitur de prohibendo filiis simpliciter Matrimonio, sive de ipsis cogendis ad ducendam hanc, vel illam mulierem arbitrio parentum, vel Prælati. De hac restrictione libertatis, utrum quandoque licita sit, vel ob commune bonum, vel ob urgentissimam causam succurrendi indigentiæ Patris, nostra non interest rem decidere. Loquimur dumtaxat de impediendo conjugio cum muliere, vel viro indigno ob vitandam infamiam, diffidia, ac cetera, quæ in dies oriri mala, etiam inter conjuges ex his connubiis despiciuntur: Facta in cæteris libera facultate filiis quamlibet ducendi fœminam ipsis bene visam. In hac sane tam justa, tam honesta, tam ipsismet filiis proficua limitatione non valemus capere quænam violentia subsit, quodve libertatis vel minimum præjudicium. Hoc optime animadvertit *Menoch.* lib. 4. præsumpt. 189. n. 82. & seqq. ibi: *Non enim matrimonium impeditur, qui si uni nubere non potest, alteri potest.* Et infra, *num.* 84. *Non impedit matrimonii libertatem, quia, etsi nubere prohibetur indigno, potest tamen nubere digno.* Et aliis allegatis tenuit *Gratian.* discept. for. to. 1. cap. 5. num. 10. *Nam libertas matrimonii licet non possit impediri in totum, potest tamen modificari ratione*

per-

personarum. Consentit *Card. de Luca* t. 14. adnot. ad Concil. Trid. disc. 26. n. 37. & 38. & idem *Gratian.* cap. 213. num. 25. *post Felin.* in cap. 1. *de Sponsal. num.* 20. *Quamvis prohibeantur nuptiæ cum aliquo; dummodo alteri possit nubere, ex hoc non impeditur libertas matrimonii.*

122. Neque enim ad libertatem pro Matrimonio requisitam necessaria est effrænata quædam licentia, per quam liceat contemnere honestatem, charitatem, pietatem, etiam justitiam. Modum, ac mensuram in Matrimoniis cernimus definitam in sacris Litteris, in Ecclesiæ Canonibus, in Summorum Pontificum Decretis; nec tamen ex ipsis violatam libertatem licet suspicari.

123. Replicant nihilominus: *Concilium Tridentinum* videtur plus aliquid tribuere huic libertati. Ad eam tuendam anathemate ferit eos, qui ad Matrimonia cogunt directe, sive indirecte; sint Domini temporales, sint Magistratus, sive alterius dignitatis, aut gradus existant. Ita sess. 24. de reformat. matrim. cap. 9. Ubi illam firmat regulam: *Maxime nefarium esse matrimonii libertatem violare*. Igitur nemini licebit filium contrahere volentem quovis titulo a Matrimonio arcere.

124. Verumtamen hæc objectio statim evanescit, si locus Concilii percurratur, nec aliam meretur responsionem. Siquidem ibi sermo est solummodo de sæculi potestatibus, quæ ad certum Matrimonium viros, vel mulieres maxime divites, & spem magnæ hæreditatis habentes minis, ac pœnis adigunt, & compellunt. Hoc prohibet, hoc sub anathemate Concilium vetat; quia proculdubiò libertatem violat, nec alia causa fieret, nisi ex terreno affectu, & cœca divitiarum cupidine. Cæterum Concilium nihil de iis, qui non cogunt ad certum conjugium, sed ab uno dumtaxat prohibent: nihilque denique de impedimento ex justa causa opposito ibi statuere, communis

munis fert Doctorum sententia, de qua *Gutierez* lib. 1. Canonic. quæst. cap. 20. num. 32. *Bosf.* de contract. matrim. cap. 11. §. 3. ubi n. 30. addit. ex Zypæo de Sponsal. n. 6. in fin. *Excommunicationem Tridentini non incurrere Judices, qui ad instantiam parentum includunt alicubi filios ut cum ratione causam examinent &c.* & alii congesti per Barbos. in Collect. Concil. Trid. de reform. matrim. cap. 9. cit. quibus adde de iis, quæ pertin. ad matrim. quæst. 4. punct. 17. sub num. 26. ibi: *Neque obstat decretum Tridentini, ubi videtur injunxisse excommunicationem cogentibus, & prohibentibus matrimonium. Ratio est, quia Concilium loquitur de cogentibus ad matrimonium, non vero de prohibentibus, ut multi Doctores testantur. Tum quia etiamsi admitteremus Concilium loqui de impedientibus, intelligendum esset de impedientibus absque justa causa, ut bene tradit Coninck de matrim. disp. 28. dub. 5. nu. 48. Rebell. par. 2. lib. 2. q. 14. n. 9. Menoch. to. 1. cons. 69. n. 63. In hoc casu matrimonium ex causa impeditur.*

125. Tandem ne vel levissimam aliquam difficultatem silentio præterire videamur; occurrendum est quorumdam præcipue Canonistarum auctoritati, qui ut vitarent angustias Jure Cæsareo in Matrimoniis contrahendis definitas, in oppositam ex diametro sententiam descendisse reputantur, quatenus Jure Canonico omnes civiles illæ leges fuerint abrogatæ, atque adeo circa nuptias, nihil non liceat filiis, etiam parentibus invitis. Enim vero non est valde difficile illorum dicta cum communi Theologorum, ac perillustrium Canonistarum sententia concordare, si videlicet affirmemus illos non satis distinguere inter licitum, & validum, ut moris est Doctorum, qui pro Foro Fori commentaria exaraverunt. Nec aliud voluisse, nisi quod filiorum conjugia, quantumvis indigna, & parentibus insciis, vel contradicentibus copulata, firma, ac rata

rata habenda forent, nec humano arbitrio venirent dissolvenda; quod verissimum esse refragari nemo potest. Sic antiquorum dicta conciliari facile posse autumat *Card. Paleott.* in tract. de spur. & noth. cap. 8. num. 14. ibi: *Id tamen non reticebo posse & mediam quamdam in hac re opinionem adstrui, quæ cæteris æquior, & probabilior videatur, nempe ut dicamus Jure etiam Pontificio consensum Patris ex præcepto requiri. Si tamen adhibitus non sit, non ideo dirimendum; quia & alia multa legibus prohibentur ne fiant, quæ tamen facta solent sustineri.*

126. Hæc sane de conjugiis filiorum familias duntaxat prosecuti sumus. Ac ne videamur aliorum indignas nuptias silentio comprobare, subdere fas est, quod idem omnino sentiendum erit de quolibet matrimonio cum detrimento familiæ, ac consanguineorum dedecore contrahendo; sive parentes, sive fratres, vel simili proximo consanguinitatis gradu conjuncti, si uxorem ducant infamem, longe imparem, unico verbo, quæ decus sanguinis notabiliter denigret, mortaliter peccant, nec unicum, sed totidem admittunt crimina, quot demonstravimus filios indigne contrahentes, inexcusabiliter detineri. Injuste lædunt famam, honorem proximi: illicite odiis, discordiis, cæterisque Peccatis viam aperiunt: virtutem pietatis, qua non solum filii erga parentes, verum & parentes ad filios, ac omnes consanguinei ad mutuo se colendos obligantur, turpiter violant. Rem ita se habere perspicuum fiet discurrendo per singula momenta rationum, quibus propositas resolutiones satis credimus stabilitas. Adeoque nomine (32) *parentum* in hac materia veniunt

(32) Id jam supra Adnot. 21. ad titulum *Dub. II.* adnotaveram; nescius scilicet id hoc loco animadversum ab Archiepiscopo nostro fuisse.

niunt etiam in subsidium proximiores, qui locum parentum tenent, & sub quorum cura, & custodia existunt. *Ad Text. in l. unic.* §. *Oportet C. de rapt. Virg. l. In conjunctione* 20. *C. de nupt. cap. Videtur, qui matrim. accusar. poss.* & ex *Pontio*, & aliis notant *Boss.* de contract. matrim. cap. 11. §. 8. n. 88. *Panimoll.* dec. 45. n. 18. & passim Auctores supra relati.

DUBIUM IV.

Utrum permittendum sit filiisfamilias inire Matrimonia cum persona indigna, cum qua præcesserunt sponsalia juramento firmata.

Obligatio, quæ oritur ex Sponsalibus nudis tam in foro interiori, quam exteriori a n. 127. *ad* 129.

Obligatio circa Sponsalia jurata declaratur. a num. 140. *ad* 144.

Sponsalia sive nuda, sive jurata super indignis nuptiis inita parentibus invitis non obligant ex communi fere Theologorum, & Canonistarum *sententia, a num.*145. *ad* 177.

Ejusdemque conclusionis fundamenta, & rationes expenduntur a n. 178. *ad* 192.

Justa causa irritandi sponsalia filiorum, ob infelices exitus, scandala, aliaque mala, quæ ex inæqualibus, vel indignis nuptiis cum parentum dissensu oriri solent a n. 193. *ad* 210.

Justa dissolutio sponsalium ex indignatione parentum, & timore privationis hæreditatis, a n. 211. *ad* 213.

Ponderatur eadem promissio de re illicita, numer. 214. *&* 215.

Subnectuntur exempla a n. 216. *ad* 218.

Præ-

Prælati, ſeu Judices Eccleſiaſtici debent impedire, ſeu irritare hujuſmodi ſponſalia filiorum a n. 219. *ad* 232.

In comprobationem ejuſdem facultatis, ſeu potius obligationis Prælatorum in rejiciendis filiorum ſponſalibus reſpondetur contrariis argumentis a n. 233. *ad* 239.

Concluditur, hujuſmodi filiorum ſponſalibus, & illicitis nuptiis repugnare veram praxim totius Eccleſiæ etiam in ſenſu Sacri Concilii Tridentini *a numer.* 240. *ad* 250.

127. INfandum ſcelus tot nominibus execrabile pejori facinore tueri contendunt effrenes juvenes, eorumque callidi defenſores, ut jura, quibus indigna Matrimonia prohibentur, eludant, Jure jurando ſe obſtringunt illas ducere in uxores, quibus uti cœperint concubinis. Hæ videlicet ab iniquis genitricibus edoctæ, omnis generis lenocinio adoleſcentes alliciunt, ut perdite exoptent, enixe petant, quod ſub ſpecie pudoris, ſe nunquam conceſſuras teſtantur, niſi jurata fide futuri conjugii. Itaque *Dei* nomine invocato ſe coinquinant ſtupro; exinde ſpecioſo prætextu ſervandæ fidei, adimplendi Juramenti, ac compenſandæ injuriæ honeſtæ virgini illatæ, Eccleſiæ præſidium incredibili expoſtulant audacia, jactitant non ſuam cauſam agi, ſed *Sacrorum Canonum*, quibus ſtatuitur, jubetur, jusjurandum inviolabiliter ſervari, reſarciri damnum illatum, ad defloratorem virginis eam ſibi matrimonio copulare.

128. Uſquequo hæc vera ſint, atque utrum aliquam limitationem recipiant, explicare (inviti licet) aggredimur. Urget quippe Sacrorum Antiſtitum zelus non valentium ſiccis oculis intueri, quomodo perjuria, ſtupra, impietas erga parentes, Sacri fœderis nuptiarum profanatio, vetera denique ſcandala ſuperius enarrata, nedum

impune grassentur, verum etiam sub pietatis prætextu quamplurium favore atque tutela potiantur.

129. Itaque ut veritas, satis sub generalibus regulis obnubilata perspicua fiat, par fore ducimus, has duas obligationes sejunctim pertractare; prius videlicet illam, quæ ex juramento iuducitur pro adimplendis sponsalibus de futuro; deinde verba facturi de altera, quæ ortum habet ex speciali ratione stupri.

130. Sponsalia definiuntur *Mentio, & repromissio futurarum nuptiarum L. 1. ff. De Sponsal. & in cap. Nostrates Caus. 30. qu. 5. Futurarum nuptiarum promissio*. Eamdemque definitionem amplectuntur unanimiter *Theologi* post *Magistr. sent. in 4. dist. 27. S. Thom. ibi quæst. 2. art. 1. in corp. S. Bonavent. dist. 28. artic. 1. quæst. 1. in conclus.*, & Canonistæ *super Rubric. de sponsal. ibi*: *Præpositus n. 2. Butr. num. 1.* Cæteros dabunt *Sanchez de matrim. lib. 1. disp. 1. num. 1., & Covarr. tom. 1. in Epit. in 4. decretal. part. 1. de Sponsal. cap. 1. num. 1.* Ex recent. optime *Martinus Perez de* Matrim. *disp. 1. sect. 2. n. 1., & seq., Gonzal. Tellez in Comment. super cap. Præterea de Sponsal. a num. 1.*

131. Propterea sicuti ex cæteris promissionibus mutuis, & acceptatis oritur obligatio adimplendi promissum, ita ex sponsalibus consurgere debitum contrahendi matrimonium, nisi justa, ac rationabilis causa excuset, procul omni dubio tenendum est cum communi *Theologorum*, & *Canonistarum*, itaut qui renuat stare Sponsalibus, lethaliter peccet, *S. Thomas loco cit. ad* 2. ibi: *Dicendum quod ex tali promissione obligatur unus alii ad matrimonium contrahendum, & peccat mortaliter non solvens promissum, nisi legitimum impedimentum interveniat*. S. Bonav. loco cit. *Si dicat quis, ego consentiam in te: se consensurum promittit. Quia vero est promissio, ideo est obligatio*;

gatio; *secundum enim Jura cogendus est vir*, *ut mulierem accipiat in uxorem*, *nisi aliquis casus interveniat*, *qui solvat Sponsalia*. S. Antonin. sum. 3. par. tit. 1. cap. 18. §. 1., ac reliqui omnes, quos lato calamo congerit *Sanchez de Matrim. lib.* 1. *disput.* 18. *n.* 7. & post ipsum *Martinus Perez disput.* 6. *sect.* 1., *Boss. de contract. Matrim. cap.* 11. §. 5. *num.* 36., *Card. de Lauræa in* 4. *sent. tom.* 3. *disp.* 37. *art.* 7., *Gonzalez Tellez in Comment. super cap. Præterea cit. n.* 5.

132. Evincitur autem hæc obligatio ex generali ratione pacti, & contractus, in quibus invicem sibi aliquid promittentes tenenentur exequi quod promiserunt; ac si materia gravis, sic sequitur obligatio sub gravi. Nihil enim tam fidei humanæ congruum est, quam ut pacta serventur, & adimpleantur *leg.* 1. *ff. de pact. cap.* 1. & 2. *de pact.*: idque negare repugnat principiis Juris naturalis, Divini, & humani, ut bene observat *Bos. cap.* 11. *cit. num.* 36.

133. Neque obligatio prædicta procedit ex sola virtute fidelitatis, ut videtur sentire *Hurtadus de Matrim. disput.* 1. *difficul.* 6. *num.* 223. verum etiam ex Justitia commutativa, ut post *Sanchez de matrim. lib.* 1. *disput.* 27. concludit *Perez disput.* 6. *sect.* 2., & solide confirmat; maxime quia virtus fidelitatis respicit solummodo debitum liberalis promissionis, at in sponsalibus adest ultro citroque obligatio correspectiva, & promissio repromissione compensatur; eo prorsus modo, quo in reliquis contractibus onerosis, ex quibus strictum Jus quæritur pro utroque contrahente, ac proinde rigorosum debitum Justitiæ resultare *Doctores* omnes agnoscunt. Sive igitur sponsalia reducantur ad contractum innominatum facio ut facias, ut innuit *Sanchez disput. cit. num.* 2., sive habeantur pro contractu nominato, prout affirmant *Robert. Konig.*

super Tit. 1. *de Sponsal. num.* 51. *versic. ad hæc*, *&* *Christoph. Scambogen. eod. tit. n.* 25., ex iis strictam adimplendi obligationem consurgere, ne Justitia lædatur, jure non potest in dubium revocari, quod alios cumulans optime confirmat *Gonzalez Tellez super d. cap. Præterea n.* 8. *circ. med.*

134. Revocatur quidem in dubium, utrum asserta obligatio locum sibi vindicet in Foro exteriori. In contrarias sententias discedunt tum *Theologi*, tum *Canonistæ*. Negant aliqui, alii affirmant; plerique sic distinguunt. Si sponsalia sint nuda, putant Judicem non posse compellere ad implementum, posse tamen, ac debere, si fuerint Jure jurando confirmata. Singularum auctores, ac viam ipsos conciliandi tradunt *Sanch. de matrim. lib.* 1. *disput.* 29. *n.* 5. *&* *Aversa de matrim. quæst.* 8. *sect.* 8. *vers.* 5. *dubitatum*. Nos satius ducimus ab his abstinere, ne videamur persequi novitates, ac contra sententiam passim in Curiis usu receptam procedere. Cæterum animadvertere fas est, sententiam negantem obligationem Sponsalium quoad Forum judiciale docuisse *S. Thomam in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 2. *art.* 1. *ad* 2., aliosque gravioris notæ *DD.* quos dabunt *Sanch. & Aversa locis citat.*, quos immerito erroris damnat *Covar. in Epit. tom.* 1. *part.* 1. *de Sponsal. cap.* 4. *num.* 3. *&* 51.

135. Recepta itaque nunc temporis opinio, & ad praxim quotidie revocata fert, sponsalium obligationem procedere etiam in Foro Fori, atque compellendum esse renuentem Juris remediis, ut matrimonium ineat, nisi rationabili causa excusetur. Idque verum esse, sive sponsalia sint nuda, sive jurata. Ita *DD.* fere innumeri, quos congerit *Bos. d. cap.* 11. *nu.* 35., *Ricc. resol.* 406., *&* 419, *Card. de Lauræa in* 4. *sentent. tom.* 3. *num.* 232. *disput.* 37. *citat. art.* 7. *Perez disput.* 6. *sect.* 2. *n.* 6., *Card. de Luca de matrim.*

matrim. disc. 8. *nu.* 2. *&* 3., *Gonzal. Tellez super cap. Praeterea citat. num.* 5., *Adden. ad decis.* 431. *tom.* 2. *part.* 4. *recent. num.* 65. Idemque pluries velut certum suppofuit, vel decidendo firmavit Sac. Rota, ut in *Mediolanen. Sponsalium coram Pamphilio* 14. *Martii* 1608. *inter ejus impressas* 96. *num.* 1., *&* *in dec.* 142. *par.* 15. *rec. in princ.* & alibi.

136. Tametsi autem ex *Jur. Cod. &* *Pandectar.* videantur sponsalia nullam parere actionem in Foro externo (sic *in L.* 1. *c. De Sponsal.* ibi: *Alii desponsatæ, renunciare, Conditioni, & nubere alii non prohibentur*; & ibi *Gloss.* affirmans id licere cum causa, & sine causa; cui videntur consentire *Cin.*, *Gratian.*, *&* *Panormit.*, de quibus *Sanch.*, *&* *Aversf. locis citat.*) tamen vel præfatus *Textus* æquiorem recipit interpretationem, quatenus intelligatur procedere supposito consensu Sponsi, ad differentiam matrimonii, in quo non licet etiam de consensu resilire; vel dicendum correctam fuisse dispositionem Civilis Juris Jure Ecclesiastico, ut præter *DD.* relatos notat *Konig. super* 4. *Decretal. tit.* 1. *de Sponsal. num.* 51. (33)

137. Fateri tamen oportet assertam *DD.* sententiam, & Curiarum praxim non ita aperte ex *Jure Canonico* comprobari. Enim vero, ut moris est cursim scribentium, quam plures allegantur *Textus*, qui legenti nil minus sonant, cum procedant vel de sponsalibus per verba de præsenti contractis, quæ sunt verum matrimonium, vel de pro-

(33) Res eo redit. De jure veteris Latii apud Gellium IV. 4. ex sponsaliorum stipulatione olim actio ex sponsu dabatur: quæ jure Romano Pandectarum & Cod. nulla datur: imo alterutri sponsorum permissum est pœnitere: etsi cujus pœnitet, is arrhas datas amittit, aut acceptas reddit duplicatas. Longe alia est Juris Canonici ratio, quod vult quidem, suadet, imo & minis urget, ut impleantur sponsalia de futuro, sed non plane compellit.

promiſſionibus juratis, in quibus apparet perpendi ſpecialem rationem Juramenti ad inducendam obligationem. Fruſtra in primis adducuntur *cap. Atho*, *cap. Deſponſatos*, *& cap. Conjuges Cauſ.* 27. *quæſt.* 2., quorum Caſus erant de matrimoniis ratis, ut ex tenore *Textuum*, *& Gloſ.* animadvertit *Perez diſp.* 6. *ſect.* 1. Fruſtra quoque afferuntur *cap. Ex literis* 2. *& cap. Requiſivit de Sponſal.* eſt enim in his ſermo de ſponſalibus juratis. Immo ratio decidendi præcipue in Juramento fundatur. Sic in *cap. Ex litteris*: *Quia igitur prædicto G. periculoſum eſt contra ſuum Juramentum venire, mandamus &c.* Et in *cap. Requiſivit*, quod *Mulier Juris jurandi Religione neglecta nubere renuit, cui ſe nupturam interpoſito Juramento firmavit*. Minus id evincitur per *cap. Juramenti* 22. *quæſt.* 5. qui dicitur a *Covarr. optimus Textus*, nam illius verba deſumpta ex *Chromatio* non habent vim legis, & inſuper nulla fit mentio compulſionis in Foro externo, imo ſolummodo procedit de *Judicio Dei* ideoque quoad Forum conſcientiæ.

138. Unicus *Textus*, in quo nulla mentio Juris jurandi, ſuppetit in *cap. Præterea extra de ſponſ.* in quo affirmatur illos qui mutuo de matrimonio contrahendo ſibi fidem dederunt, commonendos, & omnibus modis inducendos, ut promiſſam fidem obſervent. Verumtamen neque ex hoc *Textu* evincitur intentum, tum quia agebatur de ſponſis, qui communi conſenſu ſtatuerant reſilire, in cujus facti ſpecie nemo dubitat, quin liberum ſit ſpondenti a ſponſalibus recedere, tum quia imo ex verbis literæ manifeſte deducitur Judicem non debere illos adigere ad matrimonium contrahendum.

139. Ex hoc itaque *Canonum* ſilentio circa ſponſalia non jurata, non pauci *Doctores*, quos colligunt *Card. Mantica de Tacit. lib.* 3. *tit.* 17., *& Antonell. de Regim. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 4. inferebant Judici tunc ſolum incumbere munus

munus compellendi ad executionem ſponſalium, cum conſtat ea fuiſſe interpoſito Juramento firmata. His autem non movemur ad diſcedendum a ſententia communius recepta, maxime ne videamur contemnere tot graviſſimorum *DD.* auctoritatem, ac frequentiorem praxim Curiæ Eccleſiaſticæ. Attamen fatendum eſt non ita facile deveniendum ad compulſionem pro adimplemento ſponſalium, quibus non acceſſit Juramentum, ac leviorem cauſam ſufficere, ut Judex juſte a coactione (34) abſtineat, quod præclare inſinuavit *Abbas in cap. Requiſivit de Sponſal. in fine*, *Præpoſitus in cap.* 1. *n.* 12. *de pact.* & alii quos cumulat *Mantic. de Tacit. lib.* 3. *tit.* 17. *n.* 6., *&* *Rota in Comen. Sponſalium* 10. *Junii* 1705. §. *Præmiſſaque*, *coram Rm̃o Molines Decano*.

140. Ex

(34) Ea manifeſta eſt ſententia *cap. Requiſivit*, *de ſponſal.* ubi illud ponitur: *Quum libera debeant eſſe matrimonia, monenda eſt potius quam cogenda; quum coactiones difficiles ſoleant exitus frequenter habere*. Ad hanc normam exigendæ ſunt ceterorum canonum deciſiones minus claræ. Nec facile ad cenſuras deveniendum puto, etiam ſicubi ſponſalia jurejurando firmata fuerunt (quidquid de hoc Canoniſtæ plures & Morales Theologi definiverint) nam in cap. *ex litteris eod.* etſi dicitur *Eccleſiaſtica cenſura compellas*; tamen poteſt, opinor, hoc commode intelligi de mera comminatione cenſuræ. Deinde utut iſtud *cenſura compellas* interpreteris, tamen ibid. ſtatim additur, *Niſi rationabilis cauſa obſtiterit*: at in hoc negotio vel leviſſima cauſa habetur pro rationabili, quia coactiones habent in hac re difficiles exitus. Et quidem inter omnes convenit, ſi poſt cenſuras, adhuc pars renuat nubere, non eſſe ulterius procedendum, immo renuentem abſolvendum eſſe a cenſura. At quanto præſtabilius fuerat ab initio cenſuris parcere? Quas contemni non oportere, graviter Tridentini Patres ſeſs. 25. de Ref. cap. 3. admonuerunt. Atque hanc generalem Trid. ſanctionem ſequuntur hodie cordati Epiſcopi; quorum neminem reperias acerbe nimis cenſuris abuti ad ſponſos urgendos, ut fidem impleant. Et hactenus dicta procedunt in validis ſponſalibus. At ſponſalia ingratiis parentum facta nullius valoris eſſe, ac proinde non obligatoria, mox aperte demonſtrabitur.

140. Ex hactenus firmatis circa ſponſalia nuda facile colligitur quid veri ſit, ſi fuerint Juramento firmata. Etenim dubitare non licet quin Juris jurandum novum vinculum addat, quodque magis peccabunt qui fidem frangerent ſub Juramento promiſſam. Non defuere quippe, qui dicerent ſponſalia jurata eamdem vim habere cum nuda promiſſione; eo quia, *quoad Deum paris conditionis eſt ſimplex promiſſio, & Juramentum*: *Boſs. cap.* 11. *cit. num.* 37., & *Adden. ad dec.* 431. *par.* 4. *tom.* 2. *rec. n.* 64. ubi *quod Deus non facit diſtinctionem inter Juramentum, & ſimplicem loquelam, qui dixit, ſit ſermo veſter, eſt eſt, non non &c.* Verum tamen hæc per exagerationem prolata cenſenda ſunt; ad concludendum ſcilicet quod promiſſiones mutuæ vim habeant obligandi, quamvis Juramentum non interceſſerit, non autem quaſi negetur ſpecialis reverentia Deo debita, qui jurejurando in teſtem advocatur, ut bene obſervat *Gloſs. ſuper Can. Juramenti* 22. *quæſt.* 5. *verſ. Diſtantiam*. Nemo igitur ex Catholicis vertit in dubium, quin ſponſalia potiori jure ſint obſervanda, dum additur Juramentum, quodque ab illis ſine juſta cauſa recedere ſit gravis noxa contra Religionem, quatenus non tantum homini ſed *Deo* quoque teneatur reddere promiſſum, qui promittendo juravit; quippe qui Deum teſtem, & quaſi fidejuſſorem adhibuit; ut pro more egregie antiquioribus allegatis expendit *Suarez tom.* 2. *de Relig. tract. de Juram. lib.* 2., *Caſtropal. par.* 3. *tract.* 14. *diſput.* 2. *punct.* 1. *n.* 4., & innuit *S. Thom. in* 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 2. *art.* 1. *ad* 2. ubi de ſponſal. & clare docuit de Juramento promiſſorio in genere 2. 2. *quæſt.* 89. *art.* 7. Conſentit *S. Bonav. tom.* 5. *in* 4. *ſent. diſt.* 28. *art.* 1. *quæſt.* 1. Conſonant Juriſperiti, quos cumulat *Barboſ. tract. ver. de axiom. Jur. axiom.* 134. *n.* 2., *Gonzal. Tell. ſuper cap. Præterea de Sponſal. n.* 6., ac paſſim alii, & traditur in per-

in perspicuis Textibus *cap. Debitores*, *cap. Si vero*, *cap. Cum contingat de Jurejur.*, *cap. De illis*, *cap. Ex literis*, *cap. Commissum de Sponsal.* Itaque res adeo certa est, ut supervacaneum foret plura in illius confirmationem adducere.

141. Neque hic locus est discutiendi celeberrimam quæstionem non minus inter Juris Interpretes, quam inter Theologos controversam de vi, qua pollet Juramentum ad confirmandos contractus. Dubium late pertractant *Suarez de Juram. lib.* 2. præcipue *cap.* 29., *Sanchez lib.* 1. *de matrim. disput.* 32., *Basil. Pont. de matrim. lib.* 12. *c.* 8., *Castrop. par.* 3. *tract.* 14. *disp.* 2. *punct.* 9., & ex Canonistis *Gonzal. Tellez super cap. Cum contingat.* 28. *de jurejur.*, *Gutier. de Juram. confirm. par.* 1. *cap.* 34. & 37. *Barbos. super cap. Cum contingat* 28. *cit.* alios colligens. Siquidem quod spectat ad contractum sponsalium inutilis prorsus esset disputatio, ut egregie discurrit *Gonzalez Tellez super citat. cap. Præterea de Sponsal. num.* 8. Illa enim controversia locum sibi vindicat, quando adhibetur Juramentum ad valorem actus alias invalidi, in cujus observantia nullum versatur peccatum. Si vero adhibeatur circa validitatem actus, qui alias sui natura validus est; tunc sequitur naturam actus, cui adhæret *leg. fin. C. de non num. pecun. cap. Quemadmodum de jurejur.* Unde cum Sponsalium actus validus sit, & Juramentum tantum ad majorem firmitatem sit adjectum; debet sequi actus naturam. Et quidem in materia sponsalium hæc fuit semper sententia *Rotæ* præcipue *in Mediolanen. Sponsalium coram Cincio* 437. *num.* 8. ibi. *Neque facit quod ista sponsalia sint jurata, quia si supervenerit nova causa, Juramentum non obligat, cum assumat naturam, & conditiones contractus, cui adjicitur.* Idemque post antiquiores tradiderunt *Barbos. super cap. Præterea de Sponsal. num.* 5. *Koning.*

in 4. decretal. super tit. 1. de Sponsal. n. 60., & alii quamplures.

142. Fatendum est nihilominus, quod cum sponsalibus accessit Juramentum, fortius urget argumentum ad illa exequenda, quodque Judex studiosius agere teneatur, ut inducat renuentem, ac si aliter suadere non valeat, compellat ipsum etiam per Censuras, ut deterreatur a frangenda fide, & abstineat a perjurio, prout unanimiter tradunt *DD. Sanch. lib. 1. disp. 29. n. 5.*, *Bost. d. cap. 11. n. 38.*, *Aversa quæst. 8. sect. 8. vers. Quinto dubitatur*, & ex Canonistis *Præpositus super cap. Requisivit de Sponsal. n. 2. Abb. super cap. Ex literis n. 3.*, & fuit expressa sententia *Rotæ in dec. 1112. coram Seraphino n. 2.*, ac decrevit Sacra Congregatio Concilii apud *Fagnan. super cap. Is qui fidem num. 12. de Sponsal.* dum respondit, eum qui juravit contrahere matrimonium, cogendum ab Ordinario per Censuras.

143. Tandem non licet silentio præterire, quatenus compulsio Judicis ad inducendam partem renitentem adimplere sponsalia, sive nuda sive jurata, non debet esse præcisa, sed moderata, ut loquitur *Rota d. dec. 1112. n. 2. cor. Serapphin.*, itaut si prævideat Censuras futuras inutiles, abstinere debeat a coactione, *Rot. cor. Pamphil. dec. 96. n. 6.*, ac si post declaratoriam censurarum altera pars pertinaciter recuset matrimonium contrahere, etiam si non petat, veniat absolvenda, ne scilicet ficte, ac sine consensu matrimonium exterius contrahat, vel ita coacte consentiat, ut ex Conjugio pravus exitus timendus sit, ut collectis concordantibus, ac plerisque *Sacræ Rotæ Decisionibus* firmat *Barbos. super cap. Ex literis de Sponsal. nu. 5.*, *& super cap. Requisivit 17. eod. tit. num. 3.* additis recentioribus in *Albanen. Sponsalium super Censuris 15. Decembris* 1710. §. *Verum & seqq. cor. R. P. D. Ansaldo*, *& 26.*

Junii

Junii 1711. §. *Et hinc cor. R. P. D. Scotto*. Sic conciliatur quæ in his duobus *Textibus* apparet contrarietas: quod nempe in *cap. Ex literis* decidatur, compellendum esse per Censuras qui renuit edimplere sponsalia, at *in cap. Requisivit* potius monendam esse, quam cogendam mulierem renuentem nubere ei, cui se nupturam juraverat. Sic præter relatos a *Barbos.* tenent *Bos. d. cap.* 11. *nu.* 43., *Aversa quæst.* 7. *sect.* 8., *Antonel. de Regimin. Eccles. lib.* 5. *cap.* 2. *nu.* 3., *Panimoll. dec.* 23. *n.* 18., *Card. Albit. de inconst. in fid. par.* 1. *cap.* 9. *n.* 20.

144. Libuit hæc præmittere, atque in vestibulo longius forsan quam par erat immorari; ne quis suspicetur eo nos tendere, ut suadeamus impune licere rigorosum sponsalium fœdus violare, ac promissam matrimonii fidem infringere, etiam Jurisjurandi religione contempta. Satis ab hac calumnia nobis cavisse putamus. Jam ad resolutionem propositi Dubii descendimus.

145. Tota difficultas versatur in hoc: Utrum laudatæ leges de obligatione ex sponsalibus, maxime Jurejurando interposito, consurgente, locum habeant etiam cum adolescens, vel puella juravit se contracturam indignas nuptias, quibus parentes cæterique de familia juremerito contradicant, quæque totius nobilis domus decorem minuerent, ac famam deturparent juxta tradita in superioribus dubiis, præcipue in *secundi Dubii* resolutione.

146. Vera sententia, quæ & communior dici valet, sive quia expresse a Doctoribus tradita, sive quia evidenter deducta ex principiis indubitatis apud omnes Theologos, & Canonistas, fert hujusmodi matrimonia non licere; nullam ex præfatis (35) sponsalibus obligationem oriri; Imo

(35) Vide de hoc argumento peculiarem Mantissam quam ad calcem hujus *Dub. IV.* adnectimus.

imo & jusjurandum sacrilege ad illa firmanda adhibitum fuisse; tantumque abesse ab eo quod servari debeat, ut potius injuriam Deo irrogaret, qui divinum testimonium vinculum haberi vellet iniquitatis. Ita sentiunt fere omnes qui punctum sedulo examinarunt, vel agentes de sponsalibus, vel de juramento, quod in hac materia sequi naturam actus, ejusque conditiones recipere satis firmatum est.

147. *Layman. Theol. moral. lib. 5. tract. 10. cap. 1. n. 14. vers. Enimvero. Si ex matrimonio quod Filius, vel Filia contrahere cogitat, ob disparitatem Sponsorum timeatur familiæ dedecus, tunc parentes illud impedire possunt, ac debent, etiam implorata Judicis auctoritate, ad cujus officium pertinebit cavere ne talia matrimonia, ex quibus scandala, vel infelices exitus sequi solent, contrahantur. Idque locum habet, non tantum antequam sponsalia celebrata sunt, sed etiam postea; quia promissio non obligat, quæ versatur circa rem illicitam, videlicet circa matrimonium cum peccato contrahendum: quare locum habet Juris regula, in malis promissi fidem non expedit servari, cap. In malis de regul. Jur. in 6.*

148. *Gabriel. a S. Vincentio de Sacram. Matrim. disp. 5. qu. 5. n. 5. Sponsalia obligare non possunt ad actum qui sine peccato poni non potest. Unde si notabiliter charitas læderetur, vel parentum pietas dissolveretur, contracta sponsalia dissolvi possunt etiam si Juramento firmata fuissent.*

149. *Ferdinandus Rebellius de obligat. Just. par. 2. lib. 2. qu. 14. sect. 1.* Statuit Prælatum debere se hujusmodi Nuptiis opponere, & subdit *num. 9. vers. Secundo quia. Neque obstat quod Sponsalia etiam jurata antecesserint. Quoties enim ea sine peccato impleri nequeunt, ad sui impletionem non obligant.*

150. *Francisc. Texeda tom. 2. lib. 4. tract. 1. num. 79. Cum*

Cum tanto dedecore patris, & propinquorum ſcandalo implere non tenetur promiſſionem, neque matrimonium exequi, quia Juſtitiæ virtus obligare non debet ad actum, qui ſine peccato impleri non poteſt, qualiter intervenit ſi puella tam nobilis cum viro tam inæquali matrimonium contrahat cum propria ignominia, & patris mærore.

151. *Bonacina de iis quæ pert. ad matrim. quæſt.4. punct. 17. verſ. Neque obſtat* 3. ibi: *Neque obſtat Vinculum ſponſaliorum jam celebratorum; tum quia ſponſalia non obligant ad rem illicitam, tum quia Sponſus non tenetur ſponſalia perficere, quando ex eorum adimpletione grave imminet malum, ſeu ſcandalum*. Ubi advertendum Auctorem loqui de obligatione Judicis ad impediendum tale matrimonium.

152. *Optime Averſa de Matrim. qu.* 8. *ſect.* 15. *verſ. Et quidem. Si ob notabile damnum, vel ſcandalum non erat ei licitum cum tali perſona conjugari eique promittere, poterit juſte ab illa promiſſione recedere, & poterit etiam a Judice inhiberi ne contrahat*, ac pluribus citatis ſubdit rationem: *Non enim poteſt quiſquam promittere, & ſe obligare ad aliquid illicitum faciendum. Poterit ergo juſte, ac licite recedere, imo tenebitur*. Ultimo *in verſ. Pro altera* concludit id totum procedere etiam ſi ſponſalia fuiſſent jurata.

153. *Thomas del Bene de Immunit. tom.* 1. *cap.*8. *dub.*19. *ſect.*9. *n.* 43. *Ad Judicis officium pertinebit cavere ne contrahantur ſimilia matrimonia. Quod non ſolum locum habet antequam celebrata ſunt ſponſalia, ſed etiam poſt; quia promiſſio, quæ verſatur circa rem illicitam, ſcilicet matrimonium cum ſcandalo, & peccato contrahendum, non obligat. Quare tunc locum habet Juriſregula* 69. *in* 6. *In malis promiſſis &c.*

154. *Cardinalis Lauræa tom.* 3. *in* 4. *ſent. diſput.* 37. *art.* 11.

art. 11. §. 8. *n.* 458. Enumerans caufas refiliendi a fponfalibus ait : *Scandala, quæ certo fequi poffunt, fi fiat matrimonium funt caufa fufficiens ad diffolvendum fponfalia*, & num. 460. addit id procedere etiam fi fponfalia fint jurata.

155. *Antonius Cottonus Controver. Celebr. lib.* 5. *controv.* 1. *de matrim. cap.* 2. *num.* 43. fic habet : *Obligant nifi prævideantur fecutura fcandala inter confanguineos, nam tunc impleri non poffunt fine peccato ; & promiffio quæ impleri fine peccato nequit, irrita eft.*

156. *Boffius de contract. matrim. cap.* 11. *num.* 93. *& feqq.* docet ex *Rebellio, & Menochio*. *Non folum parentes habere jus impediendi nuptias filiorum ex caufa jufta, fed etiam hoc adeo verum effe, ut etiam fponfalia jam facta, etiam juramento confirmata, poffint parentes ea ex caufa irritare.*

157. *Adam Opatou. Tract. de Matrim. difput. prima qu.* 7. *num.* 105. *de fponfal.* etiam Juramento firmatis inquit : *Si inter Parentes contrahentium odia interveniant ; ita quod fe opponant contrahendo matrimonio ; propterea diffolvi poffunt, ac debent.*

158. *Georgius Gobat. Experient. Theolog. tract.* 10. *caf.* 3. *n.* 105. *Si tamen matrimonium filii, aut filiæ effet ceffurum in probrum parentum, fponfalia non fubfifterent, utpote conjuncta cum injuria tertii.*

159. *Francifcus de Amico tom.* 9. *difput.* 29. *fect.* 4. *n.* 71. *Cafu in quo cum probabili periculo futuri fcandali fponfalia contraherentur, quia non poffent executioni mandari fine peccato, quod committeretur in ipfo matrimonio ineundo, invalida forent.*

160. *Ægidius Coninck. de Sacram. difp.* 23. *dub.* 8. *nu.* 68. inter caufas non adimplendi fponfalia etiam jurata hanc enumerat : *Si alterius partis parentes obftinati contradi-*

tradicant matrimonio, itaut ex eo contracto esset periculum ne lethales inimicitiæ orirentur inter partium affines, aut inter parentes, & ipsos sponsos, aut alias malus exitus omnino timeretur.

161. *Reginaldus in prax. pœnit. tom. 2. lib. 31. cap. 36. num. 264. in fin. Si lædetur proximi charitas, dissolvetur parentum pietas, & cognatorum amicitia; cum peccatum sit taliter contrahere matrimonium, sponsalia quibus id promissum est, quia sine peccato impleri non possunt, censeri debent dirempta.*

162. *Gibalinus de usur. lib. 3. cap. 2. art. 6. num. 5. Si grave aliquod scandalum juremerito timeatur ex futuro illo matrimonio, contrahendum non erit; sive vere, sive ficte fuerit promissum.*

163. *Castropalaus par. 5. tract. 28. disp. prima punct. 27. num. 7. Si alterius partis parentes obstinate contradixerint, ex qua contradictione timeri merito possit discordia gravis inter consanguineos, seu parentes sponsorum, uterque a sponsalibus solvitur, quia in eo eventu utrique durus est contractus, & gravi periculo expositus mali exitus.*

164. *Salmaticenses tom. 2. Theol. moral. tract. 9. cap. 2. punct. 6. num. 85.* firmant obligationem servandi fidem sponsalium, at subdunt limitationem: *Nisi forte ex tali matrimonio magnum scandalum sequeretur, & jurgia, aut dissensiones inter parentes, aut consanguineos, quia in tali casu etiam si sub juramento matrimonium esset promissum non obligari ad illud docent auctores, & quod talis promissio esset rei injustæ, quæ absque peccato non posset adimpleri: quapropter juramentum, quod non est vinculum iniquitatis, non posset talia sponsalia confirmare.*

165. *Mastrius in 4. disp. 7. quæst. 9. art. 3. num. 275. A sponsalibus potest esse licitum resilire, si prævideatur sequuturum grave malum, vel magnum scandalum, vel aliud grave*

grave incommodum; etenim justitia non obligat ad faciendum malum; est autem malum celebrare matrimonium cum scandalo aliorum.

166. *Martinus Perez de matrim. disp. 5. sect. 3. Virtus justitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest, ut certum est; at contrahere matrimonium cum magno scandalo est culpa lethalis, cum notabiliter charitas proximi lædatur, & cognatorum amicitia dissolvatur &c. Hinc colligo posse Patrem impedire sponsalia filii, vel filiæ contra ejus voluntatem inita, interveniente magno scandalo.*

167. Denique ne longiori tædio lectorem afficiamus, sat erit recolere, quod in proposita conclusione omnes Theologi consentiunt, licet non omnes eodem innitantur principio. Plures siquidem sponsalia præfata, maxime inter impares, invalida ab initio (36) affirmant. Reliqui censent disparitatem sponsorum non inficere valorem, sed limitant illorum obligationem, ut evanescat in casibus in quibus vel proximorum injuria, vel scandalum, vel detrimentum pietatis, vel aliud grave incommodum sequeretur. Videri possunt *Filiuc. tract. 10. cap. 7. n. 55. Trullench. in prax. Sacram. tom. 1. lib. 7. cap. 2. dub. 12. nu. 2. Florentinus Coq. tom. 3. princip. Theolog. cap. 12. sect. 3. n. 10. Francisc. Silv. tom. 4. in supplem. ad 3. par. D. Thom. q. 43. art. 1. quæst. 2. vers. De priori, Petr. a S. Joseph. in Theol. Sacram. lib. 4. cap. 2. resol. 7. Escobar. Theol. moral. tom. 3. par. 2. lib. 24. sect. 2. dub. 23.*

108. Ne

(36) Et hanc veriorem esse sententiam, non tantum ex Theologicis rationibus (nimirum quod promissio turpis non obliget) ab Auctore propositis liquet, verum etiam ex juris utriusque principiis id luculenter ostendetur in Mantissa, quam ad calcem hujus *Dub. IV.* subjiciemus; in quam contulimus omnia, quæ huc pertinent.

168. Ne tamen Theologos tantummodo consuluisse videamur, præstat vel paucos Jurisperitos afferre, qui casum nostrum individualiter attingunt. Ut plurimum enim discurrunt per regulas generales, quas vel in præteritis dubiis recoluimus, vel in sequentibus occurret memorare.

169. *Navarrus in Manual. cap.* 16. *n.* 18. firmat regulam servandi fidem sponsalium maxime dum adjicitur jusjurandum, & subdit duas limitationes, prior est, *nisi fuerint valde impares*: posterior vero: „ Idem dicendum „ de eo casu, quo promissio fuit vera, & ex animo facta, sed probabile esset quod ex matrimonio eam consequuturo grande aliquod scandalum nasceretur „.

170. *Cardinalis de Luca de matrim. disc.* 8. *n.* 11. *& seqq.* agens de justa causa solvendi sponsalia *num.* 17. concludit: „ Quoniam ubi ratione inæqualitatis, scandalum „ in Civitate, vel in cognatione, seu aliquod dedecus „ familiæ, vel domui resultat; adhuc dicitur justa causa ex deductis per *Sanch. de matrim. lib.* 1. *disp.* 14. *n.* 3. „ *&* 4. apud quem concordantes „.

171. *Joannes Gutierez de Juram. confirm. par.* 1. *cap.* 51. *n.* 4. *post medium*, *& lib.* 1. *quæst. Canonic. cap.* 20. præcipue *num.* 23., *& de matrim. cap.* 4. *nu.* 3. ibi: *Valida sunt sponsalia de futuro &c.* num. autem 4. ;, Superior tamen „ sententia limitanda est, nisi scandalum magnum ex eo „ matrimonio timeretur; nam virtus justitiæ obligare „ non potest ad actum, qui sine peccato adimpleri non „ potest; sed contrahere matrimonium cum magno illo „ scandalo est aperte lethalis culpa, quia notabiliter charitas proximi læditur, dissolvitur parentum pietas, & „ cognatorum amicitia: Ergo &c.

172. *Gonzalez Tellez in* 4. *decretal super cap. Præterea* 1. *de sponsal. n.* 8. „ Sed ego puto non esse discrimen

consti-

„ constituendum in sponsalibus sive juratis, sive non; „ semper namque sponsus compellendus est adimplere, „ nisi quando aliis ex circumstantiis judex prudenter ar- „ bitretur gravia mala timeri, & scandala „.

173. *Franciscus Zypæus Respons. tom.* 1. *lib.* 4. *de divortiis respons.* 3. *num.* 4. *in fin.* quamvis scribens ad opportunitatem pro tuenda virgine turpiter decepta, quam contendit non fuisse imparis conditionis respectu viri; adhuc fatetur ex communi DD. „ Inæqualitatem contra- „ hentium obsistere, quando ex inæqualibus nuptiis scan- „ dala, odia, similiave incommoda oritura sint, qualia „ evitare jubeat charitas, & quæ sine peccato mortali „ admitti vix possint. Et idem *Consult. Canon. lib.* 4. *de sponsal. tit.* 1. *n.* 18.

174. In terminis amplioribus idem tradidit *Felin. cons.* 26. *ex eo quia contrahere sine consensu patris est contra bonos mores omnium*; *item ex eo quia subest scandalum*, putat, subesse justam causam solvendi nedum sponsalia, verum etiam matrimonium ratum, ubi adsit magna natalium disparitas.

175. Et pluribus citatis *Illmus de Zaulis tom.* 1. *observat. ad statut. Favent. Rubr.* 26. *num.* 40. *lib.* 4. ubi ex *del Bene* firmat impedienda talia matrimonia *etiam post contracta sponsalia* (37).

176. *Pignatell. consult.* 61. *tom.* 4. alias *cit. num.* 1. ibi: „ Respondeo, Judicem posse tuta conscientia, impedi- „ re tale matrimonium, idque etiamsi sponsalia fuerint „ juramento confirmata, quod multæ rationes omnino „ persuadent &c. „

177. Superfluum ducimus Civilis Juris interpretes hic conge-

(37) Præter *Del bene* citantur a Zaulio plures alii; quos Auctores aliis in locis Noster in partes advocat.

congerere; passim enim clamant ejusmodi sponsalia esse contra bonos mores, perturbare pacem Reipublicæ, regimen invertere, atque ex illis non nisi jurgia, adulteria, sæpius etiam homicidia promanare; unde deducunt vel fuisse invalida, vel esse dirimenda, imo & a parentibus solvi posse quantumvis fuerit additum juramentum; ad rem *Donat. Anton. de Marin. tom. 2. lib. 2. resol. quotid. cap. 132. n. 7. Didacus Perez ad l. 1. tit. 1. lib. 5. ordinam. Paschal. de patr. potest. par. 2. cap. 5. præcipue n. 21. Ludov. Engel. Jur. Can. tom. 3. lib. 4. tit. 2. num. 11. Costa de facti scient. & ign. dist. 40. cent. 2. in responso ibid. impresso a numer. 31. & per tot.* ac reliqui quos dedimus in *resolutione 2. dubii*.

178. Ineluctabile assertæ veritatis fundamentum in eo situm est, quod neque promissio obligat, neque juramentum illius obligationem de novo inducit, vel auget, si opus promissum, quod a Theologis nuncupatur promissionis objectum, jungitur cum peccato, & vergit in interitum salutis æternæ (38). Non utique tenetur quis adimplere, quod juratus promisit, si illicitum sit, & contra bonos mores, neque sub inani prætextu vitandi perjurium valet peccatum effugere, quod in opere promisso completur.

179. Hinc trita illa axiomata: *In malis promissis rescinde fidem, impia enim est promissio, quæ scelere adimpletur*, quod ex *Isidoro* descripsit *Gratian. decret can. in malis 22. quæst. 4. & can. non semper eadem, ex D. Ambros. Non semper promissa omnia solvenda sunt*. Quæ itidem verificantur in promissionibus juratis. Etenim, *Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*,

(38) Adde leges civiles illas, per quas turpes promissiones invalidæ esse ostenduntur, quas mox in Mantissa seq. producemus.

tum, *cap. non est obligatorium de regul. jur. in 6.* Idque quam plurimis autoritatibus, & exemplis ex Sacra Scriptura, Conciliis, ac Sanctis Patribus confirmat *Gratian. decret. caus.22. q.4. per tot.* & aperte docuit septima Synodus generalis, cujus verba habes *in can. Action. ead. caus. q.* 4. Ratio autem perspicue exprimitur in *cap. Quanto de jurejur.* ibi: *Juramentum fuisset illicitum, & nullatenus observandum &c.* cum juramentum non fuerit institutum, ut esset vinculum iniquitatis. Quod ita certum est, atque indubitatum, ut *SS. Patres* per excessum dixerint potius esse perjerandum, quam pro facto juramento in aliud crimen divertere *can. si aliquid 22. qu.* 4. ac melius esse pejerare, quam servare Sacramentum in operibus illicitis *can. Actione ead.* In proprietate autem sermonis nequit dici perjurium inobservantia rei juratæ, sed potius juramentum ipsum in confirmatione rei minus honestæ interpositum; quod præclare docet *S. Thom. 22. q.98. art. 1. ad primum* ibi. *Quocunque enim modo quis jurat illicitum, ex hoc ipso falsitatem incurrit, quia obligatus est ad hoc quod contrarium faciat.* Consonat *S. Bonaventura in 3. dist. 39. art. 1. quæst. 1. in conclus. tom. 5.* & late tradunt *Suarez tom. 2. de Relig. tract. 5. de Juram. lib. 2. cap. 14. nu. 2. Castropal. par. 3. tract. 14. disput. 2. punct. 6. num. 3.* & Canonistæ communiter quos dabunt *Barbos. super cap. Quanto 18. de jurejur. Fagnan. super cap. Sicut de probat. n. 18., & seqq. Petrus Peckius in Comment. ad regul. 58. Jur. Can. n.1. & 6.*

180. Hæc omnia, quam optime congruant promissioni nubendi, quamvis centies Sacramento firmatæ; si jurans, vel fuerit filius familias, qui inconsultis aut juste contradicentibus parentibus nuptias inire promiserit, vel quisquis fuerit, qui personæ indignæ se copulare juraverit, itaut ex matrimonio sanguine junctorum injuria, & fami-

familiæ totius grave dedecus certo ſequuturum deprehendatur; ad evidentiam uſque deducitur recolendo, quæ de hujus generis indignis connubiis ex communi DD. calculo in 2. *Dubio* late tradidimus, & comprobavimus. Siquidem, cum dubio procul tales nuptiæ ſine graviſſima, ac multiplici lethali culpa perfici nequeant; cumque *juri naturali*, *Divino*, *Canonico*, *ac civili* multifariam opponantur; quicumque illas audet jurato promittere, pejerat promittendo, quia jurat id, quod vitare omni jure tenetur. Tantumque abeſt ab eo ut obligetur ſervare promiſſum, quin potius ad illud frangendum pietate, juſtitia, charitate, ac religione compellatur, ne Deum velit confirmatorem impietatis, ſcandali, Sacrilegii cæterorumque criminum, quæ in præfatis nuptiis toties admitti ſatis clare concludunt auctoritates, & momenta rationum in præmiſſis *dubiis* cumulata. Abſit omnino, ut hujus generis ſponſalia Deus approbet, aut illis ſui Teſtimonii robur adjiciat. Ad rem *Card. Bellarm. tom.2. controv. de matrim. lib.* 1. *cap.* 20. *verſ. Sic igitur ſi tantum ad explendam libidinem temere ſine conſilio parentum conjugium ineat*; *non erit Auctor Deus*, *ſed Diabolus ejus conjugii*.

181. Itaque vel dicendum indignas nuptias omni culpa vacare, vel concludendum sponſalia etiam jurata in caſu nullam parere obligationem. Prius vetat unanimis Theologorum, ac Juris interpretum ſententia; Verbum Dei, Sacri Canones, Leges Civiles improbant, ac perpetuo deteſtantur. Igitur in ſenſu veritatis affirmandum, nec licite, nec valide ſæpe dicta ſponſalia contrahi, atque ſacrilege juramento firmari. Quod ſi incaute contracta impie jurata fuerint recolenda, quæ de ſimili juramento ſcribebat *S. Ambroſ. lib.* 3. *de offic. cap.* 12. *n.* 76. *Tolerabilius eſt promiſſum non facere, quam facere quod turpe*

turpe sit. Profecto instantibus, ut sacrilega sponsalia adimpleantur, improperandum verbis *S. Augustini tom. 5. edit. Paris. serm.* 307. *inter lascivias temere juratur, & impie quod juratur, impletur*.

182. Exinde manifeste rejicitur quorumdam dictum, qui agnoscentes quod filius familias peccet ineundo sponsalia cum persona inæquali affirmant nihilominus, eumdem non peccare si adimpleat; utpote quia præstat id, ad quod ex justitia tenetur. Hoc primus asseruit *Molina tract.* 2 *de just. disput.* 271. *num.* 4. & ex parte sequitur *Sanch. de matrim. lib.* 1. *disput.* 14. *n.*2. (39)

183. Corruit de se hoc assertum. Namque unica ratio adstruendi peccatum in contractu sponsalium præcise eruitur a malitia, quæ inficit matrimonium per illa promissum. Siquidem nulla suppetit specialis prohibitio præfatorum sponsalium, sed tota quanta est ipsorum inhonestas trahitur a perfidia matrimonii, ad quod præparant; neque enim est assignabilis casus, in quo promissio rei licitæ sit illicita, nisi cum specialiter fuerit interdicta promissio, dum res ipsa non prohibetur, quod totum non cogimur aliunde probare, cum disertis verbis ab iisdem *Molina*, & *Sanchez* declaretur *Puella nobilis* (sunt verba *Molinæ* loco cit.) *quæ male facit sponsalia contra voluntatem patris cum ignobili contrahendo, eo quod executio non possit esse sine scandalo aliorum, & dedecore ipsius puellæ*. Eadem verba transcripsit *Sanchez disput.*

(39) His adde nuperum Canonistam Anacletum Reiffenstuel ad lib. IV. Decretal. tit. 1. num. 23. 24. ubi sponsalia clam patre facta illicita quidem, sed tamen valida dici posse, non abnuit. Utinam opinionum portenta non ut cancer serperent. Verum in ea, quæ mox subjicietur, Mantissa liquido demonstrabitur, in sponsalibus tantumdem esse illicitum quod invalidum; secus ac in matrimonio, quod pluries est validum, etsi illicitum.

disput. cit. Quænam vero excogitari potest executio sponsalium, nisi contractus matrimonii, qui proinde ex adversariorum verbis non valet perfici sine scandalo? Ex ipsorum igitur confessione habemus matrimonium esse illicitum puellæ, nisi velint licere opus, quod sine scandalo nequit executioni mandari. Ex quo ulterius sequitur evidenter, promissum de tali conjugio nullam obligationem admittere. Aliter admitteremus consurgere obligationem Justitiæ ad exequendum opus per se scandalosum; quod absurdissimum esse, tota eadem disputatione tradiderat, immemor postea sui dicti idem *Molina*; qui præcipue *n. 5.* sic habet: *Etiam nulla sunt ea promissio, aut pactum, quæ ideirco sunt contra bonos mores, quod manifestam tribuunt peccati occasionem, vel præjudicium afferunt, facileve afferre possunt moribus, quos esse expedit in bene instituta Republica.*

184. Hæc si vera sunt, qua ratione verum erit promissionem conjugii, cujus executio non potest esse sine scandalo, quoque nihil perniciosus Reipublicæ contingere potest, irritam non esse, & vel minimam parere obligationem?

185. Agnovit *Sanchez* inevitabilem absurditatem hujus consequentiæ, ideoque *num. 3. cit. disp.* 14. limitavit *Molinæ* dictum his verbis: *Hoc tamen limitandum est, nisi scandalum magnum ex matrimonio timeatur: quia virtus justitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest; sed contrahere matrimonium cum magno illo scandalo est aperte lethalis culpa, cum notabiliter charitas proximi lædatur, dissolvatur parentum pietas, & cognatorum amicitia &c.* At quivis facile deprehendit quod ratio limitationis manifeste evincit assertæ conclusionis falsitatem. Namque semel admisso inconcusso illo principio, quod nempe nulla possit subsistere obligatio justitiæ

ſtitiæ ad præſtandum actum, qui ſine peccato impleri nequit; neceſſario affirmandum erit nulla ſponſalia ſubſiſtere, quæ parentibus juſte renuentibus contrahuntur; maxime dum reſpiciunt matrimonium ceſſurum in infamiam familiæ; ac propterea quod ſit occaſio odii, detractionum, cæterorumque criminum, quæ ſæpius enumeravimus.

186. Totum hoc paucis; ſed perſpicuis verbis reſpondit *Sum. Pontifex Alex. II.* relatus *ab Ivone Carnotenſi p.9. Decreti de inceſt. copul. cap. 37. de juvene qui juramento ſe obſtrinxerat ducere in Uxorem ſuam Concubinam*, affirmat fuiſſe Reum perjurii, dum promiſit; quia juramento ſpopondit, quod non poterat licite adimplere: *Juraverat enim*, inquit, *eam in matrimonium ducere ſponſus. Peccator iſte notatur perjurio, quia quod obſervare legaliter non potuit ſine judicio parentum, temere jurare præſumpſit.*

187. Augetur maxime robur argumenti ex eo, quod nulla inducitur obligatio in promiſſis etiam juratis, ne dum quando opus promiſſum ſeparari nequit a lethali culpa, verum etiam dum ſecum trahit peccatum ſolummodo veniale. Veritas iſta cunctis Catholicis comperta eſt, quin & ex ipſis terminis innoteſcit; repugnat namque peccatum quantumvis leve cadere ſub præcepto, nec valet concipi, ut quis ſimul obligetur præſtare id, quod aliunde vitare debet, utpote contra rectam rationem, & a Deo vetitum. Concordant itaque in hoc principio Theologi, & Canoniſtæ. *S. Thom. 2. 2. quæſt. 89. art. 7. in §. Reſpondeo ante fin. verſ. Si vero ſit quid & §. ad 1. in fir. & §. Ad 2. S. Bonav. in 3. diſt. 39. art. 3. quæſt. 3. Late Suarez tom. 2. de Relig. tract. 5. de juram. lib. 2. cap. 15. Sanch. de Matrim. lib. 1. diſput. 32. n. 1. Card. Tolet. Inſtr. Sacerd. lib. 4. cap. 22. n. 2. verſ. 1. eſt Jacob. de Graff. dec. aur. par. 1. l. 2. c. 18. n. 1.*

188. Et

188. Et ne quis autumet hunc esse scrupulum Theologorum, quem liceat contemnere in Foro exteriori; fas erit adnotare eumdem esse unanimem sensum omnium Canonistarum. Optime *Felin. super cap. Si vero de jur. jur. ex Abb. Joanne Andr.*, *Imola*, *Butr.*, *& Archid.* tradit *n.* 4. quod *pactum includens peccatum veniale non tenet*, & subdit: *Ista revera sunt notanda ad irritanda mille juramenta*, *licet venialia sint plurima*. Deducunt autem hanc veritatem ex *cap. Quamvis de pact. in 6.* ubi legitur juramentum servandum, *cum non vergit in æternæ salutis dispendium* juncto *cap. Si vero* 8. *de jur. jur.* in quo habetur, *nisi tale fuerit juramentum*, *quod servatum vergat in interitum salutis æternæ*. Notantautem discrimen inter has voces *interitus*, *& dispendium* in eo reperiri, quod *interitus* significet mortem animæ, quæ per lethalem culpam inducitur; *dispendium* vero quodvis etiam leve significat detrimentum. *Sic Joannes Andreas in cap. Quamvis cit. num.* 3. ibi. *Constat*, *quod interitus sonat in mortem*, *dispendium in damnum etiam parvum*: ex quo infert, *quod si quis juraverit facere aliquod veniale*, *illud juramentum servare non tenetur*, *licet possit non vergere in interitum salutis æternæ*: pro quo est optima *Glos. super can. Si aliquid* 1. *caus.* 22. *qu.* 4. quam allegat *Peckius in Comment. ad reg.* 58. *jur. n.6. ampliat.*3. & pluribus relatis *Gutier. de juram. confirm. par.* 1. *cap.* 6. *n.* 15. ubi addit idem procedere quoties peccatum veniale esset tantummodo ex prohibitione juris positivi.

189. Jam redeundo ad sponsalia filiorum familias, quibus reverentiam, & honorem parentibus jure naturali, & Divino debitum tantopere violari compertum est, quibus item consanguineorum decori, ac paci inevitabile detrimentum afferri luce meridiana clarius apparet: quisnam cordatus vir, quisnam non prorsus im-

memor pietatis, audebit negare, quod ad minimum venialiter in iis adimplendis peccetur? Licet ne dubitare quin leve saltem scandalum suboriturum sit? Quod saltem leviter lædatur Charitas? At hoc sufficit, ut irrita, & illicita censeantur, ut quavis obligatione affirmentur vacare: Id sequitur manifeste ex communi Theologorum, & Canonistarum doctrina, id deducitur ex Sacris Canonibus citatis, quibus docemur indubitati juris esse, quod omnis promissio, etsi Sacramento fuerit confirmata, dum citra venialem culpam nequit adimpleri, neutiquam obliget ad sui implementum, ac irrita a suimet initio fuerit.

190. Clarius adhuc evincitur inefficacia sæpe dictorum Sponsalium, & levitas juramenti, seu potius gravitas perjurii adhiberi soliti pro illis inutiliter confirmandis. Quantumvis enim omnino laxaremus habenas libertati Sponsalium, ac connubiorum, ac contra jura, rationem, & auctoritatem a veniali quoque culpa indigna conjugia absolveremus: admisso inquam hoc absurdissimo supposito, non ideo recedendum foret ab assertione firmata; quod scilicet regulariter, ut plurimum irrita censenda sint sponsalia indigna; neque ad standum promissis urgeat additum jusjurandum: siquidem duplex suppetit principium, alterum in jure expressum, alterum experientia certum, ac ab omnibus, etiam iis, qui ultra modum & rationem nituntur ampliare libertatem in nuptiis contrahendis, absque dubitatione admissum, quibus demonstrative deducitur præfata sponsalia non subsistere. Principium juris est; Promissum etiam juratum, & individualiter sponsalia, ex quibus juste timeatur pravus exitus, non esse obligatoria. Communis autem conclusio experientiæ consona fert, sponsalia contracta inter impares, vel invitis parentibus, semper, aut sæpe sæ-

pius

pius vergere in exitum deteriorem. Itaque absque dubio affirmandum, illa vel semper, vel plerumque nullum parere debitum servandæ fidei perperam sub juramento promissæ.

191. Sane prior illa propositio expresse traditur per *Gratiani decret. in can. Si aliquid* 1. *caus.* 22. *quæst.* 4. *Si aliquid forte nos incautius jurasse contigerit, quod observatum pejorem vergat in exitum, libere illud consilio salubriore mutandum noverimus*. Eadem verba repetita leguntur *in can. Si aliquid* 2. ead. *ex Decreto Soteris Papæ*. Verbum autem *mutandum* interpretatur *Cardinalis Turrecr.* ibi *num.* 5. *idest non adimplendum, seu non faciendum, sed veniendum contra Juramentum*. Et enumerat modos, quibus Juramentum vergit in pejorem exitum, etiam dum non juratur opus mortale, vel veniale, sequens *Archidiac. par.* 1. *decretal. super eod. cap. n.* 2., qui eadem docet *super cap. Quamvis de pact. in* 6. *num.* 4., *& Joannes Andreas ibi num.* 1. Optime *Felin. part.* 2. *decretal. super cap. Si vero de jur. num.* 5. ibi „ Idem dic de Juramento „ vergente in pejorem exitum. Et *n.* 7. ibi „ & per hoc „ apparet non esse sumendum argumentum a contrario „ sensu ex isto Textu, quod omne id, quod potest servari sine interitu salutis æternæ debeat servari si est „ juratum. Imo etiam si esset contra bonos mores naturales, non ligaret &c. „ Et clare tenuit *Glos. in cap. Si vero cit. vers. Salutis æternæ*, ubi late *Abb. n.* 3. 4. *&* 5. Consonant Theologi; eamdem regulam ut certam supponunt *Magister in* 3. *dist.* 39. & ibi *S. Bonav. art.* 3. *q.* 3. *in conclus. S. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *in resol., & ad* 2. *Sotus de Just. lib.* 8. *quæst.* 1. *art.* 7. *Jacob. de Graff. dec. aur. par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 1.

192. Et in propriis terminis sponsalium juratorum idem deducitur *ex cap. Requisivit de sponsal.* ubi statuitur

tur neque injuste repugnantem reddere juratam fidem cogendum esse, & pro ratione adducitur: *Quia coactiones solent difficiles exitus habere*. Et ibi Glossa: *Nota quod Ecclesia dispenset hic contra Juramentum propter rationem, quæ hic redditur*. Et dubio procul Ecclesia semper abhorruit a conjugiis, quæ deterior exitus videtur sequuturus: Sic in *cap. Præterea* 2. *eod.* ibi. *Ne forte deterius inde contingat*, & in *cap. Cum locum* eodem *Ne sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire*. Quapropter præfatam regulam & communem sententiam DD. sequens constanter amplexa est *Sacr. Rot.* ut quoties malum aliquem exitum prospexerit timeri, nedum abstinuerit a coactione, verum addiderit justam subesse Causam solvendi sponsalia etiam jurata, imo quoque impediendi matrimonium. Utrumque perspicue docuit in *dec.* 437. *cor. Coccino*, ibi *n.* 3. *Hæc justa videtur causa ut recedatur a sponsalibus, & matrimonium impediatur, ne matrimonium infelicem exitum habeat*. Idemque habetur in decisione super eadem causa *coram Pamphil.* 96. præcipue *n.* 6. ubi refert doctrinam *Collect. in cap.* 2. *vers. Credo tamen quod Eccles. de Sponsal.*, scribentis, *levissimam causam sufficere propter infelices exitus. Et Adden. ad eamd. decis. num.* 10. *legitima quoque causa reputaretur periculum mali exitus matrimonii*, & allegat *dec.* 374. *n.* 7. *cor. Celso*, & aliis collectis *Rot. dec.*207. *par.*1. *rec. n.*9. ibi: *Siquidem ut plurimum exitus parum felices sortiuntur, & decis.* 19. *par.* 10. *rec. n.* 45. ibi: *Ulterius constat de maximo infelicis exitus timore, casu quo sequatur tale matrimonium; ac plurimi collecti per Paul. de Rub. in adnot. ad dec.* 431. *par.* 4 *rec. tom.* 2. *n.* 71., *&* 79. & novissime *coram Pirovano in Romana Sponsalium* 9. *Febr.* 1629. §. *Quid in fine*, *& in Albanen. Sponsalium super Censuris* 15. *Dec.* 1710. §. *Quamobrem*, *cor. R. P. D. Ansaldo*, *confirmata* 26. *Jun.* 1711. *cor. R. P. D. Scotto*. 193. Su-

193. Supereſt modo inſpicere, an liceat ſperare facilem exitum ex indignis nuptiis, quas ſibi parentibus invitis, totaque familia renuente filii familias parere non erubeſcunt. Piget equidem rem adeo per ſe manifeſtam, quamque quotidiano diſcimus experimento, plurimis adductis teſtibus comprobare; nihilominus nonnullos ſaltem cogimur proferre, ne quid minimum videamur arbitrario definire. Audiamus itaque quid loquantur.

194. *Paul. Rub. in Adnot. cit. ad dec.* 331. *par.* 4. *tom.* 2. *recen.* quamvis acerrimum ſe præbeat defenſorem obligationis ortæ ex ſponſalibus etiam inter impares, compellitur veritatem fateri *num.* 83. „ Matrimonia enim ple-
„ rumque infelices exitus habere ſolent, quando inter im.
„ pares contrahuntur *Menoch. conſ.* 385. *n.* 5. ſuper hoc
„ exempla infinita adducere poſſem, & *num.* 86. ſubdit:
„ Sicuti quoque infauſtos exitus habere ſolent illa ma-
„ trimonia, quæ inter amore excœcatos contrahuntur,
„ ut notum eſt „. *Cened. in Collectan. Jur. Can. ad cap. Veniens de Sponſal. n.* 5.

195. *Gutierez Canon. quæſt. lib.* 1. *cap.* 20. *nu.* 17. „ Ex
„ hujuſmodi matrimonio filii cum indigna contrahentis
„ ſumma diſcordia inter patrem, & filium induci poſſet:
„ & num. 18. Quia vero diſſidium inter eos, qui ſe amo-
„ re obcœcati ducunt, facile exoritur; matrimoniaque
„ infelicem ex eo exitum habent, ſicut & quæ coactio-
„ ne fiunt. Et num. 20. Quæ ſane cauſa rationabilis eſt,
„ ut recedatur a ſponſalibus, atque ita matrimonium im-
„ pediatur &c. „ Pergit deinde totum confirmare rationibus, & exemplis.

196. *Barboſa in Collect. ſuper* 4. *decretal. cap.* 17. *Requiſivit num.* 6. „ Nuptiæ coactæ malos exitus habere ſo-
„ lent. *Et in fin.* Id enim plerumque contingere ſolet
„ quan-

„ quando inter impares contrahuntur. Et ſuper *cap. Ve-* „ *niens* 13. 1. *eod n.* 5. Matrimonium inter amore excœ- „ catos ut plurimum habet infelicem exitum.

197. *Donat. Anton. de Marinis tom.* 2. *lib.* 2. *reſol. quotid. cap.* 132. *num.* 3., Etenim matrimonia hæc dum ſecre- „ to celebrantur, odium parentum in filios, diſſenſio- „ nes inter conſanguinos, cæteraque magni ponderis ma- „ la oriuntur.

198. Et ne longius procedamus, pleno ore teſtantur utriuſque Juris DD. quos lato, & erudito calamo congerit *Tiraquell. de leg. Connub. lib.* 5. *a n.* 20. ibi „ Æqualitas eſt Mater concordiæ; contra inæqualitas odii, diſ- „ ſidiique parens eſt „. Quod exemplis, & rationibus ex Philoſophiæ, ac Juris principiis petitis abunde confirmat uſque ad num. 31.

199. Exrecentioribus teſtantur *Pignatell. tom.* 4. *conſult.* 11. *Illmus de Zaulis ſuper Stat. Faven. lib.* 4. *Rubr.* 26. *num.* 41. *& ſeq.*

200. Præclare autem eamdem veritatem docuit *Rota dec.* 19. *part.* 10. *recent. num.* 59. ibi „ Matrimonia enim „ infelices exitus habere ſolent, quando inter impares „ contrahuntur.

201. Quod uſque adeo verum antiquioribus *Canoniſtis* viſum fuit, ut cenſuerint diſparitatem iſtam juſtam afferre cauſam, ut Summus Pontifex ſolvat (40) Matrimonium ratum, ut citatis *Felin.* * *Soccin. Dec.* aliiſque, colligit

(40) De vinculi ſolutione, non tori ſeparatione, id eſſe capiendum vel pueri ſciunt. Verum ſi propter metum infelicis exitus matrimonium ratum ſolvi poteſt, quanto magis ſponſalia, etiamſi ab initio irrita non fuiſſent? Nam in hoc certe negotio veriſſima eſt illa exceptio Diſcipulorum Chriſti (Matth. XIX. 10. *Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere*. Omnino ſi timor mali exitus, ſtatim ac poſt con-

ligit *Menoch. t.* 1. *de præsumpt. l.* 2. *præsumpt.* 10. *n.* 39. *&* 40. „ Propterea scilicet quia discordia, & pravus exitus ma„ gnopere in nuptiis inæqualibus timeri debeant.

202. Liceat ex plurimis hoc idem testantibus Theologis paucos aliquot adducere.

Sanchez, qui cæteris acrius obligationem adstruit sponsalium indignorum *lib.* 2. *disp.* 16. *num.* 2. luculentum præstat testimonium veritati, ibi: *Quando contrahentes sunt notabiliter conditione impares, & affectione cœca ducti ineunt matrimonium*, autumat subesse justam causam solvendi matrimonium ratum, & subdit dicens *Ratio est quia matrimonium ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam. Nihil autem magis mutuæ amicitiæ, ac benevolentiæ quam conjugum disparitas adversatur. Item quia experientia teste imparia connubia infelices exitus habent.* Et plura prosequitur, quæ legere non pigebit. Unum ex nostro addimus. Si hanc justam causam censet pro

contractum matrimonium suboluit, potest solvere matrimonium; idem si ante matrimonium sese prodat, non tantum potest, sed prorsus debet sponsalia (quia sua natura sunt revocabilia) distrahere.

Adhæc quod ad tori separationem attinet, communis est Canonistarum doctrina, propter malum sævitiæ (quamvis non ultra processuræ, quam ad gravem verberationem) unius conjugis posse alterum divertere. De quo vide quos citat Anacletus a Reiffenstuel ad lib. 4. Decret. tit. XIX. §. 2. num. 37., & seq. Quare si ita se res habet; recurrit illud Matt. XIX. 10. *Non expedit nubere*. Nam quanto præstabilius erit sponsalia, ex quibus speratur malus exitus, dissolvere, quam aleam jactam sero tandem per divortia revocare.

* *Felini locum, quem heic citat Noster, habet super hoc eodem Dub. num.* 174. *Vide præterea auctores plurimos, quos citat & sequitur* nuperus scriptor *Dominicus Ursaya tom.* 3. *par.* 1. *Discept.* 4. *in qua tota id agit, ut ostendat, Papam quibusdam de causis (quarum præcipua est gravis scandali timor) posse dissolvere matrimonium ratum.*

pro solvendo matrimonio jam contracto; cui non sufficiat ad obstandum ne contrahatur?

203. *Bossius* & ipse inter libertatis assertores nulli secundus, neque abnuit veritatem profiteri sæpius *cit. cap.* 11. *n.* 87. ubi exponens *Textum Tridentini Sess.* 24. *de reform. matrim. cap. primo* docentis Ecclesiam justis de causis detestatam fuisse matrimonia invitis parentibus contracta, hæc habet: *Quamvis dici queat Ecclesiam illa semper fuisse detestatam, quia ex talibus matrimonis frequenter oriuntur scandala, & magnæ perturbationes in familiis, quæ fortasse sunt illæ justissimæ causæ detestationis.*

204. *Jacob. Marian. in Candelabr. Myst. tract.* 8. *lect.* 3. ibi „ Tertia causa infausti matrimonii est inæqualitas vi-„ ri, & mulieris. Unde frequenter a Deo punitur ea-„ rum personarum temeritas, quæ cum sint humiles, aut „ inopes, cum nobilibus, aut divitibus inire matrimonia „ contendunt &c. Nam disparitas conditionis frequentes „ invenit dissensiones.

205. *Del Bene de Immunit. par.* 1. *cap.* 8. *dub.* 19. *sect.* 9. *num.* 43. „ Ad Judicis officium pertinebit, cavere, ne „ contrahantur similia matrimonia (scilicet inter dispa-„ res) ex quibus scandala, & infelices exitus sequi con-„ sueverunt.

206. *Adam. Opatov. de Sacram. Tract. de Matrim. disp.* 1. *quæst.* 7. *num.* 105. „ Si inter parentes contrahentium „ odia interveniant, ita quod se opponant contrahendo „ matrimonio, propterea sponsalia dissolvi possunt, ac „ debent, si quidem timendi sunt aliqui infelices eventus.

207. *Reginald. in prax. pœnitent. to.* 2. *lib.* 31. *n.* 24. de filiis contrahentibus matrimonium invitis parentibus ait: „ Immo sæpe esse mortale ob scandala, & alia mala, quæ „ ex taliter contracto matrimonio oriri consueverunt.

208. Præclare *Michael. Salon. in* 2. 2. *D. Thom. quæst.* 5. *de Do-*

de Domin. artic. 5. tit. An filius temere contrahens conclus. 1. in fin. „ Hujusmodi matrimonia regulariter gi-„ gnunt scandala, inimicitias, perturbationes, & lites „ in Republica, inter affines, & cognatos utriusque par-„ tis, si personæ sint nobiles; vel saltem in domibus pa-„ rentum si sint infimæ sortis. Et post pauca addit: Con-„ trahunt multi turpiter, & indecenter cum maximo dam-„ no societatis humanæ, sicut videmus accidere quan-„ do similia matrimonia contrahuntur maxime inter no-„ biles.

209. Denique cæteris omissis, non licet prætérire perspicua verba *Molinæ* qui præ cæteris indigna sponsalia formidat improbare. Is nihilominus *tom. 1. de Just. tract. 2. disp. 176. vers. Contrariam sententiam circ. med.* sic loquitur „ Experientia testatur eos, qui ita contrahunt, sole-„ re postea non raro dolere quod ita contraxerint, ne-„ que similia matrimonia exitum prosperum habere con-„ sueverint „. Insuper affirmat hujusmodi matrimonia non contrahi „ nisi cum magno suo proprio, suorumque „ parentum spirituali, & temporali damno, ac cum per-„ turbatione, & dedecore Reipublicæ „. Ea videlicet est veritatis conditio, ut adversariorum quoque testimonio confirmetur.

210. Reassumendo iterum vim argumenti sic rem conficimus. Sponsalia quantumlibet jurata vel ab ipso principio non obstringunt; vel veniunt omnino solvenda, quandocumque ex adimplemento deterior exitus jure formidatur. Hoc est principium juribus, ratione, auctoritate stabilitum. Atqui ex sponsalibus, invitis parentibus, maxime cum persona indigna contractis plerumque, frequenter, ut plurimum, deterior, ac infelix exitus oriri consuevit. Hoc experientia quotidie comprobat. V. J. Interpretes, Theologi omnes fatentur; ipsimet adversarii

 ultro

ultro concedunt. Igitur regula eſt, hujus generis promiſſa, quamvis juramento firmata, nihil obligare, eorumque executionem ut plurimum debere impediri.

211. Quod totum efficaciter ſuadetur ex alio theoremate communiter admiſſo, atque Sacrorum Tribunalium conſtanti praxi confirmato; quod ſcilicet ſæpe dicta ſponſalia, nec ex vi jurisjurandi cogant, ut impleantur, ſi ſupervenerit gravis parentum indignatio, & multo magis ſi filios (juſte, vel injuſte, nil intereſt) ſua hæreditate privare comminentur. Ita tenuit *Rota in Tullen. prætenſi Matrimonii deciſ.* 1258. *coram Seraphino* in cujus margine plures ſimiles *Deciſiones* allegantur; & in alia ſimiliter *Tullen. coram Penna* 13. *Maii* 1596. *quæ eſt* 517. *part.* 1. *coram eod.* quamque per extenſum adducit *Boſs. de contract. matrim. cap.* 11. *num.* 97., & cum illa tanquam magiſtrali procedi dixit *Card. de Luca de Matrim. diſc.* 8. *n.* 10. *&* 11. notans hanc juſtam eſſe cauſam, ut ſponſalia diſſolvantur; & in terminis fortioribus *Boſs. loc. cit. num.* 97. ſcripſit „ Quod ob timorem probabilem magnæ „ indignationis, & maledictionis parentum tali matrimo- „ nio contradicentium hæc ſit juſta cauſa, ob quam Præ- „ latus non debet parte inſtante cogere ad implenda „ ſponſalia, ſed potius (nota) teneantur ſponſalia diſ- „ ſolvere, & reſcindere „: & articulo maturius diſcuſſo tenuit *Rotæ dec.* 19. *num.* 58. *par.* 10. *recen.*, *& in Viennen. prætenſorum Sponſalium* 12. *Januarii* 1705. §. *Quinimmo coram Reverendiſſimo Kaunitz*, *& in Comen. Sponſalium* 10. *Junii* 1705. §. *Hanc autem juſtam*, *coram Reverendiſſimo Molines*.

212. Porro ex hoc duo reſultant pro veritate quam tuemur validiſſima argumenta. Unum ſcilicet a fortiori. Quoniam ſi Judex tenetur ſolvere ſponſalia ob metum indignationis paternæ erga filium; & amiſſio temporalis lucri

lucri est sufficiens causa, ne jurata in sponsalibus fides servetur: quanto magis tenebitur sponsalia solvere, dum ex illorum implemento, innumera peccatorum, scandalorumque series in Dei offensam, & animarum ruinam agnoscitur sequutura?

213. Insuper argumentabimur velut a priori. Stante gravi indignatione parentum filius non obstringitur vi sponsalium: a quibus licet recedere, quæque Prælatus solvere potest, ac tenetur. Ergo filii familias non valent se excusare, neque a culpa indigne nubentium, neque a pœna, sub prætextu sponsalium: quæ quidem habentur, ac si nunquam præcessissent, dum ob præfatam causam ipsorum vinculum non perdurat. Et mirum sane foret, si liberum foret filiis, sive cum præjudicio sponsæ a sponsalibus resilire, sive cum injuria parentum & familiæ infamia sponsalia substinere; quodque Prælatus teneretur arbitrio filii eumdem absolvere, si temporale lucrum prosequi statuerit; vel favere ut sponsalia exequatur, si concupiscentiæ potius morem gerere ei placuerit, contemnendo quidquid in ipsiusmet filii, cæterorumque spiritualem ruinam ex illius effreni libertate fore eventurum, manifestissime deprehendit.

214. Tandem illuc redeundo, unde exorsi sumus; inconcussi juris est, quod sponsalia sint irrita quoties personæ spondentes non valent licite contrahere matrimonium. Veritas ista apud omnes in confesso est, nec de ea audent dubitare illi quoque, quorum interest libertatem in matrimoniis ad scrupulum usque tueri,,. Quia (sunt verba *Francisc. Amic. tom. 9. disp. 31. num. 1. in fine*) cum ,, sponsalia sint promissio ex Justitia obligans ad matri- ,, monium futurum contrahendum, nullaque illicita pro- ,, missio possit promissorem ex Justitia ad promissum ser- ,, vandum obligare, quotiescumque matrimonium est il-

 ,, lici-

„ licitum, etiamsi sit validum, invalida erunt sponsalia. *Et Dicastillo tom.* 3. *de Sacram. tr.* 10. *de Sponsal. disp.* 1. *dub.* 31. *num.* 432. „ Generaliter loquendo qui nequit con-
„ trahere licite, etiam nequit valide promittere, neque
„ enim valet promissio, quam promittens implere non
„ potest licite, nulla enim promissio rei illicitæ valet, aut
„ obligat. „ Disertius pro casu nostro *Robert. Konig. super* 4. *decret. tit.* 1. *de Sponsal.* §. 6. *n.* 24. „ Materia, seu obje-
„ ctum Sponsalium est Matrimonium licitum, dixi licitum,
„ enimvero valide promitti nequit, nisi per se licite con-
„ trahi possit. Nam etiam juxta legitimas Sanctiones pa-
„ ctum turpe, aut impossibile de Jure, vel de facto nul-
„ lam obligationem inducit „. Atqui filium familias ducere uxorem parentibus ex justa causa reluctantibus, & inire matrimonium indignum cum familiæ dedecore, & consanguineorum injuria illicitum perpetuo est, quippe quia adversatur *Juri naturali*, *Divino*, & *Ecclesiastico*. Itaque nulla Sponsalia valent, nulla ad sui executionem obstringunt semper ac respiciunt matrimonia istius modi circumstantiis dehonestata.

215. Hactenus in abstracto de sponsalibus loquuti sumus. Modo non tædebit unum, vel alterum casum afferre, atque audire quid super ipsis consulti *Theologi* responderunt.

216. *Lessius super* 2. 2. *D. Thom. in Auctario verbo Sponsalia cas.* 4. sic factum enarrat „ Puella nobilis sexdecim
„ annorum cuidam nobili adolescenti, sed inferioris for-
„ tunæ, hac forma verborum se obstrinxit: Ego N. pro-
„ mitto Domino N. jurans per SS. TRINITATEM per
„ Sancta DEI Evangelia &c. me nunquam alteri nuptu-
„ ram; eumque accepi, & ex nunc accipio in maritum,
„ etiamsi nostrum matrimonium per multos annos non
„ sequatur, si forte ejus parentes vel mei id vellent im-
„ pedi-

„ pedire „. Nil solemnius dici potest pro sponsalibus confirmandis. Subest multiplex formula Juramenti. Prævidentur ea, quæ si fuissent occulta, possent defectum intentionis arguere. Non urget disparitas natalium, cum affirmetur adolescens æque nobilis, solumque divitiis impar asseratur. Adhuc tamen laudatus Auctor respondet primo, attenta parentum justa aversione locum esse dispensandi in sponsalibus, & Jurejurando. Secundo his verbis *sub n.* 11. „ Imo probabile est in tali casu non opus „ esse dispensatione, quia justitia non potest obstringe„ re ad id, quod sine peccato fieri nequit, quale est ma„ trimonium cum proximorum scandalo, & parentum „ gravi, & justa indignatione.

217. Similem proponit casum *Georg. Gobat. to.*1. *Experient. Theolog. tract.* 16. *cas.*4. quem absque ambagibus resolvit. Ait itaque „ Callimachus honestæ familiæ, & for„ tunæ desponsavit sibi Calfurniam Virginem aliquanto „ honestioris familiæ: id fecit tamen insciis parentibus. „ Ubi rescivit pater Calfurniæ facta esse sponsalia, non „ tantum excanduit summopere, sed serio fuit minatus „ filiæ, se illam præteriturum in testamento, nisi nun„ cium mitteret Callimacho. At cum hæc mittere nollet, „ adivit Sedem Ediscopalem, postulavitque ut dirime„ rentur sponsalia; quia tamen non impetravit, quod pe„ tebat, perstitit in proposito exheredandi filiam. *Super quo casu duo efformat dubia*. „ Quæritur primo an „ Calfurnia potuerit salva conscientia contrahere illa spon„ salia „. Secundo an parens potuerit agere quæ egit, ad quæ *n.* 111. ita respondet.

„ Ad primum apparet deliquisse Calfurniam dum con„ traxit sponsalia inscio parente, sciebat quippe, vel su„ spicabatur exoritura mala; nec deerant quibus ipsa „ apte nuberet. Apparet secundo non valuisse ejus Spon„ salia;

„ falia; quia (nota) nequibat fine gravi peccato in paren-
„ tes inire matrimonium tale . Apparet tertio Judicem
„ Ecclefiafticum immerito tuliffe fententiam pro valore ,
„ & obligatione illorum fponfalium .

218. Plura fubnectere exempla fupervacaneum foret, cum ifta fatis fint ad evincendum, longe potiorem urgere rationem in cafu noftro, dum non agimus de fponfalibus inter perfonas parum difparis conditionis, fed cum perfona indigna, ideft valde difpare; in qua fpecie luce meridiana clarius fimul militant omnia abfurda, quæ vel divifim fufficiunt ad detrahendum valorem fponfalibus, five ad illa folvenda, quæque adigunt Prælatum ut illorum executionem juris remediis impediat. Siquidem omnino animadvertendum, *DD.* in toto difcurfu allegatos in enumerandis caufis, per quas vel nunquam oritur, vel extinguitur fponfalium obligatio, afferre eas fub disjunctione, *five* fcilicet propter grave incommodum, *five* propter injuriam parentum; *vel* propter fcandalum, *vel* propter inimicitias; *etiam* propter dedecus redundans in confanguineos, *aut* propter deteriorem exitum verofimiliter timendum. Jam vero nos verfamur in cafu in quo non unum, vel alterum, fed cuncta fimul enumerata mala, & facinora regulariter occurrunt; quod fatis demonftraffe credimus fecundum & tertium *Dubium* pertractantes. Ex hoc autem concurfu caufarum efficitur, ut quamvis fingulæ minus efficaces cenferentur; efficaciffime valeant dum copulantur ad vim fponfalium infringendam, ut fingulariter advertit *Gobat. cit. tract.* 10. *caf.* 8. *n.* 341. ibi: „ Fit
„ quandoque, ut concurrant plures caufæ diffolutionis,
„ quarum fingulæ, etfi non fint fufficientes, univerfæ
„ tamen fufficiunt; quia fcilicet faciunt notabiliter dif-
„ ficiliorem contractum Matrimonii. Ratio eft quia fin-
„ gula, quæ non profunt, multiplicata juvant.

219. Sta-

219. Stabilito firmiter (ni fallor) tum auctoritatum pondere, tum rationum momentis, quod promissio indigni conjugii vergens in aliorum infamiam (præcipue si promittens fuerit filiusfamilias; idque præstare ausus sit inscio, vel abnuente Patre) vel ab exordio sit invalida (quod puto verius) vel saltem veniat irritanda; superfluum prorsus apparet novam instituere quæstionem, utrum liceat Ecclesiæ Præsuli ab executione sponsalium rebelles filios impedire. Equidem si sponsalia, si jusjurandum matrimonia promissa non valent immutare, neque ex illicitis licita reddere; si Divinum Præceptum de parentibus honorandis, si caritatis vinculum, si justitiæ debitum non solvunt; idem juris erit de matrimoniis, etsi præcesserint sponsalia, vel juramentum; ac propterea sufficiet recolere, quæ de munere Prælati in decisione tertii *Dubii* abunde satis cumulavimus. Eo magis quoniam *Theologi*, & *Canonistæ*, quos retulimus, plerique loquuntur etiam supponendo, quod sponsalia præcesserint. Si vero aliorum testimonium quærat aliquis, plures in promptu habemus, qui sponsalium meminerunt.

220. *Dicastillo tom.* 3. *de Sacram. artic.* 10. *de Sponsal.* 4. *disput. dubit.* 18. *num.* 180. „ Quamvis autem forte præ-
„ cesserint sponsalia; nihil obstat quominus impediri pos-
„ sint; quia nemo tenetur sponsalia implere, quando
„ inde imminet malum, aut scandalum, & ex dictis col-
„ ligitur posse, & imo DEBERE Prælatum impedire ma-
„ trimonium contrahendum a filiofamilias cum aliqua, si
„ inde prudenter timeatur scandalum.

221. *Gobat. Tract. cit.* 10. *cas.* 3. *n.* 106., Si timeatur
„ gravis, & diuturna parentum offensa: si denique gra-
„ ve scandalum; irrita sunt sponsalia, potestque, ac DE-
„ BET Magistratus Ecclesiasticus impedire meditatum ma-
„ trimonium.

222. *Ro-*

222. *Robert. Konig. super 4. decret. tit. de sponsal. n. 31. quartus Casus*. „ Si ex tali Matrimonio scandala, & infelices exitus metuendi sint; quandoquidem virtus justitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest. Unde Pontifex jubet in tali casu Judicem debere interdicere Matrimonium *cap. Cum in tua de sponsal.* (41).

223. *Pax Jordan. volum. 2. lib. 9. tit. 1. de dispensat. nu. 268. Nono Episcopus impedit Sponsalia secundum terminos cap. Cum in tua de spons.*

224. *Ludovic. Engel. in 4. Decret. tit. de desponsat. Impuberum* §. 2. *num.* 11. „ Unum adhuc notabile placet hic adscribere; quod licet dissensus patris non invalidet matrimonium jam contractum; si tamen sola sponsalia jam contracta sint, & inde ex dissensu parentum, & consanguineorum, forte propter inæqualitatem, aut aliam causam magnum scandalum, vel alius malus exitus timeatur; possit Judex Ecclesiasticus tale Matrimonium prohibere, & sponsalia irritare, cum virtus justitiæ non obliget ad actum peccaminosum.

225. Egregie *Raphael. Aversa de Matrim. quæst. 8. sect. 15. §. Et quidem: Si ob notabile scandalum non erat ei licitum cum tali persona conjugari, poterit etiam a Judice inhiberi, ne contrahat*, & §. seq. *Quare etiamsi ipse nollet recedere* (a Sponsalibus etiam juratis) *merito poterit a Judice ex officio, vel ad instantiam aliorum, quorum interest inhiberi.*

226. Hoc idem expressa mentione præviæ promissionis tradiderunt *Thom. del Bene de Immunit. tom. 1. cap. 8. dub. 19. sect. 9. num. 43. Ad Judicis Officium pertinebit cavere ne con-*

(41) Ibi sic legitur. *Si persona gravis ..... de fama vel scandalo doceat .... debet ... compellere, ut a tali contractu desistant.*

contrahantur. Layman. lib. 5. tract. 10. cap. 1. de sponsal. num. 14. vers. Enimvero. Parentes impedire possunt, ac debent, implorata Judicis auctoritate, ad cujus officium pertinebit cavere ne contrahantur &c. ac alii quorum verba supra descripsimus.

227. Huc quoque spectant, quæ tradidit *Riccius in prax. rer. quot. tom. 1. resol.* 218. *n.* 4. „ Tertia Conclusio. „ Inter causas justas, ac legitimas non contrahendi est „ magna disparitas inter sponsos, puta si unus erat di- „ tissimus, alter vero pauper „ *Paris consul.* 58. *num.* 37. *vol.* 4. *Cacheran. cons.* 23. „ Item nobilis, alter vero igno- „ bilis, ut fuisse decisum in Rota Romana testatur Cæsar „ de Grassis in *dec. de Sponsal.*

228. Perspicue tandem id innuit *Sac. Rota decis.* 437. *cit. coram Coccino part. prima* ibi *num.* 3. *Hæc justa videtur causa, ut Matrimonium impediatur*, si infelix exitus timeatur.

229. Neque locus est timendi, quod vel utriusque spondentis minuatur libertas, aut quod jus quæsitum per juratam promissionem in minimo lædatur. Frustra clamant nonnulli parum experti Forenses; perperam scrupulum ingerunt, vel in Officio, vel in scientia tirones (42) Confessarii. dum Judices pulsant, dum pœnitentes terrent, ne fides frangatur, ne jusjurandum violetur, ne juri jam quæsito derogetur. Nulla fidei, nulla Religionis, justitiæ nulla

(42) Maximopere optaverim, ut Sacramenti Pœnitentiæ ministri hoc Archiep. Rossanensis monitum etiam atque etiam secum ipsi reputent. Qui si salutaria ac vera consilia hujusmodi adolescentibus falsa sponsaliorum putativorum fide obstrictis in tempore suppeditaverint; næ illi operæ pretium facient, atque extinguent opportune scintillas maximum incendium excitaturas. Quod siqui præpostero zelo ducuntur, etsi credant obsequium se præstare Deo; officio certe suo desunt, inferuntque animabus ruinam.

nulla obligatio sponsalibus indignis suffragatur. Etsi innumera id suadent argumenta ex Juribus, ex *Auctorum* consensu, ex naturali ratione, sæpius in præmissis dubiis inculcata; tamen vel pauca Testimonia subnectemus.

230. Et quod spectat ad libertatem, solidissime respondet *Dicastil. to. 3. de Sacram. tract. 10. de Sponsal. disp. 4. dubit. 18. num. 179.* ,, Neque vero censetur impediri libertas Matrimonii, quia hæc debet esse citra scandalum aliorum. Neque etiam censetur impediri, nisi quando impeditur ad id, ad quod quis habet jus, Id autem non habet filius ad nuptias patri injuriosas &c.

231. *Gibalin. de Usur. tom. 2. lib. 4. cap. 5. art. 9. n. 4.* ,, Neque libertatem, quam in Matrimonio requirit Ecclesia violant, sed libertatis, quam male prætendunt, abusum. Neque enim omnimoda libertas requiritur in Matrimonio; alioquin nunquam Judex posset quemquam cogere ad Matrimonium.

232. Fortius argumentatur *Adam Opatov. de Matrim. disp. 2. quæsit. 18. num. 158.* ,, Nota, si contingat quod pater sponsalia invita filia ex justa causa dissolvat; dico quod libertas nubendi non minuitur, sed regulariter perficitur; & ratio est, quia esse liberum ad malum faciendum potius est defectus, & imperfectio libertatis.

143. Frustra autem scandalo commoveretur quis audiens, patrem posse solvere ex justa causa sponsalia filiæ; quippe hoc jus patri decernitur quoad sponsalia etiam jurata ex aperto *Textu in cap. Mulier. 32. quæst. 2.* ut optime advertit *Fagnan. super cap. Tua de sponsal. Impub. n. 12.* Verba *Textus* sunt: ,, Mulier si quidpiam voverit, & se constrinxerit juramento, quæ est in domo patris sui, & in ætate adhuc puellari si ..... statim ut audierit, contradixerit pater, & vota, & juramenta ejus irrita erunt,

„ erunt nec obnoxia tenebitur ſponſioni , eo quod con-
„ tradixerit pater (43) .

234. Reſpuat igitur Eccleſiaſticus Judex impudentium juvenum inſtantias , ſpernat querelas , nec timeat , ubi non eſt timor jura violare , quin & & reſpondeat cum *Auguſtino Epiſt.* 157. „ Hæc enim voluntas libera tanto
„ erit liberior , quanto ſanior . Quomodo enim libera eſt,
„ cui dominatur iniquitas ? *Et tract.* 41. *in Joan. num.* 8.
„ Non dicas liber ſum , faciam quod volo . Nemo pro-
„ hibeat a voluntate mea , ſi liber ſum . Noli libertate
„ abuti ad libere peccandum . Erit voluntas tua libera ,
„ ſi erit pia .

235. Minus ſubſiſtit alterum quo ſe recipiunt propugnaculum . Turpiter , inquiunt , ſpoliantur virgines deſponſatæ jure per ſponſalia jam quæſito . Et prorſus iniquum eſt , ut Judicis auctoritate tam enormis injuſtitia fulciatur .

236. Falſum quippe aſſumitur , dum ex promiſſione , quæ ſine culpa impleri nequit , jus aliquod conſurgere affirmatur . Id contra rationem , contra jura , denique communem ſenſum *DD.* procedere , prolixe ſatis comprobavimus . At detur adverſariis , quod immerito expoſtulant . Supponamus ex ſponſalibus præfatis conſurgere , quod volunt jus . Nonne Judex poteſt , ac debet prohibere , ne ſuo jure utatur , quem videt , vel in ſui , vel in aliorum perniciem abuſurum ? Non utique juſtitiam lædit , ſed optime ſervat , qui aliquem licet (44) invitum impe-

(43) Quum verba textus ſint ex Num. c. 30. quæ Fagnaoi loc. cit. ea Ambroſio tribuentis eſt *κορασία* ? Ex eo vero textu (quod ceteroqui de voto loquitur) quomodo conſiat argumentum ad oſtendendum ſponſalia filiorumfamil. eſſe iovalida , dicetur in ſeq. Mantiſſa in *Adnot. IX.*

(44) Niſi vero impiam gentilium ſapientiam ſequimur apud Horatium, *Invitum qui ſervat , idem facit occiden-*

impedit a ruina. Sic prodigo, qui dubio procul jus habet ac dominium suorum bonorum, eorumdem interdicitur administratio *l. 1. ff. de Curat. furios.* Et hoc etiam per Judicem, ut ibi *Gloss.* itaut intelligatur adempta facultas etiam testandi, & testamentum ab eo conditum irritum habeatur §. *Item prodigus*, *Instit. quibus non est permiss. fac. Test.* ibi *Harprecht. Card. de Luca de alienat. & contract. probibit disc. 36. per tot.* Imo etiam subdito licet alterius bona retinere, si certo agnoscat illorum restitutionem domino, vel alteri nocituram *S. Thom. 2. 2. quæst. 62. artic. 5. ad primum*: *Dicendum, quod quando res restituenda apparet esse graviter nociva ei, cui restitutio facienda est, vel alteri, non ei debet tunc restitui. Cajet.* & alii *Commentatores* ibi. Late pluribus citatis *Dicastillo de Just. & Jur. lib. 2. tract. 2. disp. 10. dub. 5. & Card. de Lugo de Just. tom. 1. disp. 21. sect. 2. num. 24.* ubi exemplificat in eo, qui petit gladium proprium ad se vulnerandum, vel pecuniam sibi debitam ad se inebriandum, vel ad fornicandum; & *num. 29.* firmat quod restituens rem, quam dominus prævidetur abusurus in alterius injuriam, peccet contra justitiam, ac teneatur ad damna, si quæ consequantur.

237. Porro hæc verificari in indignis nuptiis, ex sæpius firmatis credimus jure merito affirmari. Quænam filiorum ex turpi conjugio utilitas speranda, quæ non timenda animæ, & corporis pernicies? Enimvero inquit *Acac. de Privil. Par. & liber. privil. 6. cap. 6. nu. 16.* „ Ipsis liberis, „ qui hanc eis fenestram aperire volunt pessime consu- „ lunt, & quæ felicitas, qui successus Matrimoniis adsit, „ quæ

eidenti: & illud alterum ejusdem poetæ, *Jubeat miserum esse libenter.* At longe alia est Christianæ Philosophiæ ratio; cujus fundamentum Caritas est.

„ quæ invitis parentibus contrahuntur? Quid de odiis in-
„ ter parentes, & liberos, inter soceros & generos hinc
„ nasci solitis? Inter ipsos plerumque qui coeunt ad istum
„ modum, discordiæ, diffidiaque, vel hac ipsa de causa
„ oriuntur. „ Urget sæpius insinuata familiæ, consanguineorum, potissimum parentum denigratio, adde scandala, odia, quæ supra recensuimus. Nonne claret sic contrahentes inique abuti prætenso jure in sui suorumque perniciem, in Ecclesiasticæ ac civilis politiæ discrimen? Itaque si a meditatis nuptiis rejiciantur; ipsis optime prospicitur; Justitia, & Charitatis leges apprime servantur.

238. Pergat itaque Judex suo muneri respondere, prohibeat conjugium, ex quo maxime sponsis cupidine excœcatis deteriorem exitum conspicit imminere. Neque hoc (ait *Lelius Mancin. Jur. controv. to.* 1. *differt.* 10. *c.* 2. *n.* 32.) „ Neque hoc sponso, aut sponsæ, cui fides rum-
„ pitur, damnosum videri debet; imo eis consulitur,
„ salubriterque providetur. Sic namque invitum, invi-
„ tamve Judex servat, & quasi gladium, quo se ene-
„ cent, petentibus negat. Et *Adam Opatov. de Matrim.*
„ *disp.* 1. *quæsit.* 2. *num.* 22. „ Sed dices quod Judex au-
„ ctori faceret injuriam. Respondet, illum non facere,
„ nam illius utilitati consulit. Siquidem liberat eum a
„ periculo continuorum jurgiorum, & dissensionum.

239. Ex hactenus enucleatis facile respuitur inutilis aliquorum jactatio; qui animadvertentes contrarium assumptum omni fundamento juris, ac rationis destitui, clamant sibi favere praxim Ecclesiæ, quæ in prosequendis causis sponsalium, præcipue juratorum, nihili ducere consuevit sive parentum dissensum, sive familiarum disparitatem. Id primus incidenter scripsit *Molina tom.* 2. *de just. tract.* 2. *disp.* 271. *n.*4. & retulit *Sanch. de Matrim. l.*1. *disp.*14. *n.*2. qui tamen subdit limitationes superius insinuatas.

240. Ni-

„ dentin. Ecclesia illa Matrimonia semper detestata „ fuerit &c.

242. *Bossius de Contract. Matrim. cap.* 11. *numer.* 79. „ Licet Tridentinum dicto Capitulo primo statuerit in „ Matrimoniis contrahendis pro validitate non esse ne- „ cessarium patris consensum; tamen subdit, quod Ec- „ clesia filiorum familias Matrimonia sine parentum con- „ sensu contracta ex justissimis causis semper est detesta- „ ta &c. Et *n.* 87. Et hoc pacto posset intelligi auctoritas „ Tridentini dicentis, quod Ecclesia Matrimonia invitis „ parentibus contracta semper detestata est.

243. *Gibalin. de usur. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 5. *artic.* 9. *n.* 3. *de Matrim. Filiorumfamil.* sic habet „ Tridentinum tan- „ dem suo decreto confirmavit; non tamen licita un- „ quam esse voluit; unde, & graviorem noxam in ejus- „ modi conjugiis contrahendis a liberis committi passim „ fatentur DD.

244. *Sayr. in Clav. reg. lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 12. „ Quia „ igitur ut plurimum incommoda magna solent ex eo quod „ filii, & filiæ Matrimonium insciis aut invitis parenti- „ bus contrahant, sequi; merito Ecclesia super hujusmo- „ di Matrimonia prohibuit, ut notat. Conc. Trid. &c.

245. Proinde *Sacri Concilii* testimonio moti passim DD. adstruunt præfata connubia *Sacris Canonibus* damna- ri. *Molfes. in Comment. ad consuet. Neap. to.* 1. *in fin. par.* 7. *consil. n.* 36. „ Imo Sacri Canones jubent filios debere con- „ trahere Matrimonium de consensu parentum, & pec- „ care mortaliter, si contra voluntatem parentum, & si- „ ne causa nuberent.

246. *Fagundez tom.* 10. *in præcept. Decal. lib.* 4. *cap.* 3. *numer.* 4. „ Quamvis Ecclesia Matrimonia contra vo- „ luntatem parentum, tanquam valida tueatur, non ta- „ men approbat modum contrahendi, sed potius repro-

„ bat

„ bat tanquam inhoneſtum, & peccaminoſum, & meri-
„ to, cum inde parentes graviſſima afficiantur injuria &c.

247. Denique *Gonzal. Tellez in 4. decretal. tit. 2. ſuper cap. Tua de deſponſ. Impub. n.11. prope fin.* adnotat, & pluribus firmat, conjugia, in quibus parentum conſenſus deſideratur, inter Clandeſtina fuiſſe per veteres Canones recenſita, & noviſſime a *Conc. Trident.* recenſeri: „ Cum
„ inter alias ſolemnitates conſenſus parentum exigatur,
„ non immerito aliter contractum Matrimonium clande-
„ ſtinum appellabitur, atque ideo inter clandeſtina Ma-
„ trimonia illud recenſet *Trident. ſeſs.24. de reform. Ma-*
„ *trim cap.* 1. Non utique dum clandeſtina connubia ir-
„ rita declarat, verum ubi illa docet perpetuo ab Ec-
„ cleſia vetita fuiſſe, ac reprobata (45).

248. Ad hæc falſo affirmari, quod Eccleſiæ forum præſto ſit liberis, ut indigna ſponſalia adimpleant, quiſque facile comperiet; ſi *Sacræ Rotæ Deciſiones* percurrere, aliorumve Sacrorum Tribunalium Decreta non recuſet; quippe qui hujuſmodi momentis nullum aſſertæ praxis vel tenue veſtigium ſupereſſe deprehendet.

249. Non itaque dubitandum Judici, quin ab ejuſdem Eccleſiæ praxi minime aberret, ſi nefariis filiorum conatibus viriliter reſiſtat, atque modum ſtatuat, ut libere quidem, ſed non ultra fines libertati Divino, ac poſi-

(45) Duplicem enim clandeſtinitatem, uti vocant, agnoſcunt vulgo veteres novique Canoniſtæ: unam quæ reperitur in matrimoniis, quæ præviis bannis, & Sacerdotis ac teſtium præſentia deſtituuntur, eaque irritat matrimonium: alteram in matrimoniis clam patre copulatis, quæ matrimonia quamvis ſint valida, ſunt tamen illicita ac prohibita. Ipſi etiam Proteſtantes, cum in Trid. Decretum invehuntur, nuptias injuſſu patrio factas, & ipſi *clandeſtinas* vocant, & a Tridentino ſic vocatas agnoſcunt, & prohibitas fatentur. Vide Chemnitium, & cet. recentiores.

positivo Jure designatos, Matrimonio copulentur. Imo potius aliter se gerentes timere merito possent, ne prorsus sub inani prætextu tuendæ libertatis & debitæ sponsalium fidei, sceleribus & scandalis præsidio sint, ac dum prætensum jus per fas nefasve nubendi servare student, totius honestatis, justitiæ, pietatis quoque, ac Religionis jura resolvant.

250. Rogare tandem liceat, quos audaciam crediderim admonere, ut meminerint illius moniti in *l. Legem Anastasii Cod. de natur. lib.*,, Nimis est indignum, nimis
,, item impium flagitiis præsidia quærere, ut petulantiæ
,, servire liceat. Injusta libidinum desideria nulla de-
,, cætero venia defendet, nullum sublevabit adminiculum.

A D M O N I T I O.

In Adnotationibus ad superius Dub. IV. *sæpe facta a me mentio fuit cujusdam* Mantissæ de Sponsalib. filiorum, *tanquam adnectendæ ad calcem* Dubii IV. *Nunc quia id commodum Typographo non fuit: lectorem rogo, ut post finem* Dubii V. *hoc est totius Dissertationis, eam quærat. Id ceteroqui & lectori commodius fore visum, ne cogatur Dissertationis doctissimi Muscettulæ filum, insertis lucubrationibus alienis, abrumpere. Quare toties a me citata Mantissa, & quæ hanc sequentur Diatribæ duæ, inter Dissertationem, & Dissertationis Appendicem ab Archiep. elaboratam mediæ intercedent.*

D U B I U M V.

Utrum si sponsalibus additum fuerit stuprum, teneatur filiusfamilias ducere fœminam alias indignam, non obstante scandalo, atque injuria parentum, seu consanguineorum?

 Stu-

251. PLeraque de variis acceptionibus ſtupri, ac de pœnis utroque jure contra ſtupratorem ſancitis nobis non eſt otium cumulandi. Pauca tantummodo præmitte-

mittere ſatius erit, ne plura ad eruditionem venditandam coacervare videamur. Ut ſtupri nomen tum virginis, tum honeſtæ viduæ corruptioni accomodetur; utque modo ad quemvis illicitum congreſſum extendatur, modo ad violentam mulieris honeſtam vitam ducentis oppreſſionem reſtringatur: inſuper quas propter ſingula ex his cæteriſque ſpeciebus crimina penas ſibi ſtuprator contrahat, præcipue *Jure Cæſareo* (46) late tradunt *Harpreckt.*

(46) Quid jus civile de ſtupro ſanxerit, vix eſt, ut pancia exponi poſſit. Adeantur DD. ad *leg. Juliam de adulteriis*. Tamen liceat ſumma rerum capita huc afferre. Duplici lege Julia ſtuprum coercebatur. Lex, quæ vocatur *Julia de vi publica*, ab Julio Dictatore, nt videtur, lata raptorem aut ſtupratorem violentum ferme capitis damnabat, præter aliaa pœnaa. Vide commentatorea ad lib. 48. Digeſt. tit. vi. qui eſt *Ad leg. Jul. de vi publica*. Altera (quæ huc maxime facit) eſt *lex Julia* ab Auguſto lata (de qua agitur eod tit. v. qui eſt *Ad legem Juliam de Adulteriis*) quæ ſtupris ſine vi frena injecit. De qua ſic paucia accipe.

Papiniann*s* in *l. 6. §. 1. ad l. Jul. de adult.* ait: *Lex* (Julia) *ſtuprum & adulterium promiſcue & ... abuſive appellat: ſed proprie adulterium in nupta ... ſtuprum vero in virginem viduamve committitur: quod Græci φθορὰν ideſt corruptionem appellant.* Nec vero in omnea virgines, ſed tantum honeſtas ſtuprum committitur: ex quo ſequitur, cnm ancilla, cum libertina, cumque ea ingenua, *quæ obſcuro loco nata eſt, vel quæſtum corpore fecit*, (uti loquitur Marcianua *l. 3. pr. de concubinis*) proprie non eſſe ſtuprum jure Romano, ſed tantum concubinatum, uti viri docti colligunt ex citato Marciani reſponſo. Vide præ ceteris Heinneccium *ad leg. Jul. & Pap. lib. 2. c. 4. num. 4. p. 172.* ubi etiam vilia perſonæ exempla ponit in ludionis, lenonia, arenarii filia. Addit Ant. Matthæus in *de ſtupro num. 3.* qunm jure Romano cum vilibua perſonia, ſi nuptæ ſint, adulterium non committatur, multo minus ſtuprum committi, ſi ſint innuptæ. Verum hoc totum diſcrimen honeſtiorum aut vilium perſonarum per diſciplinam Chriſtianorum ſublatum eſt. Ad pœnam ſtupri ſine vi quod attinet, ea in ſtupratorem honeſtum erat publicatio dimidiæ partia bonorum, at in humilem coercitio corporis cum relegatione, ex §. *Item lex Julia de adulteriis, Inſtit. de publ. judic.* præter alias

T 2 extra-

preckt. in Comment. super §. *Item lex Julia de Adult. Instit. de public. Judic. Henric. Zoes in Commen. Pandect. super tit. 5. lib. 48. ff. ad leg. Jul. de Adult. num. 57. & seqq. abunde Farinac. in Prax. par. 2. tom. 2. de delict. Carn. quaest. 147. per tot.* & ex Canonistis *Gonzal. Tellez super cap. 2. de Adult. Gutier. Canon. quaest. lib. primo quaest. 37.* qui congerunt antiquiores. Nostra in primis interest scire, quid *Canone Jure* contra defloratorem virginis statutum sit, præcipue quoad Matrimonium cum violata contrahendum.

252. Vetusta severior Ecclesiæ disciplina longius aberat ab eo, ut adigeret quemquam ducere virginem, quam seduxerat; imo vero damnavit nuptias inter seductorem, & corruptam. Docemur id ex *Can. 3. Concilii Aquisgranen.* relato *ab Ivone par. 8. decret. de legit. conjug. cap. 171.* „ Placuit, ut hi qui fœminas (47) seducunt, eas nullate- „ nus

extraordinarias pœnas, quas cognoscere licebit ex Ant. Matthæo n. 8. 9. Sane illud a communi sensu abhorrere videbatur, quod ex lege Solonis gravius puniebatur persuasio, quam violentia, ut ex Lysia adnotat Duarenus ad *l. Jul. de adult. c. 5.* Verum non temere, sed sapientissime id sanciri, intellectum fuit, quod violentia corpus tantum corrumpat, mentem castam relinquat: at vero persuasio & blanditiæ & turpiloquium mentem prius inceſtant, postremo, quod restat, & corpus etiam polluunt.

At moribus hodiernis stuprata agit civiliter, & ad alimenta infanti constituenda, & ut stuprator aut ducat, aut dotet, idque etiam si stuprata causam stupro dederit. Etsi alii volunt excidere a dote eam, quæ ipsa stupratorem pellexit, vel ei se sponte substravit, quæque mercedem, quam sibi pacta est, abstulit. At contra dotem non tantum virgini, verum & honestæ viduæ solvendam esse statuunt. De quibus omnibus videndi sunt practici, interque alios Carpzovius par. 2. q. 68. Atqui stuprator non tantum corruptæ virgini, sed & magistratui obligatur ad pœnam: quæ cujusmodi sit, vide eumdem Carpzovium q. 69.

(47) In Grationo hoc amplius legitur: *Plac. ut hi qui rapiunt feminas vel furantur aut seducunt, eas nullatenus* &c. Habentur hæc eadem in Burchardo, & in lib. VII. Capitular. c. 395. & in Concil. Remensi Troslejano c. 8.

„ nus habeant uxores; Quamvis eis poſtmodum conve- „ niat, aut eas dotaverint, vel nuptialiter cum conſen- „ ſu parentum ſuorum acceperint. Et *infra* : Qui vero „ eam ſeduxerit, nunquam eam uxorem habeat &c. Quæ „ verba diminute quamvis, referuntur a *Gratiano in Can. Placuit* 36. *quæſt.* 2.

353. Plus aliquid rigoris quoque ferebat laudabilis illa *Canonum* ſeveritas priſcis temporibus accomodata, quatenus fœminam ſe pollui a viro paſſam nulli ſinebat viro nubere, teſte *Magno GREGORIO in Epiſt.* 17. *alias* 31. *ſub cap. de Dedicat. lib.* 14. *ad Felicem Meſſariæ Epiſcopum*: „ Eam quam aliquis aliqua illicita pollutione maculavit „ in conjugium ducere nulli Chriſtiano licet, vel licebit „. Quandoque tamen factus eſt indulgentiæ locus, ut liceret Matrimonium inter virum & fœminam illicito concubitu jam fœdatos. At nonniſi poſt annualem peractam pœnitentiam; ut deducitur ex *Euſebii Papæ Decretis*, & ex *S. Auguſt. in lib. de bono Conjug. cap.* 14. verbis relatis a *Gratian. in Can. denique* 31. *qu.* 1.

254. Vigebat adhuc undecimo labente ſæculo rigor laudatæ obſervantiæ, ut aperte teſtatur *Ivo Carnotenſis in Epiſt.* 16. *Walterio Meldenſi Epiſcopo* directa in *princip.* ibi: „ Humilitatem meam conſuluit veſtra fraternitas, u- „ trum quis habere poſſit eam mulierem in conjugem, „ quam prius habuit pellicem; quod idcirco vobis vide- „ tur illicitum; quia apud vos hactenus fuit inſolitum „. Exinde pofert teſtimonia, quæ videntur partim ſive affirmantem, ſive negantem comprobare; ac utraque conciliare contendens, concludit ſecundum juſtitiam non licere, at nonnunquam fas eſſe Canonum rigorem indulgentia temperare: „ Ut habita ratione ſalutis animarum, „ pro qualitate perſonarum, pro opportunitate locorum „ & temporum, nunc ſeveritas Canonum poſſit exerce- „ ri,

„ ri, nunc indulgentia quibus oportebit impendi „. Hæc adnotare placuit ut ſcrupuli eximantur iis, qui monſtrum narrari putant, dum audiunt arcendum non raro virum a connubio cum vitiata virgine contrahendo. Falſo nempe ſibi perſuadent *Iuri naturali*, aut *Divino* repugnare: quod ſi verum eſſet; nunquam Eccleſiæ *Canones* contradixiſſent.

255. Mitiorem deinceps viam aggreſſa fuit *Sancta Mater Eccleſia*, labentium imbecillitati ſimul indulgens, & violatæ virginis conſulens indemnitati. Suſcitavit quodammodo jam mortuum judiciale præceptum veteris Legis, quod habetur *Exod. cap.* 22. quæ ferebat (48) *ut is qui ſeduxerit Virginem, dormieritque cum ea, dotet eam, ac ſimul habeat in uxorem*, & refertur in *cap.* 1. *de Adult.* Poſterius aut rigorem mitigans, aut explicans quomodo mandatum

(48) Ex. XXII. 16. 17. ſic legitur: *Si ſeduxerit quis virginem nec dum deſponſatam, dormieritque cum ea, dotabit eam & habebit eam uxorem* (Heb. *feſtinando feſtinabit eam ſibi in uxorem*: ſed Hebraiſtæ volunt, verb. Heb. *maher*, quod vulgo eſt *feſtinare*, habere etiam *dotandi* ſignificantiam: itaque LXX. poſuerunt φερνῇ φερνιεῖ αὐτὴν αὐτῷ γυναῖκα *Dotando dotabit ſibi eam uxorem*: ubi tantumdem eſt *dotare ſibi in uxorem*, quod *ducere*: nam antiquitus tam apud Hebræos, quam & gentes ceteras mariti dotem futuræ uxori dicebant) *Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere conſueverunt*. Quiſnam vero ſit ille *modus dotis*, diſerte ſtatuitur in loco parallelo Deut. XXII. 28. 29. *Si concubuerit cum illa* (virgine non dum deſponſa)... *dabit* .... *patri puellæ quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam*. Scio Grotio & aliis placuiſſe, differre facti ſpeciem, quæ in Exodo, ab ea, quæ in Deuteronomio, quia ibi optio patri datur, heic non datur. Verum poſterior locus, opinor, cum priore eſt conciliandus, ſubaudiendo, ſi pater corruptæ in matrimonium conſenſerit. vide heic obiter quam poteſtatem apud Hebræos pater in ſponſalia filiæ habuerit. Nam ſi defloratæ ſponſalibus (quæ inter virum & puellam interveniſſe, ſatis ſignificat Moſes *pelliciendi* verbo, pro quo vulgata uſurpavit τὸ *ſeduxerit*) pater

datum illud renovare intenderit, præcepit ſtupratorem aut virginem ducere, aut in Monaſterio detrudi ad peragendam perpetrati criminis pœnitentiam *cap. Pervenit eod. tit.* ubi referuntur verba *S. GREGORII Papæ*, ſic reſpondentis. Acceſſit tandem *Interpretum* conſenſus, & recepta ab omnibus conſuetudo, qua vel antiquior expoſita, vel nova ſancita fuit lex, ut ſcilicet, qui ſeduxerit, ac violaverit Virginem, ipſam pro ſui optione, aut uxorem ducere, aut dotare compellatur, prout uno ore fatentur *Canonici Juris* Interpretes, ut tradunt *Barboſ. in Collectan. ſuper. cap. 1. de Adult. num. 7. Gonzal. Tellez ſuper cap. 2. eod. tit. Joannes Chriſtophorus Schambogen. in lect. Jur. ſuper 5. decret. tit. 16. a num. 17. Rubeus in adnot. ad dec. 431. par. 4. tom. 2. recen. n. 110. Antonell. de regim. Eccleſ. lib. 6. c. 30. Carc. de Luca de Dot. diſc. 142. tem. 71.* & ex Theologis *Fagundez in 6. præcep. Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 5. Boſs. de Matrim cap. 1. a n. 23. Dicaſtillo de juſt. lib. 2. tract. 2. diſput. 7. dubit. 9. num. 115.* Quam regulam magiſtraliter firmavit *Rota in Taurinen. Matrimonii 25. Januarii 1590. coram Penna*, cujus miminerunt *Card. de Luca, & Rubeus locis citatis*, & per extenſum allegant *Barboſa, & Boſſius locis citatis, Ciarlin. tom. 2. controv. foren. cap. 174. num. 43. & ſequen.*

256. Non

ter diſſentire poterat, quanto magis integræ? Verum non id nunc agimus. At quæ mens Joſepho fuit ſcribenti in IV. Antiq. 6. virum, tum demum dotem ſiclorum quinquaginta perſoluturum, ſi recuſaret a ſe vitiatam ducere? Ejus diſtinctionis nullum in Moſe veſtigium. Ergo aut Joſephi ætate is mos inductus erat, aut id referendum eſt ad ſecuram Flavii ſupinitatem. Interim quibus cum temperamentis Judæi Moſaicam hanc legem obſervari jubeant, Seldenus docebit in uxore Hebraica I. 16. Antequam hinc abeo, ſciendum eſt, ex jure Attico, quod magna ex parte ex Moſaico coaluit, qui virginem civem Atticam corrupiſſet, eam ducere coactum. Nec minus ex Moſe & jus hodiernum ducendi dotandive fluxit.

256. Non satis tamen ex laudatis juribus, & praxi valet inferri propositi dubii resolutio, quod ex una circumstantia videtur defloratoris crimen minuere, quippe qui non præsefert virginis renitentiam, neque vim ipsi illatam: ex altera vero augetur obligationis argumentum, ratione sponsaliorum, sub quorum promissione virgo se viro obtulit vitiandam. Additur itaque in casu nostro promissio ducendi stupro, quibus simul junctis, non congruit eadem, quæ de singulis sejunctim consideratis, procedit juris dispositio. Nisi velis promissionem, sub cujus spe puella ad sui deflorationem inducitur, inter modos seducendi connumerare; ita enim fiet, ut qui promisso conjugio virginem corrupit, seductor censeatur, ac propterea non omnino illam conjugem habere, sed pro sua optione, vel ducere tenebitur, vel dotare. Neque, ut puto, nimis a veritate aberraret, qui ita sentiret de ficto promissore, qui nempe animo extorquendi copulam, verbo tenus dumtaxat Matrimonium spopondisset. Quis namque dubitet sic fœminam decipi turpiter, ac seduci? Fictus autem promissor in hoc casu æquiparatur vero, itaut teneatur puellam a se defloratam desponsare, ut magistraliter firmat *Rota in Monasterien. Matrimonii 27. Junii 1696. §. Mulier., coram clar. me. Card. Caprara, & in ejus confirmatoria die 5. Decembr. ejusdem anni §. Absolutum cor. eodem*, ubi concordantes.

157. Verum enimvero, utcumque res se habeat, dum agitur de simulatis promissis; longe major est ratio de illo, qui sub seria pollicitatione nuptiarum puellæ consensum in copulam est assecutus. In hac enim facti specie non venit solummodo attendenda obligatio emergens ex delicto stupri, & damno virgini seductæ ejusque parentibus illato, verum etiam natura, & vis contractus, (in quo pro corporis traditione futuræ nuptiæ promittuntur)

tuntur) atque implementum jam redditum a muliere, quæ se viro permisit. Idcirco nullus videtur superesse pœnitendi locus, & omnino cogendus vir stare sponsalibus, ac violatæ sponsæ servare fidem, ut communiter utriusque Fori Doctores asseverant; & Praxis Tribunalium maxime Ecclesiasticorum obtinuit: innuunt *S. THOMAS tom. 7. in 4. dist. 28. qu. unic. art. 2. ad 4. S. ANTONINUS 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. vers. in fin. autem conscien.* Cæteri ex antiquis, quos magno numero citant & sequuntur *Fagundez cap. 5. cit. num. 12. Dicastillo dub. 9. cit. num. 128. Portel. tom. 2. par. 3. respons. moral. cas. 6. per tot.* & plurimi quos paulo inferius afferemus. Ex juris peritis colligunt concordantes *Ciarlin. controv. 174. cit. num. 70. Franciscus Zypæus Respons. Canon. tom. 1. lib. 4. respons. 3. tit. de divort. per tot. Rubeus in adnot. ad dec. 431. cit. num. 89.* & pluries firmavit *Rota* præsertim *in una Calaguritana coram Meltio 163. par. 9. tom. 1. recent. num. 20. & seq.* ibi: „ Dum Angela ex promissione Joannis tradidit corpus suum, ac passa fuit deflorationem, partem suam adimplevit, unde alter tenetur etiam adimplere, & *num. 23.* Nec satis est tali casu pecuniis satisfieri, & sponsalia contrahens, ac sub spe futuri Matrimonii virginem deflorans, tenetur eam ducere „. Et novissime in *Pampelonen. Matrimonii 23. Junii 1702. in fin. cor. R. P. D. Lancetta, & in Camerinen. Sponsalium 12. Junii 1711. §. final. cor. Emo Priolo.*

258. Absit itaque, ut virum virginis seductorem vel in minimo tueri velimus, quin suæ libidinis Pœnas luat, quin adigatur damnum simplici puellæ illatum, tametsi cum sui gravi incommodo, resarcire. Sibi imputet ac suæ malitiæ, quos iniquos licentiæ exercitæ effectus experitur; atque virginem, quam volens libens fœdare ausus est, conjugem habere, invitus etiam, compellatur.

259. Verum tamen nos causam omnino dissimilem versamus. Non pro juvene contra mulierem agimus, cum inter ipsos nulla subsit controversia, quinimo in malo turpiter concordes reperiantur. Parentum, familiæ, Reipublicæ, Ecclesiæ quoque dispendium vitare quatenus fas est, unice meditamur. Cuncta enim in pessimum discrimen adduci sæpe contigit, si indigna connubia sæpius dicta a filiisfamilias contrahenda nedum permittere, sed præcipere necesse sit, nec unquam liceat impedire. Præstat igitur examinare, num quandoque talis subsistat causa, ut non obstante stupro cum sponsalibus juncto, possit imo debeat filiusfamilias jure compesci, ne ducat virginem, quam violavit. Duram cuique videbimur suscepisse Provinciam; illam tamen detrectare quid cogit? Nihil profecto ad dicendum veritate facilius, inquit S. AMBROSIUS. Pro more igitur in præmissis dubiis decidendis servato, plura quæ meditati eramus missa facimus, ea solummodo proferentes, quæ ab gravioris notæ sive *Theologis*, sive *Canonistis* decerpere potuimus.

260. Paucis quidem verbis negotium conficere valuissem, affirmans, easdem ferme de sponsalibus cum stupro, quæ de sponsalibus juratis, limitationes tradi a Doctoribus, quos pro superiori dubio congessimus. Nempe asserunt, dum parentes dissentiunt propter ignominiam ex nuptiis sibi irrogandam, ex quo scandalum immineat, & parum felix exitus timeatur, itaut Matrimonium absque peccato perfici non valeat; neque sponsalia, neque stuprum obstare, quin possit, imo debeat etiam implorato Judicis auxilio conjugium a parentibus impediri. Lubet nihilominus eorumdem auctoritates, in quibus expresse meminerunt deflorationis vi Sponsaliorum consecutæ, in medium proferre; nec non plerosque adnectere nusquam in præcedentibus laudatos, ut vel ex testium

testium numero veritati, quam prosequimur pondus accedat.

261. *Dicastillo de just. lib. 2. tract. 2. disput. 7. dub. 9. num.* 128.,, Asserendum quinto si vitiator promisit conju-
,, gium, & ea spe seu conditione virgo in copulam con-
,, sentit, tenetur eam ducere ,,: subdit vero casus, in quibus a nuptiis abstinendo satis erit satisfacere prodamno virgini illato, & *num.* 133. sic habet: ,, Deinde e-
,, tiam restitutio sufficit, quando timetur ex Matrimo-
,, nio scandalum, vel malus exitus, vel grave damnum
,, futurum.

262. Apertius loquitur *tom. 3. de Sacram. in tract. de Sponsal. disput.* 1. *dub.* 10. *num.* 161. ubi firmat sponsalia non obligare, si ex Matrimonio timeatur notabile scandalum,, aliudve grave incommodum, quod inde oriri so-
,, let; ac debere Judicem interdicere Matrimonium: at-
,, que pluribus citatis subdit id verum esse, etiamsi se-
,, cuta fuerit virginis defloratio. Hic enim etiam quan-
,, do promissio fuit non ficta tenetur quis ad evitanda talia
,, scandala non contrahere cum ea, quam sub spe talis
,, promissionis defloravit,,. Et iterum confirmat *disp.* 4. *dub.* 18. *num.* 181.

263. *Gibalinus de usur. tom.* 1. *lib.* 3. *cap.* 2. *art.* 6. quærit, an violator virginis sub ficta promissione Matrimonii teneatur eam ducere, & *num.* 5. sic resolvit: ,, Neque
,, enim ficta promissio, & sponsalia magis obligare pos-
,, sunt, quam vera, & quæ causæ permittent istorum
,, dissolutionem, illorum quoque rescissionem patientur.
,, Quare si grave aliquod scandalum jure merito timea-
,, tur ex futuro illo Matrimonio, & ut loquuntur, ma-
,, lus aliquis exitus, non erit contrahendum, sive vere,
,, sive ficte fuerit promissum.

264. *Cardinalis Toletus Instruct. Sacerd. lib.* 5. *cap.* 11.

 num. 1.

num. 1. de ſtupratore ſic ſcribit: „ Si rurſus promiſit il-
„ lam ducere, aut cum juramento, aut ſine illo, quam-
„ vis vere promiſerit, & poſſit ducere; ſi tamen timeret
„ grave aliquod ſcandalum, ſufficiet dotare „ : & *citat.*
Navar. cujus verba ſubdimus.

265. *Navarrus tom. 2. in Manual. cap. 16. num.* 18. de virginis defloratore ſic loquitur: „ Si promittit ſe ductu-
„ rum eam, ſive promittat ex animo vero, ſive ficto,
„ obligatur ad explenda promiſſa, & multo magis ſi id
„ juramento firmavit. Niſi (*nota*) eſſent valde inæquales
„ genere, vel divitiis, puta ſi vir eſſet nobilis, & illa
„ artificis mechanici filia, eo enim caſu judicio noſtro
„ non obligatur ad amplius quam ad dandum ei tantum,
„ quantum opus habet ad talem a dipiſcendum maritum,
„ qualem ſi non eſſet infamata, adipiſceretur. Idem di-
„ cendum de eo caſu, quo promiſſio fuit vera, & ex
„ animo facta, ſed eſſet probabile, quod ex Matrimo-
„ nio eam conſecuturo grande aliquod ſcandalum na-
„ ſceretur.

266. *Coſmas Philiar. de Offic. Sacerd. to.* 1. *par.* 2. *lib.* 4. *cap.* 17. „ Deflorator virginis ſi promiſit ſe illam ductu-
„ rum, ſive ex animo, ſive ficte, tenetur eam ducere,
„ niſi eſſent valde inæquales genere, vel divitiis &c.
„ Idem dicendum eſt de eo caſu, quo promiſſio fuit ve-
„ ra, & ex animo facta, ſed probabile eſt, quod ex illo
„ Matrimonio grave aliquod ſcandalum orirétur.

267. *Antonius a Spir. Sanct. in direct. Confeſs. tract.* 10. *diſp.* 1. *ſect.* 8. de viro nobili, qui ſerio promittens conjugium virginem violavit, ſic habet *num.* 58. „ Tunc ra-
„ tione promiſſionis veræ debitus eſſet totus ille exceſ-
„ ſus, ad quem reddendum promiſſor ſerio, & conſcius
„ notabilis exceſſus ſe obligare voluit. Hoc tamen intel-
„ ligi debet ſecluſo ſcandalo, vel malo exitu Matrimonii,
„ ut ſupra dictum eſt.

268. *Nal-*

268. *Naldus in Sum. verbo Virgo num.* 3. ,, Virginem ,, deflorans cum promiſſione illam ducendi, tenetur ſervare promiſſionem. Limitatur tamen hæc ſententia &c. ,, Non tenetur eam ducere ſi ex tali Matrimonio magnum ſcandalum, aut detrimentum timeretur &c.

269. *Marcus Serius de Offic. Paroch. tract. 2. de reſtit. diſput. 5. difficult. 2. quæſt. 7. num.* 1. ,, Qui virginem defloravit, Matrimonium vel vere, vel ex animo promittens, teneri eam ducere, eſt communis Doctorum ſententia; limitatur tamen &c. *num.* 4. item non tenetur ,, eam ducere ſi aliquod grave damnum, vel ſcandalum ,, ex tali Matrimonio ſequatur.

270. *Petrus Marchant. in Tribun. Sacrament. tom. 2. tract. 7. tit. 1. quæſt. 2. §. 3 dub. 2. reſol.* 2. ,, Qui virginem ,, defloravit promittens ei Matrimonium, tenetur eam ,, ducere. In caſu autem, quo illam ducere non poſſet, ,, tenetur eam dotare. Caſus illi ſunt: magna perſonarum inæqualitas: grandes parentum inimicitiæ: gravia ,, ſecutura odia &c.

271. *Thomas Tamburrinus in explicat. Decal. lib. 7. cap. 5. §. 3. num.* 34. ,, Si vera fuit promiſſio, multo magis jurata, defloratorem obligari ad nuptias celebrandas, niſi legitima accedat excuſatio, certum eſt, & ,, *num.* 39. Excuſabitur, ſi ex tali Matrimonio probabiliter timeatur oriturum magnum ſcandalum, vel fore ,, malum ejus exitum per rixas, diſcordias &c. Sicuti enim hæc diſſolvunt ſponſalia, ita & promiſſionem de ,, qua loquimur.

272. *Regin. in Prax. For. pœnit. t. 2. l. 31. c. 35. n* 255. , ,, ultima propoſitio eſt ficte promittentem, qui ſub ea ,, promiſſione virginem defloravit, teneri ſub mortali eam ,, ducere &c. Limitanda eſt autem propoſitio hæc, ut non ,, procedat, ſi ex Matrimonio ſcandalum magnum, aut ,, malus

„ malus exitus probabiliter timeatur; quia tunc satis es-
„ set pecuniis damnum illatum resarcire, etiamsi spon-
„ salia essent vera.

273. *Ægidus Trullenc. in exposit. Decal. tom. 2. lib. 7. cap. 9. dub. 3. num. 1.* „ Si deflorans virginem ipsi vere &
„ ex animo Matrimonium promisit, tenetur eam duce-
„ re &c. quod limitant, modo ex adimpletione promis-
„ sionis non sequatur grave malum, vel grave scanda-
„ lum, aut incommodum, ut graves rixæ inter parentes
„ contrahentium; quia justitia non obligat ad facien-
„ dum malum, maxime si stuprator esset dives, & po-
„ tens, puella vero quam violavit esset persona vilis, &
„ pauperrima, & non convenit eo in casu illam ducere.

274. Amplioribus terminis utuntur *Theologi* aliquantulum antiquiores: *Sic Gregorius de Valentia tom. 3. Commentar. Theolog. disp. 9. quæst. 3. punct. 3. fol. mihi* 1874. *vers. In specie*, ibi: „ Violator virginis tenetur eam du-
„ cere si virgini Matrimonium promisit vere, & ex ani-
„ mo; *& statim limitat subdens*: Si personæ ipsæ non
„ sint adeo conditione dispares, ut ob eam inæqualita-
„ tem secutura videantur magna incommoda in Matri-
„ monio tali.

275. *Lopez in Instructor. Conscien. 1. par. cap. 76. q. 3.* Quærit ad quid obligetur qui animo vero, vel ficto promisit se virginem ducturum, sub qua pollicitatione & fide ipsa illi sui corporis copiam fecit; resolvit teneri eam ducere, duplicem vero subdit exceptionem. „ Primo nisi
„ valde inæquales genere, vel divitiis essent, §. *Atque*
„ *hoc*. Secundo vero si est probabile, quod ex tali Ma-
„ trimonio grande aliquod scandalum oriretur.

276. *Corduba in quæstionib. Theolog. lib. 1. q. 13. dict. 1.* „ Quicumque vere promisit se virginem ducturum in
„ uxorem, sive eam cognoverit, sive non, regulariter
„ tene-

„ tenetur promiſſum adimplere. Dixi regulariter; quia „ eſt exceptio in aliquibus caſibus; puta ſi ex tali matri„ monio grande ſcandalum immineret.

277. *Jacobus de Graff. par.* 1. *lib.*2. *dec. aurear. cap.*79. *num.* 3. „ Deflorator virginis, qui animo vero ſeu ficto „ promiſerat eam ducere in uxorem, adſtringendus eſt „ ad ſervandam ei fidem; quod multo magis procedit, „ quando ſe ad id juramento adſtrinxerat, *ſed ecce limitat*: Quod intellige, niſi probabile eſſet, quod ex „ Matrimonio conſecuturo grande aliquod ſcandalum na„ ſceretur.

278. Audiendus omnino *Sayrus in Clav. Reg. lib.* 11. *cap.* 2. *num.* 33. „ Si deflorans virginem promiſit ei Ma„ trimoninm vere, & ex animo, tenetur eam ducere, „ ſic Navar. Martin. Ledeſma, Michael Salonius, & alii „ Doctores communiter &c. Hoc tamen limitant prædi„ cti Dectores, ut non procedat quando eſſet tanta di„ ſparitas, ut non eſſet honeſtum illam ducere, & ma„ gna incommoda ex tali Matrimonio ſequerentur, tunc „ enim docent ſatis eſſe, imo teneri ad dotandam puel„ lam violatam, ſecundum qualitatem virginis ad arbi„ trium prudentis viri; *& ſubdit*: Hanc Doctorum limi„ tationem conſideratis circumſtantiis in praxi obſervan„ dam eſſe.

279. Clarius ſe aperit *Georgius Gobat in Theolog. experient. tract.* 10. *caſ.* 3. *num.* 106. „ At vero ſi timeantur „ graves rixæ inter parentes contrahentium; ſi diuturna „ horum offenſa, ſi denique grave ſcandalum; irrita „ ſunt ſponſalia; & extendit Sanchez etiam ad caſum, „ quo virgo eſſet deflorata ſpe Matrimonii: ſed ego do„ ctrinam Sanchez approbo in caſu, quo pietas, chari„ tas, aut alia ſimilis virtus clare prohibet nuptias cum „ tali.

280. Idem

280. Idem *Caf.* 8. *num.* 335. „ An quid si sponsus spe
„ Matrimonii imprægnet sponsam, & pater minetur ex-
„ heredationem si ducat ? Sanchez diceret teneri dese-
„ rere illam adhuc imprægnantem, si secutura sit perpetua
„ offensa patris.

281. Plerisque tandem omissis, sufficiat duos subnectere, qui præcipui merito habentur inter *Doctores* de Matrimonii Sacramento ex professo differentes, *Theologum* unum, alterum *Canonici Juris Doctorem*.

282. *Sanchez lib.* 1. *disp.* 14. *n.* 3. postquam auctoritate, & ratione in præcedenti dubio a nobis insinuatis, firmat sponsalia servanda non esse, cum ratione scandali servari sine lethali culpa non valent, citans pro sua sententia *Navar. Lopez*, *Capuam*, & *alios*, *pergit his verbis*: „ Qui loquuntur quamvis secuta sit virginis deflo-
„ ratio sub ea spe Matrimonii futuri; quod quidem ve-
„ rissimum est propter rationem dictam, Ratio autem
„ præmissa fuerat: Quia virtus justitiæ obligare nequit ad
„ actum, quod sine peccato impleri non potest.

283. Plura ad rem nostram tradit *Joannes Gutier.* qui constanter assertæ sententiæ adhæsit, præsertim *lib.* 1. *Canon. quæst. cap.* 37. *num.* 27. ubi subscribit opinioni *Navarri*, & *Cordubæ*, quorum verba modo retulimus: acriter vero illam confirmat *cap.* 20. *num.* 23. & *seq.* verbis ex parte in resolutione primi dubii a nobis proditis; ibi.
„ Neque Ordinarius ægre ferre debet, quod Matrimo-
„ nium hujusmodi inter valde dispares impediri facile
„ possit, & quod mulier absque remedio manebit: Quan-
„ doquidem jure optimo, & tuta conscientia pater abs-
„ que malitia aliqua id impedire possit, & huic se spon-
„ te exponit periculo fœmina, quæ altiori nubere vult in-
„ scio patre viri. Quod si honorem, & pudicitiam suam in-
„ discrete profuderit, sibi imputet cum præfatus pater jure
„ suo contradicere valeat &c. 284.

284. Consentit aperte his citatis *Episcopus Pax Jordan. t. 1. Elucubr. Canon. lib. 3. tit. 7. num. 51. vers. Imo*, ubi agit de dispensatione super denunciationibus, & sic habet: ,, Imo si filius virginem deflorasset, data fide matri-,, monii: si inter eos talis sit disparitas, ut verisimiliter ,, gravia scandala oritura suspicentur, non erit legitima ,, dispensandi causa, si agatur de evitandis paternis sua-,, sionibus contra matrimonium; secus dicentes, quando ,, nulla esset disparitas (49).

285. *Franciscus Zypaeus Respons. jur. t. 1. lib. 4. Respons. Canon. tit. de divor. respons.* 4. *n.* 4. quod edidit pro tuenda virgine praeviis sponsalibus chirographo scriptis, nec non juramento firmatis, insuper sacrilego dolo coram ficto Parocho desponsata, ac tandem sic stuprum passa. Cum vero ad vitandum Matrimonium ex parte viri opponeretur natalium disparitas; Auctor admittit hanc sufficere, sed adhibita limitatione ibi: *Et propterea qui tradunt inaequalitatem contrahentium obsistere sponsalibus, accusant, quod ex inaequalibus nuptiis scandala, odia, similiaque incommoda oritura sint, qualia evitare jubeat charitas, & quae sine peccato admitti vix possint.*

286. Advocato concinit Judex; nempe *Joannes Baptista Ciarlinus lib. 2. Controvers. forens. cap* 174. ibi late examinat causam inter defloratorem, & mulierem praeviis sponsalibus juratis violatam, quae pluribus annis cum illo versata, pluries ex ejus concubitu conceperat, ac filios

(49) Duplicem heic causam assignat remissionis bannorum, nim. deflorationem, & aequalitatem ferme conditionis. Ceterum ubi defloratio abest, requiritur etiam, ut patres, a quibus sibi cavere volunt nupturientes, injuste prorsus dissentiant, aut omnino si sit aliqua ex iis causis, propter quas Judex imploratus filiis adversus parentes auxilio venire debet. Verum de his Noster *Dub. III.*

filios genuerat: quibus non obſtantibus cenſuit *Auctor* non eſſe cogendum defloratorem ad nuptias, eo nixus fundamento, quod ſubortis inter ſponſos odii ac malevolentiæ ſeminibus, merito metuendum erat, ne conjugium parum felicem exitum ſortiretur, quapropter morem ſe gerere Sacris Canonibus debuiſſe credidit, permittens reo ut a nuptiis abſtineret. Videatur præcipue *n.* 77. 78. & 79.

287. Claudat nunc Doctorum agmen S. Theologus Juris Doctor & Epiſcopus Antoninus perſpicue idem docens *part.* 2. *tit.* 5. *cap.* 6. §. 1. *cir. med.* ubi. *Et ſi promiſiſſet eam ducere in uxorem, ut copulam ab ea extorqueret, ſervet promiſſum, & multo magis juramento firmatum*: Et illico ſubjungit: *Et hoc niſi nimis diſtans eſſet eorum conditio, puta mulier plebeja, vir nobilis: vel etiam ſi magnum ſcandalum inde creditur proventurum*. Putant aliqui id locum habere dumtaxat cum promiſſio fuit ſimulata. Verum præterquamquod recitata verba nullam exprimunt diſtinctionem; tametſi illam expreſſe ſonarent, valeret argumentum a promiſſione ficta (50) ad veram, ſemper ac adſtruatur ex ficta promiſſione oriri debitum juſtitiæ, ut nuptiæ contrahantur. Quandoquidem ſi aſſerta obligatio ceſſat ratione ſcandali ex nimia diſparitate imminentis, conſequitur illam ceſſare etiam in promiſſione ſeria, namque utrobique cavendum eſt, ne adhibeatur vinculum juſtitiæ pro adimplendo opere, quod a peccato nequit ſeparari. Quamobrem pro eadem noſtra ſententia non immerito adducerentur quotquot affirmant, pro ſtupro patrato ſub ficta promiſſione matrimonii non ſatis eſſe damnum compenſare, niſi omnino adimpleatur

(50) Auctor ſup. n. 256. probaverat fictum promiſſorem impetrandi concubitus gratia æquiparari vero, quantum pertinet ad obligationem præſtandæ fidei. Quare procedit heic argumentum a pari.

tur promiſſum; quique unanimiter excipiunt caſum gravis ſcandali, aut deterioris exitus ex juſta parentum indignatione propter notabilem generis diſparitatem metuendi. Conſulto tamen ab illis abſtinemus, ne videamur teſtes emendicare cum tot præſto fuerint, & omni quidem exceptione majores.

288. Adſtipulatur his omnibus *Sacra Rota in Calagurritana prætenſi Matrimonii deciſ. 19. part. 10. recent.* In caiterum acta fuit Cauſa inter virginem, & virum, qui omnino conſcius illius infimæ conditionis, pollicens connubium, ipſa potitus fuerat, in qua jam Sacrum Tribunal pronunciaverat pro muliere contra defloratorem. Re tamen maturius diſcuſſa, ex noviter enarratis circumſtantiis a deciſis recedens virum abſolvit. Quantumvis vero præcipuum mutandi ſententiam motivum fuerit ſubſequens fornicatio ſponſæ, agnovit tamen Sacrum Auditorium ad eumdem finem obtinendum plura ſuppetere valida argumenta *num.* 45. ubi: *Ulterius conſtat etiam de gravi indignatione parentum, & conſanguineorum: de odio & maxima animi averſione in ſponſo contra ſponſam excitatis; nec non de imminenti ſcandalorum periculo, ac de maximo infelicis exitus timore, caſu quo ſequatur tale Matrimonium.* Exinde *num.* 55. 56. & 57. confirmat auctoritatibus & rationum momentis cauſas enumeratas ſufficere, ut recederetur a ſponſalibus ſupradictis, quæ juncta fuerant cum virginis defloratione.

289. Hactenus firmata evincunt, neque novum, neque difficile autumandum dictum, quo filiofamilias ſuadeatur, nec debere, nec poſſe licite inire Matrimonium indignum, quamvis virginem ſub jurata pollicitatione conjugii vitiaverit, ſemper ac ex rationabili parentum contradictione imminens ſcandalum, ac minus felix exitus non inaniter formidatur. Quandoquidem præter tam multas ac gra-

vissimas auctoritates fulcitur afferta veritas iisdem fundamentis, quibus sponsalia Sacramento interposito confirmata tantopere demonstravimus in simili casu nullatenus obligare. Namque stuprum non valet parere diversi generis obligationem, atque ad summum auget illam, quæ vi justitiæ oritur in sponsalibus; propterea si imminens scandalum, si probabilis timor deterioris exitus, si tandem injuria, quæ familiæ, quæque parentibus per indignas nuptias irrogatur, vel ab initio impedimento sunt ne contractus valeat, ne jurisjurandi religio liget, vel jam inductum ligamen solvere satis sunt; eadem vi pollebunt adversus stuprum, sive impediendo ne pariat, sive jam partam per illud obligationem submovendo: neque enim aliquando dumtaxat, sed perpetuo, semper virtus justitiæ nequit quemquam adigere, ut impleat opus quod, sine scandalo, sine peccato non est ipsi liberum adimplere.

290. Et proculdubio toto Cælo a veritate discederet quisquis æstimaret tantam inesse stupro vim obligandi, ut e conspectu ejus, etiam Divini Juris præcepta, nedum cæteras virtutes omni effectu vacuas perperam affirmaret. Quamplura suppetunt exempla, quibus perspicue comprobatur, nullum Jus ad nuptias adipisci virginem ex stupro sub illarum spe incaute admisso, sive quia altera virtus illicitum reddit Matrimonium, sive propter præcedentem aliquam obligationem justitiæ quantumvis minoris ponderis & momenti. Sic qui obstrictus voto, vel simplici castitatis, vel ingrediendi Religionem, virginem data fide Matrimonii corrupit, nec tenetur, nec potest licite ipsi nubere obsistente virtute Religionis, quam violavit promittens: nam irrita fuit promissio, utpote de re iniqua, ut solide comprobat *Navarr. lib.* 4. *Consil. tit. Qui Clerici, vel voventes cons.* 1. *per tot. Vivaldus in Candelab. part.* 3. *cap.* 14. *num.* 64. *Rodriguez in Sum. tom.* 1.

cap.

cap. 207. *num.* 11. *Gabr. a S. Vincentio de Matrim. disp.* 5. *quæst.* 1. *num.* 12. *& seqq. Martinus Perez disp.* 5. *sect.* 1. *num.* 6. *& sequent.* fuse *Dicastillo tom.* 3. *de Sacram. tract.* 10. *de sponsal. disput.* 1. *dub.* 42. *num.* 446. Quod absque ullo dubio asserendum venit si virgo sciverat viri votum quo conjugium illicitum reddebatur, *Sanchez lib.* 1. *disput.* 43. *num.* 3. *Azor.* 3. *part. cap.* 5. *difficult. ultim. Lessius de justit. lib.* 2. *cap.* 10. *dub.* 4. *Reginald. prax. pœnitent. lib-* 25. *cap.* 6. *sect.* 7. *num.* 95. *Gutier. de Matrim. cap.* 25. *in fin. Bonacin. de sponsal. qu.* 1. *punct.* 5. *nu.* 7. *& cæteri apud ipsos.*

291. Item qui nuda sponsalia cum una contraxit, si deinceps cum altera contrahat, illamque violet, priori sponsæ fidem reddere tenetur, ac posteriorem defloratam deserere, juxta communem fere Doctorum sensum, quos colligunt, & sequuntur *Henriquez in summ. lib.* 11. *cap.* 13. *num.* 3., *Lopez p.* 1. *instruct. cap.* 97. *Bonacin. q.* 1. *cit. punct.* 5. *num.* 7. *Philiarc. tom.* 1. *p.* 2. *cap.* 1. *Sanchez de Matrim. lib.* 1. *disp.* 49. *Ledesma de Matrim. quæst.* 43. §. *In oppositum Dicastillo dubit.* 32. *cit. num.* 472. & ex Canonistis *Navar. in manual. cap.* 22. *de Sacram. Matrim. num.* 26. *Gutier. de Matrim. cap.* 27. *num.* 5. *& seqq. Zoesius commentar. in Jus Canon. super* 4. *decretal. tit. de sponsal. num.* 36. *Pirhing. in jus Canon. tom.* 4. *eod. tit.* §. 7. *n.* 57. *Joannes Christoph. Schambogen. sup.* 4. *decretal. tit. primo num.* 88.

292. Porro tum præfata, tum pleraque alia quæ recenseri possint exempla illo innituntur indubitabili axiomate, quod ad opus illicitum nemo unquam sive ex justitia, sive ex damno illato, sive alia quavis causa compelli potest. Atque adeo cum transgredi votum, & frangere sponsaliorum fidem vetet Religio, & Justitia prohibeat, neque subsequens promissio, neque stuprum sub illa extortum

tortum quidquam valent, maxime ſi mulier votum, vel præcedentia ſponſalia non ignorans, ſe maculari conſenſit. Quid ergo mirum, ſi dicamus præceptum Divinum & naturale de non afficiendis parentibus gravi dedecore, & injuria, de non inferenda toti familiæ inevitabili infamia, de vitando ſcandalo, maxime inter conſanguineos, denique de non exponendo ſe ſe, futuramque conjugem evidenti periculo deterioris exitus, infirmare obligationem; quam ceteroqui ex ſtupro ſponſalibus juncto extra hunc caſum conſurgere non diffitemur? Idemque in primis verum eſſe, ſi fœmina hæc omnia prævidens filium familias alliciens, ut ab ipſo fidem conjugii extorqueret, extorta ſemel, ſui copiam eidem fecit, decipiens potius quam decepta?

293. Et hic non abs re erit tantiſper immorari, rogando judices, ne priuſquam pro tribunali ſedeant, ad iniqua, quibus vitam degimus, tempora, oculos convertere dedignentur. Quænam in præſentiarum puella vere ſeducta dici poteſt? Quam pauci ſunt ignobiles parentes, qui ſe inſciis vel invitis, filias ſtupro a nobilibus dehoneſtatas cum veritate conquerantur? Immo nobilium adoleſcentium patres, præcipuæ urbis familiæ, univerſa quoque Reſpublica, gravi ac juſtiſſima querela aſſurgunt contra filias, contra genitores, quæ blanditiis, qui lenociniis filiosfamilias trahunt (51) ſollicitant, invitant, utinam quandoque non cogerent, ut promiſſis nuptiis in libidi-

(51) Sicuti tenetur interdicto *de ſervo corrupto*, qui ei perſuaſit, ut *amator exiſteret*, teſte Ulpiano *l. 1. §. 5. de ſer. corr.* ita nec dubium viſum eſt, quin utili actione & pater experiri poſſet adverſus eum, qui iiſdem artibus deteriorem filium filiamve feciſſet. Paullus *l. ut tantum 14. §. 1. eod. tit.* ait: *De filio filiave corruptis... utilis* (actio) *competit, officio judicis æſtimanda: quoniam intereſt noſtra, animam libero-*

bidinis cæno volutentur. Nempe quia falso persuasum habent, sponsalibus per fas nefasve contractis, accedente stupro, revocare pedem licere nunquam. Profecto ingenti eos errore decipi satis evincunt usque modo dicta, prout etiam animadvertunt in suis casibus *Cosp. nel Giudice Criminalista p. 3. cap. 38. & late Ursaya Inst. Crim. lib. 2. tit. 7. a num. 111. 2. edit.* Salubrius tamen eos errore eriperet timor pœnæ, qua dignos nefarios parentes scribit *S. Antoninus 2. par. tit. 5. cap. 6. §. 1. Parentes qui tradunt filias nobilibus & divitibus deflorandas, ut propter hoc eas nuptui tradant illis dotantibus, pessimi sunt lenones digni morte temporali, & æterna.* Quam jure tum Ecclesiastico, tum Cæsareo ab iisdem luendam decernitur; de qua alios cumulans late *Farinac. in Prax. part. 2. tom. 2. tit. de delict. Carn. quæst.* 144. *per tot.* Ipsas pariter virgines cautiores redderet imminens eisdem pœna vel infamia, quam in jure sancitam legimus in *leg. Fœdissimam* 20. *Cod. ad leg. Jul. de Adult.* ibi *Fœdissimam earum nequitiam, quæ pudorem suum alienis libidinib. prosternunt .... leges ulciscuntur*, ubi Glofs. *Mulier quæ sponte committit stuprum, punienda est*, & ibidem Baldus. *Stuprum voluntarium punitur in utroque*: Late *Farinac. loco cit. q.* 147. *num.* 49. Et bene *Laurent. Matthæus de re criminal. Controv.* 51. *num.* 38. ibi: *Si aliqua pœna coercerentur puellæ, neque tantæ deceptæ sub frustranea spe nuptiarum deriderentur, neque tot adolescentulos, quorum matrimonia ambiunt, ad amplexus invitarent.*

294. Ve-

berorum nostrorum non corrumpi. Huc quoque pertinere quibusdam visa est *l. 14. §. 13. D. de furtis.* Huc quoque refer, si lubet, *Cod. Th. De Nuptiis* ubi sic scribitur: *In oppugnationem cessent itaque sequestres atque interpretes taciti, nuntii renuntiique corrupti. Nuptias nobiles nemo redimat, nemo sollicitet, sed publice consulatur affinitas, adhibeatur frequentia Procerum.*

294. Verum quia ista recesserunt ab Aula, cupienda omnino est executio Decretorum pluries editorum per Sacram Congregationem Concilii, quibus Episcopis demandavit, ut graviter eos plecterent, qui contractis sponsalibus de futuro, ante Matrimonium carnali copula se commiscent (52) ut post *Bellarmin. & Farinac.* testantur *Bos. de Matrim. cap. 7. num. 96. & Fagnan. super cap. His qui fidem, de sponsalib. num.* 15. Etenim quis dubitet ex indul-

(52) Hoc cur addiderit Auctor, animadverte. Putat enim heic procedere argumentum a minori ad majus: quod sic habet. Post contracta sponsalia se commiscere plane videtur minus peccatum esse, quam sine sponsalibus: ibi jam *pacta* uxor cum pacto viro congreditur, inter quos amor conjugalis jam incipit exsistere: heic non item. Adhaec Jure Hebraeorum sponsa a sponso jure viri accusabatur adulterii, at sperata non item. Imo ex jure Decretalium ante Concilium Tridentinum sponsalia de futuro per subsecutam copulam transibant in de praesenti, nim. quia praesumebatur inter eos Matrimonium; quod tamen, postquam Matrimoniis clandestinis suus detractus est valor, desiit. Ex his vides, etiam jure hodierno crimen levius esse concubitum post sponsalia, quam sine sponsalibus. Nec obest, quod sponsorum concubitus in pluribus Dioecesibus numerari soleat inter casus Episcopo reservatos: nam quia perquam frequens is casus erat, ita ut ferme in morem transisset, idcirco remedio reservationis compesci debuit.

Dices, in specie, qua de agimus non deesse sponsalia, quia post extortam sponsaliorum fidem, sese illi commiscent. Respondetur, istiusmodi sponsalia, non prorsus libera fuisse, sed vi effrenis atque obcaecatae cupiditatis, saepe & puellae blanditiis extorta: quod etiam atque etiam esse considerandum, judico. Adde & hoc etiam, quod perquam absurdum atque indignum videtur, si Matrimonii Sacramentum foedissimi stupri pretium evadat: graviter admonente Apostolo Heb. XII. 4. *Honorabile connubium in omnibus, & torus immaculatus: fornicatores enim... judicabit Deus.* Ex his vides, quidnam de istis sponsalibus sit judicandum, per quae stultissimi adolescentes atque impudentes puellae cauponantur Ecclesiae Sacramenta. Hinc secundum usitatam Sac.Poenitentiariae praxim, quoties dispensatio Matrimonialis petitur, inutiliter allegantur praecedens concubitus ad reddendam faciliorem dispensatio-

dulgentia, quam inverecundæ virgines apud Judices experiuntur, cum pro pœna patrocinium sæpesæpius assequantur, jam id confici, ut nihil magis habeant in votis quam nobilem quemque juvenem sui amore incendere, ut concupiscentia excœcatum sub conjugii fide ad stuprum admittant; exinde maritum habituræ? Ita prorsus pluribus Italiæ Catholicis urbibus accidit dispendium pudoris, quod Hollandiæ contigisse meminit, ac detestatur *Grotius lib. 3. manuductionis cap. 35.* & ex ipso *Gonzalez Vellez in 5. Decretal. super cap. 2. de adulter. num 8. in fine*, ibi. *Quid enim si virgines fiducia legis Divinæ licentius peccent?*

295. Scandalum istud, ut a suis evellerent Diœcesibus, jure optimo nonnulli Antistites per *Synodales Constitutiones* irrita fecerunt sponsalia clandestina, tametsi secuta copula inter spondentes: uti de Diœcesi Rhegiensi testatur *Ciarlin. d. cap. 174. num. 72.* ibi: *Nec dubium est, quod talis constitutio sit licita, & honesta, & valida*, & de Diœcesi Lausanensi *Gobat. Experien. Theolog. tract. 10. casu 1. n. 11. & 12.*

298. Porro ut ad ea unde digressus est sermo, revertatur: *Si parentes tenuioris fortunæ filiam indotatam locupleti locari cupiunt, & fallaciis adolescentem inducant ad dandam fidem de conjugio, sponsalia quamvis jurata sint, vel etiam coitu confirmata, retractari queunt*: sunt verba *Roberti Konig. princip. Jur. Canon. lib. 4. decretal. tit. 1. de sponsal. num. 71.* Id an sæpius contingat, prudentem Judicem neutiquam latet. Nobis satis esse debet,

tionem: id enim potius difficiliorem efficit. Imo in talibus legum matrimonialium laxamentis, quæ ab eo in Tribunali impetrantur, solet addi clausula in hanc sententiam, dummodo ne præcesserit copula &c. aut tale aliquid in eamdem sententiam.

bet, quæ ex jure ac per Theologiæ principia probati Auctores colligunt, ejus prudentiæ fideliter considerandam submittere.

297. Hactenus pronunciata verissima apparent inspecto juris rigore. At enim vero nonnihil tribuendum credimus æquitati. *In summa* enim inquit lex, *æquitatem quoque ante oculos habere debet judex, qui huic actioni* (53) *addictus est*, *leg. quod si Ephesi* §. *Interdum ff. De eo quod cert. loc.* Æquitas vero naturalis occurrente casu puellæ humilis conditionis, quæ ad nuptias cum filio familias nobiliore aspirans, impetrata illarum fide se fœdandam obtulit, duo jubet sedulo animadverti a judice, ut juste valeat pronunciare. Unum est, ut æqua lance ponderet ex una parte damnum quod puellæ imminet, ac ipsis indignis parentibus, aut consanguineis, si ab optatis nuptiis arceantur; perpendens insuper ipsam innocentem non habendam, dum voluntarie se prostituit, neque ut plurimum consanguineos, præsertim parentes, culpa vacare, quorum inertia, vel ambitio, sæpius avaritia aut filiarum licentiam sollicitat, aut connivet. Denique id præ oculis habeat, num virginis damnum alia via possit reparari, attenta qualitate natalium, ac moribus regionis, & urbis quam incolit. Nam prorsus vana est quorumdam cantilena, qui mulierculæ stuprum esse irreparabile malum clamitant; dum, ut apprime bene animadvertit *Card. de Luca tract. de dot. disc.* 142. *n.* 76. in fine: *Juxta notissimam praxim excessus dotis de facile sanat istam plagam: tum*

(53) Loquitur ibi Ulp. de actione arbitrar. *de eo quod certo loco*. Tamen hac regula DD. passim ut generali utuntur. In qua æquitatem intellige *jure informatam*, & *quæ ex jure possit colligi, non cerebrinam*, ait Abb. quod Jason de æquitate. Sed de eo argum. recondita brevi dabit JC. eruditiss. Jos. Aur. de Januario Jud. M. C. V.

tum quia non desunt alia remedia cum quibus futuræ honestati, ac parentum famæ consuli potest, per ingressum nempe in Monasterium, vel Conservator. &c.

298 Ex altera vero parte præter scandala & deterioris exitus periculum, quæ ex indignis conjugiis, præcipue dum tam sordido ac iniquo principio deturpantur, frequenter proficisci compertum est; pensanda sunt honoris irreparabile dispendium, nedum parentum, sed universæ insignis stirpis; infamia non solum stupratorem, sed majores, fratres, sorores quoque virgines vel nuptas, omnes insontes ac nullius criminis participes, denigrans. Item Reipublicæ discrimen, cujus multum interest, ut nobilium familiarum decus servetur; insuper exemplum, quo humiles puellæ, ut per stuprum digniores nuptias adipiscantur, facile commoventur.

299. Alterum, quod æquitas recogitare Judicem monet, illud est; causam scilicet non inter mulierem violatam, & filiumfam. deflorantem pendere: uterque noxius, uterque reus est: ut in crimine, sic in agendo socii reperiuntur. Lis tota vertitur inter parentes, fratres, gentem universam, criminis prorsus expertem ac innoxiam, cujus honori ac famæ ut insidias tenderent, ut periculum molirentur, impudens virgo, rebellis filius consulto sponsalibus stuprum addidere.

300. Hæc pro veritate, pro conscientia, iudex perscrutatus, judicet tandem, cuinam patrocinium debeat, cui præsidium impertiri. Quod si adhuc dubitet; ac consiliarios quærat; præsto sunt gravissimi Theologi qui omnem dubitationem excutiant.

301. *Bartholomæus a S. Fausto in specul. confess. p.* 1. *de restitut. disput.* 8. *quæst.* 8. *in princ.* postquam resolvit, defloratorem virginis, qui vere promisit eam ducere, teneri etiam cum proprio detrimento servare fidem, sic

discurrit: *Sed quid dicendum de eo casu quando promissio fuit vera, tamen probabile est, quod ex tali matrimonio gravia incommoda sequerentur? Respondeo si talia incommoda fuerunt prævisa, vel de facili prævideri poterant a stupratore, tunc videtur esse obligatus ad ducendam eam, quia sibi imputare debet damna, quæ eveniunt sibi. Quod si damna sint aliorum, scilicet parentum, vel propinquorum; tunc non tenetur eam ducere, sed damnum reparare, tribuendo quanti plurimi eget ad alteri pro sua conditione nubendum.*

302. Totidem ferme verbis resolvit quæstionem *Joannes Azorius 3. p. instit. lib. 5. cap. 5. difficult. 2. pag.* mihi 366. *Difficultas 2. est, an qui ex intentione animi promittit se ducturum uxorem, quam corrupit, teneatur eam ducere etiam in casu, quo sit in vitæ statu longe superior. Respondetur esse obligatum. Aliud vero est in eo casu, in quo secutura creduntur multa & magna incommoda. Nam tunc videtur distinguendum; si enim ea incommoda prævíderit, videtur obligatus ad ducendum eam, quia sibi imputare debet damna, quæ eveniunt sibi. Quod si damna sint aliorum, & non sua, tunc non tenebitur eam ducere, sed dotare.*

303 Consonat *Decastillo de just. lib. 2. tract. 2. disput. 7. dub. 9. n.* 129. ubi loquens de defloratione puellæ sub spe matrimonii sic habet: *Si tamen vere promisit nuptias, in omnium sententia tenetur eam ducere nisi timerentur damna aliorum. Si tamen ipsi promissori tantum damna sequantur, sibi imputet.*

304. Alteram inspectionem æquitati consonam, ut scilicet damnum virgini impendens, si sperato connubio decidat, cum damnis ex matrimonio contrahendo promanaturis ponderetur, egregie exponit *Aversa de sponsal. qu. 8. sect. 15. vers. Pro altera conclusionis &c.* Perspicacissimi hujus

jus Theologi verba ex parte superius dedimus, prout tulit occasio, at operæ pretium erit ex integro ratiocinantem audire. *Si ob notabile damnum, & scandalum imminens non erat ei licitum cum tali persona conjugari eique promittere, poterit juste mutare propositum, & ab illa promissione recedere, & poterit etiam a judice inhiberi, ne contrahat. Suadetur: quia dum quis ab initio prævidebat tale damnum aut scandalum, cum quo non poterat licite ducere talem conjugem, plane nec proinde poterat promittere ac se obligare, non enim potest quisquam promittere & se obligare ad aliquod illicitum faciendum. Poterit ergo juste ac licite recedere, immo tenebitur, quia adstringitur adhuc priori obligatione vitandi, seu non inducendi tale damnum & scandalum. Quare etiamsi ipse nollet recedere, merito poterit a judice ex officio* (54) *vel ad instantiam aliorum, quorum interest, inhiberi*. Et notant aliqui ex iisdem Auctoribus (quos citaverat, & nos superius adduximus) *Id totum intelligi etiamsi sponsalia fuissent*

(54) Notanda profecto judicibus est casuistæ hujus æqua sententia. Qui tamen cum dixit, POTERIT, non hoc vult, hoc totum in arbitrio judicis esse positum (vix enim umquam evenit, ut contradicentibus litigatoribus, sententia prorsus ex judicis arbitrio pendeat) verum illud *poterit* generale verbum est, quo significatur, circumstantiis æqua lance utrinque pensatis, modo hoc, modo illud deberi. At alii juris utriusque consulti, aut Theologi (quos Noster plena manu passim *Dub. III.* & alibi testes produxit) verbum *Debeo* in hac eadem sententia usurpare non dubitarunt. Ergo ut planius dicam: qui in his thesibus *τὸ potest* aut *poterit* usurpant, ita loquuntur comparate ad sponsalia aut stuprum, quæ videbantur debitum inducere. Ceterum totum illud, quod judex comparate ad stuprum jam puellæ oblatum *potest*, hoc ipsum ille comparate ad rixas, offensiones, & similia quæ imminere animo providebit, omnino *debet*. Quare in hoc negotio nihil aut parum cœco judicis arbitrio permittitur, sed totum illi arbitriu relinquitur, quod in re præsenti, jure, æquitate Christiana

ſent juramento firmata, ac etiamſi interceſſiſſet virginis defloratio ſub illa promiſſione Matrimonii; qua (adverte) *adhuc præponderat tale damnum, quod ex matrimonio impendet: dummodo, inquam, ſit adeo grave & moraliter probabile, ut prudenter urgeat ad deſiſtendum*. Profecto nil æquius aut concinnius dici poteſt.

305. Proſequitur deinceps concilians oppoſitas ſententias, quarum altera affirmat, negat altera, valere ſponſalia inter virum & puellam non parum natalibus diſpares, inquiens. *Prior enim procedit & probat, quando imminet tale damnum & ſcandalum, quia tunc promiſſio eſt indiſcreta & imprudens, & tunc eſſet nimia, & illicita prodigalitas: ideo enim non tenetur quis prodigere totam facultatem ex vi ſuæ promiſſionis, quia non poterat licite id facere &c.*

306. Id quoque videtur ſentire *Bonacin.* paucis ſe aperiens verbis *tract. de iis quæ pertin. ad matrim. q.4. punct. 17. num. 27. Ex dictis ſequitur Prælatum poſſe impedire Matrimonium contrahendum a filio familias cum aliqua indigna, quando ex ejus celebratione prævidet grave ſcandalum ac rixas inter parentes ſecuturas; & hoc verum eſt, inquit Sanchez, etiamſi ſecuta ſit copula ſub ea ſpe Matrimonii. Hoc tamen non facile admiſerim, niſi filius alia ratione valeat occurrere damno ſponſæ defloratæ, aut niſi tam grave ſit ſcandali periculum, ut præponderet damno ſponſæ*. Claret igitur ex mente Auctoris, ſi alias ſponſæ proſpici valeat, aut ſi ex matrimonio imminens malum præ-

ſtiana aurigantibus regitur. Atque eo ſenſu *actio de eo quod certo loco* (vide ſuperiorem *Adnot.*) ab Ulpiano *arbitraria* dicitur. Sic & *actio quod metus cauſa*, & aliæ plures eadem acceptione *actiones arbitrariæ* nuncupantur: quæ quo ſenſu ab æquitate judicis pendeant, Abbas in ſuperiore *Adnot.* docuit.

prævaleat dispendio mulierculæ defloratæ, posse judicem nuptias filii familias impedire.

307 Addere tandem pro coronide facile nobis esset Theologos in terminis longe amplioribus contra præfata sponsalia differentes. At studium brevitatis vix sinit duos ex schola *D. Thomæ* proferre.

308. *Joannes de Cruce in Director. conscien. de 7. præcept. decal. tit. de restitut. art. 2. dub. 4. Violans virginem promittendo eam ducere in uxorem, ad id tenetur per se loquendo, nam aliquoties ad illud non tenetur violator virginis. Primo si sint multum dispares. Secundo si grandia scandala ex illo matrimonio probabiliter timentur.*

309. Clarius, & gravius testimonium præstat magister *Acacius March. de Velasco in suis resolutionibus moralibus Hispanice elucubratis tom. 1. sub verbo Donzella resolut.* 272. ejus verba latine reddita ita sonant *num.* 8. *Dico 4. qui promisit puellæ eam ducere, si consentiret stupro, & ipsa consensit, tenetur contrahere Matrimonium sub lethali culpa per se loquendo.* Et num. 6. pergit dicens: *Dixi sub initio per se loquendo, nam in aliquibus casibus non tenebitur ipsi nubere, quamvis non ficte sed vere, etiam interposito juramento promiserit. Primo si longe sint natalibus dispares. Secundo si cum fundamento timeantur gravia scandala ex Matrimonio secutura.* Et novissime *per Stephanum Abbatem in Theologo Principis cap. 4. dub. primo & 2. per tot.* idem concluditur ut vir nobilis puellam disparis conditionis a se defloratam non teneatur ducere, sed tantum dotare sive ficte, sive vere promiserit.

310. Rursum ex his, plurimisque non contemnendis auctoribus non leve quisquam agnosceret fundamentum ad asserendum, prorsus irrita esse sponsalia inter virum nobilem, & puellam indignam, etiamsi copula intercesserit, eo prorsus modo quo de similibus contractibus æque

æque juris Periti ac Theologi pronunciant, quotiescumque merces vel pretium pro opere promissum longe excedat æstimationem operis ab altero contrahente præstiti vel præstandi, neutiquam obligare, & arbitrio boni viri reducendos esse ad æqualitatem. At nos non intendimus, nisi mala toties recensita pro viribus præcavere, ac per tritam tutamque viam incedentes, ea dumtaxat firmare conati sumus, quæ suadet ratio, quæ Reipublicæ salus exposcit; ad quæ nobilium familiarum indemnitas cogit, quæque tandem Ecclesiæ disciplina, dignitas Sacramenti, atque Divinus periclitans honor in sæpedictis conjugiis, a Theologo, a Juris Canonici studioso, ac maxime ab Episcopo ac alio quovis Ecclesiastici Fori judice expostulant. Id, ut non infructuose præstiterimus, faxit Deus Optimus Maximus.

Ita &c. Salvo &c.

MAN-

MANTISSA.

De sponsalibus filiorum familias injussu parentum contractis, civiliter consideratis.

SPonsalia filiorumfam. statim ac ex injussu aut dissensu parentum sunt illicita, non esse obligatoria, imo esse vigoris expertia, noster quidem Archiep. liquido hactenus demonstravit, & quidem solidissimis rationibus, quas Theologia aut æquitas naturalis suppeditat, non neglectis interim quibusdam generalibus regulis ab utroque (I) Jure haustis. Vide Auctorem passim toto *Dub. VI.* præsertim num. 178. & seq., & num. 214. & deinceps. Posset heic & altera non spernenda ratio Theologica afferri a voto petita, quam satius erit infra num. *16.* expositam cognoscere. Nam nunc quidem de jure civili (etiam quatenus hoc per Canonicum in aliquibus mutatum fuit) quid obtineat, porro videndum est; quam controversiam a nemine eorum, quos videre contingit, pertractatam reperienti

(I) Quale illud est quod *Dub. IV.* num. 178. 179. & alibi passim assumitur, nim. pacta & stipulationes turpes nullius esse roboris: quod millies in Jure nostro decantatur, ut *l. Generaliter* 26. *&* *l. Si flagitii* 123. *D. de verb. oblig.* *&* *l.* §. 14. *l.* 27. §. 4. *D. de pact.* *l.* 5. *C. de legib.* & alibi. Tale quoque & illud est, quod eodem *Dub. IV.* nu. 179. & alibi jus jurandum rei illicitæ minime obligatorium dicitur: id quod præter juris Pontificii textus ab Auctore productos, & alios plures qui afferri possint, confirmatur etiam *l. non dubium* 5. *in fine D. de legib.* ubi in stipulatione illicita *nec Sacramentum admitti* dicitur & *l. juris gentium* 7. §. *Et generaliter* 16. *D. de pactis*, ubi legitur, *Nec jusjurandum de hoc* (nim. *quoties pactum a jure communi remotum est*, uti sup. dicebatur) *adactum ..... servandum*.

rienti mihi dabitur, credo, venia, ficubi forte offenfum fuerit.

Atque equidem in hac Mantiffa id dedi operam, ut quæ κριτικώτερα aut mere philologica, & ab ufu fori remotiora viderentur, ea majorem partem (nam femper id factum effe, non præfto) in fubjectis *Adnotationibus* feponerem: eo confilio, ne cui properanti per me mora injiciatur, neve quis forte deferti mea caufa vadimonii querelam inftituat. Atque hoc morofo lectori fatis. Nunc priorem Mantiffæ partem aggredior.

PARS PRIOR.

1. *Ex Paulli refponfo patrius confenfus non minus ad fponfalia, quam ad nuptias requiritur.* 2. *Patres filiorum nomine fpondebant. Iidem diffolvere arbitratu fuo filior. fponfalia Jure Latino non poterant, at Romano poterant.* 3. *Opponitur obfcurus canon Illiber. idemque contra Mendozam exponitur. Patres antiquitus temere diftrahebant Matrimonia, abducendo filiam, quod poftea correctum: at iidem folvere fponfalia femper civiliter potuerunt. Verior canonis expofitio alio rejicitur.* 4. *Filii non minus quam filiæ non diffentiebant, nifi ex jufta caufa, fponfalibus a patre factis, contra Cujacii fententiam.* 5. *Bafilii Canon* XL. *de fervis, non item de filiisfam loquitur.* 6. *Reditur ad pofitionem. Jus civile irritans fponfalia a filiis clam patre facta, quum a Canonico non fit correctum, adhuc obtinet.* 7. *Objectio petita a Jure Canon. novifs. quod ficuti Matrimoniis injuffu patris valorem impertit, fic videtur & fponfalibus impertiiffe.* 8. *Eademque difflatur. Sponfalia & nuptiæ non æquis paffibus incedunt, fed multipliciter difcrepant.* 9. *Ad illuftrandam fponfaliorum ac Matrimonii naturam, illa cum venditione, hoc cum traditio-*

ditione comparatur: atque in eo contra Thomasium disputatur in Adnot. VII. *Et in* Adnot. VIII. IX. *prisci ritus coemptionis sponsalitiæ (quæ in dotib. & ἀντιφέρνοις adhuc restat) enodantur.* 10. *Multiplex inter venditionem & contractum sponsalitium comparatio: sponsalia coemptionem, nuptiæ traditionem imbibunt: per illa jus ad rem ut in venditione, per hæc jus in re, ut in traditione, paritur; utrobique aut res tradenda, aut præstandum id, quod interest: utrobique arræ, & quidem ejusdem naturæ; uterque contractus ante traditionem est revocabilis: cum eo tamen ut arræ amittantur simplæ, aut duplæ reddantur:* 11. *Insignis ultima inter sponsalia & venditionem comparatio, quod sicuti venditio irrita (puta quia secundo emptori facta) accedente traditione roboratur, sic secunda sponsalia, etsi irrita, per subsequens Matrimonium convalescunt.* 12. *Opponitur Trid. Decretum.* 13. *Triplex responsio.* 14. *Trident. Sanctio sponsalia clam facta saltem implicite probibuit.* 15. *In sponsalib.* prohibitum *tantumdem quod* invalidum. 16. *Ex voto filiorum Num.XXX. trabitur argumentum ad sponsalia: de quo in* Adnot. *fusius.* 17. *Excipiuntur casus, in quibus ea sponsalia possint esse aut fieri per judicem valida.* 18. *Hactenus de jure communi.* 19. *Idem tentatur ex Pragmatica* per excellentem. 20. *Objectio proponitur, tolliturque.*

1 AJO igitur ſponſalia, de quibus loquimur, fuiſſe, & adhuc eſſe civiliter irrita; imo & Canonice, modo parentes cum ratione diſſentiant. Ac primum nemini obſcurum eſſe poteſt illud Paulli *l. 7. de ſponſalib. In ſponſalibus etiam conſenſus eorum exigendus eſt, quorum in nuptiis deſideratur.* Quibus verbis per illud *eorum etiam* patrium conſenſum ab JCto deſignari, tum verba ſequentia (ubi dicitur, *intelligi ſemper filiæ patrem conſenti-*

sentire, *nisi evidenter dissentiat*) ostendunt: tum idem Paullus *l.* 2. *de rit. Nupt.* dicens, *Nuptiæ consistere non possunt nisi consentiant omnes*, *idest qui coeunt*, *quorumque in potestate sunt*. Ergo horum omnium etiam in sponsalibus consensus exigitur. Et hæc quidem etsi satis esse possunt, tamen adde his, si lubet, quæ sup. in *Adnot.* 17. congessi, ut ostenderem, semper patres pro filiis despondisse, nec ferme aliter factum.

2. Adde hoc etiam, quod sicuti passim patres pro filiis spondebant, sic non aliter ferme, quam iidem filiorum sponsalia dissolvebant. Et ea quidem dissolutio antiquo Latinorum jure (intellige, si sine causa fieret) erat illicita, & contra detrectantes *ex sponsu actio* dabatur: id quod ex Ser. Sulpicio & ex Neratio A. Gellius IV. 4. prodidit. At jure Romano liberum patri erat sponsalia distrahere, dicente ulpiano in *l.* 10. *de sponsal. In potestate manente filia*, *pater sponso nuntium remittere potest*, *&* *sponsalia dissolvere*. Nec dubium est, quin idem patri in filios, quod in filias licuerit: quorum utrorumque non tantum sponsalia, verum etiam ipsa Matrimonia dissolvere antiquitus poterat. At deinde prohiberi placuit patrem, ne bene concordantia Matrimonia turbaret: sed sponsalia pro filiis contrahere, & contracta distrahere pater Romanus semper potuit.

3. At enim, inquies, de sponsalium solutione contrarium elicitur ex Can. LIV. Illiberitano (in quem utinam non forte fortuna incidissem, dum hæc scriberem: ita me is canon diltinuit, nemini adhuc intellectus) quo ad triennalem pœnitentiam parentes illi damnantur, qui filiorum *sponsalia fregissent*; ex quo alterutrum inferre licet, sive id parentibus jure Cæsareo (cujus illo tempore Christiani servantissimos se præbebant) non licuisse, sive saltem ea parte jus civile per Canonicum videri correctum.

rectum. Respondeo, etsi doctiss. JCtus Ferd. de Mendoza in *De confirm.Conc. Illib.* in commentario ad eum Canonem, nomine *sponsaliorum* non aliud intelligat, quam quod vulgo solet intelligi: tamen mihi verosimile videri eo loco *sponsalia* non aliud esse quam ipsum Matrimonium. Nam olim apud Ecclesiæ Scriptores *sponsaliorum* & *nuptiarum* item *sponsorum* & *conjugum* vocabula haud raro confundebantur & alternabant: id quod ex usu Sacrarum Litterarum profluxisse, reor: nam in Scripturis quæ tantum desponsæ erant, etiam uxores dicuntur proprietate Hebraica, teste Hieronymo: & ibidem *desponsari* verbum est tum nudis sponsalibus, tum etiam Matrimonio jam copulato conveniens. Hinc parum convenit (II) inter interpretes ad Matt. I. 18. utro significatu accipiendum sit illud, *Quum esset desponsata ..... Maria Joseph*. Sane & apud Italos verbum *Sposare* de celebratione nuptiarum, non sponsaliorum usurpatur. Ergo apud Ecclesiæ Scriptores *sponsalia* æquivocæ significationis erant. Quæ ἀμφιβολογία ut tandem tolleretur, in Decretalibus introducta est distinctio sponsaliorum in *de futuro*, & *de præsenti*, ut illa sint, quæ in Jure Romano simpliciter *sponsalia* dicuntur, hæc vero Matrimonialis ipse contractus. Ergo in eo canone Illiberit. sponsalia de præsenti videntur intelligenda: nec enim mihi sit verisimile, Patres Illiberitanos id punire voluisse, quod legibus Romanis permissum erat, nim. sponsalia (de futuro) dissolvere. At filiorum Matrimonium rite contractum & consummatum antiquitus quidem distra-

(II) Hodie parum in eo inter nostros interpp. convenit: at Græci Canonistæ certum habent, nondum eo tempore inter Josephum ac Mariam Matrimonium constitisse, sed tantum sponsalia. Eaque sententia mihi vera videtur: de qua videbis, si lubet, mox in *Diatrib. II.*

diſtrahere patri Romano licuit abducendo filiam, id quod ex (III) veteribus poetis viri docti demonſtrarunt: quod poſtea tamen mutatum fuit, dicente Ulpiano in *l. 1. de liberis exhiben. Certo jure utimur, ne bene concordantia Matrimonia jure patriæ poteſtatis turbentur*. Hoc quia jure civili vetitum erat (imo & Divino, quia *quod Deus conjunxit homo non ſe paret*: & *Relinquet homo patrem ſuum & matrem & hærebit uxori*: per quæ verba Matt. XIX. non a ſponſaliorum, ſed a Matrimonii diſſolutione prohiberi parentes, manifeſtum eſt) idcirco Illiberitani Patres a communione abſtinuerunt eos parentes, qui filiorum Matrimonia turbaſſent. Lubet Canonis, quem in hunc modum interpretati ſumus, verba ſubnectere. *Si qui parentes fidem fregerint ſponſaliorum* (de præſenti) *triennii tempore abſtineant ſe a communione: ſi tamen iidem ſponſus vel ſponſa in illo gravi crimine* (diſtracti temere Matrimo-

(III) Olim inquam jure vetere Romanorum licitum patri fuit Matrimonia temere diſtrahere, abducendo filiam in generi ſui contumeliam. Tale illud eſt ex Afranio apud Nonium: *O indignum facinus! adoleſcentes optimas, * Bene convenientes, concordes cum viris * Repente ut viduas faciat ſpurcitia patris*. Et quod in Sticho Plauti Antipho filias Panegyrin & Pinacium ob illud tantum vult abducere, quod generi paullo diutius domo abeſſent: quem Panegyria ſic compellat I. 2. 73. *Aut olim, niſi tibi placebant, non data oportuit, * Aut nunc non æquum abduci, pater, illiſce abſentibus*. Apud Ennium filia ſic expoſtulat: *Injuria abs te afficior indigna, pater: * Nam ſi improbum eſſe Creſphontem exiſtimaveras, * Cur me huic locabas nuptiis? Sin eſt probus, * Cur talem invitam invitum cogis linquere?* At mirari ſubit, quo pacto id patri licitum fuerit apud Romanos, apud quos uxor per in manum conventionem in viri poteſtatem tranſibat. Itaque certo certius mihi videtur non qualibet uxores abduci a patre potuiſſe, ſed tantum uſuarias nec dum uſurpatas, ſive quia nondum annus effluxerat, ſive quia uxores illæ abnoctando *uſurpatum iverant*; de quo vide infra in Diatr. II. num. 9.

trimonii) *fuerint deprehensi*, *excusati erunt parentes*. *Si vero* (parentes) *in eodem fuerint vitio*, *& polluerint se consentiendo* (filiis sine justa causa divertentibus) *superior sententia* (de triennali pœnitentia) *servabitur*. In filios nulla pœna statuitur, quia a patribus id vitium manare solebat, raro admodum a filiis, si Mendozæ credimus. Sed rectius dicemus, non defuisse & in conjuges temere divertentes canonicam animadversionem, cujus, quippe jam in usu positæ, non opus fuit heic fieri mentionem. At in patres quia pœna deerat, ea per hunc canonem suppleta fuit. Et hactenus de ea canonis Illiber. sententia, quam veriorem suspicabar. Quæ postquam ita conjeceram, confirmavit me in ea suspicione Gabr. Albaspineus, cui eamdem sententiam insedisse, ex ejus brevissima ad eum Can. adnotatione animadverti, ubi sic posuit: *Quum*, *qui MATRIMONIUM contraxerant sponsi & sponsæ*, *fidem datam perfregerint*, *parentes* .... *omni culpa vacant*. Verum ne sic tamen in tradita interpretatione conquiescebam. Tandem verissimam Canonis hujus sententiam assecutus, eam, quod paucis exponi non posset, nequa properantibus per me mora fieret, contuli in subjectam (IV) *Diatribam*. Nunc venio ad rem positam.

4. Pater ergo Romanus, qui contracta jam Matrimonia distrahere pro sua libidine nequibat secundum posteriorem jurisprudentiam (nam secundum antiquam id poterat) idem sponsalia dissolvere pro sua maxima voluntate poterat, nec *ex sponsu actio* dabatur. An & filio sponsalibus a patre factis licuerit sine probabili causa dissentire, non reperio. Sed verisimile mihi fit, civiliter non licuisse,

(IV) Diatribam, qua vera interpretatio Canonis Illib. 54. traditur, quia longior justo evaserat, ad calcem Mantissæ hujus subjiciendam statui. Videant, quibus cupido est, *Diatr. I.*

cuisse, argumento *l.* 12. *D. de sponsal.* ubi Ulpianus ait: *Tunc autem solum dissentiendi a patre licentia filiæ conceditur, si indignum moribus, vel turpem sponsum ei pater eligat*. Ex quo conjicio, intra pares justæ causæ cancellos id filiofam. licuisse (V), extra eos non licuisse. Imo longe plus est, quod in eo genere jus Canonicum sanxit, de quo

(V) At Cujacius in *Recitat. sollemn. ad l. 1. D. de sponsal.* (tom. VII. edit. Neap. p. 897. B.) eos quos dixi fines filiæfam. dumtaxat fuisse positos putat, non item filiofam. nam huic temere & pro sua libidine dissentire a patre licuisse. Auctor & fundus Cujacio opinionis sive potius hallucinationis hujus est Paullus *l.* 13. *de sponsal.* scribens: *Filiofam. dissentiente, sponsalia nomine ejus fieri non possunt*. At decebat Paullum intelligere de *dissentiente ex probabili causa*. Quid quod Paulli responsum generale est, ad utrumque sexum pertinens? Nam *filiorum* nomine *filias* quoque contineri non est dubium ex *l.* 56. *D. de test. tut.* Ceterum ne detrahere gratis videar summo nostrorum temporum JCto: Romana Græcorum jurisprudentia illos quod supra dixi, cancellos non minus maribus quam sequiori sexui fixos putavit, eamque in partem Ulpiani suprascriptam *l.* 12. interpretata fuit. Matthæus Monachus cognomento Blastares in *Syntagm. Alphab.* apud Beveregium *tom.* 2. *p.* 78. C. hunc in modum civiles leges huc facientes recitat: *Τότε δὲ μόνον ἀντιλέγειν οἱ ὑπεξούσιοι* (quo nomine uterque sexus positorum sub patria potestate venit) *δύνανται, ὅτε τοῖς τρόποις ἀναξίους καὶ αἰσχροὺς αὐτοῖς μνηστεύονται οἱ γονεῖς* &c. *Tunc autem filii & filiæfam. contradicere dumtaxat possunt, quum moribus indignos & turpes eis sponsos parentes eligunt. Si tales autem non sint, qui eis despondentur* (*licet exheredari se liberi malint, modo ne parentum voluntati, sed suæ satis faciant*) *omnino non valere eorum institutum sancimus. Nam cupiditates juvenum* (notabit lector interim hanc sententiam, quæ summopere ad causæ summam & Dissertationis hujus, quam illustramus, scopum facit) *ad excidium & interitum proprium tendentes, omnimodo coercendas esse, leges ipsæ statuunt*. Hæc quæ hactenus ex Matthæo posui, ea ille sub lemmate (*οἱ νόμοι*) *legum* recitat: ex quo apparet, ea ex *Basilicis* fort. fuisse desumpta, quibus voluminibus carebam, dum hæc scriberem. Vides, inquam, quam recte Græci Ulpianeam legem interpretentur, contra Cujacii sententiam.

de quo vide *ca. Tua nos de desp. impub.* nostrumque commentarium ad eam Decretalem sup. in *Adnot.* 17. At ceteroqui sponsus sui juris poterat alteri invito tempore repudium mittere, ex *l.* 2. *C. de repud.* & alibi. Nunc redeo, unde diverteram.

5. Nec enim id magnopere agimus, utrum parentibus filiorum sponsalia solvere licuerit: sed utrum filiis clam parentibus permissum fuerit sponsalia facere, & utrum ea sic facta valuerint. Dixi autem, certi juris esse, ea civiliter non valere. Id videbatur etiam colligi posse ex Basilii ad Amphiloch. Can. XL. ubi sic legitur: *Eorum enim, qui sunt sub alterius potestate, pacta conventa firmi nihil habent*: id quod, utpote generaliter pronuntiatum, non tantum de Matrimoniis (de quibus ibi sermo est) sed etiam de sponsalibus valere videbatur. Verum, ut ingenue fatear, Canon ille de servis, non de ingenuis loquitur. *Quæ*, inquit, *præter* (τοῦ δεσπότȣ) *domini sententiam se viro tradidit*, *fornicata est* ...... αἱ γὰρ συνθῆκαι τῶν ὑπεξȣσίων οὐδὲν ἔχȣσι βέβαιον: *eorum enim qui sunt sub alterius potestate pacta conventa firmi nihil habent*. Quod ultimum generale effatum de servis tantum esse intelligendum, non etiam de filiisfam., ex eo manifestum est, tum quia Basilio de servis loqui propositum erat, tum etiam quia de servis dumtaxat generaliter verum est, eos nihil contrahendo efficere, non item de filiisfam. qui in pluribus injussu patris de jure communi se obligare possunt: tametsi ceteroqui ex eodem jure communi in sponsalibus & nuptiis clam patre pacisci non possunt. Hæc tetigisse satis fuit, ne cui postrema canonis verba fraudi essent. Nunc ad jus civile redeamus.

6. Ex hactenus dictis perspicuum est, explorati juris esse, sponsalia, quibus pater minime consensisset, fuisse jure civili irrita. Jam vero Jus Romanum ea parte a

Canonico jure nuſquam correctum reperitur. Quare dicendum eſt, eam juris civilis diſpoſitionem, qua ſponſalia hujuſmodi habentur irrita, adhuc obtinere robur ſuum.

7. Scio quid ſint fortaſſis excepturi. Dixerint etenim, tum ſponſalia clam patre facta pro irritis habita, quando etiam Matrimonium ingratiis parentum contractum irritum erat: nunc poſtquam jure Canonum noviſſimo his nuptiis ſuus tributus eſt valor, cenſeri ſimul etiam ſponſalibus ſuum valorem tributum. Ad ſummam ſponſalia & connubium videntur pari paſſu procedere. Atque olim quidem neutrum eorum injuſſu patris conſiſtebat: at hodie quando in Matrimonialibus, ſicubi ambo ſe jura collidunt, unice jus Pontificium ſequimur (id quod ipſi etiam Proteſtantes profitentur, niſi quatenus, inquiunt, per Reformationem eidem juri derogatur) quandoquidem jus civile ea parte per Canonicum refingitur, dicendum eſt non minus ſponſalibus, quibus non conſenſerit pater, quam ipſi connubio conſtare valorem ſuum.

8. In qua tota argumentatione illud ante omnia falſiſſimum eſt, ſponſaliorum & connubii contractus pari paſſu procedere. Sunt enim contractus diverſi, inter quos plures diſparilitates intercedere, quis per ſe poterit animadvertere, ſuper quibus nolo heic lectorem morari: videat, cui tanti eſt inferne (VI) adnotata. Quare nihil
dici

(VI) Sponſalia à Nuptiis differunt 1. nomine, & etymologia nominis. 2. Definitione. 3. Cauſa efficiente, quæ in illis eſt conſenſus ſponſalitius, in his conſenſus nuptialis. 4. Forma, quia ſponſalia perficiuntur pactione de futuro conjugio, nuptiæ præſenti traditione, cohabitatione, individuæ vitæ ſocietate. 5. Fine, qui in ſponſalibus eſt animorum exploratio ad futuras nuptias: in his vero finis eſt *liberum quærendorum cauſa*. 6. Adjunctis eſſentialibus, quia Matrimonium eſt Sacramentum, ſponſalia non item: illud eſt irrevocabile,
hæc

dici falſius poteſt, quam duos hoſce contractus paribus veſtigiis progredi, aut quidquid de uno affirmatur negaturve, id continuo de altero adſtrui aut abnui debere. Niſi vero jus Canonicum orientale ſequimur. Apud Græcos enim Canoniſtas ea regula valet, *ſponſalia ferme in omnibus æquiparari nuptiis*, ea nim. ſponſalia, quæ cum precibus oſculo & arris celebrata fuerunt. De quibus vide dicta in *Diatriba* ad Can. Illib.

9. Ac mihi quidem illa comparatio juſtior videtur poſſe inſtitui, per quam ſponſaliorum conjugiorumque doctrina illuſtrior fiat: ſi priora illa (VII) venditioni, hæc altera traditioni æquiparentur. Niſi quod ea non tam com-

hæc revocabilia: illud inter puberes, hæc etiam inter impuberes fiunt. 7. Adjunctis accidentalibus, quia ſponſæ habitu & veſtitu a nuptiis diſtinguuntur: ſponſalia ſub conditione contrahuntur, nuptiæ non ſolent: illa interdum cum pœnæ adjectione, hæ ſecus: & quæ ſunt plura hujus generis. 8. Effectis, quæ diverſa omnia eſſe in ſponſalibus atque nuptiis, clarius eſt, quam ut in eorum enumeratione ſit laborandum.

Ceterum hactenus dicta procedunt de ſponſalibus jure civili & Canonico Latinorum notis: nam ceteroqui genus alterum ſponſaliorum apud Græcos eſt, ferme nuptiis æquiparandum: de quo ad calcem Mantiſſæ diſſeram in *Diatriba ad Can. Illib.*

(VII) *Sponſalia* venditioni, *non ex ſententia Thomaſii* promiſſioni venditionis *eſſe æquiparanda*.

De univerſo nuptiali negotio ac proceſſu cum contractu emptionis venditionis comparando, ut eo modo ſponſaliorum nuptiarumque Romani juris natura penitus introſpiceretur, mirabar nihil tot viris clariſſimis ſuboluiſſe, poſt illa certe, quæ jamdudum Tiraquellus ad leg. connubialem V. aliique viri eruditi obſervata reliquerunt de *coemptione*, quæ in nuptiis interveniebat: de quibus vide ſeq. *Adnot.* Verum in his dum eram, animadverti, Chriſtianum Thomaſium in *De validitate conjugii invitis parentibus contracti* (cujus opera heic raro obvia habet tamen Vir Ampliſs. & JCtus eruditiſs. Bernardus Tanucius Regis noſtri a ſecretis, cujus humanitate commodata habeo: ceteroqui & JCtus amiciſs. Horatius Biſcionius habet; quod in curioſorum gratiam moneo) de ea quidem comparatione vix aliquid §. 5. injeciſſe: verum eam

comparatio videri potet quam ταυτότης (*identitas*) . Nam illud vel mediocriter eruditi ſciunt , nuptias (cujus nominis ambitu pluries uterque contractus , ſponſaliorum & Matrimonii , imo & univerſus connubialis proceſsus continer-

eam comparationem non recte ab illo fuiſſe inſtitutam . Contendit enim , ſponſalia , quæ de futuro dicimus , non eum ipſa emptione venditione , ſed eum promiſſione venditionis eſſe eonferenda . Non recte : eſt enim diſpar utriuſque rei ratio. Per venditionis promiſſionem , ut quæ non habet ſtatutum pretium , non perfieitur venditio , ae nulla adeo inde naſeitur actio , nee *ex vendito* in emptoris gratiam , nee *ex empto* in gratiam venditoris : at vero in ſponſalibus ſimul etiam de dote (quæ tantumdem eſt ae venditionis pretium:de quo vide ſeq. *Adnot.*) conveniebatur : unde ex ſponſalibus prodebatur in Latio *actio ex ſponſu* . Adhæc ſieuti venditor , per quem ſtetiſſet , quominus res emptori traderetur , *quanti interſit* , condemnatur , *l.* 1. *l.* 11. §. 9. *l.* 12. *de act. empt. l.* 10. *quib. mod. pign. ſolv.* ſie apud Gellium IV. 4. *Si poſt eas ſtipulationes* (ſponſaliorum) *uxor non dabatur : qui ſtipulabatur ex ſponſu agebat : judices cognoſcebant , quamobrem data acceptave non eſſet uxor ; judex quærebat : ſi nihil juſtæ cauſæ videbatur , litem pecunia æſtimabat ,* QUANTIQUE INTERFUERAT *eam uxorem accipi aut dari , eum qui ſponderat , aut qui ſtipulatus erat , condemnabat* . Aeeedit quod ſeeundum ſponſalia arræ ſponſalitiæ dari ſolent : quæ plane vix darentur , ſi illa naturam promiſſæ tantum venditionis imitarentur : vix enim aut raro promittentes vendere aut emere dant , aut aeeipiunt arras , ſed tantum qui emerunt vendideruntve. Quid quod utraſque arras tam emptionales , quam ſponſalitias , eadem eonditio eomitatur , ut , non ſeeuta traditione , is , per quem ſtetit , ſive datas amittat , ſive aeeeptas reddat duplieatas ? De quo dieetur infra num. 10. in fin.

Quæ haſtenus ediſſerui , ea non tantum oſtendunt , ridiculam eſſe Thomaſii comparationem ſponſaliorum eum mera promiſſione venditionis , ſed etiam veram eſſe comparationem a me poſitam , ae revera non aliud olim ſponſalia quam *coemptionem* . Etſi vero poſtea ritu tantum eoemptio adumbrata fuit (de quo in *Adnot.* ſeq.) manſit tamen ut in ſponſalibus dos dicta aut promiſſa loeum ſtatuti pretii teneret . Nam in ſtipulandis ſponſalibus ſimul de dote conventum fuiſſe , docet Plautus Aulul. II. 2. 77. ubi Megadorus ſie ſtupulatur ab Euclione : *Quid ? nunc etiam mihi deſpondes*

tinetur), nuptias, inquam, per *coemptionem* hoc est (VIII) mutuam emptionem fuisse contractas. Ea coemptio processu

dei filiam. Euc. *illis legibus*. * *Cum illa DOTE, quam tibi dixi*. Meg. *sponden. ergo?* Euc. *spondeo*. Et in Trinummo V. 2. 33. Lysiteles a Charonde stipulatur in hunc modum: *Sponden. ergo?* Char. *spondeo*, & *mille auri Philippum DOTIS*. Verum de his plura in *Adnot. seq.*

Ceterum si, quod Thomasius contendit, sponsalia de futuro se habent non quidem ut venditio, sed ut promissio venditionis: quæro, quum olim nuptiæ coemptione fierent, quidnam porro in toto connubiali processu sit, quod loco venditionis sit habendum. *Sponsalia*, inquit, *de præsenti*, hoc est ipsum Matrimonium. At hoc plerumque supponit conventionem de dote, quæ pretii locum tenet: supponit sponsalitias arras. Atqui si verum sequimur, sponsalia de præsenti non aliud in re Matrimoniali sunt, quam quæ venditionem sequitur traditio. Id & per se liquet, & constat ex verbis, *Accipio te in uxorem*, *in maritum*: constat ex junctis dexteris, & ex hierologiæ verbis, *Ego vos conjungo &c.* Ergo quum traditio sit venditione posterior: necesse est non aliud quam sponsalia de futuro illud esse, quod sit emptioni venditioni æquiparandum. Nuptialis autem ritus, uti dixi, traditionem corporum complectitur: at usus, qui rei venditæ traditionem ad ultimum sequitur, non alius in re matrimoniali, quam concubitus, reputari debet. Hæc quum sint per se clara, non video cur in ea re vir doctus cœcutierit.

Non negandum est tamen, sicuti in emendo pluries simul res venditur traditurque, sic posse evenire ut uno momento simul sponsalia nuptiæque in unum conspissentur.

Ceterum haud erat difficile in nuptiali processu id reperire, quod cum promissione venditionis conferri posset. Nam quamdiu a procis ambiebatur uxor, quamdiu hæc *Sperata* vocabatur: sæpe fiebat ut pater se desponsurum polliceretur, modo scilicet de dote ceterisque sponsaliorum legibus conveniretur (atque ea, si quæris, est promissio sponsaliorum respondens promissioni venditionis) quæ postquam conventa sunt, tum & sponsalia exsistunt, & quæ antea *sperata*, postmodum *pacta* dicitur, & sponsalitia venditio jam tum incipit perfecta exsistere.

(VIII) Nuptias olim per coemptionem fuisse factas, ubi non scriptum reperitur? Servius ad illud *Geor. I. 31. Teque sibi generum Thetys emat omnibus undis*, ait illud EMAT *ad antiquum nuptiarum pertinere ritum, quo se maritus & uxor invicem coemebant, sicut*, inquit,

cessu temporis ritu (IX) tantum terminari quodam cœpit. Postremo & eo ritu sublato, mansit illud tamen, ut jura spon-

quit, *habemus in Jure*. Et quæ plura ibi addit. Complura etiam affert ad illud Æn. IV. 103. *Liceat Tyrio servire marito, Dotalesque tuæ Tyrios permittere dextræ*; ubi de coemptione, deque *in manum conventione* (quam agnoscit in voce *dextræ*) multa docet. Longe etiam meliora tradit ad illud ejusdem lib. 214. *Ac dominum Ænean in regna recepit*. Quem ultimum Servii locum descripsisse, aut certe ob oculos habuisse videbatur Boethius in lib. 2. ad Topica Ciceronis; nisi tamen idem Boethius Ulpiani Instituta laudaret: ex quo potest intelligi, tam Servium libros Juris citantem, quam Boethium, ex eodem Ulpiano illud hausisse.

Ac ne ea coemptio Romanorum peculiaris videatur: & apud reliquas gentes vir & uxor se coemebant. Ac primum de Græcis videamus. Nam ecce Euripides in Medea uxores virorum emptrices facit: Ἃς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῇ * Πόσιν πρίασθαι, δεσπότην δὲ σώματος Λαβεῖν, *Quas primum oportet grandi vi pecuniæ * Emere maritum, dominus ut sit corporis*. At contra Sophocles uxores maritis venales facit; apud quem in Stobæo ser. 66. illæ sic expostulant: Ὅταν δ' ἐς ἥβην ἐξικώμεθ' εὔφρονες * Ὠθούμεθ' ἔξω, καὶ διεμπολούμεθα. *Namque ex ephebis ubi hilares excessimus, * Propellimurque foras, itemque vendimur*. At utrumque scitissime junxit Nazianzenus in Carm. de virginitate: Ὤνιός ἐστι δάμαρτι πόσις ... καὶ ὤνιος εὔνις ἀκοίτη. *Uxori vir venalis, venalis eidem Uxor*. Videatur & Aristoteles II. Polit. 98.

Idem mos & apud plerasque alias nationes viguit. Assyrii teste Æliano in IV. Var. hist. & Stob. ser. 42. puellas nubiles in forum deductas viris in Matrimonium divendebant. Idem & Babylonii teste Herodoto faciebant. Idem & Thraces auctore eodem Herodoto. At Solinus cap. X. Threissas etiam *subhastari* consuevisse tradit: in quem locum vide Salmasium. Indi apud Strabonem uxores par bovum emebant. Videatur de his omnibus Tiraquellus ad leg. Connub. V. Sed & apud Germanos vir uxori dotem offerebat, & quidem *boves & frenatum equum, scutum cum framea gladioque*, ut est apud Tacitum cap. 18. Postremo de Hebræis paria Scripturæ exempla complura sunt: de quibus, ut & de Talmudicis vide *Diatr. II.*

(IX) Ritus is quomodo procederet, explicuit Servius locis citatis, præsertim ad IV. Æn. 214. Boethius ad Topica Ciceronis, ac Nonius. Verum de iis ritibus plures habeo

ra ſponſaliorum connubiorumque contractum emptionis venditionis imitarentur. Ea imitatio qualis ſit jam paucis exſequar.

10. Ac 1. ſicuti in contractu emptionis venditio diſtinguitur a traditione, per quam venditionis contractus conſummatur; ſic in re conjugali ſponſalia quidem venditionem referunt, at ſubſequens Matrimonium traditionem complectitur: nec enim Matrimonium, quatenus contractus eſt aliam habet vim a ſponſalibus diverſam, niſi quod mutuam corporum traditionem impertiat. 2. Deinde ſicuti per nudam venditionem ſine traditione tantum jus ad rem acquiritur, traditio vero poſtmodum largitur jus in re: ſic etiam jus ad rem per ſponſalia, jus in re (in qua locutione perſonæ conjugum tamquam res conſiderantur) per ſecutum Matrimonium paritur. 3. Emptione contracta, tenetur venditor rem tradere, aut (ſi ad id non tenetur ſecundum alios DD. quam (X) controverſiam vide apud Vinnium initio ad *tit.* 24. *lib.* 3. *Inſt.*) debet

habeo de meo obſervationes; quas contuli in peculiarem Diatribam, quæ (ne heic plane obtunderem) promiſſæ *Diatribæ ad Can. Illib.* comes accedet.

Atqui ea coemptio, quam citati auctores deſcribunt, dicis cauſa fiebat: iſque ritus paullatim etiam obſolevit. At ſemper tamen intellectum fuit, tum dotem, quæ ab uxore dicebatur, tum & *τὰ ἀντίφερνα* ideſt munera cujuſvis generis, quæ a viro nuptiarum contemplatione uxori dabantur, utrumque, inquam, pretii locum tenere, quo ſe invicem coemebant, ſi utrimque dabantur, aut quo unus alterum emeret, ſi ab una parte dabantur; Vide loca in ſuperiore *Adnot.* producta. Quibus adde Theophyl. ep. 75. *προικιῶν τὸν γάμον ὠνήσομαι dotalibus muneribus emam nuptias.*

(X) *De eo, utrum venditor teneatur tradere rem, an præſtando id, quanti intereſt, liberetur. Quid ſit venditoris procacia.*

Vix alia circa emptionis contractum gravior quæſtio exſiſtit, ultro citroque a DD. agitata, quam hæc, utrum venditor, ubi primum de pretio convenit, hoc eſt contractu jam perfecto, ſi habeat tradendi facul-

debet saltem præstando *id*, *quod interest*, defungi. Nec diversa olim ex sponsalibus obligatio nascebatur. nam teste A. Gellio IV. 4. si uxor non dabatur, aut non accipiebatur, post intentatam actionem ex sponsu, judex *litem*

cultatem, teneatur præcise præstare rem, an etiam tantum solvendo quod interest, liberetur. Posse alterutro ex his modis venditorem defungi, senserunt ex antiquis Jo: Bulgarus, Azo, Hugolinus, ex recentioribus autem Alciatus, Duarenus, Donellus, Fachio. apud Vinnium ad tit. Instit. *de empt. & vend.* apud quem eodem inclinare dicuntur Covarruvias, Faber, Bachovius, Gudelinus, Christio qui ultimus etiam refert magnum Senatum Mechliniensem secundum hanc sententiam sæpe pronuntiasse. At opinio contraria (quæ docet, venditorem simul ac de pretio constitit, cogi rem tradere, si facultas tradendi sit) pluribus patronorum suffragiis & melioribus rationibus juvatur, atq; hodie *tantum non ubique* (inquit Vinnius) *recepta est*.

Heic si a me quæratur, utra sit potior sententia, non dubitabo ad posteriorem me adjungere, quæ & naturali rationi est apprime consentanea, & cui plures eædemque apertæ legum auctoritates suffragantur. Quid enim clarius illo Paulli loco in I. *sent.* 13. sic scribentis: *Si id quod emptum est neque tradatur neque mancipetur, venditor cogi potest, ut tradat aut mancipet*. Nec minus diserte Justinianus in tit. Instit. *de empt. & vendit.* ait, emptione perfecta & pretium omnimodo solvendum & rem tradendam esse. Idem tit. *de Donat.* §. 2. eamdem traditionis necessitatem, quæ incumbit venditori, ad hujus exemplum donatori etiam imponit.

Hæc quum sint clariora sole loca, certam efficiunt ἀπόφασιν, venditorem cui facultas tradendi sit, non liberari, nisi tradendo rem. Ceterum ad loca alia priori opinioni in speciem faventia facile respondebitur. Nam *l.* 1. *l.* 11. §. 9. *D. de act. empti*, & alibi, ubi scribitur, non tradentem in id, quanti intersit condemnari; intelligendæ sunt, ubi facultas tradendi deest. Itemque *l.* 17. *C. de fid. instr.* in illis verbis, *Necessitas venditori imponatur vel contractum venditionis perficere* (rem tradendo) *vel id quod emptoris interest, ei persolvere*, non alternativa obligatio venditoris designatur, sed successiva, ut tum solum sufficiat persolvere quod interest, ubi facultas tradendi desit.

Unus tamen locus est *l.* 4. *C. de act. empti*, cui nemo adhuc quod sciam, satisfecit. Ibi scribitur: *Si traditio rei venditæ .... PROCACIA venditoris non fiat: quanti interesse complere emptionem fuerit arbitra-*

tem pecunia æstimabat: quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui spoponderat aut qui stipulatus erat,

bitratus Præses prov. tantum in condemnationis taxationem deducere curabit. Ibi illud PROCACIA D. Gotofredus interpretatur *contumaci mora*. Atqui nulla est contumacia in eo qui facultatem tradendi non habet. Quare dicendum erit, solvendo id quanti interest, venditorem defungi, etiam ubi facultatem tradendi habet. Respondeo, in ea lege *Procaciam* non esse contumaciam, sed longe aliud, In Glossis *Procacia* est *ὑπάνδρω*: hoc autem *præcipitantiam* significat, sive (ut appellat Seneca *de ira*) *irrevocabilem præcipitationem*. Porro venditoris Procacia in eo posita videtur, quod præcipitanter eamdem rem secundo emptori tradens, ademit sibi tradendi priori emptori facultatem. Aut verius *Procacia* idem est quod *petulantia*: nam ut istud a *patendo* fit, illud a *procando* idest poscendo. Utraque vox de meretricibus usurpatur amatores poscentibus atque invitantibus. Ex quo vides, hasce voces usurpari in malam partem & de impudenter petentibus. Scitum est autem, venditores ultro emptores deposcere, atque in eo esse nimios. Id ubi intra fines honesti fit, non erit *procacitas* aut *petulantia*. At ubi eos fines trasgressi, etiam res alteri venditas iterum vendunt simulque tradunt; ea merito *Procacia* dicetur. Vides jam in ea lege eos peti, qui procaciter re secundo emptori tradita, facultatem sibi tradendi priori præciderunt. Atque ea interpretatio quamquam certa est, ex loco Gellii, quem toties produximus, lucem hauriet, eidemque affundet: ex quo simul intelligetur, quam paria ac germana omnia in emptionis atque in sponsaliorum contractu fuerint. *Sed si post eas stipulationes* (sponsalitias) *uxor non dabatur aut non ducebatur, qui stipulabatur, ex sponsu agebat: judices cognoscebant. Judex, quamobrem data acceptave non esset uxor, quærebat*. Hactenus rite & recte omnia: illud quod sequitur, non pronum est ad intelligendum. *SI*, inquit, *nihil justæ causæ videbatur, litem pecunia æstimabat: quantique interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui spoponderat, aut qui stipulatus erat, condemnabat*. Imo, inquam, *si nihil justæ causæ videbatur*, debuisset cogere ad dandam aut ducendam, non damnare ad id quod intefuisset. Verum loquitur ibi Gellius de ea faci specie, quando jam sponsa alteri proco nupsisset, aut sponsus alteram uxorem duxisset. Heic quia dandi aut ducendi deerat facultas; is qui frangendo fidem, facultatem sibi tradendi ademerat, ad id quanti intererat damnabatur.

erat, *condemnabat*. 4. Præterea in utroque contractu tam venditionis, quam ſponſaliorum arræ dantur aut accipiuntur, & utræquæ arræ eamdem vim ac naturam habent. 5. Adhæc, emptio venditio ante traditionem revocabilis eſt: ſicuti & ſponſalia ante Matrimonium. 6. Nam in utroque contractu non tantum per parem præſtationem ejus, quod intereſt, contrahentes defungebantur, ut ante dictum fuit: verum etiam par utrobique fuit arrarum amiſſio aut redditio. Etenim ſicuti ubi in emptione arræ intervenerint, poteſt ab eo negotio recedi, ſi aut emptor diſcedere volens arras datas relinquat, aut recedens venditor, quas accepit, reddet duplicatas, *l.* 15 *Cod. de fid. inſtrum.* ſic etiam ex *l.* 5. *Cod. de ſponſal.* qui ſponſaliorum fidem non vult implere, acceptas arras ſponſalitias reſtituet duplicatas, aut, ſi minor ſit, ſimplas. Sicuti & ſponſus, qui dederat, non eſt dubium, quin per meram amiſſionem recedat a negotio. 7. Poſtremo eſt & alia inſignis ſimilitudo inter ſponſalia & venditionem intercedens, quam licebit latius diducere.

11. Nam ſicuti venditio irrita interdum accedente traditione roboratur, ſic etiam ſponſalia invalida, ſubſequente traditione hoc eſt Matrimonio convaleſcunt: id quod duplici exemplo expedio. Prius exemplum erit hoc. Etſi enim venditio poſteriori emptori facta per priorem vitiatur, tamen ſi poſteriori venditioni etiam traditio acceſſerit, jam hæc priore potior erit, *l. quoties* 15. *C. de rei vendic. l. traditionibus* 20. *C. de pact.* At idem juris & in re connubiali prorſus obtinet, id quod apparet in ſponſa duorum aut ſponſo duarum. Etenim ad eum modum, quo venditio poſterior per priorem, ſic ſecunda ſponſalia per priora infirmantur: rurſus autem quemadmodum venditio ſecundo emptori facta, mox ut acceſſerit traditio, vincit priorem venditionem, ſic poſteriora ſponſalia

lia accedente traditione corporum hoc est Matrimonio, sponsalibus prioribus prævalent. Alterum exemplum esto in eo, quo de agimus, patrio dissensu. Nam sponsalia, quæ injussu patris tui stipulatus es, cassa esse definitum est in allata *l. 7. D. de sponsal.* quam legem Jura Canonum, uti diximus, non resciderunt. At si ista sponsalia initio irrita ipsum Matrimonium sic, quasi venditionem traditio, subsequatur, jam is contractus ex Tridentina sanctione est validissimus.

12. At enim, inquies, hoc ipso, quod Tridentini Patres nuptiis sine patre factis vigorem tribuerunt, videntur & eumdem vigorem furtivis filiorum sponsalibus tribuisse.

13 Respondeo tripliciter. 1. Argumentum a validitate Matrimonii ad validitatem præcedentium sponsaliorum non valet, ut satis jam proxime demonstratum fuit tum exemplo traditionis,quæ venditioni invalidæ accedens robur eidem tribuit: tum sponsaliorum cum secunda persona contractorum quem contractum per se vitiosum, tamen nuptiæ subsecutæ firmant. Contra vero si a validitate sponsaliorum inferatur Matrimonii valor, argumentatio recte procedet: e. g. sponsalia cum Seja valent, ergo cum eadem & nuptiæ subsecutæ consistunt. Ratio est, quia sponsalia statim ac inhonesta sunt & prohibita, etiam vitiosa evadunt: contra vero plura conjugia sunt illicita & prohibentur ne fiant, at facta suo se robore sustinent. 2. Tridentini Patres, qui nuptiis sine auctoritate patris valorem constare voluerunt, fidem de sponsalibus alte siluerunt: id quod etiam doctifs. Bellarminus agnoscit. Quare dispositio juris civilis sponsalia clam patre facta irritantis, quia nusquam in Jure Canonico antiquata cernitur, adhuc obtinet vires suas. 3. Tertia responsio paullo longior erit: de qua sic accipe.

14. Dixi Tridentinos Patres de clandeſtinis ſponſalibus, ſeu clam patre factis ſiluiſſe. Nunc ipſe me reprehendo. Ajo igitur, ſponſalia injuſſu patrio contracta ab eo Concilio, ſi minus diſerte, at ſaltem implicite vetita fuiſſe, ac proinde ab eodem irritata, quia (uti modo dicebam, & mox uberius exponam) in re ſponſaliorum quod prohibitum, idem continuo & caſſum effectu eſt, ſecus ac in Matrimonio. Res ſic ſe habet. Synodus illa Seſ. 24. in *De reform. matr.* cap. I. nuptias parentum auctoritate defectas, etſi jam contractas ſuſtinet, tamen deteſtatur & prohibet, dum ait, *Sancta Dei Eccleſia ſemper deteſtata eſt atque prohibuit*. Quo loco τὸ *prohibuit*, habet vim præteriti proximi (τοῦ παρακειμένου) non remoti: quod Itali non redderent *proibì*, ſed *l' ha proibito*. Quod tantumdem eſt ac *prohibuit & nunc etiam prohibet*: uti ſuo loco, ubi de Canonis Trid. ſententia, pluribus demonſtrabitur. Ergo quas nuptias Concilium factas ſuſtinet, eaſdem *prohibet*, ſupple faciendas. At vero factas ſuſtinere ſimulque faciendas prohibere tantumdem eſt, ac ſuſtinere ſponſalia de præſenti injuſsu paterno facta, at prohibere eadem de futuro. Nunc quæro, quo pacto iſta ſponſalia de futuro, quæ a Tridentino conventu, ſi minus diſertis verbis, at certe ἰσοδυναμοῦσιν (*æquivalentibus*) &, uti loquuntur, *implicite* fuere prohibita, eadem tamen dici valida poſſint. Vides igitur tantum abeſſe, ut Tridentino hiſce ſponſalibus quidquam præſidii arceſſi queat, ut ſi ejus judicio ſtamus, dicenda ſint ea ſponſalia non tantum civiliter, verum & canonice *prohibita*, quod tantumdem valet ac *irrita*.

15. Et quidem ut rem altius repetam, in Matrimonio quidem tum carnali, tum etiam ſpirituali (hoc eſt in ſacris ordinationibus) valet hæc diſtinctio, ut poſſit eſſe validum, ſed non licitum: at in ſponſalibus inauditum eſt, ut quæ ſint

ſint illicita ac prohibita, ſimul tamen conſiſtant. Etenim mera ſponſalia de futuro, quippe nullam corporum trationem continentia; ex eo ſolum quod prohibentur ne fiant, etiam facta, vitioſa ſunt & effectu carent. Contra vero ſponſalia de præſenti, ſive Matrimonium poteſt multis caſibus eſſe ratum, etſi fuerit illicitum. Si quæras diſcriminis hujus inter ſponſalia & connubium rationem, promptiſſimum erit reſpondere: quia inquam, Matrimonium nexum indiſſolubilem habet, quem non modo diſſolvere, ubi recte coaluit, ſed ne tum quidem, ubi ſubolet vitium, pro infirmo ac diſſoluto haberi ſeu declarari expediat: ſecus ſponſalia. Et quidem quæ irrevocabilia ſua natura ſunt, in iis non ſolet ex illicito ac prohibito etiam τὸ ἄκυρον ſive *invalentia* continuo inferri. Sic quia donationes ſunt irrevocabiles, ideo lex Cincia *imperfecta* Ulpiano dicitur in fragmentis initio, ubi ſic incipit: *Imperfecta lex eſt veluti Cincia, quæ ſupra certum modum donari prohibet.... & ſi plus donatum ſit, non reſcindit*. Eodem plane modo lex Tridentina de conjugiis clam parentibus initis *imperfecta* (XI) ut alibi ſæpe monui, dici poterit, quippe eas nuptias *deteſtans* & *prohibens*, at vero ſemel factas fovens ac fulciens. At in ſponſalibus longe aliter ſe res habet, in quibus, utpote revocabilibus, prohibere ne fiant, tantumdem eſt, quod irritare jam facta: Sic ſponſalia poſt fidem alteri datam contracta, quia Jure Canonico ſunt prohibita, continuo etiam

(XI) Quum autem ſanctionem hanc Tridentinam *legem imperfectam* voco; noli ſic accipere, quaſi quidquam Sacroſancto Concilio detractum eam. Tantum enim exempli & interpretandi cauſa hæc dicuntur. Non enim ratione poteſtatis aut cognitionis alteriuſve defectus in Legislatore, ea lex *imperfecta* dicitur: ſed quia Legislator ipſe hactenus & non ultra prohibere voluit. Pari ratione impedimenta tantum impedientia vocari *leges imperfectæ* poterunt.

etiam ſunt invalida, etſi ubi hiſce poſterioribus ſponſalibus nuptiarum nexus indiſsolubilis acceſserit, jam jure optimo conſiſtent. Poſtremo ſi & hoc porro quæras, cur in ſpoſaliorum, imo & pactorum omnium legibus tantumdem ſit prohibere, nequid fiat, ac factum infringere: ratio eſt expeditiſſima, quia certi juris eſt, ſponſiones, pacta, ſtipulationes turpes nullius eſſe roboris, ex *l. Generaliter* 26. *l. Si flagitii* 125. *D. de verb. obl.* necnon *l.* 7. §. 14. *l.* 27. §. 4. *D. de pact. l.* 5. *C. de legib.* Id vero intelligendum eſt, ſive ea turpitudo ex naturali honeſtate, ſive ex legum prohibitione promanet. Etenim utraque turpitudo his ſponſalibus ineſt, quæ & *naturali rationi* (ut ex inſtit. initio tit. de Nupt. intelligitur) adverſantur, & a *civili* præterea abhorrent. Ad civilem autem rationem refertur *patria poteſtas* & jus *ſuitatis*, quorum illa facit ut filius nihil ferme, niſi auctore patre poſſit: iſtud vero prohibet ne patri invito ſuus agnoſcatur heres. Et ob has rationes ſponſalia filiorumfam. inſcio patre a Romanis legibus prohibentur, ac proinde ſunt irita.

16. Poterat & illa ratio afferri, quod ſicuti de juris Moſaici Romanique collatione & vetus liber ſcriptus exſtat, & eam comparationem non indiligenter viri eruditi atque induſtrii pertexuerunt; ſic quandoquidem Num. Cap. 30. vota Deo a filiisfam. diſſentiente patre nuncupata ſunt irrita: non fuit conſentaneum, ut ſponſiones futurarum nuptiarum (quæ in jure noſtro etiam *vota* dici ſolent) ut vota inquam hominibus non auctore patre facta valerent. Verum de hoc toto argumento, quo θεολογικώτερον videri poterat, videantur inferne (XII) adnotata.

17. Ex

(XII) *Ex voto filior. fam.* Num. xxx. 4. *non recte inferri, eorumdem nuptias, sed tantum ſponſalia injuſſu patrum non conſiſtere*: Num. xxx. 4. 5. 6. ſic legitur. *Mulier ſi quidpiam voverit, & ſe coſtrin-*

17. Ex hactenus dictis fit consequens, filiosfam. sibi invicem injussu paterno de re nuptiarum in futurum promittentes, per eas sponsiones nihil prorsus efficere, ac protinus sponsalia esse ipso jure irrita: exceptis aliquibus

strinxerit juramento, quæ est in domo patris sui & in ætate adhuc puellari: si cognoverit pater votum, quod pollicita est, & juramentum quo obligavit animam suam, & tacuerit, voti rea erit. Quidquid pollicita est & juravit, opere complebit. Sin autem statim ut audiverit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quo contradixerit pater. Hanc periocham quum Gratianus in eam Decreti partem, qua de Matrimoniis agitur (legitur enim Causa 32. q. 1. can. 14.) retulisset, ansam Glossographis præbuit ea verba non tantum de voto & juramento; sed & de Matrimonio impuberum intelligendi. Vide ibi Glossas, in quibus votum, ac Matrimonium aut confunduntur, aut pari passu in filiisfam. procednnt. Sed & Fagnanus ad cap. *Tua not, de desponf. impub.* n. 12. hunc Decreti textum (qui est Mose Num. c. 30.) supine admodum Ambrosio tribuit, &, quum sit de voto ac juramento, tamen tamquam responsum matrimoniale laudat.

Quamvis autem adscriptus textus non de Matrimonio, sed de voto ac jurejurando loquatur, tamen ansam Protestantibus dedit, ut inde argumentum caperent, quo probarent, nuptias clam patre initas non consistere, aut saltem per patrium dissensum solvi. Primus, quem sciam eo agumento usum, fuit Erasmus, a quo id mox Protestantes arripuerunt, ac plenis buccis decantarunt. Nam si, inquiunt, promissio Deo facta a parentibus cassa redditur, quanto magis nuptialis promissio facta homini? At fateor, a voto ad Matrimonium non rite argumentum procedere. Nam votum non aliud quam meram promissionem complectitur: quum contra Matrimonium exhibeat & repræsentet, quod ante promissum fuerat. Vide proxime dicta in hac Mantis. num. 9. & seq. & in *Adnot. VII.* ubi ostendimus, sponsalia venditioni, at Matrimonium traditioni esse æquiparandum. Ergo si quod argumentum ab hoc Mosis loco duci poterat, id unice ad sponsalia, non ad Matrimonia trahendum erat. Nam recte a voto ad sponsalia argumentatio fluit. Si enim promissio Deo facta in conceptione voti per patrium dissensum sit irrita, multo magis per eumdem infirmabitur promissio homini facta in sponsalibus. Nec alia, reor, Gratiano mens fuit, quippe hunc Nume-

bus casibus, quibus permissum est filiisfam auxilium judicis adversus parentum morositatem implorare, quibus casibus

Numerorum locum inter eos textus inserenti, qui sunt de sponsalibus: existimavit enim, recte a voto ad sponsalia argumentum trahi.

Imo fort. non tam Gratianus voto ad sponsalia argumentum ducebat, quam proprie Mosaicum textum existimavit de *votis* nuptialibus hoc est sponsalibus accipi debere. Cur? Quia quum a Vulgata, quam usurpavit, absit vox *Domino* (quæ tamen in fonte est, ubi diserte dicitur *Mulier si voverit votum Domino*) existimavit forsitan, hoc de votis nuptialibus posse accipi: nam *Votum*, etiam sine addito, sæpe nuptias significare, satis colligitur ex illo Apulei in IV. Floridor. ubi ait, *Togam quoque parari & voto & funeri* (ubi imperite commentator Julianus Floridus in *interpretatione* illud VOTO exposuit *ad votum nuncupandum*: Imo ad ævum Apulei ibi alluditur, quo duobus dumtaxat temporibus induebatur toga in nuptiis semel, iterumque in funere) & ex aliis Scriptor. & JCtorum locis apud Brissonium in v. *Votum*. Accedebat quod Divinus Legislator similia Romanis sponsaliorum legibus ibi loqueretur. Nam illud Mosaicum Num. xxx. 4. *Si cognoverit pater votum, quod pollicita est ... & tacuerit, voti rea erit*: ex æquo respondet Paulli responso in *l.* 7. *de sponsal.* ubi, præfatus de necessitate consensus ascendentium in sponsalibus, subdit: *Intelligi tamen semper filiæ patrem consentire, nisi evidenter dissentiat, Julianus scribit*. Postremo sicuti, ubi de sponsalibus sermo est, quod de filiabus dicitur, idem solet & ad filios porrigi (vide exemplum sup. in Adnot. V.) sic & in hoc Mosis loco, quod de filiæ voto Legislator posuit, id Hebræi JCti perinde de filiis esse intelligendum statuunt. Omnino videbatur, uti dicebam, ætate Gratiani Mosaicus is locus etiam de votis nuptialibus, hoc est sponsalibus esse capiendus, alioqui numquam in suo Decreto is Monachus hanc Sacræ Scripturæ laciniam ei panno assuisset, qui totus est de sponsalibus. Aut (si non tam crasso ingenio Gratianus fuit, ut sic putaret) certe quidem ex vulgata sui temporis opinione aut existimavit, Mosaicum, de quo quærimus, textum generaliter ad omnia vota, tam Deo nuncupata quam homini, pertinere: aut postremo a voto ad promissiones hominibus factas argumenta tamquam a majore ad minus trahi oportere.

Antequam hinc abeo: Ulpianum reperio *l.* 2. *de pollic.* §. 1. de voto similia Mosi locutum. *Voto autem patres familiar. obligantur, puberes sui juris: filius enim fam. vel servus sine patris dominive auctoritate vo-*

ſibus poſſunt interdum nuptiarum promiſſiones nec turpes eſſe, nec irritæ: ſed nec tamen ſtatim actionem ex ſponſu

te voto non obligantur. Hæc ubi jam ſcripſeram: animadverti, turbare heic Morales Theologos: apud quos ſic diſtinguitur, ut impuberum tantum vota irritari a patribus poſſint, non item puberum, quos hodie voti reos faciunt, niſi ſiquando eorum vota ſint talia, quæ regimen domeſticum perturbent. Vide Nat. Alexandrum in Theologia, & alios. Et hactenus quidem do manus: nam tradita ab illis regula ſaltem ex Theologorum conſenſione poteſt hodie legis locum obtinere, etiam ſi aliter in Moſe ſit: quia iſtud Moſaicum præceptum (nimirum quod filiarum vota irrita fieri a patre poſſint) morale non eſt, quod variari nequeat, ſed politicum ſive judiciale. Hactenus, inquam aſſentior: verum ſi diſcriminis hujus puberum atque impuberum Moſem Num. xxx. (quem citant) auctorem faciunt; plane non aſſentior. Nec enim iſtud diſcrimen a Moſe traditur. Pro *ætate adhuc puellari* (quod pulchre heic Hieronymus poſuit) Heb. eſt נעריה *neureba*, quæ vox ambitu ſuo tum pueritiam, tum adoleſcentiam univerſam complectitur: verum apud Legislatorem eadem vox totum illud tempus ſignificat, quamdiu filia *in domo patris ſui* (cum hoc enim illud *neureba* conjugitur) hoc eſt quamdiu innupta ſub patria poteſtate vivit. Cur eouſque porrigitur vox *neureba*? Quia ſtatim ac elocata, ex patris domo exit, tum in mariti tutelam tranſit: ac novo ſtatim oritur facti ſpecies, de *ὑπάνδρῳ* hoc eſt ea, quæ ſub mariti poteſtate vivit. De ea vero pergit porro Moſes eadem imperare ver. 7. & ſeq. ac quæ de filia innupta præceperat. Non eſt ergo dubium quin hoc loco, non ſolas impuberes Legislator, ſed & puberes adhuc innuptas, & *in domo patris* hoc eſt ſub patria poteſtate, deſignaverit. Accedit, quod impuberum votum aliunde ex infirmitate judicii non valere exiſtimant Hebræi Doctores apud Ainſworthum. Nim. juſtam ætatem, ut votum valeat, definiunt an. 13. pro maribus, 12. pro femellis; aut vero 12. pro maſculis, 11. pro ſexu ſequiore.

Hæc quæ hactenus dixi, confirmantur auctoritate Hieronymi, qui non *in pueritia* poſuit, ſed *in ætate adhuc puellari*: quod longe eſt aliud. Sed proderit Druſii huc adnotata producere. „ Addit (Moſes) „ interprete Hieron. *in ætate adhuc* „ *puellari*. Emendant (critici) *in* „ *pueritia ſua*. Eſt cur malim, *in* „ *adoleſcentia ſua*. Nam *neurim* eſt „ *adoleſcentia*... Ceterum (illud) „ *in domo patris ſui* R. Salomon ex- „ plicat: *in poteſtate patris ſui*, „ *licet non fuerit in domo ejus*.

Verum, nequid diſſimulem, idem R. Sa-

fu (XIII) faltem de Jure Canonico dabunt, verum, ut opinor, in fufpenfo manebunt, donec judex interpellatus de eo pronuntiaverit.

18. Et adhuc quidem de jure communi difputavimus, ex quo evicimus fponfalia filiorumfam. patris auctoritate defecta nec olim firma fuiffe, & ne nunc quidem poft eas correctiones, per quas jus civile in Matrimonialibus

R. Salomon apud Drnfium ibid. ætatem *neurim* ita definit, ut neque impubea in intelligenda (nam *votum* inquit *ejus non eft votum*, nempe ex infirmitate judicii) neque חונרב *bogereth* ideft annoa pubertatis egreffa, fed (ut idem videtur ex Doctoribus inferre) pubertatis initinm. Vide fi tanti fit, locum. Idcirco vero pubertatia initium, non adnltiorem ætatem intelligi (ut mihi quidem illi videntur) volunt; quia virginea ftatim πρωθήβαι ideft pubertate prima, effe elocandaa volunt: in tantum ut in *Pefach.* fol. 113. 1. fcribatur, *Si fuerit filia tua pubes facta, manumitte fervum tuum, & dato eum ipfi*: ὑπερβολικῶς fcilicet ut oftendant, non effe trahendaa nuptiaa, ne nuptnrientea dehoneftent familiam. Itaque huic & illud cohæret, quod in *Nidda* fol. 47. 1. huc pertinens edicitur: *Quando pubuit filia, non amplius patri eft poteftas in eam.* Næniæ. Nam mille poffunt cafus incidere, propter quos nuptiæ fint retardandæ: nec quia illa jam ὑπέρακμος, ideft pubertatem excefferit, ideo minus fub patria poteftate erit, donec ὕπανδρος hoc eft fub viri poteftate fuerit. Hactenua de Mofaico præcepto: quod quia morale non eft; nihil derogat ftabilito jam a noftria Theologia difcrimini inter puberum atque impuberum vota, ut hæc, non item illa irritari a patre poffint. Sed iidem fruftra Mofem Num. xxx. difcriminis hujus auctorem laudant: apud quem *Neurim* (Hier. *puellaris ætas*) eft omnino antennptiale tempus univerfum.

(XIII) *Actio ex fponfu* in fponfornm alterum reluctantem dabatur olim ex jure veterum Latinorum tefte A. Gellio IV. 4. Atqni hoc jus non Romæ obfervatur, fed in Latinorum urbibus, & quidem non ultra *id tempus quo civitas univerfo Latio lege Julia data eft*, ut idem ex Ser. Sulpicio ibi docet. At jure Romano nulla ex fponfalibus obligatio nafcebatur ad contrahendas nuptiaa, nec ulla indidem prodebatur actio, (ut alibi oftendimus) quinimo liberum erat *nuntium remittere*, at fponfalibua renuntiare, ex iia legibus, quæ infra in *Adnot. XVII.* citantur. Sed tamen Jure noftro Pontificio actio con-

libus ex Jure Canonico novissimo refingitur, valere. Quam juris discussionem doctoribus, quos equidem viderim, in mentem non venisse, præsertim in tanta quæ hodie est juris subtilitate, est quod mirer.

19. At illud magis miror, quum celebratissima sit illa Regni nostri Pragmatica Sanctio in tit. *De S. C. Macedoniano*, quæ incipit *Per excellentem*, in quam scripta exstant spississima a nostratibus doctoribus commentaria, quumque ea Pragmatica longius multo, quam S. C. Macedonianum processerit, quippe non tantum mutui contractum (quem dumtaxat S. C. Macedonianum complectebatur) sed omnino omnes pactiones, quæ quomodocumque a filiisfam. fiunt, sine præsentia & consensu patris, nullas esse jusserit: quum, inquam, hæc ita se habeant, quæ hominum est ἀσφασία, qui si non jure communi, at hac saltem constitutione sponsaliorum istiusmodi contractum prohibitum esse, non iutellexerunt? An non sponsalia de genere sunt sponsionum, pactorum, conventionum, contractuum? Nemo umquam de hoc (XIV) dubitavit: imo & per excellentiam apud Græcos Latinosque is contractus nomen generis (XV) occupavit. Verum quod ad Prag-

contra partem alteram retinentem dabatur, ac nunc etiam datur: de quo vide dicta ab Auctore initio Dub. IV. & a me in *Adnot. XVII.* 33. 34. At hoc intelligendum est, quoties sponsalia ab ipsis parentibus tutoribusve, aut, si majorennes sint, saltem patre consentiente, sunt facta. Nam furtiva filiorum sponsalia numqnam pro obligatoriis habnit Jus Canonicum: exceptis iis casibus, de quibus sup. num. 17.

(XIV) Tractant quidem pragmatici hanc otiosissimam quæstionem; utrum sponsalia sint contractus. At omnes ad unum ajunt, nec ullus repertus est, qui hoc negaret. Vide *Onnat. de contract. to. 2. tract. 8. sect. 7.*, *Sabellium*, alios. At de Franc. Hotom. alibi.

(XV) De Græcis non est dubium, quin sponsalia vocarint Συνάλλαγμα idest *contractum*, nim. κατ' ἐξοχὴν *per excellentiam*. Nec te turbet Chrisost. qui Hom. 74. in Matt.

Pragmaticæ intelligentiam attinet, eſt plane indigniſſimum ac prorſus inauditum, ut ne ad modicam quidem ſummam poſſit ſeſe filius obligare injuſſu patris, poſſit autem ejuſdem ingratiis ſeſe in perpetuam ſervitutem dedere, atque in barathrum miſeriarum ſe præcipitem agere. Hoc quis ſanæ mentis animum induxerit credere? Niſi hoc eſt, quod male præconcepta de Matrimonii libertate opinio, & male intellecta Concilii Trident. de Matrimoniis clandeſtinis ſanctio noſtris doctoribus tantam caliginem offudit.

20. At erit aliquis, qui excipiat, non ſolere leges noſtras res matrimoniales attingere, quæ nim. ſub Juris Canonici diſpoſitione ſunt. Ita ſane, verum ubi de contractu matrimoniali, qui ſimul & Sacramentum eſt, agitur: at ſponſaliorum de futuro contractus nihil de Sacramento habet. Hinc quum contractus Matrimonii non niſi coram Sacerdote celebretur, contra ſponſaliorum pacta publicus tabellio ſolet excipere. Poſtremo, ut omnes prorſus cauſandi anſas præcidam, verba Pragmaticæ ita concipiuntur, ut directe tabelliones petant. *Nemo*, inquit, *dictorum Actuariorum & Notariorum audeat..... adnotare neque recipere obligationes inſtrumenta vel contractus aliquos a filiisfam. quibuſcumque niſi in præſentia & expreſſo cenſenſu ipſorum patrum*. An non quum Canonicæ

Matt. matrimonium *συνάλλαγμα* dici teſtetur: nam ex orationis contextu apparet, ibi agi de iis contractibus, qui nuptias antecedunt, hoc eſt de ſponſalibus. Sic etiam Heſychius *Συνάλλαγμα* interpretatur *γαμικὸν συμβόλαιον* ideſt *nuptiale pactum* hoc eſt *repromiſſionem futurarum nuptiarum*, quomodo ſponſalia definiuntur. At apud Latinos etiam *ſponſalia* nomen generis invaſerunt, nempe dicta a *ſponſionibus* ſive pactionibus, quæ ſunt univerſi generis vocabulum. Nec ſecus ſponſalitia *confarreatio* nomen generis obtinet, quippe qua ex vi ſuæ etymologiæ *ſponſionem* deſignat, uti dicam in Diatr. II. par. a.

nicæ ſanctiones furtiva filiorum ſponſalia deteſtarentur & prohiberent, æquum fuit, ut civilis etiam poteſtas ſuppetias ferret, abſterrendo tabelliones, ne iſtas furtivas filiorum ſponſiones nuptiales in ſua commentaria referrent? Nihil æquius fingi poterat. Aut ſaltem æquiſſimum fuit, ut ea Pragmatica conſtitutione, qua minoris momenti contractus excipere tabelliones vetantur, hunc, qui maximi momenti eſt, in quo paterni conſilii maturitas præcipue requiritur, multo magis vetari intelligatur.

Ergo non eſt dubitandum, quin ſponſalia, de quibus quærimus, tum jure civili communi (etiam quatenus hoc in Matrimonialibus Jure Canonico noviſſimo correctum fuit) tum etiam noſtro municipali ſint irrita & caſſa. Et ſic quidem olim ſenſeram ſcriſperamque: nec de Jure civili eſt, quod mutem quidquam. Verum ad laudatam Pragmaticam quod attinet, nolo diſſimulare gravem difficultatem, quam opponi poſſe mihi video, quæ talis eſt. Ea, qua de agimus, Pragmatica ante minus ducentos annos promulgata fuit. Interim ex Neapolitanis JCtis, qui ætati Pragmaticæ illius æquales fuere aut ſuppares, nemo unus, quod ſciam, inventus eſt, qui iſtius ſanctionis vim atque intelligentiam etiam ad ſponſalitios contractus extenderet. Atqui ii, qui conditæ legis tempore vixerunt, aut ei ætati ſuccreverunt, optime noſſe poterant, quæ mens quodque ingenium Pragmaticæ illius eſſet. Ergo ex JCtorum æqualium ſilentio optime perſpicitur, conditoribus ejus legis hoc tantum ſuiſſe propoſitum, ut ceteris filiorumfam. conventionibus ſine paterni conſilii maturitate factis occurrerent, eoſdem vero conditores de ſponſalibus nihil fuiſse ſollicitos.

Huic quidem difficultatis nihil habeo, quod reponam: ſi quidem ingenue, uti par eſt, & ex animi ſententia agere volumus. Sic enim ſum: a cavillationibus ſemper abhorrui;

horrui. Esto igitur. Fateamur, ea Pragmatica sponsaliorum contractus non contineri: maxime quum hucusque tabelliones impune filiorumfamil. conventiones sponsalitias exceperunt, non requisito parentum consensu atque præsentia. Sed tamen nemo mihi hoc eripiet, quin, quum ea lex patrium consensum ad ceteras longe minoris momenti pactiones desideraverit, eadam præ se aperte tulerit, multo magis in sponsaliorum contractu patrium consensum exquirendum esse. Verum quia de sponsalibus, ne patris injussu fierent, satis in Jure civili cautum fuerat, neque id in Jure Canonum usquam correctum videbatur: idcirco nova lege municipali, quæ filiosfam. in officio contineret, supersedere potuit. At vero S.C. Macedoniorum, qua parte deficiebat, ea parte per celebrem Pragmaticam, de qua tamdiu loquimur, merito suppletum fuit. Ac de his hactenus.

PARS ALTERA.

Consectaria præcedentis doctrinæ.

21. *Ex sponsalibus filiorumfam. nulla oritur actio nec civiliter, nec Canonice: imo vero judices patribus adversus filios suppetias ferre debent. Ac stultus est labor obsecrare filios, ut renuntient sponsalibus, alioqui irritis.* 22. *At sponsalia, a quibus patres injuste dissentiunt, tantisper in suspenso manent, donec judex pronuntiaverit.* 23. *Proponitur objectio petita ab* Honestate, *quæ a furtivis filiorumfamil. sponsalibus oritur, non oritura, si essent irrita. Resp. in his oriri dubium Honestatis impedimentum, quod tamen pro vero impedimento est habendum, quia in Sacram. sequenda est pars tutior.* 24. *Opponitur Tribunalium laicorum* stylus. *Quem tamen ostenditur*

ditur causæ nostræ favere. De edicto exhibitorio & prohibitorio. *Recens S. Consilii sententia pro patria potestate*. 25. *In nonnullis casibus merito judices filiis adversus patres auxilio veniunt*. 26. *Quinque objectiones petitæ ex Curiar. Episcopalium praxi*. 27. *Ea praxis desumenda est ex Prælatis doctrina & prudentia illustribus. Laudantur præ ceteris Aloysius Riccius, & hujus Dissert. Auctor, atque Eminentiss. SPINELLIUS Archiep. Neap.* 28. *Resp. ad singulas objectiones. Incidere casus aliquos, in quibus Prælatus pro filiis stare debeat, maturando nuptias. Hodiernis moribus dissensum patrium actis insinuari, haberique ejus rationem.* 29. *Ad V. objectionem responsio accuratior. Anterioribus sponsalibus validis, non item invalidis, impediuntur posteriora, ne transeant in Matrimonium. Quare illa, quibus parentes cum ratione obsistunt, quum sint irrita, nullum debent impedimentum afferre.* 30. *In praxi ante dicta sponsalia sunt moratoria tantum, non peremptoria.* 31. *Optandum, ut hoc ipsum publico Ecclesiæ judicio definiatur, ut amputetur seges infinita perjuriorum, quæ ex hac una radice pullulat. Deferre jusjurandum quando non licet ex August. Obstruendas esse perjurii quaslibet rimulas.* 32. *BENEDICTI XIV. laus. Ex ejus* Brevi *graves contra filiorumfam. detestandos conatus sententiæ excerptæ.*

21. Quorsum vero, inquies, hæc tam multa de sponsalibus istiusmodi? Nempe ut intelligatur, ex eis, utpote plerumque ab initio invalidis, nullam pari obligationem, nullamque exinde actionem prodi, non tantum jure civili (ex cujus dispositione non solum mutuo dissensu a sponsalibus recedi potest, sed etiam ex alterutrius sponsi renuntiatione) sed ne Canonico quidem, quod ceteroqui solet sponsorum alterum refracta-

fractarium hortationibus, aut minis urgere, ut fidem liberet. Cur? Quia ea ſponſalia plerumque ab incunabilis irrita fuere: Imo ne citari quidem filius aut filia poteſt, ut in judicio ſiſtat, ubi de juſto patris diſſenſu conſtitit. Nec hoc ſatis: verum quia eadem ſponſalia deteſtanda ſunt ac prohibita, poteſt tum jure patriæ poteſtatis multis modis compeſci filius, ne fidem præſtet, tum vero judex imploratus (præcipue ubi juſte pater diſſentiat) debet omnibus juris remediis huic malo obviam ire. Poſtremo (ut plura alia hujus generis conſectaria taceam) non coguntur patres ad filiorum genua ſe provolvere, ut ſponſalibus ſuo injuſſu contractis renuntient: quemadmodum & quoties unus ex ſponſis a ſponſalibus recedit, hujus pater non cogitur partis alterius veniam largitionibus & pecunia redimere, ut poſſit filium aut filiam elocare alteri, de quo inferius diſputabitur.

22. Quid ſi vero, inquies, contracta ſint ſponſalia in uno ex iis caſibus, quibus ſive propter majorem filiæ ætatem, ſive parentum moroſitatem, cunctationem, avaritiam, licet liberis ſibi conditionem quærere, aut vero ſaltem judicis auxilium implorare? Annon iis ſaltem caſibus ſponſalia & erunt valida, & actionem producent? Reſpondeo, quidquid de vigore ſponſaliorum in hiſce caſibus ſit (XVI) non ante tamen actionem adverſus alterum ſponſum renitentem, aut contra parentes impedientes dari, quam conſtito, illum eſſe unum ex antedictis caſibus: id quod ei parti, cujus intereſt, probare incumbit.

Atque hæc in univerſum ſunt poſitæ doctrinæ conſectaria,

(XVI) De quo vide ſuperius dicta num. 17. Nimirum ſponſalia illa, quibus patres injuſte diſſentiunt, non erunt quidem ab initio irrita: ſed tamen quia id diſceptatione & judicis ſententia indiget, tantiſperdum judex ſuper eo pronuntiet, in ſuſpenſo manet.

ctaria, quæ leviter tantum adumbrata non necesse fuit singulatim deducere: nec enim ignoro, ubi in rem præsentem venitur, pro circumstantiarum varietate etiam varia fore rerum singularum judicia.

23. Verum illam consecutionem, quæ statim in oculos incurrit, non possum heic dissimulare. Nam si sponsalia, de quibus tamdiu loquimur, censeantur invalida, nullum ex iis inducetur Honestatis impedimentum. Nunc vero praxis contrarium obtinet. Resp. nasci quidem exinde Honestatis impedimentum: verum non inde sequi, sponsalia illa fuisse valida. Quod totum quale sit, brevi sic accipe. Jure antiquo *Honestas* etiam ex irritis sponsalibus inducebatur. Id quidem sustulit Trid. Synodus, vetans ex sponsalibus undecumque invalidis id impedimentum inferri: sed tamen Trid. sanctio intelligenda est de initio irritis: nam ex initio validis sponsalibus, sed postea ob dissensum, mortem, fornicationem, notabilem sponsi unius mutationem evadentibus invalidis oritur optime illud impedimentum: de quibus omnibus vide Fagnanum in *cap. Ad audientiam*, *de sponsal.* num. 29. ubi & Decretum Congr. Cardinalium super ea re, idque a Papa comprobatum affert. Venio nunc ad sponsalia, maxime indigna, inscio aut dissentiente patre facta. Ea quidem ex multorum sententia (quos Muscettula noster sup. n. 167. laudat) ab initio fuere valida, etsi postea ob offensiones quæ prævidentur, irrita fiunt, hoc est minime obligatoria. Hæc opinio quum haud paucos patronos præferat, satis habet virium, ut ex dictis sponsalibus inducatur impedimentum. Nam in iis, quæ substantiam Sacramenti tangunt, (cujusmodi sunt omnia impedimenta dirimentia) tutior insistenda est via. Et enim etsi secundum meam sententiam illa ab incunabilis invalida erant; id tamen negatur ab aliis. Quid restat igitur, nisi ut in praxi ita

geratur negotium, tamquam ſi revera id impedimentum oriatur; cujus ceteroqui venia, ubi opus fuerit, facillime impetratur? Deinde etiam ſecundum noſtram ſententiam adhuc inferri id impedimentum, neceſſe eſt. Dixi enim invalida initio eſſe ſponſalia, ſi juſte pater diſſentiat, at valida (intrinſecus inquam valida) etſi donec id probetur, ea in foro tamquam in ſuſpenſo habebuntur) ſi injuſte. Atqui totum hoc (*juſte* ne an *injuſte*) eſt in judicio diſceptandum: quod judicium, utpote ex pluribus juris factique circumſtatiis pendens, non eſt expeditiſſimum: adhæc autem & judex falli ut homo poteſt. Itaque quum non expediat Sacramenti valorem in diſcrimen adduci: ad eam ſe praxim conformare omnes debent, quæ tutior eſt, ac impedimentum honeſtatis ex his ſponſalibus oriturum agnoſcere; ac ſi ſit diſpenſationi locus, eam minime negligere. Atque ea eſt hujus difficultatis enodatio.

24. Jam vero mihi opponetur fortaſſis ſtylus, uti vocant, noſtrorum Tribunalium, in quibus ea ſponſalia haberi valida videntur, & ex iis dari actio & coercitio. Reſpondeo, etiam ſi noſtrorum Tribunalium *ſtylus* talis eſſet, qualis deſcribitur (quod tamen pernego) deberet is *ſtylus*, ſi modo juri obſiſtat, ſi honeſtatem & Jus Divinum & naturale de honorandis parentibus evertat, deberet, inquam is *ſtylus ſtylo* contrario corrigi & emendari: id quod antiquitas *ſtylum vertere* appellabat, ſi apte metaphoram a ſtylo ſcriptorio ad Curiæ ſtylum trahere libeat. Verum quod hac reſponſione non indigeam, maximopere lætor. Nam ſi de laicis conſiſtoriis agitur, hæc, ut alibi attigimus, nullam ex ſponſu actionem admittunt adverſus alterum detrectantem. Nec unquam fando auditum eſt, præturæ viribus ſponſum refractarium adigi, niſi ſicubi ſtuprum intervenerit: de quo alibi. Ergo ju-

go jure communi (ficuti & noftro municipali) adverfus fponforum alterum nulla conceditur actio (XVII) imo jus civile, quantum in fe eft, renuntiandi fponfalibus præbet veniam. At vero ubi neutra pars diffidet, & inter utramque de nuptiis celebrandis jam convenit: tunc adversus impedientes actio dabitur fort. de injuriis, aut de dolo, aut fiqua alia id genus actio prodi folet. Ad hæc ficubi unus ex fponfis a propinquis occultatur, tunc noftris moribus agit nonnumquam fponfus alter adverfus propinquos alterius *interdicto exhibitorio*, interdum & *prohibitorio*: utrumque tamen (XVIII) improprie, & contra naturam utriufque interdicti. Atque hæ funt ferme actiones, quæ in difceptationibus Matrimonialibus in ufu effe folent in laicis Tribunalibus. Scio ne ex his quidem quas

(XVII.) Nam quamvis jure naturali confiderato ex fponfalibus non fecus, ac ex quavis alia pactione, fua nafcatur obligatio: tamen fcitum eft, jus civile non omni obligationi affiftere, ut proinde non fit mirandum, fi ob infinitam repudiorum licentiam, nulla ex jure civili prodita fit actio ex fponfalibus, quamvis ftipulatione firmatis, vel quamvis pœna in ftipulatum deducta fuiffet, *l. 1. C. de fponfal. leg. 2. §. 1. 2. D. de divort. leg. 2. C. de repud. leg. 2. C. de inut. ftipul.*

(XVIII) Dico improprie conveniri propinquos interdicto exhibitorio (quod hodie vulgo vocatur Mandatum ad exhibendum) nam contra eo interdicto agit habens patriam poteftatem adverfus alios, ut filium quem in poteftatem habet, exhibeant. Et interdicto prohibitorio juvatur pater five alius afcendens, quominus prohibeatur ducere aut abducere filium. At hodie interdum utroque interdicto ab uno fponfo conveniuntur alterius non tantum propinqui, fed etiam pater aut avus, ut exhibeat filium aut filiam quos in poteftate habet, aut vero ne abduci prohibeat. Id quod eft contra naturam utriufque interdicti; nam utrumque a Prætore proponitur in gratiam habentium patriam poteftatem, non adverfus eofdem. Vel vide lib. XLIII. Digeftor. tit. 30. qui eft *de liberis exhibendo, item ducendis*, necnon & Codicem eod. tit.

At enim dixerit fort. aliquis hodiernam fori noftri praxim niti *l. 2. D. eod.*

quas dixi actionibus filiosfamil. juvari posse aut debere. Ac plura nostrarum Curiarum *præjudicia* (quo nomine antiqui appellabant, quas nunc *Decisiones* vocamus) quibus filiorumfamil. vota profligantur, facile esset viris pragmaticis, quibus hæc sunt in manibus, per otium colligere. Verum instar omnium sit ultimum S. R. Consilii S. Claræ decretum, quod ante hos paucos dies in eo Sacratiss. Consistorio factum est: per quod sapientissimi Judices præ se aperte tulerunt, propositum sibi esse, ad constantem æqui bonique tenorem Tribunalia nostra exigere: id vero nunc quum maxime sub CAROLO REGE justissimo & civilitati deditissimo: quem bono Reip. natum DEUS OPT. MAX. diu sospitet atque fortunet. Id jam *præjudicium* quia recens est, non gravabor heic (XIX) subjicere.

25. Ce-

D. eod. tit. Nam ibi Hermogenianus loquitur de marito, non de sponso. *Imo magis*, inquit, *de uxore exhibenda ac ducenda pater etiam, qui filiam in potestate habet, a marito recte convenitur*. Quid autem sponsus cum marito commune habet? Maritus per *in manum conventionem* potestatem habet in uxorem, quæ maritito est loco filiæ: præterea idem maritus, ut usitatis locutionibus utar, habet jus ad rem & in re: at sponsus, quamdiu talis est, nullum adhuc civiliter jus habet. Nam etsi ex jure naturæ ex sponsalibus, ut ex omni alia conventione, nasceretur obligatio, imo & jus ad rem: tamen, quia jus civile non omni obligationi assistit: sic ne huic quidem, quæ ex sponsalibus alioqui nasceretur. Ergo naturali tantum, non item civili ratione assequitur sponsus jus ad rem.

Ex hactenus dictis constat, ex jure civili sponsos non juvari interdicto exhibitorio aut prohibitorio. Et ita quidem de jure civili procedit in sponsalibus validissimis. At ubi sponsalia propter dissensum paternum sunt invalida: tunc quis dubitat, quin nullus omnino locus sit sive exhibitorio sive prohibitorio interdicto? Id quod per nuperam S. Consilii sententiam mirifice a me confirmari potest: quam in seq. *Adnotationem* rejicio.

(XIX) *Laurentius Piscopus* accusatus osculi fuerat a *Joanna Rogeria* paris conditionis puella, cum qua & sponsalia coram Parocho contraxerat. Quumque causa proposita fuisset in M. C. Vic. decretum fuit, citari

25. Ceterum ſiquando contrarium *ſtylum* conſiſtoria noſtra tenuiſse reperientur, ajo plerumque id in illis caſibus eveniſse, quando patres ſine ratione filiorum æquiſſimis votis obſiſtunt: quibus ſane caſibus & judicis auxilium adverſus difficiles parentes rite imploratur, & judex interpellatus poteſt pro merito cauſæ filiisfamil. ferre ſuppetias. Nihil ergo negotii ex Tribunalium praxi faceſſitur.

26. At etiam ad ultimum Eccleſiaſticæ Curiæ praxim objici mihi poſse video, in qua ſponſalia injuſsu parentum

citari & capi dictum Laurentium. Hunc quia interim Horatius pater abduci extra regni fines curaverat: inſtitit mulier, ut cogeretur Horatius pater ad exhibendum filium. Cui petitioni ita detulit eadem M. C. ut (*per appuntamentum* quod vocant) placeret, Horatio patri fieri *mandatum ad exhibendum ſub pœna ducatorum ter mille*, nim. ut ſub ea pœna filium intra menſem exhiberet. Ubi id mandatum Horatio denuntiatum fuit: is *remedium ſupplicationis ad finem revocandi mandatum* produxit in Sac. Conſilio: ubi propoſita cauſa in *Aula* viri Ampliſs. Antonii Magiocchii Sanctioris Concilii Quinqueviri, ad relationem Ill. March. Villaplanæ Judicis M. C. Vic. poſt maturam diſcuſſionem decretum fuit (idque ſub finem menſ. Julii hujus ann. 1742.) *ſuſpendi executionem mandati M. Curiæ & eamdem contra Horatium amplius non procedere*. Cauſas decreti hujus has ferme ſacratiſs. ac providiſs. Conſiſtorium habuit: Horatium ſine patriarum legum fraude aut detrimento, ſed jure patriæ poteſtatis id feciſſe, quod in ea facti ſpecie factum oportuit: proinde, utpote jure ſuo uſum, abſolvi oportere.

Quandoquidem autem in hoc judicio ab advocato puellæ producebatur exemplum *Franciſci Calò*, ſciendum eſt longe diſparem hujus cauſam fuiſſe. Adoleſcens N. N. filius Franciſci Calò poſt ſtuprum virgini N. N. ejuſdem ferme conditionis oblatum, ſuaſore fort. patre, aufugerat extra Regnum. Hactenus quidem nihil moleſtiæ Franciſco patri creatum fuit. Verum quia idem Franciſcus teſtibus a ſe ſubornatis puellam ejuſque domum infamare malis artibus non dubitavit: ob hoc crimen jure optimo Senatorum ſuffragiis damnatus fuit cum hac formula, *Carcer paſſus cedat in pœnam*.

tum facta haberi valida videntur. Id vero multipliciter ostenditur. I. Quia instantibus sponsis Prælatus non tantum interponit decretum de contrahendo, verum etiam, ne forte turbentur a parentibus nuptiæ, dat veniam contrahendi sine prævis banniis. II. Quia si alter sponsorum reluctetur, instante altero, Prælatus urget per juris remedia refractarium ad præstandam fidem sponsaliorum. III. Pater opponens dissensum suum, quantumvis justum, nihil agit, nec rescindit sponsalia. IV. Imo aliud remedium non relinquitur patri, nisi ut qua minis qua largitionibus alterutri sponsorum suadeat, ut sponsalibus renuntiet. V. Etiamsi huc usque dicta non perinde, uti objectum est, in omnibus Episcopalibus Consistoriis observentur, at hoc certe in omnibus sancte servatur. Etenim priora sponsalia, quamvis invitis Parentibus & cum persona indigna fuerint contracta, infirmant posteriora sponsalia auctore patre cum digna persona celebrata, & impediunt ne hæc secunda sponsalia per consensum de præsenti transeant in Matrimonium. Ergo sponsalia ista, quæ hactenus impugnavimus, a Prælatis validissima reputantur. Vides jam ut hoc uno telo dicta hactenus subrui atque everti videantur.

27. Antequam ad singula respondeo; ajo, non id quærendum esse quid unus alterve Prælatus in suo tribunali sequatur, verum quid ii præ cæteris faciant, qui prudentiam juris utriusque apprime tenent, quique ad hanc prudentiam studio partam, etiam illam alteram animi facultatem, quam virtutem appellant prudentiæ, adjungunt, Ajo, ab his in hac parte Curiæ praxim petendam esse. Ac notum est, quid in hac Archiep. Curia Neapolitana decidendum aliquando putaverit Aloysius Riccius, postea Episc. Vici Equensis, in causa matrimoniali hujus generis (de quo vide tum ipsum Riccium in *Decis. Cur. Archiep.*

Archiep. Neap. dec. 24. *par.* 3. 346. 347. tum noſtrum auctorem infra num. 346. 347.) nam fuit auctor, ut quoddam Matrimonium diſpar & invitis propinquis, de quo diſceptabatur, non tantum ad tempus, ſed in perpetuum impediretur. Deinde & hoc ſcio, plures eſſe nunc Præſules juris peritiſs. ac moratiſſimos, quos idem plane ſentire animadverti, quos quidem heic nominare non attinet. Nam pro omnibus vadem ſe dabit doctiſs. ac piiſſimus Franc. Maria Muſcettula Archiep. Roſſanenſis, qui diu Romæ Theologi & Canoniſtæ ſumma cum nominis celebritate locum laudemque ſuſtinuit. Is, inquam, non pretio conductus, ut cauſæ ſerviret, nec abreptus partium ſtudio, ſed in ſeceſſu religioſo, viribus obedientiæ compulſus, hanc præclariſs. Diſſertationem dedit, quæ Romæ prius cenſorum ſuffragiis comprobata prodiit, nunc vero ad publicam utilitatem recuditur. Sane ſiquid forte abſonum in ea Diſſert. repertum fuiſſet, numquam is ad Roſſanenſis Eccleſiæ infulas doctrinæ pietatiſque merito promotus fuiſſet. Verum quo piaculo heic præterire poſſum Eminentiſs. Archiep. JOSEPHUM CARD. SPINELLUM? De cujus quidem ſumma pietate, eruditione, ſeverioris diſciplinæ ſtudio, ſuæque Cathedræ Sacerdotio per omnes partes ſancte atque integre adminiſtrato, ut mentionem injiciam, non hic nunc locus eſt. Verum illud præſtare poſſum, hunc tantum virum ab id genus indignis conjunctionibus ſuapte ſponte merito abhorruiſſe ſemper, atque abhorrere. Ergo, uti dicebam, ab hujus generis Prælatis, cujuſmodi haud paucos ætas hæc noſtra commonſtrare poteſt, petenda eſt praxis Epiſcopalium Curiarum.

28. His in anteceſſum notatis: ad I. reſpondeo, id totum, quod objicitur, procedere in iis caſibus, in quibus, antentis omnibus circumſtantiis, immerito patres diſſen-

ſentiunt, & in quibus adverſus parentum injuſtitiam, ſordes, infenſum animum judex imploratus auxilium affert nupturientibus, præſertim ſi ſtuprum intervenerit, nec ex Matrimonio graves offenſiones orituræ timeantur. Quid, inquam, iſthic facias, ubi omnes circumſtantiæ Matrimonium eſſe contrahendum ſuadeant? Annon etiam interdum remittenda ſunt banna, nequa mora neceſſariis nuptiis objiciatur? ad II. nego ſecundum hodiernos mores, nimis urgeri reluctantem ſponſum ad perficiendum Matrimonium, multo id minus, ubi conſenſus paternus deſit: Sed tamen incidere caſus interdum poſſunt, in quibus id fieri expediat. Quid ſi enim ſtuprum oblatum puellæ fuerit? Tunc (ait Noſter Dub. V.) ſi puella humili loco ſit nata, & oritura ſcandala timeantur, præſtabit dotari puellam, quam duci. Audio. Sed tamenquid ſi hæc ſit paris conditionis? Quid ſi vero puella clari ſanguinis ſe minus nobili proſtituerit? Quid ſi de eo probro manarint vulgo rumuſculi? Quid heic aliud facias, niſi quod ſuadeat neceſſitas? Ad III. nego ullam reperiri uſquam Epiſcopalem curiam, in qua pater opponens ſuum a filiorum ſponſalibus diſſenſum rejiciatur. Imo vero & audiri parentes certum eſt, & eorum diſſenſum actis matrimonialibus inſinuari, poſtremo & diſſenſus hujus haberi maximam rationem; ſed tamen ſicubi forte minor habetur ratio, quam par ſit, id hominum, non legum, imbecillitati eſſe tribuendum, quis non videt? Ad IV. ſupervacaneum eſt quidquam reponere. Poſtremo ad V. aliquanto accuratius eſt reſpondendum.

29. Neque enim maximam hanc difficultatem, quam ipſe ab initio objici poſſe providi, diſſimulare fuit animus. Achilles ergo adverſariorum hoc potiſſimum telo nos impetit. In Curiis, inquiunt, ſponſalia filiorum clam patre,

patre, quamlibet indigna, infirmant secunda sponsalia & impediunt Matrimonium cum altera persona, quare habentur ut valida. Atqui ajo, me hoc unum scire, Matrimoniis afferri quidem solere impedimentum impediens per anteriora sponsalia cum diversa persona contracta, modo tamen ea sint valida atque obligatoria. Verum utrum sponsalia parentibus juste invitis facta sint obligatoria, de eo etsi nihil dum Ecclesia pronuntiavit; at Synodus Tridentina videtur ea tamen saltem implicite habuisse cassa & irrita in eo, quod ait Ecclesiam illa detestatam semper esse ac prohibuisse (de cujus argumentationis vi vide mihi superius dicta in hac *Mant.* num. 13. 14. 15.) præsertim quum eadem jure civili sint irrita, necdum ea juris civilis dispositio contrario Ecclesiæ judicio reformata fuerit: præsertim etiam quum eadem sint Theologice invalida (ut Noster solidissime toto ferme *Dub. IV.* demonstravit) ac Juris Canonici & civilis generalibus regulis (de turpibus scilicet promissionibus) adversantia. Ergo Matrimoniis affertur quidem impedimentum impediens per anteriora altera sponsalia, modo tamen sint valida: nam si sint invalida, nullum prorsus impedimentum gignent. Vide sup. num. 27. quid in hac Archiep. curia de his sponsalibus censuerit Riccius. Atque hæc quidem scio, nec quidquam ultra pronuntio. Ceterum quænam in hoc negotio sit curiarum praxis, non est meum rimari.

30. Verum si adhuc urgere pergas ac percontere, ecquænam super ea re sit Tribunal. methodus: ajo anteriora sponsalia invitis parentibus facta esse impedimenta tantum moratoria, seu dilatoria comparate ad Matrimonium cum diversa persona, non vero peremptoria, &, ut loqui consuevimus, impedimenta prorsus & absolute impedientia. Nimirum enim per illa mora injicitur nuptiis: at mox constito, ea fuisse invalida, impetratur de-

cretum de contrahendo. Possem ejus praxeos exempla proferre, si id opus esset.

31. At si verum fateri volumus: optandum esset, ut exstaret tandem publicum Ecclesiæ judicium de eo, utrum sponsalia dissentiente cum ratione patre facta habenda sint pro impedimento impediente Matrimonium cum secunda persona auctore patre contrahendum. Non nego exstitisse de ea re singularium quarumdam Ecclesiarum judicia: vide Auctorem nostrum infra num. 295. ubi Synodi Regiensis, necnon & Lausanensis Synodales Constitutiones producuntur, per quas sponsalia clam parentibus a filiisfam. contracta declarantur irrita, etiam secuta postmodum copula inter spondentes. Verum, ut ingenue profitear, expetendum esset, ut PAPA modo dicta furtiva atque indigna sponsalia nulla esse publico judicio declararet, nec per ea impedimentum alteri digno Matrimonio afferri. Quid ita? Omitto quod id juris explorati esse, jam supra demonstratum est. Verum, in quo caput est, hoc uno Pontificis & Ecclesiæ judicio obviam iretur quotidianis perjuriis, quibus Episcopales Curiæ polluuntur. Ut ecce filiis invito patre indigna sponsalia contrahentibus, & exinde cum eadem persona nuptias contrahere adnitentibus, non aliud ferme efficacius remedium patri superest, quam viles testes pecunia corruptos producere, pejeraturos, huic aut illi mulierculæ (quæ & in idem perjurium sese componit) fidem antea datam. Nunc si sponsalia istiusmodi quæ a patre impugnantur, publico judicio invalida esse decerneretur: præcideretur dupliciter hisce perjuriis via, primum quia non opus haberet pater ad has technas confugere, si quæ impetit sponsalia, habeantur invalida: deinde frustra mulierculas instrueret, testaturas sibi antea fidem datam, quando hæc etiam anteriora sponsalia haud secus habenda essent irrita,

ta, quippe invito patre & æque indigna. Idem dicendum erit & de iis Matrimoniis, quæ auctore patre & propinquis, rite & sancte contrahere sit animus, haud enim raro ex procorum astu & invidia mulieres & falsi testes subornantur, qui per fidei datæ speciem nupturientes divexent malis artibus, & moras nectant. Omnino non alia seges est perjuriorum feracior, quam hæc, quæ a sponsaliorum probationibus affertur. Itaque publice interesset, ut ea tantum sponsalia fidem in Tribunalibus Episcopalibus ac laicis facerent, quibus & patres consenserint (exceptis iis casibus, in quibus injustus patrum dissensus sponsalia non irritare debeat) & a Parochis aut publ. tabellionibus excepta fuerint, nisi si qui sunt casus alii, in quibus aliud ratio suadeat. Ceterum nihil magis e re Christiana & publica fuerit, quam præcidi occasiones perjuriis, propter quæ hodie male audit Christianum nomen. Familiare olim fuit deferre in judicio alteri jusjurandum, quamdiu Christiani mortem potius sibi oppetendam putassent, quam pejerare. At hodie, postquam nulla est Divini nominis reverentia, nulla jurisjurandi religio, tenenda est Augustini regula, quam retulit Gratianus can. 5. 22. quæst. 5. *Ille qui hominem provocat ad jurationem, & scit eum falsum esse juraturum*: & quæ plura ibi sequuntur dicta gravissime. Ex qua regula non tantum sequitur, non licere deferre jusjurandum ei, quem scias pejeraturum: sed & præcludendas esse perjuriis rimulas omnes, per quas perreptare possint. Certe quamdiu sponsalia furtiva atque indigna filiorumfam. valida habentur, redundabunt quaqua versum perjuriis Ecclesiasticæ Curiæ, dum non tantum ii in quibus caritas refrixit multis modis, verum & honesti ceteroqui patres ad hunc scopulum illidunt navem: dumque nullum aliud remedium sibi relinqui vident, eo tandem recur-

 runt,

runt, quod unice restat, ut ad perjuros testes, fœminas pretio corruptas, tamquam ad sacram anchoram, ad ultimum deveniant, hoc est ad remedium malo deterius.

32 Ceteroqui hæc quæ hactenus scripta sunt quæque scribentur, S. R. ECCLESIÆ ac SSmi Dñi Apostolici BENEDICTI XIV. judicio sponte submitto: quem confido, qualiacumque ista sunt, æqui bonique consulturum, tam privatim, quippe unum omnium juris universi tum Divini, tum humani consultissimum, quam etiam publice, ut qui nuper (die 17. Novemb. an. 1741.) pro sui Sacerdoti officio datis publice litteris *in forma Brevis*, quod incipit *Satis vobis compertum*) Cathedræ Apostolicæ sensus adversus ista minime ferenda filiorumfam. connubia graviter ac pro dignitate deprompserit. Earum litterarum exemplum infra suo loco dabitur. Interim unum aut alterum locum heic adscribere non pigebit. Cujusmodi est illa expostulatio: *Huic etiam malorum origini accepta sunt referenda ipsa quoque secreta Matrimonia contracta a filiisfam. contra patris juste dissentientis voluntatem: ex quibus quam gravia incommoda exoriri soleant, neminem latet.* Itemque illud, ubi Episcopos adhortatur, ut sedulo inquirant, *An* (contracturi Matrimonium) *sint sui vel alieni juris; an filiifam. quorum nuptiæ patri juste dissentienti sint invisæ. Ab Episcopali etenim, quod geritis, munere nimium esset alienum, facile præberi filio inobedientiæ occasionem.* Verum de his alibi. Antequam huic Mantissæ finem imponam, proderit ex Conventionibus seu *Concordatis* inter SS. D. N. BENEDICTUM XIV. P. M. & Serenissimum Regem. N. CAROLUM an. 1741. factis huc afferre quod legitur Cap. IV. n. 3. in hæc verba: *Spetteranno parimente a soli Giudici Ecclesiastici privativamente le cause Matrimoniali, nelle quali si tratti sopra la validità, o invalidità sì del Matrimonio, come degli sponsali.*

DIA-

DIATRIBA I.

In Canonem Illiberitanum LIV. de quo supra in Mantiss. num. 3. disputatum fuit.

1. *In Can. Illib.* sponsalior. *nomine nec Matrimonium venit, nec sponsalia vulgo cognita.* 2. *Sed sunt sponsalia per osculum, arram. & preces celebrata post pubertatem: quæ nuptiis æquiparantur Alexii imp. sanctione.* 3. *Ante quam non plane exæquabantur.* 4. *Sed Alexius intermortuam disciplinam revocavit; quæ jam vigebat sub Trullana Synodo: cujus Can. 98. ex Balsamone exponitur: Fons juris hujus lex Mosaica.* 5. *Trullani can. interpretatio* ἀδέσποτος. 6. *Altera* ἀνώνυμος *interpretatio.* 7. *Hactenus dictorum epilogus & consectaria.* 8. *Constantini lex de sponsalibus osculo & arra firmatis.* 9. *Origo osculi in hisce sponsalibus a Christianis & lege Mosaica.* 10. *Eadem Jac. Gothofr. opinio fuit. Tertulliani locus.* 11. *Ex Constantini constitutione in Bæticam missa, arguitur, osculum istud jam antea inter Christianos Hispanos viguisse.* 12. *Accurata Illib. Canonis expositio.* 13. *Osculi sponsalitii disciplina in oriente perduravit: at interim in occidente exolevit, ubi remansit tamen rigidior sonsaliorum jure Canonico observatio, quam quæ jure Pandectarum innotuit.* 14. *Differentia inter jus civile & Canonicum in sponsaliorum præstanda fide.* 15. *Honestatis impedimentum ex eo manavit, quod olim sponsalia nuptiis exæquarentur a Christianis.* 16. *Canon. Illib. adeo sponsalibus injussu patrio factis non favet, ut potius adversetur.*

1. CAnonem illum jam sup. in Mantissa num. 3. totum adscripsimus, & heic iterum adscribemus: *Si qui parentes fidem fregerint sponsaliorum, triennii tempore*

pore abstineant se a communione. Si tamen iidem sponsus vel sponsa in illo gravi crimine fuerint deprehensi; excusati erunt parentes. Si vero in eodem fuerint vitio, & polluerunt se consentiendo, superior sententia servatur. Et supra quidem in Mantissa num. 3. plura in eam sensentiam diximus, quod *sponsaliorum* nomine Matrimonium intelligatur; de quo vide ibi dicta. At re maturius expensa, nego in eo Canone per sponsaliorum fractionem intelligi debere Matrimonium per alterius conjugum abductionem disturbatum, quippe quum huic qualicumque peccato parum conveniat *criminis* nomen & *polluendi* verbum, quæ in eo Canone sequuntur. Nec potest intelligi adulterium ab uno conjugum patratum, quia vix fieri poterat, ut id crimen a conjugum parentibus procuraretur; & triennalis abstentio a communione pœna levior fuisset, quam pro adulterii crimine; pro quo in eod. Concilio pœna gravior & diuturnior sancitur, & aliquoties nec in fine communio dari jubetur. Nec vero vocabulum *sponsaliorum* uti sonat decet intelligere. Nam sponsalia, cujusmodi ex jure civili novimus (& qualia heic Ferd. de Mendoza intellexit) frangere, etiam temere, ex eodem jure civili semper licuit: uti dictum in *Mantis.* num. 2. 4. & 24. Quid ergo est? Ajo, *sponsaliorum*, quorum fractores damnat is Canon, longe diversam esse naturam nostris sponsalibus. Ea vero res altius est repetenda. Itaque id dabo operam, ut quibus gradibus ad veram Canonis intelligentiam devenerim, iisdem insistam, incipiens ab ultimis sanctionibus, atque ita demum ad propositi Canonis interpretationem mihi aditum patefaciam.

2. Regula est Græcorum Canonistarum Balsamonis, Zonaræ, Matthæi Monachi cognomento Blastaris, aliorum, sponsalia in omnibus æquiparari nuptiis, proinde non

non minus esse indissolubilia ac ipsas nuptias. Ea regula nititur Constitutioni Alexii Comneni, quam Mathæus Blast. * a se contractam affert in Syntagm. Alphabetico cap. 15. apud Beveregium (tom. 2. pag. 76. Edit. Oxon.) quæ incipit Μυκσᾶαι, in qua inter cetera legitur, μετὰ δὲ τὴν ἱερὰν τῶν εὐχῶν ἐπωδὴν &c. *Post sacrum vero precum carmen, & consuetam arræ atque osculi observationem, exiguo vel etiam longiusculo temporis spatio interjecto, prout ipsis contrahentibus visum fuerit*, (ἀπαραιτήτως) *citra recusationem legitimas quoque nuptias succedere jubemus*. Hujus vero generis sponsalibus pubertas, sive eadem quæ nuptiis, ibi ætas præfinitur, nim. an. XII. pro femellis, XIV. pro maribus. Ante hoc tempus facta sponsalia, aut non adhibitis solemnitatibus, vetat habere robur verorum sponsaliorum & indissolubilium, sed ea tantum obligare secundum aliarum stipulationum & contractuum consuetudinem. At his alteris veris proprieque dictis sponsalibus negat, ex pœnæ adjectione robur accedere, aut aliunde, quam ex invocatione nominis Dei; per hanc vero fieri, ut indissolubilia maneant, ex illis tantum causis dirimenda, quibus & nuptiæ solvuntur.

3. Hæc est Alexii sanctio. Nam antea, Matthæo eodem teste, licebat sponsalia, etiam osculo & arris firmata per pœnæ præstationem solvere, Multo magis licebat nuda sponsalia solvere, quæ nihil aliud erant, quam nuda verborum vincula, quippe nec osculo, nec arra, nec precibus firmata.

4. Quum autem Matthæus dicit, ante Alexii sanctionem

* *Re enim vera verba, quæ mox dantur, sunt ex emptioni Matthæi. At Alexii constitutio super ea re duplex est utraque longior, de quibus vide quæ mox dicuntur ad finem hujus Diatribæ in Adnot. VI. versus finem.*

nem licuisse sponsalia, etiam osculo, & arris firmata, per pœnæ præstationem dissolvere, nolim ex eo colligas; Alexium omnium primum eam disciplinam invexisse, ut sponsalia eo modo facta æquipararentur nuptiis, sed eamdem jam antea vigentem, postea intermissam, ad pristinam severitatem revocasse. Nam certe Alexii constitutioni præluserat Trullanus Canon XCVIII. qui sic concipitur. Ὁ ἑτέρῳ μνηστευθεῖσαν γυναῖκα &c. *Qui alteri desponsam mulierem, ea adhuc vivo cui desponsata est, in nuptiarum ducit societatem, adulterii crimini subjiciatur.* Ad quem Caaonem doctiss. interpres Balsamon, (præfatus potuisse videri heic neque fornicationem intervenire, quia constante Matrimonio cojerint, nec adulterium, quia illa nondum ὕπανδρος idest *nondum viro juncta* erat) subdit *Hoc non admittentes Sancti Patres decreverunt, ut tamquam adulter condemnetur, quia ad nuptiarum societatem eam accepit, quæ est alteri desponsa, quippe quum inter sponsos osculum processerit, & arræ datæ sint pro contrahentium securitate. Nec sponsus aliam uxorem potuit aliter ducere, nisi legitime solutis prioribus sponsalibus.* Deinde addit, multo id magis suo tempore valere post Alexii constitutionem supra adscriptam. Deinde pluribus interjectis, & hoc addit: *Si non processerunt sponsalia* (illa nim. quibus osculum & arræ interveniunt) *sed tantum conventiones pœnæ stipulatione munitæ, cujusmodi sunt quæ hodie fiunt* (δεσμωτικά χαρτία) *nuptiarum pactiones actis insinuatæ: non punietur quis ex eo, quod pacta conventa transgressus, cum alia persona Matrimonium copulaverit.* Deinde & fontem juris hujus aperit, legem Mosaicam. *Scias autem, in Lege Mosaica sponsalia reputari pro nuptiis, & sponsam vocari uxorem, & puniri ut adulterum, alterum qui eam duceret. Dicit enim Lex in V. T.* (Deut. XVII. 24.) *Et humiliavit uxorem*

rem proximi sui, *ejus scilicet sponsam devirginavit*. Postremo de Maria (quam tantum sponsam tunc fuisse certum habet) admonitum Josephum notat, *Ne timeas accipere Mariam uxorem tuam*. Quamquam revera (pace Balsamonis dixerim) heic *τὸ uxorem* tantumdem est ac *in uxorem:* ut ad finem *Diatr.* 2. dicam. Atque hæ magis notandæ sunt Balsamonis in Trullanum Canonem animadversiones. Nam in Zonara omnia eadem, ac breviora sunt.

5. Verum in eadem Beveregiana editione post Balsamonem sequitur ad hunc Canonem *ἑτέρα ἑρμηνεία* idest *interpretatio altera*, quam in Cod. Bodlejano se reperisse Beveregius testatur. In ea plures citantur leges civiles huc facientes, & duæ præ ceteris (cum iis tamen citationum numeris quos si sequare, frustra eas in Basilicis reperias: nec ubi sint reperiendæ alioqui scio: certe impp. Christianorum videntur) per quas *Sponsus non minus contra sponsam ab alio ante nuptias corruptam, quam contra eum qui cum ea* (post nuptias) *adulterium commisit, jure viri adulterii actionem movebat*.

6. Cæterum quod Balsamon (vide adscripta ejus loca) dixerat, non potuisse sponsum aliam a desponsa ducere, nisi legitime solutis sponsalibus prioribus; id pluribus declarat Scholiastes alter anonymus, cujus insigne Scholium adhunc Trull. Can. in Cod. Amerbachiano a se repertum inseruit Beveregius in suis Adnot. ad hunc Trull. Can. Is Scholiastes sic incipit: Ε῎τι δηλονότι &c. *Si sponsalia nim. adhuc. legitime consistant, & libellus repudii nondum missus sit. Oportet enim, inquit lex* (quamnam legem heic intelligat, Mosaicam ne Deut. XXIV. 1. an alicujus Christiani principis, non satis liquet: nam ceteroqui antiquæ Romanæ leges etiam sine causa repudium sponso mitti sinebant) *ut in Matrimonii solutione, sic*

 etiam

etiam in ſponſalibus libellum repudii mitti, *propter juſtam videlicet cauſam*. Deinde & eas cauſas enumerat, æque in ſponſaliorum ac Matrimonii diſſolutione valentes: uti ſunt illæ omnes quæ Matrimonium illegitimum efficiunt, adhæc aliena religio, morum turpitudo, fortunæ commutatio, graviditas ex alieno ſemine, dilatio nuptiarum ultra quadriennium, ſi violenter a Magiſtratu Provinciæ deſpondeatur, vitæ monaſticæ electio, impotentia, ſi ſponſus ſit Senator, aut alii graviſſimo muneri ſit obnoxius, aut ejus ſubſtantia ærario ſubjiciatur. Poſtremo & hanc Canonis rationem reddit, futilem illam quidem, ſed ex qua intelligas, Græcos in omnibus ferme ſponſalia nuptiis adæquaſſe. *Si enim*, inquit, *qui dimiſſam ducit*, *adulterium committit*, *juxta ipſius Veritatis dictum* (Matt. V. 32.) *qui non legitime a ſponſo dimiſſam ducit*, *is* (*ποῦ τετάξεται*), *quo loco erit?*

7. Diutius opinione mea Trullano Canoni & ejuſdem Scholiaſti immoratum non me facti pœnitet: quippe quum plura inde ſcitu jucunda intelligantur. 1. Ac primum jam ante hujus Quiniſextæ Synodi ætatem ſponſalia fuiſſe duum generum neceſſe eſt; alia ut eſſent illa juri Romano cognita, ejuſdemque naturæ cum noſtris hodie ſponſalibus (quæ tamen Græci Canoniſtæ improprie ſponſalia nuncupari volunt) quæ majorem vim ad obligandum haberent, quam ceteri contractus: alia vero proprie *ſponſalia* dicta, eaque per invocationem Divini nominis perque oſculum & arras, & inter puberes tantum, celebrata. 2. Hæc poſteriora juri Pandectarum, imo & Canonico hodierno Latinorum incognita, apud Græcos jam ante Trullanam Synodum in uſu fuerunt, & etiamnum ſæculo XIV. uſurpabantur, tempore ſcilicet Matthæi Blaſtaris, quin hodieque apud Græcos in uſu ſunt, ut infra dicam. 3. Hæc eadem poſteriora proprie dicta ſponſalia Orientali jure per

per omnia nuptiis adæquantur, itaut ex iis tantum causis, ex quibus nuptiæ, dissolvi posse credantur. 4. Fons autem disciplinæ hujus circa proprie dicta sponsalia, si Græcis Canonistis credimus, jus non quidem Romanum (quod secus habuisse ostendimus) sed Mosaicum fuit. 5. Apud Latinos quidem nec hodie sunt, nec olim, postquam collectiones Canonum compingi in unum corpus cœperunt, fuere in usu sponsalia hujusmodi sollemnia cum osculi interventu celebrata, nec ullo modo sponsalia nuptiis adæquantur (nec enim occidens Trullanos Canones adoptavit umquam) sed tamen fatendum est, hanc Græcanicæ sponsaliorum disciplinæ notitiam permagno usui fore ad pernoscenda Latinæ Ecclesiæ sponsalia, quorum obligatio longe major jure Pontificio est, quam jure civili, atque in nonnullis (veluti in impedimento honestatis) prope adæquat nuptias: de quibus inferius edisseram. Quod totum ex eodem juris Mosaici fonte (quo jure sponsalia ferme exæquantur nuptiis) ad Latinam Ecclesiam manare debuit, a quo fonte etiam sponsalia nuptiis ferme paria in Græcam Ecclesiam prorepserunt.

8. Atqui hoc ipsum scire libet, unde & quando primum ea de sponsalibus Matrimonio paribus, iisque osculo firmatis consuetudo invaluerit. Nam hactenus non ultra Trullanam Synodum hoc est an. 692. processimus. Nunc antiquiora adhuc vestigia quæro. Sane nihil antiquius in hoc genere reperio Constantini sanctione an. 336. quæ est *l. 16. Cod. de donat. ante nupt.* quæ sic incipit: *Si a sponso rebus sponsæ donatis, interveniente osculo* (I) *ante nuptias hanc*

(I) Ea constitutio refertur in Basilicis lib. 28. tit. 3. cap. 16. his verbis: Ἐὰν ἐφίλησεν τὴν μνηστὴν ὁ μνηστὴρ ἐν τῷ τῆς μνηστείας καιρῷ &c. *Si sponsus sponsæ osculum impresserit sponsaliorum tempore &c.* Ex quibus vides, osculum subsecutum sponsalia nihil afferre vitium ad ea roboranda, sed illud tantum, quod in celebrandis sponsalibus intercedit.

hunc vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad superstitem pertinere præcipimus, dimidiam ad defuncti vel defunctæ hæredes .... Osculo vero non interveniente, sive sponsus sive sponsa obierit, totam infirmari donationem, & donatori sponso vel hæredibus ejus restitui. Mitto cetera constitutionis hujus: cujus rationem Cod. Justiniani interpretes non sunt assecuti, ut qui existimarunt, in osculi pœnam (per quam pudicitia delibatur) eam dispositionem factam: quum contracertum sit, favore sponsaliorum osculo & arra firmatorum (quæ ferme apud Christianos nuptiis exæquabantur) ita fuisse ab Imp. dispositum. Per hanc autem legem ostenditur, an. 336. quo lata fuit, jam in usu fuisse hoc genus sponsaliorum, quod quum ceteroqui juri Pandectarum sit penitus ignorabile (nec enim ulla in Digestis aut scriptoribus prisci ævi usquam est osculi sponsalitii mentio, multo minus quod sponsalia nuptiis æquiparentur, imo contrarium passim in Pandectis decantatur) adhuc origo quærenda est osculi sponsalitii.

9. Equidem quum me in omnes partes verterem, nihil verisimilius afferre mihi posse videbar, quam si hanc consuetudinem a Christianis repeterem, apud quos nihil osculo sanctius & usitatius erat. Eo se in orationibus, & in sacra Synaxi in signum mutuæ caritatis atque fœderis complectebantur: nec aliter, quam cum osculi impressione sese invicem salutabant. Itaque nihil frequentius in Apostolorum epistolis legimus quam illud, *salutate invicem in osculo sancto*. Vide Rom. XVI. 16. & 1. Cor. XVI. 20. & 2. Cor. XIII. 12. & 1. Thes. V. 26. & 1. Pet. V. 14. Itaque antiquorum Christianorum ingenium, & eorumdem Angelicam simplicitatem osculum sponsalitium redolebat. Accedit, quod Christiani poterant moris ejus auctorem laudare Sanctiss. Patriarcham Jacobum, qui Gen. XXIX.

XXIX. 11. *osculatus est eam* (Rachelem) in pignus desponsationis utique. Confer quæ supra ex Græcis Canonistis ad Trull. Can. 98. deprompsi, ex quibus apparet, & sponsaliorum indissolubilitatem, & quod eadem nuptiis omnino exæquarentur, id totum veteres Christianos ad imitationem legis Mosaicæ retulisse. Ergo non antea jus Cæsareum sponsaliorum hujus generis meminit, quam & Cæsares Christianismum amplexi essent.

10. Ac me quidem in ea cogitatione & conjectura fixum opportune postea confirmavit doctiss. Jac. Gothofredus in comment. ad eamdem Constantini legem Codici Theodosiano insertam *l. 5. de sponsal. & ante nup. donat.* ubi is ad eamdem conjecturam animum applicuit, nim. osculi in sponsalibus adhibiti originem a Christianis esse repetendam. Nolo ea recoquere, quæ Vir Cl. ibi affert: quorum pleraque jam antea a me animadversa, supra exposui. Sed iniquus lectori sim, nisi obscurum Tertulliani locum adscribam a Gothofredo productum. Itaque, Septimius in *de velandis Virgin.* cap. XI. osculi sponsalitii sic aperte meminit. *Si autem ad desponsationem velantur* (exemplo Rebeccæ, cujus antea meminerat) *quia & corpore & spiritu masculo mixtæ sunt PER OSCULUM ET DEXTERAS, per quæ primum resignarunt pudorem spiritus ..... quantomagis tempus illas velabit, sine quo sponsari non possunt?* Idem paullo supra de Rebecca: *Quæ quum ad sponsum..... perduceretur ... non sustinuit* (idest expectavit) *dexteræ colluctationem, nec osculi congressionem &c.* Ergo non est dubium quin a Christianis is mos in leges Cæsareas sit invectus, quum id antea Christiani ex Scripturis, ut modo innuebam, collegissent. Æquissimum autem fuit, ut ubi sponsalibus osculum intervenisset, ea indissolubilia evaderent, ac nuptiis exæquarentur, quia per osculum aliquid de virginitate delibari, omnis

omnis antiquitas intellexit. Sed & longe major his sponsalibus firmitatis ex precibus & invocatione Divini nominis accedere putabatur: quantum ex ipsa Alexii constit. apud Leunclavium potest intelligi.

11. Et hactenus quidem osculi sponsalitii, sive sponsaliorum nuptiis *ἰσοδυναμούντων* (*æquivalentium*) vestigia in Tertulliano, aut (sicui forte Tertulliani locus obscurior videatur) saltem in ævo Constantiniano, & anno 336. deprehensa fuere: simul origo moris a Christianis est repetita. Nunc illud porro videamus, num ex Constantini sanctione in altioris antiquitatis indaginem liceat assurgere. Ea Constantini constitutio inscribitur *Ad Tiberianum Vicarium Hispaniarum*. In calce vero dicitur *Accepta Hispali*, *Nepotiano*, *& Pacato Conss.* idest ann. 336. Hujusmodi autem rescripta non ultro ab impp. mittebantur, sed ubi a magistratibus provincialibus interpellati fuissent. Ergo ex lege intelligitur, Hispali & in Bætica Provincia viguisse tunc morem sponsaliorum osculo confirmatorum, maxime apud Christianos, quos jam tum frequentes in Bætica fuisse, constat ex undeviginti Episcopis, qui Canonibus Illiberitanis subscripserunt, iique maximam partem ex Bætica Provincia, inter quos tertius est *Sabinus Episcopus Spalensis* idest Hispalensis, hoc est Urbis ejus, ubi Vicarius Hispaniarum morabatur: cui Vicario Constantini Constitutio inscribitur. Illiberis (II) autem, ubi Synodus illa coiit, ad eamdem Bæticam Provin-

(II) Duplex Illiberi aut Illiberia fuit, una in agro Ruscinonensi, in qua perperam Mariana in IV. Hist. Hisp. 16. & Marca in I. Hisp. 6. Synodum illam celebratissimam coactam putaverunt: altera in Bætica, prope a fontibus singulis amnis, at longius ab Hispali, hoc est plus 30. leucis, distans. In hac posteriore (quam duabus leucis a Granada removet Vasæus: etsi alii ex illius ruinis Granadam crevisse volunt) Illiberitana Synodus vetustissima coiit.

vinciam pertinebat, 36. leucis, ut ajunt, ab Hifpali diftans. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius eft, quo tempore Canones Illiberitani condebantur (ideft uno & tricefimo ante Conftantini refcriptum anno) & Hifpali, & Illiberi, & in Bætica univerfa viguiffe apud Chriftianos confuetudinem ofculi fponfalitii (id enim moris in Bæticam non invexit Conftantini Conftitutio, fed invectum fupponit) eaque fponfalia pares habuiffe vires, atque ipfas nuptias.

12. His expofitis, jam per fe fluit Canonis Illib. fententia. Nam fi quæras, cur fponfaliorum fractio *crimen* vocetur, cur fractores *fe polluere* dicantur: manifefta eft ratio, quia de eo loquitur, qui conftantibus hujufmodi fponfalibus, cum altera perfona nuptias contrahebat, quod effe *adulterium*, Canon. Trullan. 98. (ex vetere utique difciplina) oftendit. Deinde fi quæras cur parentibus potiffimum ea fponfaliorum fractio tribuatur: refpondebitur, quia ex Jure Romano (imo & gentium: vide in *Dub. I. Adnot.* 17.) patres pro filiis fponfalia contrahebant diftrahebantque. Deinde quia maturabantur a Chriftianis nuptiæ (uti in eadem *Adnot.* 17. dictum fuit) non nifi minorennes elocabantur, quique five fub patria poteftate effent, five faltem fub propinquorum tutela, quos Canon *parentes* vocat. Jam, ut opinor, in eo Canone plana funt omnia. *Si qui parentes* (quorum nomine non tantum patres, fed & *parentela* five propinqui veniunt, uti dictum ad principium *Dub II.* in *Adnot.* 21. fub quorum tutela pupilli aut minorennes effe folebant) *fidem fregerint* (per adulterium fcilicet quod committitur, quoties fponfi aliis copulantur, quam quibus defponfi follemniter fuerant, ex Can. Trull. 98.) *fponfaliorum* (proprie dictorum, quæ cum interventu ofculi & arrarum contracta, exæquabantur nuptiis, ex difciplina Chriftianorum,

rum , poftea a Conftantino in leges Romanas invecta) *triennii tempore* (non diutius, quia revera non erat proprie adulterium, fed improprie, propterea quod tantum fponfalia proceſſerant : at fi Matrimonium inter eos conftitiffet, eo cafu Concilium fidei fractori conjugi nec in fine communionem Can. 8. largitur etfi in aliis adulterii fpeciebus pœnam leviorem irrogat, fed femper triennio diuturniorem) *abftineant fe a communione. Si tamen iidem fponfus vel fponfa in illo gravi crimine* (quod Canon Trull. improprie *adulterium* vocat) *fuerint deprehenfi*, *excufati erunt parentes . Si vero* (parentes, feu propinqui) *in eodem fuerint vitio*, *&* *POLLUERINT fe* (nota verbum adulterii proprium) *confentiendo* (hifce Matrimoniis, quæ habebantur ferme ut adulteria) *fuperior fententia* (de triennali pœnitentia parentum) *fervatur* . Hactenus de genuina Canonis obfcuriffimi fententia; quam fpero Canonicæ difciplinæ facræquæ antiquitatis cupidis non injucundam fore.

13. At heic mirabitur aliquis, me prima Græcanicæ difciplinæ circa ofculum fponfalitium veftigia in Illib. Canone, & Tertulliano hoc eft in Hifpaniis & Africa, omnino in occidente notaffe: quum non fit credibile, eam confuetudinem non perduraffe, ubi inceperat, contra vero in horiente hoc eft in alieno folo tam altas radices egiffe. At numquam equidem affirmavi, fponfalia hujus generis, quæ parem nuptiis poteftatem haberent, in occidente primum ufurpari cœpiffe, fed tantum antiquiora moris ejus monumenta non alibi adhuc me potuiffe, quam in latina Ecclefia deprehendere. Cæterum quia id Chriftiani ex Scripturis fe arripuifse profitentur, non eft dubium, etiam in oriente id genus artiorum fponfaliorum obtinuiffe. At deinde ea difciplina in Græca Ecclefia, quippe antiquiorum ritum tenaciffima perennavit, & hodie-

dieque (III) perennat: dum interim Latina Ecclesia multo austerior ac severior, statim ut sponsalia in adultiorem ætatem trahi cœperunt, & simul prisca simplicitas in malitiam degeneravit, ferme illo rituali osculo supersedendum putavit: etsi sexto sæc. adhuc ejus osculi (IV) mentionem reperio. Ceterum perduravit tamen in ead. Latina Ecclesia rigidior quædam circa sponsaliorum obligationem disciplina, quam quæ Jure Romano continetur (de quo vide Auctorem nostrum initio *Dub. IV.* & nostras *Adnot.* 17. 33. 34.) at non eo usque tamen, ut ullum genus sponsaliorum agnoscat, quod nuptiis æquiparetur: nam *sponsalia de præsenti* non sunt proprie sponsalia, sed verum Matrimonium ratum: undecumque (V) illis *sponsaliorum* nomen inditum fuerit.

24. Atque ea, quæ hactenus de Græcorum sponsalibus

(III.) Hodiedum apud Græcos id genus sponsaliorum obtinet: id quod ex Crusii Turcogræcia potest intelligi, ubi lib. IV. pag. 330. in quadam epistola scripta ad Theodosium (quem, ut ex Crusii adnotatis ad superiores epistolas potest colligi, apparet vixisse circa finem sæc. XVI.) sic casus quidam matrimonialis proponitur. *Τις ἄνθρωπος ἀρραβωνήσατο λυναῖκα μετὰ ἱερολογίας, καὶ επιτραχηλίῳ, ἐμεσολάβησεν δὲ καὶ φίλημα* &c. *Quidam subbarravit sibi mulierem, interveniente sacrar. precum benedictione, & fascia collari* (sic Crusius exponit *ἐπιτραχήλιον*) *nec non & osculo &c.*

(IV) Ad serum enim sæculum pertinere debuerit Benedicti rescriptum (si modo sit Benedicti fœtus) quod in Palea refertur can. *Lex Divinæ* 27. *qu.* 2. Aut cuicui tribuendum sit monumentum illud: ibi certe fit osculi sponsalitii mentio illis verbis: *Sed neque osculum parit propinquitatem, quod nullam facit sanguinis commistionem*. Vide locum. Est enim ultimum, quod repererim, osculi hujusmodi apud occidentales vestigium. Scio, nonnullis eam decretalem *νοθείας* suspicionem injecisse (vide Juenin, ubi de imped. Honestatis) id si est, tanto id recentius ejus osculi vestigium fuerit.

(V) Nam fieri quidem potuit, ut quum Jus Canonicum orientale duum generum sponsalia agnosceret, unum infirmius & dissolubile, artius

bus ſunt diſputata, permagni intereſt cognoſcere, ut origo pernoſcatur obligationis ejus, quam hodiedum jura Decretalium ex ſponſalibus proficiſci volunt. Eccur enim, quum jus civile ſinat ſponſorum alterutrum alteri invito nuntium remittere, idque temere prorſus ac ſine cauſa: contra Jus Canonicum non tantum eam licentiam non patitur, verum etiam ſponſum refractarium urget, comminatur cenſuras, ac tantum non cogit? Unde tanta in jure Canonico præ civili ſeveritas? Ex antiqua utique Eccleſiæ diſciplina, quando ſponſalia proprie dicta ferme nuptiis exæquebantur in tantum, ut ſponſus ad alterius nuptias tranſiens haberetur ut adulter. At jure novo Decretalium ab ea quidem tanta ſeveritate receſſum fuit (maxime ubi oſculo ceteriſque ſollemnitatibus ſuperſederi cœpit) at non prorſus tamen ille rigor elanguit: verum penſi habuit Latina Eccleſia ſponſos qua hortando, qua comminando cenſuras, perpellere, uti fidem impleant. Quod ſi non plane compellit, id eo facit, quia *coactiones difficiles exitus habere* novit. Hæc, inquam, Decretalium ſeveritas veſtigium eſt ex illa majore antiquorum ſeveritate adhuc reliquum.

15. At

artius alternm ac prope indiſſolubile: id nomine tenus Latini Canoniſtæ fort. ſint imitati, duplex admittentes ſponſaliorum genus, unum *de futuro* (quæ proprie ſunt ſponſalia) idque diſſolubile, alterum indiſſolubile, quod *de præſenti* appellant. At poſteriora hæc æquivoce tantum ſponſalia dicuntur, ac tam ſunt vera ſponſalia, quam Canis cæleſtis eſt verus canis. Aut ſi non ea, quam dixi, eſt origo diviſionis ſponſaliorum in *de futuro*, & *de præſenti*: ſaltem id Latini Canones ex Biblicis locutionibus hauſerunt, per quas, ut alibi diximus, *ſponſalia & matrimonia*, *ſponſæ & uxores* promiſcue uſurpantur & permutantur. Itaque quum ea vocabula apud noſtros confunderentur: deinde opus fuit ut per eam partitionem in *de futuro & de præſenti* obviam iretur quotidianæ amphibologiæ.

15. At supereſt & alterum priſcæ ſponſaliorum diſciplinæ veſtigium longe illuſtrius, per quod ſponſalia (maxime ante Trid. Synodum) plane nuptiis exæquabantur. Quodnam id veſtigium? *Honeſtatis* impedimentum. Eam quidem Honeſtatem juri civili non penitus ignotam (VI) jus Cænonum auxit. Nunc ſi a me quæras, quæ mens priſcis Patribus fuerit prohibere, ne ejus, cum qua ſponſalia contraxeras, ſororem aut conſobrinam duceres: non alia certe fuit, quam quia quum antiquitus in Eccleſia ſpon-

(VI) *Ampiius de origine impedimenti honeſtatis.*

Quia qui hujus impedimenti versm originem panderit, inveni neminem: in gratiam Canonicæ antiquitatis cupidorum non invitua feci, ut de ejus origine præter dicta in hac Diatriba num. 15. addam & hæc psuca.

Ergo ſi rei ipſius origo quæritur: licebit quidem in jure civili panca ejus veſtigis deprehendere: at illud quod præterea Jus Canonicum ſuperſtruxit, id totum ex Canonico veterum ſponſaliorum rigore (de quo in Diatriba dictum) manavit. Et ad jua Pandectarum quod attinet: in *l.* 12. §. 1. 2. *D. de R. N.* Ulpianus ſcripſit: *Inter me & ſponſam patris mei nuptiæ contrahi non poſſunt, quamquam noverca mea non proprie dicatur. Sed & per contrarium ſponſa mea patri mea nubere non poterit: quamvis nurus non proprie dicatur.* Ac rurſus *l.* 14. *eod.* in fine, ubi a Paullo ſcriptum eſt, *Ejus matrem quam ſponſam habui, non poſſe me uxorem ducere, Auguſtus interpretatus eſt: fuiſſe enim eam ſoerum:* improprie ſcilicet *ſocerum*, ut poſſit ſive Auguſtua, ſive Paullus cum Ulpiano conciliari. Verum jua civile intra has tantum paucaa perſonaa aſcendentium aut deſcendentium ſubſtitit: at numquam prohibuit, ne ſponſæ meæ ex latere conſanguineam intra ſeptimum gradum ducerem. Nam vide, quam longo intervsllo recitatæ leges diſtent a *can. Si quis* 27. *quæſt.* 2. ubi ſcribitur: *Siquis deſponſaverit uxorem.... neque ullus de conſanguinitate* (quæ ad uſque 7. gradum antiquitua ſe porrigebat) *ejus eamdem ſibi tollat in uxorem ullo umquam tempore.* Ergo id totum, quod præterea Jua Canonicum in impedimento honeſtatis obſervavit, hauſit id ex veteris Eccleſiæ ſponſalibus, quæ nuptiia exæquabantur: ex quo fiebat, ut ſicuti affinitas ex nuptiia, ita affinitas ex ſponſalibua (quæ *Honeſtas* dicebatur) intra parea gradus contineretur.

 Tran-

ſponſalia proprie dicta nuptiis paria in plerifque haberentur; imo alteri quam cui deſponderat, nubens aut ducens, adulterium admiſiſſe putaretur: hinc poſtea manſit hoc, ut non minus ex ſponſalibus, quam ex nuptiis, ſuam

Tranſeo ad *Honeſtatis* vocabulum: de quo ſcire lubet, unde id deſumpſerint Canones. Omnino ex jure civili. Juſtinianus in *Inſtit. tit. de Nupt.* §. 9. præfatus, *nec ſponſam filii nurum eſſe, nec patris ſponſam novercam*, ſubjicit *RECTIUS tamen & jure facturos, qui ab hujuſmodi nuptiis abſtinuerint*. Quibus dictis videbatur mihi rem ad honeſtatem redegiſſe, ſed talem tamen, quæ proxima legi eſſet. Atque in ea opinione me confirmavit Theophili (unius ex Inſtitutionum conditoribus) paraphraſis, in qua, ubi dictum fuerat nec ſponſam filii nurum eſſe, nec patris novercam, ſequitur, *καὶ ὅσον ἐκ τῶν εἰρημένων, ἠδυνάμην ταύτας λαμβάνειν πρὸς γάμον* &c. *Et quantum quidem ex dictis poteſt intelligi, poſſem illas uxores ducere: tamen* (*διά τό εὐπρεπές*) *propter HONESTATEM laudat Julianus* (is certe, de quo Ulpianus in dicta *l.* 12. §. 3. *de R. N.*) *ſi quidem ab hujuſmodi nuptiis abſtinuerimus*. *Ergo τό εὐπρεπες* ideſt *honeſtas* ſola impediebat, quominus quis patris ſui aut filii ſponſam duceret. Hoc eſt illud *εὐπρεπὲς*, quod Græci Canoniſtæ ex Baſilio afferunt, ubi ait. *In nuptiis non tantum quid permiſſum ſit, ſed & quid HONESTUM quærimus*. Atqui hoc Magnus ex Modeſtino hauſit *l.* 42. *de R. N. Semper*, ait, *in conjunctionibus* (connubialibus) *non ſolum quod liceat, conſiderandum eſt, ſed & quid HONESTUM ſit*. Ex his vides id quod noſtris Canonibus *Honeſtas* dicitur, agnoviſſe juris civilis conditores, ſed tantum in paucis aſcendentium aut deſcendentium perſonis, numquam ex tranſverſo, atque in illis etiam (ſi Juſtinianum & Theophilum, qui Julianum laudat, audimus) *honeſtate* tenus putaſſe prohibitas nuptias, non ex neceſſitate. At vero Jus Canonicum *honeſtatis* quidem vocabulum ab jure civili arripuit, ac eam honeſtatem ad omnes ſponſorum conſanguineos, etiam ex latere, uſque ad ſeptimum gradum prorogavit, ac inſuper ſub *honeſtatis* vocabulo neceſſitatem impoſuit. Unde hæc tam immania diſcrimina? Quia Chriſtianorum veterum proprie dicta ſponſalia nuptiis exæquebantur; unde illinc, æque ac ex nuptiis, affinitas oriebatur ad uſque ſeptimum gradum: niſi quod affinitatem ex ſponſalibus *Honeſtatem* appellari ex recepto more placuit.

Hæc pluribus expoſuiſſe non pœnituit,

ſuam affinitatem oriri voluerint: quam quidem in ſponſalibus *honeſtatem* appellarunt. Hinc ad eoſdem gradus utramque affinitatem porrigebant: ante Concilium Later. ad ſeptimum gradum, ante Trid. vero uſque ad quartum. Nam

nituit, ut deſinant aliquando in Honeſtatis impedimentum debacchari Heterodoxi. Sane dum in his eram, incidit in manus Henr. Brouweri opus *de jure connubior*. Is lib. 2. cap. 14. cum plura prætee verum atque honeſtum de *Honeſtate*, tamquam certa ſibi ſumit (quæ non vacat refellere) tum a Bonifacio demum VIII. inventum hoc impedimentum mira confidentia ſcribit. Quod me plane impulit, ut præter dicta in *Diatrib.* num. 15. hanc Adnotationem heic aſſuerem. Vel adeat Btouwerus Gratianum Cauſ. 27. quæſt. 2. & ibi can. *Siquis uxorem* 14. *&c. ſiquis deſponſaverit* 15. Nam quæ ex Benedicto Papa recitat, is Canon eſt ſuppoſitionis manifeſtus: Juenin., ubi de imped. *Honeſtatis*. Verum quid Decreto aut Decretalibus opus eſt? Quando huc uſque dicta ſatis oſtendunt Honeſtatis impedimentum in remotiſſima Eccleſiæ autiquitate fixas radices habere: imo de ejus rigure ſenſim deceſſiſſe plurimum, dum prius intra quartum gradum, poſtremo a Trid. intra primum coercitum fuit, ſi ex ſponſalibus proveniat, intra quartum, ſi ex Matrimonio rato: tantum abeſt, ut conqueri Brouwerus & alii Novatores poſſint, ad poteſtatem atque juriſdictionem latius prorogandam excogitatum hoc impedimeutum eſſe ambitu & cupiditate Pontificum.

Poſtquam hæc ſcripſeram, incidi in Alexii Comneni Novellas, quæ tum alibi, tum ad calcem *Corp. Juris Civ.* Gothofredi proſtant. In iis num. 3. & 4. duæ ſunt ejus principis conſtitutiones, quas Balſamon (vide ſupra in Diatriba num. 2.) in compendium redegit. In his autem duabus Alexii Novellis ſexies aut amplius impedimeuti Honeſtatis, tamquam ex *antiqua lege* introducti, fit meutio. Ac ſtatuitur, id impedimentum non tantum ex iis ſponſalibus, quæ nuptiis æquiparantur, inductum iri, verum etiam ex illis alteris minoris roboris. Itaque in priore earum Novellarum, quas modo nominavi, ſic verſus finem ſcribitur: ὁ, τε παλαιὸς φυλαχθήσεται νόμος, ὃς κεκωλυμένων προσώπων ἀπαρίθμησιν ἐποιήσατο, μὴ ἀφιεὶς αὐτὰ εἰς τὴν ἀποζευχθεῖσαν μνηστὴν τοῦ ἐγγίζοντος προσώπου εἰσέρχεσθαι. *Ita & VETUS LEX ſervabitur (per quam impedimentorum, ſive prohibitarum perſonarum catalogus conditus fuit) non ſinens quemquam cum ſponſa a cognato ſuo dimiſſa contrahere*

Nam Tridentina demum Synodus affinitatem ſponſaliorum (ſic enim appellare mihi tantiſper liceat, quam vulgo *honeſtatem* nominant) intra primum gradum coercuit. Habes jam illuſtre veſtigium auſterioris ſponſaliorum diſci-

here Matrimonium. Idem bis ſupra inculcatum fuerat. Adhæc in poſteriore conſtitutione (num. 4. in Gothofr. Corpore) ſic legitur. *Si ſponſalia ... alterius forte partium morte diſſoluta ſint, pars altera ſuperſtes ſponſalia contrahere prohibebitur cum ea perſona, cum qua, ſi quidem nuptiarum ſocietas illi cum defuncta perſona jam proceſſiſſet, contrahere vetaretur*. Idem prorſus paullo diverſis verbis iterum ac tertio infra ſtatuitur. Ex quibus vides Honeſtatis impedimentum ex *vetere lege* apud Græcos obtinuiſſe: idque non tantum ex ſollemnibus ſponſalibus ortum, verum ex iis etiam quæ minus proprie ſponſalia vocabantur, ſaltem ex Alexii conſtitutione: poſtremo hoc Honeſtatis impedimentum iiſdem prorſus finibus fuiſſe terminatum, quibus affinitas ex Matrimonio coercebatur. Hæc Brouwerus ejuſque ſymmiſtæ viderint, quo pacto cum eo cohæreant, quod audacter effutiunt, Honeſtatis impedimentum Bonifacio VIII. antiquius non fuiſſe. Nam certe παλαιὸς νόμος, quem paſſim in eo laudat Alexius, lex erat ἀδέσποτος, ad ipſa Eccleſiæ primordia referenda, quando ſponſalia unius generis inter Chriſtianos uſurpabantur, eaque illis, quas toties dixi, ſolemnitatibus vallata, plane æquiparabantur nuptiis. An vero παλαιὸς νόμος eſt qui in Conſtitutione Synodali Jo: Xiphilini mox producenda ὁ πολιτικὸς νόμος ideſt *jus civile* vocatur, hoc eſt illæ civiles leges, quas initio hujus *Adnot* in medium protuli, quibus impedimenti honeſtatis quædam adumbratio continetur? An poſtremo apud Alexium imp. παλαιὸς νόμος *vetus lex* non aliud eſt, quam ipſa ejuſdem Joannis Xiphilini Patriarchæ CPolitani Conſtitutio Synodalis, qua ſponſalium affinitas (hoc eſt impedimentum Honeſtatis) fort. ex negligentia olim intermiſſa, revocatur? At fatendum eſt inter Comneni Novellam & Synodicam illam legem annos non amplius octodecim effluxiſſe. Etenim Alexii dicta Novella prodiit ann. Mundi 6592. Chriſti 1084. At Synodalis Conſtitutio facta eſt ann. Mundi 6574. ideſt ann. ſal. 1066. Verum quæ mora eſt, quin ex ipſa Synodica ſanctione depromam, quæ huc pertinent? *Quum jus civile* (Gr. ὁ πολιτικὸς νόμος, eſt leg. 12. §. 1. D. de. rit. Nupt. & Inſtit. de Nupt. §. Si uxor) *patris atque filii ſponſam, filio vel patri omnino conjungi prohibe-*

fciplinæ, per quam hæc eodem ferme loco ac nuptiæ habebantur. Id autem totum ex jure Mofaico ad Chriftianos manavit: quo jure fponfa & vocabatur & reputabatur uxor, eademque a fponfo jure viri adulterii accufabatur.

16. Nec plura de Illib. Canone. Ceterum is Canon tantum abeft, ut faveat fponfalibus clam patre factis, ut potius, dum in parentes fœdifragos animadvertit, fupponat penes eofdem fummam fuiffe poteftatem contrahendi diftrahendique; etfi diftrahendi pro fumma libidine poteftatem coerceat. Nam iis de caufis diffolvi fponfalia illa artiora poterant, ex quibus nuptiæ dirimebantur. Ergo non eft dubium, quin ficuti patres de Jure Canonico antiquo nuptias injuffu fuo factas recte diffolvebant, eadem de caufa & fponfalia diffolverent; imo uterque con-

pterea vetet, quod illa novercæ locum habeat, hæc nurus; licet nuptiæ fecutæ non fint: quumque hodiedum obtinuerit ut qui virginem fibi defponderit .... ac deinde duxerit aliam (ab ea quam tantum defponderat, needum duxerat) *nec Sacerdos, nec Diaconus aut Subdiac. ordinari poffit, quafi digamus reputetur: vifum eft .... fi fponfalia peracta fint, nuptiis non impletis five morte, five alio modo, nefas effe alterutri fponforum copulari jufto Matrimonio cum alterius fponfi cognato &c. .... neque per Sacros Canones contractum hunc nuncupari connubium, aut alio modo fubfiftere: quum legitima fponfalia Matrimonii locum & conditionem obtineant &c.* Deinde fequitur altera fententia eodem die in eadem Synodo lata: in qua inter cetera fic fcribitur: *SS. Pontifices communi fententia de quæftione* (quæftio fup. propofita hæc fuerat, utrum in impedimentis ex cognatione & affinitate provenientibus *fponfalia pro nuptiis fint reputanda*) *refponderunt ejufmodi contractum prohibendum effe, quoties celebratis fponfalib. nec fecutis nuptiis, cum perfona quapiam cognata... contractus alius inftituitur.* Mox ad hanc fententiam fulciendam Canon Trullan. 98. & leges civiles fupra citatæ laudantur. Utramque hanc Synodicam fententiam deinde Imp. Nicephorus Botoniates anno 1080. confirmavit Bulla aurea, quæ legitur apud Leunclavium p. 125. Juris Græcoromani. Ac de *Honeftate* fatis.

contractus injussu paterno factus ipso jure erat illegitimus & invalidus. Hæc usque adeo vera sunt, ut in ea ipsa Alexii Comneni Constitutione quam sæpe laudavimus (vide Novellas Constit. ad eadem corporis jur. civil. Gothofr. in Alexio Comn. num. 4.) scribatur: *Alii e contrario indissoluta manere sponsalia putant: dicentes, non esse consentaneum, ut quæ* (sponsalia) *post liberorum perfectam ætatem parentibus placuerunt*, (συναινέσει καὶ αὐτῶν) *eorum consensu & sacris precibus obsignata, datione pœnæ rescindantur*. Ex quibus vides, ut ea proprie dicta sponsalia consisterent, nec sacras preces, nec osculum & arras, nec legitimam pubertatis ætatem suffecisse, nisi etiam parentum consensus accessisset.

DIATRIBA II.

De Ritibus Sponsaliorum: *ad Mantiss num. 9. & ad Adnot. VIII. & IX.*

PARS PRIOR.

Quædam parum adhuc observata de confarreatione, coemptione, usu complectens.

1. *RITUS vox est Etrusca, non tantum cæremonias, sed & leges significans: hinc lux titulo* de ritu nuptiar. *in quo Tribonianus defenditur*. 2. *Confarreatio, & Usus proprie ritus sunt non nuptiarum, sed sponsalitii*. 3. *Non recte Heineccius negat coemptionem a farre fuisse distinctam*. 4. *De confarreatione. Boethius sinistre acceptus exponitur: non enim vult, solos Pontifices confarreari, sed solos confarreasse*. 5. *De coemptionis notione. Nonii locus parum intellectus, ac falso emendatus, exponitur. Quid ibi SAC-CIPE-*

CIPERIO , quid ve RESONARE. 6. Vetus inscriptio explicatur. 7. Ex collatis Boethii, Gellii, Serviiq. locis ostenditur, sola coemptione partam in manum conventionem ; (quamquam & usu conveniebatur in manum, sed emenso anno) deinde solas uxores coemptionales fuisse matresfam. *at ceteras* matronas *vocatas. Ulpiani fragmentum* IX *ad ejus instituta videri pertinere.* 8. *Coemptio dicis causa fiebat: ceterum dotes & τὰ ἀντίφερνα locum obtinebant. 9. De usu: quo fiebat ut mulier, quæ toto vertente anno non triduum abnoctasset, usucapta intelligeretur. Cicero cum Gellio, Servio, Boethioque conciliatur. 10. Usui suas sollemnitates non defuisse, ex Judaicis moribus ostensum itur, a quibus Romani suos hauserunt.*

1. JO: Gottl. Heineccius JCtus eruditiss. in *Syntag. Antiq.* initio *tit. de Nupt.* gravem Triboniani accusatorem producit Thomasium, eo nomine, quod in titulo Digestorum, qui *De ritu nuptiarum* ab eo inscribitur, nullum JCtorum fragmentum rituale recensens, tamen ea quam dixi inscriptione usus fuerit. Nec dubitat is quidem, quin antiquiores juris antistites eamdem epigraphen in suis scriptis usurpaverint: sed eos sic inscripsisse vult, quod sub eo lemmate de nuptialibus cæremoniis accurate agerent. Quam rubricam quando compilator iste retinere voluit, cur non aliquod saltem responsum rituale inseruit? Verum ut fatear, ignorata hactenus vocabuli *Ritus* etymologia ac notio eam invidiam Triboniano, imo & antiquioribus JCtis creavit: nam etiam apud veteres illos prudentes titulus *de ritu nuptiarum*, non mere cæremonialia, uti mihi certo persuadeo, sed legalia responsa complectebatur. Ergo RITUS proprie non aliud quam leges & jura significat, eaque significatio & etymologiæ & usui ejus vocabuli nititur: de utroque vi-

 de

de (I) inferne adnotata. Itaque non exspectandum ab antiquis consultis, aut a Triboniano erat, ut sub ea rubrica cæremonias confarreationis, coemptionis, domum ductionis &, quæ porro erant, exponerent. Quamquam vel si ve-

(I) Ab etymologia ordiar. RITUS (ut in Tyrrenicis dicam in Diatriba IX.) vox est Etrusca, quæ & in Tab. III. Iguvina reperitur, ubi REHTE idem est quod RITE. Est autem consentaneum, ut Etruria, quæ rituum magistra semper est habita, etiam vocabulum ipsum invexerit. Ac miseret me Vossii a τρίβος vocem RITUS ἐτυμολογοῦντος. Quid his facias, qui quantum est Latialis sermonis, de Græco, Musarum ingratiis, hauserunt? Atqui Etruscos ab oriente pleraque sua habuisse, ibidem ad nauseam demonstravimus. Ne plura: Hebræum דת *dat*, & Chaldæum דתא *deta*, *jura* ac *leges* significat. Ubicumque autem *Daleth* in vocibus orientis occurreret, eam litteram Tusci *Rhotacismo* delectati in caninam litteram commutabant, aut commutare ex modo pronuntiationis videbantur: de quo vide dicta in Tyrrhenicorum Diatrib. IV. §. 2. ubi de Ravenna, quæ olim *Camerum* dicebatur, & in Diatr. V. ad Tosum Campanum. Ergo ex *Deta* fiebat *Reta* & cum terminatione Latina RITUS. Quæ vox proprie jura significat: quia vero apud Hebræos leges aliæ sunt cæremoniales, aliæ morales aut judiciales, hinc apud Etruscos Latinosque *Ritus* hæc omnia significabat. Habes de etymologia ac vera vocabuli notione.

Nunc videndum an ea significatio cum Latinorum Scriptorum usu conveniat. Primum exemplum affero tituli Digestorum *De ritu nuptiarum*, a quo tamen titulo cæremoniæ absunt. Ad hæc Plinius XII. 8. *Ritu* (idest lege) *naturæ capite hominem gigni mos est, pedibus efferri*. Tacitus de Mose: *Novos ritus* (leges Mosuicas intelligit) *contrariosque, ceteris mortalibus indidit*. Sed nusquam plura exempla quam in ablativo RITE reperias) quod non esse adverbium, sed auferendi casum, ostendit tum E breve, tum illud Statii. XI. Theb. 285. *Hei mihi primitiis ararum & rite nefasto Libatus*) quam ablativum passim pro *jure* sive *lege* veteres formulæ accipiunt. Quare utrumque tamquam synonyma junxit Plautus in Cistel. *Itaque hanc lege & rite civem cognitam * Alcesimarchus ... possidet*. Idem Pseud. *Qui rite successit bonis*. Auctor ad Heren. lib. 2. *Testamentum ipso præsente conscribunt, testes rite affuerunt*. quæ exempla non ad meras cæremonias, sed ad jura pertinent. Sic *Rite*

ſi veteres juris interpp. de confarreatione, coemptione, uſu fort. egerint, hæc tria illi, non tamquam cæremonias meras, ſed tamquam modos acquirendi dominii in uxorem conſiderabant.

2. At ſi licet quod ſentio libere eloqui, fortaſſis *conferreatio*, *coemptio*, *uſus* non tam nuptiales quam ſponſalitii ritus erant. Hinc quia olim in confarreatione (teſte Ulpiano infra producendo) decem teſtes adhibebantur: idcirco etiam Ambroſii ævo ſolemniora ſponſalia coram decem teſtibus fiebant: qui *ad Virg. lapſ.* cap. 5. ſic ſcripſit: *SI INTER DECEM TESTES confectis ſponſalibus, & nuptiis conſummatis, quævis viro fœmina conjuncta mortali, non ſine magno periculo adulterium perpetrat: quid putas fore &c.* Ex quo vides confarreationem fuiſſe negotium ſponſalitium. Et omnino quæcumque domum ductione tenus fiebant, ea ſponſaliorum ambitu proprie continebantur: a domum ductione demum nuptiæ procedebant. Quocirca acturus hic de *uſu*, *farre*, *coemptione*, ei ſcriptioni indicem *De ritibus ſponſalitiis* præſcribendum putavi.

3. Ac primum doleo, quod pluries cum Heineccio mihi decertandum video. Is eodem in opere ad eumd. tit. Inſtit. *de Nuptiis* num. x. negat tres fuiſſe diſtinctos ritus, neque enim coemptionem a confarreatione diverſam fuiſſe ſed in hac illam tamquam ritum acceſsorium fuiſse adhibitam: at poſtremis temporibus Romanos, neglecto primario confarreationis ritu, ſolum acceſſorium ideſt

Rite facta in l. 6. D. ad l. Corn. de falſ. & *Rite facta delegatio* in *l.* 2. *C. de Novation.* Et quod ex Tertulliano ſolet in diſceptatione hac de nuptiis injuſſu patrio factis afferri in lib. 2. ad uxor. *Nam nec in terris filii ſine conſenſu parentum RITE & JURE* (κατὰ συνωνυμίαν ſcilicet) *nubunt*. Adhæc *rite contractum matrimonium*, & *rite contractæ nuptiæ* in *l.* 3. & 6. *C. de interd. matrim.* Et alia ſexcenta.

ideſt coemptionem retinuiſſe. Auctor & fundus conjecturæ hujus Heineccio eſt Tullius in Flacciana c. 34. ubi orator modos in manum conventionis recenſens, farris non meminit, ſed tantum uſus & coemptionis, utique quod hæc a farre diverſa non erat. Verum de Cicerone facilis eſt reſponſio, eum coſarreationem omiſiſſe, quippe ſuo tempore jam prope intermortuam. Nec mirum. Tiberii tempore non poterant tres patricii conferreatis parentibus orti reperiri, teſte Tacito Annal. IV. Ergo jamdiu antea intermitti confarreatio cœperat, idque *propter ipſius ceremoniæ difficultates*, uti loquitur Tacitus. Quid mirandum, ſi Cicero ſupervacaneum putavit de farre quærere, qui ſciret ſuo tempore ritum illum paſſim ab omnibus negligi? Verum hæc reſponſio parum me delectat. Verior & expeditior altera hæc erit, revera farre ſolo non conventum fuiſſe in *manum*, ſed tantum in *matrimonium*: ut infra a me demonſtrabitur, ubi de coemptione. Ceterum, tres revera fuiſſe diſtinctos uxoris quærendæ modos, quos ſupra dixi, & Arnobius in IV. adv. gentes dixit, & Boethius ex Ulpiano, unaque Servius ad Geor. I. 31. adſtipulantur. Tametſi non nego, confarreationi plerumque etiam coemptionem ſuperaddi ſolitam ob eas rationes, quas infra tangam in *Adnot. VI.*

4. Jam vero pauca de ſingulis dicamus a confarreatione exorſi. Boethius ad Topica Ciceronis de ea ſic incipit: *Tribus modis uxor habebatur, uſu, farre, coemptione. Sed confarreatio ſolis Pontificibus conveniebat.* Hoc poſterius ita dictum viri eruditi acceperunt, quaſi ſi ſoli Pontifices confarreatione ſibi uxores quærerent. Quod ſecus eſſe, recte Heineccius num. 3. ex Dionyſio & Tacito colligit: ex quibus intelligitur farreatas nuptias civibus omnibus fuiſſe communes. Verum non recte ibid. idem Vir Cl. Boethium inter eos numerat, qui id genus nuptias

nuptias Pontificum peculiares putaverit. Debuisset saltem dicere Severinum sic opinandi ansam viris doctis quidem, sed parum attentis, præbuisse. Ceterum meo judicio nihil minus Boethius dixit, quam quod ei tribuunt. Nam ubi ait, *confarreatio solis Pontificibus conveniebat*, confarreationem non παθητικῶς sed ἐνεργητικῶς accepit. Ergo *confarreare* quidem solis Pontificibus conveniebat: at vero *confarreari* omnibus peræque civibus. Servius id clare edocet ad Geor. I. 31. ubi confarreationem sic definit, *Cum per Pontificem Max. & Dialem flaminem per fruges & molam salsam conjungebantur*. Etsi hoc etiam verum est, Pontificum nuptias fuisse farreatas, ex eodem Servio ad Æn. IV. 103. Sed uti dixi, Boethius non aliud voluit, quam per solos Pontifices confarrerari potuisse nuptias: atque ex requisito Pontificum ministerio nascebatur cæremoniæ difficultas, de qua Tacitus, propter quam etiam intermitti cœpit. Cur inquis, soli Pontifices confarreabant, quum contra in coemptione non opus esset Pontificum interventu? Quia in confarreando sacrificium fiebat, nec tale, quale ab omnibus fieri potuisset, sed *sollemne* & a solis Pontificibus peragendum. Ulpianus in fragm. tit. IX. *Farre convenitur in manum, certis verbis, & testibus X. præsentibus, & SOLLEMNI SACRIFICIO FACTO, in quo panis quoque farreus adhibetur*. Sed de confarreationis etymologia, quam heic tangit Ulpianus, aliique post Dionysium, infra aperiam conjecturas meas in *Parte 2.*

5. Age vero de *coemptionis* notione nihil addam ad ea, quæ supra in Mantiss. dixi in *Adnot. VIII. & IX.* ubi ex Servio Boethioque ostendi eam emptionem fuisse mutuam, id quod & vox *coemptionis* ostendit. Id etiam ex Græcis auctoribus ibi demonstravimus: nam Euripides mulierem emptricem facit, Sophocles virum: quos quasi con-

conciliaturus Nazianzenus eleganter, uti vidimus, utrumque alteri venalem facit. Apud Latinos Nonius ita rem narrat, ut tantum nuptas ementes faciat: at in inscriptione quadam antiqua maritus emens inducitur. Nec aliter discidium componetur, quam quod ambo emebant, ut sæpe diximus. Verum quia idem Heineccius nec Nonium, nec inscriptionem satis videtur explicuisse, non invitus utriusque verba recitabo. Nonius XII. 50. sic incipit: *Nubentes veteri lege Romana asses treis ad maritum venientes solebant ferre: atque unum quem in manu tenerent, tamquam emendi causa marito dare: alium, quem in pede haberent, in foco Larium familiarium ponere: tertium in sacciperione quum condidissent, compito vicinali solere resonare. Inde Virg. Georg. I. Teq. sibi generum Tethys emat omnibus undis. Quos ritus Varro lib. I. de vita Populi Rom. diligentissime percurrit.* Quem locum nec plane fideliter ibi recitavit vir doctus (ut conferre volenti liquebit) nec probe exposuit, quid sit *solere resonare*, pro quo legi mavult *solere resignare*. Sed locus sanus est. Jam primum omnium de *sacciperione* dicendum, pro quo Heineccius & alii nonnulli in suis scriptis exhibent *sacciperio*, quasi illud alterum mendosum sit. Verum & *τό sacciperione* sanissimum est. Ex *σακκοπήρα* (II) fiebat diminutivum *σακκοπήριον*. hæc autem

(II) *Σακκοπήρας* meminit Apollodoros Caristius apud Pollucem X. 161. his versibus: *ἐμβαλόντες, ὦ πονηρὲ σύ* * *Εἰς σακκοπήραν αὐτὸν ἐπιθήσουσί τι* * *Ἐφ᾽ ὑποζύγιον* hoc est *Conjicientes te ipsum, o improbe, in sacciperionem, jumento imponent*. Non quod *σακκοπηρα* vivis animalibus, cavæ instar, apta esset (etsi Pollux eo capite de ejus generis *οἰκιδίοις* agit) sed vult poeta, eum in primam quamque obviam capsulam, quantumvis ad id inidoneam, inclusum iri. Aut verius in avarum quempiam ea dicuntur, quem, ut nummis se expleat, in sacciperio inclusum iri, prædicit. Nec alibi vocem *σακκοπήρα* usurpatam reperi.

tem neutra diminutiva Latini nonnumquam quidem itidem neutraliter reddebant, ut *facciperium*, quod Plautus usurpavit: nonnumquam autem per masculum nomen tertiæ declinationis. Sic *Philematio*, *Philemationis* servile nomen in marmoribus obvium est ex Græco τὸ φιλημάτιον, & sexcenta ejusdem formæ. Ad eum modum ex σακκοπήριον factum est tum *facciperium*, tum *facciperio facciperionis*. Nunc explicandum est quid sit *facciperium* sive *facciperio*. Est pera ad recipiendos sacculos sive marsupia. Id tum vocis compositio declarat, tum Plautus in Rud. II. 6. 64. *Meum marsupium, quod plenum argenti fuit in facciperio*. Qualis autem tandem *pera* fuit, aut ex qua materia? Ex viminibus, arbitror, sicuti & *fiscus* nummis accipiendis aptus. Certe Diphilus (III) πήραν non aliter quam vimineam agnovit. Ergo quum in facciperione sacculi pecunia turgidi plures componi solerent: contra nova nupta assem unum in illum conjiciebat. Cui bono? Nempe ut assis in facciperione vacuo fluctuans *in compito vicinali resonaret*. Quid vero istuc? Simile est Judæorum adagio in *Bava metzia* fol. 82. 5. quod sic Latine redditur: *Stater in lagena* (nim. vacua positus, commota lagena) *Kis Kis* (per ὀνοματοποΐαν hoc dicitur) *sonat*. Sic plane assis in facciperione vacuo concussus resonabat. Ac fortassis faciperio ille erat instar γλωσσοκόμου, quo sursum ac deorsum cum nummulis agitato hodieque uti

(III) Apud Athæneum ib. x. inter *peram* atque *sportam* sic distinguitur, dicente Diphilo: ἐν πήρᾳ φέροις ἄρτους ἄν, ἀλλ' οὐ ζωμόν. Et ἐν σπυρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' οὐ φακῆν. *In pera panes recte feras, sed non jusculum: in sportam mazam* (vilioris panis genus plerumque eo nomine intelligitur) *verum non lentis pulmentum injicies*. Ex quo satis apparet perum fuisse ex virgultis contextam, quippe quæ panes, non item jusculum continere posset. Ergo si pera viminea; ex eadem materia etiam facciperio.

uti ſolent ad rogandum ſtipem. Et credo eo ritu fuiſſe ſignificatam veterem conſuetudinem, qua novæ nuptæ ſtipem corrogarent ad emendum ſibi maritum. Ceterum non poſſum eidem Heineccio aſſentiri, *compitum vicinale* eſſe maceriam illam, qua diruta, nupta in domum mariti transducebatur. Quid enim compito cum maceria commune? Nec ibi *compitum* certe eſt aliud, quam quod illa vulgo ſignificat. Hactenus de Nonio, apud quem puella emptrix eſt.

6. Ad inſcriptionem venio, in qua vir coemit. Ea apud eumdem Heineccium num. XI. ſic habet: PVBL. CLAVD. QVAEST. AER. ANTONINAM. VOLVMNIAM. VIRGINEM. VOLENT. AVSPIC. A. PARENTIBVS. SVIS. COEMIT. ET. FAC. IIII. IN. DOM. DVXIT. Sed doleo quod nihil in eam Vir doctus commentatur: nam ſi nihil aliud, illud certe FAC. IIII. nodus erat vindice dignus. Verum ne quemquam morer, ſic totum epigramma interpretabere: *Publius Claudius quæſtor ærarii Antoninam Volumniam virginem volentem* (hoc dicit, quia *l.* 7. *D. de ſponſal.* non tantum patrum ſed & ſponſorum voluntas requirebatur: nam de parentibus mox) *auſpicato* (hoc vero dicitur, quia nuptiæ nonniſi captatis prius auguriis fiebant, ut ex innumeris antiquorum locis oſtendit Briſſonius in de ritu Nupt. pag. 37. edit. Amſtel. 1662.) *a parentibus ſuis coemit, & FACIBUS QUATUOR in domum duxit*. Ex quo titulo vides coemptionem ante domum ductionem factitatam fuiſſe: proinde coemptionem illam ad ſponſalia videri pertinuiſse: quũ contra a domum ductione poſtremo nuptiæ procederent.

7. At Boethius poſt verba ſuperius adſcripta ſic pergit: *Quæ autem in manum per coemptionem convenerant, hæc matres fam. vocabantur: quæ vero uſu vel farre minime*. Quomodo ergo hæ vocabantur? *Matronæ*. Atque id eſt,

id eſt, quod Gellius XVIII. 6. ex grammaticis antiquis prodidit. *MATRONAM dictam eſſe proprie, quæ in Matrimonium cum viro conveniſſet.... MATREM autem FAMILIAS appellatam eſſe eam ſolam, quæ eſſet in mariti MANU MANCIPIOQUE* (nim. per in manum conventionem, quæ coemptione tantum fiebat, nam per uſum & far non *in manum* ſed *in Matrimonium* conveniebatur, teſte Gellio)..... *quoniam non in Matrimonium tantum, ſed in familiam quoque mariti, & in ſui hæredis* (nam uxor per coemptionem erat jam marito loco filiæ hoc eſt ſui hæredis) *locum veniſſet*. Vides ut optime Boethius cum A. Gellio conveniat. Ex utroque autem duo diſcimus. Primum farreatas & uſuarias uxores non *in manum*, ſed tantum *in Matrimonium* cum viro *conveniſſe*, per ſolam autem coemptionem id factum, ut in manum conveniretur; id quod etiam Servius ad Geor. I. 31. teſtatur, ubi *uſui* & *farri* nulla in manum conventione tributa, mox eam ſtatim *coemptioni* tribuit. *Coemptione vero*, inquit, *atque in manum conventione, quum illa in filiæ locum, maritus in patris veniebat*. Verum quid Ulpiano & Ciceroni faciemus, quorum ille farri, hic uſui in manum conventionem tribuit? De hac objectione vide inferne (IV) notata. Alterum, quod ex Gellio Boethioque

(IV) Ex recitatis Gellii, Boethii, Serviique locis colligi videtur, ſola coemptione conventum fuiſſe in manum, at farre & uſu conventum fuiſſe in Matrimonium, non in manum. At enim, inquis, id ex Ulpiano & Cicerone refellitur, quorum ille farri, hic etiam uſui conventionem in manum tribuit. Ulpianus fragm. IX. *Farre conveniтur in manum &c.* Cicero in Flacciana cap. 34. *In manum, inquit, convenerat. Nunc audio: ſed quæro, uſu an coemptione.* Quibus ergo ſic reſpondeo, in *uſu* fuiſſe quidem conventionem in manum, ſed poſt annum, uti mox dicetur, ubi de uſu agam. Ergo per uſum initio conveniebatur in matrimonium, non in manum: at emenſo anno etiam

que intelligimus, est, uxores farreatas atque usuarias dictas esse *matronas*, coemptionales autem *matresfamilias*. Hoc vero est, quod exponit Boethius sequentibus verbis: *Coemptio vero certis sollemntitatibus peragebatur, & sese coemendo invicem interrogabant: vir ita, an sibi mulier materfam. esse vellet? Illa respondebat velle. Mulier, an sibi paterfam. vir esse vellet? Ille velle respondebat. Itaque mulier viri conveniebat in manum: & vocabantur hæ nuptiæ per coemptionem, & erat materfam. viro loco filiæ*. Hac Severini sententia recitata subjicit Heineccius ad fin. num. XI. *Sed hæc forte Boethius sine auctore*. Quo pacto, amabo te, sine auctore, sistatim Ulpianum

etiam in manum. In illa specie, de qua Cicero, quia multum temporis fluxerat, recte quærit, coemptione an usu in manum illa convenerit. Hoc Tulli loco ita, uti necesse est, recte exposito, jam licebit Gellio, Boethio, Servioque Ciceronem quartum testem adjungere, ex quo efficiatur, sola coemptione (aut certe etiam usu, verum post annum evolutum) conveniri in manum potuisse. Jam vero ut Ulpiano respondeam: farreatione quidem sola non conveniebatur in manum. Verum mos obtinuerat, ut cum illa etiam coemptio necteretur, nec alio fine quam ut in manum conveniretur. Servius ad Æn. IV. 103. postquam de coemptione locutus fuerat, per quam putat conventum in manum fuisse, permiscet postremo & farris ritum, *Quæ conventio* (quam coemptione docuit factam) *eo ritu perficitur, ut aqua & igni adhibitis, duobus maximis elementis, natura conjuncta habeatur: quæ res ad farreatas nuptias pertinet, quibus flaminem & flaminicam jure Pontificio in matrimonium necesse est convenire. Sciendum tamen in hac conventione Æneæ atque Didonis, ubique Virgilium in persona Æneæ flaminem, in Didonis flaminicam præsentare*. Ex his vides, farreatis nuptiis tantum in matrimonium conventum fuisse: at si etiam conveniri in manum placuisset, tum coemptionem adjungi oportuisse, aut integri anni usum. Quorum alterutrum quia nunquam ferme a nuptiis farreatis aberat, idcirco recte Ulpianus farre in manum conveniri dicit. Satis jam inter auctores priscos amicitia coaluit.

num Severinus auctorem laudat? *Quam*; inquit, *sollemnitatem in suis Institutis Ulpianus exposuit*. Non ergo sine Auctore. Servius ubi ad Geor. I. 31. de coemptione agens libros juris laudasset (*sicut* inquit *habemus in Jure*) deinde ad Æn. IV. 214. copiosius de eadem coemptione loquens, totidem plane verba, ac quæ modo ex Boethio recitavimus adnumerat. Nec est dubitandum, quin uterque Auctor ex Ulpiano descripserit. Ac sane suspicabar a Severino ad recitatum Ulpiani fragm. IX. digitum intendi. Quidni enim, ubi de farre dixerat, ad usum & coemptionem exponendam JCtus transisset? Ergo id Ulpiani fragmentum ad ejus Instituta referri, non plane veto: id vero si est, per Boethium Serviumque fragmentum illud recte supplebitur.

8. Sed jam de diverticulo in viam redeo. Ex supra scripta coemptionis sollemnitate vides, eam dicis tantum causa fuisse peractam. Mansit tamen, ut tum dos, quæ a futura uxore dicebatur, tum & τὰ ἀντίφερνα, quæ ab viro pendebantur, pretii locum habere crederentur: de quo non ea repetam, quæ in Mantissa in *Adnot. VII. VIII. & IX.* dicta fuere. Tantum mihi temperare non possum, quin Servii Honorati locum, quo mea sententia confirmatur, huc adferam. Is ad Æn. IV. 103. sic adnotat: *Coemptione facta mulier in potestatem viri cedit, atque ita conditionem sustinet liberæ servitutis, ait enim*: Liceat Phrygio servire marito.... *Quoque omnis iste mos coemptionis, citra nominis nuncupationem* (idest etiamsi coemptionis vocabulum non usurpetur) *DOTIS DATÆ TAXATIONE EXPEDIRETUR, quæ res in manum conventio dicitur subjunxit*. Dotalesque tuæ Tyrios permittere dextræ. *Quid est enim aliud* permittere dextræ, *quam in manum convenire*? Vides opinor, dotes pretii locum obtinuisse. Idemq. plane de ἀντιφέρνοις dicendum erit.

9. Venio tandem ad *usum*. De quo quæ vir summi ingenii ac diligentiæ Barn. Brissonius conjecit, verissima esse arbitror: ac recte ea Heinneccius ibid. num. XIV. in suam rem vertit. Summa eo reddit. Usu quæsitæ uxores, eæ dicebantur, quæ Matrimonii causa in domum sine coemptionis sollemnibus ductæ, toto vertente anno cum viro adsuessent. Nam sicuti res mobiles & se moventes anno possessæ, possessoris ex jure Quiritium fiebant: ita & uxor eodem jure usucapta intelligebatur. Hinc quæ usucapi nollet, eam ex XII. Tab. toto trinoctio a viro abnoctare, nempe ad usucapionem interrumpendam, necesse erat, ut ex Q. Mucio Scævola Gellius III. 2. & Macrobius prodiderunt. id vero *usurpatum iri* dicebatur. Cetera apud Brissonium videantur. Poterat & Servii locus eo facere, ad I. Geor. 31. ubi tribus modis nuptias fieri dicit, *Usu, si verbi gratia mulier anno uno cum viro, licet sine legibus* (hoc est sine coemptione) *fuisset*. Ergo initio mulier non conveniebat in manum, imo nunquam usucapiebatur, si quotannis usurpatum ibat: at si semel emenso anno non triduum totum abnoctaverat, jam tum usu mancipioque viri facta erat. Quare Cicero quando ex usu in manum conventionem nasci, innuit, id post evoluta legitima tempora intelligit. At Gellius, Servius, Boethius quando usu in manum convenire negant, de initiis, aut quamdiu usucapta uxor non esset, sunt accipiendi. Postremo quod sup. Mantissa n. 3. in Adnot. III. dictum fuit, licuisse patri matrimonia disturbare abducendo filiam, id tantum in usuariis uxoribus habuisse locum puto, & quidem quamdiu usucaptæ non essent. Nam coemptionales, & usuariæ jam usucaptæ in mariti potestatem per in manum conventionem jam transierant: eoque, uti mihi certo persuadeo, abduci non poterant.

19. Quam-

19. Quamquam usui non defuisse quasdam juris sollemnitates, initio adhibendas, ex eo mihi persuadeo, quia apud Judæos in sponsalibas per usum contractis sua non deerant sallemnia: de quibus jam est dicendum: atque ita ut appareat, tres illos uxorum quærendarum modos ab Romanis usurpatos nonnisi ab Oriente una cum tot aliis ritibus in Latium propagatos.

PARS ALTERA.

Qua Romanorum sponsaliorum ritus ex oriente propagati ostenduntur.

11. *Apud Judæos tres erant uxoris acquirendæ modi, Nummulus, Congressus, Libellus: ex quibus nummulus coemptioni Rom., at congressus usui respondet. Quæritur libellus cui respondeat.* 12. *Libellus* (*antea* maamar *idest collocutio*) confareationi (*quæ vox a verbo* confari *deducta idem significat*) *æquivalet*: *sicuti Judæorum* Cherithuth *sive repudii libellus* diffareationi: *de quo toto in Adnot. V. copiosius.* 13. *Aut vero* confareatio & sponsalia *sunt synonyma: utraque vox a libationibus derivata: utraque per se generalis, contractus sponsalitii peculiaris evasit: utraque vero Judaico* maamar, *aut libello respondet.* 14 *De eadem comparatione amplius.* 15. *plura alia ab Hebræo fonte hausta tum verba, tum instituta.* Conveniendi *verbum, quatenus connubiale est, utrique genti commune. Locus Matt. I. 18. nove explicatus.* 17. *Græca ac Latina dotium nomina ab oriente accepta.* 17. *Mos obnubendi caput ab Hebræis ad nuptias Rom. transit.* 18. *Quod jure Romano filii cogerentur uxores aut maritos accipere de manu patris, id totum Hebraicum est.*

11. Apud

11. Apud Talmudicos, hoc est Judæorum JCtos, tres peræque ac apud Romanos, sunt sponsaliorum contrahendorum modi: qui sic enumerantur in *Kiddushin* cap. 1. initio: *Tribus rebus uxor acquiritur, pecunia, coitu & litteris contractus*. Idem reperitur & in *Shulchan aruch*. par. 4. num. 26. Ex his *coitus*, seu *congessio* coram testibus fieri debebat, nec sine quibusdam conceptis verbis: de quibus vide Seldenum in Uxore Hebraica lib. 2. cap. 2. Ex his conjicio, ne apud Romanos quidem, ut dixi, *usum* suis caruisse sollemnitatibus. At apud Judæos hunc acquirendæ uxoris modum postea sapientes honestatis gratia interdixerunt, idque sub pœna fustigationis. Venio ad alterum acquirendæ uxoris modum per coemptionem: de qua nolo Veteris Instrumenti exempla huc afferre, vult GEN. XXIX. 18. XXX. 15. XXXIV. 11. 12. & 1. Sam. XVIII. 25. de quibus locis dicetur alio loco & tempore. Verum his omissis, nunc quidem præstabit audire Talmudicos JCtos, apud quos coemptio nummulo perficiebatur. Vide Buxtorfium in Lex Talm. in rad. פרט. Nam is numulus vulgo פרוטה *pruta* dicebatur. Vir ergo sponsæ *prutam*, aut quod æquivaleret *prutæ* dare debebat, ac simul dicere, *Ecce mihi desponsata es*, aut *ecce eris mihi in uxorem*, aut tale aliquid. Atque ea est Judæorum coemptio, de qua miras JCti Talmudici subtilitates afferunt: quas tractatus *Kiddushin* idest sponsaliorum, aut Seldeni *Uxor Hebraica* loco cit. suppeditabit. Postremo tertius celebrandorum sponsaliorum modus est שטר *setar* idest *litteræ contractus*, aut *libellus*, seu *instrumentum*. Hujusmodi libelli antiquam formulam refert Seldenus in Uxore Hebraica loc. cit.

12. Ex his autem tribus Hebraicis modis, uti jam diximus, *congressus* respondet Romanorum *usui*: *nummulus*, seu *pruta coemptioni*. Ex quo videbatur consequens, litte-

litteras contractus, seu *libellum* confarreationi respondere debuisse. Verum quid inter ea duo commune aut simile? Differunt nomine, quia Judæi *Setar* hoc est *instrumentum* id appellabant: Romani *confarreationem* a farreo libo. Differunt re, quia confarreatio erat multiplex ac difficilis cæremonia, quum contra *Setar* sola traditione libelli, quem vir sponsæ in manus coram testibus dabat, perficeretur. Ac me sane, fateor, cupientem Judaicos sponsaliorum ritus cum Romanis comparare & in concordiam adducere, tertius ille Judaicus modus, quem *libellum* sive litteras contractus vocant, propterea quod cum *farre* nullo modo conciliabilis videbatur, aliquandiu torsit. Nec ante caligo, quæ propter antiquitatem remotissimam obsidet ritus hosce, dispelli potuit, quam appellationes ipsas antea affines, postea disjunctas atque distractas, in pristinam concordiam reducerem. At ne lectorem diu morer: non poteram id facile imbibere, *confarreationis* ac *diffarreationis* voces a farre, quod sacris omnibus commune erat, fuisse petitas. Contra mihi videbantur eædem a verbo *Fari*, ejusque exoletis compositis *confari* & *diffari* primitus ortæ: deinde, quod sæpe accidit, peccatum in etymologia fuisse, atque a farreo libo easdem derivari debuisse visas, quæ revera a verbo *Fari* initio fluxissent. Hoc necui παραδοξότερον videatur, contuli quæ huc pertinent in substratam (V) *Adnot.* iis legen-

(V) *De confarreationis etymologia conjectio.*

Quum multa sunt in etymologica ratione, in quibus parum vidit antiquitas: tum confarreationis ἐτυμότητα, quam Dionysius, & Romanorum doctissimi amplexi sunt, jam olim parum concoquebam. Estne enim credibile, a libo farreo, aut ex Servio ad Geor. I. 31. a mola farrea, quæ in confarreationis sacrificio adhibebantur, dictam esse confarreationem? Aut quid in eo farre peculiare fuit: quando nullum, auctore Numa, sine farre sacrificium fiebat? Plutarchus certe inter Numæ instituta & hoc refere μὴ θύειν ἄνευ ἀλφίτων, *ne sacra sine pio*

gendam, quos rerum harum copido incesserit. Fac interim, *confarreationem* (nec olim R. duplicabatur) spectata notatione vocis esse *condictionem*, aut *collactionem* ideſt futurarum nuptiarum repromiſſionem per mutuas interro-

pio farre ferent. Itaque *molo* (quæ nuſquam a ſacris aberat, & a qua confarreationi quæſitum nomen, Servius ante productua docuit) ex faere & ſale conſtabat, unde *mola ſalſa* dicebatur; & liba farrea in ſollemnibua ſacrificiis, quæ cum dapibus ſive epulo jungebantur. nuſquam non fuere uſurpata. Eccur igitur ſponſorum cofarreatio ab eo, quod commune omnibua ſacris erat, nomen acceperir? Deinde τὰ φαῤῥάκια ideſt farreandi morem ipſe Romulua, ſi Dionyſio credimus, inſtituit: at vero farria uſum Numa primua intulit in ſacrificia, ut ex Plutarcho modo didicimus, necuon & ex Plinio XVIII. 2. *Numa*, inquit, *inſtituit deos fruge colere, & mola ſalſa ſupplicare, atque (ut auctor eſt Hemina) far torrere*. Quod non ita eſt accipirndum, quaſi vero primua id excogitarit (uam ab oriente Tuſci id antea acceperant) ſed quod primua id inſtitutum Romam intulerit. Ad hæc ſi a farria uſu deducta ea vox erat, dici ſaltem *farreatio* debuiſſet, aut, uti vocat Dionyſiua, τὰ φαῤῥάκια. Nunc quo illa compoſita pertinent *confarreare* & *confarreatio*? Deinde cur nuptiarum diſſolutio *diffarreatio* dicebatur? Atqui ut hæc compoſita apte & ex analogia ſignificarent, neceſſe fuit, ut *confarreatione* farris συναθροισμὸς aliquis ſive *collectio*, diffarreatione vero διασπορὰ ideſt *diſperſio* quæpiam notaretur. Fateor in hia, nt & in pluribua aliis frigidis originationibus, mihi ſæpius hæſiſſe aquam, etſi ſummis Romanis Scriptoribus coutradicere non auderem.

At niſi mea me conjectura fallit, longe alia eſſe potuit ejus vocabuli origo. Confarreationem definit in fragmentia Ulpianns: *Farre convenitur in manum CERTIS VERIS, & teſtibus decem præſentibus, & ſolemni ſacrificia facto, in quo panis farreus adhibetur*. Videa, præcipuam ritus hujus obſervationem fuiſſe verba: & ab illis *certis verbis*, niſi fallor, *confareatio* (nam ſimplici canina littera olim ſcribebatur) nomen iuvenit: nim. a verbo *Fari*, cujua antiquum compoſitum erat *conſori*, pro *condicere*. Ergo *confareatio* erit idem quod *condictio*, quod Italis dicitur *Appuntamento*: quandoquidem mutuis conceptis verbia, ſponſionibuſque ſibi de futuria nuptiis repromittebant. Deinde (quia ut ait Ulp. *l. 35. de div. reg. jur. Nihil tam naturale eſt,* *quam*

terrogationes ſive ſtipulationes certis verbis conceptam: *diſſareationem* vero eſſe (ſi ſic vocare liceat) *diſdictionem*, quod Italis eſt *Diſdetta*. Poſita hac etymologia, jam videndum, quid in Judaico libello ſit, quod cum ea etymo-

quam ea genere quidq. diſſolvere quo colligatum eſt: idea verborum obligatia verbis tollitur: nudi conſenſus obligatio contrario conſenſu diſſolvitur) quandoquidem mutuis contrariis verbis, veluti *Res tuas tibi habeto*, nuptiæ diſtrahebantur, aut ſponſalia per hæc verba, *Conditione tua non utar*: ideo ea verborum contrariorum conceptio, *diſſareatio* vocabatur: quaſi (ſi ſic loqui liceat) *diſdictionem* appelles, id quod Italis nuncupatur *Diſdetta*. Ita demum & etymologia ipſi rei apte congruet, & compoſita ſua ſe ſignificationis proprietate tuebuntur. At antiquos, qui a *farris* uſu id derivarunt, duplex ratio fefellit, primum quum viderent, non magis verbum *fari*, quam nomen *far* in ſuis obliquis per ſimplicem caninam litteram ſcribi (nec enim conſonas antiqui ſub unica vocali duplicabant, ut ne Hebræi quidem: deinde R. multo minus, quod apud Hebræos non dageſſatur: occurritque haud raro in Iguinis Tab. FARE, numquam FARRE) id grammaticis fraudi fuit, arbitratis confareationem a *fare* hoc eſt fruge dictam. Ut ſic vero exiſtimarent, impulit & altera ratio inde petita, quod revera in confarreationis ſacrificio mola & liba farrea adhiberentur: nec animadverterunt, id eſſe elenchi genus vitioſiſſimum, quod dicitur Ariſtotelicis *Non cauſa pro cauſa*. Alioqui ſi ubicumque far inveneris, ſit ita appellandum, ecquid non confarreationis ambitu continebitur? Atqui ſi antiquis acutum cernere datum fuiſſet, næ ii pervidiſſent, præcipuum rei utriuſque (tam confareationem, quam diſſareationem intelligo) ritum non far fuiſſe, ſed verborum conceptionem, quibus contrahendi aut diſtrahendi vis inerat: id quod antiquitati *confari* & *diſſari* appellatum fuiſſe, non dubito.

At dices, antiquos pro *confarreationis* voce ſæpe *farris* nomen uſurpaſſe: veluti ubi ajunt, quæri uxores *farre*, *uſu*, *coemptione*. Fateor id quidem: verum non ante is loquendi modus inductus fuit, quam jam certa apud omnes *confarreationis* a *farre* etymologia evaſerat. Itaque ubi jam inter omnes conveniſſet, a farre *confarreandi* verbum venire, idque propterea duplici littera ſcriberent: commodum & elegans fuit longiori vocabulo brevius ſubſtituere. Sic ubi Jovem *Elicium* ab *eliciendo*, *Bidental* a *bidente* dicta fuiſſe, (quum tamen

etymologia conveniat. Sane quæ apud Jodæos ſponſalia libello fiebant, ea prius nudis verbis pactionibuſque fuiſſe celabrata, argumento eſſe poſſunt Rebeccæ, Racheliſque deſponſiones, in quibus nuda verba ſine ſcripto interveniſſe, certum eſt ex Hiſtoria Sacra. At poſtmodum ad majorem firmitatem judiciique maturitatem libellum porrigi placuit: nec id tamen perpetuo: nam levir certe, fratri demortuo ſemen ſuſcitaturus, fratriam ſuam ſine litteris contractus ac tantum per מאמר *mamar* ideſt meram *collocutionem* (quam Romani *confarreationem* mihi dixiſſe videntur) ſibi uxorem quærebat: de quo *maamar* vide Seldeni *Vxorem Hebr. I.* 12. *II.* 2. Ergo Judaicum *maamar* confareationi, ut nomine, ſic re etiam reſpondiſſe videtur. At vero *diffareationi* quid apud Judæos æquivalet? כריתות *cherithuth* ideſt *reſciſſio* ſive divortium. Id quidem ex Deut. XXIV. 1. non ſine libello fiebat: utique ut, quum multo proniora ſint verba, quam ſcriptura, ad divortii ſeveritatem non niſi plena cum judicii maturitate perveniretur. Sed ante Legem ſcriptam credibile eſt, Patriarchas etiam ſine ſcripto divertiſſe. Agar certe (etſi hujus exemplum parum ad rem facit,

tamen utrumque Tuſcum nomen eſſet ab oriente petitum, ut alibi dicimus) placuit, plures inventæ ſunt loquendi rationes, per quas eo alluderetur. Parco aliis pluribus eodem pertinentibus exemplis. Quamquam & illud fieri potuit, ut *Far*, *faris* apud caſcos Latinos non tantum frugem, ſed & *fandi* actionem ſignificaverit: at poſterior ætas omnes ea locutiones ad frugem retulit, poſthabita etymologia veriore. Poſtremo quum ab Judæis ritus iſtos Etruria, perque hanc Latium acceperit: quumque Judaico nummulo *coemptio* Romana reſpondeat, necnon Judaico coitui *uſus*: quid aliud reſtat, niſi ut τῷ *Maamar* ideſt verborum conceptioni Judaicæ Romana *confarreatio* ex adverſo ſteterit? Atque hactenus conjecturis liberas habenas permiſimus: quas jam inhibendi tempus eſt.

facit, quippe non uxoris primariæ) sine libello Gen. XXI. 14. dimissa fuit. Hinc Romani (ut qui sua instituta a Tuscis hausissent, diu ante Legem Hebræis datam ab oriente profectis (verborum tenus contrahebant distrahebantque hoc est *confareabant*, ac rursus dumtaxat * remittendo nuntium, ac suas sibi res habere jubendo, nullaque alia cæremoniarum observatione adhibita (VI) *diffareabant*, quod Itali dicerent, *mandavano la disdetta*. Vides jam ut tres uxoris acquirendæ modi iidem plane apud

* Hæc tamen *non ita sunt intelligenda, quasi apud Romanos libellus divortii non fuerit. Imo libellum divortii aperte memorat Papinianus l. 7. de divort. scribens*: Si pœnituit eum, qui libellum tradendum divortii dedit, isque per ignorantiam mutatæ voluntatis oblatus est &c. *Meminit & lex Diocl. & Max. l. 6. C. de repud. sic concepta*: Licet repudii libellus non fuerit traditus &c. *Atque is libellus debebat a liberto repudiantis coram septem testibus offerri, uti mox ad Adnot. VI. addimus.*

(VI) Dixi diffareationem nudis verbis, ac tantum nuntium remittendo, constitisse. At Paulus Diaconus ex Festo sic posuit: *Diffarreatio genus erat sacrificii, quod* (*quam* aut *quo* corrigit Dacerius: verum retinendum esse QUOD, similibus Varronis in de L. L. locutionibus probare possim) *inter virum & mulierem fiebat dissolutio: dicta diffarreatio, quia fiebat, farreo libo adbibito*. Hæc ita, uti scripta sunt, ex Festo esse, vix animum inducam ut credam. Romanos scio tantum remittendo nuntium: dissolvisse nuptias: nec omnino ullus heic erat sacrificio aut farreo libo locus. Tantum, inquam, necessarius libertus erat (de quo Juvenalis: *Collige sarcinulas dicet libertus, & exi*) qui libellum coram septem testibus, fort. legeret prius, mox lectum traderet. Paullus *l. 9. De Divort. Nullum divortium ratum est, nisi septem civibus Romanis puberibus (testibus) adhibitis, præter libertum ejus qui divortium faciet*. Vides, ut confarreatio coram X. testibus; sic divortium seu diffarreationem coram VII. fuisse peractam, sine tamen farreo sacrificio: quod si fuisset necessarium, non omissum a Paullo fuisset enumerante solemnitates divortio necessarias. Quas *legitimam observationem* Ulpianus *l. 35. De donat. Int. vir. & ux.* vocat, qua non observata, missum repudium, tanquam non ex lege factum, non solvebat Matrimonium. Quamquam & claves) quæ novæ nuptæ

apud Judæos juxta ac Romanos fuerint, dum nummulo coemptio, coitui usus, τῷ *maamar* (quo & libellus referri debet) confareatio respondebant.

13. Verum, quia quam modo tradidi confarreationis etymologiam, ea conjecturalis est, habetque gravissimos adversarios, scriptores antiquos: dabimus operam, ut vel tritam confarreationis etymologiam secuti, hæc tamen cum *libello* (qui tertius est Judæorum sponsalitius ritus) recte comparetur. Ac primum doceatur, quo sensu confarreatio a farre sit derivanda. Eodem plane quo SPONDERE a Græco σπένδειν oritur. Nam quia sponsiones & fœdera non sine libationibus & sacrificio fiebant: hinc σπονδαὶ (quæ proprie sunt *libationes*) etiam sponsionum & fœderum vocabulum evaserunt, & ad Latinos tum *spondendi* verbum, tum *sponsi* ac *sponsæ* nomina indidem

ptæ ut symbolum domesticæ administrationis tradebantur) eidem ex XII. Tab. in divortio adimebantur. Cicero Philip. 2. *Frugi factus est Antonius. Mimam illam suam suas res sibi habere jussit Ex XII. Tab. claves ademit, exegit*. Ambrosius ep. 65. *Mulier offensa claves misit, domum revertit*. At farreum sacrificium nusquam legitur. Itaque ut ad festum redeam, Glossæ Isidori rectius ista ex Festo descripserunt, in quibus sic legitur: *Diffarreatio, dissolutio inter virum & feminam*. Suspicor tamen, quid Paullum Warnefridum transversum egerit. Fort. Festus ubi dixisset, Diffarreationem esse dissolutionem inter virum & mulierem, ejus vocis hanc etymologiam subjecerat, nim. dictam a farreo libo, quod in confarreationis sacrificio adhibebatur. Nempe a farreo libo erat Festo *Confarreatio*: deinde hujus contrarium *Diffarreatio*, ita credo ex mente Festi appellata, quod effectum confarreationi contrarium gigneret. At vero Paulus, dum quæ non intelligit, contrahere in compendium studet, ritus confarreationis peculiares, etiam diffarreationi communes fecit.

Nisi vero culpa omnis in Festo residet, arbitrato non aliter *diffarreationi* suum etymon constate potuisse, quam si sacrum nescio quod farreum olim, adhibitum æque ac in *confarreatione*, de suo admetiretur. Idque fort. verius est.

didem ſunt propagata, auctore apud (VII) Feſtum Flacco Verrio, Non diſſimili ratione & *confarreationis* etymologia procedit. Dixi modo in *Adnot. V.* nullum ſacrificium farre caruiſſe. Ita ne ab illo quidem, quod in fœdere ſponſalitio fiebat, far aberat. Hinc qua ratione de fœdere ſponſalitio & verbum *ſpondeo*, & vox *ſponſalia* (quæ ſunt a σπένδω) eadem & verba *farreandi* & *confarreandi*, & nomina *farreationis* atque *confarreationis* (a farris libatione dicta) uſurpabantur, tamquam *ſponſionis* ſynonyma. Quare ſi quæras, ecquid proprie *confarreatio* ſignicet: non aliam, ſive etymon, ſive uſum ſpectes, quam *ſponſionis* aut *fœderis* notionem reperies. Et *confarreatio* quidem, ſi originationem attendas, generale nomen eſſe debuit, ad omnes ſponſiones pertinens. Verum ut *ſponſalia* (a *ſponſione* dicta) proprium tamen ſponſalitii contractus nomen evaſerunt: idem prorſus & *confarreationi* uſuvenit. In his enim vocibus, connubialis contractus per excellentiam nomen generis occupavit. Deinde poſtquam *confarreatio* (per ſe generalis fœderum appellatio) ſponſaliorum peculiaris evaſit: proniſſimum fuit, ut ejus fœderis diſſolutio (in qua ineptum eſt ſacrificium alterum adſtruere: tantum enim remittendo nuntium perficiebatur) *diffarreatio* diceretur, quia τὸ DIS in compoſitione diſſolvendi & inficiendi notionem habet. Atque ea demum veriſſima eſt confarreationis atque diffarreationis etymologia, per quam ſimul veteribus

(VII) Feſtus in SPONDERE hæc habet: *Sponſum & ſponſam ex Græco dictam* (Verrius Flaccus) *ait, quod ii σπονδὰς interpoſitis rebus divinis faciant*. Porro non aliter *ſponſus* & *ſponſalia a σπονδαῖς* fient, quam ſi, id quod prius eſt, verbum SPONDEO ſit a σπένδω. Idque verius multo eſt, quam quod alibi Verrius necnon & Varro dixerunt, verbum *ſpondeo* fieri a *ſponte*.

bus Scriptoribus sua constat fides. Hæc quæ in utramque partem de confarreationis originatione sunt longiscule disputata, ii tantum spernent, qui nondum percipiunt, quantas etymologica ratio ad rerum antiquarum naturam pernoscendam vires habeat.

14. Ergo apud Romanos unica initio fuit sponsaliorum ratio a Romulo instituta, nim. *confarreatio*, nec ea vox aliud quam *sponsalia* significabat: ceteri duo acquirendæ uxoris modi postea compendii gratia sunt instituti. Nec secus apud Hebræos antiquissima sponsaliorum ratio *τὸ maamar* (idest sponsio verbalis) fuit, quod & postea in libellum transit: nam nummulus & coitus postea sunt introducti. Quamquam revera & *τῷ maamar* Hebraico & Romanæ confarreationi etiam coemptio adnecti solebat ad acquirendum dominium per *in manum conventionem*, uti Romani loquuntur. Jam vero quemadmodum Hebraicum *maamar* initio verborum tenus consistebat, ut ex Rebecce atque Rachelis sponsalibus potest inteligi, quod tandem in scripturam redigi placuit, qui *libellus* dicebatur: sic etiam apud Romanos initio sponsalia solo confarreationis atque coemptionis ritu ac verborum conceptione perficiebantur: at postremo etiam tabellæ sponsalitiæ Judaico libello respondentes usurpari cœperunt: quarum meminit Juvenalis VI. 199. *Si tibi legitimis pactam junctamque tabellis* * *Non es amaturus: ducendi nulla videtur* * *Causa*. Idem Sat. 2. *Signatæ tabulæ: dictum feliciter: ingens Cæna sedet &c.* Ac de his tabulis sponsalitiis plura a me dicentur ad Diptychum QUIRINIANUM, quod nuper Eminentiss. atque eruditiss. Card. QUIRINUS S. R. E. Bibliothecarius in Bibliothecam Vaticanam invexit, quam tum antea suorum librorum gaza ditaverat, tum porro pergit suis etiam immortalibus operibus illustriorem quotidie facere.

Sed

Sed eo redeo. Hasce tabulas in divortio disruptas fuisse, legi apud Brouwverum in secundo *de jure connubior.* c.31. num. 9. verum sine teste; at id reperi tandem in Juvenale Sat. IX. 75. *tabulas quoque ruperat &c.* Ac de sponsalitiis ritibus, quatenus ab oriente descendunt, plura jam, quam suspicabar, dixisse non me plane poenitet.

15. Sed antequam hinc abeo: non hos tantum ritus Romani ab oriente hauserunt, sed & plures qua matrimoniales, qua dotales dictiones indidem habent. Incipiam a *conveniendi* verbo, quod Romanis nuptiis sollemne fuit. Nam quæ *matresfam.* evadebant, æ dicebantur *in manum convenire* (in qua locutione ut *Manus* pro potestate usurpetur, est merus Hebraismus) at usuariæ uxores ante completum usucapionis annum, eæ tantum *in matrimonium conveniebant*. Vide superius dicta num.7. & *Adnot. IV.* Hinc Papinianus. l.121. §. 1. *de verb. oblig. Mulier ab eo, in cujus matrimonium conveniebat, stipulata fuerat*. Idem *l.* 15. *de R. N. Nec in matrimonium convenire novercam ejus, qui privigne maritus fuerat*. Utroque loco Cujacius aliique scripsisse JCtum volunt *in manum*, at mutasse Tribonianum *in matrimonium*. Verum quid A. Gellio facient, qui XVIII. 6. matribusfam. *conventionem in manum* tribuit, ceteris *conventionem in matrimonium*? quid Arnobio, qui in *Adv. gentes* altero scripsit: *Quum in matrimonia convenitis, toga sternitis lectulos*. Sed & Ulpianus l. 17. *rer. amotar.* CONVENIRE absolute ac sine addito posuit: *Quæ tutori suo nupsit, vel contra mandata* (principalia scilicet) *CONVENIT, vel sicubi alibi cessat matrimonium*. Ex quo vides *Convenire*, & cum addito & sine, fuisse verbum connubiale. Atqui & hoc Judæis usurpatum fuisse, Matthæi me

me locus I. 18. (VIII) edocuit , longe aliter accipiendus ac vulgo accipitur . Tametsi fieri potest , ut Judæi eam *conveniendi* significationem ab Romanis *rerum potitis* didicerint , non contra.

(VIII) In illo Matt. I. 18. *Quum esset desponsata mater ejus Maria Joseph , antequam convenirent , inventa est in utero habens de Spiritu Sancto* : primum omnium nihil esse causæ video , cur apud quosdam *desponsata* tantumdem sit, quod *nupta* . Nec enim Græcum *μνηστευθείσης* ad aliud quam ad sponsalia referri , mos Græci sermonis patitur . Et cohæret cum eo , quod sequitur , *Noli timere accipere Mariam conjugem* (idest in conjugem) *tuam* . Sed & Græci Canonistæ (quos vide in Diatr. I. initio) certum habent , nondum eo tempore inter Mariam ac Josephum matrimonium constitisse : quod argumento est , in eo Græcos patres convenire . Atqui *desponsatam* heic nuptam interpretantur , id nim. veriti sunt , ne si tantum desponsa fuisset , venter ante nuptias tumidus , & mox ante nonum aut saltem septimum nuptiarum mensem secutum puerperium Mariam flagitii suspectam præberet . Quibus respondeo , ex Judæorum Doctorum sententia licuisse sponso cum pacta sibi sponsa ante nuptias celebratas congredi : si quidem vera vir doctus in *de jure conub.* loquitur . qui tamen nullum nominatim Rabbinum citat. Id fort. verum fuerit , quoties ante nuptias sponsa in domum futuri mariti servanda deducebatur : id quod aliqui de Maria tradunt . Quæ si admittantur , ea satis vulgi suspicionem a Maria amoliri , & conceptus caussam in Josephum conjicere potuissent . Sequitur *Antequam convenirent* . Non audiendi sunt , qui congressionem maritalem heic honeste designari putant . Græce est *πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς* , quod optime respondet versioni Latinæ . At si vera sit lectio codicum duorum Biblioth. Bodlejane , in quibus deest heic pronomen *αὐτούς* (vide in Varlect. ad calcem N. T. edit. Lipsiæ an. 1697.) tum *πρὶν ἢ συνελθεῖν* de sola Maria intelligitur , ac verti poterit . *Antequam* (Maria *conveniret* , supple in *manum* , aut *in matrimonium Josepha* , de qua locutione supra egimus . Nec apud JCtos novum est , ut *conveniendi* verbum *ἐλλειπτικῶς* usurpetur , non addito *in manum* , aut *in matrimonium* . Ulpianus certe , qui domo Phoenix erat , eamdem ellipsin usurpavit *l. 17. D. rer. amotar . Quæ tutori suo nupsit , vel contra mandata convenit* .

Dicea hanc interpretationem verbi *συνέρχομαι convenio* tibicine ficulneo niti : quum omnium exempla-

16. At illa quidem certe nemo mihi negaverit, quin ad nos ab oriente profluxerint, tum nomina, tum etiam mores, Ac sane omnia Græca ac Latina *dotis* vocabula ab oriente ad nos manasse, comperio, & quidem non sine *pretii* aut *emptionis* significatione. Certe Græcum Φερνὴ est, ne una quidem littera minus, Chaldaicum ac Syrum nomen, apud orientales pro significanda *dote* usitatissimum. Ac nugantur viri docti, qui Chaldæos illud a Græcis mutuatos, scripserunt: quum manifesto derivetur a Chald. verbo פרן *pheram* quod est *dotare* non tantum apud Rabbinos, sed & apud Targumistas: unde fit Chald. פורנא *phorna*, idest *dos*, (quod etiam Samaritæ & Syri usurpant) ex quo Græcum Φερνὴ fit, cujus prima syllaba congruit cum Syro *phernitho*: sic hi dotem appellant. Ac vicissim deinde Græcæ compositionis germen τὸ παράφερνον, non quidem antiqui Chaldæi, sed Talmudici Scriptores a Græcis acceptum in sua scripta transfuderunt. At alterum Græcum *dotis* nomen προιξ, προικός, vide-

plarium consensus retineat pronom. αὐτούς. Sane nec equidem mutare quidquam ausim nec in Græco Matthæi, nec in versione Latina. At id contendo, illud *antequam convenirent* ita ad utrumque sponsum referri, ut subaudiendum sit *in matrimonium*. Apud Romanos quidem τὸ *convenire* de nupta, non de viro usurpabatur (nisi vero illud Arnobii, quod supra adscripsi, *Quum in matrimonium convenitis*, de utroque conjuge sit intelligendum) at apud Hebræos de utroque: quia apud hos uxor non plane in plenam mariti potestatem transibat, ut apud Romanos, sed magis ut *socia* copulabatur, & in *adjutorium*, uti Moses loquitur. Hinc Philo in II. *Legis allegor.* notat, non dixisse Adamum ἡ γυνὴ, ἣν ἔδωκας ἐμοί, ἀλλὰ μετ' ἐμοῦ. οὐ γὰρ ἐμοὶ ὡς κτῆμα ... ἔδωκας *mulier quam dedisti mihi*, *sed MECUM* (nec tantum in LXX. sic legitur, sed & Hebraice: & in omnibus: quod vulgata exposuit *mihi sociam*) *non enim mihi ut possessionem dedisti*. En cur uxor Hebraica non dicatur *convenire in manum*, sed ambo conjuges *conveniant in matrimonium*.

videbatur a Chald. verbo פרק *prak* factum, quod est *redimere*: etsi Grammatici a trisyllabo *προισσω* arcessant: de quo litigare nolo. DOTIS vero nomen est ab Heb. & Chald. דת *dat* (sive *dot*: quia O Hebraicum apud Chaldæos in A transit) quæ vox ita *sententiam*, *legem*, *statutum* notat, ut possit etiam *statutum pretium* designare. Atque hæc tantum vocabula cursim attigisse satis superque in præsentia sit.

17. De moribus autem quamquam sparsim plura diximus: addi & illud potest, quod Romanus mos obnubendi *flameo* (quæ vox etiam orientalis est, ut alibi demonstravi) caput, unde & NUPTIARUM nomen inventum, ab oriente profectus est. Celebre est Rebeccæ exemplum obnubentis caput, ubi sponsum adesse suspicata fuit. De eo velamine habet quædam Seldenus in Ux. Heb. II. 15. III. 17.

18. Postremo (ne prorsus *ἀποσδιόνυσος* hæc mihi Diatriba abeat) quod apud Romanos filii filiæque non aliter, quam de manu patris uxorem aut maritum aceperint, totum hoc ab eodem fonte illi hauserunt. Hinc illæ Biblicæ locutiones de parentibus usurpatæ, *Accipere uxores*, *tradere*, *dare*, & similes. Jud. XIV. 2. Samson parentes alloquitur: *Vidi mulierem... quam quæso ut mihi aceipiatis uxorem*. Ibidem XII. 9. Abesan *habuit triginta filios & totidem filias, quas... maritis dedit, & ejusdem numeri filiis suis accepit uxores*. Ecclesiastici VII. 27. *Trade filiam, & grande opus feceris, homini sensato da illam*. Sic 1. Cor. VII. 38. *Jungere virginem suam*. Et alia sexcenta.

A P-

APPENDIX.

In qua nonnulla ſolvuntur argumenta oppoſita adverſus Theſes ſuperius ſtabilitas.

Refellitur opinio aſſerentium libertatem filiorum familias ad ineunda matrimonia quantumvis indigna, n. 311.

311. Tertio (55) cogit manum calamo admovere, ac vel invitum in arenam deſcendere parendi ſtudium, atque amor veritatis. Vulgata ſiquidem (quo fato dicere non auſim) profecto præter animum, atque expectationem, quam privato potius ſtudio uſurpandam, neutiquam ut publici juris fieret exaraveram, Diſſertatio, forenſium quorumdam, nec ſane imperitorum clamorem excitavit. Ii namque religionem eſſe putabant, quam vetuſtam credebant Eccleſiæ fore diſciplinam in tuenda Sacri fœderis libertate novitate tentari. Quamobrem cenſuerunt, ſibi tanquam pro aris & focis dimicandum neque ulli parcendum ſtudio, aut labori, ut quam a majoribus de matrimoniis omnino libere ineundis doctrinam hauſerant, ſartam tectam conſervarent. Et his (56) unus præcipue iſque, ut in reliquis nullis ſecundus, in cauſis connubialibus verſandis non immerito pleriſque præferendus, cauſæ non vulgaris occaſione parta eam ſuſcepit provinciam ut filiorum familias etiam in nu-

(55) Cur *tertio* ſe calamum arripere dicat, expoſui in Epiſtola ad Lectorem, quam initio præmiſi: ubi de fato Differt. hujus nonnulla præmonui.

(56) Adverſarius, quem tacito nomine hic deſignat, fuit Dominicus Urſaya Advocatus in Urbe non incelebris, cujus extant *Diſceptationes Eccleſiaſticæ* pluribus tomis comprehenſæ: de quo videſis dicta in eadem epiſtola ad Lectorem, quam habes initio hujus opuſculi.

nuptiis indignis sociandis assereret libertatem atque contraria a nobis jacta fundamenta convelleret, tum veteribus undequaque collectis, tum novis argumentis, quæ nedum vulgo, verumetiam peritis inter primos, ipsis quoque Judicibus negocium facessere videbantur. His ut occurrerem amicorum suggestione, majorum exhortatione incitatus, cunctabar: verens ne quæ impietatis ac impudentiæ profligandæ qualiscunque zelus in medium proferre compulit, jam contendendi animo tribui ac jactantiæ verti contingeret, si ea aggrederer ab oppositis argumentis vindicare; satis interea ratus nonnullis, qui vel clamore, vel propositis difficultatibus conterriti videbandebantur, declarasse me, quomodo quotquot opponebantur momenta rationum, vel ex superius prælibatis apparebant abunde refutata, vel ideo a nobis omissa, quia ita inania censuimus, ut suamet corruerent levitate. Enim vero nulla valuit excusatio, quin si alias invitus, tunc omnino coactus adigerer, vel jam exposita refricare, vel novum aliquid promere, quo statuta a nobis asserta, nedum ab objectis tueremur argumentis, verum etiam novum illis robur accederet, ac firmamentum. Id ut assequamur operæ pretium existimavi singula quæ obiiciebantur suo ordine prodere, ac unicuique sigillatim respondere, ne scilicet alicujus vim argumenti industria potius contemnere, quam ratione refringere, neve quippiam crederer data opera silentio præterire.

PRI-

PRIMUM ARGUMENTUM.

Cap. Inter opera de Sponsal. declaratur num. 312. & seqq.

312. LUbet primo loco proponere quod novitate conspicuum, atque auctoritate firmissimum & inenodabile jactabatur argumentum desumptum *ex cap. Inter*

ter opera 20. *de Sponsal.* perperam attributo CLEMENTI III. cum sit responsum INNOCENTII III. ut ex *Raynaldo ad annum Christi* 1198. *num.* 38. animadvertit *Gonzalez Tellez super* 4. *decretal.* in notis ad eumdem *Textum num.* 1. *lit. A.*, & vere legitur inter Epistolas INNOCENTII editas ab erudito *Stephano Baluzio l.* 1. *Epist.* 112. Porro ne quis suspicetur vim argumenti ullatenus a nobis enervari, subdimus verba integra Textus ut leguntur apud *Baluzium*, *&* *Gonzalez Tellez*: sunt autem talia: *Inter opera Charitatis quae imitanda nobis auctoritate Sacrae paginae proponuntur, sicut Evangelica testatur auctoritas, non minimum est errantes ab erroris sui semita revocare, ac praesertim mulieres voluptuose viventes, & admittentes indifferenter quoslibet ad commercium carnis, ut caste vivant, ad legitimum tori consortium invitare. Hoc igitur Apostolica auctoritate attendentes statuimus, ut omnibus qui publicas mulieres de lupanari extraxerint, & duxerint in uxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.* Consonat dictum Sancti Hieronymi relatum in *Can. non est culpandus* 32. *quaest.* 1. ubi de Osee Profeta qui meretricem sibi junxit uxorem sic loquitur: *Non est culpandus Propheta, si meretricem quam duxit ad pudicitiam converterit, sed potius laudandus: quod ex mala bonam fecerit.* Adstipulatur quoque Chrysostomus scribens ad Theodorum Monachum, *si qua autem* (scilicet mulier) *per occasionem in eam inciderit calamitatem; quemlibet generosum virum sinet pudor connubio sibi talem adjunxisse; tanta apud homines misericordia, & vulgaris opinionis acceptio saepe in propatulo ignominia affectas ab infami servitute liberat, & in matronarum ordinem recipit &c.* Ex quibus sic argumentabantur. Si quae nuptiae indignae habendae sunt, maxime quae cum muliere in lupanari se prostituente versantur, indi-

indigniſſimæ dici valent. Has vero laudabiles declarant Sancti Patres Eccleſiæ Doctores, definit Summus Pontifex, qui & ad illas ineundas propoſita peccatorum Indulgentia Fideles omnes invitat. Itaque nulla ſuperſunt connubia, a quibus propter humilem conditionem ſponsæ licite poſſint filii familias, vel a parentibus, vel ab Eccleſiaſtico Judice prohiberi; quidquid in contrarium clament Theologi, quorum auctoritas novam legem condere, aut Sacros Canones infringere nunquam valuit.

313. Hoc primo intuitu difficili argumento facillime ſe expedit *Natalis Alex. Theol. moral. tom. 6. lib. 2. de Matrim. cap. 2. art. 2. de. conſenſ. clandeſt. reg. 24. pag.* mihi 507. inquiens *Viro qui ſui juris eſt* (nota *qui ſui juris eſt*) *meretricem lupanari eductam ducere licet uxorem, ut eam a peccato revocet, idque in remiſſionem peccatorum proficere reſpondet* CLEMENS III. (Imo INNOCENTIUS III. ut ſupra innuebam). En igitur prima propoſitæ difficultatis evidens explanatio. Laudatus Textus de iis procedit, qui ſunt ſui juris, nec ullo jure tenentur aliorum conſilium petere, ac exequi præceptum; quo tamen certum eſt teneri filios familias, dum agitur de indignis nuptiis ſociandis, jure naturali, Canonico, atque civili, quod ſuperius ſuperabunde demonſtravimus: *Filius namque prorſus tenetur obedire patri prohibenti ne ducat uxorem male moratam, aut infamem, aut longe diſparis conditionis. Tenetur enim lege naturæ quiſque periculum ſuum vitare, honori ſuo conſulere, familiæque ſuæ dignitatem ſartam tectam tueri. Tenetur parentibus obedire juſta præcipientibus. Juſtæ autem prohibitiones illæ &c.* Sic idem *Alexander tom. cit. c. 2. art. 1. reg. 15. pag.* mihi 466. Enim vero inſolentiſſimum eſt affirmare, aliquando Summum Pontificem eos ad indignas nuptias allicere voluiſſe, quos vel dignas contrahere pa-

re parentibus nesciis, vel invitis *Ecclesia semper detestata est*, *atque prohibuit*, ut sæpius inculcavimus ex Concilii Tridentini irrefragabili testimonio. Utut igitur res se habeat respectu cæterorum; filiosfam. hoc laudato texta non comprehendi, certo certius esse debet. Quod satis est ut liqueat contra statutas Theses inepte præfatum Canonem allegari.

314. Absit nihilominus ut assentiamur pro reliquorum nobilium virorum sive mulierum indignis nuptiis propositum argumentum aliqualiter valere. Siquidem omni dubio procul esse cuilibet debet, ut in cæteris rescriptis & gratiis, ita prorsus in elargiendis indulgentiis nunquam Pontifices Summos intendisse tertio præjudicium afferre, ut ex satis vulgatis *Textibus in cap. Ad aures de rescrip.* & *cap. Super eo de Offic.*, *& potest. Jud. Deleg.* colligunt communiter Doctores, quos cumulant *Barbos. in collect. ad cit. cap. Super eo* 15. *num.* 3. *Koning. Princip. Jur. Can. lib.* 1. *tit.* 2. §. 9. *num.* 10. *versic. Regula tertia*; & late *Tusch. pract. Conclus. tom.* 6. *conclus.* 685. idque præsertim ubi agitur de iis quæ juri naturali adversantur, ut ex *Fulgos. consil.* 61. *num.* 4. animadvertit *Tusch. loc. cit. num.* 16., cujusmodi forent nuptiæ sive a filiis, sive a quibuslibet contractæ cum dedecore parentum, sororum, atque totius familiæ, ut communi nedum Theologorum, verum etiam juris Interpretum, Sanctorum Patrum, ac plurium Summorum Pontificum auctoritate, nec non solidissimis argumentis in præmissis dubiis ad satietatem usque comprobavimus.

315. Neque abstinere licet ab exemplis ex quibus inanitas objectæ argumentationis intelligitur. Sæpius volentes Pontifices, sive pro reparandis collapsis Ecclesiis, sive pro novis construendis fidelem populum ad elargiendas eleemosynas excitare, id in satisfactionem pœnæ pro pecca-

peccatis solvendæ cessurum statuerunt. Qui autem sibi licere proinde existimabit, eleemosynam ut tribuat, æs alienum erogare? Aut familiam fraudare iis quibus ad honestam sustentationem indiget, ut Ecclesiæ, vel pauperibus prætextu lucrandi indulgentias opituletur? Laudabiturne filiusfamilias, qui parentibus egenis desinat providere, ut opem ferens locis Terræ Sanctæ, promissis indulgentiis perfruatur? Plura. Licet ne filio, licet ne fratri matrem vetulam, sororem virginem derelinquere, & ad Loca sancta, ad ipsa Apostolorum liminæ accedere, ut Jubilei fructum assequatur? Fas erit patrifamilias uxorem prolemque sua opera nutriendam deserere, ut procedens ad bellum contra infideles peccatorum remissionem valeat impetrare? Minime prorsus hæc vera sunt, imo ut absurda contra pietatem, contra justitiam, contra charitatem ab omnibus reprobantur, atque Pontificia diplomata fideles reliquos ad enarrata virtutum opera proposita spe veniæ invitantia, hujusmodi personarum genera non comprehendere, nemo audet in dubium revocare. Idem omnino judicium esto de Canone quem expedimus, meretricem a cæno eruere licet: ad remissionem proficiat peccatorum iis qui si ducant, nulli infamiam irrogant, non afficiunt parentes gravi dolore, neque fratribus, neque sororibus ad pares nuptias copulandas impedimentum præstant, neque scandali aut rixarum occasionem præbent, denique infelicis exitus periculo se & quas ducunt uxores non exponunt. Hæc autem a filiofamilias, & a quocumque demum nobili viro vitari non posse, constanter affirmare non dubitaverim.

316. Porro id solummodo intendisse Innocentium, ne scilicet meretrices (quarum numerus in immensum excreverat, quasque vel infimæ conditionis homines, ipsi

quoque gregarii milites uxores ducere religioni habebant propter infamiam, qua ab earum nuptiis Jure Canonico retrahebantur) ſine ſpe Matrimonii ſibi damnationem, aliis ſcandalum quærere ceſſarent nunquam; ſublata aliquandiu infamia, ſollicite providere, ſatis indicant Hiſtoriæ illius temporis, atque ipſa Summi Pontificis verba. Audiendus *Odericus Raynaldus tom.* 13. ad annum Chriſti 1198. num. 38. ſic rem enarrans. *Innocentius in perditas illas mulieres quæ pudicitiam quibuſque obviis, animas Dæmonibus proſtituebant miſeratione ductus, e cœno facilius abducendas ratus, ſi viros qui eas ducerent nanciſcerentur, infamiam quæ in jungenda ſibi meretrice erat, amovere conatus eſt, atque indulgentias iis propoſuit, qui ex Chriſtiana pietate hujuſmodi meretriculas uxores ducerent, quo maritali fœdere coercitæ a ſcelere impudicitiæ ſibi temperarent*. Videndus quoque Abraham Bzovius ad eumdem annum num. 21. ubi meminit *Sectæ Meretricum* (57) tunc temporis graſſantis, ad quam fortaſſe eliminandam Innocentius animum intendit. Item verba ipſius Epiſtolæ aperte ſignificant, nec ſomniaſſe Pontificem adoleſcentium amores impudentiamque fovere, libidini ac impietati erga parentes præſidium ferre, ſed

(57) *Sectæ meretricum* in Pariſienſi regione graſſantis ad finem ſæculi XII. meminit Otto de S. Blaſio, ubi de Volcone Pariſienſi Preſbit. loquitur: cujus verba apud Bzovium (ad ann. 1198. num. XXI.) hæc ſunt. *Meretricum autem SECTAM... omnimodis in ea regione depoſuit, eaſq. verbo prædicationis converſas, plures truncatis crinibus, habitu religionis inducit, profeſſione perpetuæ caſtitatis. Alias autem continere non præſumebant, caſum ex fragilitate timentes, data eis in dotem non modica pecunia legitimo connubio reformavit: ad quod efficiendum Pariſienſes Scholares* 250. *libras, Burgenſes vero mille & amplius erogaverunt*. Qui auctor *ſectam* non aliud vocat quam σύσημα quiddam ſeu corpus.

ſed iis dumtaxat qui procul omni injuria conſanguineorum, Chriſtianæ charitatis ſtimulo ad miſerrimas iſtas fœminas e cœno impudicitiæ educendas adducerentur. *Inter opera* inquit *Charitatis non minimum eſt errantes ab erroris ſui ſemita revocare, ac præſertim mulieres voluptuoſe viventes, ac admittentes quoslibet ad commercium carnis, ut caſte vivant, ad legitimum tori conſortium invitare. Hæc igitur attendentes &c.*

En itaque quos Apoſtolico favore proſequi intenderit Innocentius; eos ſcilicet qui perdita ſcorta ad viam ſalutis convertere, atque ab immunditia carnis, quantum fas eſt, ſatagunt emundare. Quod num verum ſit de filiofamilias, de nobili quovis viro, de Virgine præclaræ ſtirpis, amore captis atque libidine obcœcatis, ad indignas nuptias aſpirantibus, haud laborioſum erit ſapienti Judici æſtimare; cui quoque compertum erit, ubicumque non agitur de revocanda muliere a ſtatu peccati, fruſtra omnino objici, laudatum Canonem pro removendo impedimento imparium nuptiarum.

317. Neque licet ſilere, quodammodo etiam nunc vigere eam juris infamiam, qua viri ducentes in uxores publicas meretrices notabantur. Communi nedum moraliſtarum (ut quaſi per contemptum cauſidici appellant) ſed & inſignium Canonici juris interpretum calculo ea infamia comprobatur. Videndus *Barboſ. in Collect. ſuper Can. Si quis viduam 2. diſt. 34. poſt Gloſſ. & Turrecremat. ibid.* & qui alios congerit *Majol. de irregular. lib. 3. c. 1. n. 5.* ibi *Ob eamdem cauſam ſi quis meritricis maritus fuerit, ad ordines non admittetur, non ſolum quia Bigamus, ſed etiam quia ignominioſus, & vilis eſt; vilem etenim uxorem ducens, vilis ipſe efficitur*. Conſonant graviſſimæ notæ Theologi *Card. Bellarm. tom. 1. controverſ. volum. 2. lib. 1. de Cleric. cap. 24. in fine Suarez de cenſur.*

 diſp.

disp. 48. *sect.* 3. *num.* 3. *in fine*, *Sanchez de matrim. lib.* 7. *disput.* 84. *num.* 9. *Gibalin. de Irregul. cap.* 5. *quæst.* 4 *posit.* 3. *pag.* mihi 384. *vers. Deinde*, *Gabriel a S. Vincentio de censuris disputat.* 10. *quæst.* 8 §. 6. *num.* 242. *in fine*, & aliis prætermissis *Sayr. in Thesaur. tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 11. *num.* 7. ibi: *Item infames sunt qui ducunt uxores viles & abjectas vel meretrices &c.* Ex quo dignoscitur, quam tota via a veritate aberrent, qui nobilium parentum & consanguineorum justissimas querelas spernendas autumant, quasi ex connubio cum quavis fœmina etiam publica & prostituta nulla debeat infamia formidari. Imo vero apud cordatos & honestos viros tanti penditur hujusmodi infamiæ nota, ut non defuerint qui illam gravissimam pœnam ipso extremo supplicio non inferiorem, asserere non dubitaverint, & propterea reum capite plectendum, mortem evasurum censuerint, si meretricem ducere non recusaverit. De quo videndus Barbos. *in collect. ad cap. Inter opera cit. num.* 4. Cæterum nihil ineptius proferri potuit ad confirmandum quod assumpserat argumentum, quam ut ex dictis Sanctorum Hieronymi, & Chrysostomi peterent auctoritatem. Siquidem utriusque Ecclesiæ Doctoris testimonio aperte evincitur, improbum ac infamem apparuisse, qui mulierem publicam uxorem accipere, non detrectaret. Idque (quod mirum adversario fortasse videbitur) apertissime colligitur ex iisdem locis laudatorum Patrum, qui perperam in contrariam partem afferuntur.

318. Profecto Hieronymus totus est in excusando Osee, quod utique non laborasset, nisi magna in conjugio Prophetæ apparuisset turpitudo. At quid opus argumento? Audiamus loquentem. Sic itaque in præfatione sui commentarii differit. *Qui enim non statim in fronte libri scandalizetur, & dicat: Osee primus omnium Propheta-*

phetarum meretricem habere jubetur uxorem, & non contradicit? Non saltem nolle se simulat, ut rem turpem facere videatur invitus? Subdit proinde exempla Prophetarum, quos Domino jubente renuisse legimus, & rediens ad Osee pergit *Osee audiens a Domino, Accipe uxorem fornicariam, non frontem rugat, non mærorem pallore testatur, non verecundiam mutato genarum rubore demonstrat, sed pergit ad lupanar, & scortum ducit ad lectulum?* Atque ita arduam censuit difficultatem, ut ad illam explanandam ad mysterium recurrendum censuerit. En ipsius verba. *Hæc igitur audientes quid possumus respondere, nisi illud Propheticum, Quis sapiens & intelliget, ista intelligens & cognoscet ea? Unde & nobis dicendum est cum David, Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Adeat textum curiosus adversarius, & agnoscet quam mysteriosum fuerit secundum Hieronymum factum Osee, quamq; insolenter ad indignas nuptias commendandas adducatur.

Rursum initio sui commentarii, ubi habet verba relata a Gratiano in Canone *Non est culpandus 32. quæst.* 1. iterum Prophetæ excusationem aggreditur, quam præcipue in eo reponit quod Dei jussu, non libidinis impetu acceperit meretricem, idque ad comprobandum, quod Deus hoc connubio misterium statuerat præsignare, *Nec* (inquit) *culpandus Propheta, si meretricem converterit ad pudicitiam, sed potius laudandus quod ex mala bonam fecerit. Præsertim cum Beatus Osee non ob causam luxuriæ, non libidinis, non propria fecerit voluntate* (hoc attente considerandum, *non propria fecerit voluntate*) *sed Dei paruerit imperio, ut quod in isto carnaliter legimus, in Deo factum spiritualiter probaremus.* Hæc autem quo pacto filiorum impudentiæ indigna connubia meditantium præsidio esse possint, deprehendere non valeo. Satis de Hieronymo.

319. Jam

319. Jam non nihil de Chryſoſtomo. Et hujus verba integra proferre non pigebit, ut ipſius mentem aſſequamur. Scribit Theodoro Monacho in apoſtaſiam lapſo, illumque ad reſipiſcendum hortatur propoſita ſpe veniæ, quam ex Dei miſericordia, ac immenſa erga ſpiritualem animam charitate nititur confirmare. Atque inter cætera quæ aurea profecto eloquentia congerit argumenta, profert hominum exemplum, inquiens; *Num vides quod deformes, impudenteſque mulieres proſtitutæ vix poſſunt obtrudi gladiatoribus, & iis quoque qui cum beſtiis depugnare ſoliti ſunt?* En quid de meretricibus affirmet. Pergit vero *Cæterum ſi qua bonæ formæ, ſi ingenua, liberalique facie per occaſionem in eam inciderit calamitatem*. De hujus generis fœmina ingenua, non vulgaris conditionis, non meritrice, non proſtituta, ſed quæ per occaſionem in eam inciderit calamitatem: de hac inquam ſubdit. *Quemlibet generoſum eximiumque virum nihil pudebit vel connubio ſibi talem adjunxiſſe*. Deinde concludit *Si tanta eſt apud homines miſericordia, quanto benignior facilitas erit apud Deum erga animam propter ſuperni generis præſtantium &c.* Itaque neque ex verbis, neque ex mente Chryſoſtomi quidquam ſubſidii adverſariis accedit. Non quidem ſuffragantur verba, quibus de meretricibus aperte teſtatur oppoſitum. De aliis vero mulieribus per occaſionem lapſis narrat quidem illas quandoque a generoſis viris haberi uxores, attamen factum neque improbat, neque commendat. Verum inquies approbare cenſendus eſt, quia ad Divinam miſericordiam extollendam ipſorum utitur ſimilitudine vel exemplo, quod perperam aſſumpſiſſet, ſi indignas hujuſmodi nuptias autumaſſet. Quamobrem, ſi non ex verbis, ex ſenſu ſaltem Chryſoſtomi is, qui ſibi jungit meretricem, omni eximitur turpitudine. Nequaquam ſane proficit hæc argumen-

gumentatio, quipppe exempla nequiſſimorum hominum, & inique geſtorum ſæpe uſurpantur a Patribus eo prorſus ſenſu, quo in Sacris litteris, vel etiam a Chriſto Domino non ſemel fuiſſe adducta, nos docuit Auguſtinus *lib. 2. quæſt. Evangeliorum quæſt.* 34. ut exempla de villico fraudulento Lucæ 16. de judice iniquitatis, qui interpellabatur a vidua Lucæ 18. atque alia hujus generis pleraque, quæ nempe non ita accipienda ſunt quaſi nobis propoſita ad imitandum; *Sed etiam* (Ait Auguſtinus) *e contrario ducuntur iſtæ ſimilitudines ut intelligamus, ſi laudari potuit ille a Domino qui fraudem faciebat, quanto amplius placent Domino Deo, qui ſecundum ejus præceptum illa opera faciunt. Sicut etiam de judice iniquitatis qui interpellabatur a vidua conparationem duxit ad judicem Deum, cui nulla ex parte judex iniquus conferendus eſt.* Et iterum de eodem argumento quæſt. 45. n. 1. circ. fin. hæc habet. *Hic ergo iniquus judex non ex ſimilitudine, ſed ex diſſimilitudine adhibitus eſt, ut oſtenderet Dominus quanto certiores eſſe debeant, qui Deum perſeveranter rogant; cum apud iniquiſſimum judicem uſque ad effectum implendi deſiderii valuerit perſeverantia deprecantis &c.*

Ex quibus omnibus liquido conſtat, tam inaniter ex auctoritate Chryſoſtomi & Hieronymi, quam futiliter ex reſponſo Innocentii, argumentum peti ad patrocinandum, ſive filiorum familias, ſive quorumcumque connubia, quæ vel obedientiæ parentibus, vel pietati cujuſvis gradus conſanguineis debitæ, vel charitati erga ſeipſum, Divino ac naturali jure imperatæ, vel denique honeſtati, aut Juſtitiæ quomodolibet contradicunt.

SE-

SECUNDUM ARGUMENTUM

Dissensus parentum non numeratur inter impedimenta dirimentia, nec inter simpliciter impedientia matrimonium, num. 320.

Impedimenta disparitatis, & conditionis in quo consistant, num. 321.

Obstaculum dissensus parentum ad Matrimonium Sacra Tridentina Synodus post maturum examen rejecit, n. 322. *Contrarium n.*323.

Alia sunt impedimenta matrimonii non expressa in vulgatis versibus, n. 323. *& seqq. & n.* 329.

Insania, seu furor impedimentum est aliquando dirimens, aliquando tantum impediens, non expressum in dictis versibus, num. 324.

De impedimento ex defectu pubertatis omisso in eisdem versibus, n. 325.

Excommunicati vitandi, & haeretici habent impedimentum non expressum in dictis versibus, n. 326.

Alia tria impedimenta addit Sanchez, n. 327.

Peccatum mortale est impedimentum impediens matrimonium, n. 328. *& seqq.*

Item juramentum, & excommunicatio. Ibid.

Interdictum quando impediat matrimonium, n. 329.

Impedimentum, quod dicitur Ecclesiae vetitum, comprehendit dissensum parentum, n. 330.

Et falso asseritur fuisse rejectum a Synodo Tridentina; n. 331. *& seqq.*

Differentia servata a dicta Synodo in statuendis, quae ad fidem spectant, & quae ad Reformationem, n. 332.

Matrimonia filiorum sine consensu parentum irrita facere quare Concilium noluerit n. 333.

320. Si-

320. Simile prorſus primo eſt, quod ſecundo loco proponebant argumentum, ex altero quem credunt Canone deductum, ex Catalogo ſcilicet impedimentorum ſive dirimentium, ſive (ut ajunt) dumtaxat impedientium matrimonia, communi Theologorum & Canoniſtarum conſenſu recepto, & tritis illis Carminibus explicato *Error*, *conditio*, *votum &c.* aliiſque *Eccleſiæ vetitum &c.* Prioribus ſcilicet ea quæ nuptias dirimunt, ſeu irritas reddunt; poſterioribus vero quæ illas fieri prohibent (itaut illicite fiant, etſi valeant jam contractæ) impedimenta referuntur. His profecto novum aliquod impedimentum addi ex ſuo ingenio a vulgari aliquo Theologo, piaculum eſſe clamant; cum jus impedimenta ſive irritantia ſint, ſive tantummodo impedientia ſtatuendi ita ſit Summis Pontificibus, atque generalibus Conciliis reſervatum, ut nec Epiſcopo id liceat in ſua Diœceſi, vel quia hæc facultas nunquam Epiſcopis attributa, vel quod poſterius fuerit adempta, ut late pro alterutra parte differentes docent *Covarr. tom. 1. in Epiſom. 4. decretal. de matrimon. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 16. Sanchez de Matrim. lib. 7. diſput. 1. num. 9. Perez diſput. 21. ſect. 2. & 4. Dicaſtillo tom. 3. de Sacram. tr.* 10. *de ſponſal. diſput. 7. dubit. 1. per tot. præcipue num. 27. & ſeq.*, & alii ab iiſdem adducti, & a *Diana oper. Coordin. tom. 3. tract. 1. reſol.* 88. *Leandr. part. 2. de Sacram. tract. 9. diſput. 9. q. 6.* Enim vero novum omnino, & priſcis temporibus inauditum eſt hoc, quod adſtruere nitimur ex contradictione parentum, vel tutorum, ſive conſanguineorum. Cui namque ex impedimentis in laudatis verſibus deſcriptis valet adnumerari? Nulli profecto, ut patebit ſingula ſerio expendenti.

321. Confirmabant objectam argumentationem præcludendo, quod a nobis excogitari poterat effugium. Putabant

tabant namque ſive ad impedimentum *diſparitatis* , ſive ad alterum *conditionis* dictum impedimentum fort. referri , quod de filiorum familias conjugiis affirmamus. Neutrum autem ad has nuptias extendi jure optimo contendebant. Namque *diſparitas*, quam unice matrimonium impedire , atque dirimere Sacri Canones definiunt , illa eſt, quæ ex Cultus, ſeu Religionis diſcrepantia oritur inter virum & mulierem. Et quod conditionis nomine ſignificatur obſtaculum, ſervitutem tantummodo deſignat, illamque alteri ex contrahentibus abſconditam , ex notiſſimis Juribus in *Can. non oportet* , & *Can. cave* 28. *q.* 1. *Canone Chalcedonenſi* 14. , & *Laodicen.* 10. & 21. accedente totius Eccleſiæ praxi, de qua unanimi voce teſtantur Doctores, ubi de ſervili conditione, & in *cap. ſi quis ingenuus* 29. *quæſt.* 2. *part.* 2. *cap.* 2. 3. & *ultimo de conjug. ſervor.* de quibus videndi *S. Thomas in* 4. *diſt.* 30. *quæſt.* 1. *articulo* 2. & *diſtinct.* 36. *art.* 1. *S. Bonav. in* 4. *diſtinct.* 39. *art.* 1. & *diſt.* 36. *art.* 1. *q.* 2. *Barboſ. in Collect. ſuper cap. Cave*, & *cap.* Non *oportet cit.* & *ſuper cap. Propoſuit de conjug. ſervorum Caballut. in Theor. Jur. Canon. lib.* 3. *cap.* 22. & 23. *Gutier. cap.* 104. & *cap.* 90. *de Matrimon. Gonzalez Tellez in Communic. ſuper cap. fin. de conjug. ſervor. Dicaſtill. to.* 3. *de Sacram. tract.* 10. *de Matrim. diſput.* 7. *dubit.* 6. & *dubit.* 59. *Perez diſput.* 25. *ſect.* 1. & *ſeq.* & *diſput.* 36. *ſect.* 1. & *ſeq.* denique omnes quos lato calamo congerit *Sanchez lib.* 7. *diſp.* 19. & 71. *per totas* . Nemo autem cogitavit unquam, diſparitatem natalium aut vilem conditionem alterius ſponſi ſub altero ex his duobus impedimentis comprehendi . Neque valet indicari aliud ex deſcriptis in ſyllabo impedimentorum communi Doctorum utriuſque fori conſenſu approbato, cui debeat inæqualitas dignitatis ſponſorum applicari . Quamobrem niſi Theologos omnes omneſque Juris interpretes inſcitiæ
ſive

five incuriæ temere accusare audeamus, fatendum ingenue, connubia inter virum, & mulierem, quantumcumque inter se distent gradu & dignitate, licita esse, neque posse ad parentum, seu consanguineorum instantiam a Judice prohiberi.

322. Iterum confirmabant ex eo quod prætensum obstaculum ex dissensu parentum jam in Concilio Tridentino magno aliquorum Antistitum conatu propositum, ut edito Canone statueretur, atque in pluribus doctissimorum Patrum congressibus mature expensum, explosum tandem fuerit, utpote evertens libertatem filiorum tantopere ex Sacris Litteris, nec non Ecclesiæ Canonibus commendatam. Quamobrem, quem non pudet rem hanc iterum in dubium revocare, hunc audaciæ atque temeritatis non immerito quispiam accusaverit.

323. Hæc quæ magno objiciebantur verborum apparatu & ambage, non proponere piguit, nec displicuit exaggerare, ut deinde appareat quam levia sint & omni vacua difficultate, ita prorsus ut non dubitaverim affirmare, adversarios vel fingere quem feriant hostem, vel aerem verberare. Id ut elucescat, totam illico perstringimus responsionem. Falsum omnino est, omnia impedimenta quibus licite fieri nuptias prohibetur, vulgaribus illis versibus contineri. Falsum quoque, justam parentum resistentiam nullo ex enumeratis impedimentis contineri. Insulsum atque risu potius quam responsione dignum, quod objicitur de disparitate cultus, aut servili conditione. Certum denique, nunquam in Synodo Tridentina quod prætendimus impedimentum fuisse rejectum, imo apertissime a Sacro Concilio fuisse receptum, non ut noviter statuendum, sed ut ab Ecclesia perpetuo tempore comprobatum. Age jam singula prosequamur.

324. In memorato impedimentorum Canone nihil de insanis aut furiosis, quorum matrimonia quandoque irrita, sæpe dumtaxat illicita haberi, extra controversiam res est: siquidem si perpetua fuerit amentia, irritas esse nuptias: si autem lucida supersint intervalla, eoque tempore quo contrahens sui compos extiterit, copulentur, validas, sed illicitas, statuitur in *Can. dilectus* 24. *de sponsal.* & *Can. neque furiosus* 32. *quæst.* 7. ibique *Interpretes congesti per Barbos. in Collectan. super utroque cap. cit.* & *per Gonzalez Tellez in Commentar. super cap. dilectus cit. Alexan. consil.* 54. *lib.* 1. *Decius consil.* 112. *in princ. Gutier. de Matrim. cap.* 8. *a num.* 14. *Sanchez pariter de Matrim. lib.* 1. *disput.* 8. *a num.* 15. *Bossius cap.* 3. §. 21. *Perez disp.* 2. *sect.* 4. *num.* 9. *Sotus in* 4. *senten. dist.* 34. *quæst. unica art.* 4. *Aversa de Matrim. quæst.* 4. *sect.* 1. *Reginal. Prax. pœnit. tom.* 2. *lib.* 31. *cap.* 3. *num.* 12. *ceterique Theologi secuti D. Thomam in* 4. *dist.* 34. *per tot.* & *Bonav. tom.* 5. *in distinct.* 3. *quæst.* 1. Et quidem de perpetuo amentibus nemo dubitat, quin attento jure tum naturali, tum Divino incassum contraherent. At de illis quorum furor non est continuus, SS. Ecclesiæ Doctores Thomas & Bonaventura absolute pronunciant, etiam dum sunt rationis compotes a nuptiali fœdere prohibendos. Sic *S. Bonav. quæst.* 1. *cit. dist.* 34. *in conclus. Si vero non esset actu furiosus sed habitu, etiam si haberet lucidum intervallum, non deberet contrahere propter periculum, quia talis nescit prolem educare, nec cum uxore debite cohabitare.* Et apertius *dub.* 7. *Furiosus vero in habitu non potest de jure contrahere, quia prolem nescit educare.* Angelicus autem *art.* 4. *cit. Aut furiosus habet lucida intervalla, aut non; si habet, tunc quamvis dum est in isto intervallo non sit tutum quod matrimonium contrahat, quia nescit educare prolem, tamen si contrahit,*

bit, *matrimonium est*. Qui vero posterius punctum attigerunt Theologi, aliqua limitatione usi sunt a mente laudatorum Patrum fortasse non aliena, asserentes quod si prolis periculum aliaque mala valeant præcaveri alterius conjugis sanæ mentis, vel consanguineortm tutela, permitti posse temporanee insanienti matrimonium; secus vero, si uterque conjux insaniat, vel absurda quæ prævidentur nequeant alia via evitari, tunc enim ab illorum connubio penitus abstinendum. Ita primus, quem viderim, tenuit *Sotus loco cit.* quem secuti sunt *Sanchez cit. lib.* 1. *disp.* 7. *num.* 17. *vers. Observandum est*, *Reginal. cap.* 31. *cit. num.* 12. *Bossius cap.* 3 §. 21. *in fine*; *Layman. lib.* 5. *tract.* 10. *part.* 2. *cap.* 5. *num.* 5. *Aversa quæst.* 4. *sect. prima vers. Itaque si furiosi*; *Gonzalez Tellez super cap. Dilectus de Sponsal. num.* 5. *Gutier. cap.* 8. *num.* 14. *versic. Tandem ibidem*, *& alii*. De veritate autem explicatæ limitationis dubitat *Ricc. prax. for. Eccles. decis.* 251. *& collect. p.* 5. *collect.* 1751. *Ledesma de matrim. quæst.* 58. *art.* 3. §. *ad* 2. *respondetur* 1. *in fin.* non contemnenda ratione permotus: ibi: *Ista moderatio ncn videtur ita certa*, *nam prolis educatio per parentes fieri debet*, *vel ipsi de hoc debent esse solliciti &c.*

En itaque duplex impedimentum, alterum dirimens, impediens alterum matrimonii contractum, quæ laudatorum versuum Autoris memoriam effugerunt. Quamobrem non est religioni habendum, si asseramus ex aliis quoque Capitibus in supradictis Carminibus non expressis matrimonium dirimi, vel impediri.

325. Suppetit quoque aliud certissimum atque in jure expressum impedimentum extra illa quæ metrico illo syllabo recensentur, videlicet quod consurgit ex defectu pubertatis, sive ætatis annorum duodecim in fœminis, in maribus vero quatuordecim, ex quo irrita fieri con-

jugia

jugia aperte declaratur in *cap. Ubi non est. Capitulo Continebatur. Cap. Attestatione. Cap. Finali de Desponsat. impub. & cap. unico eodem libro 6.* ibique omnes interpretes cumulati per *Barbos. collect. sub cap. Attestationes cit.*, *& post ipsum Gonzalez Tellez super cap. Ubi non est cit. a n. 3.* late *Fagnan. super cap. De illis 2. num. 18. eodem Gutier. de Matrim. cap. 2. num. 17. Henric. Zoes in 4. decretal. tit. 2. Comment. de desponsat. impub. n. 10. Robert. Kenig. princip. Jur. Can. eodem tit. num. 2.* Theologi quoque omnes post *S. Thomam in 4. dist. 36. quæst. 1. art. 5. S. Bonav. in 4. dist. 36. art. 1. quæst. 1. Perez disput. 37. sect. 12. Bossius cap. 3. num. 147. Reginald. in prax. pœnit. tom. 2. lib. 31. cap. 3. num. 25.* ac reliqui omnes. Istud inquam impedimentum certo dirimens est, etsi ex altera parte non immerito diceretur impediens, quandoquidem præter illos in quibus malitia supplet ætatem (quorum conjugia valida deciduntur in *cap. Puberes* aliisque notissimis *de desponsat. impub.* & uno ore clamant utriusque juris interpretes, & Theologi quos cumulant *Barbosa in Collect. ad eundem Textum Gonzalez Tellez ibidem*; late *Fagnan. super cap. De illis 2. eodem per tot. præsertim vero num. 3. & 47.* allegans Sacræ Congregationis responsum) adhuc non nunquam ante annos pubertatis exoletos consentit Nicolaus primus pérmitti posse connubium verbis relatis in *cap. Ubi non est, de desponsat. impub.* ibi: *Nisi forte aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.* Ad quem textum tria animadvertunt Interpretes. Primum quidem ut licite id fiat, opus esse dispensatione, quam Episcopis autumant vel concessam; vel non ademptam. Secundum, tolerantiam, seu dispensationem tunc solum locum habere, cum dubium subest an malitia seu potentia ad conjugales actus ætatem suppleat, & qui contrahere cogitat, proxime ad annos

annos pubertatis accedat. Tertium denique lethalis culpæ reos esse audentes absque prævia dispensatione in præfatis casibus matrimonio jungi. Ex quibus id certe concluditur, etiam ubi dispensationi locus est, vel declarationi quod ætas suppleatur a potentia, impuberes impeditos esse, ne saltem licite connubium perficiant, de quibus videndi *Gonzalez Tellez in Comment. supra cit. cap. Ubi non est num.7. circa medium Barbos. in Collect. ad eundem Textum n.3. 5. Fagnan. in cap. de illis 2. eodem per tot. præcipue a n. 33. & seq. Henriquez in summa lib. 11. cap. 13. num. 12.*

326. Insuper excommunicatos vitandos, atque Hæreticos nec posse licite matrimonium celebrare, neque Parochum eorumdem nuptiis præstare præsentiam, nemo audebit refragari, idemque impedimentum militare, ne unquam Parocus assistat matrimonio inter Hæreticum & Catholicam, pluries Sacra Congregatio Inquisitorum declaravit, ut inferius attingemus.

327. Falsum igitur iterum jure optimo pronunciamus assumptum dicentium, nullum subesse impedimentum præter ea quæ dictis carminibus memorantur. Idque præsertim tuto asserimus de iis quæ impedientia dumtaxat agnoscuntur. Horum enim duo solummodo prodidit Auctor metri duplici versu contenta, *Ecclesiæ vetitum nec non tempus feriatum Impediunt fieri, permittunt facta teneri*. Tertium vero versum, quo tria certissima & fortasse majoris momenti referuntur impedimenta, nempe *Atque Cathechismus, Sponsalia, jungito Votum*, addidit *Thomas Sanchez*, ut ipsemet testatur *tom. 2. lib. 7. de Matrim. disp. 6. num. 5.* Quamobrem non videtur vel minima superesse difficultas, quin liceat texere meliorem syllabum, quo non deficientem impedimentorum numerum assequamur. Neque enim metrica illa series fuit aliquando

quando ab Ecclesia recepta, aut proposita tamquam Canonica, cui addere, aut detrahere sacrilegum reputetur.

328. Ad hæc nec Canonistæ neque Theologi antiquiores istam seriem impedimentorum secundi generis tanti fecerunt, quin enumerantes ea, quæ nuptias impediunt & non dirimunt, illud in primis agnoverint, cujus nulla mentio in antedicto Canone, quodque tam acriter ab adversariis impugnatur, videlicet *Peccatum mortale*: propter quod contendimus indigna conjugia filiorumfamilias merito impediri. Præstat audire egregium Canonistam *Didacum Covarruviam tom.* 1. *in Epist. super* 4. *decretal. part.* 2. *de Matrim. cap.* 6. *in princ.* ibi: *Ex his quæ hunc contractum illicitum reddunt, quædam sunt quæ impediunt matrimonium contrahendum, non tamen dissolvunt illud si contrahatur.... Quædam vero ita impediunt, ut contractus matrimonii nullus sit ipso jure*. Et incipiens exponere singula impedimentorum genera, pergit dicens: *Prima quidem varie proponi possunt. Nam existens in mortali crimine non potest absque novo peccato matrimonium contrahere, tractat enim indecenter Sacramentum hoc maximum*. Subdit Auctores idem confirmantes; nempe S. Antoninum, Navar., & comprobat assertum ex *Concil. Colon.* Pergit & alia explicare ejusdem generis impedimenta, Juramentum scilicet, excommunicationem &c. quæ non minus quam peccatum lethale silentio præterit Auctor Carminum, quæ pro Canone habenda perperam contendunt adversarii. En igitur Canonistam egregium inter primos, qui Concilio Trident. adfuit, non ut *Moralista* (58) sed ut Epi-

(58) Hoc ideo sedulus monet; quod ab Adversario *Moralistæ* per ludibrium appellantur ii, qui cum Muscettula nostro statuunt, peccato letali impedimentum afferri, non quidem dirimens, sed tantum impe-

Episcopus, atque eximius Decretor. Doctor a cunctis habitus, qui tamen primum contrahendi conjugii impedimentum *Peccatum mortale* firmiter enunciat, nihil metuens metricum illum Canonem violare.

329. Addamus unum vel alterum Theologum, qui post evulgationem decantatorum Carminum de matrimonio tractatus ediderunt. Egregie ad rem nostram *Hermannus Busembaus in sua medulla Theol. Moral. libr. 6. par. 3. tract. 6. cap. 3. dub. 1.* paucis sane verbis rem totam explicat, & argumento adversariorum occurrit. Quærit ibi laudatus Doctor *Quæ sint impedimenta tantum?* Et subdit *Respondetur præter peccatum mortale, & excommunicationem, sex potissimum reddunt matrimonium illicitum, scilicet Ecclesiæ vetitum &c.*, proditque Carmina toties dicta. Jam ergo habemus primum atque præcipuum impedimentum, quo illicitum redditur magnum hoc Sacramentum, peccatum esse agnoscendum. Habemus quoque nihil tam aperte veritati adversari, quam illud assertum, nihil matrimonio contrahendo officere, quod præfato metrico indice non significetur. Ad hæc aperte nos admonet, indice seu Carminibus illis non omnia contineri impedimenta impedientia. Sic enim habet. *Dixi in responsione* Potissimum, *quia præter supradicta alia tria impedimenta numerantur*. Et pergit singula declarare,

pediens. V. sup. num. 317. Quasi vero *Canonistas* (in qua appellatione mire sibi placet Adversarius) peccata susque deque habere conveniat. Aut quasi vero eo nunc ventum sit, ut quod probæ notæ *Moralistæ* ad unum ferme omnes illicitum esse clamant, id continuo a *Canonistis* (quasi qui *tulerint clavem scientiæ*, Luc. XI. 52.) impune permitti possit. Verum hanc tantam a Canonistis calumniam optime amolitur Noster, apud quem (tota hac Differt. & Appendice), optimis quibusque Canonistis (nec enim pragmaticos moror) cum Moralistis mirifice convenit.

rare, ſcilicet Clandeſtinitatem pro illis regionibus in quibus Tridentina Synodus non fuerat promulgata, omiſſionem proclamationum ab eadem Synodo ſtatutarum, ac tertio ſi negligatur in primis nuptiis benedictio conſueta &c. Hæc ſiquidem ab omnibus aſſerta impedimenta ab Auctore Carminum non fuerunt memorata. Subdo & alterum Theologum recentiorem; antiquiores namque ſuperius allegatos piget hic rurſum producere. *Felix Poteſt. in examine Eccleſ. tom.* 1. *part.* 5. *cap.* 1. *num.* 4410. agens de cenſura interdicti, num ſcilicet vi illius arceantur fideles a Sacramento matrimonii, firmat non vetari. Excipit tamen ſic *At ſi ipſi* (qui nempe contrahere intendunt) *ſunt culpabiles & ſpecialiter interdicti, non poſſunt licite matrimonium contrahere: idque ſpeciali titulo* (quæſo hic qui nam ſit ſpecialis iſte titulus, animadvertatur) *quia ſcilicet ponunt obicem gratiæ per Sacramentum recipiendæ*.

330. Satis ſuperque ni fallimur tum exemplo, tum auctoritate uſque modo evicimus, Carmen illud non ita ſacrum habendum, ut ſacrilegio tribuatur quidquam ei adjicere, vel ex eo minuere. Sacri Eccleſiæ Canones, Verbum Dei ſcriptum, aut traditum tale ſibi vindicant obſequium; ſecus autem qui ex neſcio cujus arbitrio compactus fuit impedimentorum index. Verumtamen & quod ſecundo loco polliciti fuimus, in promptu eſt ut præſtemus. Dicebam autem, falſum eſſe adverſariorum aſſumptum, quod nempe impedimentum conſurgens ex juſta parentum renitentia nequeat adſcribi alicui ex illis quæ relatis verſibus recenſentur. Nec dixiſſe id pœnitet; ſiquidem non video, quid vetet ne primo verſui adſcribatur, dicaturque per *Eccleſiæ vetitum* non obſcure deſignari (59) Vide

(59) Diſſenſum parentum etiam Galli Doctores ii, quibus melior ſen-

Video nonnullos corrugare frontem, atque hujus afferti testem quærere, & rationem. Valebit pro utroque ineluctabilis Synodi Tridentinæ auctoritas quam centies inculcavimus; ubi tam aperte nos admonet, conjugia filiorumfamilias fine consensu parentum *Sanctam Dei Ecclesiam ex justissimis causis semper detestatam fuisse atque prohibuisse*. Quid itaque prohibet affirmare, imo cuinam liceat dubitare, quin illis verbis *Ecclesiæ vetitum* filiorum familias quoque nuptiæ comprehendantur, nisi qui nesciat *prohibere & vetare* synonima apud Grammaticos haberi? Haud dissimili argumento ut occurreret Doctor Angelicus similem prodidit solutionem *in* 4. *sent. dist.* 34. *artic.* 4. Statuit furiam quandoque irritum, aliquando illicitum reddere matrimonium. Ast quidam objiciebant sic, *in Versibus prædictis sufficienter continentur impedimenta dirimentia matrimonium: sed ibi non fit mentio de furia ergo &c.* Nonne hoc idem prorsus est, quo nos urget adversariorum argumentum? Audiamus ut ab illo se Sanctus Thomas expediat: *Respondetur dicendum quod hoc impedimentum reducitur ad errorem, quia utrobique defectus consensus ex parte rationis est.* Liceat itaque, & nobis iisdem respondere verbis. Dissensus parentum, si sit justus ac rationi consonus, sicut & quodvis notorium peccatum lethale, quo Sanctum Matrimonii fœdus in ipso contractu violaretur, reducitur ad *Ecclesiæ vetitum*, quia sic contrahere *Sancta Ecclesia ex justissimis causis semper detestata est, atque prohibuit*. *Concil. Trid. sess.* 24. *cap.* 1. *de refor. Matrim.*

Ast si verum fateri liceat, pudet tamdiu in his ineptiis,

sententia menti, impedimentum, non quidem dirimens, sed tantum *impediens*, esse censuerunt. Videantur tum plures alii; tum Fevreti Scholiastes ad V. *de Abusu* c. 4. n. 8. litter. g.

ptiis, seu quisquiliis lectorem occupasse. Firmiora enim sunt quæ proposuimus asserta, quam ut valeant levibus hujuscemodi ratiunculis concuti. Frigida quoque ac inania esse audacter pronunciamus, quæ de impedimentis disparitatis, & conditionis subdebat adversarius. Quis enim somniavit unquam his adscribere justum dissensum parentum, aut injustitiam quæ indigna connubia inhonestat? Procedamus ad graviora.

331. Gravissima profecto est quam effutiunt calumnia, dicentes in Tridentina Synodo propositum atque expensum, quod versamus impedimentum, fuisse tandem a doctissimis piisque illis patribus improbatum. Turpe prorsus convicium, nedum nobis, verum etiam Sacro illi Concilio injuriosum, hoc apparebit cuivis vel illius textum, vel ejusdem historicam narrationem absque præjudicio percurrenti. Utique non est consilium cuncta hic revolvere quæ de filiorumfamilias conjugiis Sacræ illius Synodi acta suppeditarent. Satis erit indicare pauca quibus adversariorum vel detegatur allucinatio, vel calumnia contundatur.

Et primo quidem notum est, dubium in Concilio propositum ac pluries examinatum, illud tantummodo fuisse, an satius esset connubia filiorumfamilias sine consensu parentum irrita facere, si ante præfiniendam ætatem inirentur. Id ab Oratoribus Gallis quæsitum; idque attentius discussum prodit *Emin. Pallavicinus Hist. Conc. Trid. edit. Rom. in 4. an. 1664. part. 3. lib. 22. cap. 1. n. 16. pag. 599. cap. 4. num. 2. 3. & seq.* (60) Neque in dubium revocabatur, an illicita, an vitanda. Id enim compertum

(60) Pallavicini, & aliorum, qui ejus Concilii historiam pertexuerunt, testimoniis supersedeo: propterea quod ii libri teruntur omnium manibus: quos studiosi adeant, censeo.

tum erat omnibus, præfatas nuptias noxias ut plurimum, familiis indecoras, ac odii potius inter conjuges quam maritalis charitatis fomitem existere.

332. Insuper animadvertere necesse est, Decretum de quo agebatur, nullum prætulisse discrimen inter nuptias dignas vel indignas; nullum inter rationabilem vel injustum, æquum vel iniquum parentum dissensum, sed ipsorum arbitrio ita totum negotium permittebatur, ut iisdem quomodolibet insciis vel invitis nequirent filii ætate minores rato atque legitimo matrimonio copulari; ut decreti verba profert laudatus Historicus *lib.* 22. *cap.* 4. *pag.* 615. Porro decretum istud utcumque nullis limitibus circumscriptum ita plerisque ex Patribus arrisit, ut Apostolicæ Sedis legati affirmare non dubitaverint, approbatum iri, si ut reformationis caput, secus vero si ut fidei dogma proponeretur: ea ratione ducti, quod in Concilio pro legibus statuendis major dumtaxat suffragiorum numerus requirebatur, at fidei articulos, ut declararentur, fere omnium suffragiorum calculo decebat approbari.

Tertio recolere non pigebit, illos quoque ex Patribus qui abnuebant, ne filiorum conjugiis firmitas adimeretur, censuisse tamen eadem improbanda penitus ac sub gravioribus pœnis prohibenda. Ita de Emo Madrutio testatur *Pallavic. cap.* 4. *cit. n.* 7.

Tandem ut res confecta fuerit, aperte demonstrant verba ipsius Concilii toties repetita, quibus haud irrita fiunt, verum improba ac detestabilia memorata conjugia declarantur. *Nihilominus Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* Ex his, ac reliquis, quæ in Concilii actis describuntur, ita concludit *Jo: Baptista Duhamel in sua theologia specul. & pract. tom.* 7. *tract. de Matrim. dissert.* 2. *cap.* 4. *n.* 2. *in*

in fin. Patres Tridentini hujus generis connubia detestari & prohiberi contenti, disciplinam jam ab aliquot seculis receptam immutare noluerunt; nam majus erat quidem & latius diffusum malum, quam ut statim excidi posset. Et cap. 5. cit. differt. num. 7. prope finem, ait, *Quæ liberorum citra parentum consensum fiunt matrimonia, detestari ac probibere tantum potuit Concilium, non penitus extirpare.*

333. Præstat quoque & alterum omni exceptione majorem audire testem, eximium Theologiæ Magistrum, qui Concilio adfuit inter Theologos a Summo Pontifice Tridentum missos, ut Patribus Consilio essent, *Alfonsum Salmeronem*. Testatur hic Doctor tantum a vero abesse, ut intenderent Patres indignas liberorum nuptias tueri, quin potius ideo præcipue abstinuerint a Decreto abrogante matrimonia sine consensu parentum celebrata, ne sic tyrannide parentum fieret, ut quandoque liberi ad indignas nuptias cogerentur. Ita enim habet *tom.* 2. *in Epist. Pauli disp.* 14. *pag.* mihi 114. *col.* 2. *sub vers. Argumentatur Erasmus. Non ausi sunt Patres quidquam de ea re statuere, non ignorantes quanta libertate filii ipsi fungantur, & quanta janua tyrannidis aperiretur parentibus in filios, ut cum servis suis nuberent, quod esset summe absurdum, & minime tolerabile.* Cæterum ne ex hoc ansam filii ad nuptias invitis parentibus copulandas arriperent, proluserat *pag.* 113. *col.* 1. *Sed nos ad hæc in primis respondemus, ad contrahendum matrimonium filiisfamilias necessarium fuisse semper consensum parentum. Quod facile est comprobare ex jure Divino Veteris & Novi Testamenti, ex jure etiam Pontificio, & Civili*, & pergit ex iis omnibus locis petita prodere argumenta. Consonat sibi in *Commentar.* super Evangelica Historia *tom.* 8. *orat.* 46. *pag.* mihi 361. *col.* 1. ubi exponens *Textum cap.* 2. *Genes.*

Genes. Dimittet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ : sic Lectorem admonet. „ Nec secundo „ hinc accipias, in ineundis copulandisque matrimoniis „ non esse necessario ullam de consensu parentum habendam rationem; quasi homo ita relinquat Patrem, „ & Matrem, ut non requirat eorum consensum : quia „ hic sensus absonus est, & pugnat contra bonos mores, „ & contra naturale officium a liberis debitum parentibus, contraque patriam potestatem. Denique hunc „ sensum verba non capiunt, quia loquitur de iis, quæ „ fieri oporteat in matrimonio contracto, non quid servandum sit dum contrahitur, alioquin docerentur filii „ honorem Lege Dei parentibus debitum subtrahere. Ad „ hæc Dominus huic primo matrimonio adfuit, imo illud conciliavit, quasi primi hominis; imo amborum pater, ut cæteri conjuges formam sumerent & doctrinam; ut in ineundo matrimonium, inconsultis parentibus nihil faciant, nam hoc absque culpa illos facere non posse, ratio & B. Ambrosius aperte docent „. Hucusque laudatus Salmeron.

En itaque ex Historia, ex textu Sacrosanctæ illius Synodi, ex Theologorum qui eidem interfuerunt, testimonio, apertos cuniculos, atque detectam adversariorum fallaciam. Noluerunt Tridentini illi sapientissimi Patres novum statuere impedimentum, quo filiorumfam. nuptiæ abrogarentur, idque ex justis plerisque causis, non autem ex illa, quod indigna impiaque conjugia censerent approbanda. Quinimo ne unquam tam injusta suspicio admitti posset, perspicue tradiderunt quid de iis perpetuo senserit Ecclesia, quid ipsimet sentirent, oraculo sæpius a nobis inculcato, quodque ad retundendam quamcunque oppositam argumentationem satis ipsum per se valeret : nempe quod hujus generis connubia *Sancta Dei Eccle-*

Ecclesia semper detestata est atque prohibuit. Ratum igitur atque firmum esse matrimonium etiam inter filiosfamilias quantumvis disparis generis initum, abnuit nemo. At non minus ratum agnoscitur Sacramentum Baptismi a Parocho excommunicato collatum, Sacramentum Eucharistiæ a Sacerdote irregulari confectum. Nihilominus ut irregulares & excommunicatos a sacrilega administratione arcendos, omnes Catholici affirmant; Ita quoque filiosfamilias, ita quoscumque, qui notorio sacrilegio magnum Matrimonii Sacramentum violare adnituntur, Judicis auctoritate compescere par est, & vi cohibere ne peccent.

TERTIUM ARGUMENTUM.

In foro externo non est standum Theologis, sed Canonistis, n. 334. & seq.

Nec quærendum an adsit peccatum. Ibid. Contrarium. num. 338. & seqq.

Qui emisit votum simplex castitatis, si matrimonium contrahat, peccat mortaliter, & tamen a contrahendo non arcetur per Judicem Ecclesiasticum, n. 335. Contrarium num. 340.

Judex videns patrare homicidium potest condemnare innocentem, qui ex processu reus apparet, n. 336. De quo v. num. 341.

In damnandis matrimoniis filiorumfamilias sine consensu parentum contractis, Theologorum, & Jurisperitorum conformis est sententia, n. 337.

Finis Juris Canonici est ferre ad salutem æternam, n. 338.

Jus Canonicum servandum, si opponitur Civili in materia concernente peccatum, n. 339.

Sacramenta administrari possunt existenti in peccato, si cri-

crimen est occultum, secus si publicum, numer. 342.
Qualiter vero differat in hoc matrimonium a cæteris negotiis, num. 343.
Scientia Canonum sine Theologia claudicat n. 344.

334. Leviora prorsus habenda, quæ addebant ad labefactandam veritatem, argumentorum momenta; non ideo tamen silentio prætereunda, neque enim raro contigit, ut quæ plerisque futiles apparent & inanes, nonnullis grave negotium facessant argumentationes. Itaque sic objiciebant. In iis, quæ ad exteriorem spectant Ecclesiæ politiam, minus Theologorum placitis inhærendum est; quippe qui regulas pro regimine Judicialis Fori Sacris Canonibus statutas vel negligunt, vel ignorant. Ipsorum est fidelium animas iis omnibus instruere, quæ ad æternam felicitatem assequendam per privatas actiones necessaria vel utilia comperiuntur; judicium quoque in Sacramentali Pœnitentiæ Foro exercere & sententiam dicere. Verumtamen nihil ipsis cum Foro judiciali, nihil cum politica atque Forensi Ecclesiæ disciplina. Huic si se immisceant; falcem in alienam messem mittere perperam adnituntur. Juris Canonici peritis demandata provincia hæc est; hos consulere, hos audire Judicem oportet pro Tribunali agentem. Siquidem munus ipsius eo tendit, ut exterioris Reipublicæ pax, commercia, externus quoque Religionis cultus ad normam legum Canonumque sarta tecta serventur. Quæ vero occulta, vel Conscientiæ sinu (sive prava, sive laudabilia opera) interius continentur, ea Dei Judicio & Sacerdotis censuræ sinere Ecclesia perpetuo consuevit. Exinde ut ut verum sit lethalis noxæ reos esse sive filios, sive quoscumque indignas nuptias cum scandalo, cum familiæ dedecore, non sine propriæ salutis discrimine con-

trahentes; utcumque Theologi in iis improbandis consentiant; Judicis pro tribunali sedentis nihil interest hæc attendere. Neque enim ipsorum munus est subditos a peccatis arcere, aut a criminibus jam commissis absolvere. Ad illud dumtaxat destinatus est, ut jus publice petentibus reddat, & justitiam ministret leges servando, & legum interpretum, non autem Theologorum vestigiis inhærendo. Satagant isti consilio & exhortatione, cæteris quoque ad pœnitentiæ forum spectantibus remediis a peccato absterrere. Atqui forensis Judex suam præstabit operam, ut horum libertatem in nuptiis ineundis totis viribus pro sui muneris debito asserat atque tueatur.

Id ut confirmarent, duo subdebant exempla, quibus ita rem totam confici atque finiri litem cogitabant, ut ingentem illam superius dispositam moralistarum catervam prosternere non dubitarent. Profecto Religio mihi est, ut ea dum profero, adversarii verba phrasimque, vel tantillum immutem, ne videar argumenti vim enervare vel minuere. En itaque ut argumentantur.

335. „ Ulterius ego peterem a caterva moralium „ (qui ad hunc effectum facili negocio allegari possunt, „ & in numero bifcentum, & ultra &c.) an contrahens „ matrimonium postquam emisit simplex votum castita- „ tis vel Religionis, moraliter peccet. Non potest huic „ quæsito, nisi affirmative responderi ad litteram *Textus* „ *in cap. Rursus*. Qui Clerici vel voven. & tamen nemo „ unquam somniavit asserere quod sit in arbitrio Ordi- „ nariorum ratione peccati mortalis impedire, vel re- „ tardare effectuationem matrimonii cum eo, qui sim- „ plex votum Religionis vel Castitatis emisit. Atque „ inauditum est in Curiis Ecclesiasticis, quod ex hoc re- „ tardata fuerint matrimonia &c.

336. Pari animi alacritate alterum subdebat argumen-

mentum ab exemplo, inquiens. *Tandem ego peterem a dictis moralistis, an Judex, qui vidit Cajum occidentem Titium possit condemnare Sejum, qui ex processu apparet homicida? Princeps Theologorum* S. Thomas 2. 2. *qu.* 67. *artic.* 2. *rotunde asserit quod sic; eumque sequuntur alii Theologi apud Passerinum in Tribun. regul. q.* 28. *art.* 34. *Et tamen nemo potest negare quod committat peccatum mortale ille, qui procurat condemnationem Seii innocentis mediantibus falsis testibus. Igitur* (attende quæso mirabilem consequentiam) *igitur in judicando non sunt habenda in consideratione ea, quæ concernunt forum internum.*

At enimvero perperam clamant, & frustra in hac re Theologos cum Canonici Juris Interpretibus committere adnituntur adversarii. Hos præcipue filiorum conjugia, parentibus jure invitis, damnare acriusque insectari, quam *Morales* (utimur adversariorum nomenclatura) audebit inficiari nemo, quem non piguerit ipsorum verba legere, quæ retulimus; textus consulere quos indicavimus. Innumeros fere dedimus utriusque Juris, Canonici præsertim, peritissimos, Panormitanum, Præpositum, Cardinalem, Ancaranum, Calderinum, Turrecrematam, Paleotum. Protulimus verba & loca Fagnani, Gonzalez Tellez, Barbosæ, Menochi, Francisci Zypæi, Card. de Luca, Ludovici Engel, Joannis Chrysostomi Schambogen, Roberti Koninch, Pyringi, Pignatelli. An isti quoque moralibus adnumerandi, qui Ecclesiastici Fori regulas vel negligant, vel ignorent? Possemus & alios quam plures allegare. Verendum tamen, ne importuno indulgentes adversario, tædio Lectorem benevolum conficiamus. Satius erit uno vel altero testimonio Theologorum ac Juris Peritorum consensum non semel in præcedentibus dubiis adnotatum apertius comprobare.

 337. Au-

337. Audiatur primo Joannes Paulus Windech in Opusculo quod inscripsit, Theologia Jurisconsultorum, in quo *lib.* 2. *cap.* 23. *pag.* mihi 71. hæc habet: *In hoc igitur dubio duo consideranda sunt. Primum utrum consensus parentum requiratur in matrimonio contrahendo. Secundum, utrum matrimonium sine consensu parentum valeat necne. In primo membro conveniunt omnes. Nam Theologi, Canonistæ, & Legistæ sentiunt in matrimonio contrahendo consensum parentum adhibendum esse. Theologi allegant quartum præceptum Honora Patrem & Matrem, & alios similes locos. Canonistæ habent Can. Nostrates 30. quæst.5. Can. penul. q.2. 32. Legistæ allegant l. Titia ff. de verb.oblig. Nec est dubium quin liberi peccent sine consensu parentum contrahentes*. Dubium solummodo excitant *Causidici* (61) qui tum maxime Sacris Canonibus contraria effutiunt, cum ut vitent censuram Theologorum, Canonici Juris Interpretes se appellant.

Audiamus & alterum ejusdem concordiæ testem eximium Petrum de *Ledesma* (quem initio hujus Dissert. pro-

(61) Quemadmodum passim Adversarius parum amice (nequid gravius dicam) inter *Moralistas* amandat Auctorem nostrum (quem tamen reperio haud minus Canonistam egregium, quam Theologum fuisse) sic contra Noster quoties *Causidicos* nominat, adversarios suos designat eo nomine, qui revera Causidicos agebant. Nec credo Muscettulam *Moralistæ* nominis pœnitebit, modo adversarii non plus sese efferant, quam pro causidicorum captu & ingenio. Hoc enim inter nostrum hunc quem appellant Moralistam, & causidicos interest: quod ille non mercede conductus sed parendi studio, non causæ, sed veritati serviens, non in forensi tumultu, sed in secessu & requiete, animum sincerum ac liberum ad scribendum attulit: quum contra sæpe accidat, (nam semper ita fieri, prorsus nego, qui longe plurimos advocatorum heic & alibi noverim ita se in suo munere comparasse, nullius ut causæ patrocinium suscipiant, quam non prius ad juris ac veritatis obrussam, tamquam, incorrupti judices, non ut advocati,

productum, iterum proferre cogit importunitas Adversarii) qui *in tract. de matrim. quaest. 47. artic. 6. vers. Secunda Conclusio regulariter*, hæc habet: *Etiamsi pater nihil*

ti, exegerint) verum interdum accidit, ut caufidici quidam ftudio partium abrepti, per mille ambages ac mæandros id tantum laborent, ut nigrum album videatur. Verum ne hactenus quidem fortaffis eorum laborem ufquequaque damnemus. Quid enim? Judicia partes tunc fore, dicent, falfa a veris fecernere. Quibus quamquam non plene affentior: tamen efto. Nunc illud fummopere reprehendendum occurrit, quod poftquam hujus generis caufidici, fua defuncti funt opera, quæcumque per calorem atque concertationis æftum illevere chartis, ex *Allegationes*, *Difceptationes*, *Confultationes*, *Singularia* (quæque plura funt earum fcriptionum nomina, quas mercede conducti effundunt) in volumina compinguntur, atque in publicum eduntur. Id ubi femel factum; jam ea pro *prudentum refponfis* (etfi quid fimile? Nam antiquos illos prudentes nihil prorfus pro jure refpondendo accepiffe, comperio) haberi incipiunt: jam eorum fcitis & auctoritate fora perfonant. Ea fcripta mirantur adolefcentes: nec illa fibi prius de manibus elabi finunt, quam ex iis didicerint Pyrrhonifmum in legalem difciplinam invehere. Atqui publice intereffet, adolefcentibus palam fieri, non ex *Allegationibus* iftis juria articulorum enodationes effe petendas, verum ex iis Scriptoribus, qui magno ceteroqui judicio prædíti, veritati, non partium ftudio litare fuis in commentariis adnifi fuerint; quique dum per otium in fuo feceffu fcribunt, induentes judicis animum atque mentem, ac veluti pro tribunali fedentes, non quid dicendo probabile effici poffit, fed omnino quid verum fit, perfcrutari, ea demum victuris chartis commendaverint. Hæc fane numquam eloqui tam libere fuftinuiffem, nifi me probe noffem principes ipfos civitatis fuffragatores habere, rem indignam prorfus vociferantes, eo ventum effe, ut jam legalis prudentia, criminumque & quæftionum fevera olim difciplina, miro prorfus Scepticifmo laboret; nec jam fuis carere auctoritatibus ea, quæ perfpicuæ legum fententiæ ex diametro opponuntur. Juftam effe hanc expoftulationem, fatis hæc ipfa controverfia, quam præ manibus habemus, docere poffit: imo hæc ipfa caufidicorum cum noftro fcilicet *Moralifta* concertatio. De cujus fucceffu, & eorumdem diffidentia fuæ caufæ, vide dicta in epift. ad lector.

hil præcipiat filio, contrahere contra ejus voluntatem est peccatum mortale contra virtutem pietatis. Et idem docent omnes Doctores tam Theologi, quam Jurisperiti &c. Quocumque igitur se vertant indignarum nuptiarum defensores, quemlibet appellent Judicem; ubique objurgationes, nullibi præsidium obtinebunt. Accusant eos Theologi, damnant Canonistæ, Civilis Juris interpretes insectantur. At quod longe majoris ponderis est, damnant atque detestantur Summi Pontifices, Episcopi, atque suprema Ecclesiæ Tribunalia. Neque hic fas est Sacros Canones, Decreta Conciliorum sive Provincialium, sive Diœcesanorum, Decisiones quoque Sacræ Rotæ supra recensitas refricare. Adeat præcedentia hujus Dissertationis capita, adeat, adversarius, quæ prodidimus Summorum Pontificum, S. R. E. Cardinalium, Episcoporum responsa, Ordinationes, Statuta; & desinet Theologos irridere.

338. Porro satis non est adversario de Theologis quos Morales nominat male mereri, nisi etiam apud cordatos Sacrorum Canonum professores, & apud Ecclesiastici Fori Judices male audiat in eo quod ipsorum nihil interesse debere dicit, utrum Christifideles a peccatis lethalibus arceantur. Dissona profecto vox neque digna, quæ vel Christiano causidico, nedum a Canonici Juris Doctore præferatur. Quis enim finis per Sacros Canones ab Ecclesia intentus, nisi ut ad æternam felicitatem fidelis populus perducatur, utque ad illam assequendam media proponantur, quæque impedire valent obstacula removeantur? Hæc concors est Doctorum sententia communisque, quam tradunt nedum Theologi, verum potissimi ipsiusmet Juris Interpretes: ea Canonici Juris definitio, per quam a Civili & a politico Jure primario discriminatur. *Leges vero Ecclesiæ* (inquit, *Joseph Gibalinus* in præclaro

claro opere quod edidit de ſcientia Canonica),, ut quæ-
,, dam ſpiritualis Reſpublica eſt, & ut ad finem & feli-
,, licitatem ſupernaturalem tendit, non feruntur niſi in-
,, tentione Religionis & Divinæ Juſtitiæ, habentque bo-
,, num animæ pro fine, atque adeo pro materia aliquod
,, ad finem illum ordinatum: dicunturque Eccleſiaſticæ,
,, & ex iis naſcitur Jus Eccleſiaſticum, quod & Canoni-
,, cum vocant, ex eo quod leges ex quibus naſcitur Ca-
,, nonicæ dicuntur. Juris igitur Eccleſiaſtici ſive Cano-
,, nici finis primarius eſt Religio Chriſtiana, quam unam
,, attendit, ut per eam tanquam per medium non mo-
,, do maxime idoneum, ſed etiam unicum, Eccleſiam
,, ad beatitudinem ſupernaturalem promoveat ,, . Hæc
laudatus Auctor *tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 2. *quæſt.* 1: *nu.* 8. At for-
taſſe faſtidio erit adverſario in hoc quoque capite audire
Theologos differentes. Audiat igitur Canoniſtas, illum-
que in primis egregium & proculdubio nulli ſecundum,
Abbatem ſcilicet Panormitanum in Proœmio *Comment. ſu-
per primo Decretal. num.* 16. *circa finem*. Hic pluribus
præmiſſis ad ſcientiæ Canonicæ naturam aſſequendam ſic
concludit. ,, Ex hoc patet excellentia hujus ſcientiæ ad
,, Jus Civile, habent enim ſe ut anima, & corpus, li-
,, cet enim utrumque jus intendat inducere hominem ad
,, bonum commune: differunt tamen in modo inducen-
,, di. Nam Jus Civile intendit hominem dirigere in bo-
,, num commune ſecundum quod congruit humanæ ſo-
,, cietati civiliter viventi, ſecundum quem modum bo-
,, num commune habet vim promoveri per juſtitiam le-
,, galem & Civilem amicitiam. Jus vero Canonicum in-
,, intendit dirigere hominem ad bonum commune ſe-
,, cundum quod congruit humanæ ſocietati quæ non ſo-
,, lum civiliter vivit, ſed ſecundum fidem, in Deum in-
,, tendendo, & vitam aliam expectando. Bonum autem
,, com-

,, commune sic acceptum non potest conservari per solam ,, Justitiam legalem & Civilem amicitiam; sed ultra hoc ,, requiritur quædam cœlestis amicitia, sine qua impossibile est hominem in Deum tendere. Sicut ergo potissima virtus, ad quam conatur Jus Civile, est ipsa ,, legalis Justitia & Civilis amicitia; ita potissimum virtus ad quam conatur Jus Canonicum est ipsa cœlestis ,, amicitia, quam charitatem vocamus,,. Quid vero his luculentius dici poterit, ut Ecclesiastici Judices sui admoneantur instituti? Equidem nihil est quod ita charitatem ac cælestem solvat amicitiam, nihil quod ab æterna felicitate fidelem hominem abducat, ut peccatum, mortale, cui ut occurrat, cætera quævis posthabere par est Ecclesiæ Præsuli, atque in Ecclesiastico foro jus dicenti. Quamvis enim Canonicum jus circa pleraque versetur, quæ externam politiam spectare videntur, adhuc ista tamen ad excellentiorem dirigit finem, quatenus videlicet utilia sunt, si recte illis utamur, ad æternam vitam assequendam. Idipsum & alii nos edocent Canonistæ. Sic enim *Robertus Koning. tom. 1. princip. Juris Can. in Proœm. §. 6. Objectum, seu materia Juris Canonici sunt actiones Christianorum dirigibiles & regulabiles per normas Ecclesiasticas ad rectam vitam & beatitudinem supernaturalem: circa ejusmodi enim actiones Jus Canonicum occupatur. Nec obstat quod sæpe etiam disponat de rebus, quæ mere exteriores sunt & temporales, veluti de contractibus, Judiciis, ultimis voluntatibus &c. quia hæc & similia tractat & attingit sub dicta ratione supernaturali, & ut facilius finem suum assequatur &c.*

Proinde nihil magis a veritate alienum quam quod Ecclesiæ forum non sit sollicitum de vitando peccato; quin potius id præcipue satagere debet, ut subditos a peccato ac peccandi periculo pro viribus arceat; dumque

que de iis judicat, quæ maxime ad civilem societatem necessaria vel utilia comperiuntur, id primario sui muneris esse Judex agnoscat, ut a subditis sine noxa præsertim lethali, nec contra Divinas Leges exerceantur. Ut optime expendit *Gibalinus de Scientia Canonica tom. 2. lib. 5. cap. 1. quæst. 2. num. 5.* ibi: „ Vides amelitudinem „ materie Juris Ecclesiastici, cum omnia fere ad Reli- „ gionem ac Justitiam reduci queant, & versari possit „ circa materiam Civilem sed altiori & nobiliori modo, „ quam jus pliticum, quatenus scilicet est materia pec- „ cati, sive ubi agitur de peccato vitando & de pericu- „ lo animæ, quod Fortunius tract. de fine ultimo Juris „ Canonici, & Civilis n. 151. fusius prosequitur ex com- „ muni Doctorum „. Præmiserat autem laudatus Auctor assertæ veritatis ineluctabile fundamentum *num.* 1. sic argumentans. „ Quia peccata omnia nos a fine supernatu- „ rali abducunt, & bonis omnibus spiritualibus atque sa- „ luti animæ opponuntur, idcirco ad eamdem legem & „ jus pertinent, cum contraria ad eumdem ordinem re- „ vocari soleant. Adde primarium actum imperatum ab „ hoc jure esse cultum & honorem Divinum, seu reli- „ giosam actionem. Divino vero cultui præcipuo quo- „ dam modo opponuntur peccata, quatenus sunt inju- „ riæ Dei. Igitur ad idem quoque Jus Ecclesiasticum, „ quatenus peccata sunt, pertinebunt, & de iis „ (quæso mentis aciem inteneant Causidici, Judices, cæterique Ecclesiastici fori administri) *Et de iis* (scilicet de peccatis) *hoc jus pronunciare & definire atque prohibere, damnare, atque adeo punire suo modo poterit*.

339. Denique huc spectat tritum illud apud Canonistas, atque Theologos axioma, quod nam, *si Jus Canonic. contradicat civili, servandum sit Canonicum, si materia concernat peccatum, seu animam*, verba sunt Andreæ

dreæ Vallenſ. in Paratitla *Decretal. in Proem.* §. 9. *num.* 4. Nam ad vitandum peccatum ſæpius *Eccleſiæ leges emendant, imo & abrogant Jus Civile, quia ipſæ Leges Civiles cum pugnant cum Jure Divino & naturali, justæ non ſunt: & ſpeciem legis habent dumtaxat, ejus tamen vim, & auctoritatem obtinere non poſſunt*, ut ſcribit *Gib. loco ante cit. quæſt.* 4. *num.* 3. Idque comprobatur ex Textu *in Can.* 1. *diſt.* 9 *Can.* 1. *Can. Non licet*, *Can. Certum eſt*, & *aliis paſſim diſtinct.* 10. Nec pauca ſuppetunt exempla ubi agitur de Votis, de Juramentis, de Uſuris, de Matrimonio, de Præſcriptionibus mala fide inchoatis, ut poſt *Gail. lib.* 2. *obſervat.* 141. *num.* 4. adnotant *Koning. Proem. princ. Jur. Canon.* §. 4. *n.* 8. quibus prævivit S. Thom. *quo lib.* 12. *quæſt.* 16. *art.* 24. & 25.

Pauca hæc delibaſſe ſufficiat ad demonſtrandum, Judici pro Eccleſiæ Tribunali ſedenti nihil antiquius habendum eſſe, quam ut peccata repellat, ac tunc maxime juſtitiæ morem gerere, ac ſuo muneri reſpondere, cum pro vitando peccato cetera parvi facere non formidat. Regulam iſtam, ut in reliquis omnibus ſequi fas eſt, ita præcipue ſervanda, ubi agitur de Sacramentorum adminiſtratione, qua nihil ſanctius, nihil in Eccleſia Chriſtiana dignius, ut majori qua poteſt veneratione exerceatur. Plura ſuper hoc in ſecundo hujus opuſculi *Dubio* diſſeruimus: nihilominus operæ pretium erit plenius adhuc adverſario ſatisfacere exemplo & auctoritate Summi Pontificis Pauli V. de quo apud *Cardinal. Albicium* in ſuo famigerato opere *de inconſtant. in fide cap.* 36. *num.* 216. Nam conſultus præfatus Pontifex a Philippo III. Hiſpaniarum Rege, an ſibi liceret hæretico Regi, de quo requiſitus fuerat, filiam nuptui tradere, ſic reſpondit. *La Santità di Noſtro Signore quanto a detto accaſamento dice, che non può ſe non improvarlo e deteſtarlo per*

per essere (notet quæso adversarius verba) *per essere simil matrimonio illecito, e sottoposto a peccato mortale gravissimo*. Rursum rogatus Papa, ut pro ineundis nuptiis dispensationem elargiretur, constanter abnuit, eadem ductus ratione, ne scilicet peccato conferre operam, vel illud permittere videretur. *E non sa vedere la Santità Sua, come al presente si possa ascoltare simil proposta, trattandosi di dispensare sopra un atto tanto illecito e cooperativo di peccato mortale, se insieme non se gli proponessero cause e condizioni giustissime, evidentissima utilità per servizio di Dio, e della Santa Fede Cattolica*. Nonne largitio dispensationum in matrimoniis contrahendis ad externam quoque pertinent Ecclesiæ disciplinam? Cur itaque Summus Pontifex ne cooperandi peccato occasionem præbeat, a dispensando vel cum magnis principibus sibi abstinendum tam aperte profitetur? Poterat sane judicium de peccato permittere confessario, qui pro suo munere in foro conscientiæ Regem admoneret; quid enim ipsius intererat, dum pro Tribunali sederet, dum Summum Ecclesiæ Principem ageret, nedum de peccato, verum etiam de non conferenda peccato opera tam sedulo præcavere? Absit autem ut Christi Vicarium, imo ut cæteros quosvis Ecclesiæ Præsules Successores Apostolorum de munere sibi commisso tam demisse sentire suspicemur. Sciebat optime Sapientissimus Pontifex, hanc ipsi in primis a Christo Domino demandatam fuisse provinciam, ut gregem suum per quamcumque semitam in æternam dirigeret vitam, atque sibi collatam in utroque foro potestatem eo respicere, ut commissis ovibus viam salutis ostendat, ruinam vitare, securum prosequi callem doceat, jubeat atque compellat. Hæc si adversarium animadvertere non piguisset, non dubito quin hujus generis argumenta contemnere non recusaret.

 340. Ne-

340. Neque ullius momenti est quod pro futuli argumento confirmando absurdius subdebant exemplum. Ecquis enim satis mirari valeat Canonici Juris Doctorem sic clamantem: ,, Nemo unquam somniavit asserere, quod sit ,, in arbitrio Ordinariorum ratione peccati mortalis impedire, vel retardare effectuationem matrimonii cum ,, eo, qui Votum simplex Religionis vel Castitatis emisit. ,, Atque inauditum est in Curiis Ecclesiasticis, quod ex ,, hoc unquam fuerint matrimania retardata ,,. O stupenda vere in asserenda falsitate securitas! Quis enim ausit in dubium revocare quin Episcopi valeant imo debeant eos, qui voto castitatis, aut Religionis adstricti matrimonium inire moliuntur, ne contrahant impedire? Id aperte Sacris Canonibus stabilitur. Id omnium Canonistarum, atque Theologorum calculo comprobatur. Omittimus Theologos, non quod ipsorum auctoritatem parvi faciamus, sed quia pervios cuique credimus. Prodimus Sacros Canones, horum Interpretes, quos adversarius vel nescire simulat, vel ignorat. Et primo quidem in *cap. Consuluit cap. Veniens cap. Rursus: Qui cleric. vel vov. matrim. &c.* aperte definitum legitur, votum simplex sive castitatis, sive Religionis nuptias impedire, neque annuendum ut tali voto obnoxius conjugio copuletur, ut in *cap. Rursus cit.* Quod si aliquando urgeat causa ut matrimonium contrahatur, remitenda statuitur congrua satisfactio, & obtenta a Summo Pontifice dispensatione, nubendi licentia tribuatur. Sic aperte in *cap. Veniens cit.* Porro quamvis in propatulo sit, præfata jura ne dum occultum conscientiæ forum, verum etiam judicialem Ecclesiæ curam moderari (quippe quum Canones non placitis Theologorum in Sacramento Pœnitentiæ absolventium, vel Summorum Pontificum consultorum ab Episcopis pro regime suarum Ecclesiarum responsis constent) ne tamen,

vel

vel minimum cavillandi locus superſit, præſtabit audire ut laudati textus a probatiſſimis interpretibus accipiantur. Apprime ad rem noſtram *Anton. Butr.* ſuper *cap. Rurſus, qui cleric. vel vov.* ubi ei qui votum ſimplex caſtitatis emiſerat, quantumvis deinde ſponſalia juraverit, matrimonium interdicitur, num. 4. ſic habet. *Et ſic nota quod ex voto ſimplici oritur, jus quo Eccleſia compellere poteſt voventem ad votum ſolemnizandum*. Deinde concludit. *Et nota ex hoc, virtutem voti ſimplicis quæ matrimonium impedit contrahendum, ſed non tollit contractum*. Innocent. *ſuper cap. Veniens. eo.* (in quo Summus Pontifex cum muliere voto ſimplicis continentiæ obſtricta, poſt indictam ipſi congruam ſatisfactionem jubet diſpenſari ut nubat) ad illa verba *licentiam nubendi*, ita inquit *De miſericordia: nam de rigore juris poſt votum ſimplex non datur ei licentia nubendi*. Gonzalez Tellez ſuper eodem *capit. Veniens* cit. totum luculentius exponit num. 4. inquiens: *Dicendum eſt Pontificem in hoc caſu immediate diſpenſaſſe, ideoque ad Epiſcopum ſcripſiſſe, ut licentiam dare non dubitaret, ideſt non prohiberet talem fœminam nubere. Quod non eſt intelligendum in ſenſu tantum permiſſivo, ſed in hoc ſenſu quod Papa diſpenſando tollit impedimentum, propter quod Epiſcopus poſſet tale matrimonium prohibere*. Ad ultimum ne de voto ſimplici Religionis auctoritas deficere videatur, ſubdimus apertiſſimum Textum in *cap. Porrectum de regular.* Ubi qui infirmitate gravatus votum emiſerat, ut fieret Monachus, compellendus dicitur, ut reddat Domino quæ promiſit. Ibique tradidit Fagnanus num. 5. *Qui votum religionis emiſit, etiam in foro externo Eccleſiæ compelli poteſt ad ſervandum votum*. Et congerit concordantes. Vigilantes profecto Teſtes protulimus, quibus evincimus, ut multoties cauſidicorum clamores juſte contemnantur, quippe quos non

non raro contingat audire intrepide affirmantes, *Nemo dixit*, *nemo ſomniavit*, cum agatur de re certa, a Sacris Canonibus ſtabilita, atque unanimiter ab Interpretibus admiſſa.

341. Alterum ſupereſt expendendum exemplum, ſeu argumentum ductum ex auctoritate Sancti Thomæ dicentis, Judicem poſſe damnare virum, quem certo novit innoxium, ſi reus appereat ex forenſibus Actis. Primo quidem pleriq. multi nominis Canoniſtæ ac Theologiæ Profeſſores in contrariam abeunt ſententiam. Alii ex parte admittunt, ex parte contradicunt. De his late *Covarru. lib.* 1. *variar. cap.* 1. *per tot. Card. de Lugo de juſtit. tom.* 2. *diſput.* 37. *ſect.* 4. *Dicaſtill. de juſt. lib.* 2. *tract.* 1. *diſput.* 4. *n.* 75. Qui cæteros allegant. Utcumque res ſe habeat, neque neceſſitas urget, neque otium eſt opinionem iſtam examinare. Eſto vera ſit (neque enim refragari licet, quin illi maximum ex Angelici Doctori auctoritate pondus accedat) quid tum inde? Illud fortaſſe quod ſi in agendo de filiorum nuptiis ex teſtium dictis ceteriſque judicialibus actis non probetur parentes reluctari, vel eorum diſſenſus inquus aſſeratur, ſive tandem nuptias quas judex privata ſcientia indignas novit, eas ſecundum allegata & probata appareat perperam ignominia notari, tunc ei liceat neglecta ſua occulta, publicam atque in foro probatam notitiam ſequi; ſi tamen prius nulli pepercerit induſtriæ qua poſſibile fuerit detegi veritatem. At aliud eſt de quo contendimus argumentum. Quid agendum Sacramentorum Miniſtris ſi peccator occultus publice petat, non eſt hujus loci declarare. Illud unice modo inquirimus ut ſe gerere debeat Epiſcopus aut Parochus, dum parentes palam diſſentiunt, ne filiæ indigne nubant; dum aperte conſtat nuptias ſine ſcandalo ſine injuſtitia, ſine peccato non coutrahi. Hanc tantummodo tractamus cauſam. De pec-

peccato manifesto & notorio sacrilegio, quo matrimonium fœdare in casu dicto filii familias moliuntur, controversia est. Afferant adversarii si ipsis suppetit exemplum quo liceat notorio peccatori, qui in ipsa Sacramenti perceptione illud violare dignoscatur, Sacramentum administrare. Prodant causam, in qua liceat judici sive civilis, sive Ecclesiastici fori opem ferre peccanti, cujus crimen testes, acta forensia probent, vel sua notoria turpitudine manifestum fiat. Tunc, nisi aliunde innotescat disparitas argumenti, manus dare non pudebit.

242. At inquiet aliquis, nonne in crimine quamtulibet occulto, verum est, operam conferri a judice, ab administro Sacramentorum? Nihilominus hoc licere annuunt omnes. Quid itaque prohibet ne liceat itidem præsidio esse filiis, ut matrimonium ineant, esto appareat illos peccaturos dum nubenat? Neutiquam omnino id licere respondemus. Cur autem (dicet adversarius) fas est judici occultam testium calumniam permittere, & virum innocuum capite damnare; at statim ac falsitas innotescat, omni jure tenetur innocentem absolvere? Cur Sacerdos peccatori occulto publice Eucharistiam petenti, vel aliud Sacramentum, poterit ministrari, nequaquam vero si vel secreto petat, vel crimen sit adstantibus manifestum? Contra vero dum agitur de matrimonio, peccatum nedum absconditum, verum etiam manifestum atque notorium non valebit Parocum atque Episcopum absterere, ne præsto sit peccantibus; cum ceteroqui in cæteris causis ea servanda sit lex, ut notorio crimini, aut Sacrilegio manifesto nunquam liceat opem ferre? Quænam ista discriminis ratio? Nulla profecto. Sed in omnibus eadem causa urget, ut si aliud acta forensia præseferant, aliud privata scientia doceat; judex aut quivis

vis publicus Minister propria posthabita, publicam notitiam sequatur. Quia scilicet ut disserit *Sanctus Tomas 2. 2. quaest. 67. art. 2. in respons. Judicare pertinet ad judicem secundum quod fungitur publica potestate, & ideo informari debet in judicando non secundum id quod novit, ut privata persona, sed secundum id quod ipsi innotescit tanquam personae pulblicae. Hoc autem innotescit sibi in communi & in particulari; in particulari negotio aliquo per instrumenta & Testes & alia hujusmodi legitima documenta, quae debet sequi in judicando magis quam id, quod novit, ut privata persona.* Ut autem haec locum habeant in administrandis Sacramentis, utque in neutra causa sive judex, sive Sacerdos injustitiam admittant, neque alterius criminis participes censeri possint, luculenter explicant *Dicastill. de justit. lib. 2. tract. 1. disput. 4. dubit. 5. n. 89. & seq.* ibi: *Judex post adhibita omnia media moraliter possibilia, quibus innocens liberari possit, etiamsi materialiter injustitiam committat, temen secundum eam scientiam, qua in judicando uti debet formaliter justum agit ac proinde nulli facit injuriam.* Et ferius: *Hac ratione Sacerdos qui scientia privata agnoscit aliquem occultum peccatorem, scientia vero publica habetur vel justus, vel rite poenitens praebet Eucharistiam licite, immo, nec potest negare publice petenti.* Audiendus quoque eximius S. Thom. interpres *Card. Cajetanus in comment. artic. 2. cit. vers. arguitur*, sibi objiciens argumentum de non praestando auxilio testi calumniam adstruenti. Subdimus ipsius textum: *Arguitur postremo, quia testes, per quos innocens contra veritatem convictus damnandus est, veniunt in vestimentis ovium, & intrinsecus sunt lupi rapaces rerum vel vitae. Ac per hoc si judex certus de innocentia judicat juxta eorum dicta, Minister est homicidarum, vel praedonum, & sic non excusatur.* Vides ut opti-

optime objectam difficultatem de opera, quæ confertur peccato testium, exponat Eminentiss. Doctor verbis illis *Minister est homicidarum & prædonum*. Audias modo ut perspicue illam diluat. *Ad postremum dicitur, licet testes veniant intrinsecus ut lupi, judex tamen non est eorum Minister, sed juris; & propterea non incurrit reatum sequelæ eorum, nec per ipsum venit scandalum, sed per illos testes qui abutuntur jure, & judicis officio.* At similia prorsus de administrante Sacramenta peccatori occulto produnt Theologi. En ut loquitur *Castropalao oper. moral. p. 4. tract. 18. disp. unic. punct. 14. num. 4.* „ Quod si objicias nemini licitum esse Sacrilegio cooperari, puta quia est intrinsece malum; at ministrans „ Sacramentum indigno videtur illius Sacrilegæ susce- „ ptioni cooperari. Ergo nunquam id licere potest. Fa- „ cile respondetur negando, ministrantem Sacramenta „ indigno ob supradictum finem vitandi proximi infama- „ tionem, cooperari Sacrilegæ suscipientis receptioni, „ quia solum cooperatur Sacramentali receptioni; qua- „ tenus vero est sacrilega, permittit ex justa causa „. *Sic Suar. Enrich. Bonac. &c.*

Rem denique paucis perstringendo, illud certo concludere non formidamus, judicem videlicet, atque alterum quemlibet publicum sive justitiæ, sive Sacramentorum administrum, dum ut suo muneri respondeat scientiam peccati, quam privatim tenuit, non attendit, perperam alieni criminis participem dici, nec non iisdem juribus & rationum momentis, quibus damnatur si publice peccantem non excludat, si occultis criminibus non occurrat, innoxium declarari. Neque aliter de causis connubiorum sentire licet, dum iniquitas contractus palam est, atque judicialiter comprobatur. Dum autem adhuc latet, hoc a cæteris negociis non nihil differre notum est.

est. Siquidem multoties vel unius testis accusatio sufficit ut matrimonio contrahendo obex afferatur; itemque nonnullæ contra testes, quæ in alterius generis causis urgent exceptiones, dum agitur de jungendis nuptiis, jure contemnuntur. De his *in Textu cap. Præterea de sponsal. cap. videtur, cap. Cum in tua. Qui matrimonium accus. ibique Barbos. in collect. jur. Pontif. Robert. Koni. lib. 4. princip. Jur. Canon. eodem Titulo 18. §. 5. num. 3. & 10.* Cæterique apud ipsos.

344. Ut tandem non sine grata coronide tertii hujus argumenti censuram concludamus, recolendum est monitum quo nos advertit E*minentissimus Pallavicinus in Histor. Conc. Trid. lib. 22. cap. 4. num. 16.* ubi prodita cujusdam Sacrorum Canonum Doctoris sententia super irritis habendis clandestinis nuptiis, hæc subdit. *Diede a divedere, che il caminare con una sola scienza de Canoni scompagnata dal Theologico discorso in tali soggetti è appunto caminare con un sol piede; cioè zoppicando, e spesso cadendo.*

QUARTUM ARGUMENTUM.

Matrimonia indigna absolute impedire Superioribus non licet, sed tantum retardare paulisper, ne præcipitanter contrahantur, n. 345.

Contrarium, & quod imo debeant impediri, n. 346.

Ad vitandum majus malum minus tolerare quandoque licet, operari vero numquam, n. 347. & 349.

Sponsalia etiam juramento firmata servari quare Ecclesia non semper præcise compellat, n. 348.

Differentiæ inter coactionem, & impedimentum respectu matrimonii cum certa persona contrahendi plures assignantur, n. 350.

345. QUarto denique objiciebant, seu potius ex tripode quasi pronunciantes sic docebant. Si quid veri præseferunt asserta tanto apparatu in toius hujusce Dissertationis capitibus exposita, in eo sensu id accipiendum, ut liceat moram aliquam facere filiisfamilias cæterisque ad indignas nuptias convolantibus, brevem tamen moderatamque, cujus videlicet finis sit, haud utique libertatem infringere, sed irrevocabilem præcipitationem in copulando insolubilis matrimonii fœdere præcavere. Neque enim semel aut raro accidit ut adolescentes vel puellæ quæ fallaciis lenociniisque deceptæ, vesano amore furentes, iraque incensæ ex severiori parentum disciplina, fœda connubia machinantur, pusillo temporis ad se revertentes, insanisque affectibus solutæ, gaudeant sibi prospectum fuisse, quod imprudenter optaverant, connubi retardato: ac propterea nefas non esse filios a consortio eorum sejungere, quos suspicari licet ipsorum cupidem consovere; a civitate amovere: interdum quoque in carcerem conjicere, ut vexatione commoti sui compotes fiant, & quam incaute sibi moliuntur, animadvertant perniciem ac exhorreant. Verum enimvero si animo obstinentur, neque parentum industriæ, aut Præsulis consilio cedat filiorum constantia; tunc ipsis libertatem largiri oportet, indulgendum ut jus suum presequantur, atque a vexationibus abstinendum; ne cum dispendio salutis æternæ utantur dum nubere prohibentur, contra effatum Apostolo I. ad Cor. cap. 7. vers. 9. dicentis *Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri*. Neque arbitrii est parentum, Episcoporum, vel alterius, quacumque polleat auctoritate, remedium contra concupiscentiæ irritamenta jure naturali & Divino statutum, sacrisque Canonibus commedatum filiis denegare; sed dumtaxat tantisper dum fraudes detegan-

tegantur, si subsint, detinere. Hoc tandem præscriptum Ecclesiastici Fori, hanc praxim perpetuo servatam testatur *Raynald. tom.* 1. *observ. Crimin. cap.* 6. *lib.* 1. §. 3. *n.*73. Et *Oliva de Foro Ecclesiæ quæst.* 29. *p.* 1. *a num.* 20. Quod totum consonare videtur plerisque Sanctorum Pontificum, Romani Auditorii rescriptis, ac S.Congregationis Concilii Trid. interpretum responsis super causis sponsalium, etiam jure jurando confirmatorum. Quippe licet comperti juris sit, ea violari non posse sine injustitiæ, atque perjurii nota; ac proinde compellendum esse qui illa contraxit, ut promissionem adimpleat, ideoque judicem parti petenti ut juratam fidem servare cogat alteram detractantem, teneri præsidio esse, eique omni via consulere ne data fides fallatur; neque præceptis, neque minis, censuris quoque non parcendum: nihilominus tamen ubi hæc cæteraque juris adjumenta non proficiant, ultra progredi nequaquam licet, neque omnimoda coactione quemquam adigendum, ut matrimonium ineat *qui jam coactus per censuras indurato animo sustinuit*, ut ait Rota in Toletana Matrimonii coram Justo 1601. & subdit *quo casu solet Rota absolvere potius quam cogere*. Quin immo alias mitius egit idem Sacrum Tribunal, dum videlicet animadvertens constantem animi deliberationem, a coactione temperandum censuit, ut in Melitensi sponsalium coram Paulutio 11. Maii 1682. ibi: *Cum constans ejus deliberatio appareat non contrahendi hujusmodi matrimonium, quo casu Ecclesia a coactione temperat*. Concinit Sacra Congregatio Concilii Trid. Interpretum in *Bononien. Sponsalium* 6. *Jannarii* 1700. in qua Teste D. Piton. eximio in Romana Curia Advocato *discept. Eccles.* 32. *num.* 26. *fuit Archiepiscopo injunctum, ut moneret sponsam ad implendam fidem, quod si post monitiones suasiones & diligentias adhuc renueret, ad rigorosam & exactissimam coactionem non deve-*

deveniret. Eadem igitur via incedere, paremque moderationem ſervare tenebitur judex, dum agitur de impediendo indigno matrimonio filiorumfamilias; monendi quidem, pulſandi ſunt, necnon minis deterrendi, ut ſi vel animi levitate, vel dolo decepti de nuptiis cogitaverint, moleſtiis exagitati intelligant ſe decipi, atque reſipiſcant. At ſi obdurati in propoſito permaneant, gradum ſiſtere oportet, & ulterius compellere nefas eſt. Ut enim inquit *Rota deciſ.* 1185. *coram Emerix. jun. Eccleſia compellit eum quem videt in ſua ſimplicitate titubantem, ſecus eum quem cognoſcit conſtanti animo reluctantem*. Hoc ultimum adverſariorum effugium, hic poſtremus conatus, ut ſacrilegas nuptias copulari ſi non cito, at tandem aliquando Eccleſiæ Præſules conſentire debere videantur.

346. Fruſtra tamen illos conari, atque incaſſum inania hæc excogitare ſophiſmata ad apertam labefactandam veritatem, liquebit protinus, ſi quæ ad illam ſtabiliendam in ſuperioribus hujus tractatiunculæ capitibus jecimus, in memoriam revocentur firmiſſima fundamenta ex juribus, auctoritate, & ratione. Jura ſiquidem clamant dicta connubia impedienda ne fiant, non autem tantum morandum ne maturius copulentur. Prohibent, non ſuſpendunt. Eccleſia perpetuo non ad tempus *deteſtata eſt atque prohibuit*. Expendimus quidem in tertio, ac quarto præmiſſis dubiis præſentem difficultatem, neque libet quæ jam protulimus recantare. Satis erit ut nova aliqua proferam, nunquam enim veritatem afferenti teſtimonia deficient, aut pondera rationum.

Et primo quidem prodere liceat verba Aloyſii Ricci non vulgaris notæ in Eccleſiæ Foro judicis, Sacrorumque Canonum Doctoris, rem iſtam adamuſſim pertractantis in *Deciſ. Cur. Archiep. Neapol. Edit. Venet.* apud Babba

Babba anno 1647. *dec.* 24. *par.* 3. Agebatur de nobili viro indignas nuptias moliente, & expoſtulantibus conſanguineis ut auctoritate Judicis imminentibus ſcandalis obex fieret ſuper hac Cauſa ſenſit laudatus Auctor *Replicabat quidem Reverendiſſimus Epiſcopus non poſſe in tali caſu prohiberi ſimpliciter matrimonium, ſed tantum ad tempus, quod videbatur probabile, ſed re maturius perpenſa reſolvi, quod ſtante dicto ſcandalo ſimpliciter poterat dictum matrimonium interdici. Nam omni tempore ſcandalum eſt malum, & vitandum. Et ponderandum eſt quod dictum eſt de Divo Paulo* 1. *ad Cor. cap.* 8. *ſi ſcandalizavero fratrem meum non comedam carnem in æternum, & non dicit ad tempus aliquod determinatum, ſed potius in æternum, quia in æternum vitari debet ſcandalum, & non ad tempus in iis quæ ſine peccato omitti poſſunt*. Et infra ad elidendam alteram difficultatis partem de vitanda incontinentia, atque ſervandis juribus libertatis egregie ſubdit. *Conſenſus matrimonialis licet ſit de ſubſtantia matrimonii, tamen præſtandus eſt cum debitis circumſtantiis, & non cum ſcandalo: & licet matrimonium ſit remedium luxuriæ, tamen peccatum luxuriæ vitari poteſt aliis modis, ut contrahendo cum aliis fœminis*. Solidiſſima dubio procul ratiocinatio, ſed cui immenſum pondus accedit, ſi ne dum ſcandali quod tantopere & juremerito exaggeratur, vitandi debitum, verum & impietatis non fovendæ, religionis a ſacrilegio defenſandæ, vitandæ quoque injuſtitiæ in parentes atque cæteros conſanguineos, totiuſque Reipublicæ incommodis occurrendi obligatio a judice, ab Epiſcopo, a Parocho ſerio ut par eſt expendatur. Expendere inſuper neceſſe omnino eſt non agi dumtaxat de obligatione judicis Eccleſiaſtici, animarumque paſtoris, ne ſinat ſcandala irrepere, neve negligat aliena crimina vitare, verum & de longe

ge graviori debito violando periculum eſt ; ne ſcilicet Epiſcopus ſuo mandato, Parochus ſua præſentia ſacrilegium firmet & confirmet impietatem: ne Divina humanaque jura conculcanti ; ne Sacramenta fœdare adnitenti opem uterque afferat, & opituletur; quæ nulla temporis mora, nulla ſervandæ libertatis ratio valebit excuſare.

347. Ad hæc utut quandoque ſinere liceat leviora mala, ne aditus gravioribus pateat; nullius tamen vitandi mali ratio ſatis eſt ut liceat quod ſua natura malum eſt, quamtumvis leviſſimum, perpetrare, vel eum qui facit adjuvare. Sic enim in Republica meretrices non expellere quandoque licitum, at meretricium conſulere, præſto eſſe, conferre operam meretricari cupienti, piaculo ſcelerique quovis tempore, ubique locorum habendum eſt. Juvat & alterius recentioris Canoniſtæ ſuper ſimili cauſa ſententiam proferre, qui & luculentiori perſpicuitate univerſam quam verſamus enucleat quæſtionem, quique conſilium ſeu ut ipſe nuncupat votum ſuum exaravit ut pareret Eminentiſſimo Principi de latere legato, dum Ferrariæ Synodalem judicem, Sancti Officii Conſultorem, arque Cathedralis Eccleſiæ Canonicum Theologum ageret, Andreæ ſcilicet Bertonii in *Tractatu de negligentiis, & omiſſion. p.* 2. *num.* 17. *pag.* mihi 434. Moliebatur nobilis quidam Vir indignam fœminam ducere in uxorem, ægre id ferentibus cæteris de familia, ac enixe rogantibus ut imminenti infamiæ occurrendi cauſa interdiceretur nuptiis. Juſſus laudatus Doctor ut quid Juris eſſe cenſeret, ſcripto exponeret, ita ſe expoſuiſſe teſtatur. *Ne tantum dedecus, ignominia, & injuria toti conſanguinitati irrogaretur, inſtantibus enixe conjunctis potuiſſe ac poſſe, debuiſſe ac debere Eminentiſs. Principem impedire* (Non igitur ad tempus ſuſpendere: ſic enim non vitaretur infamia) *ne hoc matrimonium contraheretur, ſui in Voto.* Per-

Pergit pluribus demonſtrare, ex mulieris progenie moribuſque indignas eſſe nuptias autumandas, quæ omittimus ſtudio brevitatis. At rediens ad rem noſtram ſubdit num. 24. *Impediendi autem, ne Dominus N. tam indignum contrahat matrimonium, certi Juris eſt quod ſit in Principe, in Epiſcopo, in Judice facultas propter juſtas cauſas; infamiam nempe totius conſanguinitatis vitandam, timorem ſcandalorum quæ prudentum judicio ſubſequentur, cap. Cum in tua* (*ibi* fama, & ſcandalo) *de Sponſal. ubi Gloſſa in Verbo ſcandalo, & Barboſ. n. 6. etiamſi Sponſalia eſſent Juramento firmata &c.* Pleraque deinceps attingit ex iis, quæ in decurſu totius Diſſertationis a nobis expenſa inutile eſſet refricare. Addimus dumtaxat quæ faciunt ad elidendam oppoſitam argumentationem, ſeu potius ſine argumento propoſitam aſſertionem. Aperte innuit non ſatis eſſe ſuſpendere nuptias, ſed omnino prohibendas; tum quia inquit *num.* 26. „ Filii tenentur „ tum ob bonum commune, tum ad evitanda gravia ma„ la, damna, & dedecus in familia, tale matrimonium „ non contrahere, & ideo poteſt cogi ad id quod Jure „ naturali, & ex Charitate tenetur. *Et num.* 35. D. N. „ non habet Jus ad nuptias adeo conjunctis injurioſas, „ ubi bonum nomen familiæ periclitatur, ſplendor ſan„ guinis obſcuratur, nobilitas maculatur, itaut nec ju„ ramentum interpoſitum queat adſtringere ad exequen„ da ſponſalia, quia non poteſt eſſe vinculum inquitatis *Can.* „ *quanto de Jure Jur.* „ Explodit quoque ſcrupulum lædendi Jura libertatis, quia hæc ad illicita neutiquam extenditur num. 27. *Nec libertas naturalis læditur ex tali coactione, quia nubere in injuriam parentum, in damnum familiæ, totius cognationis dedecus, & animæ detrimentum, eſt abuſus libertatis, non uſus.* Inanem poſtremo prætextum vitandi periculum incontinentiæ paucis elidit

elidit verbis, inquiens num. 29. *Quia libertas potest exerceri cum quacumque alia muliere de toto mundo, ad Textum l. Cum ita legatum ff. de condit., & demonstr.*, & totam claudit orationem, testans, re ipsa matrimonium de quo lis erat, nedum suspensum, sed nullimode fuisse celebratum.

Porro quod verbis tam perspicuis neoterici modo producti, id si non verbis, liquido certe verborum sensu cæteri omnes superius recensiti prodiderunt. Quid enim sibi voluere, dum asserebant, vel ob solius scandali vitandi rationem matrimonia interdici, inhiberi, impediri merito posse, atque oportere ne celebrentur; nunquam autem suspendenda, aut tantummodo retardanda pronunciarunt? Quid? Num jusjurandum ad contrahendas hujus generis nuptias non adigere, ne evadat vinculum iniquitatis, constanter propugnabant? Quid tandem quod etiam stupro intercedente dotandam puellam, non ducendam esse statuebant, cum scandalum, infelicem exitum nuptiarum, parentum injuriam & rationabilem indignationem, totiusque ingenuæ familiæ infamiam contingat prævideri? Ista profecto plus multo sonant, quam brevem illam morandi nuptias œconomiam ab Olyva, & Raynaldo insinuatam. Locus fortasse erit huic praxi, dum solius adolescentis commodi, aut fortunarum periculum est, cui cavere suadeat Caritas Christiana: neutiquam vero ubi periclitatur reverentia Sacramenti, atque in discrimen vocatur honor parentibus debitus, decus prosapiæ, pax Reipublicæ, animarum salus, atque Ecclesiæ disciplina. His longa gravioribus absurdis perpetuo tempore obviam ire, nunquam præsidio esse aut operam conferre justitia cogit, adigit pietas, urget Religio in Deum, charitas in parentes, fratres, ceteros consanguineos, vel affines. Exinde nemo non videt quanti facienda sit

 aucto-

auctoritas Raynaldi, vel Olivæ. Siquidem omittimus Olivæ tractatum de Foro Ecclesiæ legi prohibitum a Sacra Indicis Congregatione donec corrigatur, Raynaldum vero esse quidem de re criminali optime meritum, at non amplum in reliquis nomen sibi quæsivisse. Quantalibet tamen sit ipsorum auctoritas, satis superque retunditur vel ab iis dumtaxat, quos novissime dedimus, Aloysio Riccio, & Bertonio, qui rem non perfunctorie attingentes, sed ex professo pertractantes, juribus, ratione, atque auctoritate firmatam nostram sententiam tradidere. Addimus quoque tertium insignem in Romano Foro Advocatum Franciscum Mariam Piton. qui *discept. 52. num. 83.* aperte distinguit inter moram ad tempus & impedimentum, quod nunquam cessat, his verbis. *Suasi ut dignaretur injungere Parocho, quod suspenderet per aliquod temporis spatium denunciationes, & matrimonium impediret, donec justificarentur causæ, quas ego justificatas dicebam sufficere ad impediendum hujusmodi matrimonium.* Quid multa? Adeat, cui libet, tertium hujusce Dissertationis caput, & percurrat quartum, statimque fatebitur assertam ab his paucis temporariam nuptiarum retardationem, testium copia & auctoritate explodi, juribus & invictis argumentis improbari.

348. Jam pauca de exemplo Sponsalium quorum fidem Ecclesia frangi quandoque sinit, neque compellit omnibus modis ut impleant, etiam illos qui Jurejurando polliciti sunt servare. Ut ista vera sint, non leviter attigimus in quarto Dubio. Juvat nihilominus addere, mitem, qua in compellendis Sponsis, ut promissam fidem impleant, Ecclesia utitur, disciplinam non eo tendere, ut perfidiæ & perjurio aditus aperiatur, cui ut occurrat satagere debet Judex, neque unquam a compulsione cessare, nisi cum perpensis omnibus circumstantiis animadver-

madvertat, si ulterius urgeat, fore ut vel fictus adhibeatur consensus, vel omnino coactus, quem odia rixæque inter Conjuges consequantur, ut apprime adnotavit *Card. de Luca tract. de Dote discurs. 79. num. 8. Licet ad matrimonium utriusque conjugis libera voluntas requiratur, itaut uno ipsorum, non obstantibus Judicis præceptis & districtionibus, indurato animo perseverante in voluntate negativa, Ecclesia abstineat a præcisa coactione ex deductis per adden. ad decis. 431. par. 4. tom. 2. recent. n. 71., nihilominus id provenit magis ab Ecclesiæ prudenti consilio ob experimentum malorum ex coactis matrimoniis resultantium, quam ex libera voluntate ejus, qui per contractum se obligavit ad coactionem*. Pro quo præmiserat regulam primo tenendam ferre, ut sponsus per sponsalia de futuro obligatus remaneat ad matrimonium contrahendum, ad quod etiam judicaliter & per realem & personalem districtionem, quin imo etiam aliquando per censuras, (justa causa non excusante) compelli possit, ad Textum in *cap. Ex litteris 2. & cap. Requisivit, & cap. Sicut de Sponsal. Cavaler. dec. 415. num. 1. decis. 421. num. 2.*, & alias Rota frequenter ex deductis per *Adden. ad dec. 431. par. 4. rec. tom. 4. n. 61. & ad Burat. decis. 311*. Hæc sunt mente retinenda, ne detur ansa frangendi fidem sponsalium & jurisjurandi religionem minuendi.

349. Cæterum cur in prohibendis præsertim filiorum familias indignis nuptiis severius agendum sit, nec unquam liceat indulgere ut copulentur, non operosum erit intelligere, si duo prænotentur. Primo scilicet non idem juris esse in eo quod malum aliquod permittatur, ac si malum idem approbetur aut fiat, sive facienti opera conferatur. Illud quandoque licitum, imo utile censetur ac necessarium, dum ne graviora grassentur crimina, vel ne

ne Reipublicæ majus bonum arceatur, leviores noxas compescere desinit Legislator aut Judex, ut egregie *S. Thomas* 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 11. *C.* ibi: *Sic ergo in regimine humano illi qui præsunt recte aliqua mala tolerant, ne aliqua bona impediantur, vel etiam ne aliqua mala pejora incurrantur*. Cujus laudabilis gubernationis exempla subdit in tolerandis usuris, meretricio, Judæorum quoque atque Paganorum ritibus atque Idolatria. At dum non agitur de tolerandis tantummodo vitiis, sed de præstanda illis opera, fovendisque Judicis auctoritate criminibus, longe aliter se habet res. Nunquam approbare, nunquam consulere, nunquam conferre operam peccanti fas est, quin criminis reatusque nota contrahatur. Late de hoc discrimine, quod interest inter eum qui crimen negligit impedire, atque illum qui perpetranti socium se præbet vel adjutorem, agunt Theologi ubi præceptum vitandi scandalum pertractant. Sat nobis erit pauca nimis delibare. *Suarez tract. de Char. disp.* 10. *sect.* 4. *nu.* 7. *Respondetur in his cavendam omnino esse positivam cooperationem, quia hæc est intrinsece mala, cum sit contra præceptum negativum. Pro ratione ergo circumstantiarum, quandone sit cooperari aut quando sit tantum non impedire. considerandum prudenter est*. Audiendus quoque *Cajet. in Comment. super* 2. 2. *qu.* 78. *art.* 4. §. *Secundo. Si namque peteret quis ab aliquo actum, quem non potest exercere sine peccato, proculdubio ad peccandum eum induceret, quamvis paratissimum, ac per hoc particeps peccati esset consentiens peccato alterius. Adverte ergo semper, ut discernas, si actus potest sine peccato fieri, quia hic radix est liciti, vel illiciti*. Itaque longe disparia sunt obicem non afferre, & opera coadjuvare sacrilegium machinanti.

350. Altera quoque prænotanda differentia est inter com-

compulsionem ad nubendum singulari alicui personæ, & impedimentum ne cum una certa matrimonium contrahatur. Siquidem absurda quæ coactionem ad aliquod singulare conjugium comitantur, ea, dum unam vel alteram ducere quis prohibetur, aut satis leviora sunt, aut plerumque nulla prorsus occurrunt. Hæc sane tria præcipue numerantur. Primum quod libertas naturali ac Divino Jure in eligendo perpetuo vitæ statu ac præsertim in ducenda uxore cuilibet asserta violatur. Secundum, quia cum matrimonium onus gravissimum, & quasi perpetua servitus habeatur, rationi omnino consentaneum, ut non nisi secundum animi propensionem copuletur, itaut mutuo amore sociati conjuges haud ægre ferant indissolubilis societatis incommoda. Quapropter iniquum est liberum hominem adigere, ut alterius arbitrio invisæ sibi fœminæ tam arcto vinculo alligetur. Tertium & ultimum quod a compulsione absterret, periculum est infelicis exitus, & perennium malorum quæ sæpe sæpius cum discrimine non minus æternæ salutis quam præsentis vitæ, ex coactis nuptiis ortum ducere, ac sine remedii spe quotidie inspicimus perdurare. *Nam timet summopere, tanquam pia mater, Ecclesia Sancta infaustos eventus coactarum nuptiarum .... Quæ enim mala ex coactis nuptiis non sequuntur? Quæ delicta non perpetrantur? Quæ scandala non oriuntur? Hinc perpetuo dissidia, & livores inter conjuges: hinc maritus insalutata uxore discedit, hinc adulteria, hinc ut sæpe accidit machinatio vitæ inter ipsos conjuges*. Verba sunt *Adden. ad decis.* 431. *pag.* 4. *tom.* 2. *rec. num.* 72.

Porro si adolescentem a certis nuptiis dumtaxat arceat Judex vel Episcopus; liquido apparet, neque secundum, neque tertium absurdum esse locum formidandi. Quin imo hoc unice juvare ad illa vitanda quæ imparia atque

atque indigna connubia ut plurimum consequuntur semel atque iterum late comprobavimus, præsertim quarto, & quinto Dubio ex eorumdem, qui filiorum familias ultro favent libertati, Doctorum testimonio. Et res in patulo est. Ridicule enim ex matrimonio non contracto jurgia inter virum & mulierem, adulteria odiaque domestica quisquam cogitaret consequi vel timeri. Stulte prorsus affirmaret ex quo nubere cuiquam adolescens vel fœmina prohiberetur, ipsos ad perpetuam insolubilem erga invisum conjugem adigi servitutem. Dubium igitur nemini esse potest, quin si centies damnatis dictis connubiis obstetur, memorata absurda vitentur potius, quam inferantur.

Quod autem attinet ad primum insinuatum absurdum contra jura libertatis nemini adimendæ in ducenda uxore, quam velit; pudet profecto, pigetque toties in singulis superioribus Dubiis explosum eliminatumque atque radicitus evulsum scrupulum refricare. Ratione, Juribus tum Canonico tum Civili, Ecclesiæ indubitata praxi, communi Theologorum, atque utriusque Juris Interpretum auctoritate demonstravimus, illam vim qua injuste quis vel adigitur, ut uni dumtaxat debeat copulari, vel qua a quibuscumque nuptiis arcetur perperam æquiparari justo ac rationabili interdicto, quo vel unam, vel plures aliquas ducere prohibetur. Illud etenim libertatem evertens perpetuo legimus improbatum, hoc vero innumeris Ecclesiæ Canonibus impedimenta matrimonii statuentibus sexcenties receptum atque commendatum. Cujus discriminis ratio statim apparet; dum uni nubere est a cæteris omnibus nuptiis excludere, at ab aliqua ducenda retrahere, innumeras ducendi arbitrium neque tollit neque minuit. *Placuit, nec videri* (ajebat Juris consultus in *L. Cum ita Legatum sit* 42. *ff. De condit. & demostr.*) *tali conditio-*

ditione viduitatem injunctam, *cum alii cuilibet satis commode possit nubere*. Non ita vero si uni Titio nubere compellatur. *Quæ enim Titio nubere jubetur*, *cæteris omnibus nubere prohibetur*. Quod apprime expendit *Berton. in laudato opere de negligen. par. 2. art. 34. num. 36.* ibi. *Minus est cogere ad non contrahendum cum una*, *quam* (cogere) *ad contrahendum cum certa*, *quia contrahendo coacte cum certa alligatur perpetuæ servituti*, *quod est nimis onerosum*, *ac per hoc prohibitum in Trid. sess. 24. cap. 9. de Reform. matrim. addita in cogentem anathematis pœna*; *non sic in prohibentem cum una contrahere*, *quia adhuc remanet exoneratus & liber cum aliis*, *qui prohibetur cum illa* (62) Et quidem non immerito dixeris huc respexisse S. Synodum, dum ut consuleret libertati ineundi matrimonia, illorum dumtaxat meminit qui viros aut mulieres adigunt cum iis invitos matrimonium contrahere, quos ipsi præscripserint, nihil statuens de impedientibus ne cum una, præsertim si indignæ appareant nuptiæ, copulentur; ut post plerosque quos congerit adnotavit *Barbos. Collect. ad cit. cap. 9. Trid. num. 9.* & post ipsum *Perez de Matrim. disput. 17. sess. 17. num. 4. Rebel. de oblig. Just. par. 2. lib. 3. quæst. 11. num. 1. Dicastillo rem accurate expendens tom. 3. de Sacram. tract. 10. de matrim. disp. 4. dubit. 14. num. 143. Castropal. part. 5. de Sponsal. disp. 2. punct. 12. num. 7. vers. Notandum*. Ad hoc tandem facit quod communiter asserunt Juris Interpretes de legato relicto sub conditione ne alicui vel aliquibus nubat. *Neque est dubitandum* (Inquit *Steph. Gratian. Discept. Forens. p. 2. cap. 213. num. 25.*) *de validitate legati*, *cum illud valeat*, *quamvis probibeantur nuptiæ cum aliquo*, *dummodo alteri possit nubere*, *cum ex hoc non*

(62) Confer, quæ diximus sup. in *Adnot.* 15. & 17. & alibi.

non impediatur libertas matrimonii, quoad alios, l. Hoc modo ff. de condit. & demonstr. Aym. Consil. 1. *nu.* 6. *Surdus dec.* 30. *nu.* 27. *Felin. in cap.* 1. *de Sponsal.* Et idem *Gratian. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 10. alios allegans, ac subdens *Libertas matrimonii licet non possit impediri in totum, tamen potest modificari ratione loci, personarum, & temporis.*

His latius forsan quam oportebat prænotatis, brevissime ad objectam difficultatem respondemus, longe plurimum differre exemplum Judicis non compellentis ad servandam sponsalium juratam fidem, ab Episcopo qui juberet, & a Parocho qui præsentia firmaret indignas ac propterea sacrilegas nuptias a filiis contrahendas. Nam ille nulli se immiscet crimini, nulli se ingerit facinori. Uno verbo agit nihil, & dumtaxat abstinet ab agendo. Neque tamen ideo culpandus, quia fidem violari sinat, atque jus jurandum frangi non impediat; quippe cum justæ suppetant ea permittendi rationes superius examinatæ. At vero Episcopus dum jungendi nuptias filiis licentiam tribuit, dum Parocho ut assistat suppeditat facultatem, quomodo non sacrilegii particeps, socius, & adjutor, imo & non auctor criminis habendus erit? Imo & potiori quidem jure quomodo non culpandus sacrilegii, impietatis, cæterorumque criminum quæ nubentes admittunt (63) Parochus, qui nisi adstet atque sua præsentia robur addat & firmitatem, peccantes nihil agunt, nec nisi incassum valebunt operari? Præsertim injuria infamia-

(63) Sane non ignobilis canonista Franciscus Verdius, etsi idem faciles probabilismo habenas laxasse dicatur, tamen non liberat gravi peccato Parochum indignas filiorum nuptias copulantem: pro qua sententia complures citat. Verdii locum reperies infra post *Addendo* in sylloge aliquorum auctorum.

miaque, quæ ex ratis dumtaxat, nunquam ex infirmis nuptiis in parentes, ac familiam redundant, nonne merito ipsis Pastoribus imputabitur, quorum opera factum est, ut connubium firmum & ratum perseveret? Equidem si vendere gladium ei, quem prævides ad vulnerandum Titium gladio usurum; si mulieri quæ ad fornicandum accedit, januam aperire, si scalam humeris sustinere, per quam dominus ad stuprandam virginem ascendat, nunquam licet; si hæc agentem ut alieni peccati socium atque participem damnant Theologi, culpant Juris Interpretes, puniunt Jura; quomodo Episcopus qui jubet, non consentiet ut matrimonium tantopere fœdetur, & sancta dentur canibus, ut filii parentes inhonorent, totius prosapiæ minuant honestatem? Quomodo Parochus qui talia molientibus præsto est, atque ne irritum fiat infaustum opus præsentiam sui facit, & Sacerdotii auctoritate confirmat? Quomodo inquam non impietatis, non pollutæ Religionis, non injustitiæ, non modo conscii & participes, verum etiam non accusabuntur auctores? Utique si id non censendum, ut loquuntur Theologi, peccato proximi cooperari, difficile prorsus erit dictæ cooperationis quempiam accusare. De quo videndi Doctores scribentes super Propositione 51. ex damnatis ab Innocentio XI., præsertim *Joannes Cardenas differt.* 31. *&* *Dominicus Viva damnat. Thes. Theol. Trutin. part.* 2. *prop.* 51. *pag.* mihi 129. Distat insuper hæc, quam asserimus impediendi sacrilegum matrimonium constans Ecclesiæ disciplina, ab illa cogendi sponsum, ut cui juratus promiserat fidem impleat nuptiarum. Namque si omnino compellat ducere uxorem invisam, timendum valde ne expositis absurdis locus fiat; quorum tamen si infames nuptiæ coerceantur, nullus subest timor. Quin ad illa propulsanda nullum præfato impedimento

utilius poterit remedium cogitari. Atque hactenus dicta non temere crediderim ex huc usque traditis, atque enucleatis auctoritatibus & argumentis satis abundeque comprobari.

Expendat igitur lecta veritatis amator, non tamen forensium clamoribus turbatus, atque conterritus. Expendat inquam omni præjudicio secluso ad Sacrorum Canonum, saniorisque Theologiæ principiorum trutinam objecta ab adversariis momenta rationum ad oppugnandam assertam a nobis arcendi indignas præsertim filiorumfam. nuptias disciplinam; nec dubitandum quin agnoscat argumenta illa ipsorum causæ obesse potius, quam prodesse, cum ex argumentorum quibus eam tueri conabantur debilitate apertius constet, omnino inconcussam subsistere, pro qua pugnamus, veritatem,

ADPRO-

Quæ exstant tom. 1. *Statutorum Faventiæ Domin. Zaul, pag.* 699. IMPRIMATUR, si videbitur Rmo Sac. Pal. Ap. Magistro.

N. Baccarius Episcop. Bojan. Vicesgerens.

EX Commissione Rmi Patris Fratris Gregorii Selleri Sac. P. A. Magistri Manuscriptum D. Muscettulæ Archiep. Rossan. cui titulus *De Sponsalib. & Matrimoniis, quæ a filiis familias &c.* perlegi, & attente perpendi. In eo nedum nil reperi quod fidei adversetur, aut moribus, quin efficacissime utrorumque promovet puritatem, & dum talium contractuum valide reprobat fœditates, ad ipsos sancte ineundos, ut par est, edocet, pacique familiarum, & decori consulit; adeoque Reipub. Christ. enixe proficuum fore arbitror, si publici fiat juris.

Romæ in Coll. S. M. de Victor. die 1. Martii 1719.

Fr. Venantius a SSma Trinitate Carmelita Discalceatus Sacrarum Indicis & Rituum Congregationum Consultor, nec non S. Romanæ & universalis Inquisitionis Qualificator.

EXimiam *Appendicem* Illmi & Rmi D. Francisci Mariæ Muscettolæ ex Clericis Regularibus Archiep. Rossanensis ad suam doctissimam Dissertationem Theologico Legalem de Sponsalibus, & Matrimoniis, quæ filiifamilias contrahere ipsorum Parentibus insciis, vel rationabiliter invitis prætendunt, ex deputatione Rmi Patris S. P. A. Magistri oculis ac mente, & cum ingenti quidem mea voluptate percurri. Quandoquidem subtiliter, erudite, atque copiose vindicatam deprehendi ab objectis quibus impetita fuerat solidissima suæ ejusdem Dissertationis doctrina, quæ dubio procul ex integro diffringit, eorumque ad evidentiam detegit inanitatem: præsertim

vero quia haud minus expertem reperi, quam præfatam Dissertationem, vel minimæ cujusvis labeculæ, quæ seu rectam fidem, seu optimos mores, Sanctioremve Ecclesiæ Disciplinam inficiat: quocirca eamdem pariter dignam existimo, ut præli virtute publicam prodeat in lucem, quin & publicæ luci radios adjungat.

Datum ex ædibus S. Andreæ de Valle 13. Cal. Febr. 1723.

D. Jo: Paulus Saracinus Cler. Reg. Sacr. Theologiæ Professor.

EX commissione Rmi Patris Fratris Gregorii Selleri Sac. Apostolici Palatii Mag. legi Dissertationem Theologico legalem *De Sponsalibus, & Matrimoniis, quæ a filiis familias &c.* Auctore *Illustrissimo & Reverendissimo D. D. Francisco Maria Muscettola* Archiepiscopo Rossanensi, cui annexa habetur Appendix, in qua pariter Doctrinæ robur, & excellentia gravitati materiæ respondet. Cum alias nihil contineat Fidei Catholicæ, vel bonis contrarium posse utiliter typis mandari arbitror.

Romæ die 30. Januarii 1723.

D. Antonius Mangilius Abbas Generalis Congreg. Lateranen. Sac. Congr. Indicis Consultor, & Examinator Synod. Urbis.

IMPRIMATUR. Fr. Gregor. Selleri Ord. Præd. Sac. P. A. Magister.

AU-

AUCTARIUM.

I.

Venerabilibus Fratribus Patriarchis Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis.

BENEDICTUS PP. XIV.

VEnerabiles Fratres, salutem & Apostolicam Benedictionem. Satis Vobis compertum esse non dubitamus, *Venerabiles Fratres*, eam semper fuisse piæ Matris Ecclesiæ vigilem curam, ut Sacramentum Matrimonii, magnum ab Apostolo nuncupatum publice, & palam a Fidelibus celebretur. Quod quidem ut diligentius, quam antea factum fuerat, in posterum ab omnibus observaretur, Sancta Tridentina Synodus, Lateranensis Concilii sub Innocentio III. celebrati vestigiis inhærendo præcepit, ut in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnia publicetur, deindeque, nullo legitime concurrente impedimento, ad illius celebrationem in facie Ecclesiæ coram Parocho vel alio Sacerdote de ipsius Parochi sed Ordinarii licentia, & duobus vel tribus Testibus præsentibus rite procedatur. Voluit etiam eadem S. Synodus, apud Parochum diligenter librum custodiri, in quo conjugum & testium nomina diesque & locus matrimonii describantur.

Providæ tamen hujusmodi leges, tanta authoritate saluberrime institutæ, prava horum temporum conditione seusim prolabi visæ sunt, & enerves propemodum reddi,

reddi, ob matrimonia usu nimis recepta, quæ occulte adeo celebrantur, ut illorum notitia, quantum fieri potest, obliteretur, & in tenebris ignorantiæ perpetuo jaceat consepulta. In more etenim positum est, illa celebrari nullis præviis factis denunciationibus, coram solo Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia, adhibita præsentia tantum duorum testium apposite a contrahentibus advocatorum, quorum fides nemini illorum est suspecta, remque peragi sæpe extra Ecclesiam, quandoque etiam intra illam, januis tamen occlusis, vel eo temporis momento quo semota alterius cujusvis præsentia, scientia initi matrimonii, præter Parochi, contrahentium, testium personas, alios penitus effugiat.

Quantum a Sacramenti dignitate, & Ecclesiasticarum legum præscripto occulta hæc matrimonia, conscientiæ vulgo nuncupata, ut plurimum abhorreant, satis superque conjicere quis poterit, qui mentis aciem ad exitiosos illorum effectus convertat. Hinc enim gravia ortum habent peccata, præsertim vero eorum, qui Divini Judicii interminatione posthabita, priore uxore, cum qua contraxerunt, relicta, cum alia spe futuri matrimonii decepta, & in turpem secum vivendi licentiam abducta, palam contrahere promittunt. Quorundam vero mentem ita pravæ cupiditates excœcant, ut novum contrahere, secretum matrimonium audeant post alterum secreto itidem contractum, & nondum prioris conjugis morte solutum, seseque magno scelere polygamos reddant. Alii etiam eo impudentiæ devenere, ut in hujus magni Sacramenti contemptum, post primas secreto initas, alteras aut publice, aut privatim nuptias contrahendo, sese audaci polygamia pariter innodare non perhorrescant. Age vero quam gravia, quam nullo pacto ferenda ex his matrimoniis mala oriuntur! Si enim ad quamcumque matrimo-

trimonii suspicionem summovendam, virum seorsum a muliere vivere contingat, sublata est illico individua vitæ consuetudo, & contemptum est verbum Domini. Adhærebit homo uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sin hæc vitæ consuetudo servetur, nemo est, qui illam criminis non arguat, & utpote detestabilem, in scandali materiam non traducat. Neque illata per scandalum dispendia rependit subsecuta celebratio occulti matrimonii, quod in tenebris delitescit, & ab omnibus ignoratur.

Leviora quoque damna non sunt, quæ susceptæ proli irrogantur. Sæpe enim contingit, illam a parentibus, & e matre præsertim amotam, nec pie, nec liberaliter institui: sed incertis fortunæ casibus objectam relinqui, nisi etiam parentes ipsi contra naturæ leges, ausu nefario illius vitæ insidientur. Ubi vero tam immane facinus parentes deterreat, illosque ad sobolem alendam, instituendamque humanitas ipsa compellat, alia imminet liberis susceptis ex occulto matrimonio lugenda avitarum facultatum, & bonorum jactura, pro quorum possessione assequenda quamvis clament jura sanguinis, illis tamen careant necesse est propter occulta parentum matrimonia, & ademptam legitimationis, & filiationis probationem. Huic etiam malorum origini sunt referenda ipsa quoque secreta matrimonia contracta a FILIISFAM. CONTRA PATRIS juste dissentientis voluntatem, ex quibus quam gravia incommoda exoriri soleant, neminem latet. Quid plura? Adeo invaluit malitia, ut quandoque in minoribus Ordinibus constituti Pensiones, & Beneficia, ad Divinum cultum, & Ecclesiastica munia instituta etiam post initum clam matrimonium retinuerint, sibique de mammona iniquitatis loculos miserrime comparaverint.

De-

Deflenda hæc igitur potius uberibus lacrymis, quam latiore calamo explicanda malorum congeries, cum ex hac Apoſtolicæ Sedis ſpecula omnes ſibi vindicet noſtræ vigilantiæ curas: temperare non poſſumus, quin Vos ipſos Venarabiles Fratres, in partem noſtræ ſollicitudinis evocantes, veſtram pietatem, & zelum excitemus ad cuſtodiendas vigilias noctis ſuper Grege vobis credito, quem luctuoſa horum temporum conditio in diſcrimen adducit. Primum itaque periculi non infrequens occaſio Vos reddat difficiliores ad remittendum publicationes a quibus contracturi matrimonium ſæpe per malitioſam ſuggeſtionem petunt diſpenſari. Quam caute, ſolerterque oporteat ea in re Epiſcopos verſari, non obſcura Vobis a Concilio Tridentino exhibentur argumenta. Si enim (ait eadem Sancta Synodus) probabilis fuerit ſuſpicio, matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi præceſſerint denunciationes: tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel ſaltem Parocho, & duobus Teſtibus præſentibus matrimonium celebretur, & deinde ante illius conſummationem denunciationes in Eccleſia fiant, ut ſi aliqua ſubſunt impedimenta, facilius detegantur. Præterea licet Epiſcopo relictum ſit omnimode ſuper denunciationibus diſpenſare, hæc tamen facultas, non a ſola diſpenſantis voluntate pendet, ſed a Tridentino coercetur arctis prudentiæ, diſcretique arbitrii legibus: quod idem eſt, ac legitimam cauſam diſpenſationis requirere.

Parem quoque, imo fortaſſe majorem vigilantiam neceſſe eſt a Vobis adhiberi, ne poſt remiſſas denunciationes celebretur matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote ab ipſo Parocho, vel a Vobis deputato, præſentibus duobus, vel tribus teſtibus confidentibus, ne ulla celebrationis notitia, vel rumor oriatur. Id enim, ut ad præſcriptum Sacrorum Canonum licite fieri poſſit, non

non satis est obvia quævis, & vulgaris causa, sed gravis urgens, & urgentissima requiritur. A Sacro Nostræ Pœnitentiariæ Tribunali eo potissimum casu fit potestas ita celebrandi matrimonium, quo vir, & fœmina in figura matrimonii publice degentes, de quibus nulla viget criminis suspicio, in occulto tamen concubinatu perseverent. Facile enim quisque conjiciet, quam absonum esset, eos a statu damnationis per gratiam Sacramenti revocandos ad publice contrahendum matrimonium prævis denunciationibus compelli. Hanc vero praxim Vobis duximus proponendam, non quia dispensatio præmisso casui solum congruat, cum alii similes, & fortasse urgentiores esse possint in quibus dispensari expediat, sed quia vestri Pastoralis officii partes versari debent in sedulo investiganda legitima, & urgenti causa dispensationis, ne matrimonia occulte celebrata luctuosos habeant exitus, quos intimo cordis mærore recensuimus.

Hunc porro in scopum Vos hortamur, & impense admonemus, ut personarum matrimonium secreto contrahere petentium diligens fiat a Vobis inquisitio. An scilicet ejus qualitatis, gradus, & conditionis sint, quæ id probe exposcant: an sint sui, vel alieni juris: An FILIIFAM. quorum nuptiæ Patri juste dissentienti sint invisæ; ab Episcopali etenim, quod geritis, munere nimium esset alienum, facilem præberi filio inobedientiæ occasionem. An res sit de personis Ecclesiasticis, licet in minoribus ordinibus constitutis, pensiones, & Beneficia Ecclesiastica obtinentibus, ut detestabilis illorum retentio in statu uxorato congruis remediis postea compescatur. Potissimum vero curet vestra sollicitudo, antequam secreti matrimonii licentia concedatur, quod contrahentes clara & indubia, & a quavis fraude immunia exhibeant documen-

cumenta ſtatus liberi ad evertendum ab iis, qui improbi ſunt ingenii polygamiæ periculum.

Quod attinet ad Miniſtrum ſecreti matrimonii, volumus ad id munus deputari Parochum alterius ex contrahentibus, quem notitia perſonarum, experientia, & diuturnus rerum uſus quovis Sacerdote extraneo peritiorem effeciſſe præſumuntur. Si quæ tamen Vobis occurrant circumſtantiæ, quæ alium Sacardotem loco Parochi expoſcere videantur, gravi impellente cauſa is Sacerdos a Vobis eligatur, qui probitate, doctrina, & obeundi muneris peritia commendetur. Uni tamen, aut alteri Sacramenti Miniſtro a Vobis deputando diſtricte præcipiatur, ne matrimonio interſit niſi prius paterna charitate conjuges in Domino monuerit, ſobolem procreandam regenerari quam primum oportere Sacro Baptiſmatis lavacro, ac Chriſto Judici diſtrictam reddituros eſſe rationem, niſi filios ut legitimos agnoverint, eoſque pietate, boniſque moribus imbuerint, & frui patiantur bonis temporalibus, a majoribus in ſupremis tabulis relictis, vel provida legum auctoritate delatis.

Celebrato autem matrimonio, indilate a Parocho, vel alio Sacerdote, coram quo initum eſt, exhibeatur Epiſcopo illius ſcriptum documentum cum nota loci, & temporis teſtiumque, qui celebrationi interfuerunt. Veſtrum erit poſtea diligenter incumbere, quod ad perennem geſtæ rei memoriam præfatum documentum fideliter tranſcribatur in libro prorſus diſtincto ab altero, in quo matrimonia publice contracta de more adnotantur. Hujuſmodi liber pro matrimoniis ſecretis appoſite compactus, clauſus, & ſigillis obſignatus, in veſtra Epiſcopali Cancellaria caute erit cuſtodiendus. Et eo tantum caſu reſignari, & aperiri veſtra accedente licentia patiemini, quo alia id genus matrimonia deſcribi oporteat, vel

vel id sibi vindicet justitiæ administrandæ necessitas, vel demum aliquod documentum ab eo exposcant verum interesse habentes, quibus probationum aliunde petendarum non suppetit copia. Sedulo tamen animadvertentes, quod re absoluta denuo claudatur, & sigillis, ut antea obsignetur. Fides, seu attestationes clam celebrati matrimonii a Parocho, vel Sacerdote, qui vices Parochi gessit, exarandæ, Vobisque exhibendæ, transcribantur in dicto libro, prout jacent de verbo ad verbum a persona a Vobis deputanda, quæ apud omnes integritatis, probatique nominis luculentum habeat testimonium. Fides vero, & attestationes ipsæ in secretiori loco sartæ tectæque a Vobis serventur.

Quod si ex occulto hujusmodi matrimonio prolem nasci contingat, eadem mundetur salutari aqua Baptismi in Ecclesia in qua aliis infantibus hoc Sacramentum indistincte confertur. Et quia ad operiendum clam initum matrimonium facile est in libro Baptizatorum nullam fieri mentionem parentum, & eorum nomina consulto reticeri: volumus, ac expresse mandamus quod a Patre baptizati, eoque defuncto, ab illius Matre suscepta proles vobis denuncietur, dictaque denunciatio fiat vel immediate per parentes ipsos, vel per litteras eorum charactere exaratas, vel per fide dignam Personam ab ipsis parentibus designatam, ut certo, & clare vobis constet, quod proles tali loco, & tempore vel reticitis, vel falso expressis nominibus parentum baptizata est legitima, licet occulti matrimonii fœdere procreata. Quæ sane omnia, cum vobis innotuerint, ne illorum excidat memoria, in libro fideliter describentur ab eo, cui facta a Vobis est potestas adnotandi matrimonia occulte celebrata. Liber, in quem baptizatorum, ac utriusque parentis nomina referentur, quamvis distingui debeat ab altero matrimo-

niorum; eadem tamen diligentia iisdemque cautelis in Cancellaria Episcopali clausus, & sigillis obsignatus, erit custodiendus, prout librum matrimoniorum caute custodiri supra mandavimus.

Quia vero nonnulli deesse non possunt, qui propriæ conscientiæ vocibus obsurdescant, & nostris hisce mandatis parere negligant: debita pœnarum districtione pro modo culpæ a Vobis puniantur. Quinimmo cum satis Nobis experientia compertum sit, in hujusmodi negociis homines, in terram oculos declinantes ob humanos respectus tardiores effici, & a recte agendi semita revocari: mandamus idcirco, matrimonia occulta a Vobis evulgari & nota fieri, si certo Vobis constiterit, ex aliquo matrimonio occulto procreatam fuisse sobolem, & baptizatam suppressis parentum nominibus, nulla præstita Vobis notitia, ut par erat, ab illius parentibus infra triginta dies a nativitate numerandos.

Ne autem contumaces, & inobedientes violatæ fidei proditique secreti Pastores suos insimulent; sedulo a Vobis curandum est, ut a Parocho, vel alio Sacerdote pro secreta celebratione matrimonii a Vobis deputando, conjuges clare, & aperte moneantur, ea lege, & pacto illis permitti secreti matrimonii celebrationem, ut soboles inde procreanda non solum regeneretur sacro baptismate, sed post baptisma denuncietur Episcopo cum nota loci, & temporis administrati Sacramenti, ac sincera indicatione parentum a quibus ortum habuit, quemadmodum supra præmissum est. Alioquin matrimonium licet contractum data per Episcopum secreti fide, in lucem proferetur in gratiam filiorum, & ad propulsandam ab illis gravem nulloque pacto ferendam jacturam. Volumus denique, ac mandamus, fides, seu attestationes matrimonii clam initi, & sobolis ex eo procreatæ excerptas ex dictis

dictis libris, modo, quo dictum est, apud Vos caute custodiendis tantam promereri fidem, quantam sibi alii libri Parochiales baptismatis, & matrimonii vindicare consueverunt.

Hæc a vobis, Venerabiles Fratres, in hac temporum calamitate observari enixe præcipimus ad communem animarum salutem, & ad præsidium Ecclesiasticæ disciplinæ, propter invalescentem hominum malitiam nova semper detrimenta vel patientis, vel reformidantis. Cæterum nostris hisce litteris sublata nolumus ea validiora remedia, quæ huic malo in diem ingruenti consona dignoscet prudentia vestra ad Pastorale officium cumulate obeundum. Vobis interea paternæ charitatis, & benevolentiæ testem, Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 17. Novemb. 1741. Pontificatus Nostri anno secundo.

II.

EX ROBERTI REGIS CAPITULIS.

Statutum contra raptores virginum sub colore matrimonii. Anno 1332.

Robertus Dei gratia Rex &c. Universis præsentis edicti seriem inspecturis &c. Ut sine mortalis peccati discrimine copularetur caro carni, ac honestis & fidelibus incrementis humanum genus excresceret, & multiplicaretur in terris a Divina Providentia fuisse noscitur institutum, ut ordinatis accessibus Divino timore, non quidem in desiderii morbo, filii Dei filiabus hominum jungerentur, sed in matrimoniis contrahendis ad in-

ad invicem provida ceterum sanctione introductus certus ordo modusque statutus, qui cum approbati sint tamquam digne colendi, circa talia ubilibet obtinent, servantque communiter cultores nostræ fidei Christianæ, &c. *Deinde, ubi pluribus verbis conquestus esset, mulieres dolosis actibus ac suasionibus circumventas nunc voluntarias nunc invitas de parentum domibus clandestine rapi, & cum iis matrimonia jungi, omissis præambulis sollemnitatibus: sic addit.* Præire namque solet in talibus parentum ac aliorum consanguineorum utriusque partis præmatura & consulta provisio, estque in contrahentium conditionibus ÆQUALITATIS seu PARITATIS, vel quasi, compensatio & comparatio facienda. Postq. requiri & haberi consuevit, & debet a legum peritis consilium omni studio & maturitate digestum, & conventiones & pacta inter eos proinde mutuo inienda; ut quæ sint facti, juris colore fulciantur: quibus initis & firmatis, sequi debent inter sponsum & sponsam patenter & coram amicorum communium multitudine authentica, & sollemnia sponsalia in facie Ecclesiæ: deinde secundum quod Christiana Religio exigit, & approbata pariter observatio celebranda. Demum taliter desponsati, & a Sacerdote, ut moris est, in Ecclesia Benedicti, debent in casto conjugali toro, prout tanti sacramenti requirit honestas & celebritas suggerit, , pariter convenire, &c.

III.

III.

GENTIANUS HERVETUS.

QUum summus sui temporis Canonista ac Theologus esset, ac suis in operibus de Ecclesia egregie meritus, orationem scripsit in Concilio Tridentino a se habendam, qua suadere nitebatur, ut Sacrosancti Patres matrimonia filiorum fam. injussu patrio contracta, irrita esse sancirent. Ea quidem oratio propter Concilii suspensionem dicta non fuit: verum illa eodem, quo scripta fuit, anno 1555. Facultatis Parisiensis permissu est edita, hoc est decennio antequam Decretum *de Reform. matrim.* in Concilio fieret. Eaque Oratio omnium excepta plausu, pluries deinceps recusa fuit. Quippe eam Auctor Ecclesiæ judicio subjecerat, antequam quidpiam ea de re definiretur. Poterat ea quidem heic non inutiliter inseri (quippe quæ id hodie saltem evincet, ea conjugia esse impedienda, ne fiant: quando facta Concilium rata esse, statuit) nisi longior fuisset. Non gravabor tamen pauca saltem ex ea decerpere. Quatuor ille ex fontibus suasionis argumenta depromit, ex Vetere, Novoque Fœdere, ex Jure Civili, ex Jure Canonico. De Scriptura sic incipit, ut, ubi de Isaaci cum Rebecca, Jacobi cum Labani filiabus nuptiis apte ad suadendum quod proposuerat, disseruisset: sic addat: „ Porro autem, „ non fuisse eo tempore verum matrimonium, nisi filiæ „ fam. voluntati paternus etiam consensus accederet, „ eos quoque sensisse, qui erant a Dei cultu alieni, te- „ statur Sichem, qui cum Dinæ Jacobi & Liæ filiæ stu- „ prum attulisset, & blandis verbis .... pellexisset, a „ patre suo contendit, ut eam sibi uxorem a Jacobo Di- „ næ patre petat, non facturus, si solum puellæ con-

sen-

„ sensum, quem amatoris verbis & illecebris jam sibi „ conciliaverat, satis esse, putasset „. Deinde aliis utriusque Fœderis locis luculenter tractatis, ad Jus Civile, postremo ad Canonicum se transfert.

Ac Jus Canonicum ingredienti Herveto nihil antiquius visum fuit Evaristi Epistola ad Episcopos Africæ, quam Gratianus retulit Can. *Aliter* xxx. q. 5. Ejus autem Canonis satis amplam ac nervosam explenationem affert, nihil de νοθείᾳ subodoratus. Quid mirum, quando ne Contio quidem id suboluerat? Qui in commentario quem ann. 1557. ad Henrici II. Edictum de Matrim. filior. fam. edidit, eum canonem pro sincero habuit. Etsi idem postea ubi an. 1570. Decreti correctionem dedit, ad Can. *Aliter* adnotavit, *Omnia ista Evaristi decreta videri posse supposititia.* Idem Contius in Comm. Edictum Henric. ad eam Evaristi Epistolam ampliorem affert: ac præterea illa verba, *nisi voluntas propria suffragaverit* (in quibus æstuant interpp.) in vetusto Cod. MS. Conciliorum sic reperit *Etiamsi voluntas propria &c.* quæ omnem difficultatem tollunt. Sed tamen ajo vulgatam lectionem meliorem esse. Nam illud, *Nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima*, hanc habet vim, ut ostendatur, duo requiri, ut eæ conjunctiones ex fornicationibus evadant legitimæ, *Unum*, ait Hervetius, *ut priori consensui sequens eorum voluntas* (qui ceteroqui recedere ab invalido conjugio potuissent) *suffragetur ..... alterum, ut id patris consensu confirmetur .... patris enim consensum, legitimum votum vocat*. Atque id est, quod Basilius ait, *Reconciliatis parentibus, videtur res remedium accipere*. Antequam hinc abeo: Evaristi Epistolam, si non genuinum ejus fetum, at esse tamen multo antiquiorem, quam vulgo putant, mihi persuadeo. Sed non id nunc agimus.

Atque is locus, qui de Jure Pontificio est, ita apud Her-

Hervetum utramque paginam facit, ut & pulcherrimas Canonum sibi faventium interpretationes afferat, & contrariorum solutiones egregias. Præ ceteris lectu dignissima sunt, quæ de Decretali Lucii III. *cap. cum causam extra de rapt.* (*quod*, ait Gentianus, *ii qui contrariam tuentur sententiam, videntur constituisse arcem suæ opinionis*) quibus nihil est accuratius solidiusque. Quæ tametsi longiora sunt, quam ut huc afferantur; tamen licebit huc ultima verba afferre. „ Respondet autem Pontifex Lu-„ cius.... *quod cum ibi raptus dicatur admitti, ubi nil* „ *ante de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet,* „ *cum habuerit mulieris assensum, & prius eam despon-* „ *saverit* (hoc est legitime sibi a parentibus desponsam „ habuerit) *quam cognoverit: licet parentes* (postea) *re-* „ *clamarent, a quibus eam dicitur rapuisse*. Quasi dice-„ ret, etsi eam dicatur rapuisse, quam invitis abduxit „ parentibus: cum tamen is raptum non admittat, qui „ suam sponsam abducit; non est raptor censendus. Ex „ hoc itaque Capite hoc solum elici potest, raptum in „ sponsam propriam non admitti Jure Pontificio, & id „ in hoc differre a Jure Civili „. Atque huc refer quæ supra in Diatriba ad Can. Illiber. disseruimus de sponsaliorum fide non violanda. Sane Sponsalia sine parentum consensu ne Jure Canonico quidem rite fiebant. At quam semel parentes ultro despondissent, eam poterat sponsus ex Jure Canon. a parentibus impune abducere, inquit Pontifex.

Mitto quod antiquos de raptoribus Canones scitissime & ex vero interpretatur: & quid intersit inter servos, (quibus Alexander III. dat contrahendi nuptias injussu dominorum veniam) interque filios, docet: ut alia sexcenta taceam. Omnino quæ de Jure Pontificio disserit, sunt sane quam accuratissima ac solidissima. Id solum doleo, quod inter antiquos ac recentes Canones non

fatis diftinguit. Nam etfi prioribus fæculis filiorum conjugia paternus irritabat diffenfus; tamen poft XII. fæculum cæpit in occidente ea difciplina paullatim mutari. Itaut Tridentini Patres novam in eo difciplinam induxiffe, fed eam fecuti videantur, quæ jamdiu præfcriptionis fe jure tuebatur.

IV.

CARDINALIS BELLARMINUS.

In de Matrimonio Cap. XIX.

Tertia propofitio: *Peccant filii quando fine jufta, & rationabili caufa parentibus infciis, vel invitis Matrimonia contrahunt*. Dixi: *fine jufta, & rationabili caufa*, quia poteft fieri, ut filius non peccet infcio patre uxorem ducendo, quia nimirum credit patrem id ratum habiturum, & hoc modo Tobias infcio patre uxorem duxit. Poteft etiam fieri, ut non peccet filius invito patre uxorem ducendo, ut fi pater injufte prohibeat filium a conjugio, vel caufa majoris dotis nonnifi indignam mulierem, aut etiam hæreticam ei dare velit. Ut plurimum tamen peccant filii, cum non fequuntur in hac re parentum voluntatem. Nam ut plurimum parentes funt prudentiores, neque periculum eft, ut filiis male confultum velint, cum eos naturaliter diligant. Præterea parentum eft, filiis profpicere, eofque dirigere: ergo filiorum eft, finere fe a parentibus regi ac duci. Et habemus exempla ac teftimonia in fcripturis perfpicua. Genef. cap. 24. Ifaac accipit uxorem, quam pater ei dedit, & Rebecca uxor ipfius, confilium patris fui in ea re fecuta eft, de qua re difputans Ambrofius lib. 1. de Abra-

Abraham cap. ultimo, multa ad hoc propositum adfert, & inter alia laudat versus Euripidis, qui virginem ita loquentem introducit: *Sponsalium quidem meorum pater curam subibit: hoc enim non est meum*. Et in epist. 34. ad Sysinnium, dicit eum juste indignatum, quod se inscio filius uxorem ducere voluisset.

Exod. 34. & Deuter. 7. præceptum de matrimonio filiorum, parentibus potius datur, quam filiis, ne jungantur videlicet cum Chananeis: *Filiam tuam non dabis filio ejus; nec filiam illius accipies filio tuo*. Et Isaac aperte jussit filio suo Jacob, ut non acciperet uxorem de filiabus Palæstinorum, sed aliquam ex filiabus Laban, quod & ille obedienter fecit Genes. 28. Dices, si potest pater filio imperare, ut uxorem, & talem uxorem ducat, ergo potest cogere, ut ducat, vel non ducat uxorem, quod est contra primam propositionem. Respondeo, tribus modis potest intelligi, ut pater dicatur filium cogere ad matrimonium. Primo, ut filium plane dissentientem & invitum pater cogat vivere cum aliqua, quam velit ejus uxorem esse: & hoc non potest fieri, & si fiat, matrimonium est nullum, & hoc proprie in prima propositione assertum est. Secundo ut filium assentiri cogat, injecto metu mortis, aut alio cadente in constantem virum, & hoc etiam patri minime licet. Neque Matrimonium illud esset ratum: quoniam ad matrimonium non solum consensus, sed etiam consensus liberrimus contrahentium exigitur, cum matrimonium sit vinculum perpetuum, & natura sua benevolentiam & amicitiam, eamque summam requirat. Tertio, ut filium ad assentiendum inducat, auctoritate paterna imperando, quando revera filio id conducit, ita ut secundum rectam rationem dissentire non possit: & hoc patri licet, & filius obedire tenetur. Quemadmodum etiam cum filio expe-

dit comedere talem aut talem cibum, & tali vel tali abſtinere, poteſt parens jubere, & filius tenetur parere. Et licet hoc etiam ſit ſuo modo cogere, & metum incutere mortis æternæ: non tamen propterea matrimonium illud diceretur coactum, neque irritum eſſet, quia metus ille gehennæ non proprie incutitur ad hoc, ut iſte uxorem ducat, ſed per ſe conſequitur præcepti tranſgreſſionem.

Idem cap. 20. in reſponſ. ad argumenta Kemnitii, ad ſecundi Argumenti primam partem hæc inter cetera habet.

Si enim tantum ad explendam libidinem, temere, ſine conſilio parentum conjugium ineatur, non erit auctor Deus, ſed Diabolus ejus conjugii, quod attinet ad voluntatem ſuſcipientium: licet ejuſdem conjugii auctor ſit Deus, quod attinet ad Sacramenti ejus eſſentiam.

In reſponſione ad probationem aſſumptionis 2. ſyllogiſmi ait.

Quare obediendum eſt patri per omnia, etiam in contrahendo conjugio, ſi juſte & ſecundum Deum præcipiat: & ideo, qui id non facit, peccat.

V.

CARDINALIS PALLAVICINIS.

Hiſt. Conc. Trid. lib. XXII. cap. 4.

IL Decreto (*de Reformatione Matrimonii*) ritornò ſotto la lima più volte.... Quello formato la prima volta da' deputati era tale a punto: *La Sacroſanta Chieſa di Dio &c...... Oltre a ciò lo ſteſſo Concilio annulla que' matrimonj, i quali ſaranno contratti da' figliuoli di famiglia*

miglia innanzi all' anno decim' ottavo finito, e dalle figliuole innanzi al 16. finito, senza consenso de' genitori. La seconda volta, cioè a 7. Agosto il medesimo decreto fu proposto diversificato in questa maniera. *Ordina il Santo Concilio &c..... Intorno a' figliuoli di famiglia fu variato sì fattamente, che 'l matrimonio de' maschi senza il consenso de' parenti fosse nullo prima de' venti anni finiti, e quel delle femmine prima de' diciotto finiti, eccetto se i parenti richiesti di tal consenso per nozze onestamente desiderate da' figlioli, iniquamente (a giudicio del Prelato) vi dissentissero, e i figliuoli con licenza del Prelato contraessero il matrimonio.*

V I.

FRANC. SALERNUS J. C. CANONIC. PANORM.

HIc lib. 1. *Consiliorum* hoc argumentum præfigit Consilio XV. *Matrimonium firmum esse absque parentum consensu, etsi illicitum, ac proinde sanctè interdictum. Ad cap. 72. Caroli V.* Deinde sic incipit.

„ 1. In cap. 72. Caroli Imperatoris hæc vernacula lingua Siculi ab eodem efflagitarunt. *Item imperocchè in questo Regno havi più volti accaduto che multi ausu temerario con violentia & inganni, seu persuasioni, pigliano figlio, seu figlia minuri di anni dicidotto, senza volontà de' loro parenti, per casarli & collocarli ad matrimoneo con loro proprj, seu figli, o altri persuni non senza grandissimo deservitio dilo Eterno Dio, & injuria delli parenti: per tanto supplica lo detto Regno, plaza a Vostra Cesarea Maestà comandari, & ordinari, che qualsivoglia persuna, che de cetero piglierà figlio, o figlia di alcuno senza la volon-*

„ *tà*

„ *tà di loro tuturi*, *seu curaturi*, *ad minus de dui parenti li più stretti*, *che cui questo presumerà fari*, *o a tali attu interventrà*, *sia in pena dela vita*; *& confiscationi deli beni*, *lu quali nullo unquam tempore possi essiri admisso ad alcuna composizione*. Hisce a Regno „ precibus porrectis respondit Imperator: *Placet Cæsareæ Majest.*

„ 2. Interdictum ergo remanet Siculis sub ultimi supplicii, ac bonorum publicationis pœna ne matrimonia „ cum minoribus decem & octo annorum absque curatoris aut duorum propinquorum voluntate, contrahere „ filios aliosve procurent. Sed hæc lex quibusdam æquo „ severior, aliis penitus iniqua proindeque nullius momenti visa est. Ac prioribus quidem mortis pœnam „ ac publicationis bonorum atrocioribus criminibus debitam, levioribus (ut hoc, quo de agimus, putant) attribui nimis rigidum videbatur: posterioribus vero erat „ iniqua atque prorsus injusta, quod matrimonii libertatem a Sacris Canonibus requisitam prorsus invertere „ videbatur. Ego vero existimo utramque opinionem „ falsam censeri debere, si lex recte intelligatur: id „ quod ex iis, quæ modo subjiciam fiet manifestum. Moneo tamen in Gallia simile huic nostræ legi edictum „ reperiri, ut refert *Rebuffus in leg. Marcellus versic. Rapta est ff. de ver. sign.* ubi aliam quoque non absimilem Caroli V. ordinationem anno 1540. editam, „ refert.

Deinde a num. 3. ad 17. in eo totus est Auctor, ut probet contra Protestantes, matrimonium injussu parentum contractum esse ratum ac validum. Mox n. 18. 19. 20. contendit hujusmodi matrimonia, etsi sint valida, tamen esse illicita; nec aliud ex Protestantium argumentis sequi, quam quod sint illicita. Ubi num. 18. notanda sunt

funt illa Auctoris verba: *Etsi pater nullam habeat potestatem quoad matrimonium absolute contrahendum vel non contrahendum : obtinet nihilominus jus quodpiam quoad modum contrahendi, ut scilicet cum hac illave persona ineatur, vel minime ineatur, ut mox uberius exponemus*: nim. num. 22. & seq. Nam ubi Auctor num. 21. Sancii sententiam retulisset putantis, *obstringi filios sub. letali culpa consilium parentum petere circa matrimonium contrahendum, non tamen illud sequi* (*a*) idque ex *S. Thoma* 2. 2. *quæst.* 104. *art.* 5. *in corp.* doceri affirmantis: optime Salernus totum hoc confutat num. 22. distinguens inter substantiam matrimonii (in qua non tenetur parere patri, puta jubenti aut vetanti nubere) & modum ejusdem, puta ne cum hac illave persona quisjungatur: in quo teneri filium patri obtemperare, docet. Nec aliud voluisse S. Thomam Auctor ostendit numer. 23. Ac deinde numer. 24. eam culpam non venialem, sed letiferam esse definit, quippe in re maximi momenti. Quod & sequen. numeris exsequitur in hunc modum.

„ 25. Sane culpam hanc esse gravissimam, hisce rationibus probatur: primum quidem ex Sacris litteris „ iis locis, ubi munus parentibus tribuitur liberorum „ nuptiis tradendorum puta Deut. 7. ibi: *Filiam tuam* „ *non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo.* „ Sap.

(*a*) Hanc sententiam etiam nuperus Canonista Anacletus sequitur, modo sint æqualia matrimonia. Sed non video, quid hac opinione sit absurdius. Hoccine est honorem habere? annon potius est illudere? Omnino (nisi pater injuria dissentiat) tenetur & sequi. Nec valet Anacleti argumentum petitum a Prælato, qui in multis tenetur exquirere Capituli consilium, non item sequi. Quid enim simile? Prælatus superior est, filius subditus: ille judicio pollet, hunc judicii infirmitas, & cœcæ affectiones transversum agunt.

„ Sap. 7. *Da filiam tuam viro prudenti*. Et 1. Cor. 7. & „ ex eis scripturæ exemplis, quæ retulit Bellarm. Sed „ hisce quidem locis innuitur dumtaxat honestum id valde esse, non vero præceptum.....

„ 26. Probatur igitur efficacius ex *cap.* 1. 3. 4. 30. „ *qu.* 5. *cap. Honorantur* 32. *qu.* 2. aliisque quæ contra primam nostram assertionem adversarii nedum ex Jure Canonum sed etiam ex Cæsareo protulere: quibus certe satis innuitur parentum consensum ad honeste contrahendum requiri: idque naturalem quoque rationem suadere scite censuit Justin. in §. 1. *inst. de nuptiis*. Quam deinde colligit ex præcepto Decalogi, & jure naturali de honorandis parentibus, in re præsertim tanti momenti.

„ 27. Quamobrem sancte Trid. Synodus loc. sup. laud. „ hujusmodi matrimonia sicuti & clandestina *semper detestata est atque prohibuit*: ut etiam monuit *Germonius cap.* 11. *cit. in fine*. Ac recte S. Ambr...... illud „ Euripidis laudat, *Sponsaliorum quidem meorum Pater meus curam subibit*; *hoc enim non est meum*. Et senex ille Simo in Andria Terentiana. *Adeon' impotenti est animo, ut præter civium Morem atque legem & sui voluntatem patris, tamen hanc habere studeat cum summo probro*? Alias hujusce sententiæ rationes apud „ laudatos sæpe doctores, & *Ruardum Tapperum in explicatione art.* 20. *Lovaniensium* consulere licet.....

„ 28. Neque vero putes quidquam obstare, quod „ Sanchez nobis objectat, puta quod homo per matrimonii contractum perpetuæ subditur servituti, proindeque rectam rationem postulare, ut in illo contrahendo omnino sit liber.... Etenim præterquam quod ea „ servitus non vera, sed quasi servitus a *S. Thom. in supp.* „ 3. *p. qu.* 47. *art.* 6. *in corp.* existimatur.... homo penitus

„ tus liber exiſtit; poterit namque ei ſeſe ſubdere vel „ non ſubdere prout ipſi libuerit, etiam parentibus prorſus invitis, ut ſup. ſatis expoſuimus. Quod vero huic „ illive ſubjiciatur nil mirum eſſe debet, quod in eo a „ parentum conſenſu dependeat..... Quod parentibus „ liberorum bono indultum eſt, quo ſcilicet iis bene „ conſulant in re maximi ponderis ac momenti.

Mox num. 26. Salernus Sancii objectionem refellit, quæ talis eſt. *Nemo ad id, quod eſt culpa, obligari poteſt: at promittens alteri clam matrimonium, implere omnino tenetur: non erit igitur peccatum*. Hanc fateor objectionem haud ſatis feliciter Noſter convellit. Vera reſponſio hæc erat: in eo ſyllogiſmo falſam eſſe aſſumptionem, neque enim ſponſalia filiorumfam. patre juſte diſſentiente, ſunt obligatoria, ut optime oſtenſum a Muſcettula fuit Dub. IV. & rurſum a nobis in longiore Mantiſſa argumenti ejuſdem.

Num. 30. confutat Sancium docentem, conditionem hanc legato adjectam, *Si filius uxorem cum parentis conſenſu ducat*, ſecundum plures Doctores eſſe rejiciendam. Nam & contrariam opinionem eſſe veriorem dicit: & qui Doctores prius illud docent, eos *loqui cenſendum eſt abſolute, & quoad matrimonii ſubſtantiam* (nim ſi conjugalem vitam amplectatur filius, idque ut moris eſt, cum aſſenſu patrio) *non vero quoad modum*, inquit Noſter.

Ac poſtremo num. 31. reſpondet argumento ducto ex cap. *cum olim*, *de arbit.* cui nos in ſuperiore Adnot. reſpondimus.

Eo labore defunctus Auctor, deinde ingreditur ad legis Carolinæ tractationem, ac ſubjicit. „ Atque ex hac „ poſtrema doctrina, quam huc uſque probavimus, in„ fertur manifeſte, a Statuto quopiam hoc ipſum matri„ monium, quod illicite invitis parentibus initur, poſſe

„ justissime prohiberi atque etiam puniri, quippe quod „ in malos mores animadvertit, ut expressim contra „ *Innocentium* edocuit *Bald. in l. omnem num.* 12. *C. ad S.* „ *C. Tertull. quia*, inquit, *contrahere sine consensu pa-* „ *tris est contra bonos mores omnium & maxime pruden-* „ *tum*, *& ideo valet statutum* (puta plectens contrahen- „ tem matrimonium cum filiofam. absque patris consen- „ su) *non quia vetat substantiam matrimonii*, *hoc enim* „ *non potest facere nisi Papa*, *sed quia punit malos mo-* „ *res & in Republica facinora seminantes*.

„ 33. Et hujuscemodi laicorum legem vel statutum „ valere docet *Cevall. loc. cit. num.* 6. *post Sarmien. loc.* „ *cit. Innocent. in cap. fin. de secundis nupt. Bald. in rub. de* „ *constit. in fine*, *& in cap. tenor de re judic. & in cap.* „ *Clerici de judic. Palac. rub. in cap. per vestras de dona-* „ *tion. notat.* 3. §. 3. *num.* 9. Alios idem censentes laudat „ *P. Diana tract.* 2. *de immun. Eccles. resol.* 74. *&* 104. vi- „ de *add. Bald. & Lud. Rom. aliosq. in rub. ff. sol. matr.*, „ *& And. Sicul. in Cons. ult. num.* 12. *vol.* 2. *& in add.* „ *ad Bald.* qui hanc sententiam profitentur, & sane Ro- „ manas leges, quæ filios (istos) .... exheredant, ju- „ stas esse, neque a Pontif. jure correctas, docent innu- „ meri Theologi ac JCti.

„ 34. Et quamvis matrimonium sit Ecclesiæ Sacra- „ mentum proindeque ad ipsam spectent matrimoniales „ causæ, legesque circa matrim. stabilire *cap. tuam de* „ *ordin. cog. cap. causam* 2. *qui fil. sint leg. cap.* 1. *de spon-* „ *sal.* aliisque & *Conc. Trid. sess.* 24. *can.* 12. nihilominus „ quoniam & matrimonium contractus quidam est natu- „ ralis & pollíticus, poterit sane sæcularis potestas cu- „ rare, ut convenienter debitoque modo fiat, ut pax „ quiesque Reipub. conservetur, ab eaque perturbatio- „ nes & rixæ quæ inde enasci solent penitus arceantur ....

„ 35. Sed

„ 35. Sed quidquid ſit de hujuſcemodi Doctor. opinio-
„ nibus, ſtatutum Siculum, ſeu lex illa muncipalis....
„ videtur omnino juſta & ſancta ſi accurate perpenda-
„ tur. Et quidem primum eam loqui cenſendum eſt non
„ de matrimonii firmitate, quam nullo prorſus modo im-
„ probat.... verum de ejus honeſtate, itaut illud ma-
„ trimonium abſque tutoris aut curatoris vel ſaltem duo-
„ rum propinquorum conſenſu, qui parentum loco ſuc-
„ cedunt, tamquam illicitum improbet, atque condem-
„ net. Deinde non in ipſos minores ita contrahentes
„ animadvertere; ſed eos plectere, qui vi, fraude, do-
„ lo, maliſque artibus minores illos propriis filiis aliiſve
„ matrimonio jungunt.....

„ 36. Denique ajo, ulciſci hanc legem graviſs. cri-
„ men, quod ii, de quibus ipſa loquitur, committunt,
„ dum vi, ſeu metu, ſive fraude minores circumveniunt,
„ quo cum propriis ipſorum, qui metum incutiunt, vel
„ decipiunt filiis aliiſve nuptias contrahant: quod ſcelus
„ eſſe nefandiſſimum nemo inficiari poteſt. Sane ſi ju-
„ ſtum eſt hoc de quo loquimur præceptum atque in re
„ graviſſima maximique ponderis, cur non illius tranſ-
„ greſſores morte puniant; quando & Principi quacun-
„ que in re non obedientibus eadem mortis pœna de-
„ cernatur? 3. *Reg.* 13. referturque in *cap.* 2. *de majorit.*
„ *& obedien.*

„ 37. Neque putes illius legis transgreſſorem a pœ-
„ na excuſaturum proſperum rerum exitum, qui quan-
„ doque eas nuptias conſequetur: etenim in maleficiis
„ animum non eventum ſpectari Adrianus reſcripſit „.
Mox pluribus legibus, & facto Manl. Torquati injuſſu pa-
tris de hoſte victoriam adepti, ac propterea a patre ca-
pite damnati, in eam rem cumulatis, ad extremum ſic
poſuit. „ Edidi non multis abhinc annis libellum, cujus
Y y 2 „ inſcri-

„ inscriptio est, *Matrimonii valor a Francorum oppugnatio-*
„ *nibus vindicatus* : ibi nonnulla erunt consulenda, quæ
„ ad hanc rem pertinent „. Et hunc quoque libellum vidi Matriti ann. *1636.* editum. Verum libelli hujus longe dispar est argumentum. Non enim ibi aliud propositum Salerno erat, quam Cleri Gallicani responsum convellere, quo principum sanguinis, uti vocant, matrimonia Regio injussu contracta esse invalida existimavit. Id tamen dum ibi refellit Noster, plura passim affert, quæ pertinent ad hanc causam. Ubi initio §. 4. meminit & alterius operis a se antea editi, nim. *Miscellorum responsorum*. Quo in opere lib. 1. Resp. *16.* id se operam dedisse refert, ut ostenderet filiorum matrimonia, quæ invitis parentibus contrahuntur, illicita omnino esse, etsi valida. Sed *Miscella* Auctoris hujus *Responsa* nancisci nullo modo potui.

VII.

DONATUS ANT. DE MARINIS.

IS lib. 2. Resolutionum cap. 132. ubi pluribus rationibus confirmasset, matrimonium furtim, malis artibus, injussu patrio contractum a principe puniri posse; sic pergit.

Hinc magnus Card. Bellarm. *de matrimon. cap. 26.* existimavit, matrimonium, quod inter fideles contrahitur, quandoque Deo gratum non esse. Si enim, dicit ipse, ad libidinem explendam temere, sine patris, vel matris consilio conjugium ineatur, non erit auctor Deus, sed Diabolus. Unde Princeps sæcularis debet quantum potest tale matrimonium, quod absque ratione invitis parentibus, & consanguineis contrahitur, impedire; & judex

dex Ecclesiasticus non solum ex obligatione correctionis fraternæ, sed etiam ex proprio pastorali officio talia connubia dissuadere tenetur: docet P. Rebellus *de oblig. just. lib. 2. tract. matrim. qu. 14. sect. 1.* Nec ex hoc, addit. hic Doctor, matrimonii libertatem lædi: nam potius illa regulatur, & perficitur, dum pater vel mater ex officio quo tenetur, curat ut filia non male sed bene nubat. Etenim esse quem liberum ad malum faciendum potius imperfectio est libertatis & defectus. Alioquin si necessarium esset ad libertatem, ut quis posset facere malum, nec Deus, nec Angeli Sancti liberi dicerentur, ut ait D. Bernard. *lib. de grat. & lib. arbitr.* .... Sicque concludit P. Rebellus, nullatenus ab Ecclesia bonorum morum ac probitatis magistra facultatem filiabus in parentum potestate manentibus concedi debere ad cum peccato contrahendum, idemque affirmant P. Basil. de Leon. *lib. 2. de matr. cap. 1. §. 2. n. 27. & 28.* & Jac. Menoch. *consf. 96. l. 1. n. 32.*

Quibus sic consideratis, putarunt aliqui, quod si malis artibus sponsalia essent contracta, illa omnino dirimenda essent, si exinde graves inimicitiæ, & odia inter consanguineos sponsi & sponsæ oriri possent. Ita Bonac. *qu. 1. punct. 2. tract. de matrim.* & Navar. *eod. tit. c. 22. n. 27.* Ratio assignatur, nam justitia ad malum faciendum non obligat. Quod autem malum sit matrimonium cum aliorum scandalo celebrare, exclamant Sanchez .... Emmanuel Sà ..... Vasq..... Reginal..... Coninch...... Azor..... & alii penes Gutier. *de matrim. cap. 4. num. 4.* qui loquitur etiam, ubi virginis defloratio sub matrimonii spe secuta esset, & quod inter contrahentes ulla sit disparitas: quod pariter placuit *disp. 14. n. 3.*

Unde Rogerius olim Rex noster volens mala hæc in hoc Regno evitare, particulari lege sancivit, necessitatem-

temque ſub graviſs. pœnis univerſis hominibus Regni impoſuit, & maxime nobilibus. Ita cautum eſt in *Conſtit. Sancimus* (*b*) *ſub tit. de matrim. contrah.* & habetur etiam in Cap Regis Roberti, quod incipit (*c*) *Non ſine mortalis*: ubi Jo. Ant. de Nigris *n.* 49. ex Bald. in *l. unica n.* 17. *Cod. de Rapt. virg.* notat, eum qui cupit aliquam in uxorem ducere, teneri tam de jure, quam de conſuetudine puellæ parentes requirere: nam contra civilem & naturalem rationem eſſe abſque parentum auctoritate nubere, ſcripſit Imperator in *Inſtit, de Nupt.* . . . . Hactenus ex De Marinis.

VIII.

(*b*) Sed tantum fatendum eſt, Rogerium ibi loqui non de patrio conſenſu, ſed de clandeſtinis matrimoniis, & quidem de eo clandeſtinitatis genere, quæ ex defectu ſollemnitatis, non quæ ex defectu paterni conſenſus proficiſcitur. At prior clandeſtinitas nihil commune habet cum iis connubiis, de quibus agitur; nam poterant olim clandeſtina matrimonia contrahi cum conſenſu patris: & contra poſſunt nunc injuſſu patrio celebrari conjugia in facie Eccleſiæ. Et quidem Conſtitutio Regis Rogerii (lib. 3. Conſtit. tit. 22.) ſic habet. *Sancimus lege præſenti volentibus omnibus contrabere matrimonium neceſſitatem imponi univerſis hominibus Regni noſtri, & nobilib. maxime, poſt ſponſalia celebrata, ſollemnitate debita & ſacerdotali benedictione præmiſſis, matrimonium ſollemniter & publice celebrari. Alioquin noverint amodo morientes contra noſtrum regale edictum, neque ex teſtamento, neque ab inteſtato, ſe habituros hæredes legitimos ex clandeſtino matrimonio & illegitimos contrà noſtram ſanctionem procreatos. Mulieres etiam dotes aliis nubentibus legitima debitas non habere. Rigorem cujus ſanctionis omnibus illis remittimus, qui promulgationis hujus tempore jam matrimonium contraxerunt. Viduis etiam volentibus ducere virum hujus neceſſitatis vinculum relaxamus.*

(*c*) Mendoſe, nam incipit, *ut ſine mortalis*. Ex eo Capitulo quædam excerpſimus heic ſupra n. II.

VIII.

FRANC. ANTON. TRANCHEDINUS J. C. CANONIC. MEDIOL.

Cujus tom. 1. *pag.* 235. *Consultatio* XXXIV. *sic habet*:

CUM parentes optimum, & saluberrimum consilium pro liberis capere præsumantur *l. nec in ea* 22. *ff. ad l. Jul. de adult.* Quoniam Pater diligit filium plus quam seipsum *l. isti quidem ff. de eo quod metus causa* .... & ex parentibus accipiantur a filiis vita, educatio, institutio, honores, facultates, & alia innumera: hinc filiusfam. invito patre uxorem ducere non debet, & si eam accipit repugnante patre, peccat, Paschal &c. .. .... Rationem autem reddit Tancred. loc. cit., quia pater tenetur habere curam filiorum, contra filii tenentur obedire patri, ideo pater habet ex causa jus impediendi matrimonium *Rebell. de oblig. just. lib.* 2. *quæst.* 14. *num.* 9. *Gutier. quæst. canon.* 20. *num.* 17. *l.* 2. *Menoch. cens.* 69. *n.* 36. *Fragos. de reg. reip. Christ. tom.* 3. *l.* 2. *disp.* 3. §. 3. *nu.* 68. *Paschal. de pat. pot. p.* 2. *c.* 5. *n.* 21. *Capibl. pract.* 9. *sup. pragm.* 9. *De Baron. c.* 65. *n.* 9.

Et infra post plura in eamdem sententiam sic pergit: Huc quoque accidit quod hoc matrimonium initur ex amore excœcato: unde similia matrimonia regulariter habent uti imprudenter inita infelicifs. exitum; & tritum est proverb. *Amoris scabiem ad rabiem & insaniam adigere*. Minus facessit negotium adducere impediri libertatem matrimonii, quia libertas non diminuitur, sed regulatur, & perficitur, quando pater ex officio pietatis, quo tene. tur, curat ne male filius nubat, libertas enim ad malum

lum eſt potius imperfectio, quam defectus, ut optime Rebel..... Paſcal. &c. Prætærea libertas impeditur dumtaxat ad tempus, quod eſt conceſſum, Gutier. &c. & impeditur per accidens, quatenus matrimonium non poteſt cum alterius ſcandalo fieri, Paſchal. &c.

Hinc cum pater habeat jus impediendi nuptias filii, ut ſuperius fuit oſtenſum, ſi filius non agnoſcit pietatem patri debitam, caſtigari jure patriæ poteſtatis non prohibetur *l. 1. Cod. de emend. propinquor. & l. ſi filiusfam. Cod. de pat. pot.* Atque ſi pari contumacia filius perſeverat, acriori remedio licet patri uti, ut in *d. l. ſi filiusfam.* Ideo pater poteſt filium in certum locum tamquam carcerem relegare, vel eum certo conclavi per tempus concludere, nedum eum trudere in carcerem: Aſcan. &c. .... ibique retinere donec reſipiſcat: Menoc. &c..... in punctualibus autem terminis Capiblanc. &c. Atque pater dicitur id facere non jure juriſdictionis, ſed correctionis, Boer. &c.

Prælatus quoque ex cauſa impedire poteſt matrimonium, & præcipue ne oriantur ſcandala, & rixæ, Gutier. &c..... Incumbit enim Prælato, & Judici Eccleſiaſtico conſulere ſaluti ſubditorum, rixas tollere, & ſcandalum impedire, maxime quia filiusfam. peccat ineundo matrimonium invito patre: Judex autem Eccleſiaſtic. debet impedire peccatum, & ei non cooperari &c. Hactenus ex Tranchedino.

IX.

IX.

FRANCISCUS VERDIUS EPISC. VICI AQUENSIS.

IS in opere posthumo *Instit. Canonicar.* pluribus rationibus probat filium contrahentem nuptias patre juste dissentiente letale facinus in se admittere : 1. ex scripturis : 2. ex canonibus : 3. quia cum injuriam sibi a nascituris filiis fieri nollet, hanc non debet patri irrogare, injussu ejus nuptias contrahendo : postremo quia jure naturæ filius obtemperare patri tenetur justa imperanti. Et quæ plura affert in eam sententiam. Denique apud eumdem sic sequitur.

An peccet Parochus assistens, & Prælatus dans filio licentiam contrahendi patre rationabiliter invito ? Affirma : nam tunc cooperantur peccato filiorum. Rebellas par.2. lib.1.q. 14. sect. 2. n.9. Menoch. lib.1. consil. 69. n. 32. Licet Bossius de matr. cap. 11. n. 94. putet non peccare Parochum, nec Prælatum si moneat, ne filius contrahat patre invito, cæterum licite assistere petentibus contrahere, forte quia tunc non cooperatur peccato contrahentium, qui jam sunt parati ad contrahendum.

Hoc quidem ultimum Bossii subterfugium apparet a Verdio adoptatum non fuisse, uti patet ex illis voculis *Licet Bossius &c.* Sed tamen irascor eidem Verdio, quod non aperte improbaverit. Quid enim absurdius fingi potest, quam quia perditi adolescentes parati sunt cum gravi suo peccato nuptias contrahere, posse pastorem dare manus, & ad idem sacrilegium operam conferre saltem auxiliarem? nim. si non sit minister : nam si sit minister Sacramenti, uti revera esse videtur, operam is primariam impendet. Verum frustra confutandis istiusmodi laxamentis immoror; quæ

 malo

malo publico aliquando prorepſerunt *ad excuſandas excuſationes in peccatis*.

ADMONITIO.

UBI jam ad calcem perventum erat, nactus ſum Illuſtriſs. Muſcettulæ chartas aliquot, quibus ille genio indulgens ſuo, ultimis Diſceptatoris Urſayæ objectis Italico ſermone reſponderat: idque privatim, non eo conſilio, ut ederentur. Quo conſilio ſi ſcripſiſſet, non Italice hæc fudiſſet, ſed Latine elucubraſſet. At equidem veritus, ne cui forte Urſayæ Diſceptationes fraudi forent: rem utilem me facturum ſperavi, ſi providerem, noſtri Antiſtitis ſcheda ne qua deperiret.

RISPOSTA ALLA DISCETTAZIONE XIV.

Tom. VII. part. 2. pag. 219.

Del Signor Avvocato Urſaya.

IL Dottor Domenico Urſaya Avvocato nella Curia Romana e Lettore de' Sacri Canoni nell' Univerſità della Sapienza, nell' Opera, che ha dato alle ſtampe nell' anno 1730. *col Titolo*: Diſceptationes Eccleſiaſticæ, *nel tom.* 7. *part.* 2. *Diſcept.* 14. *ha inſerite le ſcritture da lui fatte in una Cauſa per ottener' ad un Nobile figlio di famiglia la licenza di contrarre matrimonio con una Vedova di naſcita aſſai inferiore alla ſua, qual licenza gli era ſtata impedita ad iſtanza di ſuo Padre. La cauſa dopo molti contraſti fu propoſta nella Sagra Congregazione del Concilio, ed il ſudetto Avvocato fece tutti li sforzi per ottenere la licenza, dimoſtrando, che non poteva negarſi ſenza vio-*

za violare la libertà ch' ha il figlio di ſpoſar (com' egli dice) qualſivoglia donna benchè di condizione diſuguale, ed indegna.

Queſte ſcritture nella ſoſtanza ſono tutte l' iſteſſe, e nella nuova ſtampa non contengono più di quello, che ſi contiene nelle prime, ad eccezione di parole, ed eſclamazioni molte. Le poche apparenti ragioni nelle quali fonda la ſua pretenſione ſono affatto l' iſteſſe, alle quali fu obbligato di riſpondere l' Autore della Diſſertazione nell' Appendice, come ben potrà conoſcere ogniuno compiacendoſi di farne il riſcontro. E ſembra ſtrano, che l' Urſaya avendo veduta la diſſertazione, (della quale fa egli più volte menzione ſpecialmente al num. 19. e 22.) non ſi ſia meſſo nell' obligo d' impugnare le riſpoſte, ſpecialmente poſte diffuſamente nell' Appendice, colle quali ſi dimoſtrano in tutto vani i fondamenti delle ſue allegazioni, e ſolamente ſi affatica in eſaggerare, che le cauſe matrimoniali ſi devono giudicare non per l' autorità de' Moraliſti (così egli chiama i primi Dottori di Sacra Teologia, che nella Diſſertazione ſono allegati) ma ſecondo le deciſioni de' Tribunali, de' quali con franchezza veramente ammirabile riferiſce molte deciſioni, le quali ſe faceſſero al caſo baſterebbero a dargli vinta la cauſa. Or perchè il Lettore benchè dotto, potrebbe reſtar turbato di mente nel leggere ſimili ampolloſe declamazioni, non ſarà fuor di propoſito informarlo ſopra il merito delle cauſe principali, che l' Avvocato allega, e ne canta vanamente il trionfo, ed inſieme ſuggerirgli qualche rifleſſione da farſi ſopra li chiari pregiudizj, che ſi leggono nelle ſudette ſcritture.

1. E cominciando appunto da queſta cauſa, nella quale per ottener la licenza di contrarre il matrimonio, ſcriſſe ben tre volte il Dottore, e fece gli ultimi sforzi per giungere al fine: ſappiaſi, che non fu mai conceduta detta li-

ta licenza, non ostante, che il figlio di famiglia ricorresse prima al Papa, indi al Cardinal Vicario, e per ultimo alla Sagra Congregazione del Concilio, nè fu il matrimonio contratto, non ostante che fossero preceduti i sponsali, come l' istesso Avvocato asserisce nel num. 1. Contra sponsalibus &c. *e conchiude nel num.* 107. Matrimonium non habuit effectum, quia sponsus multarum dilationum tædio affectus propter quas causa adhuc durabat, Bononiam se contulit. *Dovea però aggiungere la vera caggione, per cui lo sposo partì da Roma, e fu l' esser egli nuovamente ricorso al Papa dal quale gravemente ammonito del suo errore, si ravvidde, e partì da Roma per evitare il rossore, che gli arrecava il suo trascorso ed irregolare disegno. Questo sol fatto basterà a far conoscere quanto siano vane ed insussistenti le allegazioni dell' Avvocato.*

2. *Nel num.* 5. *apporta come un' oracolo la Decisione d' una causa agitata nella S. Congregazione del Concilio sopra il valore del matrimonio contratto da un figlio contradicente il Padre, a dì* 5. *Agosto* 1712. *Nella quale non solo fu dichiarato valido il matrimonio: ma l' istessa Sagra Congregazione aggiunse al Decreto, le seguenti parole, ch' egli riferisce:* Et fiat aliqua publica demonstratio modorum irregularium qui a Patre sponsi erga eumdem adhibiti fuerunt. *Da tal Decreto qual conseguenza ne siegue? Dunque se il Padre si oppone senza modi irregolari, ma ricorrendo regolarmente al Giudice competente, questo dovrà gastigare il Padre? Chi non vede l' incoerenza di tal discorso? Ma deve in oltre mettersi in considerazione quel che non dovea tacere il Dottore. In quella causa, si trattava di matrimonio tra la figliuola di un Barbiere, ed un figlio di un Stagnaro, che per essere più commodo di beni di fortuna contradiceva al matrimonio. Dunque li Sposi non erano di nascita disugale, e si trat-*

tava

rava di matrimonio già contratto , che non poteva scioglierfi; e per terzo si suppone , che il Padre usasse contro del figlio modi irregolari , e strapazzi di propria autorità: Or nella Dissertazione si condannano i matrimonii da farsi, non i già fatti . Ivi si stabilisce , che il Giudice deve impedire il matrimonio tra persone così disuguali , che debba giudicarsi indegno; e non già si dà la facoltà al padre di maltrattare il figlio , o la figliuola , ma di ricorrere al suo Giudice , acciò gli faccia giustizia , ed impedisca lo scandalo .

3. *Riferisce nel num.* 18. *un' altra causa decisa nella Sagra Congregazione de' Vescovi , e Regolari in dì* 5. *Decembre dell' anno* 1710. *Il Padre d' una Giovane contradiceva fortemente al di lei matrimonio , e la S. Congregazione ordinò , che quella si trasferisse in un' altro Monistero , e si esplorasse la dilei volontà , acciò trovatasi determinata a volere contrarre , il matrimonio si celebrasse . Il fatto è vero , ma non fa al caso . La giovane era d'anni venticinque; Era nobile della Città d' Assisi: lo sposo di lei era d' una famiglia delle più distinte della Città di Perugia . La Congregazione giudicò , che il Padre della giovane era* irrationabiliter invitus , *e perciò ordinò , che il matrimonio non si impedisse . Or da questa decisione , come può inferirsi che i matrimonii veramenti indegni non debbano impedirsi?*

4. *Dal num.* 42. *fino al* 50. *raccoglie esempj , decisioni , ed autorità per provare , che i matrimonii indegni sono validi: non è questa la questione: si cerca solamente , se debbano dal Vescovo impedirsi , perchè sono illeciti e sacrilegi .*

5. *Nel num.* 9. *attribuisce al Cardinal Pallavicino un sentimento assai lontano dalla dottrina e prudenza dello stesso . Dice l' Avvocato* Egregie observat Card. Pallavicinius

nius Hist. Conc. lib. 22. cap. 4. his verbis. E però lo Spirito Santo dice universalmente: se alcuno non si contiene pigli Consorte. Non dice egli pigli Consorte, se i Genitori gliel consentono. *Prende quì un' evidente abbaglio. Il Cardinale riferisce queste parole come dette dal Vescovo d' Ipri nel suo voto, col quale contradisse ugualmente alla proibizione de' matrimonii Clandestini, e de' figliuoli di famiglia: del cui parere non si ebbe alcuna ragione.*

7. *Lasciando ben molte riflessioni dell' Avvocato, che riuscirebbe non sol di tedio, ma ancor di nausea a volerle confutare, ne addurrò sol' una, che può bastare a formare un adequato giudizio di tutta intiera la Discettazione. Nel num.* 9. *e* 10. *esalta, come deve, l' autorità del S. Concilio di Trento, e l' utilità, che ha recata alla Chiesa, e poi soggiunge*. In illo sess. 24. de Refom. Matrim. cap. 1. canonizantur pro validis matrimonia a filiisfam. absque Patris consensu contracta, & rotunde asseritur Sanctam Dei Ecclesiam illa justissimis de causis semper detestatam fuisse. Ecce igitur quod bene compatiuntur ad invicem validitas matrimonii cum qualitate involvente culpam contrahentis, seu operationem contra legem Ecclesiasticam.

Or quì si avvertisca l' industria nel tacere una sola parola, che sugella per così dire l' autorità del Concilio, nel quale si legge che la Chiesa non solamente gli ha detestati sempre, ma sempre altresì gli ha proibiti: Detestata est, atque prohibuit. *Or perchè questa parola rovinava la sua causa, e distruggeva le sue conclusioni, perciò egli la tacque. Ma vegniamo al forte. E' giustissima la conseguenza ch' egli inferisce dal testo del Concilio. Può esser matrimonio valido, ed insieme detestato, e proibito. Chi può dubitarne? Ma che possa unirsi nel matrimonio, che sia detestato e proibito dalla Chiesa, e*

che

che insieme debba il Giudice Ecclesiastico approvarlo, e dar licenza, che si contragga, ordinar' al Paroco, che vi assista, e benedica i contrahenti, or questa poi è una chimera da non potersi concepire da chi ha fior di senno.

Inoltre se detti matrimonii sono stati sempre proibiti dalla Chiesa, e detestati, con qual' ombra di verità può affermarsi, che l' impedirli sia lo stesso, che introdurre un nuovo impedimento sin quà inudito? Semper prohibuit, *dice il Concilio: non è stato mai impedito, dice l' Avvocato. Chi dice il vero? A chi dobbiam credere ed ubbidire? Overo forse nel linguaggio del Dottore* Prohibere *sarà tutt' altro che* impedire? *Ma non così la Glossa; la quale sopra il Cap.* 2. de Pœnit. & remiss. *non distingue l' impedire il matrimonio, e'l proibirlo, e dice degl' impedimenti che no'l rendono invalido*, Prohibent hæc conjugium sociandum.

Ecclesia, *dice il Concilio*, semper prohibuit. *Ed il Prelato non dovrà, ovvero (secondo l' Avvocato) non potrà proibirlo, e sarà astretto a dar facoltà di contrarre?* Ecclesia semper detestata est atque prohibuit. *Come dunque il Dottore al num.* 105. *si fa lecito di dire*, Prætenditur impediri matrimonium impedimento ab Ecclesia, a Concil. Trident. nullatenus approbato? *Non così i Canonisti e Teologi, appresso i quali il* Prohibere, *&* Impedire *in materia degl' impedimenti matrimoniali son meri sinonimi. Anacleto Reiffestuel sopra il IV. Decret. tit.* 16. *n.* 3. Ecclesiæ vetitum comprehendit omnia impedimenta .... introducta ab Ecclesia. *Tournely de Matrim. q.* 8. *art.* 2. *ha per l' istesso l' impedimento non irritante con quella che è mera proibizione del matrimonio. Vedasi tutto l' articolo cominciando dal Titolo* De impedimentis simpliciter prohibentibus. *Or per conchiudere, se la Chiesa ha sempre mai detestati, e proibiti cotali matrimonii,*

a cui

a cui i padri ragionevolmente dissentono : adunque vi è stato sempre nella Chiesa l' impedimento , ovvero proibizione di contrarre tali matrimonii , ed è stato conosciuto come giustissimo dal Sagro Concilio di Trento , che perciò ha detto Justissimis de causis Ecclesia semper illa prohibuit . *Non si dice dunque , che questo sia uu nuovo impedimento , perchè egli nel vero è tanto antico , quanto è antica la Chiesa .*

Or io mi astengo dal fare altre osservazioni sopra la nominata Discettazione del Dottore Ursaya , potendosi da queste poche formar idea del rimanente . Tanto più , che la maggior parte delle ragioni in essa dedotte altro al fine non pruovano , che cotali matrimonii privi del consenso paterno siano validi : del che nessuno ha mai dubitato dopo la dichiarazione del Sagrosanto Concilio . Or uopo sarebbe che l' Avvocato dimostrato ne avesse non solo esser quelli validi , ma eziandio leciti , perchè restasse comprovata la sua intenzione .

A P-

APPENDIX NOVA
NONNULLARUM DECISIONUM
SACRÆ ROTÆ ROMANÆ

Quibus ex justo Parentum dissensu denegatur exequutio Sponsalibus a Filiisfam. initis, tum conformis Responsi pro veritate P. Volsechii a pluribus Viris doctis approbati.

R. P. D. VICECOMITE.

Cæsaraugustana Sponsalium.

Veneris 29. Martii 1754.

1. POst contracta Sponsalia de anno 1746. inter Mariam Annam Enguera, & Franciscum Garay, invito, ac reluctante Josepho Garay istius Patre, a quo Hæres jam fuerat institutus, adeo excrevit dolor, & ira Josephi Patris, ut nedum ejus animus, qualibet spreta interpositione, flecti ullatenus nequiverit; quin imo revocato Testamento, in quo Filium Hæredem instituerat, Donationem suorum Bonorum omnium favore duarum Filiarum explevit, quatenus Franciscus Filius præfata Sponsalia effectuaret. Tanto ut occurreret Præjudicio Franciscus satius duxit, denunciato prius Mariæ Annæ obdurato Patris animo, ejusque insuperabili aversione ab hisce Nuptiis, & a data fide recedere, & Sponsalia revocare, pleno eidem præstito assensu, ut cui mallet libere nubere posset. At successive instructo Ju-

dicio coram Ordinario Cæsaraugustano super ineffectuatione eorumdem Sponsaliorum, post Carceribus mancipatum usque ab anno 1751. eumdem Franciscum, condemnatus tandem fuit per Sententiam Judicis Ordinarii ad effective contrahendum Matrimonium cum dicta Maria Anna; Quæ Sententia confirmata quoque fuit a Vicario Generali Tirasonen. Judice in gradu appellationis deputato per R̃mum Hispaniarum Nuncium.

2. In vim ulterioris appellationis delata Causa ad nostrum Tribunal, Mihique directa Commissione ad instantiam præfati Francisci adhuc Carcere detenti, hodie DD. interrogavi sub Dubio -- *An sit locus exequutioni Sponsalium in casu &c.* --; Quia vero præfata Maria Anna sua Jura deducere, ac experiri recusavit, ideo juxta vota Francisci, & *Pro Informante* responsum fuit.

3. Quamvis enim Sponsalia rite, ac solemniter contracta promptæ exequutioni demandari debeant per effectuationem Matrimonii; Nihilominus ubi justa, & rationabilis concurrat causa recedendi ab eisdem Sponsalibus, absolutissimum est, quod coactioni Contrahentium ad effectuandum Matrimonium locus esse nequit, *ad Text. in cap. Ex literis 2. in fin. de Sponsal.*, *Card. de Luca de Matrimon. disc.* 8. *n.* 10., *Piton. discept. Eccles.* 52. *n.* 79., *Rota cor. Buratt. decis.* 38. *num.* 1.

4. Quod autem in casu subsit causa recedendi a contractis Sponsalibus, ex eo dilucide patet, quod cum contracta fuerint per Franciscum incautum Filium Familias amore Mariæ Annæ obcœcatum, cum expresso dissensu, & indignatione Josephi Patris, qui nedum exhæredationem Filio fuit comminatus, sed

imo

imo ad effectivam illius exhæredationem processit, revocato Testamento, in quo illum Hæredem universalem instituerat, ac Bonis omnibus suis Filiabus inter vivos donatis, solis dumtaxat relictis Alimentis Francisco filio, si ipse hæc Sponsalia effectuaret, & Matrimonium cum Maria Anna contraheret. In hisce circumstantiis, si solum periculum, & comminatio exhæredationis inducit justum metum in Filium, & justam præbet causam recedendi a Sponsalibus, ut expediunt *Card. de Luca de Matrim. disc.* 8. *num.* 11., *Piton. discept. Eccles* 52. *num.* 81., *Adden. ad Ludovis. decis.* 366. *num.* 9., *Rota coram Seraphin. dec.* 1258. *num.* 2., *coram Cavaler. ad dec.* 447. *n.* 2., *coram Molines dec.* 412. *num.* 6., *decis.* 19. *num.* 56., *&* 57. *part.* 10. *recent.*: Quanto fortius hanc eamdem justam & rationabilem causam præbere debet effectiva exhæredatio jam sequuta, ubi tales Nuptiæ Patri invisæ contrahantur; cum juxta Leges, & Consuetudinem Regni Aragonum Pater ampla polleat potestate exhæredandi Filios, dummodo quid minimum pro Legitima, & illius loco eisdem relinquat, ut testantur *Ramirez de Leg. Reg.* §. 30. *num.* 4., *&* 10., *Pont. de Matrimon. lib.* 12. *cap.* 17. *num.* 8., *Sarmien. lib.* 2. *select. cap.* 14. *num.* 6., *Sesse dec.* 26. *n.* 78. *per tot.*

5. Nihil opitulante, quod talis exhæredatio, uti directa ad impediendam libertatem Matrimonii, nulla, & irrita reputetur. Quandoquidem cum Joseph Pater per hanc exhæredationem Matrimonium Filio simpliciter non prohibuerit, nec eumdem coegerit ad hanc, vel illam Mulierem in Uxorem ducendam, sed unice Filium retrahere curavit ab effectuatione Sponsalium, quæ ipso reluctante, cum Persona sibi in-

bi invisa contraxerat, libera cæteroquin relicta Filio facultate quamlibet sibi benevisam ducendi Uxorem; In hisce circumstantiis, nec libertas Matrimonii impedita, nec ulla violentia Filio illata dici potest, ut observant *Felin in cap. 1. num. 20. de Sponsal., Menoch. lib. 4. præsum. 189. num. 82., Gratian. Discept. Foren. cap. 5. num. 10. cap. 213. num. 25., Card. de Luca in Adnot. ad Concil. disc. 26. num. 27. & 30., Surd. decis. 30. num. 27., Rota coram Cavaler. decis. 447. num. 5., coram Seraphin. decis. 1258. num. 2.*

6. Et quamvis in Donatione a Josepho Patre expleta favore Filiarum relicta fuerint in casu effectuationis talis Matrimonii Francisco Filio sola Alimenta, ex quibus sese, Uxorem, & liberos substentare posset: Nihilominus ex tali relicto nova consurgit causa non exequendi Sponsalia; Quia cum talia Alimenta ad quid minimum reduci possint juxta Leges Regni Aragonum, & ex officio Judicis ad meram vitæ substentationem essent determinanda; idem Franciscus post effectuatum Matrimonium e Paterna Domo ejectus unacum paupere, & indotata Uxore, miseram, & laboriosam vitam traducere esset obstrictus, quando ante contracta hæc Sponsalia jam Hæres universalis a Patre institutus amplo, & copioso perfruebatur Patrimonio. Quamobrem hac stante adeo notabili rerum mutatione, dubium non est, quod contracta Sponsalia amplius non obligent, nec illorum exequutioni locus esse possit, ut ponderant *Reiffenstuel. lib. 4. Decretal. tit. 1. §. 8. num. 255., & num. 286., Gutier. quæst. Can. lib. 1. de Matrim. part. 1. cap. 33. n. 6., Rosignol. de Sponsal. prænotat. 12. fol. 294. n. 4., Rota dec. 19. n. 28. par. 10., dec. 185. num. 8. par. 14. recent.*

7. Al-

7. Altera, quæ concurrit urgentiſſima cauſa ineffectuandi hæc Sponſalia, oritur ex æque obſtinato, ac exacerbato animo contrahentium. Cum enim Franciſcus poſt contracta hæc Sponſalia uſque ab anno 1746., ob Patris iram, & indignationem conſtanter ſemper renuerit illa exequi, & effectuare, eaque de cauſa Litem uſque ad tertiam Inſtantiam fuerit proſequutus, & quadriennalem etiam Carcerationem non ſine evidenti vitæ diſcrimine ob contractos Morbos paſſus fuerit, ejuſdemque arctiori Carcerationi ſemper, & acriter inſteterit Marianna; Ex tali idcirco ſubſequuta exacerbatione Contrahentium, ac ſuborta totali animi abalienatione, cum ſubſequens Matrimonium proſperum, & felicem exitum ſortiri haud valeat; Idcirco pia Mater Eccleſia in hiſce circumſtantiis ad majus evitandum malum ſolet Sponſos ad priſtinam libertatem reſtituere, *Rota coram Molines deciſ. 979. num. 3, coram Lancett. dec. 682. num. 4., coram Herrer. deciſ. 39. num. 8, & 9, & in Majoricen. Sponſalium 10. Junii §. Profecto, & 23. Novembris 1735. §. Cæterum coram Eminentiſſimo Domino Cardinali Creſcentio.*

8. Quibus demum ſi addantur odia, & averſiones inter Familiam, & Conſanguineos utriuſque Contrahentis, quæ ob acerrimam, & longam litem uſque nunc protectam veroſimiliter ſuborta eſſe debent, eo facilius ad avertenda ſcandala, quæ inde timeri poſſunt, eadem Sponſalia exequi non debent, Signanter cum Maria Anna abſque ulla vel imaginabili labe proprii honoris, & optimæ ipſius famæ hiſce reſolutis Sponſalibus ex juſtis, & rationabilibus cauſis facile poſſit alium ſibi invenire Virum. Proindeque ne ex tali ſubſequuto Matrimonio malus, & infelix ſubſequatur

tur

tur exitus, facultas potius indulgeri debet a contractis Sponsalibus recedendi, *ad Text. in cap. Cum in tua de Sponsal.*, *ibique Panormitan. num.* 4., *Præposit. num.* 2, *Menoch. consil.* 69. *num.* 44., *Adden. ad decis.* 431. *num.*72. *part.*4. *tom.* 2. *recent.*, *Rota coram Pamphil. dec.* 96. *n.* 6., *&* 10., *coram Cels. dec.* 474. *num.* 7.

Et ita unica &c.

R. P. D. CAPRARA.

Tuden. Sponsalium.

Lunæ prima Julii 1754.

1. SEntentia Sua Vicarius Generalis Tuden. condemnavit Josephum Mauritium Troncoso ad contrahendum Matrimonium per verba de præsenti cum Puella Maria Ignatia Pogne, quæ Judicium instruxerat super exequutione Sponsalium, per verba de futuro, ipsam inter, & dictum Josephum, jam inde *a die* 10. *Octobris anni* 1748. initorum. Hanc adversus Sententiam cum Josephus Mauritius provocaverit, delegata fuit Sacro nostro Auditorio Appellationis Causa; Unde in vim Commissionis Mihi directæ dedi hoc mane dubium -- *An constet de Sponsalibus, itaut sit cogendus, seu potius monendus Joseph Mauritius in casu &c.* -- prodiitque Responsum -- *Constare de sponsalibus, & monendum tantum esse Josephum* --.

2. Cum

2. Cum enim Sponſalia perficiantur virtute mutuæ Promiſſionis futuri Matrimonii, *Can. noſtrates* 30. *qu.* 5. *leg.* 1., *&* 2. *ff. de Sponſal. Sanchez de Matrim. lib.* 1. *diſput.* 1. *num.* 7., *&* *diſput.* 18. *num.* 12., *Rot. deciſ.* 621. *num.*, *&* 2. *part.* 18. *recent.*, *&* *in Tuden. Sponſalium* 2. *Martii* 1746. § *Ex ordiendo coram Me*: Nemo negat, quin de hujuſmodi mutua Promiſſione Dubio procul liqueat, ſi de ea Teſtes deponant, ut per *Text. in cap. In omni negocio de Teſtib.*, *&* *in leg. Ubi numerus ff. Teſtib.*, *firmat Rot. dec.* 143. *n.* 2. *coram Burat.*, *&* *dec.* 406. *num.* 1. *coram Ubald.*, *&* *in recent. dec.* 163. *num.* 1. *part.* 9., *&* *in Novarien. Sponſalium prima Julii* 1693. *coram bon. mem. Muto*, *&* *in Majoricen. Sponſalium* 29. *Januarii* 1712. *coram clar. mem. Card. Scotto utrobique* §. 2., *&* *in Majoricen. Sponſalium* 25. *Aprilis* 1746. §. 2. *coram R. P. D. meo Buſſio*, *&* *in Motulen. Sponſalium* 30. *Aprilis* 1751. §. *Prima pars coram R. P. D. meo Vicecomite*.

3. Conſtabat itaque de Sponſalibus, quia tres Teſtes formiter examinati, locupletiſſimum Teſtimonium uniſone perhibuerunt, Joſephum Mauritium *die* 10. *Octobris* 1748. acceſſiſſe ad Domum Sororis Mariæ Ignatiæ, nempe Roſæ Pogne nuptæ in Parochia de Mouretan, ad quam pridie ejus diei Maria Ignatia, dum unacum Matre ſua revertebatur a Nundinis Oppidi Melgazi, diverterat, ibique poſt plura habita de ineundis Sponſalibus colloquia tum cum Matre Mariæ Ignatiæ, tum etiam cum ipſamet Maria Ignatia; coram eiſdem Teſtibus, qui, ut mutuum audirent conſenſum a dicto Joſepho Mauritio fuerant rogati, Sponſalia cum ipſa virtute mutuæ promiſſionis contraxiſſe, atque parato Convivio, Menſæ cum illa, aliiſ-

aliisque Personis accubuisse, ac in confirmationem contractorum Sponsalium mutua propinatione Sponsos se se invicem nuncupasse; Subindeque Josephum Mauritium in pignus futuri Matrimonii quædam Munuscula eidem Mariæ Ignatiæ tradidisse; Dum ergo Testes formiter examinati, atque contestes de loco, tempore, ac de substantia promissionis, & repromissionis futuri Matrimonii, etiam cum expositis circumstantiis consociata, unisone deponunt, ambigendum utique non est de liquida Probatione Sponsalium Josephum inter, & Mariam Ignatiam initorum, ut firmant Authoritates supra allegatæ, quibus optime ad Rem consonat *Rot. in dec. 262. a num.4. ad 8. coram Emerix Junior.*, & *decis. 337. numer. 5. coram Crispo*.

4. Absque eo quod fides dd. Testium quoquo modo vacillare posset per exceptiones adversus eorum dicta oppositas; Nam frustra opponebatur, Testes inter se esse contrarios, simulatque asserta contrarietas unice respiciebat nonnullas minutas accidentales circumstantias nimia subtilitate ponderatas. Dum enim Testes quoad substantiam contractus Sponsalitii, in reciproca futuri Matrimonii promissione consistentem, dubio procul conveniunt, neutiquam officit aliqualis discrepantia quoad inutiles, & accidentales circumstantias, ex firmatis per *Rotam in dec.1125. num. 3.*, & *14. coram Molin. cum ibi allegatis*, & in subjecta materia, monet *Rot. in Novarien. Sponsalium prima Julii* 1796. §. 2. *vers. Et quod circa Testes cor. bo. me. Muto*.

5. Nec profuit reponere, Testes non convenire quoad præcisa verba super contractu Sponsalium invicem prolata; Quia vis non stat in aliquali Discrepantia uni-

unice respiciente materialem verborum corticem, sed ratio potissima residet in hoc, quod Josephus Mauritius, & Maria Ignatia fidem invicem sibi dederunt de futuris Nuptiis; Idquod sufficit, & exuberat ad adstruendam liquidam probationem initorum Sponsalium, ut huic objectioni occurrendo individualiter respondit *Rot. in Majoricen. Sponsalium 25. Aprilis* 1746. §. 3. *coram R. P. D. meo Bussio*. Eoque indubitantius, quia in præsenti specie accedebat quoque ad exuberantiam Testimonium aliorum trium Testium, qui, sub formali examine, unanimi consensu deposuerunt de Sponsalibus, mediante mutua promissione futuri Matrimonii, Josephum inter, & Mariam Ignatiam initis. Licet enim contra istos Testes opponeretur exceptio Consanguinitatis cum Maria Ignatia; Nihilo tamen minus infirmissima erat ejusmodi exceptio, quia exploratissimum est, quod in subjecta materia, a ferendo Testimonio non rejiciuntur Testes, qui, alias, uti minus idonei propter sexum, vel Consanguinitatem, a ferendo Testimonio repellerentur, ut ad *Text. apertum in cap. Videtur. Qui Matrim. accus. pos.*, *Glos. in cap. Super eo il secondo de Testibus verb. Mater*, firmat *Rot. in Novarien. Sponsalium prima Julii* 1693. §. 2. *coram bon. mem. Muto*, & *in Majoricen. Sponsalium* 29. *Januarii* 1712. §. 4., & 5. *coram clar. memor: Card. Scotto*, & *in Majoricen. Sponsalium* 25. *Aprilis* 1746. §. 2. *coram R. P. D. meo Bussio*, & *in Motulen. Sponsalium* 30. *Aprilis* 1751. §. *Prima pars cor. R. P. D. meo Vicecomite*.

6. Concuti neutiquam valuit adeo perfecta Probatio præsidio contrariorum Testium, qui cum affirmare non dubitaverint, Josephum Mauritium, eademmet *die* 10. *Octo-*

10. *Octobris*, qua Sponsalia cum Maria Ignatia contraxit, assiduam, unacum Patre, & Avunculo, moram traxisse in quodam eorum Prædio nuncupat. *il Monte della Lama*, inferebatur exinde, falsum asseverasse sub formali examine sex Testes, qui unisone de inito per Josephum Mauritium Sponsalium contractu cum Maria Ignatia in disparatissimo Loco, nempe in Domo Rosæ Pogne, deposuerunt.

7. Quoniam ultra exceptiones, quibus sunt obnoxii dicti contrarii Testes, eo quia sunt Famuli vel Coloni, aut Debitores Josephi Mauritii; mendaces insuper deprehendebantur, atque ob id impictæ falsitatis exceptio in ipsos recidebat. Et sane ad liquidum constabat, quod Josephus Mauritius coram Judice constitutus negavit quidem controversa Sponsalia contraxisse, at ingenue fassus est, se *eadem die*, mansisse in Domo Rosæ Pogne cum Maria Ignatia, & illius Matre, atque cum istis, aliisque Personis Mensæ accubuisse; Et licet dubitative dixerit *die* 10., vel 11. *Octobris*, attamen cum Testes de contractis Sponsalibus Testimonium perhibentes unisone deposuerint, ipsum in eodem Loco, die 10. Octobris, a Josepho Mauritio absolute non exclusa, Sponsalia cum Maria Ignatia revera contraxisse, jam nemo non videt, quod, omne Dubium, quoad coartationem *præcisæ diei*, a tot Testibus formiter examinatis de ea deponentibus, penitus, penitusque eliminatur *Rot. decis.* 1025. *num.* 3. *coram Molin.*, *&* *dec.* 5. *num.* 9. *coram Herrer.*, propterea que e conspectu dilucidæ confessionis Josephi Mauritii, suppletæ, & declaratæ ab unisona formali Depositione complurium Testium, nulla fides adhibenda erat contrariis Testibus, qui in summa negare præsumpserunt id, quod ipsemet Josephus

sephus Mauritius coram Judice constitutus ingenue admisit, ut ad *Text. in leg. Generaliter Cod. de non numerat pecun. firmat. Rot. dec.* 1158.*n.* 3. *cor. Molin.* cum aliis adductis in *decis.* 41. *num.* 5. *coram Lancetta*,

8. Quamquam ex his constet de contractu Sponsalium Josephum Mauritium inter, & Mariam Ignatiam initorum, attamen censuerunt DD., eumdem Josephum Mauritium non esse cogendum, sed tantum esse monendum, ut Matrimonium cum Maria Ignatia per verba de præsenti contrahat; Neutiquam officiente, quod in subjecta Materia regula militet pro coactione, ad hoc, ut Sponsus reluctans datam fidem, adhibitis Juris remediis, impleat, juxta *Text. in cap. Ex literis il secondo de Sponsal.*, etiamsi, prout in casu, Sponsalia Juramenti munimine non fuerint roborata, ut consentanee ad magis communem Sententiam firmat *Rot. in decis.* 516. *num.* 7, *& n.* 13. *coram Ansald*, *& in Novarien. Sponsalium prima Julii* 1693. §. 10. *coram bon. mem. Muto*, *& in Majoricen. Sponsalium super Censuris* 29. *Januarii* 1712. §. 3, *&* 4. *coram clar. mem. Card. Scotto*, *& in Majoricen. Sponsalium* 25. *Aprilis* 1746. §. 8, *& seqq. coram R. P. D. meo Bussio*, *& in confirmatoria diei* 16. *Januarii* 1747. §. 3, *& seqq. coram Eodem*.

9. Quia exploratissimum est, quod, justa concurrente causa, a Judice, pro sua Religione, arbitrio, & prudentia, pensanda, vires exerit limitatio regulæ, qua cavetur, ne ad coactionem procedatur, ut post *Jo: Andr. Hostien. Butr. Anchar.*, *Abb. Præpos*, *& alios in dicto cap. Ex literis il secondo*, *& in cap. Requisivit de Sponsal.* monent *Guttier. de Matrim. in cap.*, 15. *num.* 2. §. *Tertia vers. Quia tamen hoc ne-*

Bbb 2 go-

gocium, *Piton. discept. Eccles.* 52. *num.* 79, *& seqq*, *Rot. decis.* 1112. *num.* 4. *coram Seraph. cum aliis abunde cumulatis in decis.* 516. *num.* 7., *& num.* 10. *coram Ansald. tom.* 5., *& in decis.* 682. *num.* 2. *coram Lancett. tom.* 2, *& in Novarien. Sponsalium prima Julii* 1693. §. 10. *vers. Quotiescumque tamen coram bon. mem. Muto*, *& in Majoricen. Sponsalium super Censuris* 29. *Januarii* 1712. §. 5. *coram clar. mem. Card. Scott.*, *& in alia Majoricen. Sponsalium* 25. *Aprilis* 1746. §. 5. *vers. Aliæ autem coram R. P. D. meo Bussio*.

10. Porro ex toto circumstantiarum complexu eduxerunt DD. justam causam sese abstinendi a decernenda coactione. Agitur enim de Sponsalibus initis Josephum Mauritium inter, & Mariam Ignatiam, cujus conditio nedum quoad divitias, verum etiam quoad natalia, longa disparitate, a conditione ejusdem Josephi Mauritii, distat. Rursus agitur de Sponsis, quos inter, & utriusque Consanguineos, gravissimum odium ex causa horum Sponsalium exarsit, & & exardet, ut monstravit, & monstrat ejusmodi acerbum Litigium jam a Quadriennio exagitatum, ita quidem, ut Josephus Mauritius ex odio erga Mariam Ignatiam concepto, coram Judice constitutus, contractum Sponsalium constanter negaverit, & maluerit diu squallorem Carcerum, in quas fuit detrusus, & a quibus tandem fuit dimissus, præstita fidejussione de se repræsentando, intrepide ferre, quam datam fidem adimplere. Quinimo eadem diuturna Carceratio, a Maria Ignatia procurata, quam subivit Josephus Mauritius, graviorem istius aversionem, odium, & inimicitiam concitavit.

11. Pater vero præfati Josephi Mauritii, cui est invisum imple-

implementum horum Sponsalium, tam gravi indignatione exagitatur, ut exhæredationem eidem fuerit comminatus; & animum nil penitus eidem relinquendi pandiderunt quoque ejusdem Josephi Mauritii Patrui, ubi, & quatenus ipse adeo inæquale Connubium perficiat, itaut Josephus Mauritius sit positus in discrimine amittendi pinguissimas hæreditates.

12. Et denique agitur de Sponsalibus, quæ Josephus Mauritius, Adolescens, constitutus in ætate duodeviginti annorum, vesano amore percitus nimia præcipitantia contraxit; Nam, sine controversia transibat inter Partes, Josephum Mauritium non pridem aspexisse Puellam Mariam Ignatiam, antea ipsi prorsus incognitam, quam *die* 8. *Octobris anni* 1748.; *die vero* 10. *ejusdem mensis* Sponsalia contraxisse, & inter pocula confirmasse, ex quo non levis oritur suspicio, ipsum ob juvenilem levitatem fuisse circumventum.

13. Quidquid enim sit, num ejusmodi circumstantiæ, de quibus pluribus cumulatis promiscue agunt *Piton. discep. Eccles.* 52. *num.* 66., *& seqq. num.* 78. 80. 81. *&* 89., *Ursaj. discept. Eccles.* 18. *part.* 1. *tom* 1. *n.* 12. *&* 13., 21., *&* 22., *Rot. in recent. dec.* 19. *num.* 24. *est* 58. *part.* 10., *& in Gadicen. Sponsalium* 21. *Aprilis* 1694., *& in Confirmatoria diei* 5. *Julii ejusdem anni impress. apud eumdem Ursa. in Miscell. tom.* 1., *&* 2. *dec.* 60. *num.* 9., *& dec.* 61. *num.* 5., *&* 6., *& dec.* 979. *num.* 1. *cum duab. seqq. cor. Molin.*, seorsim, ac, uti singulæ consideratæ, aptæ esse possent ad refrœnandum prudens arbitrium plectendi contumaciam Sponsi remedio coactionis.

14. Profecto in præsenti specie, in qua, præceteris liquet, tum de gravi inimicitia inter Sponsos suborta, tum

tum etiam de indignatione Parentum, & Consanguineorum Sponsi reluctantis, cum comminata exhæredatione conjuncta, ambigendum non est, quin ejusmodi principaliores circumstantiæ, cum aliis præcipue consociatæ prohibeant, ne ad coactionem procedatur, maxime quia agitur, de Sponsalibus Juramenti fulcimento minime roboratis; Etsi enim defectus Juramenti, ut supra fuit prænotatum, non excludat coactionem, quando non concurrit justa causa recedendi a contractis Sponsalibus, negari tamen nequit, quin efficiat, ut minus rigide inquiratur de gravitate Causæ, aditum præcludentis coactioni, ut, innumeris abunde collectis, apposite respondit *Rot. in decis. 979. per tot., & præsertim n. 4. coram Molin., & in dec. 516. a num. 12. ad 16., & num. 20. coram Ansald. tom. 5.*

15. Ad avertendum itaque difficilem exitum, quem coactiones frequenter habere solent, ut ait *Text. in cap. Requisivit de Sponsal.*, sese abstinentes DD., in hac facti specie, a decernenda coactione, per rationes superius expositas, censuerunt Josephum Mauritium esse *dumtaxat* monendum, ut, prævia reconciliatione cum Maria Ignatia, datam fidem adimpleat, quemadmodum præscribitur in *mox citat. cap. Requisivit de Sponsal.*

Et ita utraque &c.

R.P.D.

R.P.D. MOLINO

EPISCOPO BRIXIENSI.

Tuden. Sponſalium.

Lunæ 14. *Aprilis* 1755.

1. QUamquam Sacrum Auditorium confirmaverit eam partem Sententiæ Vicarii Generalis Tudenſis, qua pronunciaverat conſtare de Sponſalibus inter Joſephum Mauritium Troncoſo, & Mariam Ignatiam Pogne, infirmavit tamen alteram, qua eumdem Joſephum Mauritium condemnaverat ad contrahendum cum eadem Puella Matrimonium per verba de præſenti: dum agnitum fuit plures adeſſe urgentes Cauſas, quibus ipſe ad Matrimonium ineundum cogendus non eſſet, ſed tantum monendus, ut pandit *Deciſio in Cauſa edita* 1. *Julii* 1754. *cor. R. P. D. meo Caprara*.

2. Appellatione autem per Mariam Ignatiam interpoſita, cum hodie diſputatum fuerit Dubium -- *An Sententia Rotalis ſit confirmanda*, *vel infirmanda* -- dicta Maria Ignatia jura ſua deducere non curavit; Joſeph vero Mauritius Judicio Sacri Auditorii acquieſcens inſtetit, ut Sententia Rotalis, confirmaretur, ideoque eo tantum informante DD. reſpondere non hæſitarunt -- *Sententiam Rotalem eſſe confirmandam*.

3. Miſſa enim quæſtione ſuper exiſtentia Sponſalium, quæ non amplius Joſeph Mauritius impugnare curabat, ſolidiſſima profecto viſa ſunt fundamenta, quibus in præcedenti Inſtantia reſponſum fuit, dictum Joſephum

phum canonica coarcitione cogendum non esse ad ea exequenda Sponsalia, sed unice monendum esse, ut libenter eorum fidem solvere velit, utpote quia concurrunt in casu urgentissimæ Causæ, quæ juxta canonicas sanctiones sufficientes erant, ut ad exequenda Sponsalia potissimum non jurata etiamsi res sit de Sponso reluctante, ipse Ecclesiasticis remediis minime compellatur; ut statuit *Decisio præcedentis Instantiæ diei* 1. *Julii* 1754. *cor. R. P. D. meo Caprara* §. 8., *&* 9.

4. Et sane ad effectum in casu declinandi a quacumque coactionis specie, itaut leviores etiam Causæ sufficerent ad resiliendum a promissionis observantia, & exequutione, duæ potissimum occurrebant urgentissimæ circumstantiæ, quarum *altera* erat, quod agitur de contractu inito sine juramento, ac desumpto a verbis per Testes relatis, & quidem ab incauto Juvene inconsulto emissis postquam vix semel Mariam Ignatiam sibi omnino ignotam pridie tantum viderat, & inter pocula illico parati convivii hilaritatis, ac ferventis amoris gratia confirmatis; Cum autem suspicari fas sit non ex vero, ac deliberato animi consilio, sed potius ex jocosa incauti Amoris velleitate, & æstus, sponsalium promissionem hanc processisse, facilius idcirco inclinandum erat, ut justis concurrentibus Causis ab eorum vinculo promissor liberaretur.

5. *Altera* circumstantia est, quod Sponsalium promissio hæc oretenus emissa fuit ab Adolescente vix in ætate *annorum* 18. constituto, quæ licet sufficiens reputetur ad validam Matrimonii promissionem, multum tamen in ea relaxari debet prudentis Judicis arbitrium plectendi contumaciam Sponsi per remedia cano-

canonicæ coactionis, ut utramque circumstantiam ponderando præter adductos *in laudata Decisione* superioris instantiæ §. 12. *&* 13. docent *Card. de Luc. de Matrim. disc.* 8. *numer.* 28., *Antonin. var. resolut.* 2. *lib. primo num.* 12. *vers. in Sponsalibus*, *Constantin. Vot. decisiv.* 483. *a num.* 10., *&* 11., *Rot. coram Buratt. decis.* 211. *num.* 4., *& in Moguntina Sponsalium* 20. *Novembris* 1741. §. *Constabilita cor. eodem R.P.D. meo Caprara*.

6. Sub hisce circumstantiis examine assumpto Causarum, quibus visum fuit locum non esse coactioni Josephi ad contrahendum cum Maria Ignatia Matrimonium, urget in primis magna disparitas nedum quoad divitias, verum etiam quoad Personarum statum, & Natalia, cum Maria Ignatia pauperrima sit, & vilis omnino conditionis, Consanguineos habens apud inductos Testes non integri nominis: Joseph vero tanquam unicus Filius ditissimus sit, & inter nobiliores Familias locum teneat; quæ incauto Juveni præcognita non erat tempore Sponsalium, gravissimam præbet Causam ab illis resiliendi, ut docent collecti *in dicta Decisione præcedentis Instantiæ* §. 9., *&* a §. 13. *usque ad fin.*, cum quibus concordant *Adden. ad dec.* 431. *a num.* 81. *part.* 4. *tom.* 2. *recentior.*, *& Rot. in alia Tuden. Sponsalium* 21. *Martii* 1746. §. 6. *cor. eodem R. P. D. meo Caprara*.

7. Accedit gravissimum, ac implacabile odium, quod sexennalis hæc Causa inter Sponsos, eorumque Consanguineos excitavit, jam satis panditum ex Actis Causæ, quibus colligitur Josephum Sponsalia primum coram Judice constanter denegasse etiam sub jurisjurandi religione; inde urgente Maria Ignatia Carceribus detrusum intrepide eas substinuisse durante

 Liti-

Litigio coram Ordinario; ac demum a diuturna carceratione vix evasisse præstita fidejussione de se repræsentando: quæ sane ærumnæ quo minus eum inducere potuerunt, ut datam fidem impleret, tanto majorem illius indignationem, ac aversionem concitasse reputandæ sunt, ut reconciliatio nullo pacto sperari queat: ad notata *in præcedenti Decisione cor. R. P. D. meo Caprara* §. 10.

8. Minoris ponderis non erat altera Causa excusandi Josephum ab observanda Matrimonii promissione constituta in certo dissensu, & in indubia, justaque Parentum, & Consanguineorum indignatione, & comminata ab eis exhæredatione. Dubitari autem non potest, quin dissensus, ac indignatio Patris, & exhæredationis timor, sufficientem præstet excusationem, ne quis ad inæquale, ac indecorum Matrimonium contrahendum cogi debeat; ut in puncto docent *Piton. discept. Eccles.* 52. *num.* 81., *Zaul. in dissert. impresi. post tract. ad Statut. Faventinum de Sponsal.*, *& Matrim. Fil. famil. tom. primo a nu.* 145. *ad* 268., *Rot. cor. Kaunitz dec.* 77. *n.* 5., & firmat laudata Causæ *Decisio* §.11. *ad plures sequentes cor. R. P. D. meo Caprara*.

Et ita &c. *unica &c.*

R.P.D.

R. P. D. BUSSIO.

Oriolen. Sponſalium.

Merc. 26. Februarii 1755.

1. Fidem de ineundo Matrimonio, quam Vincentius Lozzanus de Regil delinitus illecebris Joſephæ Fontes Conſobrinæ ſuæ imprudens, vel invitus tradiderat, quamvis initio ratam, probatamque habuiſſe videretur nonnullis ab eo datis, viciſſimque receptis Epiſtolis; exinde tamen diſruptis induciis, non obſcura pœnitentiæ exhibuit argumenta, iiſque facile a Joſepha perſpectis, eum repente coram Ordinario provocavit, ut Apoſtolica obtenta diſpenſatione, promiſſam fidem impleret: Verum re mature penſata, tum Ordinarius in prima Inſtantia, tum Metropolitanus in ſecunda Sponſalia non eſſe exequenda edixerunt, idemque hodie juſſit Sacrum Tribunal, ad quod Cauſa conſcendit, interroganti enim Mihi, *An conſtet de validitate Sponſalium, & ſint exequenda?* in contumaciam Joſephæ ſui mali Juris fortaſſis edoctæ, reſponſum fuit -- *Pro Informante.*

2. Ut tamen ſponſalia valida ſint ingenio ſuo poſtulant mutuam ex libero, determinatoque animo promiſſionem ab iis, qui pleniſſimam ſpondendi habent facultatem, ut poſt *Text. in cap. Cum locum* 14., & *cap. Conſultationi* 28. *de Sponſal.* Sancivit *Concilium Tridentinum cap. 5. ſeſs. 24. de reformat. Matrimonii*; quare cum ea, de quibus agitur, in utroque deficiant requiſita, nullius reputari debent validitatis, nec aliquam merentur executionem, ut optime concludit *Rot. dec. 603. ſub num. final. part. 5. tom. 2. rec.*

3. Porro non probatur liber consentiendi animus; nam juxta facti historiam jure jurando in suo formali examine a Vincentio narratam, ipse adhuc in tyrociniis existens, & plus æquo miserans Lacrymis Consobrinæ, folium Sponsionis equidem obsignavit, sed animo alieno ab invisis Nuptiis, plenaque deficiente voluntate illas exequendi; Nullius itaque fuit firmitatis hujusmodi consensus, quippe qui per extrinsecam demonstrationem, & summam levitatem exhibitus, ac per fraudem, & dolum ereptus, certus, & liber non fuit, nec per consequens, ut requiritur ad obligandum sufficiens, *Sanchez de Matrim. lib. primo disput. 9. num. primo, & seqq., Paul. de Rubeis in addit. ad dec. 2. num. 108. part. 3. recent., Panimoll. dec. 23. num. 7., & 8.*

4. Deficit quoque Legitima Contrahentium potestas, ipsi siquidem sunt *in tertio Consanguinitatis gradu* invicem obstricti; adeo enim inter Conjunctos Sponsalia ex Jure improbantur, & nullam ex se constituunt obligationem, ut si scienter, & repetito concubitu perficiantur, adhuc irrita illa censentur, nulloque pacto possunt ex se convalescere, ut consentanee ad *Concilium Lateranense*, de quo *in cap. 8. de consanguinitat.* Sancivit *Concil. Tridentinum sess. 24. de reformat. Matrim., Vanesp. in Jus Eccles. part. 2. tit. 13. cap. 5. num. 6., Rot. in Hispalen. Matrimonii 21. Februarii* 1718. §. *Verum coram bon. mem. Foscaro.*

5. Quin aliquam afferat amaritudinem, quod fuerit reservata dispensatio Apostolica; sufficeret enim pro objecti eliminatione sola animadversio, quod nulla hactenus obtenta fuit dispensatio, quæ licet sine maxima difficultate posset fortasse impetrari, attamen ea non obstante, hic, & nunc Sponsalia in statu invali-

validitatis adhuc permanent, & impossibile non esset, quod Sancta Sedes Gratiam denegaret, tanquam a Summi Pontificis voluntate dependentem, per ea, quæ tradit *Tiraquel. de retract. Lignag.* §. 22. *n.* 59., & late *Rot. dict. dec.* 603. *num.* 28. *&* 38. *p.* 5. *tom.* 2. *recent.*

6. Præterea omnis tollitur difficultas ex eo, quod præsupposita etiam Apostolica dispensatione facile assequenda, ad convalidanda tamen jam contracta Sponsalia, aut novus requiritur Contrahentium expressus consensus, aut saltem tacitus ex actibus illum præseferentibus elicitus, *Abb. in cap. super eo in fin. de condit. apposit.*, *Panimoll. dec.* 32. *num.* 5., *&* 6., *Rot. dec.* 410. *num.* 5. *coram Ludovis.*, *&* *dicta dec.* 603. *num.* 17. *part.* 5. *tom.* 2. *recen.* nec ex dispensatione aliqua oritur in Contrahentibus obligatio Sponsalia perficiendi, sed quisque potest ultro denegare, & pro suo arbitrio a Sponsalibus resilire, absque eo, quod ad ea implenda alter vel invitus valeat obstringi *Abb. in eodem cap. num.* 28. *Villalob. in verb. Matrimon. num.* 40. *Piton. discept. Ecclesiast.* 52. *nu.* 32., *& seqq.*, *Rot. dec.* 203. *num.* 7. *coram Buratt.*, *& in Hispalen. Matrimonii* 18. *Februarii* 1718. §. *Quæ si hujusmodi cor. bon. me. Foscaro*.

7. Cujus Sententiæ ratio est, quod sicuti ab actu nullo, & a Jure improbato nulla nascitur obligatio, ita nullus etiam actus retrotrahi valet, qui nequit ab initio consistere *leg. Si is*, *qui pro Emptor ff. de usu cap.*, & cum Sponsalia inter Conjunctos Jus perpetuo prohibeat, propterea nec sub conditione contrahi possunt, ut formiter discusso articulo firmavit *Rot. in dict. dec.* 603. *a num.* 20. *in fin. p.* 1. *tom.* 2. *recent.*; Hinc reservatio Apostolicæ Dispensationis ad hone-

stan-

standum actum per se illicitum dumtaxat inservit, & ipsa superventa dispensatio nunquam ratas habet illicitas Nuptias, sed submoto impedimento, dat facultatem illas valide ineundi, *Rocc. disput. 72. n.33. & seqq.*, & pluribus allegatis prosequitur *Rot. in dict. dec.* 603. *num.* 4. *part.* 5. *tom.* 2. *recen.*, *& in citata Hispalen. Matrimonii* 21. *Februarii* 1718. §. *Porro præmissa coram bon. mem. Foscaro*.

8. Cumulatissime ex his demonstrata invaliditate Sponsalium, superfluum est agere de Causis, quas Vincentius haberet a Sponsalibus, utcumque validissimis recedendi, inter quas plurimi considerari debent tum Paternus dissensus, tum gravis ipsius Vincentii exacerbatio, qui se videns consobrinæ delinimentis deceptum, & diuturno litigio agitatum, aperte asseruit nolle invisis Nuptiis amplius assentiri, & proinde ad eas perficiendas non esset efficaciter adigendus, ne Conjugium, quod est fœdus honestissimi Amoris, exitus subiret perniciosissimos, & in odium converteretur, ut advertit *Piton. discept. Eccles.* 52. *sub num.* 8. *Panimoll. dec.* 23. *num.* 18., *& seqq.*, *Adden. ad Buratt. dec.* 311. *num.* 5., *Rot. coram Duran. dec.* 242. *num.* 13.

Et ita altera &c.

RE-

RESPONSUM

PRO VERITATE

P. VIRGINII VALSECHII

MONACHI CASINENSIS

A pluribus Viris doctis approbatum.

In

DEUS PACIS ET DILECTIONIS NOBISCUM SIT.

Titius Sempronii Filius, ſub patria poteſtate adhuc conſtitutus, Juvenis genere, opibus, & æſtimatione nulli in Patria ſecundus, ejuſdem loci Primariis ſanguine conjunctus, Civis Florentinus, & Matre Nobili Florentina progenitus, ſuo ipſo Patre, aliiſque omnibus propinquis & affinibus inſciis, Sponſalia de futuro dicta, eaque juramento firmata, cum Berta Caii hominis Cerdonis artem profitentis, pauperrimique, necnon Matris Villicæ filia, ſine ulla dotis, ob ſummam hujus puellæ egeſtatem, promiſſione, aut ſpe, contraxit, poſtque ipſa ſponſalia, carnalem cum illa copulam habuiſſe aſſeritur. Sempronius, auditis Filii ſponſalibus, prævidens ex eo Titii cum Berta matrimonio magnum Familiæ ſuæ, totique agnationi dedecus conſecuturum: grave damnum undecim Nubilibus & Nobilibus Puellis ipſi Juveni arctiſſimo cognationis vinculo junctis, quæ proculdubio eo matrimonio ſecuto, viros ſuæ conditionis pares haudquaquam invenient, obventurum: ac tandem univerſos inter conſanguineos, & propinquos gravia odia, diſcordias, perturbationes exorituras, omni ſtudio conatur, Bertæ puellæ pluſquam etiam competente Dote oblata, qua damnum illi ex aſſerto ſtupro illatum ſatis ſuperque compenſetur, eorum Sponſalium impletionem impedire.

Quæritur itaque, an dicta Sponſalia eam ob cauſam poſſint diſſolvi, ac licite proinde a Patre Sponſi interpoſita Judicis Eccleſiaſtici auctoritate, illorum executio valeat impediri.

RESOLUTIO AFFIRMATIVA.

ETsi e Sponsalibus gravis ad conjugia ineunda, omni jure obligatio oriatur, cum validam omnem atque acceptatam promissionem impleri jura omnia expostulent; plures nihilominus adesse causas, compertum est, quibus eadem rescindi sponsalia queant, eorumque executio impediri. His porro percensendis causis hoc loco haud immorandum. Siquidem ut satis proposito dubio faciamus, duo tantum expendamus necesse est, alterum nempe, num sponsalia inter duos conditione atque opibus impares inita, e quorum adimpletione grave scandalum, rixæ, inimicitiæ, damna inter sponsorum Parentes & consanguineos timeri possunt, sententia saltem Judicis Ecclesiastici valeant dissolvi; alterum vero, num admisso, quod solvi illa possint, verum id etiam sit quando post contracta sponsalia, copula inter sponsos sit subsecuta.

Quod priorem attinet difficultatem; communissime sentiunt Doctores vere posse sponsalia illa irritari. Etenim in *cap. cum in tua de sponsal.* diserte asseritur quod, *cum Persona gravis, cui fides sit adhibenda, Episcopo denunciat, quod hi, qui sunt matrimonio copulandi se propinquitate contingant, & de fama, vel scandalo doceat*, ipse Episcopus debeat *eos, qui sic contrahere nituntur, si moniti induci nequiverint, compellere, ut a tali contractu desistant*. Quo in loco etsi sermo sit de iis, qui se propinquitate contingere dicuntur, nihilominus ex verbo illo *scandalo* Glossa hæc notat: *Nota, quod propter scandalum impeditur matrimonium &c.* Et Panormitanus in illud caput

caput ſic inquit: *ſed nota ipſum textum ſingulariter in eo, quod addit de ſcandalo. Ex quo potes inferre, quod ubi inter aliquas Parentelas ſcandalum vehementer timetur ex contractu matrimonii, poteſt & debet judex interdicere matrimonium &c.* Similia habet *eod. cap.* Alexander de Nevo *num. 6. Præpoſ. n. 2.* aliique. Expreſſius autem prædictam ſententiam tuentur *Fel. conſil. 26. num. 21. Navar. ſum. cap. 17. n. 18. Menoch. conſ. 69. num. 44. & 66. vol. 1. Cord. quæſtionar. lib. primo quæſt. 3. paulo poſt princip. verſ. dixi regulariter, Gutier. lib. 1. quæſt. Canonic. cap. 20. n. 20. & 23. Capua lib. primo dec. 78 num. 3. Ludovicus Lopez 1. par. inſtr. cap. 76. in 2. edit. fol. 189. col. 2.* quos citat & ſequitur *Sanchez de matrim. lib. primo diſputat. 14. num. 3. Texeda in Theol. moral. tom. 2. lib. 4. tract. 1. num. 79. Martinus Perez de matrim. diſput. 5. ſect. 3. num. 2. Diana par. 9. tract. 7. reſol. 71. Boſs. de matrim. cap. 11. §. 9. num. 94. Rebellus de oblig. juſt. & jur p. 2. lib. 2. quæſt. 14. ſect. 1. num. 9. Emanuel Sà verbo reſtitutio num. 14. fol. 495. Bonac. tom. 1. tract. de Sacr. Matrim. quæſt. 4. pun. 17. num. 26. verſu Neque obſtat tertio. Ægidius de ſacram. diſp. 23. dub. 8. num. 68. Layman. tom. 1. lib. 5. tract. 10. p. 1. cap. 1. num. 14. verſ. Enim vero, Baſil. Pontius de Sacram. Matrim. lib. 12. cap. 17. num. 7. Gonet. in clyp. Theol. Thom. tom. 5. tract. de Sacram. Matrim. diſput. 3. art. 4. num. 74. Marbeſius in ſumm. Chriſt. de Sacr. Matrim. diſs. 7. quæſt. 23. concluſ. 4. verſ. Ratio hujus, Tannerus diſp. 8. quæſt. 1. dub. 4. num. 6. Enricus Pirinch. Jur. Can. meth. nov. titul. de ſponſal. ſect. 2. §. 4. n. 64. Ludov. Engel. colleg. univ. Jur. Can. tit. de deſponſat. impub. §. 2. num. 11.* Favet *Riccius in prax. aur. reſol. 418. num. primo, Rot. Rom. in Tullenſ. Matrimonii* 13.

Maii 1596. *coram Penia*, *item cor. Cavaler. dec.* 447. *num.* 3. *& coram Seraph. dec.* 1258. *n.* 2.

Præcipua, cui hoc assertum nititur ratio, quaque passim laudati Auctores utuntur, est, quia Virtus justitiæ obligare nequit ad actum, qui sine peccato impleri non potest. Matrimonium autem inire, e quo graves rixæ, dissensiones, inimicitiæ, scandala oriri possunt, gravissimum proculdubio peccatum est. Virtus itaque justitiæ, quæ fidem in sponsalibus præstitam matrimonio jubet impleri, illam minime impleri præcipiet, cum ex eo matrimonio prædicta mala possunt exoriri. Immo etsi admittatur malum de se esse illo etiam in casu præstitam sponsalium fidem violari, certum nihilominus est minus malum tolerandum esse, ut majus malum devitetur, *ut notat in specie nostra Abbas in cap. Requisivit de sponsal. num.* 2. & probat *cap. Privilegia in fin.* 3. *dist.* Majus porro malum est, magisque cum Reipublicæ, tum animarum saluti perniciosum, odia, inimicitias discordias inter familias serere, quam eandem sponsalium fidem violare.

Hinc Menochius *dict. consil.* 69. *num.* 50. id etiam dumtaxat majus esse malum existimat, quod *filius contra Patris voluntatem uxorem ducat*, *quam quod Pater impediat eam ducere*. *Etsi enim* (inquit) *Matrimonium magnum sit* (*ut ait Apostolus ad Ephesi cap.* 5.) *Sacramentum*, *attamen melius est Sacramentum hoc omittere*, *quam discordiam*, *& odium inter Patrem & filium excitare*. *Nam scriptum est Matth. cap.* 5. Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia Frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens of-

fer

fer munus tuum. *Accedit* (subdit) *quod Deus odio non habet illum, qui uxorem non ducit, cum tamen illum habeat odio, qui inter fratres discordiam seminat ut legitur Proverb. cap. 6. Potest ergo* (concludit) *melius & omitti, & impediri matrimonium, quam discordiam inter Patrem, & filium excitare.* Hæc fere eadem habet Gutierez *loco supracit. n. 23.*

Ex illa præterea consanguineorum Sponsi & Sponsæ discordia, ac perenni Patris & filii animorum dissensione, gravissimum etiam inter ipsosmet Sponsos, cum prior scilicet ille amor deferbuerit, odium fore timendum est, ut bene notat *Menoch dict. consil. 69. num.* 44. *Gutierez loco cit num.* 18. *& seqq. Bertonius de neglig. & omisi. par.* 2. *art.* 34. *num.* 38. *vers. Timendus.* Plurimis enim exemplis compertum est maximum, & immoderatum Juvenum obcœcatorum amorem, post expleta perversæ mentis desideria, in maxima tandem odia erumpere. Sic Ammon, ut habetur *Reg.* 2. *cap.* 13. postquam cubasset cum Thamar, quam deperierat *exosam eam habuit odio magno nimis, itaut majus esset odium, quo oderat eam, amore, quo ante dilexerat.* Odium autem, quod inter sponsos probabiliter secuturum timetur, justam esse causam dissolvendorum sponsalium manifeste deducitur ex *cap. Requisivit de sponsal.* cum ejusmodi nuptiæ nonnisi difficiles sinistrosque exitus soleant habere.

Porro præfato inter ipsos conjuges odio ansam maxime præbere poterit sponsi Pater, qui in pœnam gravissimi sui in re tanti momenti contemptus, ac injuriæ universæ familiæ illatæ filium exhæredem facere, seu bonis omnibus, legitima excepta, privare poterit, quod *passim* (inquit Menochius *dict. cons. num.* 9.) *legi-*

legimus in leg. Nuptias de reg. jur. Fel. in consil. 26. num. 20. Calca consil. 13. num. 8. Paris cons. 29. nu. 3. & 46. lib. 3. & alibi sæpe. Immo non desunt Auctores, qui sentiunt, Patrem hoc in casu bene posse filium, etiam ipsa legitima, spoliare ut Menchaca *de succession. creat. par. 1. lib. 1. §. 10. n. 634.* & alii non nulli, quos tacito nomine citat Bonac. *tom. 2. disputat. 2. quæst. un. pun. 6. num. 9.* & narrat *Joan. Baptist. Costa dist. 40. cent. 2. pag. 386. num. 72.* ita factum fuisse a quodam nobili Viro, qui in Testamento eos filios privarat, qui ad nuptias puellarum ignobilium aspiravissent. Si itaque contingat, ut pater dictam ob causam filium exhæredet, fieri certe non potest, quin idem filius capitali tandem odio conjugem suam prosequatur; eritque proinde pessimus nuptiarum ejusmodi exitus.

Et licet certum non sit, Patrem eam obrem posse filium etiam legitima privare, cum communiter Auctores oppositum doceant, si tamen accidat, ut juxta supra relatorum DD. opinionem, eum exhæredet, præterquamquod post mortem Patris inter ipsum filium exhæredatum, & eum, qui hæres institueretur, acerrima exarsura esset lis, valde præterea timendum est, ne idem filius ipsam etiam Patris memoriam immortali sit odio execraturus, horrendaque non in illum modo, sed vel in se, ac conjugem ipsam perpetuo maledicta intorturus. Neque enim sperare licet, amorem illum, quo spreto jam Parentis consilio, rejectis Consanguineorum & Amicorum suasionibus, posthabita familiæ ignominia, tam perdite puellam nunc deperit, diu esse duraturum. Ubi autem is æstus (quod fieri necesse est) elanguerit, præfatum jam iis nuptiis exitum, certissime contigisse, intellexeris.

Ne-

Neque vero odia dumtaxat, quæ e matrimonio consequi possunt, spectanda sunt, verum vel ipsa gravis injuria, quæ a Filio Patri, totique familiæ irrogatur, cum contra ejusdem Patris voluntatem ad indignas nuptias convolat, haud parvi est facienda.

Ipsi Gentiles solo, eoque valde infirmo rationis lumine ducti nefas putabant nuptias contra Parentum voluntatem contrahere. Etenim apud Apulejum lib. 6. Venus Cupidinis & Psiches nuptias sine consensu Parentum initas sic damnat: *Quamquam inepta ego frustra filium sea nepotem dicam, IMPARES ENIM NUPTIÆ, & præterea in villa sine testibus, & PATRE NON CONSENTIENTE factæ, legitimæ non possunt videri*. Et Quintilianus declam. 7. *Accipe*. inquit, *illam Virginem, quam Pater tradidit euntem die celebri, comitante populo*. S. Ambrosius lib. primo de Abrah. Patriarcha cap. ult. Christianis Virginibus exemplo Hermionem puellam proponit, quæ apud Euripidem *in Andromacha*, cum ab Oreste ad nuptias peteretur, respondit:

Sponsalium quidem meorum Pater meus Curam subibit: hoc enim non est meum.

Cardinalis etiam Carolus a Lotaringia, cum in Concilio Trident. de Matrimoniis, quæ invitis Parentibus fiunt irritandis ut videre est apud Card. Sfortiam Pallavicinum in Hist. ejus Concil. *lib.* 22. *cap.* 4. ageretur, suum de re illa suffragium in hunc modum ex eod. *Pallav. loc. cit. num.* 6. tulit: *Parimente doversi annullare i matrimonii contratti da figliuoli senza volontà de' Padri. Esser noto col lume della natura, ch' è ufficio del padre ammogliare il figliuolo, e però leggersi molte volte nelle Comedie antiche, le quali esprimono i sentimenti universali, e naturali*; Io ti darò moglie &c. Jure

Jure veteri Romanorum irrita declarantur filiorum familias conjugia, quæ citra paternum consensum inita fuerint *l. In sponsalibus* §. *In sponsalibus ff. De Sponsalibus l. Nuptiæ ff. de rit. nupt. l. Nec filium C. de nupt.*, *inst. de nupt. in princ. &* §. *Si adversus* etiamsi filius sit miles *l. Filius fam. 35. de rit. nupt.* Fateor equidem a Pontificio jure id fuisse omnino correctum, & Sacrosanctam præsertim Tridentinam Synodum sess. 24. cap. primo de reform. matrim. jure illos damnasse anathemate *qui affirmant matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse*. Verum ex eo saltem colligere licet, quanti Patris consensus hac in re sit faciendus, quantique laudatæ illum leges putaverint.

In Franciæ Regno, vel nunc matrimonia a Filiisfamilias invitis Parentibus inita pro nullis, quoad actus Civiles, censentur; itaut qui talia connubia contraxerint parentum hæreditate spolientur, a successione excludantur, actionibus omnibus Civilis Fori, quæ ex vi contractus & conventionum connubialium nasci possunt, priventur, Filiique ipsi, qui ex illo nascuntur conjugio, perinde apud Tribunalia habentur, ac si illegitimi forent, tam quoad honores, quam quoad successiones.

Id autem primum statutum fuit Regio Henrici II. edicto mense Februario ann. 1556 quo art. 4. sic dicitur:
„ In quantum in nobis est, divinam voluntatem, &
„ mandatum exequentes dicimus, statuimus & præ-
„ cipimus; ut filii familias matrimonium ineuntes,
„ aut deinceps inituri clandestina matrimonia con-
„ tra voluntatem, consensum, & insciis Parentibus,
„ propter talem ingratitudinem & contemptum pa-
„ rentum suorum, divinæ legis & præcepti transgressio-
„ nem,

,, nem jurisque & honestatis publicę negligentiam ab u-
,, tilitate publica inseparabilem, a parentibus suis
,, hæreditate privari, & a successione excludi, pos-
,, sint sine ulla spe deinceps litigandi, aut exhære-
,, dationem ita factam in controversiam revocan-
,, di &c.,, Hoc Edictum habes in Collectione Fontanonis tom. primo lib. 4. pag. 749. Rationem autem, quare Henricus II. legem istiusmodi tulerit, affert Thuanus lib. 19. Histor. ut nimirum honori cujusdam primariæ nobilitatis viri, sibique inprimis Chari consuleret, cujus alter filius propediem infimæ conditionis puellam in conjugem erat adsciturus. Idem Decretum confirmatum postea fuit ab Henrico III. in Comitiis Blesensibus ann. 1579. art. 40. nec non renovatum a Ludovico XIII. Parisiis anno 1629.

Præterea in Veteri Vestamento Divinum de non contrahendis cum Cananeis matrimoniis Præceptum Patribus solis non Filiis latum fuisse conspicimus. *Nec uxores* (dicitur exodi *cap.* 34.) *de filiabus eorum accipies filiis tuis*. Et Deuteron. *cap* 7. *Filiam tuam non dabis filio ejus*, *nec filiam illius accipies filio tuo*. Sic Abraham *Gen.* 24. Servum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus, quæ habebat, adjuravit ,, ne de
,, filiabus Chananeorum filio suo Isaac uxorem *ac-*
,, *ciperet*, sed ex terra & cognatione sui. *Sic etiam*
,, *Isaac* Gen. cap. 28. *Jacob. filio suo præcepit*: Noli ac-
,, cipere conjugem de genere Chanaam, sed vade,
,, & proficiscere in Mesopotamiam Syriæ ad domum
,, Bathuel patrem matris tuæ, accipe tibi in uxo-
,, rem de filiabus Laban avunculi tui. *Exodi* cap. 22.
,, *dicitur*: Si seduxerit quis Virginem non desponsatam, dormieritque cum ea; Dotabit eam, & ha-

„ bebit uxorem; Si vero Virginis Pater dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam „ Virgines accipere consueverunt „. Adnotes porro illa verba: *Si Virginis Pater dare noluerit*. E quibus profecto colligitur Patrem potuisse impedimento esse filiæ, ne tale matrimonium contraheret. Sapientiæ cap. 7. Parentibus onus injungitur, ut liberis suis assignent, quibuscum possint matrimonium contrahere: *Da filiam tuam viro prudenti*. Et Jeremiæ cap. 29. *Date Filiis vestris uxores, & Filias vestras date viris*.

In Novo vero Testamento S. Paulus 1. *ad Cor. cap.* 7. sic habet: *Qui matrimonio jungit Virginem suam bene facit, & qui non jungit melius facit*.

In Epistola etiam ad Episcopos Africæ Evaristo Papæ tributa, e qua desumptus est sequens Canon *Aliter* 30. *qu.* 5. dicitur: *Aliter legitimum non fit conjugium, nisi ab iis, qui super ipsam fœminam dominationem habere videntur, & a quibus custoditur uxor petatur, & a parentibus propinquioribus sponsetur*. E quo textu Mendoza *lib.* 1. *Conc. Illiber. c.* 32. *Basil. Pont. lib.* 2. *de matrim. c.* 1. *num.* 5. *& seqq. Dartis in* 30. *quæst.* 1. inferunt, matrimonium a filiis celebratum sine consensu Parentum juxta veteres Ecclesiæ Canones nullum fuisse. Quod adstruitur etiam a Theodoro Balsamone magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ Diacono, Nomophylace, & Cartophylace, sive sigilli Patriarchalis, ejusque Archivorum Custode in Comment. ejusdem Epistolæ ad Canonem 38., ubi sic inquit: „ Puellas hic S. Pater eas, quæ sunt in potestate Parentum, appellat. Dicit ergo, quod si „ alicujus Puellæ tradant se ipsas suis amatoribus „ præter suorum Parentum sententiam, & ab illis „ vitium

,, vitium iis allatum sit; etiamsi matrimonio sibi con-
,, junctæ videantur, matrimonium ejus, quæ est in
,, parentis potestate, non posse consistere sine Pater-
,, na voluntate. Sin autem Parentes ipsarum eis re-
,, conciliati fuerint, & eas cum amatoribus coha-
,, bitare voluerint, ei rei illa ratione videtur, re-
,, medium afferri. Quod enim ab initio male factum
,, est, Parentum postea consensus reparare videtur
,, ut fornicatio in matrimonium deducatur.

Tertullianus lib. 2. ad uxorem *cap*. 9. sic inquit: ,, Unde
,, sufficiam ad enarrandam felicitatem ejus matri-
,, monii, quod Ecclesia conciliat, & confirmat obla-
,, tio, & obsignatum Angeli renunciant, & Pater
,, rato habet! Nam nec in terris, FILII SINE CON-
,, SENSU PATRUM RITE ET JURE NUBUNT.

S. Basilius in secunda trium ad Amphilochium Epistolarum Canonicarum, in quibus Disciplinæ Ecclesiasticæ, quæ in Ecclesiis Ponti invaluerat, regulas tradit, Can. 23. & 25. servorum invitis Dominis, & Filiorum invitis Parentibus conjugia damnat, & irrita eadem declarat: *cum enim* (inquit) *qui sunt in alterius potestate pacta conventa firmi nihil habent*.

Sanctus Ambrosius *lib*. 1. *supracit*. de Abraham Patr. *cap. ult*. relatus in *Can. Honoratur* 32. *quæst*. 2. *Mulier*, inquit, *nubat tantum in Domino, ut electionem mariti Parentibus deferat*.

Idem S. Doctor Eist. 68. ad *Sisinnium* commendans illius pietatem, quod filio, qui eo in consulto uxorem acceperat, tandem ignovisset sic scribit: ,, Pulchre
,, itaque gestum, ut te patrem recognosceres, si-
,, mul quia justa indignatio fuit. Malo enim cul-
,, pam fateri, ut plus laudetur paterna indulgen-
,, tia; SED ET PATERNA OFFENSIO FUIT,

„ QUONIAM VENTURAM IN LOCUM FILIÆ „ TUÆ DEBUISTI ELIGERE JUDICIO CUI FIE- „ RES PATER. Namque aut natura filios fuscepi- „ mus aut Electione. In natura corpus eft, in ele- „ ctione, judicium magifque in adoptatis offendimus, „ quam ingenitalibus filiis. Quia genitales filios effe „ degeneres ad naturam refertur, afcitos vel ad- „ optione vel copula dedecores effe, nonnifi er- „ rori adfcribitur „ . FUIT ERGO QUOD SUC-CENSERES FILIO. Leo, in Epift. ad Rufticum Epifcop. Narbonenfem relatus in *Can. Non omnis* 32. *quæft.* 2. *Paterno* inquit „ arbitrio viris junctæ, ca- „ rent culpa, cum ergo dicitur: Paterno arbitrio „ junctæ viris, datur intelligi, quod paternus con- „ fenfus defideratur in nuptiis, nec fine eo legiti- „ mæ nuptiæ habeantur. Juxta illud Evarifti Papæ: „ Aliter non fit legitimum conjugium, nifi a Paren- „ tibus tradatur.

Nicolaus I. ad Confulta Bulgarorum cap. 3. relatus in can. *Noftrates* 30. d. qu. 5. inquit: „ Poft Sponfalia, „ quæ futurarum funt nuptiarum promiffa, fœde- „ ra quoque confenfu eorum, qui hæc contrahunt, „ & eorum, in quorum poteftate funt, celebrantur.

Cæleftinus tandem II. in Decreto Ecclefiæ Florentinæ miffo, & relato in *Can. videtur nobis* 35. *qu.* 7. *& in cap. videtur nobis*, *qui matrim. accuf.* ait: „ Qui enim „ melius recipi debent quam illi qui melius fciunt, „ & quorum eft intereffe, itaut fi non interfint, & „ confenfum non adhibuerint, fecundum leges nul- „ lum fiat matrimonium.

His pleraque accedunt Concilia. In Concilio Carthaginenfi IV. celeb. an. 253. Can. 13. qui & refertur in *Can. Sponfus* 30. *d. qu.* 5. fic decernitur: *Sponfus & Spon-*

Sponsa cum benedicendi sunt a Sacerdote, a Parentibus suis, vel a Paranimphis afferantur.

In Conc. Aurel. IV. cel. an. 541. cap. 21. præcipitur, ut nullus puellam in matrimonium ducere audeat *per imperium potestatis* invitis parentibus, *ne conjugium quod CONTRA VOLUNTATEM PARENTUM IMPIE COPULATUR, velut Captivitas judicetur, sed sicut est prohibitum, non admittatur*. In eos vero qui id perpetraverint, excomunicatio decernitur. Et Cap. 24. sic dicitur: „ quæcunque mancipia sub „ specie conjugii ad Ecclesiæ septa confugerint, ut „ per hoc credant posse fieri conjugium, minime „ eis licentia tribuatur, nec talis conjunctio a Cle- „ ricis defensetur..... De qua re decernimus, ut „ Parentibus, aut Dominis, prout ratio poscit, red- „ dantur. Postmodum tamen a Parentibus atque Do- „ minis libertate concessa si voluerint, eos propria „ voluntate conjungant.

In Concilio Parisiensi III. celebr. ann. circiter 557. can. 6. cavetur: „ Ne ullus viduam aut filiam alterius con- „ tra voluntatem Parentum, aut rapiat, Regis be- „ neficio postulet, ducatque uxorem; quod si fece- „ rit, a Communione removetur „. Atque id suo etiam Regio præcepto roboraverunt Childebertus, deinde Clotarius, ac postea Charibertus Reges tunc temporis Christianissimi.

In Concilio Toletano III. celebr. ann. 589. can. 10. cum non nulla de Viduis statuta fuissent, subditur: „ Si- „ milis Conditio & de Virginibus habeatur: nec ci- „ tra voluntatem Parentum vel suam maritos có- „ guntur accipere.

In Concilio Coloniensi celebr. ann. 1537. par. 7. cap. 43. habetur: „ Optandum, ut Canon Evaristi Pontifi-

cis -

,, cis Concilio Generali renovetur, tollanturque il-
,, la Clandestina Matrimonia, quæ invitis Parenti-
,, bus ac propinquis, Veneris potius, quam Dei cau-
,, sa contrahuntur. Nam quanta ex his Clandestinis
,, Matrimoniis mala suboriantur, in aperto est....
,, Quantum fieri potest cavebit Parochus, ne libe-
,, ros citra Parentum authoritatem conjungat.

In Concilio Moguntino celebr. an. 1549. cap. 37. dicitur:
,, Volumus tamen liberos sedulo admoneri, ut Di-
,, vini Præcepti memores velint in Parentum esse
,, potestate, nec illis insciis, aut invitis inire ma-
,, trimonia, aut quicquam rei seriæ inchoare præ-
,, sumant.

In Sacrosancta demum Œcumenica Tridentina Synodo sess. 24. de reform. matrim. cap. primo De Matrimoniis Clandestinis, ac sine Parentum consensu contractis diserte asseritur, quod *Sancta Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit*. E quibus verbis apparet, quam fœda Heterodoxorum calumnia sit, quod eo de matrimonii reformatione decreto Sacra Synodus conjugia haud reformarit, sed plane deformaverit, cum approbasse illam, inquiunt, nuptias a filiisfamilias invitis Parentibus initas, quas, ajunt, veteres leges improbarunt, abhorret publica honestas, dissuadent, ac damnant Jurisconsulti omnes. Ex laudatis etenim verbis Sanctam Synodum, vides, ejusmodi nuptias haud approbare, sed detestari, prohibere.

Quæ quidem omnia licet non probent ad validitatem matrimonii Parentum consensum requiri, ut optime ab eodem Concilio Trident. loc. cit. definitum fuit, ostendunt tamen quam maxime necessarium esse, ut rite illud honesteque contrahatur, ac Parentes bene posse

posse ipsas suorum filiorum nuptias, justis de causis, & præsertim cum seipsis invitis ac reluctantibus cum familiæ dedecore nubere volunt, impedire, ut recte sentiunt. *Menoch. d. conf. 69. num. 36. Cephalus lib. 3. conf. 421. Rebellus par. 2. de oblig. just. lib. 2. de matrim. quæst. 14. sect. 1. num. 9. Corduba summ quæst. 171. punct. 1. notab. 1. Ludovic. Lop. 1. par. instruct. cap. 44. §. Si aliquis, Vega lib. 5. summæ casu 558. Gutier. quæst. Canonic. lib. primo cap. 20. num. 27. Salon. 2. tract. de dominio, quem ponit. post quæst. 61. quæst. 5. fol. 523. Sanchez lib. 4. de matrim. disp. 22. num. 7. Basil. Pont. lib. 2. de matrim. cap. primo §. 2. num. 27. Layman. l. 5. tract. 10 p. 1. c. 1. num. 14. vers. Enim vero, Marbesius in sum. Christ. tom. 2. diss. 7. quæst. 18. Berton. de neglig. & omiss. part. 2. artic. 4. num. 18. & seqq. Fragos de regim. Reip. Christ. tom. 3. l. 2. disp. 3. §. 3. num. 68. Pasqual. de viribus patr. potest. p. 2. cap. 5. num. 21. Del bene de immunit. Eccles. cap. 8. dub. 19. sect. 9. num. 43. & seqq. Capiblanc. de Baron. lib. 2. super Pragmatica 9. c. 65. num. 9. Ricc. dec. Cur. Archiep. Neapol. 24. in fin. & num. primo & seq. Zaulus ad Stat. Favent. rub. 26. l. 4. num. 40. & 41. Escobar de parit. & nob. part. 1. quæst. 4. §. 7. num. 9. & seqq.* ubi monet Judices Ecclesiasticos, ut in talibus casibus assistant & indulgeant Parentibus. *Panimol. dec. 45. num. 15. & 16. Pignatel. consult. can. 11. tom. 4.*, ubi respondet, Judices posse tuta conscientia ad instantiam Parentum similia matrimonia impedire. *Tranchedin. consult. 33. num. 6. & seqq.*

Et quidem si ex allatis tum Sac. Scripturæ tum SS. Pattum & Conciliorum auctoritatibus colligitur a Parentibus filiorum conjugia esse concilianda, aut saltem iis invitis ac juste repugnantibus minime esse contrahen-

trahenda, jam patet, quod si filii contra ipsorum Parentum voluntatem, immo cum eorum contemptu, ac universæ familiæ dedecore nubere velint, possint ab illis, ne sic nubant impediri. In eo enim casu injuriam parentibus fieri, ipsorumque jus violari ex dictis constat. *Parentum jus* (inquit etiam Magister sententiarum in 4. dist.28. cap. primo) „ prohibet ne ipsis insciis filii de nuptiis deliberent, & „ amoris nexus perpetuando matrimonio necessarius „ expostulat, ne leviter concilientur „. Et Dominicus Soto in *eundem librum eadem dist. art. primo quæst.* 1. *vers. Sit ergo prima conclusio* assignans rationes, quare Ecclesia Matrimonia Clandestina prohibuerit, hanc primam esse inquit: „ Primum siquidem jus naturæ, quo Parentes in libros funguntur, sub quorum sunt potestate, exigit, ut citra „ eorum consensum nihil nati deliberent de re potissimum & vinculo, unde totum vitæ institutum „ pendet, quale est conjugium „. Si ergo injuria Parentibus a filiis in eo casu fit, licitum erit Parentibus jus sibi suum vindicare, & injuriam propulsare juxta *l. Vim. ff. de instit. & jur.* ubi copiose Doctores.

Imo Tranchedinus *Consul.* 33. *vers. Hinc cum Pater* non dubitat asserere, quod -- *Cum Pater habeat jus impediendi nuptias filii, si filius non agnoscit pietatem patri debitam, castigari jure patriæ potestatis non probibetur l.* 1. *Cod. de emendat. propinquorum, & l. Si filius familias Cod. de patr. pot. atque si in pari contumacia filius perseveret, acriori remedio licet patri uti, ut in d. l. Si filius familias; ideo Pater potest filium in certum locum tanquam carcerem relegare, vel eum certo conclavi per tempus includere,* ne-

nedum eum tradere in Carcerem , *Ascan. clemen. de patr. potest. cap. 6. num.* 18. *Boer. dec,* 275. *num. primo Menoch. de præsumpt. lib.* 5. *præsumpt.* 14. *num.* 4. *Adden. ad Bertaz. in consf.* 426. *Farinac. in quæst.* 27. *n.* 25. *Harpprec. in* §. *Jus autem potestatis num.* 12. *inst. de patr. pot. ibique retinere donec resipiscat Menoch. in d. præsumpt.* 14. *num.* 4. *Farinac. in dicta quæst.* 27. *n.* 25. *Anton. Faber. in defin.* 1. *Cod. de pat. pot. leg.* 8. *tit.* 23. *Capiblan. in d. cap.* 65. *num.* 9. *Bos. in d. cap.* 11. §. 3. *num.* 13. -- Hæc & alia eo loci Tranchedinus .

Porro ex iisdem superius laudatis Sac. Scripturæ & SS. Patrum auctoritatibus communiter etiam sentiunt DD., graviter filios peccare, cum contra voluntatem parentum similia matrimonia volunt contrahere *Navar. sum. cap.* 14. *num.* 14. *num.* 15. *Henriquez lib.* 11. *de matrim. cap.* 6. *num.* 6. *Capua lib.* 2. *dec. c.* 55. *num.* 19. *Bellarm. lib.* 1. *de matrim. cap.* 19. *prop.* 3. *&* *in fin. Philiarcus de offic. Sacerdot. tom. primo part.* 2. *lib.* 4. *c.* 21. *Azebedo lib.* 5. *recep. tit.* 1. *lib.* 1. *num.* 49. *Petrus de Soto lect.* 3. *de matrim.* §. *Tertio etiam Molina lib.* 1. *sum. cap.* 14. *num.* 15. *Veracr.* 3. *par. speculi artic.* 20. *concl.* 3. *Sayrus in clav. reg. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 12. *Basil. Pontius lib.* 2. *de matrim. cap.* 1. §. 2. *num.* 27. *Layman. l.* 5. *tr.* 10. *part.* 1. *numer.* 14. *Marbesius in sum. Christ. tom.* 2. *de Sacr. Matrim. diss.* 7. *quæst.* 17. *&* *quæst.* 18. *Pichard. Instit. tit. de inoffic. testam. nu.* 24. *Capon. discept. foren. tom.* 3. *discept.* 160. *num.* 17. *Capiblanc. de Baron. pragmat.* 9. *num.* 23. *Fontanell. de pact. nuptial. clausul.* 4. *gloss.* 2. *num.* 6. *&* *seq. Zaulus observat. ad stat. Favent. ad rubr.* 26. *numer.* 7. *lib.* 4. *Pasqual. de pat. pot. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 25. *Mar. Ant. var. resol. lib.* 1. *resol.* 2. *num.* 9. *Cevalos quæst. commun. in quæst.* 604. *num.* 23. & alii apud Sanchez *lib.* 4.

disp. 23. *num.* 9. Certe ex quarto Decalogi præcepto Exodi 20. filii Parentes honorare tenentur, iisdemque juxta Apostolum ad Ephes. 6. & ad Colofs. 3. per omnia in Domino obedire. Unde S. Ambrosius in dictam Epist. ad Colofs. in ea verba cap. 3. *Filii obedite parentibus* sic ait: „ Tunc possunt filii Deum habere propitium, si debitam honorificentiam rependant parentibus, circa obsequium illorum faciles, in contemptu difficiles: scientes filios nunquam adversus Parentes protervire debere „. Parentibus præterea grave onus incumbit filios educandi, alendi, Christianis institutionibus imbuendi, cæteraque, quæ tum ad victum, tum ad æternæ salutis consecutionem, sunt necessaria, iis suppeditandi. Grati igitur animi ratio expostulat, ut Filii vicissim Parentibus omne genus obsequii, honorem omnem, omnemque obedientiam rependant. Sic quippe Apostolus ad Hebr. cap. 13. obediendum Præpositis jubet, quod *ipsi pervigilent quasi rationem pro animabus* subditorum *reddituri*. Hic autem debitus honor, hæc obedientia, ac gratitudo nequaquam a filiis Parentibus exhiberetur, si his invitis, ac cum gravi eorumdem spretu & dedecore matrimonia vellent contrahere.

Licet vero Sanchez loco cit. num. 10. quem plures etiam DD. sequuntur, subdat, se probabilius credere, teneri quidem filium sub culpa lethali consilium Parentum circa matrimonium petere, non tamen illud sequi, nihilominus num. 11. suam hanc, quoad posteriorem partem, sententiam cum Victoria & Ledesma intelligendam esse fatetur seclusa ratione scandali: quando enim (inquit) „ probabiliter nosset filius gravissima inde scandala, & odia capitalia „ sub-

„ ſuboritura peccaret lethaliter ſic contrahendo con„ tra Charitatem „. Quibus ſane adjici poteſt, niſi grave damnum & dedecus familiæ tali matrimonio inferatur, cum grave id etiam peccatum ſit atque ſcandalum. *Navarrus*, *Hazebedo*, *Henriquez*, *Capua*, *Philiarcus locis ſup. citat. Azorius l.* 2. *c.* 2. *quæſt.6. Villalobos par. prima tr.* 13. *diſſ.* 39. *Boſs. de matrim. cap.* 11. §. 8. *num.* 87. hancque ſententiam ipſe Sanchez *loc. cit. num.* 9. *in fin.* aſſerit eſse probabiliſſimam.

Imo communis pariter ſententia eſt, teneri Filium ſub lethali culpa Parenti matrimonium quodpiam ſibi præcipienti obedire, cum multum Parentum intereſt, quod filius tale ineat matrimonium, ut ſi medium eſset ad graves inimicitias componendas, quæ eſsent inter parentes & conſanguineos eorum, cum quibus eſt contrahendum matrimonium *Calderin. cap. primo de Deſponſ. impub.* & *ibidem Alexan. de Nevo num.* 6. *Propoſ. num.* 5. *Navar. ſum. cap.* 14. *n.* 15. *Henricus cap.* 1. *de Deſponſ. impub. nu.* 6 *Suar lib.* 2. *tit. de los Caſamentos num.* 17. *lib.* 3. *fori*, &ex Theologis D. *Th.* 29. *quæſt. unica art.* 4. *in Corpore: D. Bonav. qu.*3. *Sotus qu. concl.* 4. aliique quamplurimi quos citat, & ſequitur *Sanchez de Matrim. lib.* 4. *diſp.* 22. *num.*4. qui eam affert rationem: „ Quia ex virtute, „ *inquit*, pietatis tenentur filii ſubvenire parentum „ neceſſitati, ergo quando parentes indigent tali „ matrimonio, tenentur filii obedire „. Quanto autem magis tenebitur filius eidem Patri obtemperare, quando aliquod ſibi matrimonium prohibet, e quo magnum dedecus univerſæ familiæ infertur, graviaque inter affines, & conſanguineos odia timentur exoritura?

Si itaque graviter peccant filii talia conjugia invitis, ac juste reluctantibus Parentibus, ineundo, jam vides, quo immani sacrilegio polluantur, cum Magnum illud in Christo & Ecclesia Sacramentum, cujus ipsi Contrahentes Ministri sunt, tam fœda animi dispositione perficiunt. Sacramentum Matrimonii (inquit Concilium Colon. I. celeb. ann. 1536. part.7. can. 40.) „ Si quis sicut decet acceperit, accedente Sacerdo- „ tali precatione, confert donum Spiritus, quo vir „ diligat uxorem amore casto, sicut Christus dile- „ xit Ecclesiam: mulier vicissim propter Christum „ amet, revereaturque virum suum uti Dominum: „ uterque liberos, si dentur, summa cura instituant „ ad Christianam pietatem „. His autem Sancti Spiritus donis, minime sperare poterunt, fore nuptias suas perfundendas, si in statu peccati mortalis illas contraxerint. Sancta Synodus, (inquit etiam Concilium Trid. *decr. de refor. matrim. cap.* 1.) „ conju- „ ges hortatur, ut antequam contrahant, vel sal- „ tem triduo ante matrimonii consumationem sua „ peccata diligenter confiteantur, & ad Sanctissi- „ mum Eucharistiæ Sacramentum pie accedant „. Si autem hæc etiam Pœnitentiæ & SS. Eucharistiæ Sacramenta in eo statu suscipiant, peccata certe, peccatis, & sacrilegia sacrilegiis cumulasse, deprehendentur.

Hinc Rebellus *cit. p.* 2. *de oblig. just. lib.* 2. *quæst.* 14. *sect.* 1. *num.* 9. contendit, nullo pacto debere Prælatos eos matrimonio, etiam post inita sponsalia, jungere, quos eo matrimonio constat injuriam aliis facere, *cujusmodi*, inquit, *sunt ii, qui cum nova injuria Parentum contrahunt*. Atque id consequi dicit ex quinta quam posuerat Conclusione, qua nempe asseruerat,

rat, filium, cum decernit contrahere, non posse sine aliqua culpa Paternum præceptum, vel consensum in conjuge sibi eligenda præterire. Probat vero præfatum suum assertum primo ex eo, quia alioqui, inquit „ dabitur bellum justum ex utraque parte in-
„ ter Prælatos talia conjugia conciliantes, ac inter
„ Patres ad eadem dissolvenda contendentes, ha-
„ bent enim Patres jus impediendi nuptias filiorum
„ ob causam justam. *Secundo deinde probat* quia si
„ Prælati cujusmodi nuptias Parentibus injuriosas
„ concilient cooperabuntur peccato contrahentium,
„ & in inferenda parentibus injuria socii erunt,& mul-
„ to magis quando ipsi Parentes jure suo talia con-
„ nubia dissolvere contenderint.

Cum autem sibi objecisset, quod „ sponsalia contracta a
„ Filiis familias etiam cum injuria Parentum quan-
„ tumvis repugnantium fuerunt ab initio valida &
„ firma simpliciter, ergo de justitia obligantur ad
„ promissionem implendam, ac proinde non vale-
„ bit Pater in præjudicium Tertii justa etiam inter-
„ veniente causa illa impedire: *Huic difficultati* n.11.
„ *respondet* negando antecedens quia, *inquit*, non
„ valet nuda promissio de re sive opere præstando,
„ quod sine peccato impleri nequit, cujusmodi est
„ nuptiarum conciliatio.... quando est injuriosa
parentibus.

Bonacina etiam *tom. primo quæst.* 4. *de sacram. matrim. punct.* 17. *num.* 26. *vers. si sumptis legitimis* aperte docet Judices Ecclesiasticos non solum posse, verum etiam teneri matrimonium filiisfamilias; quamvis jam sponsalia contraxerint, interdicere, quando periculum est, ut grave inde scandalum enascatur. *Ratio*, autem inquit *est*, *tum quia ipsi* (Judici scilicet

licet Ecclesiastico) „ incumbit saluti subditorum consulere, rixas tollere, & scandalum impedire: tum „ quia filius peccat ineundo matrimonium in tali „ eventu..... Prælatus autem debet peccata impedire: tum quia Parentes in proposito eventu „ possunt impedire matrimonium & licite possunt implorare Superioris auxilium; ergo superior potest, ac debet suam interponere auctoritatem &c. „ Paulo autem inferius addit: „ Neque obstat tertio „ vinculum sponsaliorum præcedentium jam celebratorum, tum quia sponsus non tenetur perficere „ sponsalia; quando ex eorum adimpletione grave „ imminet malum, seu scandalum „. Hæc porro sententia colligitur etiam ex *cap. Cum in tua de sponsal.* ibi Glossa *verbo scandalo*, *Panor.* aliique interpretes a nobis in principio allegati, & traditur præterea ab *Hippol. Maja in observ. select. obs.* 14. *n.* 31. *& seqq. Basil. Pont. cit. l.* 2. *c.* 2. §. 2. *num.* 28. *Joan. Capeaville de modo minist. sac. c.* 6. *qu.* 18. *Layman. d. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *c.* 1. *vers. Enim vero Tranched. cons.* 33. *n.* 27. *& seqq. Antonio a Spiritu Sancto in direct. confess. tit. de matrim. tract.* 11. *disp.* 5. *sect.* 6. *n.* 252. *Octav. a S. Joseph. op. mor. tit.* 96. *n.* 955. *aliisque*.

Quæ de puris putis sponsalibus dicta hactenus sunt, eadem de sponsalibus juramento firmatis dicenda. Si enim promissio, cum sine peccato servari non potest, ad sui impletionem minime obligat, imo ne impleantur, ab iis qui peccata impedire tenentur, curandum est; ita neque juramentum in eo casu obligare censendum. Juramentum enim, ut dicitur *in can. inter. cætera* 22. *qu.* 4., *non ob hoc fuisse institutum invenitur, ut esset vinculum iniquitatis*. Unde Rebellus loco supracit. bene addit. „ Nec ob- „ stat

„ ſtat, quod ſponſalia etiam jurata præceſserint, „ quoties enim ea ſine peccato impleri nequeunt, „ ad ſui impletionem non obligant juxta doctrinam „ communiter receptam, cum pro nulla re ullo in „ eventu peccare liceat; alioquin jam quod illici- „ tum eſt, erit licitum, in quo aperta invenitur „ contradictionis impoſſibilitas, nec talia ſponſalia, „ ut poſt alios docet Menoch. ubi ſupra (ſcilicet conſ. „ 69.) a num. 23. ex ſuper addito juramento con- „ firmantur, cum juramentum non ſit vinculum ini- „ quitatis. Ad vitandum tamen ſcandalum (ſubdit) „ & majorem conſcientiæ ſecuritatem expediet ob- „ tinere a Prælato juramenti relaxationem; jam ve- „ ro ſi res dubia eſset, ejus ſententia erit omnino „ expectanda „. Faciunt præterea in hanc rem *can. Eſt etiam*, *can. In malis*, *can. Unuſquiſque*, *can. Qui Sacramento*, *can. Non eſt obſervandum*, *can. Non pejerabis*, *can. Si aliquid forte*, *can. Si ad peccatum* 22. *qu.* 4. S. Thomas Archiepiſc. Cantuarienſis apud Baron. tom. 12. an. 1170. in Epiſtola ad quoſdam Epiſcopos Angliæ & alios Viros Eccleſiaſticos, quos Enricus II. Angliæ Rex adegerat ut jurarent, ne Decretis Alexandri Papæ III. atque ipſius S. Thomæ Angliæ Primatis parerent, ſcrupulum, quo ii vexabantur, num revera juramentum ſervare tenerentur, ſic diſpulit: „ Ad monentes omnes, Vos nequa- „ quam tali juramento eſse obnoxios, nec ut pa- „ reatis obligari; ne inſtar Herodis ſub prætextu „ pietatis efficiamini impii & juramento excuſetis „ ſcelus ipſo deterius, juxta quod quidam ait: Non „ eſt obſervandum juramentum, quo malum incau- „ te promittitur „. His addas ſi lubet, id quod dicitur in *can. Si quis præventus* 22. *dic. qu.* 4. „ Tribus

„ mo.

,, modis juramenta contracta solvuntur Primo cum
,, quis male jurat, secundo cum quis incaute jurat,
,, non putans hoc esse peccatum. Tertio si pueri,
,, vel puellæ in domo parentum se juramento con-
,, strinxerint, Patribus, postquam audierint, con-
,, tradicentibus.

Ceterum ut magis eluceat, quam a Prælatis ac Parochis, cum de filiisfamilias matrimonio jungendis res agitur, Parentes maxime audiendi sint, eorum honestati consulendum, cavendumque, ne a Filiis Patribus totique familiæ ea in re ulla injuria inferatur, non absre erit præter superius laudatorum Conciliorum auctoritates hic nonnullarum etiam nostri ævi Synodorum statuta attexere, quibus Parochis præcipitur, ut valde caveant, ne ipsos filiosfamilias invitis Parentibus ad Sacramentum Matrimonii admittant, nisi illos prius ad Episcopos remiserint, ut causam dissensus Parentum ipsi rite possint inquirere, & quid demum agendum sit, judicare.

S. Carolus Borromæus in Concilio Mediolanensi VI. celebr. anno 1582. *tit. que ad matrim. sacr. pertinent*, sic inquit: ,, Si vero Filii familias sint, hos Parochus
,, valde cohortetur, ut Parentibus in quorum pote-
,, state sunt, eum honorem tribuant, ut illis ne
,, insciis quidem, nedum invitis rem tanti momen-
,, ti ineant.

Cardinalis Antonius Maria Gallus in Synodo Auximana celeb. an. 1593. *de matrim. cap. 9.* hæc habet. ,, Quam-
,, vis pro validitate matrimonii consensus Parentum
,, non requiratur: cum tamen ex hujusmodi matri-
,, moniis, quæ invitis Parentibus fiunt, multa scanda-
,, la exoriri soleant mandamus, ut nullus Parochus
,, eos quos sciverit invitis Parentibus matrimonium
,, velle

„ velle contrahere, matrimonio conjungat, sed de „ re nos reddat certiores, ut quid sit agendum ma„ ture possimus deliberare.

Cardinalis Franciscus Maria Taurusius in Conc. Provinc. Senensi celebr. anno 1599. *de matrim. cap.* 4. mandat Parochis, ut ab iis qui volunt contrahere expresse quærant: „ Utrum consciis & permittentibus, an „ insciis & invitis Parentibus jungi Matrimonio ve„ lint. Ac si contra (subdit) eorum voluntatem, „ id fieri appareat, interrogentur de causa, eaque „ cognita, paterne & graviter moneantur, ne Paren„ tum in quorum potestate sunt, ita aut neglige„ re, aut parvi facere authoritatem velint, ut eos „ de re tanta, sibi esse celandos putent, nisi forte „ constet sponsalia de futuro inter eos vere esse „ contracta, maligneque futurum matrimonium a „ Parentibus impediri, ante cujus celebrationem „ Episcopus, vel ejus Vicarius Generalis certior erit „ de tota re faciendus „. Hic autem adnotes velim verba illa: „ Nisi forte constet sponsalia de futu„ ro inter eos esse contracta, maligneque futurum „ matrimonium a Parentibus impediri „. E quibus apparet tunc solum sponsalia impleri omnino debere, etiam contra voluntatem Parentum, cum contra *maligne* tantum illos ejusmodi matrimonia impedire; non vero cum justis de causis, nimirum quia iis matrimoniis iniuria Patri totique familiæ irrogatur, Paxque & concordia inter consanguineos turbatur, & similia conantur eadem conjugia impedire.

Cardinalis Carolus Rossettus in Synodo Faventina ann. 1647. *tit.* 10. *cap.* 10. *num. 6.* statuit: „ Ut Parochi „ non solum sponsorum consensus, sed etiam eorum

 „ pa-

„ parentum, si filii familias fuerint, diligenter in-
„ quirant, quod si difficultates comperient, nobis
„ inconsultis ad denunciationes non deveniatur.

Cardinalis Franciscus Barberinus in Synodo Veliterna ann. 1673. cap. 17. cum rationi (inquit) „ & honestati ap-
„ prime consonum sit, etiam si ad Sacramenti va-
„ liditatem minime necessarium, quod Filii familias
„ in re tanti ponderis & momenti, parentum, vel
„ eorum quorum fidei & potestati subjecti sunt, vo-
„ luntatem & consilia sequantur: Parochi antequam
„ Matrimonio illorum assistant, de illorum consen-
„ su requirant, & si quid difficultatis occurrerit,
„ nos consulant, ut quod in ea re congruum visum
„ fuerit decernamus.

In Synodo tandem Vestana celebr. ann. 1699. cap. 15. sic dicitur: Quorum filiorum inobservantia erga Paren-
„ tes hucusque pervenit, ut facile sibi persuadeant
„ licite posse absque respectu ad illorum volunta-
„ tem ad quæcumque matrimonia convolare, quæ
„ sibi sint placita, contra reverentiam filialem Pa-
„ rentibus debitam, & in lege præceptam, unde
„ & dissensiones & scandala inter familias exoriri so-
„ lent. Ideo volentes malo occurrere, præcipimus
„ nostræ Episcopali Curiæ, quatenus imposterum
„ per illam non recipiantur instantiæ de celebra-
„ tione futuri matrimonii, quin prius extrajudicia-
„ liter constet de consensu Parentum. Quod si dis-
„ sentiant, cognoscatur causa dissensus, & ad nos
„ referatur, qui pensatis causæ momentis in jure,
„ mandabimus opportune promovendum vel impe-
„ diendum matrimonium, ut juris erit, & in Domi-
„ no judicabimus.

Ex his autem Synodorum statutis perspicuum fit, Epi-
sco-

ſcopos, ac Parochos, ninime Parentum inſtantias debere negligere, cum matrimonia quæpiam filiorum ſuorum vetare contendunt, ſed teneri potius illas paterne excipere, ſerioque expendere, num juſtis de cauſis ii dicta matrimonia impediri depoſcant. Juſtam autem eorum impediendorum eſſe cauſam ſuperius probatum eſt, cum Filius puellæ valde genere, ac divitiis impari nubere vult, ac ex iis nuptiis magna ipſius filii Parentibus & conſanguineis labes aſpergitur, diuturna odia, & inimicitiæ, inter ſponſorum propinquos, creantur, nec non perpetua inter patrem ipſum, & Filium, inter quos ſumma pax & charitas habenda eſſet, diſcordia excitatur. Quæ ſane graviſſima ſcandala a prudentibus & Chriſtianis viris cenſentur, ac ſufficientia proinde, ut prædicta matrimonia impediantur.

Quia vero iis, quæ dicta ſunt vulgo creditur matrimonii libertas obſtare, quam quidem *libertatem violare* recte a Concilio Trident. ſeſs. 24. de reformat. matrim. cap. 6. *maxime nefarium* eſſe aſſeritur, ideo ad errorem hunc revellendum, haud erit inutile, nonnulla hic de iſtiuſmodi libertate, deque iis, quæ in re noſtra Concilium Tridentinum decrevit, delibare.

S. Thomas *in 2. ſent. diſt.* 25. *qu.* 1. *art.* 2. *ad* 2. Ad rationem, inquit „ liberi arbitrii non pertinet ut indeterminate ſe habeat ad bonum vel ad malum, „ quia liberum arbitrum per ſe in bonum ordinatum eſt, cum bonum ſit objectum voluntatis.... „ & ideo ubi perfectiſſimum eſt liberum arbitrium, „ ibi in malum tendere non poteſt, quia imperfectum eſſe non poteſt „. His conſonant quæ habet S. Bernardus in *lib. de gratia & lib. arb.* laudatus

tus etiam in rem noſtram a Rebello atque illis ſupracitatis: *Nemo proinde putet, ideo dictum liberum, quod æque inter bonum & malum poteſtate, aut facilitate verſetur ..... Alioquin nec Deus, nec Angeli Sancti, cum ita ſint boni, ut non poſſint eſſe mali..... liberi arbitrii eſſe dicuntur*. Et S. Auguſtinus *lib. primo operis imperf. contra Julianum* Pelagianos refellens contendentes ad libertatem pertinere, ut bonum & malum agere poſſit, ſic arguit: *Liberum non eſt, niſi quod duo poteſt velle, ideſt bonum & malum.. Liber ergo Deus non eſt, qui malum non poteſt velle...... ſiccine Deum laudas, ut ei auferas libertatem?* Si itaque de ratione libertatis non eſt, ut malum agere valeat, ſed id potius eſt ipſius libertatis defectus, atque imperfectio, libertatem profecto nemo ex eo violari dixerit, quod illa, ne in malum ruat, impediatur. Charitas erga proximum, ac ſalutis animarum Zelus expoſtulat, ut fratrum peccata, quoad fieri poteſt impediamus; neque proinde cum eadem reipſa peccata impedimus, violatæ libertatis rei traducimur. Paſtoralis ſollicitudinis ratio expoſcit, ut Parochi, ipſique Præſules oves ſibi concreditas ab interitus, & peccatorum ſemita abducant: neque vero gregis ſui libertatem violare Paſtores Sanctiſſimi ſentiunt, cum juxta Apoſtoli præſcriptum 2. *ad Timotheum* 4. inſtant opportune, importune, arguunt, obſecrant, increpant in omni patientia, & doctrina, ut ſubditos ſuos, quorum unice ſalutem diligunt, a peccando deterreant; imo potius eorum libertatem ſe ea ratione perficere, cumulare, ac ab ſuis defectibus cuſtodire intendunt; ut ii nimirum poſtquam recte ſua libertate hac in vita fuerint uſi, ea tandem perfecta caſtiſſimaque

maque in cœlis libertate donentur, qua (ut inquit S. Augustinus lib. 12. de Civ. Dei cap. 3.) *A delectatione peccandi, usque ad delectationem non peccandi indeclinabilem, liberabimur*. Sic igitur, cum matrimonium contrahere, e quo graves rixæ, atque odia inter consanguineos possunt cieri, quoque gravis injuria parentibus, totique familiæ irrogatur, gravissimum peccatum sit, haud violabitur libertas filiorum respectu ejusce matrimonii ineundi, si, ne illud ipsum matrimonium contrahant, impediantur.

Duplici quidem, respectu matrimonii, libertate gaudent filiifamilias: altera, ut statum sive conjugii, sive cælibatus sponte iis liceat amplecti; altera vero, ut cum statui conjugali se jam mancipare statuerint, puellam etiam castis, christianisque moribus præditam, consilio saltem cum parentibus inito, sibi libere queant adsciscere. De priori libertate sic inquit S. Thom. 2. 2. *quæst.* 104. *art.* 5. *in corp.*: *Non tenentur nec Servi Dominis, nec Filii Parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate servanda aut aliquo alio hujusmodi*. Quod sane quam rationi consonum sit, apparet ex eo, quod cum ad æternam salutem summopere vitæ status Electio conferat, in ea proculdubio peragenda, non caro & sanguis, sed sola Dei vocatio audienda est, eaque jugibus precibus flagitanda. De posteriori vero libertate sic decernit Concilium Trid. dict. sess. 24. de reform. matrim. cap. 9. „ Ita plerumque temporalium Dominorum ac magis stratuum mentis oculos „ terreni affectus, atque cupiditates excæcant, ut „ viros, & mulieres sub eorum jurisdictione degentes maxime divites, vel spem magnæ hæreditatis „ habentes minis, & pœnis adigant cum iis matri-

„ mo-

„ monium invitos contrahere, quod ipsi Domini, „ vel magistratus illis præscripserint; quare cum „ maxime nefarium sit, matrimonii libertatem violare, & ab eis injurias nasci, a quibus jura expectantur; præcipit Sancta Synodus omnibus cujuscumque gradus, dignitatis, & conditionis existant, „ sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, „ ne quovis modo directe, vel indirecte subditos „ suos, vel quoscumque alios cogant, quo minus „ libere matrimonia contrahant.

Hic vides Concilium Trident. eos tanquam libertatis re vera violatores damnare, qui viros, aut mulieres cum aliqua, aut aliquo determinate contrahere adegerint. Cæterum si contingat, ut filii cum parentum contemptu, ac familiæ, & consanguineorum dedecore nubere velint, nihil Concilium decernit, quo minus tale conjugium impediatur. *Menoch. d. consf. 69. num. 6. Rebell. loc. sup. cit. vers. Unde caute Molin. de just. & jur. tract. 2. disp. 176. vers. Ad secundam partem*, *Bonac. cit. tom. primo quæst. 4. de matrim. punct. 17. num. 26. vers. Neque obstat*, *Barbosa ad d. Concilium ad d. cap. 9. num. 9. Tranched. dict. consul. 33. num. 7. aliique passim*. In priori enim casu libertatem violari constat, secus vero in posteriori: quandoquidem, cum ea matrimonia, non nisi cum peccato contrahi possint, quemadmodum impediendum peccatum est, ita, ne ea conjugia fiant, prohibendum. Episcopi (inquit idem Concilium Trid. eodem loc. cap. seq.) „ nuptias, ut ea qua decet modestia, & honestate fiant, curabunt. Sancta enim „ res est matrimonium, & sancte tractandum „. Quæ autem cura, ut debita cum modestia, honestate, & sanctitate nuptiæ fiant, si cum gravi scandalo, gravique

que Parentum injuria fieri permittantur? Ex iisdem etiam laudati capitis noni verbis apparet, Concilium Tridentinum loqui de Dominis temporalibus, non vero de Parentibus. *Sanchez de matrim. lib.* 4. *disp.* 22. *num.* 9. *versu Sed dicendum* ubi in hanc rem alios congerit auctores *Molfesius in sum. tract.* 4. *cap.* 7. *num.* 14. *Boss. de matrim. cap.* 11. §. 3. *num.* 21. *Tranched. loc. cit. num.* 8. ac tandem non loqui, nisi de vi injusta, seu ubi non existit justa causa. *Coninchus de matrim. disp.* 28. *dub.* 5. *num.* 48. *Molfesius loc. cit. num.* 13. *&* *seqq. Rebellus loc. sup. citat. Boss. loc. cit.* §. 3. *num.* 28. *&* 29. *Tranched. loc. cit. nu.* 9. *aliique*.

Possunt itaque filii uti sua libertate in contrahendo matrimonio; at non debent sua eadem libertate abuti, indignæ alicui, invitis & juste reluctantibus Parentibus, nubendo. Non tenentur (inquit S.Thomas „ loco supracit.) nec Servi Dominis, nec Filii Pa„ rentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel „ virginitate servanda, aut aliquo alio hujusmo„ di. Sed in his, quæ pertinent ad dispositio„ nem actuum & rerum humanarum, tenetur sub„ ditus suo superiori obedire secundum rationem su„ perioritatis: sicut miles Duci exercitus in his, quæ „ pertinent ad bellum: Servus Domino in his, quæ „ pertinent ad servilia opera exequenda: Filius Pa„ tri in his, quæ pertinent ad disciplinam vitæ, & „ curam domesticam „. Porro verti in dubium non potest connubia ad domesticam curam, & disciplinam spectare, multumque domi ipsius dispensationi prodesse illa posse aut obesse. Si igitur unquam ea in re Parentibus a Filiis obediendum, nonne tum maxime obediendum, cum matrimonium quodpiam, quod non nisi magno cum familiæ dedecore, & detri-

detrimento iniri poteſt,fieri iidemParentes detrectant? Verum quidem eſt, poſtquam ea matrimonia etiam invitis Parentibus contracta ſunt, vera eſſe matrimonia, neque Parentes illa rata, vel irrita facere poſſe, ut optime ſtatuit idem *Concil. Trident. eod. decr. de reform. cap. primo* (quidquid ſit de veteri Eccleſiæ diſciplina) at antequam contrahantur, quidni Parentes ad propulſandum ſuæ familiæ impendens dedecus & detrimentum, jure ſuo uti poterunt, quo, illa ne fiant, impediant; cum præſertim (ut inquit ibidem idem Concil. Trid.) ejuſmodi nuptiarum genera ſemper Sancta Dei Eccleſia ex juſtiſſimis cauſis deteſtata ſit, atque prohibuerit. Eodem capite eadem S. Synodus præcipit: „ ut antequam matrimo„ nium contrahatur, tribus continuis diebus feſtivis „ in Eccleſia publice denuncietur, inter quos ma„ trimonium ſit contrahendum„. Non aliud profecto eorum Patrum, in tribus ejuſmodi præcipiendis denunciationibus, conſilium fuit, quam ut antequam matrimonium contraheretur a Parochis, aut ab Epiſcopis, ſi quæ forte forent legitima ejus matrimonii impediendi argumenta retegerentur. Juſtam autem rationem alicujus connubii impediendi eſſe, cum illud citra peccatum contrahi non poteſt, patet, tum ex præcepto, quod cuique, & Epiſcopis præſertim, ac Parochis incumbit, peccata proximorum vetandi; tum ex ipſa Sacramenti hujus dignitate, quæ exigit, ut illud *Sancte & debita cum modeſtia & honeſtate*, ut inquit idem Concilium, tractetur. Decernit præterea S. Synodus eodem capite: *Quod ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio matrimonium malitioſe impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes; tunc vel una tantum denunciatio fiat, vel ſaltem*

tem Parocho, *&* *duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur*. Unde intelligis, quod si non *malitiose*, sed justis de causis matrimonium impediri contingat, haudquaquam eæ denunciationes sint omittendæ, sed potius impedientes audiendi, eorumque instantiæ excipiendæ. Cum autem Pater matrimonium a Filio cum gravi tum sui, tum Consanguineorum dedecore contrahendum perturbare contendit, non *malitiose*, sed juste omnino illud impedit, ut ostensum superius, lateque probat *Menochius toties laudato consil. 69. n. 30. & seqq. Gutierez sæpe pariter citat. lib. 1. can. quæstion. cap. 20. n. 12. & seqq. aliique plures supracitati*.

His probe constitutis, jam ad aliam superius propositam quæstionem progrediamur.

Ante Concilium Tridentinum certum est, Sponsalia de futuro, post copulam inter sponsos maritali animo habitam, nullo pacto rescindi potuisse, juxta *cap. Is qui fidem*, *de sponsal.* quia nimirum sponsalia ejusmodi de futuro ea ratione in matrimonium de præsenti transire censebantur. Post Concilium autem Tridentinum, a quo sess. 24. cap. 1. de matrim. statutum est, ut ad matrimonii validitatem Parochi deinceps præsentia requireretur, ac copulæ proinde robur illud sublatum est, quo sponsalia de futuro in matrimonium de præsenti transeant; nulla potior ratio apparet, cur eadem sponsalia, copula etiam secuta, nequeant iisdem de causis rescindi; dummodo tamen sufficienter ad judicium prudentum virorum damnum puellæ illatum compensetur. Si enim, ut jam supra ostensum est, sponsalia inter eos, qui disparis conditionis sunt, quique si matrimonio jungantur, gravis Parentibus injuria fit, ac discordiæ,

rixæ, perturbationes inter consanguineos gignuntur, dissolvi possunt; cumque post Concilium Tridentinum copula subsecuta nullam vim habeat, quo sponsalia de futuro in matrimonium de præsenti facessant, proindeque illa adhuc pura sponsalia, licet magis carnali copula confirmata, remaneant, plane consequitur, eadem sponsalia etiam post subsecutam copulam, eandem ob causam posse irritari.

Non solum autem post Concilii Tridentini decretum copula carnalis nullam vim habet, qua sponsalia de futuro in matrimonium de præsenti transeant; verum neque efficere potest, ut matrimonium ipsum coram testibus; sed sine Parocho, per verba de præsenti contractum sponsalibus de futuro æquivaleat. Id enim patet ex peculiari declaratione Eminentiss. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, quæ habetur in ejus Conc. editione Lugdunensi an. 1640. ad sess. 24. cap. de matrim. sicque habet: „ Matrimo„ nium contractum non servata forma Concilii Tri„ dentini (licet contrahentes certam inter se de „ contrahendo matrimonio fidem dederint, & postea „ coram testibus, sine Parocho de præsenti contra„ xerint, carnali etiam copula inter eos subsecuta) „ non in sponsalia de futuro resolvitur, itaut cogi „ possint contrahere servata forma Concilii „. Si itaque copula post Concilii Trident. decretum respectu matrimonii ineundi, tam parvi (ut sic dicam) sit, ut addita contractui matrimoniali coram testibus, sed sine Parocho inito, etiamsi contrahentes antea certam fidem de matrimonio contrahendo invicem dederint, præstare nequit, ut ille contractus vim sponsalium de futuro obtineat, manifestum sit, quod si eadem sponsalia jam inita subsequatur, illa in suo

esse

esse sponsalium omnino relinquat. Sponsalia autem in suo esse spectata præfatis de causis solvi posse, jam supra probatum est. Itaque eadem sponsalia etiam post copulam subsecutam iisdem de causis poterunt rescindi. Accedit, quod si Matrimonia Clandestina, quæ ante Concilium Trident. vera, ac rata matrimonia fuerant, ob scandala, & gravia peccata, quæ ex iis, ut inquit idem Concilium decr. de reform. matrim. cap. primo oriebantur, factum est, ut irrita omnino forent, etiamsi carnalis copula postea subsecuta fuisset, potiori jure, ratione eorumdem scandalorum, rescindi & irritari posse videntur sponsalia, quæ non sunt nisi præludia futuri matrimonii, etiamsi copula postea secuta fuerit. Et ita quidem sentiunt *Navarrus in sum. cap. 16. num.* 18. *Gutier. lib. primo Canonic. quæst.* 3. *paulo post princip. vers. Dixi regulariter Capua lib.* 1. *decision. cap.* 78. *nu.* 3. *Ludovicus Lop.* 1. *par. instruct. cap.* 76. *in* 2. *edit. fol.* 189. *col.* 2. Quos citat, & sequitur *Sanchez de matrimon. disp.* 14. *de sponsalib. num.* 3. ubi postquam allegasset Auctores, qui docent sponsalia in genere inter impares conditione, cum grave aliquod scandalum ex eorum impletione timeri potest, posse dissolvi, subdit: *& loquuntur Navarrus*, *Gutier.*, *Cord.*, *Capua*, *Ludovicus Lopez*, *quamvis secuta sit Virginis defloratio sub ea spe matrimonii futuri*, *quod quidem verissimum est propter rationem dictam. Et idem dicendum est*, *licet nulla sit inter contrahentes disparitas*, *ut bene Ludovicus Lopez ibidem*. Adnotanda sunt verba illa Sanchez: *quod quidem verissimum est propter rationem dictam*, nimirum propter eam, quam paulo ante attulerat rationem, ut probaret sponsalia in genere recensitis de causis posse rescindi,

quia ſcilicet *Virtus juſtitiæ obligare nequit ad actum, qui ſine peccato impleri non poteſt, ſed contrahere matrimonium cum magno illo ſcandalo, eſt aperte lethalis culpa, cum notabiliter charitas proximi lædatur, diſſolvatur parentum pietas, & cognatorum amicitia*. Idem docent etiam *S. Antoninus*, *Bonac.*, *Rebell. locis infra citandis*. *Joan. Bapt. Coſta de fact. & jur. ign. & ſcien. diſt.* 40. *centur.* 2. *pagin.* 368. *numer.* 76. *Henriq. ſumma Theol. lib.* 11. *de matrim. cap.* 6. *num.* 5. *Berton. de negligen. & omiſs. par.* 2. *art.* 34. *num.* 31. *Lud. Engell. Colleg. univ. jur. Canon. lib.* 4. *tit. de ſponſal.* §. 2. *dub.* 7. *num.* 14. *circ. med. Marbeſius ſumm. Chriſt. par.* 1. *qu.* 177. *concl.* 3. *verſ. Prima eſt. Sylveſ. in ſum. verbo Luxuria num.* 5. *Eman. Sà verbo Reſtitutio num.* 14. *Tolet. lib.* 5. *cap.* 11. *num* 1. *Octavius a S. Joſeph oper. moral. tit.* 96. *num.* 956. *in fine*, & *alii*.

Certe ſcandali vitandi gratia nedum inconſueta tolerantur, & juris præcepta relaxantur, ut dicitur *in cap. Pervenit diſt.* 23. 2. *de deſponſ. impub.* verum alia multa contra ipſas juris regulas permittuntur, quæ alioqui non admitterentur, ut ait *Abb. in cap. Quia circa extrav. de conſang. & affinit.* & late obſervat *Hippol. Maja in obſerv. ſelec. obſerv.* 14. *num.* 12. & *ſeqq.* Hinc idem Maja peculiares caſus recenſens, in quibus nonnulla contra regulas juris inducta ſunt, cum *num.* 30. *ex cap. Super eo de cogn. ſpir.* docuiſſet, propter ſcandalum prohiberi matrimonium contrahere illos, inter quos nullum eſt impedimentum, & in hanc rem laudaviſſet Bonacinæ Doctrinam a nobis etiam ſuperius relatam, ac num. deinde 36. tradidiſſet, ob timorem ſcandali Eccleſiam abſtinere a cenſuris, nec cogere ſponſos ad contrahendum matrimo-

monium, quod forte abhorrent, ne illud in perniciem contrahentium convertatur *cap. 2. in fin. cap. Requisivit, & cap. Cum locum de sponsal.* subdit n.37. hoc postremum intelligendum esse „ nisi inter ipsos „ sequuta fuerit copula carnalis, ob quam rixæ, ini- „ micitiæ, & scandala inter consanguineos orta es- „ sent „. Tunc enim inquit, magis arctandos esse sponsos ad contrahendum, cum verisimile sit, & certum, conjunctos, inter quos, ob copulam secutam, rixæ, & inimicitiæ subortæ fuerant, secuto postea matrimonio, pacem esse habituros; atque in hanc eandem rem citat ex *Aloy. Riccio par. 4. prax. resol.* 417. Decisionem Clementis VIII. tempore, quo Auditor Sacri Palat. Apost. fuerat *in una Valent. Matr. die 6. Febr.* 1579. Si itaque ad sedanda scandala, quæ ob copulam secutam, inter consanguineos exorta sunt, quæquæ, nisi matrimonium contrahatur, augeri posse metuuntur, cogendi sunt sponsi etiam inviti, ut matrimonium contrahant contra id, quod dicitur *in supracitatis cap. 2. cap. Requisivit, & cap. Cum locum de sponsal.*, viceversa ad eadem sedanda scandala, quæ ob sponsalia inter consanguineos sunt excitata, quæque, si matrimonium sequatur, magis, & diutius duratura timentur, prohibendi omnino erunt sponsi, ne contrahant, ipsaque proinde sponsalia irritanda.

Huc revocari possunt ea omnia, quæ in priori parte protulimus pro Parentum Jure adstruendo, filiorum nuptias sibi, totique familiæ injuriosas prohibendi. In Canone *aliter*, ex Epistola Evaristo Papæ tributa, 30. *qu. 5.* de ipsis matrimoniis citra Paternum consensum contractis, ac copula etiam carnali consumatis, diserte dicitur, quod ea „ Præsumpta non

„ con-

„ conjugia, sed adulteria, vel contubernia, aut stu-
„ pra, aut fornicationes potius, quam legitima con-
„ jugia esse, non dubitatur, etiamsi voluntas pro-
„ pria suffragaverit „. Et licet loco horum postremorum verborum *etiamsi voluntas propria suffragaverit* a Gratiano in sua Decretorum collectione, & in Decretalibus Pontificiis excusis, insertum sit: *nisi voluntas propria suffragata fuerit*; attamen Antonius Contius, ex vetusto Codice, legit priori modo, scilicet *etiamsi voluntas propria suffragaverit*; eamque lectionem probandam, & retinendam contendit Basilius Pontius *lib. 2. de matr. cap. primo* §.1. *num. 5. circa finem*. S. Basilius etiam in 2. Epist. ad Amphilochium Can. 38. & Can. 42. eadem matrimonia fornicationes appellat. *Puellis*, inquit Can. 38. *quæ præter Patris sententiam fornicatores secutæ sunt, reconciliatis Parentibus, videtur res remedium accipere*. Et clarius Can. 42. *Quæ sine his, quæ habent potestatem, fiunt matrimonia, sunt fornicationes*. Duos istos Canones retuleram in priori resolutionis parte, cum dictam ejusdem S. Basilii epistolam laudavissem; sed quia incuria Typographi, omissi fuere, ideo hic, cum correctioni adhuc sit locus, afferre eos duxi. Post eosdem Canones, e quibus Basilium Pontium deduxisse adnotaveram, apud Græcos, ipsius S. Basilii tempore, matrimonium, citra Parentum voluntatem, contractum nullum fuisse, subdideram etiam authoritatem Theodori Balsamonis in commentario ejusdem S. Basilii epistolæ; quæ tamen, Typographi quoque oscitantia, post Epistolam Evaristo Papæ tributam, inserta fuit. Ex iis autem inferre licet, quod si primis Ecclesiæ temporibus, Matrimonia sine Parentum consensu contracta, adeo odio,

odio & abominationi habebantur, ut Contubernia, adulteria, & fornicationes reputarentur; (quidquid sit, an ea vere irrita essent) inferre, inquam, licet, quod sponsalia saltem impræsens, copula etiam carnali magis firmata, ad ipsorum Parentum instantiam, possint dissolvi, eaque matrimonia, antequam contrahantur, si justa præsertim existat causa, impediri.

Et quidem, si ante habitam copulam possunt Parentes talia matrimonia, ut in priori parte ostensum est, impedire, cur illa etiam impedire non poterunt post copulam secutam? An filii fructum ex malitia capere debent, ut nimirum Parentum potestati, in re tanti momenti, subjecti amplius non sint, justæ possint illorum voluntati resistere, iisdemque, fœdissima illa ratione, tandem illudere, cum potius, ob gravissimum scelus admissum, gravissimis pœnis sint coercendi? S. Carolus Borromæus in Conc. Prov. III. decreto 27. tit. 1.: „ Qui sponsalia, inquit, contraxerint, si una ante cojerint, quam matrimonium inter eos celebratum sit, illius peccati, quoniam in eo sæpe delinquitur, absolutionem Episcopo reservatam esse volumus, gravemque illis pœnitentiam imponi „. Et Card. Carolus Barberinus in Synodo Farfensi *c.* 14. *num.* 10. *Si*, *quod*, inquit „ damnabilius est, sponsi ante matrimonii celebrationem rem simul habuerint, sciant, hoc suum peccatum utpote reservatum nobis, per neminem alium, nisi facultate a nobis concessa posse absolvi, ac insuper se gravissimis etiam corporis afflictivis pœnis coercendos esse „. An ergo ex tam immani, tamque graviter plectendo Filii crimine, potior Filii ipsius, contra Patris voluntatem, & cum fami-

familiæ detrimento, nubere volentis, Patris vero juſte injuriam propulſantis deterior fiet conditio?

Deflenda ſane (liceat zelo quidpiam hoc loco indulgere) temporum noſtrorum conditio, quibus non deſunt Matres (ſi Sancto Matrum nomine vocandæ eæ ſunt) quæ loco, ſumma cura, & vigilantia, nubilium filiarum pudicitiæ cuſtodiendæ, illas, juxta Apoſtoli *ad Eph. 6.* præceptum, *in diſciplina, & correptione Domini* educandi, probis, ſanctiſque moribus, cum exemplo, tum Chriſtianis præceptionibus, inſtituendi, ab ſæculi vanitatibus, & terrenarum rerum amore, animum earum avocandi, illas dedita opera cum procacibus juvenibus ſolas interdum verſari ſinunt, familiari eorum conſuetudine uti, ac in horrenda tandem flagitia cum illis prolabi, ut eo ſcilicet laqueo incautos adoleſcentes devinciant, eoſque, ad nuptias cum ipſis ſuis filiabus demum contrahendas, compellant. Væ perditiſſimis iſtis Matribus! Væ infelicibus his Filiabus! Et, ut cum Habacuc Propheta *cap.* 2. loquar: „ Væ qui congregat avaritiam malam domui ſuæ, ut ſit in excelſo nidus ejus, & „ liberari ſe putat de manu mali! Cogitaſti confu„ ſionem domui tuæ „. De Parentibus, qui negligenter ſe gerunt in liberis ſuis educandis, ita inquit Apoſtolus 1. *ad Tim. 5. ſi quis ſuorum, maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior*, & S. Joan. Chryſoſtomus *adu. vitup. vit. mon.* parentes hujuſmodi incurioſos parricidis aſſerit immaniores, & ſceleratiores: Illi enim (inquit) „ corpus ab anima revellunt, iſti animam, & „ corpus in æternos ignes conjiciunt; atque is qui„ dem, qui corpore occiditur, neceſſario naturali „ lege, etiam ſi non eſſet necatus moreretur. Hic

„ vero

„ vero ſempiternam mortem vitare potuiſſet, niſi „ hanc illi paterna negligentia conſciviſſet „. Quid vero deiis matribus dixiſſet Apoſtolus, & quid Chryſoſtomus, quæ filias ſuas, ad peccandum, ut eas commodius locent, impellunt? Adverſus has certe eaſdem filias in die judicii erupturas quodammodo puto, quod S. Cyprianus *lib. de lapſis* infantes Sacro Baptiſmate prius delibutos, ac parentum poſtea manibus ad idolorum epulas pertractos, dicturos facit: *Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo, & populo Domini, ad profana contagia ſponte properavimus: perdidit nos aliena perfidia, Parentes ſenſimus parricidas*. His ergone peſſimis vafrarum muliercularum aſtubus, his, ab antiquo pacis & pudicitiæ hoſte inſpiratis fraudibus, his humano omni divinoque jure damnatis lenociniis favendum? An ex tam deteſtabili matrum, & filiarum improbitate commodum aliquod ab iis reportandum?

Verum, quia non ſemper earundem Matrum aut puellarum execrabili adeo culpa contingit, ut juvenes Virgines ipſas corrumpant, neque temere id accidiſſe in re noſtra credendum ſit; ideo non negamus in poſteriori hoc caſu ob copulam poſt Sponſalia ſecutam, majorem ſponſo obligationem oriri, ut fidem de Matrimonio ineundo puellæ præſtitam impleat. Præter enim obligationem ſponſalium adeſt etiam alia obligatio orta e ſtupro, ſeu ex damno puellæ defloratæ illato. Verum etſi ex hoc capite ea ſponſi obligatio augeatur, non aufertur tamen a Parentibus jus filiorum matrimonia ſibi, totique familiæ injurioſa, ac e quibus odia, inimicitiæ, diſcordiæ inter conſanguineos oriri poſſunt impediendi. Sponſus itaque quantum eſt de ſe tenebitur quidem

 ſtare

ſiare promiſſis; at Parentes etiam jure ſuo uti poterunt, quo illorum promiſſorum adimpletionem utpote ſibi probroſam, implorata Judicis Eccleſiaſtici auctoritate omnino arceant, impediantque. Quod enim puella (recte inquit Gutierez loco ſæpe citato num. 23.) *honorem & pudicitiam ſuam indiſcrete profuderit, ſibi imputet, cum præfatus Pater jure ſuo contradicere valeat.*

At expendamus, quæ ſit major illa obligatio, quæ a copula in ſponſum derivata eſt. Ea profecto alia non eſt, niſi obligatio prior ſponſalium, & obligatio præterea profecta e ſtupro. Obligatio e ſponſalibus orta, ut ſuperius probatum eſt, ſolvi poteſt. Supereſt ergo obligatio orta e ſtupro.

De hac poſteriori obligatione, quoad forum quidem interius ita loquitur S. Antoninus *part. 2. tit. 5. cap. 6. de ſtupr. perag.*: *In foro autem Conſcientiæ ſic agendum videtur ſecundum Guillelmum. Si deflorat eam voluntariam, non tenetur ei, Patri autem tenetur, quia injuriatus eſt ei: unde in aliquo ſatisfaciat, vel ſaltem eum placet. Si autem ſeduxit, puta promiſſionibus, & mendaciis, non videtur fuiſſe voluntarium: invitam ergo & ſeductam ſi conſtupravit, injungendum eſt ei, quod ſatisfaciat ad arbitrium boni viri, vel cum ea componat; etſi promiſiſſet eam ducere in uxorem, ut copulam ab ea extorqueret, ſervet promiſſum, & multo magis juramento firmatum. Et hoc* NISI NIMIS DISTANS ESSET EORUM CONDITIO, *puta mulier plebeja, vir nobilis & potens; non enim mulier plebeja, præſumitur fraudem ignoraſſe;* *VEL ETIAM SI MAGNUM ALIQUOD SCANDALUM INDE CREDITUR PROVENTURUM, & tunc petat remiſ-*

missionem promissi , *& aliter faciat secundum suam facultatem* , *& mulieris indigentiam* .

Quoad forum autem Externum, verum quidem est *in cap. primo tit. de ad ult. & stup.* huic delicto pœnam hanc ex cap. 22. Exodi infligi : *Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam dormieritque cum ea* , *dotabit eam* , *& habebit eam uxorem* . Verum etsi id de jure ita fieri debere videatur , nihilominus juxta recentiores omnes Doctores in praxi stuprator non cogitur puellam defloratam præcise ducere , sed alternative vel ducere , vel condecenter dotare . *Anton. Gomez in l. Tauri num. 7. Papo lib. 22. tit. 9. Aresto 9. Cassanus consult. 40. Clarus in pract. crimin. §. Stuprum num. 3. vers. Sed quæro* , *quæ sit pœna stupri* , *Fagnanus tit. de adult. & stupr. cap. 2. num. 3. Barbosa ibidem & Gonzalez qui eod. tit. & cap. in comment.* sic habet : *Ex his duobus textibus communiter DD. sequentem deducunt assertionem : Stuprans virginem tenetur eam in uxorem ducere* , *aut dotare* . Quod autem ex Divino Præcepto ea lex Exodi 22. in veteri Testamento servaretur , id nihil refert . Nam præter quam quod , ea lex esset dumtaxat judicialis , ac proinde ex adventu Christi Domini desierit per se obligare , non desunt etiam juris Interpretes , qui conjunctivam illam pro disjunctiva accipiant juxta *l. sæpe 53. ff de V. S.* ut notat Gonzalex *loc. cit. num. 8. circa medium* , ubi præterea suam is subdit interpretationem , quod nimirum ex veteri lege stuprator virginem seductam ducere , & dotare teneretur eo modo , quo Viri dotem constituebant uxoribus, in Dotis scilicet augumentum aliquid iis assignando , non vero dotem omnino constituendo . Quare cum hæc dos uxoris a marito assignanda , hodie

non ita necessaria sit, ideo, inquit, usu receptum est, ut stuprator tantum virginem seductam ducere teneatur, non vero donationem propter nuptias in eam conferre; & recte potuit (concludit) usus disjungere, quæ lex divina conjunxerat. In Capite etiam 2. *eod. tit. de adult. & stupr.* decernitur, ut deflorator „ aut eam, quam stupravit, uxorem habeat, „ aut si renuendum putaverit, districtius ac corpo- „ raliter castigatus, excommunicatusque, in Mona- „ sterium, ubi pœnitentiam peragat, retrudatur „. Verum hæ etiam pœnæ (inquit Ludov. Engel. *eo tit.* §. 2. *vers. Quamvis in fine*) „ ex communi inter- „ pretatione tunc demum infliguntur, si ob inopiam „ deflorator dotem præstare nequeat, ut locum ha- „ beat quod dicitur : Qui non habet in ære, luat „ in corpore „. Si itaque obligatio orta è stupro, tam in foro interiori, quam exteriori, non est, neque determinate ad ducendam puellam stupratam, neque copulative ad illam ducendam simul & dotandam, sed dumtaxat alternative, ad illam vel ducendam vel dotandam; & cum in alternativis electio pertineat ad debitorem, satisque sit, ut alterum impleat *cap. In alternativis* 70. *de reg. jur. in 6. l. Plerumque* 10. *in fin. ff. de jure dotium*; Jam patet, quod si stuprator condecenter puellam seductam dotet, liber erit omnino ab illa ducenda. En ergo ut tolli optime potest etiam major illa obligatio, quæ in sponso, ob copulam cum sponsa habitam, ad fidem illi servandam extorta est.

Quare Bonacina loco superius laudato *num.* 27. bene inquit: „ Ex dictis sequitur, Prælatum posse impedi- „ re matrimonium contrahendum a filiofamilias cum „ aliqua indigna, quando ex ejus celebratione præ- „ videt

,, videt grave scandalum, ac rixas inter parentes ,, vel consanguineos secuturas. Et hoc verum est, ,, inquit Sanchez, etiamsi secuta sit copula sub ea ,, spe matrimonii. Hoc tamen (subdit ipse Bonac.) ,, Ego non facile admiserim, nisi Filius alia ratio- ,, ne valeat occurrere damno sponsæ defloratæ, ,, cum ex justitia teneatur damnum sponsæ evitare, ,, aut nisi tam grave sit scandali periculum, ut præ- ,, ponderet damno sponsæ ,, . Concedit itaque hic Auctor sponsum tunc deobligari posse a ducenda puella, quam defloravit, si alia ratione damno ipsius puellæ possit occurrere.

Rebellus equidem *cit.* 2. *part. de oblig. just. lib.* 2. *de matrim. quæst.* 14 *sect.* 1. *num.* 9. postquam sequentem, quæ sexta est, Conclusionem posuerat: ,, Prælati ,, non debent conjungere eos, quos constat in con- ,, trahendo injuriam aliis facere, atque adeo sine ,, peccato tale matrimonium inire non posse, cujus- ,, modi sunt, qui cum nova injuria parentum con- ,, trahunt; hæc subdit: Dixi nova injuria, quia ,, contingere potest, ut matrimonium sit quidem ,, Parentibus injuriosum; ex obligatione tamen con- ,, scientiæ necessario ineundum propter præcedentia ,, sponsalia per copulam confirmata, in qua primum ,, peccatum fuit, & injuria illata est, non tamen ,, jam injuria fit in adimpletione obligationis natu- ,, ralis inde consequentis ,, . E quibus verbis videtur Auctor sentire impletionem Sponsaliorum, quæ copula confirmata sint, non esse impediendam, ut observat etiam Bossius *de matrim. cap.* 11. §. 9. *n.* 90. ubi totam Rebelli de hac re Doctrinam recenset. Verum ipsemet Rebellus satis mentem suam explicat eadem *quæst. num.* 13. ubi hæc habet: ,, Dixi post ,, no-

„ novam promiſſionem, quia ſi non nuda promiſſio „ fieret, ſed ſub conditione copulæ, quod ad con- „ tractum do ut facias, jam pertinet, (datur enim „ uſus Corporis, ut fiant poſtea nuptiæ) adimpleta „ conditione ex parte fœminæ, major jam cerne- „ retur obligatio adimplendi ſponſalia ex parte vi- „ ri intendentis ſe de juſtitia obligare, ut initio „ Concluſionis ſextæ diximus, de qua tamen obli- „ gatione copioſius dicemus in libro de ſponſalibus, „ & libr. de reſtit. ſtupri jam ſupra diximus „. Hic ergo vides Rebellum loqui de ſponſalibus ſub copulæ conditione contractis, de quibus alia eſt Diſputatio, non vero de ſponſalibus abſolute initis, poſtque tamen copula inter ſponſos ſecuta eſt. Immo idem Rebellus loc. a ſe laudato, nimirum *in lib.* 4. *de ſponſalibus quæſt.* 1. *num.* 12. loquens de illo etiam, qui ſub conditione copulæ promiſit ducere puellam genere & opibus inferiorem, licet affirmet, eum ſub mortali debere promiſſis ſtare, id tamen non aſſerit abſolute, ſed circumſtantias excipit, in quibus ea promiſſorum adimpletio licita non ſit. *Ex dictis*, inquit, *colliges eum ſub mortali debere ſtare promiſſis, qui animo ſe obligandi promiſit ducere in uxorem Virginem, vel corruptam, etiam genere & opibus multo inferiorem, ſi modo in copulam conſentiret, & conditio adimpleta fuit*: DUMMODO OMNIBUS CIRCUMSTANTIIS CONSIDERATIS ADIMPLETIO SIT LICITA. Patet autem ex ſuperius dictis, tunc licite ſponſalia adimpleri non poſse, cum ex eorum adimpletione gravis Parentibus injuria irrogatur, graviaque inter ſponſorum propinquos diſſidia, inimicitiæ, rixæ procreantur. Libro vero de *reſt. ſtupri*, a ſe pariter allegato expreſſius idem

idem Rebellus mentem ſuam declarat . Siquidem cum *part. prima de obligat. juſtit. lib. 3. qu.* 8. *num.* 10. agens de eo qui ficte promitteret ſe aliquam ducturum, docuiſset, quod *ſi vitiator promittendo ſe puellam ducturum, obtineret ſtuprum, teneretur in foro Conſcientiæ ſtare promiſſis, etiamſi animo decipiendi, & non adimplendi promiſerit ...... niſi forte aliquid puellæ evidens eſſet, unde probabiliter præſumi poſſit, eam non fuiſſe omnino deceptam, ſed deceptam ſe eſſe finxiſſe, vel per nimiam ſtultitiam, ac temeritatem ſpem contrahendi concepiſſe, ut plerumque contingere videtur, cum eſt magna inter eos diſparitas*: ac inſtituta poſtea quæſtione, quid dicendum eſset, ſi puella illam tam notabilem diſparitatem invincibiliter ignoraret, reſpondiſset *num.* 12. & 13. ſtupratorem teneri illam ducere, *ſi dolus dediſſe cauſam copulæ præſumatur, quod videlicet pro nullo alio emolumento conſenſura in ſtuprum crederetur, quam pro nuptiis cum violatore contrahendis*, non teneri autem, *ſi dolus ſit incidens in copulam, ut ſi præſumatur, quod pro minori etiam emolumento conſentiret, poſito ſaltem quod vitiator animum ſe obligandi non habuit*, ſed videri tunc, *ad arbitrium prudentis alia ratione talis emolumenti, cæterorumque damnorum compenſationem fieri poſſe*, addit: IDQUE FTIAM PROCEDERET QUO AD EUM, QUI ANIMUM SE OBLIGANDI HABERET, QUANDO SINE NOTABILI INJURIA TERTII V. G. PARENTUM, AUT ALIO PACTO PROMISSIONEM NUPTIARUM IMPLERE NON POSSET. Vides hic a Rebello expreſse aſseri, ſponſum ab ſponſalibus, etiam poſt ſubſecutam copulam, implendis diſpenſari poſse, quando ea ſponſalia, ſine nota-

notabili injuria Tertii, ac præsertim Parentum, nequeant impleri. Hæc omnia placuit distincte adnotare, ne Cl. V. Rebellum, quem pro priori assertione late retulimus, a nobis, quoad posteriorem dissentire, fortasse existimaveris.

His itaque ductus rationibus Sponsalia in exposito casu a Titio cum Berta contracta, optime a Judice Ecclesiastico posse dissolvi, ac a Parentibus Sponsi, interposita ejusdem Judicis Ecclesiastici auctoritate, illorum adimpletionem posse impediri, salvo semper meliori judicio, censeo.

Licet cum prioribus, iisque valde mendosis typis, nostra hæc resolutio excusa fuit, nomen illi minime adjicere duxerim, attamen cum multum diuque, cum de ea iterum imprimenda ageretur, rogatus sim, ut illud, quod pluribus cæteroquin jam innotuerat, adponerem, tandem pareo. Si quæ vero, lato nimium fortassis calamo, pertractata, ac prioribus, quæ sat proculdubio erant, hic addita a me videantur; id omnino petentibus tribuas, ipsique etiam Theologicæ resolutioni, quæ ab ejusmodi scribendi ratione minime abhorret.

IN MONASTERIO ABBATIÆ FLORENTINÆ.

D. Virginius Valsechius a Brixia Monachus Casinensis Sac. Theol. Lector.

Sub-

Subſcriptiones, & Vota Excellentiſſimorum Patrum Univerſitatis Florentinæ, & aliorum Theologorum.

EGo infraſcriptus Sacræ Theologiæ D. Canonicus Florentinus, & Sacræ Scripturæ Lector teneo juxta ſententiam affirmativam a Conſulente ut ſupra expoſitam, prædicta Sponſalia poſſe, adhibita ſuperioris Eccleſiaſtici auctoritate, diſſolvi & matrimonium impediri.

Ferdinandus Biliotti.

Ego D. Angelus M. Quirinus Monachus Caſinenſis Sententiæ, quam aperte & docte ſuperioris Scripturæ Auctor adſtruxit, de ſponſalibus, Judicis Eccleſiaſtici auctoritate in expoſito caſu ſolvendis, aſſentior, ac ſubſcribo.

Cum Juri, & Æquitati, nec non Reipublicæ Chriſtianæ bono expoſiti caſus affirmativa deciſione magis conſultum videatur, hoc clare admodum demonſtrantibus rationibus atque auctoritatibus optime, & erudite a Conſulente expoſitis, eidem deciſioni firmiter me adhærere profiteor.

D. Stephanus Joſeph Trenta Monachus Caſinenſis Philoſophiæ Lector & Sacr. Theolog. Profeſſor.

Ego Infraſcriptus Sacræ Theologiæ Magiſter & Almæ Univerſitatis Florentinæ Decanus ſententiam affirmativam, nempe poſſe, immo debere illos, adquos ſpectat, tale matrimonium utpote injurioſum, & præ-

 judi-

judiciale familiæ Titii omnino impedire, maxime ad evitandas discordias, & rixas, tutissimam credo. Inquorum &c.

F. Aurelius Fioravanti Decanus.

Ego Andreas a S. Sebastiano Scholarum Piarum Theologiæ Professor affirmativæ sententiæ, quam libenter adhæreo, & Judico quod Ecclesiasticus superior possit auctoritate sua justam Patris resistentiam in hoc casu corroborare, & ita affirmo manu propria.

Mea sententia, & opinio est quod hujusmodi matrimonia nullo modo admitti debeant, & in confirmationem rationum a doctissimo Consulente expositarum, hoc unum practicum, & verissimum adducam; quod puellæ, sive virgines, & earum matres commodum referunt ex suis iniquitatibus, quod cuilibet juri valde repugnat.

Nam matres talium puellarum nihil omnino omittunt, & omnia tentant, ut tandem aliquando incauti juvenes in laqueum illis paratum cadant. Et his vaferrimis mulieribus favendum est, patrocinandum est? Videamus quæso. Concludo, quod non solum non favendum, sed valde puniendæ forent: nam voluerunt decipere, licet simulent se deceptas esse: sic opinor.

Ego Andreas Barducci.

Ego Presbyter Antonius Philippus Vergelli I. V. D. existimo, ut docte & elaborate demonstrat eruditissimus scribens, in proposita hypothesi Patrem justissime adire posse Judicem Ecclesiasticum pro obtinenda per filium contractorum sponsalium dissolutione, juridicisque modis eidem Matrimonio, ne sequatur, obstare, ideoque requisitus manu propria subscripsi.

Ego infrascriptus Societatis Jesu Presbyter doctrinæ in perele-

pereleganti & erudita resolutione allatæ tanquam veriſſimæ, & in praxi tutiſſimæ ſubſcribo.

Ego Franciſcus Antonius Biagiucci Societatis Jeſu.

Ego Franciſcus Saracinellus Soc. Jeſu Doctrinam allatam in hac ſapientiſſima reſolutione, tamquam ſinceram, & doctiſſimorum Auctorum ſuffragiis munitam utpote veriſſimam amplector, & libenter veritati ejus ſubſcribo manu propria.

Ego Seraphinus de Maſſa Ordinis Minorum actualis Miniſter Provincialis puto poſſe ſupradicta Sponſalia per Illmum Ordinarium reſcindi, & proinde propria manu ſubſcripſi.

Ego Fr. Leopoldus Valenzi Auguſtinianæ Religionis Profeſſus & actualis Miniſter Provincialis, nec non Sacræ Theologiæ Magiſter, & Lector, indignus Univerſitatis Florentinæ Doctor. Fateor, & cenſeo ſponſalia facta invitis Parentibus poſſe irritari, & eſſe ſolvenda, quando ſcandala, odia læthalia inducere videntur inter conſanguineos & affines & hoc aperte deducitur ex D. P. Auguſtino dicente de verb. Domin. — *Pax eſt ſerenitas mentis, tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, vinculum amoris, conſortium Charitatis.*

Ratio eſt, Virtus Juſtitiæ nequit obligare ad actum, qui non poteſt impleri ſine peccato, ſed matrimonium, ex quo oriantur graves rixæ, diſſenſiones, & ſcandala, peccatum importat, ergo &c., quia majus malum eſt, magiſque tum Reipublicæ, tum animarum ſaluti perniciosum, odia, inimicitias, & diſcordias inter conſanguineos, affines, familiaſque ſerere, quam eamdem ſponſalium fidem violare.

Et licet major ſit obligatio a ſtupro orta, quam ex ſponſali-

bus contracta; nihilominus tamen hæc major obligatio non inducit ad ducendam puellam, sed tantum ad dotandam, cum sint hujusmodi sponsalia Parentibus, totique familiæ injuriosa, & ex quibus timentur inimicitiæ, & discordiæ inter consanguineos, & affines. Ex his, & aliis rationibus adducendis ita teneo, & propria manu subscribo.

Ego Fr. Joan. Thomas Pupilli Ord. Minimorum actualis min. Provincialis Sacræ Theologiæ Lector, ex rationibus doctissime supradictis, & elaborato calamo extensis, censeo Episcopum posse tuta conscientia talia sponsalia dissolvere, & ad instantiam Parentum matrimonium impedire.

Ego Fr. Hyacinthus Maria Massai Mag. Ord. Prædicatorum dictæ sententiæ tanquam veridicæ, & fere ab omnibus Doctoribus approbatæ me subscribo.

Ego F. Elias a S. Joseph Carmelita disc. in Colleg. nostro Sancti Pauli Florentiæ Theologiæ Moralis, & Sacrorum Canonum Lector affirmativam sententiam amplector, posse Judicem Ecclesiasticum ad Instantiam Parentum, impedire Matrimonium filii proprii, cum Puella longe disparis conditionis, ne scandala, & discordiæ sequantur inter familias, sicut omnia Jura clamant.

Ego Leopoldus Tonelli S. T. D. affirmativam sententiam tutissimam, & amplectendam in praxi censeo, & affirmo manu propria.

Ex adductis motivis, in favorem affirmativæ sententiæ hoc genus matrimoniorum, quo frequentius, eo detestabilius, ex quibus infinita propemodum mala innocentibus hominibus eruuntur, perditissimis juvenibus, ac puellis, nec non sæpissime earum Parentibus omnino impediendum, ac tollendum censeo Salvo &c.

Thomas Rossi S. T. D. & Metrop. Ecclesiæ Curatus.

Sen-

Sententiam affirmantem, tam validis rationibus innixam reperio, ut tute ad praxim reduci posse non dubitem.

Ego Bartholomeus Piallacci.

Ad impudentium Mulierculari procacitatem coercendam, quæ *lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis*, ad earum Parentum (*quorum viæ perversæ sunt, & infames gressus*) frænandam stultitiam, qui summum dedecus non solum non impedientes, verum etiam sæpenumero procurantes proprii honoris (si quem habent) jacturam hilari animo aspiciunt, ad perditissimorum juvenum temeritatem reprimendam, qui malitiose ignorare fingentes Sacramentum hoc magnum esse in Christo, & Ecclesia, *tollentes membra Christi, faciunt membra meretricis* Matrimonium hoc absolute ab Judice impediendum censeo. Ita ego.

Hypolitus Maria Rossellì in Alma Florentina Universitate S. T. D.

Pro affirmativa parte validissimis ut apparet rationibus stabilita standum esse censeo, eique ut tali libentissime subscribo.

Ego D. Silvanus Ciapetti Monac. Camald. S. T. M. & in Monasterio Angelorum Florentiæ publicus S. T. Lector.

Scribentis opinionem diserte non minus, quam docte firmatam in supposita facti specie, ne dum probabilem, & in praxi tutam, sed (ni fallor) etiam pro bono Reipublicæ utiliorem arbitror.

Et, quamvis solidissimis fundamentis in ea allatis, nihil addendum supersit; attamen ut petentibus morem geram, considerandum propono.

Primo quod verba *Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. de ref.* loquun-

quntur de Matrimoniis contractis, quæ a Parentibus irritari utique non possunt, non de contrahendis, idest de sponsalibus, circa quæ tota materia disputabilis remanet.

Secundo, quod sicuti prudentissime D. Carolus, quem & alii sapientissimi Præsules subsecuti sunt, Parochis inhibuit, ne invitis Parentibus filios Matrimonio conjungant, nisi prius Episcopum consulant, ea quidem ratione, ne peccato filiorum, contra debitum honorem Parentum cooperari videantur; ita aliquo exemplo exterreri debeant Genitrices puellarum, ne dando operam sponsalibus eorum, quos ex magna imparitate status, vel sciunt vel scire debent, eadem sponsalia contrahere, contra expressam seu virtualem voluntatem suorum Parentum, manifesto peccato gravissimo filiorum inobedientiæ ansam præbeant, & sic peccatum mortale sit impius proxeneta matrimoniorum, & a peccato incipiant Sacramenta, quo nihil deterius Christianæ Reipublicæ accidere poterit.

Tertio, quod subsecuta copula sub spe Matrimonii, ne dum sponsalibus robur aliquod non addit; immo eademmet sponsalia detestabiliora, & invalidiora demonstrat; quis enim non videat dolose id fieri in contemptum obedientiæ, in execrabile patrocinium culpæ, quasi quod ad confirmandum primum peccatum lethale in contrahendis contra Parentum voluntatem sponsalibus, optimum remedium sit aliud infame peccatum stupri? Et (quod est sanguineis lacrimis deplorandum), impius hic mos, adeo inter Christianos invaluit, ut data opera Parentes, magis vero genetrices puellarum amatores filiarum suarum alliciant, familiarissima, & solitaria colloquia juvenum

num cum iisdem filiabus admittant, immo de iis (quamvis de rebus pessimis) glorientur, ac maxima facilitate, & absque scrupulo, vel filias subjugent, vel sponte clausis oculis earundem deflorationem se non videre dissimulent, hac sibi spe proposita vel lucrandi dotem, vel cum propriæ domus exaltatione, filias easdem in illud matrimonium locandi, adquod (excluso peccato) aspirare nunquam potuissent.

Quare, si vera sunt exposita, crederem ad impedienda peccata, ad refrænandos familiares puellarum amores, ad coercendam supinam earum Parentum negligentiam, ad eliminanda scandala, & odia inter familias, ad avertendam infectionem sanguinis ingenui in maximum Reipublicæ præjudicium, cum filii matrizent, & orta ex rustica, & vili fœmina soboles rusticos, ut plurimum, ac viles mores induat, denique ad manutentionem totius politicæ Hyerarchiæ maxime nobilium personarum, prævia absolutione ab juramento ad cautelam obtinenda, & data pro stupro abundanti dote, dissolvenda sponsalia & matrimonium impediendum.

Fr. Placidus M. Buonfrizieri O. S. B. M. V. S. Theolog. in Universitate Florentina Doctor, quamvis extemporanee firmiter ita teneo, ac manu propria subscribo.

Ego D. Raymundus de Matha Congregationis Olivetanæ Sac. Theol. Lector, studiorum Præfectus, sententiæ a Doctissimo Consulente traditæ lubens subscribo.

Ad casus de solubilitate sponsalium cum imparis conditionis Puella initorum contra voluntatem Parentum, Do-

Doctissimum Consulentem sequutus affirmativam sententiam juxta præmissa libentissime subscribo.

Fr. Alexius a S. Antonio Carmelita Excalceatus, ac Sac. Theol. Lector.

Eandem resolutionem approbo, & eodem modo, quo supra me subscribens, confirmo.

Fr. Angelus a S. Maria Carmelita Excalceatus Sac. Theol. Lector.

Validissimis hisce rationibus, & argumentis devictus, tantorumque virorum authoritatibus nixus, non solum hujusmodi sponsalia in narratis circumstantiis licite dissolvi posse sentio; sed etiam hujusmodi matrimonium totis viribus impediendum necessarium censeo, ne plurima illa mala, & incommoda, quæ parere, solent matrimonia consanguineis, & parentibus invitis contracta oriantur. In cujus &c.

Ego Jo: Baptista de Cenis S. Theologiæ Lector, & insignis Collegiatæ S. Laurentii de Florentia Canonicus.

Ego infrascriptus eorum sententiam, qui in data hypothesi affirmative Judicant, magnum apud me pondus habere fateor, in eamque, utpote optimorum Doctorum rationibus innixam, meorumque Dominorum auctoritate firmatam, votis omnibus ire mihi proposui, in quorum &c.

Petrus Bolognesi S. T. D., & Eug. Coll. Mag.

Ego infrasciptus, tamquam unus ex Collegio Doctorum Sacræ Theol., quamvis minimus, firmiter adhæreo doctissimis assertionibus suprad. PP. Theologorum, iisque libentissime subscribo, addens cum *Tannero tom.* 4. *disp.* 8. *quæst. unic. dub.* 4. *num.* 72. *Anacleto tract.* 14. *de Sacram. dist.* 14. *num.* 48. quod possunt, immo debent in proposito casu dissolvi asserta sponsalia

lia per Judicem Ecclesiasticum ad evitanda scandala, lites, & dissensiones.

Alexander Thei.

Affirmativæ, & practicabili opinioni ab aliis DD. nostræ Universitatis subscriptæ, & aliorum Theologorum rationibus confirmatæ me libentissime subscribo.

Ego Franciscus Vanni S. T. D.

Cum meo judicio vera sit sententia supradicta, placet addere, quod ajunt *Hypol. Maja obs.* 12. *num.* 3. *Pignat. consult.* 11. *tom.* 4. *& præcipue Layman. lib.* 5. *tract.* 10. *p.* 1. *in c.* 1. *art.* 14. Parentes non solum posse, sed debere filiis impedire hujusmodi matrimonium, utpote illicitum, cum sine læthali contrahere non possint: & uti repugnans Charitati, & pietati, cum oriunda sint gravia odia inter parentes, etiam implorata Judicis auctoritate, qui (ut asserit *Joan. Chapeaville de modo ministrand. Sac. cap.* 69.) debet omnino interdicere matrimonium quando vehementer timetur ex eo scandalum, idque non statim cessaturum inter consanguineos; & licet data sit fides, hic habet locum *regul. Juris* 69. *in* 6. *in malis promissis fidem non expedit servari & Glos. in verb. scandalum ait, quod propter scandalum secuturum, matrimonium impediendum est, & ex modernis P. Felix Panormitanus Ord. Min. de observ. num.* 3939. assignando octo causas, quibus possunt dissolvi Sponsalia, in *quinta ait, si supervenit notabilis mutatio, scilicet periculum valde probabile, quod ex matrimonio sint oriunda scandala, aut gravia odia inter parentes, aut alios amicos.*

Ita Jo: Gregorius Alexius Tonelli Ord. Ser. S.T.D. Magister.

Si vera sunt exposita, dico cum *Lyman. lib.* 5. *tract.* 10.

 par. 1.

par. 1. *cap.* 1. *num.* 14. *de sponsal.*, *cum Bonac. tit.* 1. *qu. de Sacr. Matr. punct.* 18. *num.* 26., *cum Host. in summ. verbo sponsalia Navar. cap.* 16. *num.* 18., *Glos. vers. scand.*, *Gutierez. lib.* 1. *canon. qu.* 20. *num.* 23., *cum Sanchez de Matrim. disp.* 14. *de sponsal. num.* 3., *cum S. Thom. in* 4. *dist.* 27. *qu.* 2. *ad* 3. quod quamquam sponsus, quantum est de se, teneatur stare promissis ob sponsalia, & secutam copulam, majorem sponso obligationem præbentem, tamen per Judicem Ecclesiasticum valeat impediri executio sponsalium hujusmodi, sed cum onere resarciendi damnum Bertæ illatum a Sponso, salvo semper meliori Judicio.

Fr. Hyeronimus M. Allegri Ord. Servorum Beatæ Mariæ Virginis.

Consultis Doctorum opinionibus, reque optime, pro tenuitate ingenii mei, matureque perpensa, censeo impedienda hujusmodi matrimonia ab Judice, ut majora vitentur scandala, & ut inter Christi fideles pax & unio, non rixæ, ac discordiæ suscitentur; in quorum fidem manu propria subscribo.

P. Philippus M. Valloni in Universitate Florentina S. T. D.

Ego Fr. Leopoldus Masi Servita Sac. Theol. Professor, & Universitatis Florentinæ Doctor censeo sponsalia facta invitis parentibus esse solvenda, & irritanda ab Judice Ecclesiastico non solum pro bono Reipublicæ, verum etiam ad evitanda scandala, & odia inter parentes.

Ego Fr. Bernardinus M. Ducci Ord. Servorum B. M. Virginis Annunciatæ censeo, resolutionem affirmativam esse te-

fe tenendam pro folutione fponfalium, & pro impediendo Matrimonio fupradicto.

Ita ego ut fupra S. T. D. & Magifter.

Ego Fr. Philippus M. Homezzali Lector Cafuum Confcientiæ in Conventu SS. Virginis Annunciatæ dico, fponfum fupradictum non teneri d. Puellam ducere in uxorem, fed fufficere, ut eam dotet ob vitandum dedecus familiæ, & odia Parentum, in quorum fidem.

Fr. Philippus M. Homezzali Servita.

Item addo, Judicem Ecclefiafticum etiam invitis ipfis fponfis poffe dictum Matrimonium impedire maxime ad inftantiam Parentum.

Idem qui fupra.

Ego D. Alphonfus Foggini S. T. D. Abbas Sanctæ Mariæ de Galloro affero, fupradictam opinionem veram, probabiliffimamque effe, & tutiffimam; adeoque manu propria fubfcripfi.

Ego Antonius M. Bifcioni S. T. D. affirmo, nequaquam effe dubitandum, hanc affirmativam fententiam, tot tantorumque virorum auctoritate firmatam, probabiliffimam, ac forte indubitabilem effe in quorum &c. man. propr.

Ego Petrus Francifcus Bifcioni S. T. D. fequor opinionem afferentem poffe Patrem impedire nuptias filii fibi injuriofas, producturas fcandala, & damna, ob rationes fupra a tot Theologis adductas. In quorum fidem manu propria.

Ego Mag. Fr. Michael Baftremi Auguft. Florentinæ Univerfitatis Theologorum D. vera exiftente propofitione prædicta, conftanter, & abfque dubio affirmativam partem teneo, & fine ulla hæfitatione defendo. In quorum fidem propria manu fcripfi.

Ego F. Fortunatus Cortesius Regens & Lector S. T. in Conventu Carmelitarum Florentiæ , supradictæ resolutioni subscribo.

Ego Fr. Cherubinus de Florentia Ord. Min. Obser. S. Franc. in Conventu Omnium Sanctorum S. T. L. Generalis suprad. resolutioni subscribo.

Ego Fr. Thomas Riccardus in Conventu Sancti Marci de Florentia Ord. Præd. S. T. Lector suprad. resolutioni subscribo.

Ego F. Cæsar Antonius Ruina de Lugo Minorita Conventualis S. Francisci in Conventu S. Crucis Florentiæ ac Reg. S. T. subscribo.

Ego Fr. Petrus Zaccherelli de Meldula Ord. Min. Con. S. Crucis Florentiæ Reg. S. T. Professor præd. resolutioni subscribo.

Ego Fr. Petrus della Rena in Conv. S. Marci de Flor. S. T. L. præd. resolutioni subscribo.

Affirmativam sententiam ineluctabilibus rationibus roboratam in praxi tutissimam esse, & pro bono Reipublicæ ad evitandas inimicitias , & alia quam plurima mala, &absurda, omnino amplectandam judico.

Fr. Joan. Andreas Saccardi Carmelita S.T. in Alma Universitate Florentina Doctor.

Sententiam , qua asseritur , posse Patrem impedire nuptias filii sibi injuriosas, & scandala, & damna producturas , tanquam optimis rationibus fulcitam , & communi calculo Doctorum receptam , amplectendam in præsenti casu omnino censeo.

D. Joannes Baptista Cianfius Barnabita , *& S. T. Professor* manu propria.

Sententiæ affirmativæ ita firmissime adhæreo, non solum ob absurda , quæ ut plurimum sequi solent , & ob inveteratam malitiam talium fœminarum, & præcipue

pue ipſarum Matrum, qua utuntur, ut ipſos juvenes decipiant, & Matrimonia extorqueant, verum etiam ob graves rationes, quæ afferuntur ad probandam affirmativam aſsertionem, atque ob præſtantiſſimos hujuſmodi ſententiæ Authores; ita cenſeo.

Antonius Philippus del Soglia Prior Sancti Florentii, & S. T. D., atque Profeſſor.

Tot Patrum, Doctorumque ſententiæ favendum cenſeo, ne ex talibus ſponſalibus peſſimi ſequantur exitus matrimonii, & ut Parentes puellarum abſtineant in futurum a talibus contractibus injuriam afferentibus legi divinæ, damnum Reipublicæ, & probrum familiis.

Salvator Roſſius Sac. Moralis Theologiæ Publicus Profeſſor manu propria.

Ego Fr. Petrus Franciſcus de Cecchis Carmelita S. T. Magiſter, & Univerſitatis Florentinæ Doctor, affirmativam ſententiam firmiter defendo, ſcilicet Epiſcopum poſſe tuta conſcientia ſupradicta ſponſalia diſsolvere, & matrimonium impedire, etiam invitis ipſis ſponſis. Ita pro veritate cenſeo.

Ego Fr. Stephanus Tortorini Auguſt. S.T.D. in Floren. Univerſ. ſententiam affirmantem probabiliter ſuſtineri poſse confiteor. In quorum fidem manu propria ſubſcripſi.

Ego Joan. Bapt. Comparini S. T. D. affirmativam ſententiam utpote veram, & in praxi omnino amplectendam conſtanter defendo, atque libentiſſime ſubſcribo manu propria.

Ego Franciſcus Maria Briſſoni S.T.D. in Florentina Univerſitate affirmativam ſententiam veriſſimam judico, & in praxi omnino ſervandam. In quorum fidem propria manu ſubſcripſi.

Ego

Ego Fr. Joannes Baptiſta Biſcardi O. S. B. M. V. S. Theol. humilis Profeſſor. , *&* *in Univerſitate Florentina Doctor* affirmativam ſententiam, judico veriſſimam, & in praxi tutiſſimam, in quorum fidem propria manu ſubſcripſi.

Sentio, & ego cum Doctiſſimo Conſulente manu propria.
Ludovicus Maleſpina Cler. Regul. S. T. Profeſſor.

Inhærendo ſententiæ affirmativæ ob allatas rationes, ego infraſcriptus aſsero, poſse Judicem Eccleſiaſticum ſupradicta ſponſalia irritare, & dictum matrimonium attentatum impedire. In quorum fidem.
Antonius Michael Tanſani S. T. Doctor manu proria.

Ego Cajetanus Sandrini S. T. D. *&* *Plebanus Sanctæ Mariæ a Carraja*, judico, Epiſcopum poſse, & debere, proculdubio prædicta ſponſalia reſcindere, & ad inſtantiam Parentum Matrimonium impedire, manu propria.

Ego F. Ferdinandus Chelli Carm. S. T. Mag., *ac Doctor* affirmativam ſententiam tutiſſimam, & communiter receptam affirmo manu propria.

Ego infraſcriptus S. T. D. ſententiam affirmativam teneo, ſuſtineo, ac defendo in expoſito caſu, ſcilicet poſſe diſsolvi ſponſalia a filio familias inita cum imparis conditionis puella contra Parentum voluntatem.
P. Antonius Ricci manu propria.

EGo infraſcriptus Abbas Tit. Sanctiſsimæ Trinitatis in Alpibus Congregationis Valliſumbroſæ, in Alma Florentina Univerſitate S. T. D., & in eadem Diœceſi Synodalis Examinator, attente legi ſupradi-

ctam

ctam Scripturam pro Sponsalium a filio familias contra Parentum voluntatem cum imparis conditionis puella initorum solubilitate, studiosissme elaboratam, & sicut illam Scripturarum Oraculis, Patrum auctoritatibus, Synodorum statutis, Principum Sæcularium edictis, utriusque juris textibus, ac denique Doctorum ratiociniis consonam adinveni; sic ejus doctrinam magna probabilitate præditam adjudico, & pro eorumdem Sponsalium, vel nullitate, vel solubilitate, hæc (qualiscumque sint valoris) addo expostulatus Motiva.

Primum Motivum; quia juxta communissimum, & vulgatissimum Moralium omnium, immo cunctorum hominum Prologium, *nemo de sua iniquitate debet commodum reportare*; sed si dicta sponsalia essent indissolubilia, & non irritanda, sequeretur quod Puella illa imparis conditionis, maximum de sua iniquitate, stupro videlicet, commodum reportaret, ut de se patet, & sic latissime aperiretur via hujusmodi impudentibus Puellis vilissimis, ut prævia sponsione de Matrimonio facillime exigibili a Juvenibus amentibus potius, quam Amantibus, se ab eis deflorandas exponerent. Quod commodum non reportaret de sua itidem iniquitate filius familias, qui cogi potest, & ad dotandam de suis bonis patrimonialibus Virginem a se corruptam, & ad subeundas alias pœnas temporales, sibi a Judice, secundum criminis gravitatem, infligibiles. Ergo dicta sponsalia non sunt indissolubilia, sed irritanda.

Secundum Motivum; Si quis prodige spondeat Meretrici pro sui corporis usu, non tenetur implere ita prodige, quia est peccatum, ut docent apud *Sanchez disp.* 14. *Medesma Merenda*, *Salon*, *Sotus*, *Placios*, *Ban-*

Bannes, & *Emmanuel*, quorum ultimi quatuor asſerunt, id eſſe verum, etiam ſi promiſſio Juramento firmetur; ſed filius familias in noſtro caſu, puellæ ſibi longiſſime diſpari, ut fortaſſis hic, & nunc ſuo corpore utatur, ſpondet prodige, nedum propriæ Domus opes, facultates, & commoda, ſed etiam ſuæ familiæ, immo, & omnium Conſanguineorum decus, ſplendorem, & nobilitatem; ergo non tenetur implere ita prodige per ſubſequens Matrimonium, ſed per dotem ſtatui Puellæ defloratæ competentem: Conſequentia probatur: Valde minor prodigalitas eſt promittere Meretrici ſummam aliquam notabilem v. g. pecuniarum pro ſui corporis uſu, ac ſit promiſſio facta Puellæ viliſſimæ conditionis, eamdem ob cauſam a filiofamilias genere, opibus, & æſtimatione nulli in Patria ſecundo (ut exponunt) de futuro matrimonio; Ergo ſi prima non tenet, quia peccaminoſa, multo minus tenet ſecunda, cum ſit magis peccaminoſa juxta illud Axioma, *ſicut ſe habet ſimpliciter ad ſimpliciter*, *ita magis ad magis*.

Tertium motivum, a quo hujus ſententiæ ducuntur omnes fautores, & Adverſariorum expugnatur Achilles, eſt hujuſmodi; ſi præfata ſponſalia eſſent indiſſolubilia, eſſent, quia virtus Juſtitiæ obligat promittentem ad fidem ſervandam; ſed virtus Juſtitiæ obligare nequit in caſu noſtro filium familias ad ſervandam fidem datam Puellæ imparis conditionis de futuro Matrimonio; ergo talia ſponſalia non ſunt indiſſolubilia. Minor probatur: Virtus Juſtitiæ obligare nequit ad actum, qui ſine magno peccato impleri non poteſt; ſed celebratio Matrimonii inter noſtrum filium familias genere, opibus, & æſtimatione nulli in patria ſecundum, & Puellam Cerdonis, ac Villi-

Villicæ mulieris filiam, invitis Parentibus, & Consanguineis, quibus in damnum, injuriam, & dedecus cederet, non poteſt impleri ſine ſcandalo, cum notabiliter lædatur Charitas Proximi, diſſolvatur Parentum Pietas, Cognatorumque ſubvertatur Concordia, & conſequenter ſine peccato ita magno, ut contra ipſum zelo accenſus exclamaverit Chriſtus Dominus apud Math. cap. 18. *Væ homini illi, per quem ſcandalum venit. Expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum Maris*; Quæ verba minitatoria terrere debent, nedum cauſam phiſicam ſcandali, verum etiam moralem, debentem ſcilicet, ac potentem illud impedire, & non impedientem. Ergo virtus Juſtitiæ obligare nequit in caſu noſtro filium familias ad ſervandam fidem datam Puellæ imparis conditionis de futuro Matrimonio.

Confirmatur idem Motivum *ex cap. cum in tua de ſponſ. ibi de fama, vel ſcandalo ex gloſ. ibi verb. ſcandalo ex Panorm. ibi num.* 4. *Alex. de Nævo num. 6. Præpoſ. num.* 2., ubi docent, quod quando vehementer ſcandalum timetur ex contractu Matrimonii inter contrahentium Conſanguineos, poteſt, & debet Judex interdicere Matrimonium. Et colligitur ex eodem *Panorm. in cap. requiſivit* 17. *de ſponſalib.* quia dicitur tunc ſponſos non eſse cogendos ad implenda ſponſalia, quando mali exitus inde timentur, & tamen loquitur de ſponſalibus juratis. Melius autem id expreſse docent apud *Sanchez loco cit. Navarr. Gutier. Cordub. Lop. Felin. Menoch.*, quorum primi quinque loquuntur, *etiamſi ſit ſecuta virginis defloratio ſub ſpe futuri Matrimonii*. Et idem dicendum eſset, licet nulla foret inter Contrahentes diſparitas, ut be-

ne asserit *Ludovicus Lopez ibidem* propter dictam rationem laudatissime adductam ab aliis fere cunctis Auctoribus, & præcipue Antiquis, brevitatis gratia hic omissis; quorum doctrinam tanquam lucernam investigare debet Theologus per caliginosam Moralitatis, & salutis viam incedens, juxta illud Ecclesiastici cap. 39. *Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens*. Et præsertim, cum eorum quilibet ad nos recentiores conversus, apud eumdem Ecclesiasticum cap. 24. dicat *Videte quoniam non soli mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem*.

His igitur, aliisque præfatæ scripturæ ductus motivis, censeo, & existimo (salvo semper meliori Judicio) sponsalia inter filium familias, & puellam conditionis notabiliter disparis inita, invitis Parentibus, & cum circumstantiis expositis, dato etiam, quod valida fuerint, dissolvenda esse, etiam secuta sit copula. Pro quorum Motivorum coronide adjungam eximium illud Politicæ vere Christianæ Præceptum traditum *a Carolo Moscheni Vernacula Lingua in observ. super lit. 50. num. 6. L' Uomo nel maritarsi deve sopra ogni cosa procurare, che la Donna sia di condizione a lui uguale, in quanto sia possibile, perchè l' uguaglianza è madre della concordia, e dell' amicizia, e la disuguaglianza genera odio, e dissensione*: che perciò corre il Proverbio: *Si Vis nubere nube pari*.

D. Epiphanius Davanzati.

Vo-

Votum RR. PP. S. Francifci ad Montem.

IN prædicto cafu duæ fe offerunt difficultates. Prima, an dicta fponfalia ob præfatam caufam valeant impediri, non fecuta copula. Secunda, an valeant impediri, ea fecuta.

Quoad primam difficultatem, Doctores communiter tenent partem affirmativam. Ita *Navar. Guttierez Sanchez*, quos citat, & fequitur *Layman. qui lib. 5. tract. 10. par. 1. cap. 1. num.* 14. fic habet: „ Enim vero fi „ ex matrimonio quod filius, aut filia, contrahere „ cogitat, ob difparitatem fponforum, vel fimilem „ caufam timeatur familiæ dedecus, fcandala, di- „ fcordiæ, ideoque tale Matrimonium, tanquam cha- „ ritati, ac pietati repugnans, fine peccato con- „ trahi non poffit, tunc Parentes illud impedire „ poffunt, ac debent, implorata etiam Judicis au- „ ctoritate, ad cujus officium pertinebit cavere, „ ne talia matrimonia ineantur, ex quibus fcandala, „ vel infelices exitus fequi folent: idque non tan- „ tum locum habet, antequam fponfalia celebrata „ funt, fed etiam poftea „. Idem, & quidem in terminis quafi omnibus docet *Baffæus tom. 2. V. fponfalia* 11. *num.* 8. his adde *Covarr. Hurtad. Coninck.* aliofque, quos citat, & fequitur, *Gobat. tract.* 10. *cafu* 3. *qui num.* 106. fic ait. „ Ex quibus infero, effe „ quidem valida fponfalia, quæ ineuntur parenti- „ bus feu prudenter, feu imprudenter, invitis, efto „ timeatur offenfa Parentum, quæ brevi defitura „ fit, at vero fi timeantur graves rixæ inter Pa- „ rentes contrahentium, fi gravis, & diuturna ho-

,, rum offensa, si denique grave scandalum, irrita ,, sunt sponsalia; poteſtque, ac debet Magiſtratus ,, Ecclesiaſticus impedire meditatum Matrimonium ,,. Similiter asserit *Lessius loc. cit. apud Gobat.* qui ad quædam sponsalia cujusdam Barbaræ Nobilis inita cum Blasio nobili, sed inferioris fortunæ, sic dicit: ,, non ,, valuisse sponsalia illius Barbaræ cum Blasio, eo ,, quod non subsistant illa, ex quibus timentur gra- ,, via incommoda, & odia, rixæ, inimicitia inter con- ,, sanguineos sponsorum, vel odia Parentum in li- ,, beros; tum quia Justitia non potest obstringere ,, ad id, quod sine peccato fieri nequit, quale est, ,, contrahere matrimonium cum scandalo proximi, ,, & parentum gravi, & justa indignatione ,,; concordat cum prædictis *Tambur. lib.* 8. *tract.* 3. *de sponsalibus cap.* 5. §. 8. *num.* 7. & vel maxime apud ipsum *Aversa*, *qui loc. cit.* §. 9. *num.* 5. ad nostrum propositum casum, sic aperte inquit: ,, Et quidem nisi for- ,, te promissio valde fuerit imprudens, & indiscre- ,, ta, v. g. esset promissio Juvenis nobilis, & divi- ,, tis facta vilissimæ puellæ, tunc enim non tenere- ,, tur quis servare promissum, nempe ex eo, quod ,, faceret rem illicitam, & indiscretam ,,. Hæc Auctores citati.

Quorum inter alias, ratio prima est, quia promissio non obligat, quæ versatur circa rem illicitam, videlicet matrimonium cum scandalo, & peccato contrahendum. Unde hic locum habet regula Juris 69. *in* 6. quæ sic loquitur: *In malis promissis fidem non expedit servari, quia fides data non debet esse vinculum iniquitatis*.

Secunda ratio, est quia ita clare, & manifeste urget pietas erga parentes, charitas erga propinquos, ut præ-

prædictorum ſponſalium ob præfatam cauſam executio impediatur.

Tertia ratio eſt quia, ut experientia conſtat, ex prædictis ſponſalibus ob relatam cauſam, etiam inter ipſos ſponſos odium diuturnum probabiliter ſecuturum timetur.

Ex quibus rationibus evidenter concluditur, non ſolum Judicem Eccleſiaſticum poſſe, ac debere effectum dictorum ſponſalium impedire, verum etiam ipſos ſponſos poſſe, & teneri contractum eorum, ne dictus effectus ſubſequantur, reſcindere.

His ergo ſufficienter quoad primam difficultatem diſcuſſis, ad aliam difficultatem ſuperius propoſitam tranſeamus.

Quod autem prædicta ſponſalia, etiam ſubſecuta copula carnali, ob præfatam cauſam a Judice Eccleſiaſtico valeant impediri, immo & diſſolvi, ita tenet *Sanchez* quem citat, & approbat *Gobat. loco ſupracitato*, quibus adde *Averſam ſuperius allegatum*, qui etiam ſubſecuta copula carnali, quoad dicta ſponſalia ſic ait: *Et quidem niſi forte promiſſio valde fuerit imprudens, & indiſcreta, qualis V. G. eſſet promiſſio Juvenis nobilis, & divitis facta viliſſimæ puellæ; tunc enim ex alio capite non teneretur quis ſervare promiſſum, nempe ex eo, quod faceret rem illicitam, & indiſcretam*, ad quod dictum confirmandum loco ſuperius citato, ſic ſubdit *Tamburinus*: *ad verte, id dici ex vi promiſſionis ſponſalium, non ex vi damni illati, illud enim eſſe omnino reſarciendum certum eſt.*

Ex quorum Doctorum dicto ſatis clare conſtat, nullam eſſe differentiam (excepta ſatisfactione damni illati) inter utramque difficultatem; unde obquam cauſam prædicta ſponſalia, quoad primam difficultatem, ideſt non

est non secuta copula, possunt impediri, & dissolvi, ob eandem causam possunt impediri, & dissolvi, quo ad secundam difficultatem, idest subsecuta copula carnali. Quod probatur evidenter.

Prædicta sponsalia subsecuta copula carnali, non transiverunt in matrimonium de præsenti, ut expresse constat *ex Conc. Trident. sess.* 24. *cap.* 1. *de matrim.* sed remanserunt pura sponsalia, licet per copulam magis roborata; ergo ob quam causam prædicta sponsalia, non subsecuta copula carnali, possunt impediri, & dissolvi, ob eandem causam possunt impediri, & dissolvi ea subsecuta, dummodo sufficienter injuria puellæ ad arbitrium Prudentum compensetur.

Jam autem in prima difficultate satis probatum est, prædicta pura sponsalia, ob præfatam causam posse impediri, & dissolvi, ergo etiam in secunda difficultate (ex quo etiam non obstante copula carnali juxta *Conc. Trident. decr.* sunt pura sponsalia) ob præfatam causam possunt impediri, & dissolvi, nam eædem rationes militant pro una, & altera difficultate, dummodo, ut dictum est, excipias satisfactionem damni illati, quod arbitrio peritorum compensandum est.

His itaque ductus rationibus extrinsecis, & intrinsecis sponsalia inproposito casu a Titio cum Berta celebrata, rectissime a Judice Ecclesiastico posse dissolvi, ac a Parentibus sponsi implorata ejusdem Judicis Ecclesiastici auctoritate, illorum executionem licite posse impediri; salvo aliorum saniori Judicio, sentio, censeo, subscribo.

Florentiæ in Cœnobio S. Francisci ad Montem Fr. Urbanus a Gayar Casuum Conscientiæ Lector, qui dum casum

casum propositum, & modo dicto discussum aliis Religiosis communicassem, singuli suum Votum in hanc meam resolutionem contulerunt.

Votum RR. PP. S. Petri de Alcantara. ad Ambrosianam.

DIssolubilitatis sponsalium Titii Civis Florentini, contra voluntatem sui Patris, cum Berta Cerdonis filia, & pauperrima, attente defensionem perlegimus., eamque valde munitam esse, ratione, & auctoritate profitemur: Et præter DD. in ea adductos in similibus, vel ut melius dicam non ita urgentibus circumstantiis sponsalium solubilitatem posse fieri invenimus, propugnare Villalobos: in prima *par. summ. tract.* 12. *de sponf. defect.* 12. *de cauf. sponf. num.* 21. cujus verba hispano idiomate exarata, sic latine verti possunt „ Decimus casus est quando juste timetur „ grave scandalum nasciturum esse, quia virtus Justitiæ obligare non potest ad actum qui sine scandalo haberi non potest, ut colligitur ex C. cum in „ tua de desponf. & dicit hoc una Glofs. Panor. Alex. „ de Nevo, unde Ecclesia compellere non debet „ sponsos ad contrahendum, quando probabiliter timentur magnæ rixæ inter Parentes, quodquidem „ intelligi debet, etiam si intervenisset defloratio „ virginis sub spe matrimonii ut tenet *Felin. conf.* „ 26. *numer.* 21. *Gutierez*, & *Sanchez* qui addit „ posse, optime Patrem sponsalia impedire filii, „ quando timetur scandalum, si tamen scandalum, „ non

„ non timetur, non posse; idem dicendum est pro-
„ pter easdem rationes, si malus matrimonii exi-
„ tus timetur.

Georgius Gobat. in Eperientiis Theologicis Tract. X. cas. 171. num. 106. idem sentit ac Villalob. verba ejus sunt. *Ex quibus infero esse quidem valida sponsalia, quae ineuntur, Parentibus, seu prudenter, seu imprudenter invitis, esto timeatur offensa Parentum, quae brevi desitura sit; at vero si timeantur graves rixae inter Parentes contrahentium, si gravis, & diuturna offensa, si denique grave scandalum, irrita sunt sponsalia Menoch. cit. cons. 69. Sanch. lib. 1. disp. 14. cum multis; poteslque, ac debet Magistratus Ecclesiasticus impedire meditatum matrimonium Layman. cit. c. 1. num. 14. post Navarr. Gutierez aliosve, quos secutus in consulendo, adeoque in contingentia facti Lessius respondit ad casum, quem ex eo descripsi supra n. 85. non valuisse sponsalia illius Barbarae cum Blasio, eo quod non subsistant illa, ex quibus timentur gravia incommoda; ut odia, rixae, inimicitiae inter consanguineos sponsorum, vel odia parentum in liberos, & extendit Sanchez loc. cit. num. 3. etiam ad casum, quo aut virgo est deflorata spe matrimonii, aut matrimonium illud est inter aequales, seu non disparis conditionis; sed ego tum has duas extensiones, tum doctrinam Lessii, Layman, & ejusdem Sanchez, paulo ante relatam approbo in solo casu, quo pietas, charitas, justitia, aut alia similis virtus, clare, ac manifeste prohibet cum tali nuptias.*

Multo magis est dignum consideratione, quod dicit *Magister Sierra 22. qu. 62. art. 2. dub. 2. §. si corrupt. & cum illo D. Franciscus Verde in select. qu. 4. num. 208. citati a R. P. Forrecilla in sum. tract. vii. de conf.* scilicet

licet non teneri defloratorem ducere virginem defloratam ſub promiſſione Matrimonii, ſi magna intereſt diſparitas in nobilitate, ſeu in divitiis inter defloratam, ideſt ſi vir ſit nobilior, aut ditior virgine; quia adimpletio talis promiſſionis eſſet prodigalitas, & vitium; fundanturque prædicti Auctores in auctoritate *D. Thomæ in* 4. *diſt.* 28. *art.* 2. *ad* 4. qui inter ſponſos requirit æqualitatem conditionis, idem ſentit *Nav. c.* 16. *num.* 18.

Ex præcitatis Auctoribus liquido apparet, ſponſalia a Titio cum Berta contracta, non ſolum poſſe diſſolvi a judice Eccleſiaſtico, & a Patre Titii interpoſita ejuſdem Judicis Eccleſiaſtici authoritate impediri; ſed quod Titius, Sempronio ſuo Patre ſatis compenſante damnum e ſtupro illatum Bertæ dotando eam, non tenetur ad contrahendum matrimonium cum illa.

Sed quamvis totum hoc ſit verum, tamen quia veritas, quæ ex ſe, & ex ſola explicatione terminorum non eſt manifeſta, ut eſt præſens, & quælibet alia illata, tunc innoteſcit, quando reſolvitur in ſua principia, ideſt quando per ſyllogiſmum manifeſtatur cauſa talis veritatis; ideo in forma ſyllogiſtica alias rationes præter aſſignatas adducens, probabo prædictam veritatem. Adverto ergo probari, & inferri Sempronium Titii Patrem poſſe impedire prædictum matrimonium, eo ipſo quod Titius non teneatur ad ducendam Bertam, & ſi hoc non probetur, exiſtimo nec illud, ut poſtea videbimus; His notatis.

Probatur aſſumptum; ſi Titius teneretur ad contrahendum matrimonium cum Berta, maxime eſſet, vel ex vi, & ratione promiſſionis, hoc eſt ſponſalium, vel ex vi, & ratione ſtupri, vel ex vi, & ratione utriuſque: non videtur eſſe, præter aſſignatas, alia

ratio obligandi Titium ad ineundum conjugium cum Berta; sed sic est, quod Titius ex nulla ex prædictis rationibus tenetur nubere Bertæ, ergo &c. Probatur minor. In primis non tenetur ratione promissionis, quia quando sponsalia sunt injuriosa Parentibus, & causæ rixarum, diuturnorum odiorum, & inter sponsorum consanguineos inimicitiarum, non est obligatio ad minus actualis adimplendi promissionem contrahendi matrimonium, quia nemo tenetur ad promissionis impletionem, quæ sine peccato non potest subsistere, etiam si talis promissio sit jurata, ut constat *ex cap. contingat extra de Jur. Jurand.* Immo non potest illam implere, nam ut ait Papinianus *l. si filius* 16. *de cond. inst.* ,, quæ facta lædunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & ut generaliter dixerim, quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos posse credendum est: Hinc oritur illa Regula 69. juris in malis promissis fidem non expedit observare ,, . Quam illustrant verba Isidori, quæ citat *Bartholomeus a S. Faust. Thesaur. lib.* 1. *qu.* 37. *num.* 3. & habentur, *in cap. in malis* 22. *qu.* 4. nimirum ,, in malis rescinde fidem in turpi voto muta decretum, quod incaute vovisti, ne facias, impia enim erit promissio, quæ scelere adimpletur ,, . Atqui Titius non potest adimplere promissionem matrimonii factam Bertæ absque injuria sui Patris, & absque rixis, odiis, & inimicitiis inter propinquos, ergo Titius non tenetur nubere Bertæ, ob promissionem Matrimonii illi factam. Consequentia est legitima, minor supponitur, & major ex jure patet,

Deinde probatur secunda pars, idest, quod ex vi stupri, non teneatur Titius ducere Bertam: Justitia commuta-

mutativa solum petit, ut reddatur, & restituatur ad æqualitatem ablati, vel damnificati, quapropter dicitur in rebus facere æquabilitatem: sed sic est, quod stuprum potest sufficienter compensari cum pecuniis, ut tenet *D. Anton. 3. p. c. 19. Gab. 4. dist. 28. qu. 1. artic. 2. conc. 5. Barth. de Ledesm. de Matr. dub. 19. Bon. qu. 1. num. 9. Perez. de Mat. disp. 2. sect. 3. per totam* Ergo eo ipso, quod Titius tribuat Bertæ dotem competentem ob damnum e stupro illatum, ei non tenebitur ad aliud: idest ad illam in Uxorem ducendam. Consequentia præterquamquod infertur necessario ex præmissis, constat etiam ex jure *c. 1. & 2. de Adult. & stup. ex cap. 1. in alternativis 70. de reg. juris in 6., l. Plerumque 10. in fin. ff. de jure dotium*, e quibus arguunt DD., stupratorem teneri vel dotare opressam, vel eam ducere.

Ex prædictis jam infertur necessaro tertia pars nostræ assertionis, idest, quod Titius non teneatur nubere Bertæ, nec ex ratione promissionis, & stupri simul; quia secundum præcitatum *R. P. Forrexillam 1. part. de prop. damn.* stuprator cum promissione matrimonii solum obligatur, vel stupratam ducere, vel eam dotare, asseritque prædictus Forr. *text. in supracitato cap. 1. & 2. de adult. & stupr.* loqui de stupratore cum promissione Matrimonii, & citat Julium Clarum. Quod licet non esset verum, tamen constat, Titium non posse appellari stupratorem sub conditione promissionis Matrimonii, quia promissio absoluta Matrimonii, idest sponsalia præcesserunt, & postea secuta est copula: Ergo Titius nec etiam, ex vi copulæ, & promissionis simul tenetur nubere Bertæ: patet conseq. quia, si stuprator sub conditione nubendi non ad aliud obligatur, nisi ad ducendam

ſtupratam puellam vel illam dotandam, potiori ratione id procedit quando ſtuprator ſine dolo, & ſine promiſsione matrimonii puellam cognovit: ut eſt in noſtro caſu; in quo promiſsio ſolum concomitanter, & non ut extorquens ſe habet reſpectu copulæ.

Probatur poſtremo ratione iſta ultima pars: ſicut non ens additum non enti, non facit ens; ita non vis obligandi addita cui non habet vim obligandi, obligandi vim parere non poteſt; ſed ſic eſt, quod promiſsio matrimonii ideſt ſponſalia, quando ex illis timentur gravia incommoda, ut odia, rixæ inter conſanguineos ſponſorum, vel odia parentum in liberos, & maxime ſi ſponſi ſint inæquales in nobilitate, & divitiis, ut remanet probatum, non obligant, nec habent vim obligandi ad contrahendum, quia impia eſt promiſsio, quæ ſine peccato adimpleri non poteſt, & ſtuprum eo ipſo, quod recompenſetur pecuniis, ut conſtat ex dictis & expreſſum in jure, nullam etiam vim habet obligandi ad contrahendum; ergo quando ſtuprum advenit promiſſioni ineundi conjugium, quæ ob cauſas ſupra aſſignatas non habet obligandi vim ad complendum matrimonium, ſi tale ſtuprum compenſetur, dotando ſtupratam, nullam vim obligandi dabit tali promiſſioni; ſed in promiſſione non reperitur ulla vis, ut dictum, eſt obligandi ad nubendum: ergo de primo ad ultimum concluditur per legitimam conſeq. quod ſtuprum cum promiſſione non conditionata, ſed abſoluta nubendi, non poteſt obligare ad contrahendum, ſed tantum ad reſarciendum damnum ex illo illatum: atqui tale eſt ſtuprum commiſſum a Titio cum Berta, & promiſſio facta ab ipſo Titio nubendi illi etiam eſt talis, ergo nullo modo obligatur ad Bertam ducendam ſed tantum ad com-

compensandum pecuniis damnum illi e stupro illatum.

Jam vero hoc præsupposito, immo plenissime probato, prædictum Titium non obligari ex ullo capite ad Bertam ducendam, plusquam manifeste deducitur, Patrem ipsius Titii impedire posse impletionem, seu exequutionem assertorum sponsalium, implorata tamen superioris Ecclesiastici auctoritate. Certum quippe est pietatem, honorem, & reverentiam Parentibus debitam tanti roboris plerumque esse, ut filios familias deobliget ab his etiam implendis, & executioni mandandis, quæ alioqui, & secluso jure patriæ potestatis, ipsimet filii tenerentur exequi, & implere. Exemplum est potissimum in votis editis a filio impubere, quæ Pater rescindere, & directe irritare potest etiam post filii pubertatem (nisi tamen pubes factus ea filius expresse confirmaverit) ut infertur ex *cap. ult. de sentent. excommic.* & docet *Cajet. 2. 2. quæst. 99. art. 5. Lopez part. prima instruct. cap. 74. §. Sed oppositum Suarez lib. 6. Less. lib. 2. c.40. num.* 8. & alii communiter; cum tamen idem filius per se, & silente Patre talia vota teneretur servare.

Quanto ergo magis tenebitur filius familias obedire Patri ea præcipienti, quæ licita, honesta sunt, & omnino justa, quæve nec per se, & seclusa patria potestate facere teneretur? Veniamus itaque ad rem nostram. Valde probabile est, ac fere ab omnibus DD. receptum, quod etiamsi Titius teneretur, quantum est de se, in casu nostro fidem servare, & sponsalia perficere, nihilominus ad instantiam Patris id impedire volentis, propter damnum sibi, totique familiæ obveniens, licite possit præfatus Titius, immo debeat, ac teneatur omnino a contractis sponsalibus recedere, & Patri obtemperare. Ergo multo ma-

magis id procedit, & verisſimum eſt, dum latiſsime probatum fuit, eundem Titium neque per ſe teneri ad nubendum Bertæ, ſed ſolummodo ad reſarciendum cum competenti dote damnum illi e ſtupro illatum. Ita cenſemus, autumamus, judicium ferimus &c.

Pro ſingulis noſtri Conventus Theologis.
Fr. Alphonſus a S. Maria Guardianus.

Votum N. N.

LIcet ſupradictæ Conſultationi rationum pondere, ac DD. Auctoribus a D. Conſulente plenæ eruditionis viro allatis munitæ nihil addendum ſuperſit; attamen tot doctiſsimorum ſubſcribentium veſtigiis inhærendo, liceat in veritatis obſequium hæc pauca attexere.

Nemo tenetur promiſsa etiam Juramento firmata ſervare, ſi ea adimplere ſine peccato non valeat; ſed in caſu propoſito filius non poteſt promiſsa juramento firmata ſine peccato adimplere; ergo & ſervare non tenetur.

Major patet, quia promiſsio, & juramentum non obligant ad actum peccaminoſum. cum ex *cap. Quando de Jur. jurand.* non debeant eſse vinculum iniquitatis, & docet *ex Tamburrino Eruditiſſimus Joannes Clericatus Patavinus Præpoſitus in ſuis Erotemat. Eccleſiaſticis cap.* 37. ubi ſic ait *ſecundum communem Doctorum obligatio promiſſionis & juramenti ceſſat quando promiſſum, & juratum non poteſt ſine peccato adimpleri.*

Minor

Minor probatur quia filius contrahendo cum illa, de qua in nostro casu, dedecus familiæ afferret (cum sponsa ultra paupertatem, & vilem artem a suo Patre exercitam, longe inferioris sit conditionis in sanguinis puritate) propter quod causa esset rixarum, & odii inter consanguineos, ac denique injuste Parentes suos vehementissime contristaret; sed hæc omnia sunt peccata; ergo filius non potest promissa sine pecato implere, ergo non tenetur.

Quod autem non solum filius non teneatur in hoc casu promissa implere, sed etiam Pater possit, ac debeat per Episcopum, contradicente filio, dictum matrimonium impedire, ex eo patet; quia cum Patri suorum filiorum, ac Episcopis suarum ovium cura a Deo sit commissa, ad ipsos utique spectat ab illis patrata delicta corrigere, ac perpetranda impedire; quod aperte docet P. Anacletus Reiffestuel Ordinis Minorum S. Francisci Reformat. modernus Theologus *tract.* 14. *d.* 14. *n.* 47.

Et quamquam prima fronte vera solummodo videantur supradicta, quando non fuerit sequuta defloratio, cum in hoc casu propter Juris alterius læsionem cessare videantur prædictæ rationes, utpote quod, cum vinculum justitiæ sit omnium strictius, consequenter in concursu aliarum obligationum prævalet; attamen etiam in hoc casu omnino tenendum est, debere Patrem per Episcopum matrimonium impedire, assignata puellæ dote sufficiente, qua mediante possit alteri similis conditionis nubere, æque ac si corrupta non esset; cum etenim tota vis, cur non militare videantur eædem rationes, in hoc consistat, quod in tali casu, urgeat Justitiæ obligatio propter damnum puellæ illatum, sequitur, quod si hoc damnum

num dotis competentis assignatione recompensetur, eandem vim supradictæ rationes omnino retineant.

Quod autem damnum, aut corpori, aut famæ illatum, pecunia possit recompensari, experientia docet, cum quotidie in matrimoniis, sponsorum inæqualitatem augmento, vel diminutione dotis compensatam videamus; quod signum est incommuni hominum æstimatione pecuniam posse in corporis, ac famæ bonis excessum æquare.

Probatur etiam ulterius sequenti argumento: quando in aliquo casu potest averti utriusque partis damnum, tenetur Judex hoc facere; at in hoc casu, si filio permitteretur ducere defloratam, solum puella servaretur indemnis, familiæ vero sponsi dedecus inferretur; si vero filius puellam dotare cogatur, &, puellæ damno, & familiæ sponsi decori, ac consanguineorum paci consulitur, & consequenter utriusque partis damnum cavetur: Ergo judex tenetur hoc facere, ut docent ultra citatos a Domino Consulente, & aliis Excellen. subscribentibus *Joan. de la Crux p. 2. de Matrim. quæst. 2. dub. 3.*, *Bartholomeus Mastrius disp.* 20. *num.* 86. loquentes in terminis juramenti, *Andreas Mendo in Epitome opin. moral. verb. sponsf. pag.* 679. *num.* 10. *in terminis matrim. cessuri in probrum, & injuriam Parentum*, *Angel. Possent. in Compend. verit. de Sacram. Matrim. nu.* 14. in terminis deflorationis.

Sub-

Subſcriptiones Excellentiſs. DD. PP: Sacram Theologiam, & Sacros Canones in Piſana Univerſitate, ac Sacram Scripturam, & Controverſias in Studio Florentino Publice Profitentium.

EGo Fr. *Petrus Ant. de Rubeis Ordinis Serv. Beat. Mariæ Virg. in Piſana Univerſitate Sacrorum Canonum Profeſſor*, ex juribus clare deductis in ſupradicta ſcriptura cenſeo, Epiſcopum poſſe tuta Conſcientia, hujuſmodi ſponſalia diſſolvere, & Matrimonium impedire.

Ego Fr. Carolus Gucci Ord. Prædicat. S. Theologiæ Mag. ac ſuæ Regiæ Celſitudinis Theologus, in Piſano Lycæo publicus Theologiæ Moralis Profeſſor, libenter aſſertionibus ſupradictorum PP. Theolog., & eorum opinioni propria manu ſubſcribo.

Secundum ea, quæ proponuntur in caſu ſponſaliorum cum copula, inter Titium filium familias, ex primariis patriæ ſuæ, & Bertam filiam cujuſdam Cerdonis: conſtito de magno ſcandalo, diſcordiis, & rixis inter ſponſorum conſanguineos imminentibus, exiſtimo, jus eſſe patri ejuſdem ſponſi Matrimonium contractum impediendi, & teneri Prælatum, ad quem fuerit recurſum, hujuſmodi ſponſalia reſcindere, & Matrimonium prohibere, & ſic locum fieri doctrinæ, quam ſimul juncti tradunt *Sanch. de Matrimon. qu. 4. punct. 17. num. 26., & 27. Layman. lib. 5. tract. 10. part. 1 cap. 1. num. 14. verſ. Enim vero &c. ſalvo &c.*

Andreas Tanuccius I. V. D. & in Piſana Univerſitate Juris Canonici Profeſſor Ordin. &c.

Ego Fr. Bonaventura Baccioni Ord. Min. Convent. Sancti Francisci Sac. Theolog. Mag. & in Pisano Lycæo Theolog. Professor, ad grave scandalum, rixas, inimicitias, assertaque damna removenda, si tamen vera sint, & rationabiliter timeri possint inter Parentes, & consanguineos sponsorum; censeo memorata superius sponsalia dissolvi posse per sententiam Judicis Ecclesiastici, & futuras eorumdem sponsorum nuptias impediri.

Ob notabilem inter sponsos disparitatem, irritanda esse sponsalia, ac teneri Judicem Ecclesiasticum aures præbere Parentibus reclamantibus ob dedecus, aut ignominiam, aut discordias sequuturas, aliaque scandala, deducitur haud obscure ex pluribus Juris nostri Canonici locis, & præcipue ex *Text. in cap. cum in tua 27. de sponsalib., & Matrim. & in Can. non omnis 23. quæst. 2.*, quare huic sententiæ, utpote veritati magis consonæ, & inter Doctores communi, ego quoque adstipulor, libenterque subscribo.

Ego Joannes Paulus Gualtierius Institutionum Juris Can. in Pisan. Universit. Lector.

Parentes, & Consanguineos in proposito casu posse impedire Nuptias Filii, volentis contrahere cum indigna, potissimum propter scandala, simultates, & damna, quæ probabiliter timerentur sequuto Matrimonio, constanter ego infrascriptus affirmo; Vidi enim hanc esse omnium fere Theologorum primi nominis, & de hac re ex professo tractantium communem, & unanimem sententiam, Sacris Canonibus, Sacrosanctæ Tridentinæ Synodo, & optimo Reipublicæ regimini maxime consonam, ut ex resolutione ab eruditissimo Consulente superius exarata constat: Quare existimo suprad. Parentes licite, &

 juste

juste implorare posse Judicem Ecclesiasticum, *ad cujus officium* (sunt præcisa verba doctissimi *Layman. lib. 5. tract.* 10. *p.* 1. *cap.* 1. *num.* 14. *vers Enim vero*) *pertinebit cavere , ne tale Matrimonium ineatur* . Ex quibus etiam verbis , utpote absolute relatis, non ad contrahentes, sed ad ipsum Matrimonii exitum, manifeste deprehenditur, non solum suasionibus, hortationibus , dilationibus superiorem Ecclesiasticum debere impedire, sed aliis omnibus juris, & facti remediis , quæ ad id sufficere possint, *ne tale Matrimonium ineatur*.

Quinimo , quum etiam ad Principem sæcularem pertineat in locis dominio suo subjectis, tumultus, rixasve tollere, ac paci, & tranquillitati suorum subditorum consulere, tutissima sententia est , eum quoque posse his casibus suam interponere auctoritatem, prohibendo, ne tales sponsi Matrimonio jungantur , etiam per exilium , & carcerationem unius ex ipsis sponsis , donec alter resipuerit , vel statum elegerit. Atque ita in simili quodam casu (in quo etiam agebatur de longe minori imparitate, nobilis quippe supponebatur uterque sponsus) pro veritate respondisse vidi duas Hispaniæ celeberrimas Universitates, Complutensium scilicet , ac Salmanticensium, quarum sapientissimas consultationes manuscriptas, & editas, Compluti, alteram usque sub die 16. Augusti 1699., & alteram ex Collegio Salmanticensi die 26. Augusti 1699. Ego ipse accurate , & maxima cum delectatione perlegi , confirmatas subscriptionibus PP. in iisdem Universitatibus Sacram Theologiam, ac Sacros Canones publice profitentium; nec non munitas sigillis,& Notariorum publicis Testimoniis solemniter recognitas.

Nec

Nec dicatur in nostra hypothesi inter Titium, & Bertam, quorum neuter asseritur esse nobilis, modicam intercedere disparitatem, non vero magnam, ac notabilem, ob quam Parentes, & Consanguinei juste possint irasci, & propterea matrimonium impedire. Hanc enim difficultatem prorsus tollunt, evertunt, ac destruunt, quæ inferius leguntur nobilissimorum Equitum, & clarissimorum Virorum Judicia, quorum auctoritati in similibus causis standum, & omnino acquiescendum, quum præsertim ea sint roborata validissimis rationibus, & egregiis allegationibus præclaro ordine, & singulari doctrina congestis, ab eximio Viro hujusmodi rerum peritissimo. Quod si libeat etiam DD. nostros consulere, videantur quæso *Menoch. de præsumpt. lib.* 4. *præsump.* 189 *n.* 86. *Fontanell. de pact. Nuptial. clausul.* 5. *glos.* 1. *p.* 1. *n.* 97. *Merlin. de Legit. lib.* 4. *tit.* 1. *qu.* 6. *num.* 19. *Thomas Sanchez de Matrim. lib.* 4. *disp.* 26. *num.* 23. *Dicastill. disput.* 4. *num.* 304. *relatus ab Antonio a Spiritu Sancto in Direct. Confessar. tit. de* Matrim. *tract.* 11. *disp.* 5. *sect.* 6. *num.* 252. qui omnes in eo conveniunt, certum gradum imparitatis constitui non posse, intra quem dumtaxat dicatur quispiam contrahere cum indigna, sed judicandam esse imparitatem, & indignitatem juxta mores Civitatis, & loci consuetudinem, ut præcise *Merlin. loquitur in Summario cit. num.* 19. ita ut is Conjux dicatur indignus, cui alter Matrimonio copulari nequit absque dedecore juxta Civitatis mores, ut expresse docent *Bart. in l. Cum ita la prima ff. de condit.*, *&* *demonstr.* *Bald. in l. Si pater C. de sponsal.* *&* *l. Nec filium C. de nupt. Alex. cons.* 209. *numer.* 2. *lib.* 6 *Card. Mantic. de conject. lib.* 11. *tit.* 18. *num.* 4. *aliiq. quos sequitur* *Mer-*

Merlin. loc. citato: dixi, *absque dedecore*, hoc est absque diminutione illius existimationis, qua quis in Patria fruitur ob illustres, & splendidas in tali loco consanguinitates, & affinitates; *Dedecus* enim in præsenti materia, non importat aliquam turpem notam, vel infamiam, ut colligitur ex pulcherrima doctrina *Card. de Luca de Dot. disc.* 142. *num.* 21., ubi rejiciens quorumdam sententiam putantium, eum tantum indignum dici, qui infamia est affectus, subdit pro resolutione, constituendam esse regulam, ut indignus dicatur ille, cui mulier attenta progenie, divitiis, moribus, aliisque circumstantiis absque dedecore copulari non potest; & in iisdem fere terminis *Sanchez loc. cit. juncto tamen n.* 22. Quum ergo in casu exposito Titius dicatur esse Civis Florentinus ex Matre nobili natus, genere, & opibus nulli in Patria secundus, & primariis, atque illustrioribus illius loci familiis sanguine conjunctus; Berta e contrario, ex obscuris, & vilibus orta Parentibus, pauperrimis, & vilem, ac mechanicam Cerdonis artem ad victum sibi quærendum exercentibus; quis dubitet, secundum morem, & consuetudinem illius loci hanc esse magnam, notabilem, immo summam imparitatem? Quæ proinde ad justissimum furorem, graves rixas, & scandala Parentes, ac consanguineos Titi excitare, & compellere possit, nisi attentatum Matrimonium impediatur.

Quare ex his omnibus concludo, asserta sponsalia insciis Parentibus a Titio inita, vel irrita esse, aut saltem a Judice Ecclesiastico dissolvenda, & Matrimonium omnino interdicendum. Ita &c. salvo &c.

Antonius Oliverius Sac. Theol. & I. V. D. nec non in Pisano Lycæo Primar. Instit.

Ego

Ego Fr. Anton. Maria Roboredo Ord. Serv. B. M. Virginis, in Florent. Universitate Sacræ Scripturæ, & Controversiarum Professor me subscribo opinioni Excellentiss. Doctorum, qui judicant, suprad. sponsalia posse dissolvi. In quorum fidem man. prop.

Ego infrascriptus S. Theol. Doct., & Sacri Textus in Lycæo Florent. Interpr. publ. affirmo, tale Matrimonium impediendum, tum ratione disparitatis, tum rixarum, & scandalorum juxta communem Doctorum Sententiam, quam uti verissimam procul dubio, tam in consulendo, quam in judicando amplectendam firmiter censeo, atque profiteor. In quorum &c.

Ego Paulus Medici.

Ego Petrus Fabbri Societatis Jesu Presbyter, & Sacræ Theol. in Studio Florentino Lector Superiori sapientissimæ resolutioni subscribo.

SEmpronius singulis consultis Patribus, votum quoque ipsius Universitatis Florentinæ debito postulavit obsequio: a cujus Excell. Patre Decano (ut res maturius ageretur) Commissionem directam Excell. PP., admodum R. P. Julio Antonio Roboredo Ord. S. B. M. V., Reverendiss. Patri Abbati Don Epiphanio Davanzati Vallumb. Relig., & admodum Rev. Dom. Thomæ Rossi Metropolitanæ Ecclesiæ Curato obtinuit tenoris &c.

LIT-

LITTERÆ COMMISSIONIS.

QUum Excell. P. M. Decano preces porrectæ fuerint de exquirendo Univerſitatis noſtræ pro veritate Judicio ſuper caſuexpoſito; Idem Excell. P. M. Decanus petentium votis benigne annuens, & aliarum Univerſitatum veſtigiis laudabiliter inhærens, quæ ſic poſtulantibus propriam ſententiam aperire non dedignantur, dedit mihi in mandatis, ut has literas ad DD. veſtras Exc. dirigam, quibus injungam (ſi vobis libeat) ut inter vos communicato conſilio, quid de hac re pro veritate, ſentiatis, quibuſve rationibus moveamini, coetui noſtro referre dignemini, quo tutius, atque facilius collatis inde omnium Excellen. DD. Confratrum ſuffragiis, in re tanti ponderis, ad Sacroſancti concilii Trident. lancem appenſa, unanimis noſtra valeat promanare ſententia. Rogo igitur, ut hoc munus ſuſcipiatis libenter, & pro veſtra eximia integritate, & doctrina feliciter impleatis. Valete.

Datum Florentiæ in Cœnobio S. Spiritus Kalendis Julii 1710.

Fr. Domin. Antonius Simoni Auguſt. S. T. D., & *Floren. Univ. Cancell.*

RELATIO.

NOs infraſcripti habito inter nos maturo colloquio, atque communicatis conſiliis ad formam Commiſſionis nobis factæ ab Excellen. P. M. Aurelio Fioravanti

vanti Ord. Eremitarum S. Augustini, nostræ Universitatis Decano, & attente consideratis facti circumstantiis, atque visis subscriptionibus singulorum Excellent. PP. ejusdem nostræ Universitatis; referimus judicandum fore, & esse, prout infra.

Attenta relatione facta ab Excell. PP. Mag. P. Julio Antonio Roboredo Ord. S. B. M. V., & Sacræ Scripturæ, ac Controversiarum publico Professore in Univers. Florent. Reverendiss. P. D. Epiphanio Davanzati Abbate Vallumbrosano: & Admodum Reverendo D. Thoma Rossi Metropolitanæ Florentinæ Ecclesiæ Curato.

Alma Florentina Theologorum Universitas censuit, Sponsalia in proposito casu esse dissolvenda, & Matrimonium inter prædictos Sponsos omnino impediendum.

Florentiæ ex Ædibus S. Laurentii die 14. Julii 1710.

Fr. Julius M. Roboredo O. S. B. M. V. man. prop.
D. Epiphanius Davanzati Vallumbr. manu prop.
Thomas Rossi Metrop. Flor. Eccl. Curatus, & Sac. T. D. man. prop.

FLORENT. THEOLOG. UNIVERSIT. SENTENTIA.

Die trigesima Julii 1710.

ALma Florentina Theologorum Universitas in sufficienti numero Collegialiter congregata in consueto loco, in Ecclesia scilicet Sancti Salvatoris, sita in Palatio Archiepiscopali Civitatis Florentiæ, supradictam relationem, scrutinio de more facto per suffragia secreta in forma legitima, solemniter approbavit, & confirmavit in omnibus suis partibus, &

pro approbata, & confirmata haberi voluit. In quorum &c.

Ego Aurelius Fioravanti S. T. M. & Decanus.
Loc. ✠ Sig.
Paulus Medici S. T. D. Procancell. de mandato.

Universis, & singulis has præsentes literas inspecturis, in vim publicæ, qua fungor, Auctoritatis; Ego Notarius infrascriptus fidem facio, ac attestor, qualiter anno 1710. die vero 4. Augusti coram me constituti Adm. Rev. & Exc. Fr. Aurelius Fioravanti Aug. S.T.M. & Alm. Flor. Theol. Univ. Decanus, nec non Adm. Rev. & Exc. D. Paulus Medici S. T. D., ac ejusdem Univers. Procancell. oretenus, ut moris est, ab eodem Exc. P. Decano pro hac vice (ut ipsi asseruerunt) deputatus: causa quilibet eorum, & occasione propriam recognoscendi subscriptionem in calce suprad. Theol. resol. existentem, qua per me eorum cuilibet lecta, simul cum omnibus supra contentis, & ad ipsam spectantibus, de verbo ad verbum, ad plenam, & claram intelligentiam: Uterque medio juramento, tacto pectore more Sacerdotali, ad mei delationem in forma suscepto, asseruit subscriptionem sub nomine cujuslibet eorum cantantem, propria manu exarasse, & consueto præd. univ. sigillo munivisse. In quorum &c.

Ego Joannes Petrus q. D. Franc. de Menchis, de Republica Civis, & Not. publ. Flor præd. recogn. suscepi rogatus; ideo subscr ipsi.

PA-

PARERE DEGL'ILLUSTRISSIMI SIG. CAVALIERI SOPRA LA DISPARITA' DI TIZIO, E BERTA.

SI domanda agl' Illuſtriſſimi Signori Cavalieri intendenti le materie d' onore, ſe vi ſia diſuguaglianza notabile fra un figlio di un Cittadino Fiorentino, nato di Madre nobile Fiorentina, che vive con tutto decoro, e di pure entrate, imparentato colle primarie Famiglie, e Caſe del ſuo Paeſe, e con tutti Parenti civiliſſimi, e che ſimilmente vivano d'entrate; e la Figlia d'uno, che per vivere eſercita attualmente il Meſtiero del Ciabbattino, e di ſonar le Campane nell' iſteſſo Paeſe, nata di Madre Contadina, e che ha due fratelli Calzolai, e che tutti i ſuoi Parenti, o eſercitano meſtieri vili per campare, o ſono lavoratori di Beni altrui: & eſſendovi diſuguaglianza, ſi domanda, ſe ella ſia tale, che ſeguendo matrimonio fra di loro apporti appreſſo le perſone di onore danno, e pregiudizio alla Famiglia, e al Parentado del Giovane.

Io Senator Giulio Mozzi ſono di parere (mentre ſia vero, quanto in queſta vien rappreſentato) che il matrimonio da farſi apporta gran pregiudizio al Parentado del Giovane. per la gran diſparità, che è fra eſſo, e la ſuddetta femina; mano prop.

Io Gio: Battiſta Carcherelli concorro coll' iſteſſo parere; & in fede mano prop.

Io March. Filippo Maria Strozza ſono dell' iſteſſo parere; mano prop.

Io Ferdinando Capponi ſono dell' iſteſſo parere; mano prop.

Io Alberto Cepperelli ſono dell' iſteſſo parere, ſecondo l'accennato fatto; & in fede mano prop.

Io Flamminio Bardi di Vernio sono del soprascritto parere; & in fede mano prop.

Io Priore Vincenzo Usimbardi sono del soprascritto parere; & in fede mano propria.

Io Filippo degli Alessandri sono del medesimo sentimento; & in fede mano prop.

Io Paolo Ferdinando Miniati sono dell' istesso parere; & in fede mano propr.

Io Giuseppe Maria del Benino sono dell' istesso parere, stante il suddetto fatto; mano propria.

CONSULTO SOPRA L'ISTESSA DISPARITA'.

PRima di rispondere al suddetto dubbio. Parmi che si debbano considerare, come vengono considerati *dal Conte Valmarana trat. del Farpace in via Cavaller., e Cristian. pag.* 111. i proprj luoghi de' Soggetti, che compongono le Città, le Terre, e i Castelli, con assegnare prima l'ordine de' Contadini, poi de'Plebei, o vogliamo dire delle Persone, che esercitano Arti meccaniche, o offizi abietti, e dopo de' Mercanti di piccoli negozi, dipoi de' Cittadini, e per giungere all' estremo, dopo de'Gentiluomini di privata qualità rispetto agli altri Superiori; colla quale considerazione scorgendosi chiaramente, che il Figliuolo del Cittadino, rispetto alla Figliuola del Plebeo è differente di condizione, di differenza di più gradi (la quale differenza *dal detto Valmarana nel luogo citato* è chiamata differenza remota), non può negarsi, che tra essi non sia una notabile disuguaglianza, e che seguendo Matrimonio fra di loro, rechi il Figliuolo del Cittadino grave pregiudizio, & ingiuria, non solo a suoi Genitori, come anco a tutto

tutto il suo parentado; così raccogliendo, *e dall' istesso Valmarana luog. cit. pag.* 111., *e pag.* 113., dove discorre (se bene in altri termini) quando non dee il Maggiore ridursi presenzialmente insieme col minore, *e da Gio: Pietro de' Crescenzi Romani trattato della Nobiltà lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 6. il quale dice, che chi piglia per Moglie una Donna non sua pari, oscura la sua Casa. Del qual sentimento apparisce, che sia ancora *il Ponte Secco Cavalier Cristiano cap.* 41. *e* 42. dove avverte l'Uomo Nobile, che stia lontano dal maritarsi con persone ignobili, dalle quali sogliono nascere Figliuoli d'animo basso, e vile, e per lo più somiglianti alle Madri negli spiriti; inferendo con questo avvertimento la grave ingiuria, che in tal caso apporta l'Uomo nobile (*come soggiunge il medesimo Crescenzi tratt. della Nobiltà lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 2. *e* 3.) alla sua descendenza, oltre al gran pregiudizio, che ne risulta a proprii Genitori, e agli altri suoi Congiunti di sangue.

Nè pare, che osti il dire, che gli allegati Scrittori parlando dell' Uomo Nobile, intendono del Gentiluomo, o vero Cavaliere; perchè se si considera, come si dee la condizione del Cittadino Fiorentino, il quale sia visto di Collegio, e che per le sue onorate azioni, & altre degne prerogative de' suoi Antenati accompagnate, oltre a Parentadi tutti riguardevoli, da molti Beni di fortuna, non si fa vedere, come gli si possa negare giustamente il carattere di Nobile, massime allora, che per le suddette sue qualità vien riguardato da tutti con distinta stima, e rispetto, come di simili persone vien affermato da Professori delle Materie d' onore, e specialmente *dal Muzio lib.* 3. *cap.* 9. *dall' Attendolo lib.* 1. *cap.* 6., *e* 13.

e 13., *dal Conte Romei della Nobiltà*, *dal Tasso*, *Dial. del Forno*, *e da altri molti appresso il Birago lib.* 2. *consf.* 41., *e* 42.

Il che maggiormente procede nel caso nostro, nel quale la Madre del Cittadino è di famiglia Patrizia Fiorentina; onde soggiungo coll'istesso *Crescenzi detto tratt. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 6., che quanto più illustri sono le Donne, che entrano in una Casa; tanto più illustri sono il Marito, e la descendenza di d. Casa; e ciò perchè è tale lo splendore, che apportano alle Famiglie le Donne illustri, e grandi, che le nobilitano, e rendono di maggior pregio; con questo divario, che se il Marito sia Nobile, lo fanno Illustrissimo; se ignobile, gli danno riguardo degno, & una tal Nobiltà sopra a quelli della sua condizione. Il che stimo potere bastare per far conoscere la notabile disparità, che è fra il suddetto Figliuolo di Cittadino nato di Madre Nobile, e la Figliuola d'un Plebeo nata di Madre Contadina. Rimettendomi &c.

Io P. Domenico Magni mano propria.

F I N I S.

IN-

INDICES DUO

INDEX I.

Rerum & Auctorum, qui in Muscettulæ Dissertatione, & Append. citantur. Numerus prior paginam, posterior cum præfixo n. numerum designat.

A

B

C

Cathe-

D

E

Fa-

De

K

L

M

P

R

S

INDEX II.

In Adnotationes, Mantissam, Diatribas. Numerus absolute positus paginam, no. Adnotationes, n. numerum designat, ill. est illustratur.

Janua-

I

L

M

No-

N

O

P

Q

R

S

Seri-

T

V

